

שבוע פרשת פינחס - בכל העולם

(21 - 27 July 19)

י"ח - כ"ד תמוז תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בֵּי נַשְׁמָתִי בְּחַמְלָה, רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולחוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאַמֹּר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יֵשֶׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְבְּכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבָדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוּמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: ז לֹא־אֲמֹת בִּירְאֶיִה
לְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרָנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנָנִי:
יט פִּתְחוּ־לִי שְׁעֵרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשֹּׁעַר
לְיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ: כא אוֹדֶה כִּי עֲנִיתָנִי וְתַהֲיִלִּי
לְיִשׁוּעָה: כב אֲבֹן מֶאֱסוּ תְבוּנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פָּנָה:
כג מֵאֵת יְהוָה הִתְהַוָּה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עֲשֵׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָה נָא: כו בְּרוּךְ הַפֹּאֵה
בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיֵּאָר
לָנוּ אֶסְרוּ־חַג עֲבֹתֵינוּ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵּי אַתָּה
וְאוֹדֶה אֱלֹהֵי אֲרוֹמְכֶךָ: כט הוֹדוּ לְיהוָה בִּיטוֹב כִּי
לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

א הוֹדוּ לְיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּ־
נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן כִּי
לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּ־נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
ה מִן־הַמִּצֵּר קִרְאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא
אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְּעֹזִי וְאֲנִי אֶרְאֶה
בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִכְּפֹת בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִכְּפֹת בְּגָדִים: י פִּלְגֹּזִים סִבְבֹּנִי בְּשֵׁם
יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יא סִבְבֹּנִי גַם־סִבְבֹּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי
אֲמִילֶם: יב סִבְבֹּנִי כְּדֹבִרִים דַּעְכוּ בְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם
יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יג דַּחַח דַּחִיתָנִי לְנִפְל וְיְהוָה עֲזָרָנִי:
יד עֲנֵי וְזָמַרְתָּ יְהוָה וְיַהֲיִלִּי לְיִשׁוּעָה: טו קוֹל רִנָּה וְיִשׁוּעָה
בְּאֶחָלִי צְדִיקִים יְמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: טז יְמִין יְהוָה

קית

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

בְּתַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אוֹדֶה בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמְדִּי
מִשְׁפָּטֶי צִדְקֶךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֶר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־
מָאוֹד: ט בְּמָה יִזְכָּרְנָעַר אֶת־אֲרָחוֹ לְשִׁמּוֹר כְּדִבְרֶךָ:
י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמִי־דָרְךָ תְּהַלֵּכִים בְּתוֹרַת יְהוָה:
ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדָתִיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעִלוּ
עוֹלָה בְּדַרְכָּיו תִּלְכּוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדִיךָ לְשִׁמּוֹר
מָאוֹד: ה אֶחָלִי יִפְגּוּ דְרָכֵי לְשִׁמּוֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ

המשך בעמוד 80

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי מותר לעוררו על המבואר בש"ס בכ"מ בחוב וזכות הרב לאנשי מקומו וידוע ג"כ הדיוק דרבנו הזקן בכינוי רב מרא דאתרא שלאמיתתו של דבר הוא הבעל דמקומו וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואינו מבקש אלא לפי כחן הרי בודאי שניתנו להרב הכחות למלאות תפקידו זה אלא שצריך הוא להוציאם מן הכח אל הפועל והבא לטהר מסייעין אותו, מובן שלא לדרשא קאטינא אלא שבהנוגע לפועל ובעיקר העיקרים החדרת קיום מצות מעשיות בחיי היום יומים וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) מדרש רבה למגילת איכה	קפח
ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ג	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ג) מאמר ד"ה וידבר הוי' אל משה לאמר		כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) שבת פרשת פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ה	ה	רה) אדמו"ר הזקן	
ד) שיחת שבת פרשת פינחס,		כג) שולחן ערוך הלכות קריאת שמע	
מברכים החודש מנחם-אב ה'תשכ"ה	ט	רו) לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	
ה) משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז		כד) לקוטי תורה ביאור על פסוק "את קרבני לחמי"	
וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ	יא	רח) אדמו"ר הזקן	
ו) לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יח	כג	כה) שערי תשובה	
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		ריג) אדמו"ר האמצעי	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כט	כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס	ל	ריז) אדמו"ר ה"צמח צדק"	
ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת פינחס	לא	כז) תורת שמואל תרל"ב	
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס	סג	רטו) אדמו"ר מוהר"ש	
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כח) קונטרס עץ החיים	
לשבוע פרשת פינחס	סד	רטז) אדמו"ר מוהרש"ב	
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס	עד	כט) ספר המאמרים – קונטרסים	
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עו	ריח) אדמו"ר מוהרי"צ	
שיעורי רמב"ם			
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פינחס	עט	ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פינחס	קל	רכ) אדמו"ר מוהרי"צ	
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת פינחס	קמג	לא) אגרות קודש	
יז) נביאים וכתובים		רכב) אדמו"ר מוהרי"צ	
ירמיה פרק יז, קהלת פרק ו	קמו	לב) רמב"ם – הלכות בית הבחירה	רכג
יח) משניות – מסכת עדויות/עבודה זרה		לג) חומש לקריאה בציבור	רכה
ביאור קהתי	קמח	לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רלו
יט) עין יעקב מסכת מגילה	קנה	לה) ביאורים לפרקי אבות פרק א	רלז
כ) מסכת תמורה עם ביאורים		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס	רלח
מדף ב עד דף ח	קנו	לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רלט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

42 שלא היה ראוי, כיוון שזוהו גם-כן ענין של מסירות נפש שהרי
43 במעשה זה פינחס סיכן את עצמו, כמו 'רצוא' ללא 'שוב' ?
44 וכן צריך להבין כללות הענין דחטא נדב ואביהוא שניה
45 אצלם ענין של 'רצוא' רצון ותשוקה לדבוק באלוקות ומסירות

46 נפש תוך הקרבת חייהם לשם כך,
47 דלכאורה יפלא, מפני מה
48 נחשב זה לחטא ועון, והלא
49 ידוע גודל ענין מסירות נפש
50 על קדושת ה', שצריך למסור
51 נפשו ב'אחד' ⁵ באמירת "שמע

52 ישראל, ה' אלוקינו ה' אחד", שזוהי
53 מסירות נפש לקידוש שם שמים
54 עבודה נעלית ביותר, למעלה
55 מכל התורה ומצות, וכמאמר
56 רז"ל ⁶ בגמרא למה קדמה

57 בקריאת שמע פרשת שמע
58 (שהוא ענין מסירות נפש
59 ב'אחד') ל"והיה אם שמע"
60 בה מדובר על קיום המצוות, כדי
61 שיקבל עליו האדם עול מלכות
62 שמים תחלה ואחר-כך יקבל
63 עליו עול מצוות ונמצא שקבלת

64 עול מלכות שמים במסירות נפש
65 קודמת לקיום המצוות ונעלית מקיום
66 כל שאר המצוות, ואם כן מדוע
67 מסירות הנפש וכלות הנפש של נדב
68 ואביהוא כדי להתקרב לאלוקות

69 ולדבוק בה' נחשבת לחטא?
70 וגם ידוע מה שכתוב ב'מגיד
71 מישירים' ⁷ ש'מגיד' מן השמים
72 שהיה לומד תורה עם רבי יוסף קארו
73 מחבר ה'בית יוסף' וה'שולחן ערוך'
74 הבטיח לה'בית יוסף' שייזכה
75 לאתוקדא לעלות על המוקד על

76 קדושת שמייה רבא, השם הגדול,
77 שמו של הקדוש-ברוך-הוא, שהוא דבר
78 גדול ביותר (אלא שמפני סבה
79 כו' לא זכה לזה ה'בית יוסף'
80 בפועל), והרי הענין שיתוקד

81 על קדושת שמייה רבא (אלא שמפני סבה כו' לא זכה לזה), והרי
82 לאתוקדא על קדושת שמייה רבא (אלא שמפני סבה כו' לא זכה לזה), והרי

בס"ד. שבת פרשת פינחס, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר הוי' אל משה לאמר, פינחס בן אלעזר
בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל

בני ישראל בקנאו את קנאתי וגו' ¹. ומבאר
אדמו"ר מהר"ש במאמרו דבור-המתחיל הזה ²,
דצריך להבין מה שכתוב בספרים ³ שפינחס היה

גלגול נדב ואביהוא, ועל-ידי שקינא קנאת זמרי
- תקן חטא נדב ואביהוא. דהנה, חטא נדב
ואביהוא הוא ענין ד'בקרבכם לפני הוי'
וימתו" ⁴, שהיו בבחינת 'רצוא' בלבד, ללא

מוכן, איך תקן פינחס חטא זה על-ידי-זה שקנא
קנאת זמרי, שזוהו גם-כן ענין של מסירות נפש,
כמו 'רצוא' ללא 'שוב'. וכן צריך להבין כללות

הענין דחטא נדב ואביהוא שהיה אצלם ענין
של 'רצוא' ומסירות נפש, דלכאורה יפלא, מפני
מה נחשב זה לחטא ועון, והלא ידוע גודל ענין

מסירות נפש, שצריך למסור נפשו ב'אחד' ⁵,
שזוהי עבודה נעלית ביותר, למעלה מכל
התורה ומצות, וכמאמר רז"ל ⁶ למה קדמה
פרשת שמע (שהוא ענין מסירות נפש ב'אחד')
ל'והיה אם שמע', כדי שיקבל עליו עול מלכות

שמים תחלה ואחר-כך יקבל עליו עול מצות.
וגם ידוע מה שכתוב ב'מגיד מישירים' ⁷
ש'מגיד' לה'בית יוסף' שייזכה
לאתוקדא על קדושת שמייה רבא (אלא שמפני סבה כו' לא זכה לזה), והרי

5 ומבאר אדמו"ר מהר"ש רבי
6 שמואל מליובאוויטש, הרביעי
7 בשושלת אדמו"רי חב"ד במאמרו
8 דבור-המתחיל במאמר חסידות
9 הפותח בפסוק הזה ², דצריך
10 להבין מה שכתוב בספרים ³

11 של תורת הסוד (וזהו וכתבי הארז"ל)
12 שפינחס היה גלגול נשמתם של
13 נדב ואביהוא, ועל-ידי
14 שקינא קנאת זמרי - תקן
15 חטא נדב ואביהוא בני אהרן

16 שהקטירו קטורת זרה במשכן ומתו.
17 דהנה, חטא נדב ואביהוא לפי
18 המשמעות הפנימית של הדברים הוא
19 ענין ד'בקרבכם לפני הוי'
20 וימתו" ⁴, שהיו בבחינת

21 'רצוא' בלבד, ללא 'שוב',
22 במרכבה העליונה שראה יחזקאל נאמר
23 לגבי עבודת המלאכים הנקראים 'חיות'
24 הקדש' - "והחיות רצוא ושוב",

25 כלומר, משתוקקים לדבוק באלוקות
26 ולהיכלל בקדוש-ברוך-הוא, 'רצוא', אך
27 למעשה לא מתבטלים וממשיכים
28 למלא את שליחותם - 'שוב', ועניין זה

29 קיים גם בעבודה הרוחנית של האדם
30 שצריך להיות בה שילוב של תשוקה
31 לדבוק באלוקות ואפילו במחיר איבוד
32 המציאות האישית - 'רצוא', יחד עם

33 מילוי תפקידו כנשמה בגוף בעולם הזה
34 'שוב' וחטאם של נדב ואביהוא היה
35 שהיו ב'רצוא' בלבד, ללא 'שוב' והיו

36 בבחינת כלות הנפש ממש עד
37 שנפשם יצאה בפועל. ואינו מוכן,
38 איך תקן פינחס חטא זה
39 על-ידי-זה שקנא קנאת זמרי,
40 והרי לכאורה מעשה הקנאות של
41 פינחס דומה למעשה של נדב ואביהוא

(1) ריש פרשתנו (כה, י"א). (2) דשנת תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' עדר ואילך). (3) ראה זח"ג ר"ז, א ובמקדש מלך שם. שער הגלגולים שער לא. לב. (4) ר"פ אחרי (טז, א). (5) ראה זהר ח"ב ק"ט, א. ח"ג לג, א. (6) ברכות פ"ב מ"ב (יג, א). (7) ר"פ בראשית (סד"ה הלא לך למנדע). וראה לקו"ש חכ"א ע' 176. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על קדושת שְׁמִיָּה רַבָּא הוּא בְּדוֹגְמַת מַה שְּׁכָתוּב בְּנֶדֶב
2 וְאַבְיָהוּא "וַתֵּצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי ה'", וְאִם כֵּן, מִדּוּעַ אֵצֶל נֶדֶב
3 וְאַבְיָהוּא הֵעֲנִין ד' בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'" שְׂבָרָךְ כָּלִל, וְגַם אֵצֶל
4 ה' בֵּית יוֹסֵף, נִחְשַׁב לְדָבָר נֶעֱלָה מְאֹד וְזָכוּת גְּדוּלָּה, נִחְשַׁב אֵצֶל נֶדֶב וְאַבְיָהוּא
5 לְחֻטָּא וְעוֹן, שֶׁהוֹצֵרָךְ לְתַקוּן
6 עַל-יְדֵי פִנְחָס?
7 (ב) אֵךְ הֵעֲנִין בִּיאור הַמִּשְׁמָעוֹת
8 הַפְּנִימִית הָאֱמִיתִית שֶׁל הַמּוֹשְׁגִים
9 'רִצּוֹא' ו'שׁוּב' הוּא, כְּמִוְכָן
10 מִדִּיּוּק לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל
11 הַנוֹכַח לַעֲלִי "לָמָּה קִדְמָה פִּרְשַׁת
12 שְׁמַע ל'-וְהָיָה אִם שְׁמַע, כְּדִי
13 שְׁיִקְבַּל עָלָיו הָאָדָם עוֹל מַלְכוּת
14 שְׁמִים תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי-כֵן מְצֻתָּה
15 עָלָיו עוֹל מְצֻתָּה", שְׁאִין
16 הַפְּנוּהָ שְׁיִקְבַּל עָלָיו עוֹל
17 מַלְכוּת שְׁמִים בְּלִבָּד, וְיִשְׁאָר
18 כֵּךְ בְּבַחֲמִינֵת ה'רִצּוֹא' וְהַתְּשׁוּקָה
19 לְהַתְּקֵרֵב לְאֻלּוֹת עַד שִׁיגִיעַ לְכָלֹת
20 הַנֶּפֶשׁ, אֲלֵא שֶׁהֵעֲנִין ד' קִבְּלַת
21 עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים יְהִיָּה
22 בְּתוֹר הַקִּדְמָה לְקִבְּלַת עוֹל
23 מְצֻתָּה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּפוּעַל בְּתוֹר
24 נִשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּחִינַת
25 'שׁוּב', וְהִינוּ, שֶׁתְּכִלִּית הַפְּנוּהָ
26 שֶׁל בְּרִיאַת הָאָדָם וְיִירֵד נִשְׁמָתוֹ לַמָּטָה
27 הוּא עֲנִין קִיּוֹם הַמִּצְוֹת,
28 עֲבוּדָה שְׁמִיָּה וְכַמִּצְוֹת הַגּוֹף
29 הַגִּשְׁמִי, אֲלֵא כְּדִי שֶׁהַעֲבוּדָה
30 דְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת תִּהְיֶה עֲבוּדָה
31 תְּמָה וְשְׁלָמָה וְעַם הַכּוֹנֵה הַנּוֹכַח
32 וְהַרְאוּיָּה, יֵשׁ צוּרָךְ בְּהַקְדָּמַת
33 קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים,
34 הִינוּ, שְׁקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
35 יְהִיָּה חֲדוּר בְּעֲנִין ה'מִסִּירוֹת
36 נֶפֶשׁ' עִם נִכּוֹנוֹת לַעֲבוֹד אֵת ה' אִפִּילוּ
37 אִם לֹשֶׁם כֵּךְ עָלָיו לְהַקְרִיב אֶת חֵייו,
38 אֲבָל עֲנִין ה'רִצּוֹא' וְהַמִּסִּירוֹת
39 נֶפֶשׁ' בְּלִבָּד לֵאל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת,
40 הִינוּ 'רִצּוֹא' בְּלִי 'שׁוּב', אִין זֹ
41 עֲבוּדָה שְׁלָמָה כָּלִל, שֶׁהוּא
42 בְּעֲנִין שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל אֲדוּת
43 'אַרְבַּעַה שְׁנֵכֶסוּ לְפָרְדֵּס' עַל-מִנַּת
- 1 הֵעֲנִין שִׁיתוּקֵד עַל קְדוּשַׁת שְׁמִיָּה רַבָּא הוּא
2 בְּדוֹגְמַת מַה שְּׁכָתוּב בְּנֶדֶב וְאַבְיָהוּא "וַתֵּצֵא אֶשׁ
3 מִלִּפְנֵי ה'", וְאִם כֵּן, מִדּוּעַ אֵצֶל נֶדֶב וְאַבְיָהוּא
4 הֵעֲנִין ד' בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'" נִחְשַׁב לְחֻטָּא וְעוֹן,
5 שֶׁהוֹצֵרָךְ לְתַקוּן עַל-יְדֵי פִנְחָס.
6 (ב) אֵךְ הֵעֲנִין הוּא, כְּמִוְכָן מִדִּיּוּק לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ
7 ז"ל "לָמָּה קִדְמָה פִּרְשַׁת שְׁמַע ל'-וְהָיָה
8 אִם שְׁמַע, כְּדִי שְׁיִקְבַּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים
9 תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי-כֵן מְצֻתָּה עָלָיו עוֹל מְצֻתָּה", שְׁאִין
10 הַפְּנוּהָ שְׁיִקְבַּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים בְּלִבָּד,
11 וְיִשְׁאָר כֵּךְ בְּבַחֲמִינֵת ה'רִצּוֹא', אֲלֵא שֶׁהֵעֲנִין
12 ד' קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים יְהִיָּה בְּתוֹר הַקִּדְמָה
13 לְקִבְּלַת עוֹל מְצֻתָּה, בְּחִינַת 'שׁוּב', וְהִינוּ,
14 שֶׁתְּכִלִּית הַפְּנוּהָ הוּא עֲנִין קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, עֲבוּדָה
15 שְׁמִיָּה הַגּוֹף, אֲלֵא כְּדִי שֶׁהַעֲבוּדָה דְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
16 תִּהְיֶה עֲבוּדָה תְּמָה וְשְׁלָמָה, יֵשׁ צוּרָךְ בְּהַקְדָּמַת
17 קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים, הִינוּ, שְׁקִיּוֹם הַתּוֹרָה
18 וּמִצְוֹת יְהִיָּה חֲדוּר בְּעֲנִין ה'מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ', אֲבָל
19 עֲנִין ה'רִצּוֹא' וְהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ' בְּלִבָּד, אִין זֹ
20 עֲבוּדָה שְׁלָמָה כָּלִל, שֶׁהוּא בְּעֲנִין "כֵּן עֲזָאִי הֵצִין
21 וְתָמָּה", שְׁאִין זֹ עֲבוּדָה שְׁלָמָה, וְאֵלּוּ שְׁלָמוֹת
22 הַעֲבוּדָה הִיא כְּמוֹ אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, ש"נִכְנָס
23 בְּשָׁלוֹם וַיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם", וְהִינוּ, שֶׁה'רִצּוֹא' לֹא
24 הָיָה בְּאוֹפֶן שֶׁל יֵצֵאת הָאוֹר מִהַפְּלִי, אֲלֵא
25 אֲדָרְבָּה, בְּאוֹפֶן שְׁיָבִיא לִידֵי 'שׁוּב', שֶׁהוּא כְּאֶשֶׁר
26 ה'רִצּוֹא' אִינוֹ מִצַּד טְבָעוֹ, אֲלֵא מִצַּד הַבְּטוּל, כְּדִי
27 לְהַשְׁלִים אֶת הַפְּנוּהָ הַעֲלִיּוֹנָה, שְׁאֵז מְבִיא
28 ה'רִצּוֹא' לִידֵי 'שׁוּב', שֶׁהוּא עֲנִין ד'נִכְנָס
29 בְּשָׁלוֹם", שְׁגַם הַכְּנִסָּה הִתְהַ "בְּשָׁלוֹם", וְלָכֵן
30 "יֵצֵא בְּשָׁלוֹם".
31 וּבְזָה יוֹכֵן חֻטָּא נֶדֶב וְאַבְיָהוּא, שֶׁהִיוּ בְּבַחֲמִינֵת
32 ה'רִצּוֹא' בְּלִבָּד, לֹא 'שׁוּב'. וְעוֹד זֹאת,
- 1 לְהַתְּקֵרֵב לְאֻלּוֹת, אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיוּ רְאוּיִים לְזֹה לְגַמְרִי, שְׁלוּשָׁה מֵהֶם נִפְגְּעוּ
2 מִכֵּךְ ו"כֵּן עֲזָאִי הֵצִין וְתָמָּה", שְׁאִין זֹ עֲבוּדָה שְׁלָמָה כִּי
3 הַעֲבוּדָה הַרְצִיָּה הִיא דוּקָא כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף, וְאֵלּוּ שְׁלָמוֹת הַעֲבוּדָה הִיא
4 כְּמוֹ אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, ש"נִכְנָס ל'פָּרְדֵּס' הָאִמּוֹר בְּשָׁלוֹם וַיֵּצֵא
5 בְּשָׁלוֹם", וְהִינוּ, שֶׁה'רִצּוֹא'
6 הַרְצִי, כְּפִי שֶׁהִיא אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא,
7 לֹא הָיָה בְּאוֹפֶן שֶׁל יֵצֵאת
8 הָאוֹר מִהַפְּלִי הַמְּגִבִּיל אוֹתוֹ וּבִיטוּל
9 מִחוּלָּט שֶׁל הַמִּצְוֹת, אֲלֵא
10 אֲדָרְבָּה, בְּאוֹפֶן שְׁיָבִיא ה'רִצּוֹא'
11 עֲצֻמו לִידֵי 'שׁוּב', כְּלוּמֹר, הַרְצִין
12 לְדִבּוּק בְּאֻלּוֹת הוּא כֹּחַ שְׁאִינוֹ מְבִיא
13 לִידֵי 'כְּלוּת הַנֶּפֶשׁ' כְּפִשּׁוּטוֹ אֲלֵא לְהִיפֹךְ
14 הוּא עֲצֻמו נִשְׁמָה סִיבָה ל'שׁוּב', עֲבוּדָת
15 ה' וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם
16 הַזֶּה שֶׁהוּא כְּאֶשֶׁר ה'רִצּוֹא'
17 אִינוֹ מִצַּד טְבָעוֹ כִּי הוּא מְצִידוֹ,
18 מְטַבְעוֹ, שׁוּאֵךְ לְהַתְּקֵרֵב לְאֻלּוֹת
19 וְלִהְיוֹת דִּבּוּק בֹּה', אֲלֵא מִצַּד
20 הַבְּטוּל שֶׁל הָאָדָם כְּלִפִּי הַרְצוֹן
21 הַעֲלִיּוֹן, כְּדִי לְהַשְׁלִים וּלְמַלֵּא אֶת
22 הַפְּנוּהָ הַעֲלִיּוֹנָה, שְׁאֵז מְבִיא
23 ה'רִצּוֹא' עֲצֻמו לִידֵי 'שׁוּב' כִּי
24 כְּאֶשֶׁר ה'רִצּוֹא' הוּא מִצַּד הַבִּיטוּל,
25 הַכּוֹנֵה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן הִיא
26 הַעֲקִיר וְהִיוּ תְּכִלִּית הַכּוֹנֵה הוּא
27 ה'שׁוּב', שֶׁהוּא עֲנִין ד'נִכְנָס
28 שֶׁל בְּרִיאַת הָאָדָם וְיִירֵד נִשְׁמָתוֹ לַמָּטָה
29 הוּא עֲנִין קִיּוֹם הַמִּצְוֹת,
30 עֲבוּדָה שְׁמִיָּה וְכַמִּצְוֹת הַגּוֹף
31 הַגִּשְׁמִי, אֲלֵא כְּדִי שֶׁהַעֲבוּדָה
32 דְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת תִּהְיֶה עֲבוּדָה
33 תְּמָה וְשְׁלָמָה וְעַם הַכּוֹנֵה הַנּוֹכַח
34 וְהַרְאוּיָּה, יֵשׁ צוּרָךְ בְּהַקְדָּמַת
35 קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים,
36 הִינוּ, שְׁקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
37 יְהִיָּה חֲדוּר בְּעֲנִין ה'מִסִּירוֹת
38 נֶפֶשׁ' עִם נִכּוֹנוֹת לַעֲבוֹד אֵת ה' אִפִּילוּ
39 אִם לֹשֶׁם כֵּךְ עָלָיו לְהַקְרִיב אֶת חֵייו,
40 אֲבָל עֲנִין ה'רִצּוֹא' וְהַמִּסִּירוֹת
41 נֶפֶשׁ' בְּלִבָּד לֵאל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת,
42 הִינוּ 'רִצּוֹא' בְּלִי 'שׁוּב', אִין זֹ
43 עֲבוּדָה שְׁלָמָה כָּלִל, שֶׁהוּא
44 בְּעֲנִין שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל אֲדוּת
45 'אַרְבַּעַה שְׁנֵכֶסוּ לְפָרְדֵּס' עַל-מִנַּת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כִּרְצוֹא' בלבד. וְעוֹד זֹאת, שְׁגֵם ה'רְצוֹא' עֲצָמוֹ לֹא הָיָה אֲצֵל
- 2 נָדָב וָאֲבִיהוּא כְּדֶרֶךְ ה'רְצוֹא' שֶׁלִּפְנֵי ה'שׁוֹב' שְׁהוּא שְׁאִיפָה לְבִיטוּל
- 3 הַמִּצִּיאוֹת לְגַמְרִי, שֶׁהָרִי אֲצֵלָם הָיָה רַק מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ, וְלֹא
- 4 הַגּוֹף, שֶׁהַגּוֹף נִשְׁאָר שָׁלֵם, וְרַק נִפְשָׁם פָּלְתָה וַיִּצָּאָה
- 5 מִגּוֹפָם, שֶׁזֶּהוּ כְּמוֹ הַסְתַּלְקוֹת
- 6 הָאוֹרוֹת מִהַכְּלִים בְּעוֹלָם
- 7 הַתְּהוֹ, כְּמִבּוֹאָר בַּחֲסִידוֹת שִׁישְׁנו
- 8 עוֹלָם רוּחָנִי עֲלִיָּן, בּוֹ הָאוֹרוֹת מְרוּבִּים
- 9 וְהַכְּלִים מוֹעֲטִים, וְכַתּוּצָאָה מִכֶּךָ
- 10 הָאוֹרוֹת לֹא נִקְלָטִים וְלֹא 'מִתִּישְׁבִּים'
- 11 ב'כְּלִים', וְעוֹלָם זֶה נִקְרָא עוֹלָם הַתְּהוֹ,
- 12 בְּשׁוֹנָה מִהַעֲלֻמוֹת שְׂבָהֵם הָאוֹרוֹת כֵּן
- 13 'מִתִּישְׁבִּים' כְּכֻלָּם וְנִקְרָאִים בַּחֲנִית
- 14 'תִּקּוֹן' הֵינּוּ שֶׁהָאָרֶה וְהַתְּגֻלוֹת הֵיא
- 15 מִתּוֹקֶנֶת וּמִסּוֹדֶרֶת כְּרֹאֵי, וְהַסְתַּלְקוֹת
- 16 הָאוֹרוֹת מִהַכְּלִים הֵיא הֵיפֶךְ הַכּוֹנוּנָה
- 17 הַעֲלִיּוֹנָה, וּבִאֹפֶן כֹּזֶה יֵשׁ מִסִּירוֹת
- 18 הַנֶּפֶשׁ בְּלִבָּד וְלֹא מִסִּירוֹת הַגּוֹף וַאֲיֵנוּ
- 19 דּוֹמָה לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּאֹפֶן
- 20 שֶׁעַל־יָדֵי מְסִירַת הַגּוֹף
- 21 מִסְתַּלְקָת וְעוֹלָה הַנֶּפֶשׁ, וְכִמּוֹ
- 22 מִה שֶׁהַכְּבִיטִיחַ ה'מַגִּיד'
- 23 לְהַבִּית יוֹסֵף' שִׁיבִיאָנוּ
- 24 לְאִתּוֹקְדָא שֶׁהַגּוֹף יַעֲלֶה עַל הַמּוֹקֵד
- 25 עַל קְדוּשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶּהוּ
- 26 עֲנִין מְסִירַת הַגּוֹף, וְכִמּוֹלָא
- 27 מִסְתַּלְקָת הַנֶּפֶשׁ.
- 28 וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁפִּנְחָס תִּקַּן
- 29 הַחֲטָא שֶׁל נָדָב וָאֲבִיהוּא
- 30 אֲשָׁצֵלָם (בְּנוֹסֵף לְכַךְ שֶׁהִיא רְצוֹא' בְּלִי
- 31 'שׁוֹב') הִיתָה מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ וְלֹא
- 32 מִסִּירוֹת הַגּוֹף, שֶׁהָרִי פִּנְחָס מָסַר
- 33 אֶת גּוֹפוֹ, שֶׁשָּׂכַט שְׁמַעוֹן שְׁבִטוֹ
- 34 שֶׁל זִמְרִי רָצוּ לְהוֹרְגוֹ, וְהוּא
- 35 עָמַד בְּמִסִּירַת גּוֹפוֹ וְקִנָּא
- 36 קִנְיָנָת ה' צָבָאוֹת, וּמִצַּד זֶה
- 37 פָּרְחָה וְעִלְתָּה נִשְׁמַתּוֹ שֶׁל פִּנְחָס.
- 38 וְנִמְצָא, שֶׁאֲצֵלוֹ הָיָה עֲנִין
- 39 ה'רְצוֹא' בְּשִׁלְמוֹת, כְּמִבּוֹאָר
- 40 לְעִיל בְּמַעַל ה'רְצוֹא' שְׁמַצַּד הַבִּיטוּל לְגַבִּי ה'רְצוֹא' שְׁמַצַּד הַטֵּבֵעַ. וְלִכֵּן
- 41 עַל־יָדֵיהֶם בְּאִמְצָעוֹת ה'רְצוֹא' עֲצָמוֹ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי־פֶה ה'שׁוֹב' קִיּוֹם
- 42 הַרְצוֹן הַעֲלִיָּן כְּנִשְׁמָה בְּנוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁזֶּהוּ מִה שֶׁנֶּאֱמָר¹⁰ לְפִינְחָס
- 43 בְּתוֹר שֹׁכֵר עַל שִׁקִּינָא לֵה' בְּאֹפֶן הַרְצִי וּמִתְאַיִם לְכוֹנוֹהַ הַעֲלִיּוֹנָה הַנִּגְנִי נִתָּן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְלִמְטָה לְמַעַלָּה (בְּחִינַת 'רְצוּא'), התקרבות לאלוקות מצד האדם,
 2 וְ"נִיחָחִי", מְלִשּׁוֹן 'נִחוּת לִדְת דְּרָגָא', הוא עֲנִין הַהוֹרְדָּה
 3 (הַמְשָׁכָה) מְלִמְעָלָה לְמִטָּה התקרבות האלוקות לאדם מצד למעלה
 4 (בְּחִינַת 'שׁוּב')¹³.
 5 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יִשְׁנֵם שְׁנֵי
 6 עֲנִינִים שׁוֹנִים בְּהַמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹר
 7 הָאוֹרִי מְלִמְעָלָה לְמִטָּה
 8 שְׁבָרָבְנוֹת, שְׁזָהוּ שְׁאֲמָרוּ
 9 רְבוּתֵינוּ ז"ל¹⁴ בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב
 10 הָאִמּוֹר בִּקְרַבְנוֹת "רִיחַ נִיחָח",
 11 "נִחַת רוּחַ לְפָנֵי שְׁאֲמָרְתִּי"
 12 וְנַעֲשֶׂה הַתְּקִיּוֹת בְּפוּעַל 'רְצוּנִי',
 13 וְהֵינּוּ, שְׁתַּחֲלָה בְּשִׁלְבַּת הָרָאשׁוֹן שֶׁל
 14 הַתְּקִיבּוֹת הָאֵדָם לְאִלּוּקוֹת יִשְׁנֵם
 15 הָעֲנִין ד' "אֲמָרְתִּי" אִמְרָה וְגִילּוֹ
 16 מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה, שְׁזָהוּ
 17 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא הַתְּעוּרוֹת
 18 מִלְּמַעַלָּה, מִצַּד הָאִלּוּקוֹת, שְׁקוּדָמַת
 19 לְאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתָּא הַתְּעוּרוֹת
 20 מִלְּמַטָּה, מִצַּד הָאֵדָם, וְאַחֲרֵיכֵן
 21 יִשְׁנֵם עֲנִין ה' נִחָח רוּחַ לְמַעַלָּה
 22 מִזֶּה ש' נַעֲשֶׂה רְצוּנִי, שְׁזָהוּ
 23 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא שְׁלֹאֲחִי
 24 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַתָּא.
 25 (ד) וְהָעֲנִין בְּזֶה, דִּהְיָה
 26 ב' לְקוּטֵי תוֹרָה רִישׁ רִישׁ, רִישׁ
 27 הַתַּחֲלָת פְּרָשְׁתָּנוּ¹⁵ (וּבְאֲרוּכָה)
 28 יוֹתֵר ב' פְּסוּדוֹר¹⁶ 'סִידוֹר עִם
 29 דא"ח', וְכוּ מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת) מִתְּחִיל
 30 לְבָאָר מֵה שְׁכָתוֹב¹⁷ בִּקְרַבן תְּמִיד
 31 צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲמָרְתָּ
 32 אֲלֵיהֶם אֵת קֶרְבָּנִי לְחֻמִּי
 33 לְאִשִּׁי גו', וְאֲמָרְתָּ לָהֶם זֶה
- הָאֵשֶׁה גו', דְּצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ אוֹמְרוּ מֵה מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר שֶׁהַכְּתוּב
 אוֹמֵר "וְאֲמָרְתָּ גו' וְאֲמָרְתָּ" שְׁתֵּי פְעָמִים. וּמִבָּאָר, שְׁכָל
 הַמְצוֹת צָרִיף הָאֵדָם לְקִים בְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְכֵן
 בְּקֶרְבָּנוֹת יֵשׁ גַּם אֵת שְׁלוֹשַׁת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ, מִחֲשָׁבָה זֹאת תְּפִלָּה,
 עֲבוּדָה שְׁכָל¹⁸ שֶׁהִיא עֲבוּדָה שֶׁל
 מַחֲשָׁבָה וְכוּנָה, שְׁכָל
 הַקְּרַבְנוֹת¹⁹ כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
 שֶׁהַתְּפִלוֹת הֵן בְּמָקוֹם הַקְּרַבְנוֹת,
 וְדְבוּר הוּא תְּלִמּוּד-תּוֹרָה
 לִימּוּד הַתּוֹרָה דְּקֶרְבָּנוֹת בְּדִינִי
 וְעֵינֵינוּ הַקְּרַבְנוֹת, כְּמֵאִמֵּר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 עַל חֲשִׁיבוֹת הַלִּימּוּד בְּדִינֵי הַקְּרַבְנוֹת
 כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה
 כו'²⁰ הֵרִי זֶה נֶחֱשֵׁב כְּאִילוֹ הַקְּרִיב
 עוֹלָה, וְעֲבוּדָת הַקְּרַבְנוֹת
 עֲצָמָן, הַקְּרִיב כְּכֹשִׁים בְּנֵי שָׁנָה
 גו' בְּפוּעַל, הוּא הַמַּעֲשֶׂה.
 וְהֵנָּה, "וְאֲמָרְתָּ לָהֶם זֶה
 הָאֵשֶׁה" גו', נֶאֱמַר עַל
 מַעֲשֶׂה הַקְּרָבָן עֲצָמוֹ חֵלֶק
 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבְּהַקְרַבַת הַקְּרַבְנוֹת, וּפְסוּק
 רִאשׁוֹן "צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאֲמָרְתָּ אֲלֵיהֶם" קִאֵי מִכּוּון עַל
 בְּחִינַת מַחֲשָׁבָה וְדְבוּר
 שֶׁבְּעוּבֹדַת הַקְּרַבְנוֹת²¹, וּמֵאִחֵר
 שְׁמִדּוּבֵר בְּשְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים, הַכְּתוּב
 אוֹמֵר "וְאֲמָרְתָּ" פְּעָמִים [עַד כָּאן הִגִּיעַ
 לִידִינוּ].
- קִאֵי עַל בְּחִינַת מַחֲשָׁבָה וְדְבוּר²¹.

(13) לְקוּטֵי פְרָשְׁתָּנוּ עו, א. (14) סְפָרִי וּפִירְשׁוֹ פְרָשְׁתָּנוּ שֶׁם, ח. וְעוֹד. (15) עַה, סַע"א. (16) עִם דא"ח - לֹא, ג וְאִילָךְ. וְלֹהֲעִיר, שְׁכִיּוֹן שֶׁזֶה-עַתָּה נִדְפַס הַסִּידוֹר מַחֲדָשׁ, יֵשׁ בּוֹזֵה הַחֲבִיבוֹת הִיתִירָה שֶׁבְּדָבָר חֲדָשׁ, וּבוֹדוּאֵי יִלְמְדוּ אֵת כָּל הַמֵּאִמְרִים שֶׁבְּסִידוֹר, וּבְכָללָם גַּם מֵאִמֵּר זֶה. (17) פְּרָשְׁתָּנוּ שֶׁם, ב-ג. (18) סְפָרִי וּפִירְשׁוֹ עֵקֶב יֹא, יג. תַּעֲנִית ב, א. (19) רָאָה אֲבוֹת פ"א מ"ב וּבְמִפְרָשִׁים שֶׁם. (20) רָאָה מִנְחוֹת קי, א. בְּחִי ס"פ וִיקָהֵל. צו ז, לו. שו"ע אֲדָה"ז או"ח מִהַד"ק סִימָן א ס"א. (21) ע"כ נִמְצָא בְּרִשְׁמִיָּה שֶׁלְּפָנֵינוּ (הַמּו"ל).

בס"ד. שיחת ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", "לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן" - דלכאורה קשה: הרי זה-עתה נאמר¹ "וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", ולמה חוזרת התורה על יחסו של פינחס? ומפרש רש"י, ש"היו השבטים (לא רק שבט שמעון, אלא כל השבטים) מבזים אותו", בגלל שרצו להגן על כבודם של כל שאר בני² וכבודו של משה רבינו³, שמכולם הי' פינחס היחידי שקינא כו', ולכן טענו, שהסיבה לכך שהרג את זמרי היא לא מצד הקדושה, אלא מצד טבע⁴ האכזריות שירש מאבי אמו (שהרי "איש מזריע תחילה יולדת נקבה", ו"אשה מזרעת תחילה יולדת זכר"⁵), "שפיטם עגלים לעבודה-זרה", שבזה מודגש ביותר טבע האכזריות, ולכן התאכזר במיוחד להרוג איש החסד⁶, "נשיא שבט מישראל". ו"לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן", שהי' רודף שלום, וזוהי הסיבה שנתעורר לעשות שלום בין בני ישראל להקב"ה⁷.
- וההוראה מזה, שגם כאשר חושבים שפלוני עושה דבר טוב בגלל פני', אסור לבטל אותו (ואדרבה: צריך לדעת שהסיבה לכך שמבטל אותו היא מצד הישות שלו, שאינו יכול לסבול את מעלתו, ומקנא בו כו'), כי אי-אפשר לדעת מה שבלבו של חברו, "ה' יראה ללבב"⁸, שכוונתו לשם שמים - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 160 ואילך.

* * *

- ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל וידבר גו' פינחס בן אלעזר גו'.

* * *

- ג. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ויאמר משה אל בני ישראל", "להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל, לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה, הוצרך להפסיק תחלה ולומר שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל, שאם לא כן, יש במשמע, שלא אמר להם זו, אלא בפרשת

אחד כו'. והשיבו, זה לא יבורר כ"א אם בא מעשה לידך, פי' נסיון שהחילוק בו שאם הוא מצד טבע הגוף אף שיחשוק חשק נפלא עכ"פ לא יגיע למס"נ כו'. ואמר לו שמעות פורים כו', שהוא ענין פיזור ממון, שזה אות ומופת שאין במס"נ שלו אפילו שרש המרה .. [שחורה, שגורמת מדת הקמצנות כו'], וזוהי ההוכחה שהמס"נ שלו היא לא מצד טבע הגוף, אלא בשביל הקב"ה לבדו.

(4) פרש"י ויגש מו, טו.

(5) וכמבואר בדרושי חסידות (ראה תו"א בשלח סה, ד. ובכ"מ) בענין "וימלוך גו' וימת" (וישלח לו, לב ואילך), שכל מדה אינה סובלת זולתה, ובעיקר - מדה הפכית.

(6) ולא רק בנוגע לכללות בני', שע"ז "ותעצר המגפה מעל בני ישראל" (בלק שם, ח), אלא גם בנוגע לזמרי עצמו - כיון שעונשי התורה (שהם חלק מהתורה שהיא תורת חסד) הם ענין של חסדים (כמבואר בלקו"ת (קרח נג, ד. מטות פו, ב), ומובן גם בפשטות (ראה לקו"ש חכ"ג ע' 98 ואילך)), והיינו, שע"ז שמענישים את החוטא בעוה"ז, מתכפר לו לעוה"ב, כדברי הגמרא (סנהדרין מג, ב) על הפסוק (יהושע ז, כה) "יערך ה' ביום הזה", "ביום הזה אתה עכור ואי אתה לעולם הבא".

(7) שמואל-א טז, ז.

(1) בלק כה, ז.

(2) ועפ"ז יתורן מה שהתורה מספרת "שהיו השבטים מבזין אותו", אף שלאורה הרי זה ענין של גנות, ואפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב (ב"ב כג, א), ומכ"ש בגנותם של ישראל - כיון שכוונתם היתה להגן על כבודם של ישראל וכבודו של משה רבינו.

(3) ולהעיר מהמבואר בתו"א (תולדות יט, סע"ב ואילך) במעשה דר' יוסי בן קיסמא עם ר' חנינא בן תרדיון, שאמר תמה אני אם לא ישרפו אותך כו', ואמר לו ר"ח, מה אני לחיי עוה"ב, ואמר לו כלום מעשה בא לידך, והשיבו מעות פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים (ע"ז יח, א) - ד"לכאורה, מאד תמה שאלתו מה הוא לעוה"ב, אם הוא מוסר נפשו על קדוה"ש, שהי' מקהיל קהילות ברבים, לא יהי' לו עדיין חלק לעוה"ב. וגם, מה שאל ר' יוסי כלום מעשה בא לידך, מהו התשובה על שאלתו כו'. אך הענין, שהי' ר' חנינא בן תרדיון מסופק בעצמו ענין מסירת נפשו בשביל עסק התורה, אם הוא באמיתות לש"ש בלבד .. (ו)הי' ירא שמה גם מצד טבעו גופני' גורם לו מסירת נפשו בעד החכמה (מצד התגברות המרה שחורה, שגורמת תנועה של כיווץ - "דדחקין למלה דחכמתא" (זח"א קל, ב)), אף שבדואי אינו אלא מעט מזעיר, מ"מ אין זה לה' לבדו כו'. ושאל מר' יוסי היאך הוא משיג בו, אם הוא מנוחלי העוה"ב שאין בלבו אלא

1 נדרים התחיל דבריו" - כי, בשלמא בפרשת המועדות שבפרשת אמור, יש מקום לקא-סלקא-דעתא שמשה
2 לא אמרה לבני ישראל מיד, כיון שבאותו זמן לא היו נוגעים למעשה, והי' עסוק להשיב ולהודיע להם
3 מה שנוגע בחיי היום-יום, ולכן צריך הכתוב לסיים "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל"⁸;
4 מה-שאיין-כן בפרשתנו, שאין סיבה לדחות, ובפרט שנמצאים כבר בסוף ארבעים שנה, הרי מובן מעצמו
5 שמשה אמרה לבני ישראל, ולמה נתפרש בכתוב "ויאמר משה אל בני ישראל"?

6 ומפרש רש"י, "להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל", שסבירא-ליה ש"כללות נאמרו בסיני ופרטות
7 באוהל מועד"⁹, ולכן יש מקום לומר שמשה המתין במסירת פרטי דיני המועדים (מה-שאיין-כן לשיטת
8 רבי עקיבא, שנמסרו מיד כל פרטי המצוות, אף שעדיין לא היו נוגעים למעשה), "שאם לא כן, יש
9 במשמע, שלא אמר להם זו כו'", היינו, שלכל בני ישראל נאמרו רק הדינים שבפרשת אמור, בנוגע
10 לאיסור מלאכה כו', ולא דיני הקרבנות שבפרשתנו, שנוגעים לכהנים (שנאמרו יחד עם הדינים שבפרשת
11 אמור, ונכתבו שלא במקומם). ולכן הוצרך הכתוב לפרש "ויאמר משה אל בני ישראל", שגם פרשה זו
12 נאמרה לכל בני ישראל (ונאמרה כאן, כפשטות הכתובים, שהפרשיות הם על הסדר).

13 והחילוק בין "וידבר" שבפרשת אמור ל"ויאמר" שבפרשתנו: דיני המועדים שבכל הזמנים בשוה, הם
14 בלשון דיבור ש"נמשך ולא נפסק", ובלשון קשה, שהקב"ה תובע קיומם בתוקף; מה-שאיין-כן דיני
15 הקרבנות שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות, כ"אם על-ידי העסק בתורה, הם (לא בלשון קשה, ואדרבה:
16 בני ישראל תובעים מהקב"ה כו'¹⁰, אלא) בלשון אמירה, לשון רכה, שהקב"ה מבקש מבני ישראל שיעסקו
17 בסדר קרבנות - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 334 ואילך.

ג, (סע"א), שטוענים, שאם רצונו של הקב"ה בענין הקרבנות, הנה
במקום העסק בתורת הקרבנות כשאין ביהמ"ק וכהן טהור כו',
מוטב שהקב"ה יבנה את ביהמ"ק, ויעמיד כהנים, ומעמד ומצב
של טהרה כו', ואז יקריבו הקרבנות בפועל ממש.

(8) אמור כג, מד.

(9) חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

(10) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד בדבריו אודות מעמד
ומצב בני' בזמן הגלות, "בנים שגלו מעל שולחן אביהם" (ברכות

המשך ביאור למס' תמורה ליום שישי עמ' ב

21 לַבְּתָן זְכוּיָהּ בְּגוּיָהּ וְיִשׁ לֹא לַחֲכֹן זְכוּת בֹּן (הואיל ויש לו לכהן זכות בן) שותפות בן) הרי הוא ממונו ובידו למוכרו. אַחַל בְּזֶמֶן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ
22 קָיָם, כִּיּוֹן דְּבִכּוּר תָּם לְהַקְרִיבָהּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הוּא דְקָא' (עומד),
23 אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חֵי, שֶׁכֵּן אֵין הַכֹּהֵן זֹכֵר בּוֹ אֲלָא רַק לֵאחֲרַי
24 הַקְטֵר אֵימורֵיו עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
25 רבא מקשה על דברי רב נחמן ממשנה: אֵיתִיבֵיהּ רַבָּא לְרַב נַחְמָן,
26 הֲלֹא מִדְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חֵי' מִשְׁמַע שְׁבָא
27 לַהֲשִׁמְעֵנּוּ, חֵי אֵין וְהוּא נִמְכָּר, אֲבָל שְׁחֹט לֹא נִמְכָּר. וְדֵין רַבָּא,
28 אֵימָת נִאֲמַר דִּיּוֹק זֶה, אֵילִימָא שְׂבִימָן תָּהּ הַדְּבָרִים אֲמורִים, מִי
29 אֵיכָא וְכִי יֵשׁ בְּזֶמֶן הַזֶּה בְּכוּר תָּם שְׁחֹט שְׁהוּא מוֹתֵר בְּהִנָּא,
30 הֲלֹא רַבִּי בְּקֻדְשִׁים שְׁנַחֲשֹׁטוּ מִחוּץ לַעֲזָרָה שְׁהִם אֲסוּרִים בְּהִנָּא,
31 וְאֵין תֵּיתֵבן בּוֹ מְכִירָה. אֵלָּא פְּשִׁימָא שְׁהִמְשַׁנָּה מִדְּבַר בְּזֶמֶן שְׁבִית
32 הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, וְקִתְנֵי נָמִי - וְגַם עַל אוֹתוֹ זֶמֶן שְׁנִתָּה מוֹכְרִין אוֹתוֹ
33 תָּמִים חֵי' (אֵלִימָא אֵית לֵיהּ לַבְּתָן זְכוּיָהּ בְּגוּיָהּ) מִשּׁוּם שְׁהוּא מִמּוֹן
34 הַכֹּהֵן אֲפִילוּ שְׁהוּא עוֹמֵד לְהַקְרִיבָהּ, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַב נַחְמָן.
35 הַשִּׁיב רַב נַחְמָן לְרַבָּא: לֹא קוּשִׁיא הִיא זֶה, אֲלָא לְעוֹלָם בְּזֶמֶן תָּהּ
36 מִדְּבַר הַמִּשְׁנָה, שְׁהִי מִי וְכִי' קִתְנֵי בַּהּ בְּפִירוּשׁ מוֹכְרִין אוֹתוֹ
37 תָּמִים, חֵי אֵין, שְׁחֹט לֹא, הִרִי לֹא אִמְרָה אֲלָא מוֹכְרִים אוֹתוֹ תָּם
38 חֵי, וְלֹא בִּאֵה הַמִּשְׁנָה לַהֲשִׁמְעֵנּוּ שְׁלֵאחֲרַי שְׁחִיטָה אֵינוֹ נִמְכָּר, אֲלָא
39 הָא גּוֹפֵא אֵתָּא לְאַשְׁמוּעֵינִי, דְּבִימָן תָּהּ נָמִי מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חֵי,
40 וְאֵין אֲמורִים שְׁלֹא זֹכֵר בּוֹ הַכֹּהֵן עַד שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם.
41

1 רק לאחר הקטרת אימוריהם, אך האם תאמר כן גם בְּכָבוֹד שְׁהִם
2 זְכוּיָן בּוֹ בְּחֵי, ומאחר שהוא שלהם הרי הם יכולים להמיר בו.
3 הַשִּׁיב וְאָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, וְהֵלֵא בְּכָר נִאֲמַר בְּתוֹמָרָה (ויקרא כו ט),
4 'וְהָיָה הוּא וְתוֹמָרָתוֹ יְהִיָּה קוֹדֵשׁ', ובכך הקיש הכתוב את מעשה
5 התמורה למעשה ההקדש הראשון, מה הקדש הֵיכָן קְרוּשָׁה חֵלָה
6 עָלָיו וְעַל הַקְּרָבָן, הֲלֹא בְּבִית וְ-בְרִשׁוֹת) הַבְּעָלִים שְׁהַקְדִּישׁוּהוּ
7 חֵלָה קְדוּשָׁתוֹ, אֵף תְּמוּרָה אֵינָה חֵלָה אֲלָא בְּהִמָּה שְׁהַתְּקַדְּשָׁה
8 בְּבִית הַבְּעָלִים הַמִּמִּיר. מה שאין כן בבכור שהוא קדוש מרחם,
9 וקדושתו חלה עליו בבית ישראל קודם שהגיע ליד הכהן, ועל כן
10 אין הכהן ממיר בו.

גמרא

11 הגמרא דנה בדברי המשנה במסכת מעשר שני ומפרשת אותם:
12 תָּנִן תָּמִים (מעשר שני פ"א מ"ב), בְּכוּר בַּהֲמָה טְהוֹרָה, הַכֹּהֲנִים שְׁקִיבִלּוּהוּ
13 בְּמִתְנֵה מוֹכְרִין אוֹתוֹ וְ-יְכוּלִים לְמוֹכְרוֹ (לאחרים כשהוא תָּם בלא
14 מוֹם, דווקא בעודו חֵי, וכשהוא פָּעֵל מוֹם מוֹכְרִים אוֹתוֹ בֵּין חֵי וּבֵין
15 שְׁחֹט. וכמו כן מְקַדְּשִׁין בּוֹ [אֵת] הָאִשָּׁה עַל יְדֵי שְׁנוֹתָנִים לַהּ אוֹתוֹ
16 לְשֵׁם קִדּוּשִׁין, אִם הוּא תָם דווקא בחייו, ואם הוּא בַעַל מוֹם
17 מְקַדְּשִׁים בּוֹ בֵּין חֵי וּבֵין שְׁחוּט. רב נחמן מבאר דברי משנה זו: אֵמַר
18 רַב נַחְמָן אֵמַר רַבָּה בְּרַי אֲבִי, לֹא שָׁנוּ בְּמִשְׁנָה שְׁמוֹכְרִים בְּכוּר תָּם
19 חֵי, אֵלָּא בְּזֶמֶן תָּהּ שְׁאִינוֹ עוֹמֵד לְהַקְרִיבָהּ, שֶׁכֵּן הוּאִיל וְאֵית לֵיהּ
20

בס"ד. משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז (יהפך לשמחה), וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ.

ומרירו למיתקא¹¹ – בדוגמת טו"ב תמוז שיהי²⁵
יום טוב נעלה יותר מימים טובים סתם, כיון שיש²⁶
בו העילוי ד' והפכתי אבלם לששון¹², שעי"ז²⁷
ניתוסף עילוי גדול יותר, "כיתרון האור מן²⁸
החושך"¹³.²⁹

ויש להוסיף בביאור השייכות ד' הוכפל בו כי³⁰
טוב" לענין הגאולה – שכפל רומז על ענין³¹
הגאולה, כמארו"ל¹⁴ "חמש אותיות נכפלו וכולם³²
לשון גאולה . . צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול³³
לישראל בסוף מלכות רביעית, שנאמר¹⁵ איש צמח³⁴
שמו ותחתיו יצמח".³⁵

ב. ומעלה זו (התחלת וסיום בין המצרים ביום³⁶
השלישי שהוכפל בו כי טוב) מודגשת עוד יותר³⁷
ביום הש"ק שלאחרי (ושבו נעשית השלימות³⁸
ד'ויכולו"¹⁶ ב)טו"ב תמוז, יום הש"ק הראשון דבין³⁹
המצרים:⁴⁰

ידוע¹⁷ שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת⁴¹
"מקדים רפואה למכה"¹⁸, שבהם מודגשת בגילוי⁴²
(הנתינת כח ל)הפיכה דימים אלה לימים טובים⁴³
וימי ששון ושמחה – שהרי דיני האבילות דבין⁴⁴
המצרים אינם נוהגים בימי השבת¹⁹, ש"אין עצב⁴⁵
עמה"²⁰, וענינו עונג²¹ ושמחה²², ואדרבה –⁴⁶

א. מהמעלות המיוחדות בימי בין המצרים¹
בשנה זו (נוסף על היותם בסיום התקופה ד"שני²
אלפים ימות המשיח¹, שנת ה'תש"נ², חצות היום³
דאלף הששי³) – שהתחלתם (שבעה עשר בתמוז)⁴
ובמילא סיומם (תשעה באב) ביום השלישי⁵
בשבוע, ש"הוכפל⁵ בו כי טוב".⁶

7 נוסף על ההבטחה התמידית ש"כל הצומות
8 האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא
9 שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה,
10 שנאמר⁶ כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום
11 החמישי גו' יהי לבית יהודה לששון ולשמחה
12 ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו"⁷ – ישנה
13 הדגשה יתירה בנוגע לשבעה עשר בתמוז (התחלת
14 ימי בין המצרים), כיון שהמספר דשבעה עשר (י"ז)
15 הוא בגימטריא "טוב", היינו, שבקביעותו בימי
16 החודש, יום טו"ב⁸, נרמזת הפיכת התענית דשבעה
17 עשר בתמוז ל"יום טוב".

18 וכשטו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
19 כי טוב – ניתוסף בה"טוב" דיום זה (ובגילוי
20 ה"טוב" בסיום וחותם ימי בין המצרים, בתשעה
21 באב) גם מצד ימי השבוע, והוספה של "טוב
22 כפול"⁹, דיש לומר, שרומז גם על ב' האופנים
23 ב"טוב": (א) טוב מלכתחילה, (ב) טוב (נעלה
24 יותר) שנעשה ע"י "אתהפכא"¹⁰ חשוכא לנהורא

(10) ראה זח"א ד, א.
(11) ע"ד המבואר בתניא (פכ"ז) ש"במטעמים גשמיים ד"מ יש
שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים
חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו
מעדנים להשיב הנפש".

(12) ירמ' לא, יב. – ובסליחות ל"ז תמוז: הפך לנו לששון
ולשמחה.

(13) קהלת ב, יג.

(14) פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה אוה"ת
לך לך תעדר, א. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. סד"ה נחמו עת"ר.

(15) זכרי' ו, יב.

(16) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(17) אוה"ת נ"ך ע' א'צו.

(18) ראה מגילה יג, ב. וראה איכ"ר פ"א, כג: הקדים ישעי'
ורפאן.

(19) שו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י ובמג"א שם. וראה אנציק'
תלמודית ערך בין המצרים ע' קכ, ובהנסמן שם.

(20) משלי יו"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא
בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

(21) וקראת לשבת עונג" (ישעי' נח, יג).

(22) "ביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד,
י"ד).

(1) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.

(2) וסימנה – ר"ת ה' תהי' שנת נסים, החל מהנס העיקרי
ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו),
כמרומו גם בההכנה לשנה הבאה, "תנשא"א, ר"ת תהא שנת
אראנו נפלאות.

(3) ראה קונטרס משיחות ש"פ וראא שנה זו ס"ח"ט.

(4) להעיר שבתוספתא סוף תענית לא הועתק מהכתוב רק
"צום הרביעי" ושאר הצומות נרמזו ב"וגו", משא"כ ברמב"ם
סוף הל' תעניות.

(5) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(6) זכרי' ח, יט.

(7) רמב"ם בסיום וחותם הל' תעניות.

(8) ובזה גופא – "טוב" דתמוז, ש"תמוז" מורה על המעמד
ומצב דתוקף השמש, "שמש הוי" (תהלים פד, יב), "כצאת
השמש בגבורתו" (שופטים ה, לא), מעין ודוגמת הגילוי דלעתיד
לבוא ש"הקב"ה מוציא חמה מנרתקה" (נדרים ח, סע"ב. וש"נ),
כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ח).

(9) נוסף על הכפל ד"טוב" הן מצד ימי החודש והן מצד ימי
השבוע.

32 השלישי שהוכפל בו כי טוב), שעל ידו נעשים כל
33 כ"א הימים דבין המצרים באופן ד"אך טוב".

34 ג. ונוסף על העילוי באופן הקביעות דימי
35 החודש בימי השבוע (ט"ב – ביום השלישי
36 שהוכפל בו כי טוב, וא"ך (טוב) – ביום השבת),
37 ישנו עילוי נוסף מצד פרשת השבוע – שבשנה זו
38 קורין בג' השבתות דבין המצרים (נוסף על
39 הפרשיות מטות מסעי ודברים שקורין בכל השנים)
40 גם פרשת פינחס, שבזה מודגשת עוד יותר ההוספה
41 ב"טוב":

42 לכל לראש – שבימי בין המצרים ניתוסף עוד
43 פרשה בתורה, שזהו טוב הכללי והאמיתי, "אין טוב
44 אלא תורה"²⁹.

45 ועוד ועיקר – שההוספה בתורה היא בפרשת
46 פינחס, "פינחס זה אליהו"³⁰, מבשר טוב, מבשר
47 הגאולה, שאז יהפכו ימים אלה לימים טובים
48 ולמועדים.

49 ובפרטיות יותר – בנוגע לתוכן הפרשה:

50 בהתחלת הפרשה – מעלתו של פינחס (זה
51 אליהו) ש"הנני נותן לו את בריתי שלום"³¹, שזהו
52 ענינו של אליהו ש"בא . . לעשות שלום בבני",
53 שנאמר³² הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא וגו'
54 והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"³³,
55 שזהו"ע ד"האמת והשלום אהבו", שעי"ז מבטלים
56 סיבת הגלות – היינו היפך דאהבת ישראל³⁴
57 [כמודגש גם בהמשך הפרשה "צרור"³⁵ את המדינים
58 והכיתם אותם גו"³⁶, ביטול הענין דקליפת מדין,
59 לשון מדון ומריבה³⁷], ובהבטל הסיבה בטל
60 המסובב (הגלות), שלכן, "צום הרביעי גו' יהי'
61 לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (כי)
62 והאמת והשלום אהבו".

1 בשבתות דבין המצרים צריך להוסיף בהעונג
2 והשמחה, כדי לשלול נתינת מקום לחשש של
3 מיעוט בהעונג והשמחה מצד הזמן דבין המצרים
4 (כידוע הוראת אאמו"ר ז"ל בזה²³).

5 ויש לומר, שענין זה מודגש בשבתות דבין
6 המצרים, כיון שיום השבת הוא מעין ודוגמת
7 "יום²⁴ שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁵, כפי
8 שאומרים בסיום ברכת המזון בסעודות דכל שבת
9 (שבהם מקיימים מצות עונג שבת) "הרחמן הוא
10 ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים",
11 ומסיימים (לאחרי "הרחמן הוא ינחילנו לימות
12 המשיח . . מגדול ישועות מלכו כו") "ואמרו
13 אמן", שמורה על קיום הדבר באופן של נצחון²⁶,
14 כולל שמנצחים כל הענינים המונעים ומעכבים את
15 הגאולה.

16 ובענין זה ניתוסף עילוי בקביעות שנה זו,
17 שכאשר ט"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
18 כי טוב, חל יום הש"ק הראשון דבין המצרים ביום
19 כ"א תמוז – כמרומו בקרא "אך טוב לישראל"²⁷:

20 נוסף על הרמז ד"טוב" בהתחלת בין המצרים
21 (ט"ב תמוז), מרומו הענין ד"טוב" בכל ימי בין
22 המצרים – כ"א יום²⁸, שסימנם "אך טוב", היינו,
23 שכל כ"א ימי בין המצרים הם באופן ד"אך טוב",
24 שהובטח שמתבטל לגמרי הענין הבלתי־רצוי
25 שבהם, ולא נשאר כי אם "טוב" בלבד, "אך (ורק)
26 טוב".

27 וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשיום השבת
28 הראשון דבין המצרים חל ביום כ"א תמוז –
29 שהתחלת הענין דהקדמת רפואה למכה ע"י
30 השבתות דבין המצרים הוא באופן ד"אך טוב",
31 ביום א"ך (כ"א) תמוז (כיון שטו"ב תמוז חל ביום

(23) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

(24) תמיד בסופה.

(25) ולהעיר גם ממאד"ל (מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת בשלח בתחלתו) "כל עיסקא דשבתא כפול" (כולל גם הכפל בתפלה – שחרית ומוסף, ובתורה – קרה"ת בשחרית ובמנוחה), וכפל קשור עם גאולה.

(26) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(27) תהלים עג, א.

(28) ולהעיר ממ"ש בהפטורת שבת זו: "מקל שקד גו' שוקד אני גו'" (ירמי' א, יא"ב), ודרשו חז"ל "השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו עשרים ואחד יום, כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז . . לתשעה באב" (פרש"י עה"פ – ממדרש אגדה).

(29) אבות פ"ו מ"ג.

(30) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ,

סע"א. ועוד.

(31) כה, יב.

(32) מלאכי בסופו.

(33) עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(34) ראה יומא ט, ב.

(35) כה, יז.

(36) ובפרטיות יותר – בפרשת מטות שמתחילין לקרוא במנוחה, שבה מסופר פרטי הענינים דמלחמת מדין (לא, א ואילך), כולל גם "וישלח אותם משה גו' ואת פינחס בן אלעזר הכהן" (שם, ו).

(37) ראה סה"מ תרנ"ט ע' נה. וש"נ.

ומתגלים "שבע דנחמתא" הוא למעליותא⁴⁵ — 29
 "פורענותא" כמו פרעה דקדושה, ש"א אתפריעו⁴⁶ 30
 ואתגליין מיני' כל נהורין⁴⁷, שמורה על גילוי 31
 נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה⁴⁸. 32
 ה. ויש לומר, שהגילוי דג' המוחין ("תלתא 33
 דפורענותא" למעליותא) מרומז בג' הפרשיות 34
 שקורין לעולם בשבתות דבין המצרים — מטות, 35
 מסעי, דברים: 36

הצד השוה שבג' פרשיות אלה — שבהם מדובר 37
 אודות חלוקת הארץ: בפ' מטות — בקשת בני גד 38
 ובני ראובן "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת 39
 . . מעבר הירדן מזרחה"⁴⁹, "ויתן להם משה גו"⁵⁰. 40
 בפ' מסעי — "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה 41
 גו' אשר תנחלו אותה בגורל גו' לתשעת המטות 42
 וחצי המטה . . שני המטות וחצי המטה לקחו 43
 נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"⁵¹. ובפ' 44
 דברים — הן בהתחלת הפרשה, "פנו וסעו לכם 45
 ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני 46
 והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", "ראה נתתי 47
 לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע 48
 ה' לאבותיכם גו"⁵², והן בסיום הפרשה, כיבוש 49
 ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן⁵³. 50

ובפרשיות יותר: בג' פרשיות אלה מדובר 51
 אודות חלוקת הארץ כולה — לא רק בעבר הירדן 52
 מערבה, אלא גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד 53
 ובני ראובן), שזו היתה גם התחלת כיבוש וחלוקת 54

ובסיום הפרשה — פרשת המועדים, שבה מדובר 1
 אודות הקרבנות דכל מועדי השנה³⁸: חג הפסח, חג 2
 השבועות, ר"ה, יוהכ"פ, חג הסוכות, עד לשמיני 3
 עצרת³⁹, שבה מרומזת נתינת כח יתירה להפיכת 4
 ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים. 5

ולהעיר, שמספר ימי המועדים מכוון למספר 6
 ימי בין המצרים — כ"א ימים⁴⁰, שבה מודגשת עוד 7
 יותר הנתינת כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים 8
 לימים טובים ולמועדים. 9

ד. ויש לקשר ב' הענינים האמורים במעלת ימי 10
 בין המצרים בשנה זו — הקביעות ד"ז בתמוז ביום 11
 השלישי בשבוע, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות 12
 דבין המצרים: 13

ובהקדם הביאור בהאמור לעיל (ס"ב) 14
 שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת הקדמת 15
 רפואה למכה — דלכאורה, ה"ז היפך שמם (המורה 16
 על תוכנם) של ג' השבתות שנקראות "תלתא 17
 דפורענותא"⁴¹, ע"ש ההפטרות שבהם מדובר אודות 18
 ענינים של פורענות, ואילו ענין הנחמה, "נחמו 19
 נחמו עמי"⁴², "נחמה בכפלים"⁴³, עד ל"שבע 20
 דנחמתא"⁴¹, מתחיל רק לאחר השבתות דבין 21
 המצרים!?! 22

ויש לומר הביאור בזה: 23

מבואר בכ"מ⁴⁴ ש"תלתא דפורענותא" הם כנגד 24
 ג' המוחין, ו"שבע דנחמתא" הם כנגד ז' המדות. 25

וכיון שהמשכת והתגלות המדות היא מהמוחין, 26
 והם כפי המוחין — עכצ"ל, שהענין ד"תלתא 27
 דפורענותא" לאמיתתו (ג' המוחין שמהם נמשכים 28

(45) נוסף על הפירוש ד"פורענותא" מלשון פרעון חוב, אשר, אפילו אם ה' בעבר ענין של חוב, בודאי שכבר פרעו החוב, ובפרט שמלכתחילה משמט הקב"ה החוב דבניי.

(46) זח"א רי, א.

(47) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו פ, ד) בפירוש הכתוב (ירמ' ב, ג) "כל אוכליו יאשמו" (בהפטורה הראשונה מ"תלתא דפורענותא") — "יביא אשם כמועל בקדשים . . כמועל בקדשים כתיב ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמיושיתו יוסף עליו . . בחי' חמישית כו", ובסיום הדרוש (פא, ב) מקשר זה עם הענין ד"החמישית לפרעה".

(48) ויש לומר, שענין זה מרומז גם במאורע ד"הובקעה העיר" (תענית כו, רע"ב) — ביטול המדידה וההגבלה דחומת ירושלים, כמ"ש (זכרי' ב, ח) "פרוות תשב ירושלים".

(49) לב, ה"ט.

(50) שם, לג.

(51) לד, ב"ט.

(52) א, זח.

(53) ב, כד ואילך.

(38) ומתחיל מקרבן התמיד שבכל יום — שבה מרומז התיקון דביטול התמיד שאירע ב"ז תמוז (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 574).

(39) להעיר מהשייכות דשמיני עצרת לגאולה — כידוע ש"שמיני" קשור עם גאולה, ספירה השמינית (מלמטה למעלה) — בינה, עלמא דחירו, ו"עצרת", ענין הקליטה, שלימות היחוד דהקב"ה וכנס"י (י"היו לך לבדך ואין לזרים אתך", "ישראל ומלכא בלחודיה") לעתיד לבוא.

(40) ז' ימי הפסח, שבועות, ב' ימי ר"ה*, יוהכ"פ, ז' ימי הסוכות ושמע"צ, שבת, ר"ח (שזכרו בהתחלת פרשת המועדים).

(41) טושו"ע או"ח סו"ס תכח.

(42) ישעי' מ, א.

(43) איכ"ר ספ"א.

(44) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 614 הערה 45.

(* וי"ל גם באו"א — שר"ה נמנה כיום אחד, ולמנין הכ"א יום ניתוסף פורים (משא"כ חזונה שלא נזכר בכ"ד ספרי קודש, תושב"כ).

הגלות ובחורץ לארץ⁶¹) ממהרים ומזרזים ופועלים
הענין דחלוקת הארץ בג' אופנים אלה.

זאת ועוד:

כיון שבפסוקים אלו (בפ' פינחס) נתבאר רק
אופן חלוקת הארץ, ולא נחית לפרטי החלוקה ל"ב
מטות, תשעת המטות וחצי המטה בעבר הירדן
מערבה, ושני המטות וחצי המטה בעבר הירדן
מזרחה (כפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים)
— יש לומר, שבפרשת פינחס נכלל גם שלמות
הענין דחלוקת הארץ בגאולה האמיתית והשלימה,
שאז יחלקו לבני"י כל ארץ ישראל, ארץ עשר
אומות⁶² (כפי שהובטח לאברהם בברית בין
הבתרים⁶³), והחלוקה תהי' לכל בני"י, גם לשבט
לוי⁶⁴, שהרי חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' ל"ג
חלקים, שיתוסף גם "שער⁶⁵ לוי אחד"⁶⁶.

וזהו העילוי שניתוסף בקביעות שנה זו —
שבשיעור חומש די"ז תמוז (יום שלישי דפ' **פינחס**) מרומז הענין הכללי שבג' השבתות דבין
המצרים ("תלתא דפורענותא" למעליותא, שמהם
נמשכים ומתגלים "שבע דנחמתא") — גילוי ג'
המוחין בכיבוש וחלוקת הארץ (נוסף על ארץ שבע
אומות שכנגד ז' המדות, גם ארץ ג' אומות שכנגד
ג' המוחין) לעתיד לבוא.

(61) כפתגם והוראת הצמח-צדק** "עשה כאן (בחורץ לארץ)
ארץ ישראל" (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה).

(62) גם ארץ קיני קניזי וקדמוני כולה, נוסף על החלק דעמון
ומואב שטיהרו בסיחון, שקיבלו בני גד ובני ראובן — ככג'
הפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים).

(63) לך לך טו, יד-כא***.

(64) ואולי יש לומר שענין זה מרומז בכך שמנין בני לוי הוא
באמצע הפרשה דחלוקת הארץ — בין "לאלה תחלק הארץ גו"
לבקשת בנות צלפחד "תנה לנו אחוזה גו".

(65) יחזקאל מח, לא. ב"ב שם. וראה גם רמב"ם הל' שמיטה
ויובל פ"ג הי"א, ובפ' הרדב"ז.

(66) ולהעיר ש"אחד" בניגמריא י"ג.

(**) ויש לומר, שהוראה זו קשורה עם שמו (המורה על ענינו) — שמו
של משיח — מעין ודוגמת והכנה לקיום היעוד "עתידיה ארץ ישראל
שתתפשט בכל הארצות" (יל"ש ישע"י רמז תקנ. ועוד. וראה גם לקו"ת
מסעי פט, ב). ובהדגשה יתירה בשנה זו — שמלאו **מאתיים שנה**
להולדת הצמח-צדק.

(**) להעיר (ע"ד הרמז) שברית בין הבתרים על ירושת הארץ
מתחילה בפסוק י"ז ("והנה תנור עשן גו' אשר עבר בין הגורים האלה")
— "טוב", ומסיימת בפסוק כ"א ("זאת האמורי וגו' ואת היבוסיי") — "אד
טוב לישראל".

1 ארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני, "אדום ומואב
2 ועמון⁵⁴ . . (ש)עתידים להיות ירושה לעתיד"⁵⁵.

3 ויש לומר, שבענין זה מרומז גילוי ג' המוחין
4 שבג' השבתות דבין המצרים (שבהם קורין ג'
5 פרשיות הנ"ל) — כידוע⁵⁶ שארץ ג' אומות קיני
6 קניזי וקדמוני היא כנגד ג' המוחין (בהוספה על ארץ
7 שבע אומות שהיא כנגד ז' המדות).

8 ו. ובענין זה ניתוסף עילוי מצד ב' המעלות
9 שבקביעות שנה זו — הקביעות דטו"ב תמוז ביום
10 השלישי, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות דבין
11 המצרים:

12 כשטו"ב תמוז חל ביום השלישי בשבוע,
13 ובפרשת פינחס, לומדים בשיעור חומש היומי
14 (שלישי דפ' פינחס) ע"ד חלוקת הארץ — "לאלה
15 תחלק הארץ בנחלה גו' לרב תרבה נחלתו ולמעט
16 תמעט נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ
17 וגו'"⁵⁷.

18 והענין בזה:

19 בפסוקים אלו נתבאר כללות הענין דחלוקת
20 הארץ — בג' אופנים: (א) "בנחלה" — ירושה, (ב)
21 חלוקה ע"פ טעם ושכל — "לרב תרבה נחלתו
22 ולמעט תמעט נחלתו", (ג) חלוקה ע"פ גורל⁵⁸ —
23 "אך בגורל יחלק את הארץ".

24 ומבואר במק"א⁵⁹ התוכן דג' ענינים אלו
25 בעבודת האדם — חלק גורל וירושה, כמ"ש⁶⁰
26 "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה
27 ירושתנו", שע"י העבודה בג' ענינים אלו (בזמן

(54) ע"ז ש"עמון ומואב שטיהרו בסיחון" (גיטין לח, א. וש"נ),
כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ חוקת ס"ז).

(55) פרש"י לך לך טו, יט.

(56) מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.

(57) כו, נגנה.

(58) "והגורל הי' ע"פ רוח הקודש . . אלעזר הכהן* הי'
מלוכב באורים ותומים ואומר ברוה"ק כו" (פרש"י עה"פ —
מב"ב ככב, א).

(59) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 176 ואילך. וש"נ.

(60) לפני תפלת השחר.

(*) ובפרשיות יותר — "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ
אלעזר הכהן ויהושע בן נון וגו'" (מסעי לד, יז).
ולהעיר (ע"ד הרמז) שענין זה נאמר בפסוק י"ז — "טוב", ובקאפיטל
ל"ד — (ב"פ י"ז) — טוב נפול.

ישראל בשלימותה, ארץ עשר אומות, באופן נצחי, 24
לעד ולעולמי עולמים. 25

אבל, "בשביל שקלקלתם הסב אתכם . . מ' 26
שנה" 75, בכל מ"ב המסעות שבמדבר, ולא זכו 27
שהכניסה לארץ תהי' ע"י משה רבינו, בתכלית 28
השלימות, אלא באופן שלאח"ז הי' ענין של גלות, 29
בין המצרים וכו'. 30

ויש לומר, שהתיקון לזה מרומז בהחיבור 31
דמטות-מסעי (שפ' מסעי אינה בפ"ע, אלא 32
מחוברת ובהמשך אחד לפ' מטות), שבתחילתה 33
וראשיתה מדובר אודות התרת נדרים – שבזה מרומז 34
ביטול ועקירת הענינים הבלתי-רצויים (עד לענין 35
הגלות) 77 לא רק מכאן ולהבא (כאב ובעל"ז), אלא 36
גם מלמפרע (כחכם) 79, גם ביטול ועקירת הענינים 37
הבלתי רצויים בנוגע להענין ד'מסעי בני ישראל 38
אשר יצאו מארץ מצרים, עד ל"ירדן ירחו" – 39
שהכניסה לארץ היא בתכלית השלימות 80. 40

וימתק יותר ע"פ המבואר 17 בענין הקדמת 41
רפואה למכה בשבתות דבין המצרים, ג' שבועות 42
בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים 43
רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, 44
נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (שבעת ימי 45
השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) 46
ע"ז מכניעים המדבר מ"ב", מ"ב המסעות במדבר 47
שנימנו בפ' מסעי, שהם כנגד המדות, ו' מדות שכל 48
אחת כלולה מז' 81, והבירור שלהם נעשה ע"י גילוי 49
והמשכת המוחין, שזהו"ע דהתרת נדרים (התרה, 50
ועד – מלמפרע) ע"י חכס דוקא. 51

* * *

(77) ע"ד ענין הנדרים – "נדרים סייג לפרישות" (אבות פ"ג
מ"ג) – סייג וגדר, שהצורך בהם הוא מצד ירידת הגלות (לקו"ת
מטות פה, א. ובכ"מ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 558
ואילך).

(78) ודוגמתו בנוגע להקב"ה וכן"י (איש ואשה) – שמופרים
כל הנדרים בין בדברים שיש בהם עיניו נפש והן בדברים שבינו
לבינה (טושו"ע שבהערה הבאה סנ"ה), ונעשה שלימות היחוד
דהקב"ה וכן"י, כמארז"ל "לימות המשיח יהיו נישואין" (שמו"ר
ספט"ו. וראה לקו"ת מטות פד, ג).

(79) טושו"ע יו"ד סרל"ד סנ"א.
(80) להעיר מפרש"י בפרשתנו (כו, יב) "כיון שנכנס משה
לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שחותר לי נדרי".
(81) לקו"ת מסעי שם, א ואילך.

ז. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהחיבור 1
דמטות ומסעי – שכאשר קורין פרשת פינחס 2
בשבתות דבין המצרים, אזי מחברים מטות-מסעי 3
לפרשה אחת 67: 4

בדיוק הלשון "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו 5
מארץ מצרים" 68, "מסעי" לשון רבים, אף ש"מארץ 6
מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו 7
מרעמסס לסוכות" – מבאר רבינו הזקן בלקו"ת 8
ש"עיקר ותכלית נסיעתן הי' לצאת מבחי' מצרים, 9
בחי' מיצר וגבול . . ולכן כל המ"ב מסעות נק' הכל 10
אשר יצאו מארץ מצרים כו". 11

ומזה מובן גם לאידך – שביציאת מצרים 12
(כפשוטה) נכלל (עד) גם המסע האחרון, "ויסעו 13
גו' ויחנו בערבות מואב על ירדן ירחו" 70, בסמיכות 14
ממש ליריחו, "מנועולה של ארץ ישראל" 71, כי, 15
מיציאת מצרים 72 היו צריכים לבוא תיכף ומיד לארץ 16
טובה ורחבה 73, כמ"ש בפ' דברים 74 "אחד עשר יום 17
מחורב וגו'", "מהלך י"א יום . . הלכתם אותו 18
בשלושה ימים . . כל כך היתה שכינה מתלבטת 19
בשבילכם למהר ביאתכם לארץ" 75, ואילו זכו היתה 20
הכניסה לארץ ע"י משה רבינו, בתכלית השלימות 21
(כפי שתהי' הכניסה לארץ בגאולה האמיתית 22
והשלימה ע"י משיח צדקנו) 76 – כיבוש כל ארץ 23

(67) ועד שגם התחלת הקריאה במנחה דשבת פרשת פינחס –
עם היותה בהפסוקים דפ' מטות, מ"מ, ה"ה קריאה דחלק פרשה
אחת שהיא פרשת מטות-מסעי.

(68) ר"פ מסעי.

(69) מסעי שם.

(70) לג, מח.

(71) ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדבר"ר פט"ו, טו.

(72) ובפרטיות יותר – ממתן-תורה*, כמפורש בהמשך
הכתובים "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר
הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי גו' עד הנהר הגדול נהר
פרת".

(73) ע"ד מ"ש (תהלים קיח, ה) "מן המיצר גו' ענני במרחב",
שמעמד ומצב ד"מיצר" (ארץ מצרים) באים למעמד ומצב של
"מרחב" (ארץ טובה ורחבה).

(74) א, ב.

(75) פרש"י עה"פ.

(76) ויש לומר, שענין זה מרומז בהחני' בירדן ירחו –
כמבואר בלקו"ת (מסעי שם) ש"יריחו הוא בחי' ריח . . ולעתיד
לבוא יתגלה בחי' זו, והיריחו ביראת ה' . . דמורת ודאין", דרגתו
של משיח צדקנו.

(*) המטרה והתכלית דיצי"מ. כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלקים על ההר הזה", "שתקבלו התורה עליו" (שמות ג,
יב ובפרש"י).

טוב יגאל", שהגאולה קשורה עם בחי' היסוד, 25
בחינתו של יוסף, שנקרא "טוב". 26

ויש לומר, שבפסוק זה ("יוסף בן שבע עשרה 27
שנה") נרמזת הנתינת כח לגלות את הט"ב 28
ד"שבעה עשר" בתמוז, כדלקמן. 29

ט. ובהקדמה: 30

הפסוק "יוסף בן שבע עשרה שנה" נאמר 31
בהמשך ל"וישב יעקב בארץ מגורי אביו"⁹¹, "אלה 32
תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", ומפרש 33
רש"י: "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם 34
וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב, סבה ראשונה 35
יוסף בן שבע עשרה שנה, ע"י זה נתגלגלו וירדו 36
למצרים", ובהמשך לזה – "ויחי יעקב בארץ 37
מצרים שבע עשרה שנה"⁹², היינו, שגם אצל יעקב 38
(כמו אצל יוסף⁹³) הי' הענין ד"שבע עשרה 39
שנה"⁹⁴, בגימטריא טוב. 40

ועפ"ז מובן פירוש הכתוב "וישב יעקב", 41
"ביקש יעקב לישב בשלוה"⁹⁵ – דלכאורה: איך 42
יתכן שצדיק, ובפרט משלשת האבות, ועאכו"כ 43
יעקב, בחיר שבאבות⁹⁶, ביקש לישב בשלוה ולא 44
נתקיימה בקשתו?! והביאור – שבקשה זו 45
נתקיימה כש"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה 46
שנה"⁹⁷, שי"ז שנים אלו היו מבחר שנותיו⁹⁸, ועד 47

ח. ויש להוסיף עוד ענין בהקשר והשייכות דב' 1
המעלות שבשנה זו (הקביעות דט"ב תמוז ביום 2
השלישי שהוכפל בו כי טוב, וקריאת פרשת פינחס 3
בשבתות דבין המצרים) – כמודגש בהשיעור דיום 4
שלישי דפרשת פינחס: 5

בהמשך הפרשה ע"ד חלוקת הארץ נאמר⁸² 6
ו"תקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר 7
בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף . . ותעמדנה 8
לפני משה . . לאמר . . תנה לנו אחוזה בתוך אחי 9
אבינו". ומפרש רש"י: "למשפחות מנשה בן יוסף, 10
למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר 11
לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר⁸³ והעליתם את 12
עצמותי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ⁸⁴, שנאמר 13
תנה לנו אחוזה". 14

ומצד הדגשת מעלתו של יוסף בהשיעור דט"ב 15
תמוז (שלישי דפרשת פינחס)⁸⁵ – ניתוסף עוד יותר 16
בהדגשת ה"טוב" ד"י"ז (טוב) תמוז (התחלת בין 17
המצרים): 18

כתיב⁸⁶ "יוסף בן שבע עשרה שנה" – הגימטריא 19
ד"טוב". וכמבואר בכ"מ⁸⁷ הקשר והשייכות דיוסף 20
למספר שבע עשרה ("טוב") – ש"טוב" (בגימטריא 21
י"ז) קאי על יסוד, ויוסף הוא ספירת היסוד⁸⁸. 22

ובענין זה מודגשת גם השייכות דיוסף לגאולה 23
– כמבואר בכ"מ⁸⁹ בפירוש הכתוב⁹⁰ "אם יגאלך 24

(82) כז, א"ד.

(83) ויחי ג, כה.

(84) נוסף לכך שכל נשי ישראל היו מחבבות את הארץ – על הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ (פרש"י פרשתנו כז, סד). – ולהעיר, שגם בנוגע לחטא העגל (שבגללו נשתברו הלוחות ב"ז תמוז) לא השתתפו הנשים, שלא נתנו תכשיטיהן לעשיית העגל (פדר"א פמ"ה), וקדמו לאנשים ליתן תכשיטיהן לעשיית המשכן (רמב"ן ויקהל לה, כב). (85) ולהעיר גם מהשייכות דיוסף לפינחס – שפינחס הוא מזרעו של יוסף – כמ"ש (וארא ו, כה ובפרש"י) "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל (מזרע יוסף) ותלד לו את פינחס". ובפרטיות יותר – בפרשת פינחס: התחלת הפרשה, "הגני נותן לו את בריתי שלום" – שברית קשור עם בחי' היסוד, בחינתו של יוסף; וסיום הפרשה, "ביום השמיני עצרת תהי' לכם" – ששמע"צ הוא כנגד יוסף, בחי' היסוד (ברית), שעל ידו נעשה היחוד (שלום) שבשמע"צ (ראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' תכו ואילך).

(86) וישב לו, ב.

(87) ראה אוה"ת נח ע, א. וישב ער, סע"ב. ועוד.

(88) תו"א ויגש מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.

(89) ראה אוה"ת בחוקותי ע' תרמא. המשך מים רבים תרל"ו

פקל"ב. ועוד.

(90) רות ג, יג.

(91) ר"פ וישב.

(92) ר"פ ויחי.

(93) כמ"ש "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף" (פרש"י עה"פ).

(94) "כנגד י"ז שנה שגדל הוא ליוסף כלכלו י"ז שנה" (בעה"ט עה"פ).

(95) פרש"י עה"פ (וישב שם, ב).

(96) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

(97) נוסף על השבע עשרה שנה (הראשונים) דיוסף, שע"פ חשבון השנים (ראה רש"י ורש"י ישן) ס"פ תולדות. ויצא לו, כה. וישלח לג, יז. וישב לו, לד) ישב בשלוה בארץ כנען במשך תשע שנים (ראה פדר"א פל"ח. ב"ר פפ"ד, ה (בסופו)). – ולהעיר גם מזהר פ' ויחי (ח"א רטז, ב): "מאי טעמא (ויחי יעקב בארץ מצרים) שבע עשרה שנה . . כל יומיו דיעקב בצערא הוו . . כיון דחמא ליוסף . . הוה דמי בגרמי' כמה דלא אעבר עלי' צערא . . בזמנא דאתפרש יוסף מני' מה כתיב יוסף בן שבע עשרה שנה . . וכל יומיו דיעקב . . הוה ככי . . לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קאטיבו לי', ויוסף ישיית ידו על עיניו, הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענונין ותפנוקין והנאות וכסופין, הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

(98) ראה בעה"ט ר"פ ויחי. ובארוכה תורה שלמה שם. וש"נ.

דבני למספר ארבע¹¹⁰ – ד' דגלים, כנגד ד' רגלי
המרכבה¹¹¹ – שנשי יעקב¹¹² (שעל ידם העמיד
יעקב כל בית ישראל באופן ד"מטתו שלמה"¹¹³)
הם ארבע].

ויוסף – כמ"ש¹¹⁴ "נוהג כצאן יוסף", שקאי על
כל ישראל¹¹⁵, שנקראים על שם יוסף¹¹⁶.

ומזה מובן שהענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף"
שייך ביותר לכללות בני", כאמור, שבזה נרמזת
הנתינת-כח לעבודתם של בני" במצרים, כללות
הגלות, ועד להפיכת הגלות (מצרים) לגאולה (שבע
עשרה) – עי"ז שיוסף ממשיך ענינו ועבודתו של
יעקב ("אלה תולדות יעקב – (ע"י יוסף") לכל
בני".

י. וביאור הענין:

ידוע¹¹⁷ שענינם של ג' האבות בעבודת כאו"א
מישראל הם ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח¹¹⁸:
אברהם – ענינו גמילות חסדים (הכנסת אורחים),
יצחק – ענינו עבודה, תפלה (עקידת יצחק, מס"נ
והקרבה להקב"ה, שזהו"ע ד"אדם כי יקריב – מכס

1 שעל ידם נשלמו כל שנות חייו (עליהם אמר "מעט
2 ורעים היו"⁹⁹) "כאילו כל ימיו בטובה"¹⁰⁰.

3 ועפ"ז יש לומר, שבענין ד"אלה תולדות יעקב
4 יוסף בן שבע עשרה שנה", נרמזת הנתינת-כח
5 לעבודתם של בני" במצרים (שרומז גם לכללות
6 זמן הגלות, כמארז"ל¹⁰¹ "כל המלכיות נקראו ע"ש
7 מצרים כו") – שגם במעמד ומצב ד"מצרים",
8 מיצר הגלות, יהי' אצלם "ויחי יעקב בארץ מצרים
9 שבע עשרה שנה", שנים טובות, ועוד והוא העיקר
10 – ש"מצרים" (גלות) גופא יתהפך ל"טוב" (שבע
11 עשרה)¹⁰², שזהו"ע הגאולה ("יגאלך טוב").

12 ויומתק יותר – ע"פ הידוע שביעקב ויוסף
13 ("אלה תולדות יעקב יוסף") מודגשת ביותר¹⁰³
14 השייכות לכלל ישראל:

15 יעקב – שנקרא "ישראל"¹⁰⁴, השם דכל בני
16 ישראל¹⁰⁵.

17 ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק¹⁰⁶ (חלק רביעי
18 דספר התניא¹⁰⁷) בפירוש הכתוב¹⁰⁸ "ויקרא לו א-ל
19 אלקי ישראל" – ש"נשמתו . . כלולה מכל הנשמות
20 שבישראל מעולם ועד עולם"¹⁰⁹.

21 [ויש להוסיף, שביעקב נרמזת גם ההתחלקות

מימות האבות והשבטים עד ביאת המשיח ועד בכלל**, שיקום
אז מ"ש (הושע ב, א) והי' מספר בני" כחול הים אשר לא ימד
ולא יספר מרוב***.

110 נוסף על ההתחלקות לשלש ("עם תליתאי") – בדוגמת
ג' האבות.

111 ראה במדב"ר פ"ב, יו"ד.

112 להעיר, שע"י רחל ("שהיא היתה עקרת הבית" – פרש"י
ויצא לא, ד) ניתוסף שלימות בג' האבות – כידוע שד' רגלי
המרכבה הם אברהם יצחק יעקב ורחל (מאור"א, א, פד. ועוד).

113 ויקר' פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

114 תהלים פ, ב.

115 ובהדגשה יתירה בדורנו זה – שנשיא הדור, "הנשיא הוא
הכל", שמו יוסף (וראה לקמן סי"ב).

116 פרש"י ומצוד"ד עה"פ.

117 מגלה עמוקות אופן רנ (כסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך.
ועוד.

118 אבות רפ"א – שמתחילים לאמרו (עוה"פ) בשבת זו.

(**) אף שלעיתיד לבוא יתוספו גם "נשמות חדשות מה שלא נכללו
באדה"ר כלל והם גבורים ומעולים מכל הנשמות שנכללו באדה"ר כו"
(לקו"ת שו"ע בסופו).

(***) להעיר, שלשון הכתוב הוא "כחול הים אשר לא ימד ולא יספר",
ורבינו הזקן מוסיף תיבת "מרוב" – ע"פ לשון הכתוב (וישלח לב, יג)
"ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב", שכתוב זה נאמר
ביעקב. ואולי י"ז, שכונות בזה לרמוז ראי' מהכתוב שגם הנשמות
שלאחריו ביאת המשיח (שיקויים אז מ"ש ויהי' מספר בני" כחול הים
אשר לא ימד ולא יספר) כלולות בנשמת יעקב (שנאמר בו "ושמתי
את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב").

(99) ויגש מז, ט.

(100) תדבאר פ"ה.

(101) כ"ר פט"ז, ה.

(102) בדוגמת הפיכת התענית (מיצר) דשבעה עשר בתמוז
ליום טוב.

(103) יותר מאשר אצל אברהם ויצחק, עם היותם האבות
דכאו"א מישראל (משא"כ יוסף).

(104) וישלח לב, כט. לה, יו"ד.

(105) ולהעיר גם ממ"ש בפרשת בלק (כד, יז) "דרך כוכב
מיעקב וקם שבט מישאל" – שקאי על משיח צדקנו* (כפס"ד
הרמב"ם בהל' מלכים רפ"א), וגם על ניצוץ משיח שבכאו"א
מבני" (ראה מאור עינים סוף פרשתנו), כפי שנקרא "יעקב"
ו"ישראל".

(106) סימן ד'.

(107) שנצטרף ע"י בני המחבר להיות חלק מספר התניא –
תושב"כ דתורת החסידות (ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ד ע'
רסא ואילך. ושי"ג).

(108) וישלח לג, כ.

(109) ומפרט לפנ"ז (בנוגע לאדה"ר, ועד"ז בנוגע ליעקב, כי,
"שופרי" דיעקב מעין שופרי" דאדה"ר") "נשמות כל ישראל"

(*) וקריאת פרשה זו ביום הש"ק שממנו מתבדך שבעה עשר בתמוז
(כבשנה זו, ובכמה שנים) היא נתינת-כח להפיכת התענית ליום טוב
בימות המשיח.

ובדוגמת קדימת הלימוד בענינים שהזמן גרמא, 25
הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה¹³³. 26
וענין זה (הדגשת החיוב דכאו"א מישראל 27
בלימוד התורה דוקא בכל היום כולו) מרומז גם 28
בהשם "ישראל" (שמו של יעקב, שענינו תורה, 29
ושמם של כל בני¹³⁴) – כידוע¹³⁵ ש"ישראל" ר"ת 30
יש ששים ריבוא אותיות לתורה¹³⁶, כנגד ששים 31
ריבוא בני¹³⁷, שזהו המספר הכללי¹³⁷ דכללות 32
בני¹³⁸. 33
יא. עפ"ז יש לומר שהענין ד"אלה תולדות 34
יעקב יוסף" בעבודתם של בני¹³⁹ (שזוהי הנתינת-כח 35
לבני¹⁴⁰ בעבודתם במצרים) הו"ע לימוד התורה: 36
הקשר המיוחד שבין יעקב ויוסף ("אלה 37
תולדות יעקב יוסף") מודגש במסירת התורה (ענינו 38
של יעקב) ליוסף – "כל¹³⁹ מה שלמד משם ועבר 39
(בהיותו "יושב אהלים") מסר לו"¹⁴⁰. 40

(133) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם.
(134) ובאגה"ק שם: "והי' (יעקב) מרכבה לתורה שלמעלה .
וכמ"ש וזאת לפנים בישראל כו', אין זאת אלא תורה כו', שהיתה
כלולה ומלוכשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות".
(135) מגלה עמוקות אופן קפו.

(136) ראה לקו"ת בהר (מא, ב. מג, ד): "אף שבתורה אין
נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות ההמשך שהם אותיות
אה"י שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנן במחשבה כו'".
(137) אף שבפרטיות ישנם יותר מששים ריבוא, כמודגש גם
במנין בני¹³⁷ שברשתנו (כו, נא): "אלה פקודי בני ישראל שש
מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים" – אלף שבע מאות
ושלושים יתורים על ששים ריבוא.
(138) ראה תניא פל"ז: "ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
שרשים, וכל שרש מתחלק לששים ריבוא ניצוצות, שכל ניצוץ
הוא נשמה אחת".

ולהעיר גם מאגה"ק ס"ז: "כל הנשמות שבעולם היו כלולות
באדה"ר, ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת למספר תרי"ג, רמ"ח
אברים ושס"ה גידים (כנגד תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה
מל"ת), אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר כו'". והתיווך
בזה – ע"פ מ"ש לפנ"ז (בנוגע לתרי"ג מצוות), ש"מספר זה הוא
בדרך כלל, אבל בדרך פרט הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת
לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל
מצוה שאין להם מספר, כמ"ש ששים המה מלכות הן ס' מסכתות
ועלמות אין מספר הן ההלכות", ומספר "ששים" הוא השורש
דששים ריבוא – כשמכפילים ששים פעמים עשר ד"פ (ראה גם
ד"ה שאו את ראש תרע"ח).

(139) פרש"י וישב לז, ג.
(140) ולהעיר גם ממ"ש (ויגש מה, כז) "וירא את העגלות אשר
שלח יוסף", "סימן מסר להם במה הי' עוסק כשפירש ממנו,
בפרשת עגלה ערופה" (פרש"י עה"פ), ועי"ז "ותחיו רוח יעקב"
– שזכירת הפרשה בתורה שהי' עוסק כשפירש ממנו (לפני כ"ב
שנה) היא "סימן" על שלימותו של יוסף בלימוד התורה (ראה גם
לקו"ש ח"י ע' 161).

קרבן לה"י¹¹⁹, ע"י עבודת התפלה שכנגד 1
קרבנות¹²⁰, ויעקב – ענינו תורה ("יעקב איש תם 2
יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"¹²¹), 3
כמ"ש¹²² "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל". 4
וע"פ האמור לעיל ע"ד השייכות המיוחדת דכל 5
ישראל ליעקב (יותר מאשר לאברהם ויצחק) – יש 6
לבאר ההדגשה המיוחדת בלימוד התורה (יעקב) 7
לגבי תפלה וגמ"ח (יצחק ואברהם): 8
9 אע"פ שכאו"א מישראל חייב לעסוק בכל יום
בכל ג' הקוין דתורה עבודה גמ"ח, וסדר העבודה 10
הוא שהתפלה קודמת ללימוד התורה, "תפילתי 11
סמוכה למטתי"¹²³ (כשם שיצחק¹²⁴ קודם ליעקב), 12
וגמ"ח קודמת לתפלה, "יהיב פרוטה לעני והדר 13
מצלי"¹²⁵ (כשם שאברהם קודם ליצחק), מ"מ, אינו 14
דומה החיוב דגמ"ח ותפלה להחיוב דתורה – 15
שדוקא החיוב (והזכות) דכאו"א מישראל בלימוד 16
דתורה הוא בכל רגע ורגע דכל היום כולו¹²⁶, ביום 17
ובלילה, כמ"ש¹²⁷ "והגית בו יומם ולילה"!

19 [ועד כדי כך, שאפילו בתשעה באב (סיום וחזרת
20 ג' השבועות), שעד שנה שעברה¹²⁸ היו בו הגבלות
21 בנוגע ללימוד התורה, ש"אסור לקרות בתורה כו'
22 משום שנאמר¹²⁹ פקודי ה' ישרים משמחי לב¹³⁰
23 – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא, שהלימוד
24 הוא בחלקי התורה¹³¹ המתאימים ליום זה¹³², ע"ד

(119) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואל"ך. ובכ"מ.
(120) ברכות כו, ב.
(121) תולדות כה, כז, ובפרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, יו"ד).
(122) תהלים עח, ה.
(123) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.
(124) ולהעיר, שהמס"נ דיצחק היא בכל עניני העבודה –
כמבואר בתניא (פמ"א נח, א)) ש"עסק התורה ומצוות והתפלה
הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כו'".
(125) ב"ב יו"ד, א. וראה סידור (עם דא"ח) שער התפלה יט,
ג.
(126) ראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פ"א.
(127) יהושע א, ח.
(128) משא"כ בתשעה באב שנה זו – שבדאי יהי' יו"ט הכי
גדול, כיון שעוד לפני¹²⁹ (בהתחלת בין המצרים) יבוא כבר משיח
צדקנו.
(129) תהלים יט, ט.
(130) שו"ע או"ח ר"ס תקנד.
(131) וכיון שהתורה היא "תורה אחת", ניתוסף עי"ז גם בשאר
עניני התורה. – ולהעיר ממאד"ל (סנהדרין צט, רע"ב) "הוא עמל
במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר".
(132) ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שד"ח אס"ד מערכת בין
המצרים ס"ב ס"ב.

יב. ובכנה"ל ניתוסף עילוי מיוחד בשייכות
לדורנו זה:
בדורנו זה נתגלה שייכותה של הגאולה לחודש
תמוז – שבו היתה גאולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו (בי"ב-י"ג תמוז), דכיון ש"הנשיא הוא
הכל"ל¹⁵¹, ע"ד מלך, שמספק הכל, שמספק כל
צרכיהם של כל בני המדינה (הדור)¹⁵², הרי,
גאולתו של הנשיא היא גאולה של כל הדור, ועד
לגאולה כללית דכל בני¹⁵³, וכמפורש במכתבו
הידוע של בעל הגאולה¹⁵⁴: "לא אותי בלבד גאל
הקב"ה. . כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק',
שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה",
וגאולה זו¹⁵⁵ היא הכנה ונתינת-כח לגאולה
האמיתית והשלמה, שאז יהפכו ימים אלה (החל
מט"ו ב תמוז) לימים טובים ולימי ששון
ושמחה¹⁵⁶.

ועילוי מיוחד בשנה זו¹⁵⁷ – שבי"ב תמוז,
שהוא גם יום ההולדת ("מזלו גובר")¹⁵⁸ של בעל
הגאולה, מלאו לו מאה ועשר שנים¹⁵⁹ (תר"ם –
תש"נ¹⁶⁰), שמספר זה מדגיש שלימות חייו של
יוסף (שמו של נשיא דורנו) הראשון, כמ"ש¹⁶¹

ועבודתו של יוסף בהמשכת ענינו של יעקב
("אלה תולדות יעקב יוסף") בכל ישראל, היא,
שאצל כל בני תהי' השלימות דלימוד התורה.
ויש לומר, שענין זה מרומז בשמו של יוסף¹⁴¹
– ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁴², שגם מ"אחר"
נעשה "בן"¹⁴³ – ש"בן" (בגלוי) נעשה ע"י לימוד
התורה, כמ"ש¹⁴⁴ "וכל בניך לימודי ה'".
וזוהי הנתינת-כח לעבודה במצרים – שע"י
ההתעסקות בלימוד התורה כדבעי נעשה גם
במצרים (כללות הגלות) מעמד ומצב ד"יחי יעקב
(כאו"א מישראל) בארץ מצרים שבע עשרה שנה,
שנים טובות¹⁴⁵.
ועוד והוא העיקר – שע"י לימוד התורה נעשה
"אך טוב לישראל", שע"י "ישראל", תורה, נעשה
אצל בני אך ורק טוב האמיתי דימות המשיח¹⁴⁶,
שמהפכים הגלות (מצרים) לטוב (שבע עשרה),
כמ"ש¹⁴⁷ "ציון במשפט תפדה", היינו, שהפדי'
(גאולה) מהגלות היא "במשפט", תורה¹⁴⁸, ענינו
של יעקב, שלישי שבאבות, שבזכותו תהי' גאולה
השלישית, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות,
וביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁴⁹,
בית נצחי, "כיעקב שקראו בית"¹⁵⁰.

(151) פרש"י חוקת כא, כא.
(152) כמודגש בנוגע לחלוקת הארץ – "ונשיא אחד נשיא אחד
ממטה תקחו לנחול את הארץ" (מסעי לד, יח), "כל נשיא ונשיא
אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים,
ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון כו" (פרש"י שם, יז).
(153) ויש לומר, שמרומז גם בימי הגאולה: י"ב – כנגד י"ב
שבטי ישראל, וי"ג – רומז על ההוספה בגאולה העתידה שחלוקת
הארץ תהי' ל"ג חלקים, שיתוסף גם "שער לוי אחד", כנ"ל ס"ו.
(154) אג"ק ח"ב ע' פ. וש"נ. ועתה עוה"פ בקונטרס בפ"ע.
(155) במכ"ש וק"ו מכל ענין של גאולה, "כיון דשם גאולה
עלה" (פרש"י מגילה יז, ב).
(156) ראה לקו"ש ח"יח ע' 308 ואילך.
(157) נוסף לכך שבה מלאו ארבעים שנה להמשך העבודה
לאחרי הסתלקות יוסף שבדורנו – בדוגמת המעמד ומצב דבני
בסוף שנת הארבעים, שנאמר להם "לאלה תחלק הארץ גו' איש
לפי פקודיו" (כו, נג"ד), "פקודי משה ואלעזר הכהן גו' בערבות
מואב על ירדן ירחו" (שם, סג), בסמיכות ממש להכניסה לארץ.
(158) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.
(159) ובי"ט תמוז – מלאו מאה ועשר שנים לכניסתו בבריתו
של אאע"ה (וראה בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 581 –
השייכות דהבית לימי בין המצרים).
(160) ונחלקים לשתיים: נ' (במאה הז' – ת"ש-תש"נ) וס'
(במאה הו' – תר"ם-ת"ש), אותיות "נס" (שבזה מודגשת השייכות
לשנה זו – תהא שנת נסים).
(161) ויחי נ, כב.

(141) וגם בהענין ד"יוסף בן) שבע עשרה שנה, "טוב" –
"אין טוב אלא תורה" (כנ"ל ס"ג).
(142) ויצא לו, כד.
(143) ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.
(144) ישע"י נד, יג.
(145) להעיר גם ממענה רבינו הזקן על שאלתו של הצ"צ
(בקטנותו) היתכן שמבחר שנותיו של יעקב, בחיר האבות, היו
בארץ מצרים – כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל
יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא באבער,
יל"ש עה"פ) "להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו
השבטים הוגים בתורה", שע"י לימוד התורה מתקרבים להקב"ה
(להורות לפניו גשנה), ואז נעשה גם במצרים – "ויחי" ("היום
יום" – ח"י טבת).
(146) להעיר מפרש"י סנהדרין צז, סע"א: "שני אלפים שנות
המשיח, שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבוא משיח ותכלה
הגלות ויבטל השעבוד מישראל".
(147) ישע"י א, כז.
(148) "במשפט היינו הלכות, כתרוממו ע"פ (וישב מ, יג)
כמשפט הראשון* כהלכתא קדמייתא" (לקו"ת ר"פ דברים).
(149) בשלח טו, יז. וראה זהר ח"א כח, א, ח"ג רכא, א.
(150) פסחים פח, א. וראה לקו"ת מטות פג, ג. לקו"ש חט"ו
ע' 231 ואילך. וש"נ.
(*) להעיר, שפוטק זה הוא מדברי יוסף.

ישראל העוסקים בהרבצת תורה . להוסיף אומץ
בהרבצת תורה, ומוסיף, "הנני שולח . המאמר
עשרה¹⁶⁶ שיושבים ועוסקים בתורה", מאמר חסידות
שמבאר גודל המעלה דלימוד התורה ברכים, דיש
לומר, שבזה מרומז גם שהגאולה האמיתית
והשלימה באה ע"י ההוספה בהרבצת תורה, ובפרט
ע"י השלימות דלימוד התורה באופן ד"עשרה
שיושבים ועוסקים בתורה", שע"ז פועלים שיהפכו
ימים אלה לימים טובים וימי ששון ושמחה.

ויש להוסיף, שהשייכות לדורנו זה (ע"י נשיא
הדור) מודגשת גם בפרשת פינחס – כי: פינחס
הוא מזרעו של יוסף¹⁶⁷, שמו הראשון של נשיא
דורנו, ו"פינחס" (מלא) בגימטריא יצחק¹⁶⁸, שמו
השני של נשיא דורנו.

וב' שמותיו קשורים עם הגאולה – ע"י "פינחס
זה אליהו" – יוסף, כמ"ש¹⁶⁹ "ביום ההוא יוסיף
אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' ואסף נדחי
ישראל גו', ויצחק, כמ"ש¹⁷⁰ "אז¹⁷¹ ימלא שחוק
פינו", שלעתיד לבוא ("אז") יהי' שלימות השמחה
("ימלא שחוק פינו")¹⁷², ענינו של יצחק, ע"ש
"כל¹⁷³ השומע יצחק לי"¹⁷⁴.

* * *

(166) להעיר, שב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" מודגשת
גם העבודה דהרבצת תורה לזולת (ועד לעשות מ"אחר" "בן") –
בכל העשרה סוגים דבני יישיבה.
(167) ראה לעיל הערה 85.
(168) זהר פרשתנו רלו, ב. וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ריש ע'
תכט.

(169) ישע' יא, יא.יב.
(170) תהלים קכו, ב.
(171) להעיר, ש"אז (ימלא)" משמש גם בלשון עבר, כמ"ש
בשירת הים "אז ישיר", שנוסף על הרמז על לעתיד לבוא ("ישיר")
לשון עתיד, שירה העשירית (כשקייים היעוד "אז ימלא שחוק
פינו"), הרי פש"מ הוא לשון עבר ("אז, כשראה הנס, עלה בלבו
שישיר" – פרש"י), שירת הים בצאתם ממצרים.
(172) שהרי "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר
אז ימלא שחוק פינו" (ברכות לא, א. טושו"ע או"ח סו"ס תקס).
(173) וירא כא, ו.

(174) להעיר ממאור"ל (ויק"ר פ"ב, ב. ועוד) "כל מקום
שנאמר לי אינו זו לעולם" – הנצחיות דלעת"ל (ראה לקו"ת
במדבר ט, ג ואל"ף). ולהעיר מהשייכות לארבעים שנה (ראה לעיל
הערה 157) – "לי" בגימטריא ארבעים (לקו"ת שם, ד). ובהדגשה
יתירה – לאחר ארבעים יום דלוחות ראשונות, שאז מתחילה

1 "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" (כמדובר לעיל
2 בארוכה¹⁶²), ובהמשך לזה באה השבועה ד"פקד
3 יפקד אלקים אתכם⁸³ – הגאולה ממצרים, ועד
4 לגאולה העתידה לבוא¹⁶³, עלי' נאמר "כימי צאתך
5 מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁶⁴.

6 ויש לומר, שגם השייכות דהגאולה לשבעה עשר
7 בתמוז, טו"ב תמוז (הפיכת י"ז תמוז ליום טוב),
8 מודגשת בדורנו זה – שהנשיא שלו הוא יוסף, עליו
9 נאמר "יוסף בן שבע עשרה שנה", שבפסוק זה
10 מרומזת הנתינת כח להפיכת י"ז תמוז ליום טוב,
11 כנ"ל.

12 ובפרטיות יותר – "אלה תולדות יעקב יוסף בן
13 שבע עשרה שנה", ענינו של יעקב, תורה, כמודגש
14 גם אצל יוסף שבדורנו, שעיקר עבודתו היתה
15 בהענין ד"יוסף ה' לי בן אחר", לעשות מ"אחר"
16 "בן", ע"י הפצת התורה, וכל בניך לימודי הוי',
17 ובפרט הפצת המעיינות דפנימיות התורה¹⁶⁵ חוצה,
18 בכל קצוי תבל, וביתר שאת וביתר עזו לאחר
19 הגאולה די"ב-י"ג תמוז, וכמ"ש במכתבו הידוע¹⁵⁴
20 ש"יום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת

(162) קונטרס משיחות ש"פ בלק.

(163) ויש לומר, שמרומז בהכפל ד"פקד יפקד" * – ע"ד מ"ש
(ויגש מו, ד) "ואנכי אעלך גם עלה", "ב' עליות . עלי' זו השנית
רומזת על גאולה העתידה להיות בב"א" (תו"א ר"פ שמות).

(164) להעיר מ"ש במזמור תהלים המתאים למספר שנותיו
– מזמור קי"א – "זכר עשה לנפלאותיו", ומבאר הצ"צ *
ברשימותיו לתהלים (על יסוד מאור"ל (מדרש תהלים עה"פ) "כל
מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו כלום אלא זכר עושה
להם כשיעשה לעוה"ב"), ש"כולל בזה אפילו נסים דיצי"מ,
(ש)הם רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש כימי צאתך מארץ
מצרים אראנו נפלאות . . . וזהו זכר עשה לנפלאותיו, היינו לבחי'
אראנו נפלאות דלע"ל" (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ז).
ויש לומר, שהענין ד"זכר" הוא גם למעלותא *** – שיצי"מ היא
השרש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה.

ומודגש בנוגע לעבודתם של ישראל בקיום התומ"צ בזמן
הזה – שאע"פ שאינה אלא "זכר וסימן למה שיהי' לע"ל" (כפי
שמבאר הצ"צ בהמשך הענין), הרי, הגאולה היא דוקא ע"י
"מעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות" (תניא רפ"ז), היינו,
שה"זכר" דתומ"צ בזמן הזה פועל ומביא את קיום תומ"צ
בשלימות ("נפלאותיו") לעתיד לבוא.

(165) כי, השייכות דיעקב (תורה) לגאולה האמיתית והשלימה
היא (בעיקר) מצד גילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא (ראה
לקו"ת מטות שבעה ערה 150).

(*) להעיר ממאור"ל "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה" (כנ"ל
ס"א) – "פ"ו ב' נגאלו ישראל ממצרים, פקד פקדתי".

(**) ראה שו"ת הגה"ה 61.

(***) אף שלשון המדרש הוא "אינו כלום".

(****) נוסף על העבודה בעשר כחות נפשו, הציבור שבנפשו, כפתגם
זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שנקרא על שמו (ראה "התמים" ח"ב ס"ע
מה ואילך. ועוד).

19 שההוספה בלימוד התורה צריכה להיות באופן של
20 חידוש, מעין ודוגמת והכנה להחידוש דלעתיד
21 לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא"¹⁸².

22 ובזה נכלל גם לימוד התורה עם הזולת (הפצת
23 התורה) – כציווי והוראת המשנה (בהמשך ל"משה
24 קיבל תורה מסיני ומסרה כו") "העמידו תלמידים
25 הרבה", ומתוך אהבת ישראל, כמ"ש בהמשך
26 הפרק¹⁸³ "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את
27 הבריות ומקרבן לתורה", וכמודגש גם בסיום
28 וחזרת הפרק "על שלשה דברים העולם עומד, על
29 הדין ועל האמת ועל השלום" – ע"ד מ"ש "האמת
30 והשלום אהבו", שע"ז מהפכים הצומות לימים
31 טובים וימי ששון ושמחה (כנ"ל ס"א).

32 ובמיוחד יש להוסיף בעניני התורה שהזמן
33 גרמא – בעניני בנין ביהמ"ק: בתושב"כ – בנבואת
34 יחזקאל¹⁸⁴ אודות ביהמ"ק דלעתיד¹⁸⁵, ובתושב"ע
35 – במשניות דמסכת מדות¹⁸⁶, ובהלכות בית
36 הבחירה להרמב"ם, שע"ז "אני מעלה עליהם
37 כאילו הם עוסקין בבנין הבית"¹⁸⁷ (וכדי להקל על
38 הלומדים – נדפסו בחוברת אחת).

39 וכן – לערוך "סיומים"¹⁸⁸ במשך תשעת הימים
40 מר"ח אב עד תשעה באב, ועד בכלל¹⁸⁹, ואדרבה
41 – כיון שמש"ח צדקנו בודאי יבוא לפני תשעה
42 באב, ותשעה באב יהי' יו"ט הכי גדול, יערכו
43 בתשעה באב "סיום"¹⁹⁰ באופן של משתה גדול
44 ושמחה גדולה.

(182) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(183) משנה יב.

(184) קאפיטל מ' ואילך.

(185) שממנו למדו גם בבנין בית שני כדאיתא ברמב"ם (הל' ביהב"ח פ"א ה"ד).

(186) וגם מסכת תמיד, שבה נתבארה העבודה התמידית בביהמ"ק, ואדרבה, כיון ש"מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד), הרי, הלימוד אודות העבודה בביהמ"ק נוגע אז למעשה בפועל יותר מאשר הלימוד אודות בנין ביהמ"ק.

(187) תנחומא צו יד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך.

(188) כולל גם סיומי ההלכות בשיעורים היומיים ברמב"ם.

(189) כפי שנהגו בשנה שעברה (ובשנים שלפנ"ז) לערוך סיום גם בתשעה באב (בענינים המותרים ללימוד בתשעה באב – מסכת מועד קטן) – על יסוד הנהגתו של כ"ק אדנ"ע שהי' נוהג לערוך סיומים אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ספר המנהגים חב"ד ע' 46).

(190) ויש לומר – "סיום" על כללות לימוד התורה בזמן הזה, שהוא "הבל" ("זכר") בלבד לגבי תורתו של משיח (קה"ר פי"א, ח. וראה רשימות הצ"צ לתהלים שבהערה 164).

1 יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
2 בפועל – "המעשה הוא העיקר"¹⁷⁵:

3 עפמ"ש"נ "ציון במשפט תפדה", דקאי על לימוד
4 התורה (כנ"ל סי"א) – מובן, שבימי בין המצרים
5 צריך להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד
6 התורה¹⁷⁶, ובפרט בהלכות התורה, ה"משפט"
7 שבתורה עצמה¹⁷⁷, כולל ובמיוחד – לימוד
8 הרמב"ם, "משנה תורה"¹⁷⁸, "מקבץ לתורה שבעל
9 פה כולה"¹⁷⁸, שכולל ההלכות דכל התורה כולה.

10 ועאכו"כ בשבתות דבין המצרים, שענינם
11 הקדמת רפואה, ע"ז שיהפכו לימים טובים –
12 בודאי שצריך להוסיף בלימוד התורה (בהוספה על
13 הענין ד"ויקהל משה", "להקהיל קהילות כו' בכל
14 שבת ושבת"¹⁷⁹).

15 ויש לקשר זה עם התחלת אמירת ולימוד פרקי
16 אבות בשבת זו (בפעם הב' – "כפלים לתושי")¹⁸⁰
17 – בשבתות שלאחרי זמן מ"ת: "משה קיבל תורה
18 מסיני"¹⁸¹ ומסרה כו" – קבלת התורה מחדש, היינו,

ההכנה לארבעים יום דלוחות שניות, ל' ימים דחודש אלול, וי' ימים דחודש תשרי – "לד'".

(175) אבות ספ"א – שלומדים בשבת זה.

(176) וכן יש להוסיף בנתינת הצדקה – כהמשך וסיום הכתוב "ציון במשפט תפדה ושב"י בצדקה".

(177) לקו"ת ר"פ דברים (הובא לעיל הערה 148). ומסיים שם (ועד"ז בלקו"ת מטות שבהערה 150): "והיינו כממאד"ל אין הגליות מתכנשות אלא בזכות המשניות (הלכות פסוקות), שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם".

(178) כמ"ש בהקדמתו לספר הי"ד.

(179) יל"ש ר"פ ויקהל.

(180) להעיר שבלוחות שניות (לאחרי שבירת הלוחות בי"ז תמוז) ניתוסף יריבו בתורה באופן ד"כפלים לתושי" (ראה שמו"ר רפמ"ו).

(181) להעיר ממאד"ל "סלם זה סיני (חשבון) אותיות דדין הוא (חשבון) אותיות דדין" (ב"ר פס"ח, יב ובמפרשים), ו"סולם הר"ע התפלה (ראה זח"א רסו, ב. ועוד) – שבוה מודגש שע"י לימוד התורה נעשה החיבור דהאדם עם הקב"ה, שזהו"ע התפלה, לשון חיבור, כלשון המשנה (כלים פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס. – ולהעיר, שהגירסא הרווחת במשנה* היא "הטופל" (בטי"ת, ולא בתי"ו), דיש לומר, שבוה מרומז שהחיבור נעשה ע"י הביטול (טפל ובטל), כדאיתא בתקו"ז (תמ"ו) "תפלה איהי . . אתעבידת טפלה . . אית טפל בט' ואית תפל בת'".

ויש לקשר עם מ"ש בפרשתנו (כה, ב) "את קרבני לחמי לאשי" – ע"פ המבואר בלקו"ת (פרשתנו עז, ב) בפירוש "את קרבני", "את הן בחינת אותיות מא' עד תיו (אותיות התורה) הן הן קרבני, קרובים אלי ומקרבין אותי" – שהקירוב ("קרבני") נעשה ע"י הביטול שמרומז בחיבת "אות", "את הטפל" (ב"ק מא, ב. ועוד).

(* וכו"ה ברמב"ם הלכות כלים רפ"כ – שיעור היומי דמוצאי ש"ק (ועד"ז בשיעור דיום הש"ק – "טפלה" (פט"ו ה"ז. וי"א. ועוד)).

1 ובודאי יפרסמו ויזרזו ע"ד קיום הוראות אלה
2 בכל מקום ומקום, בכל קצוי תבל.
3 ויה"ר – והוא העיקר – שבעמדנו בהתחלת ימי
4 בין המצרים יהפכו ימים אלה לששון ולשמחה
5 ולמועדים טובים, בפרשת פינחס זה אליהו¹⁹¹,
6 ולפני התחלת הקריאה בפ' מטות ע"ד הציווי ד"לא
7 יחל דברו"¹⁹², ועאכ"כ הדיבור של כאו"א מבני
8 (האנשים והנשים והטף) וכו"כ פעמים בכל יום

9 ויום אודות ביאת משיח צדקנו, שבודאי נותן להם
10 הקב"ה את האפשרות לקיים הציווי "לא יחל דברו"
11 – עי"ז שתיכף ומיד ממש ("לא עיכבן כהרף
12 עין"¹⁹³) מראה כאו"א באצבעו ואומר זה, הנה זה
13 פינחס זה אליהו, והנה זה דוד מלכא משיחא, שבא
14 וגאלנו והולכנו קוממיות לארצנו הקדושה¹⁹⁴,
15 לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, אמן כן יהי
16 רצון.

(191) ובפרט בזמן המנחה – שהרי "אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה" (ברכות ו, ב).
(192) ל, ג.
(193) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
(194) כולל גם חלוקת הארץ באופן ד"לאלה (תחלק הארץ גו') – מראה באצבעו ואומר אלה.

המשך ביאור למס' תמורה ליום חמישי עמ' ב

1 להקדיש תמימים לבדק הבית אלא בעלי מומים בלבד, ובעל מום
2 אינו ראוי להקרבה בפתח אהל מועד. שוב שואלת הברייתא:
3 שמא אוציא אני רק את קדשי בדק הבית האלו מכלל חוב שחטי
4 חוץ, ואולם לא אוציא מכלל חוב זה פרת חטאת ופרה אדומה
5 ששחטה שלא על גבי מערכתה, ושעיר יום הכפורים המשתלח
6 לעזאזל ששחטוהו בחוץ, ויתחייבו עליהם משום שחט חטאת
7 אהל מועד, שהרי אינם באים אלא תמימים. ומשיבה הברייתא:
8 תלמוד לומר בשחטי חוץ להקריב קרבן לה, ומכאן שדווקא מי
9 שהם מיוחדין להקרבה על המזבח לפני ה' חייבים על שחיתתם
10 בחוץ, וצא פרת חטאת ושעיר המשתלח אלו שאינם בכלל חוב
11 זה משום שאין הם מיוחדין להקרבה לה, ואם כן קשה, איך מרבה
12 הברייתא הקודמת מלה" שעיר המשתלח לאיסור הקדש בעל
13 מום, הלא אדרבה מלה" משמע דווקא קרבנות הקרבים לפני ה'
14 על המזבח ולמעט שעיר המשתלח.
15 מתרצת הגמרא: אמר רבא, ה"ם בשחטי חוץ מוכח מעניינא דקרא
16 שבא למעט פרת חטאת ושעיר המשתלח, שכן מ'ואל פתח אהל
17 מועד' משמע לרבות גם אותם, שהרי ראויים הם לפתח אהל
18 מועד, על כן בהכרח שיתור לה" בא להוציא אותם מכלל חוב
19 זה. אבל ה"ב באיסור בעל מום, דממה שנאמר ו'אשה לא תתנו
20 מהם' משמע להוציא שעיר המשתלח מכלל איסור זה משום
21 שאינו ניתן על גבי אישים, בהכרח שיתור לה" שנאמר בו בא
22 לרבות גם שעיר המשתלח.
23 עוד מקשה הגמרא: מ'עמא דכתב קרא לה" הוא דלא מ'יתי שעיר
24 המשתלח – שטעם מה שאין מקדישים בעל מום לשעיר המשתלח
25 הוא משום ריבויו לה', ה"א לא רבי ו-לולי שריבהו קרא לה" ה"ה
26 אמ'נא ששעיר המשתלח בעל מום שפיר דמי ו-בשרו וקשה, מ'די
27 ו-הרינו שני שעירי יום הכפורים נקבעים על פי גורל, איזה מהם
28 קרב לה' ואיזה מהם משתלח לעזאזל, והלכה בידנו שאין הגורל
29 (קבוע) [קובע] לה' אלא בקרבן הראוי לה', כלומר דווקא כששני

30 השעירים ראויים לה'. אבל אם אחד מהם בעל מום ואינו ראוי לה'
31 אין הגורל קובע אותם, שהרי בשעה שמטיל את הגורל עדיין אין
32 ידוע איזה מהם יהיה לה' ואיזה לעזאזל. אם כן למה נצרכה
33 הברייתא לדרוש מהכתוב לאסור הקדש בעל מום לשעיר
34 המשתלח, הלא אף אם יוכשר מכל מקום לא יוכלו להגריל עליו.
35 מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, ה"א מני – ברייתא זו בשיטת ה"ן
36 המצרי היא שנויה, ד'אמר שאפילו אם מת השעיר המשתלח לאחר
37 שכבר נשחט השעיר לה' והד"ם שלו כבר התקבל ב'בוס, מביא את
38 ה'כירי ו-שעיר אחר ומוווג ליה – ומעמידו אצל הדם שבבוס,
39 והשעיר השחוט קרב לה' והשני משתלח לעזאזל. ומוכח משיטתו
40 שאפשר להביא את השעיר המשתלח אף בלא גורל, ואם כן לולא
41 שמיטת הכתוב בעל מום משעיר המשתלח היינו אומרים שהוא
42 כשר אפילו שאי אפשר להגריל עליו.
43 דוחה הגמרא תירוץ זה: נ'הי ד'שמעת ליה ו-אמנם שמענו לו' ל'חן
44 המצרי שאמר דלא ה"י ד'חוי – שאין השעיר השחוט נדחה
45 מהקרבה מחמת מיתת השעיר המשתלח, אבל דלא צריך הנ'לה
46 מי ש'מעת ליה שאמר כן, ד'לקא מ'יתי ו-מביא שני שעירים
47 אחרים ומגריל עליהם, וזה שיפול עליו הגורל לה' ירעה עד
48 שיסתאב, והשני ישתלח לעזאזל.
49 הגמרא מיישבת את דברי הברייתא באופנים אחרים: אלא אמר רב
50 יוסף, ה"א ברייתא מני, רבי שמעון היא. ד'תניא מ'ת א'חר מ'הן
51 ו-משעירי יום הכיפורים לאחר הגרלה, מביא את ה'כירי בלא
52 הנ'לה, ד'כרי רבי שמעון. ולשיטתו לולא הדרשה האמורה היינו
53 מתיירים הקדש בעל מום לעזאזל, ואפילו שאי אפשר להגריל
54 עליו.
55 רבא אמר, לא נצרכה ו-לא נצרך הכתוב לחייב בעל מום לעזאזל
56 ב'בל תקדישו' אלא כ'נן ש'הביאווה תמים והגרילו עליו, ואחר כך
57 הופס בו ביום, שדינו להתחלל על שעיר אחר, ו'חילו על ה'כירי
58 שגם הוא בעל מום.

לקוטי שיחות פרשת פינחס כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

לא נמסרה על ידי משה לישראל. אבל, בכל זאת, כיצד
תיתכן בכלל מחשבה כזאת, שמשה לא קיים את
הוראת ה' "צו את בני ישראל ואמרת אליהם"⁵?

ב.

השאלות על פירוש רש"י, ופירוש הרמב"ן

הרמב"ן מסביר את דברי רבי ישמעאל⁶ "להפסיק
הענין" כך: אילו לא נכתב הפסוק "ויאמר משה..." לא
היו יודעים לאיזו פרשה מוסב הפסוק⁷ "וידבר משה
אל ראשי המטות..."? אם לאחריו – לדינים שבפרשת
מטות, או שמא לפניו – לדינים שבפרשתנו. לכן נאמר
בסוף פרשתנו "ויאמר משה אל בני ישראל...", כדי
"להפסיק הענין", כדי שידעו שבמילים "וידבר משה
אל ראשי המטות..." מתחיל ענין חדש – ענין הנדרים.
וכך היא המשמעות של "להפסיק הענין" –
"במקומות רבים בספרא ובספרי", כפי שאומר
הרמב"ן, וכפי שהוא אף מוסיף, שרש"י עצמו אומר⁸
על הפסוק (שבהמשך פרשת מטות⁹) "ועתה הרגו...
וכל אשה... הרגו", שהפעם השניה של "הרגו" נאמרה
כדי "להפסיק הענין". כלומר, שאילו לא היתה נכתבת
בשנית, לאחר "וכל אשה...", המילה "הרגו", לא היו
יודעים אם המילים "וכל אשה..." משתייכות לקבוצה
הקודמת, של "הרגו כל זכר...", או לקבוצה
שבהמשך¹⁰ "וכל הטף... החזיו לכם".

אבל את פירוש רש"י כאן אי אפשר להסביר כך.
כי רש"י משנה את סגנון ה"ספרי"¹¹ ("איני יודע במה
ענין מדבר"), וכותב בפירושו, שלולא הפסוק "ויאמר
משה..." ניתן היה לטעות, ולחשוב ש"לא אמר להם זו
(אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו)", ולא כפירוש
הרמב"ן, שניתן היה לטעות ולחשוב שהפסוק שאחר-

א.

השאלה על "ויאמר משה..." ככל אשר ציוה
ה'..."

1 בסוף הפרשה, לאחר פירוט הקרבנות: תמיד,
2 מוספי השבת, ראש חודש ומוספי כל מועד, נאמר:
3 "ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר ציוה ה' את
4 משה".
5 מדוע צריכה התורה לציין שמשה מסר לבני ישראל
6 כל זאת, וכי הכרחי להודיע שמשה קיים את ציווי ה'
7 אליו? "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את
8 קרבני..."?

9 והרי במספר מקומות² אנו מוצאים, שכתוב רק
10 ציווי ה' אל משה, ולא מסירת הציווי על ידי משה
11 לישראל (והסיבה לזה פשוטה: מובן מאליו, שאם
12 הקדוש-ברוך-הוא אמר את הדברים למשה כדי
13 שיעבירם לישראל, בוודאי ביצע זאת משה, והדבר
14 פשוט כל-כך, עד אשר רש"י אינו מציין זאת
15 בפירושו³), ומדוע, אפוא, צריכה התורה כאן לספר
16 זאת?

17 רש"י מפרש על כך: להפסיק הענין, דברי רבי
18 ישמעאל⁴, לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת
19 נדרים מתחלת בדבורו של משה, הוצרך להפסיק
20 תחילה ולומר שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל,
21 שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא
22 בפרשת נדרים התחיל דבריו.

23 אך צריך להבין: אמנם, אילו לא נכתב הפסוק
24 "ויאמר משה אל בני ישראל...", היה משתמע מן
25 הפסוקים (כיון שמיד לאחר-כך כתובה פרשת נדרים
26 שהיא "מתחלת בדבורו של משה"), שהפרשה הקודמת

דבריו" היא, שהקדים אמירת פ' נדרים לפ' קרבנות – אבל (נוסף שלא
משמע כן מהלשון "לא אמר להם זו" – הרי) גם בזה קשה כבפנים. כי
מכיון שמשה מסר כל ציווי לבני" תיכף לאחר ששמע אותו מהקב"ה
(כדלקמן ס"ד), אין מקום לטעות שלא עשה כן בנדו"ד, ובפרט שנאמר
"צו את בני" (כנ"ל הערה 1). וראה תולדות אדם לספרי כאן.

(6) אבל לא בפרש"י, וכדלקמן בפנים.

(7) ר"פ מטות.

(8) מספרי עה"פ.

(9) לא, יו.

(10) שבפסוק יח.

(11) שלפנינו. אבל ראה לעיל הערה 4.

(1) פרשתנו כת, ב. – ובלשון "צו" – "יורח מיד ולדורות" (פרש"י
ר"פ צו).

(2) ראה רמב"ן בא י, ב. שם יא, א. קרח טז, ח (יש אומרים): וראה
תו"א שמות (נב, ד) וס"פ בא (ס, ד).

(3) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 72 הערה 11.

(4) ספרי עה"פ, ומלשון רש"י נראה שגריס בספרי רק תיבות אלו
(להפסיק.. ר' ישמעאל) ותו לא, וכגירסת היל"ש פרשתנו (עה"פ ביום
השמיני עצרת גו'), כמ"ש בתולדות אדם לספרי כאן. וראה לקמן בפנים
ס"ב. ולהעיר מלשון הספרי מטות (דלקמן בפנים) וגירסת היל"ש שם.

(5) וצ"ע בגו"א כאן.

לכאורה אפ"ל (בדוחק עכ"פ) שכוונת רש"י ב"פרשת נדרים התחיל

19 ולא בפרשת אמור – אפשר להסביר באופן פשוט
20 ביותר:

21 פרשת המועדות שבפרשת אמור, נאמרה בסמוך
22 להקמת המשכן¹⁶ (אפילו לפני מנין בני ישראל –
23 "באחד לחודש השני" – שאודותיו מסופר בחומש
24 במדבר¹⁷). ובין המצוות וההלכות המפורטות שם, ישנן
25 כאלה המתבצעות רק בארץ ישראל, לדוגמא: עומר¹⁸,
26 חדש¹⁹, שתי הלחם²⁰.

27 לפיכך ניתן היה לחשוב: אמנם, משה בודאי העביר
28 את כל ציוויי ה' לישראל – ויותר מכך: בדרך כלל הוא
29 עשה זאת מיד לאחר שמיעת הציווי מהקדוש-ברוך-
30 הוא, כפי שמובן מפירושו רש"י, במתן תורה²¹, "שלא
31 היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם" – אבל
32 במקרה זה הוא לא העביר את כל הפרטים מיד, כי אין
33 הם חשובים למעשה מיד²² באותו זמן²³, כאשר משה
34 היה עסוק²⁴ בטיפול בכל "הדבר הקשה" אשר "יביאון
35 אל משה"²⁵, וב"הודעת להם את הדרך ילכו בה ואת
36 המעשה אשר יעשון"²⁶ בחיי היום יום.

37 וזאת, במיוחד לפי הדעה של הברייתא, המובאת
38 בפירושו רש"י בפרשת אמור²⁷, שפרשת המועדות שם
39 נאמרה לאחר פרשת הדגלים, והיו, אפוא, פרשיות
40 רבות²⁸ אחרות, שהיו חשובות באותו זמן למעשה.
41 לדוגמא: מנין בני ישראל, דגלים, מסעות, פסח שני
42 ועוד.

1 כך "וידבר משה אל ראשי המטות..." משתייך
2 לפסוקים שלפניו¹².

ג.

השינוי בפרשת אמור

3 בנוסף לכך, צריך להבין, כשאלת הרמב"ן: גם
4 בפרשת אמור, בסוף פרשת המועדות, אומרת התורה¹³
5 "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". ואכן,
6 מוצאים במדרשי חז"ל¹⁴ מספר הסברים לנחיצות
7 שבכתיבת פסוק זה, ואילו רש"י אינו מסביר זאת.
8 ואינו מובן: אם לפי פשוטו של מקרא יש צורך
9 להסביר מדוע מספרת התורה שמשה העביר את ציווי
10 ה' אודות המועדים לישראל, צריך היה רש"י להסביר
11 זאת במקום שנתקלים בכך בתורה בפעם הראשונה¹⁵
12 (בפרשת אמור), ולא להמתין עד לפסוקנו?

13 יותר מכך: את הסברו של רש"י – "עד כאן דבריו
14 של מקום..." – אי אפשר לומר בפרשת אמור, כי שם
15 מתחילה הפרשה שאחרי-כן ב"דבריו של מקום" –
16 "וידבר ה' אל משה לאמר".

ד.

ההסבר להדגשת התורה לגבי מסירת הפרטים לישראל בפרשת אמור

17 הטעם שדווקא כאן מתעוררת השאלה – מדוע
18 צריך לכתוב שמשה העביר את הציווי לבני ישראל,

(12) ומה שלא פירש כהרמב"ן (וכפירושו בפ' מטות) – יש לומר, כי
ע"ד הפשט דוחק לומר שהפסוק הראשון (לחוד) דר"פ מטות יהי' המשך
לסדרה שלפניו ולא התחלה לפ' מטות גופא. ועוד ועיקר – עפ"י פ' נדרים
מתחלת "איש כי ידור נדר גוי" מבלי לפרש בתחלתה דיבור ה' למשה
או של משה לישראל! ולהעיר מפ' הרשב"ם ר"פ מטות.

(13) כג, מד.
ברמב"ן פרשתנו שם הקשה ג"כ ממש"נ "וידבר משה אל אהרן ואל
בניו ואל כל בני" בסוף פרשת המומין (אמור כא, כד) – אבל כבר פרש"י
שם שהוא (לא סיפור ע"ד מסירת הציווי לבני, כ"א) "להזהיר ב"ד על
הכהנים", ואינו שייך לענינו. וראה לקמן הערה 15.
(14) תר"כ עה"פ. נדרים עה, א. ב"ב קכ, סע"ב ואילך. מגילה בסופה
(וברש"י שם).

(15) ופשט שאין לתרץ: באמור שם סמך רש"י על מה שפירש לפנ"ו
(כא, כד) "להזהיר ב"ד כו" (כנ"ל הערה 13), ובפרשתנו אה"פ לפרש
כן כי הזהירה לב"ד נאמרה כבר לפנ"ו (פרש"י פרשתנו כח, ג) –
כי ההכרח להפירוש "להזהיר ב"ד כו" הוא כי מה ענין בני" לדיני
מומי כהן (כמ"ש במפרשי רש"י שם), ובפרט שבדיבור ה' אל משה לא
נאמר (אמור כא, יז) "ואל בני": משא"כ בפ' המועדות, אשר: (א)
הציוויים שייכים לכל בני" (ב) מפורש שמשה נצטווה "דבר אל בני"
ואמרת אליהם, אין מקום לפרש שהוא הזהיר לב"ד.

(16) ראה פרש"י בהעלותך (ט, ד) שפרשת המועדים נאמרה למשה
קודם ל"שנה השנית.. בחודש הראשון" (בסמיכות להקמת המשכן),

עיי"ש.

(17) בתחילתו.

(18) כג, יוד.

(19) שם, יד וברש"י שם ("וי"א").

(20) שם, יז.

(21) יתרו יט, יד. ולהעיר מפרש"י שמות ד, כד. בשלח טז, כב.

(22) ואף שפ' אמור נאמרה קודם שילוח המרגלים (ובמילא) קודם
הגזירה שהיו במדבר ארבעים שנה, וחשבו שיכנסו לארץ בהקדם – מ"מ,
הרי היו אז בחורב ולא ידעו כמה יתעכבו שם. והוא מהלך י"א יום לקדש
ברנע (דברים א, ב) ומשם מהלך כמה ימים לא". ובפרש"י בהעלותך (י,
כט) "מיד עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ" – והי' זה בעשרים באייר –
כמפורש שם – והוצרכו קודם לזה לנ"ל פרשיות הנ"ל (דגלים, מסעות,
פ"ש, מנין בני" וכו').

(23) ובפרט לפרש"י בהעלותך (שם) שבין כך "חזר והזהירם בשעת
מעשה".

(24) להעיר מתוספתא סנהדרין ספ"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח.
טורשו"ע י"ד סרמ"ז ס"ד.

(25) יתרו יח, כו.

(26) שם יח, כ.

(27) כד, י"ד. – ופרש"י בהעלותך (הנ"ל) הוא לשני פי' הראשונים
שם.

(28) ראה פרש"י נשא (ה, ב) דשמנה פרשיות נאמרו בו ביום.

אבל לפי הדעה החולקת עליו – רבי עקיבא –
הסוברת ש"כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באוהל
מועד ונשתלשו בערבות מואב"³¹, יוצא, שנאמרו כל
פרטי המצוות גם כאשר לא היו חשובים למעשה. ואם
כך, מדוע נחשוב שמשה דחה את מסירת הדינים
למועד מאוחר יותר?

לפי זה יש לומר, שבהתאם לשיטת רבי עקיבא אין
זה כלל קושי מלכתחילה – כי הוא סובר שזוהי דרך
התורה³², שלפעמים נכתב דיבור ה' אל משה, לפעמים
– דיבור משה לבני ישראל, ולפעמים – שניהם. ולכן,
אין כלל קושי גם על הפסוק שבפרשתנו.

ואין לשאול: מדוע אי אפשר לומר תירוץ זה –
שהפסוק לא נכתב כדי למנוע טעות בהבנת הפרשה,
אלא מפני דרך הכתוב בלבד – גם לפי רבי ישמעאל?
כי יש לומר, שבזה תלויה המחלוקת הנ"ל בין רבי
עקיבא לרבי ישמעאל:

לפי רבי עקיבא, ש"כללות ופרטות נאמרו בסיני
ונשנו באוהל מועד ונשתלשו בערבות מואב", צריך
לומר, שלמרות שכל המצוות נאמרו, בכלליהן
ובפרטיהן, שלוש פעמים: בסיני, באוהל מועד,
ובערבות מואב, בכל זאת, אין התורה מפרטת את
שלוש הפעמים בכל המצוות, ורק חלק מהן מפורטות
פעמיים,

וכך בעניננו: פעם אחת מפרטת התורה גם את דברי
משה לבני ישראל, ופעם אחרת – לא³⁴.

אך ההסבר לדברי רבי ישמעאל ש"כללות נאמרו
בסיני ופרטות באוהל מועד" אפשר לומר³⁵: לדעתו –
באופן כללי כל פרט נכתב בתורה כפי שהיה במציאות,
אלא אם-כן יש הכרח לשנות. לכן הוא סובר, שפרטי

לכן מוסיפה שם התורה בסוף "וידבר משה את
מועדי ה' אל בני ישראל", כדי להדגיש, שמשה העביר
לבני ישראל מיד את כל פרטי הדינים שבפרשה זו, וזה
עצמו מלמדנו, שכוונת ההוראה למשה "דבר אל בני
ישראל ואמרת אליהם מועדי ה'..." היא, שהוא יעביר
לבני ישראל את כל הפרטים מיד.

לעומת זאת בפרשתנו, אין סיבה לדחות את מסירת
הדברים, ומובן מאליו, שמיד לאחר הוראת ה' "צו את
בני ישראל ואמרת אליהם..." העביר משה לבני ישראל
את כל הדינים. ובמיוחד, כאשר מדובר בסיום ארבעים
השנים, ואם לא עכשיו – אימתו²⁹?

ותמוה: מדוע נכתב הפסוק "ויאמר משה אל בני
ישראל..."?

על כך עונה רש"י "להפסיק הענין... שאם לא כן
יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא בפרשת נדרים
התחיל דבריו", כפי שיוסבר להלן סעי' ז.

ה.

ההסבר לציון שמו של רבי ישמעאל

לפי זה מובן מדוע מציין רש"י את שמו של בעל
המאמר – "דברי רבי ישמעאל"³⁰:

ההסבר דלעיל על הצורך בכתיבת הפסוק "וידבר
משה... אל בני ישראל" בפרשת אמור – שאילולא כן
ניתן היה לחשוב שהוא דחה זאת למועד מאוחר יותר
(שלפי הסבר זה צריך לחפש הסבר לפסוק שבפרשתנו)
– מתאים רק לפי דעת רבי ישמעאל³¹, ש"כללות
נאמרו בסיני ופרטות באוהל מועד"³², שלפי זה אפשר
לומר, כדלעיל, שמשה דחה את מסירת פרטי הדינים
של פרשת המועדות.

(29) ובפרט ע"פ פרש"י פרשתנו כח, ב.

(30) גם י"ל (ויתרוץ ג"כ זה שהעתיק רש"י "דברי רבי ישמעאל" גם
בפירושו בפ' מטות – נעתק לעיל ס"ב) – שהוא כדי לתרץ: למה הוצרך
לכתוב פסוק שלם "להפסיק הענין" – הו"ל לכתוב בפירוש בתחילת
הפרשה "ויאמר משה אל בני ישראל" (במקום "וידבר ה' גו'", כבכמה
מקומות – ראה בהנסמן לעיל הערה 2)?

[ועד"ז בפ' מטות שם: למה נאמר בתחילת הפסוק "הרגו" שמשום
זה צריך להפליג "הרגו" בסוף הפסוק כדי "להפסיק הענין" – הו"ל
לכתוב "הרגו" רק פעם א' בסוף הפסוק (ובקושיית מפרשי רש"י שם)]

אלא ששיטת רש"י היא, שרגיל בתורה סגנון כזה (ונכלל בשיטתו
שדיברה תורה כלשון בני אדם) (סנה' סד, סע"ב. ועוד. וראה אנציקלופדי
תלמודית בערכו, ושו"ז), ואין מקום לקושיא – שלאחרי שנאמר הסיפא
רישא ל"ל (או – דהו"ל לכתוב הרישא באו"א), ולכן מפרש "להפסיק

הענין" בכ"מ.

(31) להעיר מדעת רבי ישמעאל* (מכילתא בא יב, א) "לאמר, צא
ואמור אליהם מיד" – אבל י"ל דשאני בנדר"ד, שנדחה מפני ענינים שהזמן
גרמא.

(32) חגיגה ו, סע"א ואילך. סוטה לו, ב. וזבחים קטו, סע"ב. וראה
בארוכה לקו"ש [המתורגם] חיי"ז ע' 301 ואילך, דשיטת ר"י מתאימה
יותר לפשוטו של מקרא (וראה הערה 33 שם).

(33) ראה לעיל הערה 2.

(34) להעיר מפלוגתת רע"ק ור"י – הנ"ל – אם דיברה תורה כלשון
בני אדם (ראה אנציקלופדיא תלמודית שם). – וראה ג"כ סיום למס'
פסחים (נרפס בסוף הגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים –
בהוצאת תשמ"ד ע' תסד). ואכ"מ.

(35) ראה לקו"ש חיי"ז שם.

(*) ולהעיר, שלכאורה פרש"י יתרו שרובא לעיל בפנים ט"ד (ממכילתא עה"פ) הוא כשיטה זו. אבל ראה פרש"י ר"פ ויקרא. ואכ"מ.

המועדות שב"אמור", ואשר-על-כן כתוב בפרשת
 המועדות⁴⁰ "והקרבתם אשה..." סתם, ללא פירוט
 הקרבן, כי פרטי הקרבנות כבר נאמרו למשה לפני כן.
 אך למרות זאת קבעה התורה את פרשת הקרבנות
 כאן בפרשתנו, בסוף ארבעים שנה, לפי הכלל, שמביא
 רש"י במספר מקומות בפירושו⁴¹, "אין מוקדם ומאוחר
 בתורה".

ולפי הסבר זה – ששתי הפרשיות נאמרו למשה
 ביחד – סביר לומר, שכוונת ההוראה בתחילת פרשת
 המועדות שב"אמור"⁴² "דבר אל בני ישראל ואמרת
 אליהם מועדי ה'..." היא, להפריד את הפרטים
 המאוחרים יותר של כל דיני המועד, שבפרשתנו, מן
 הפרטים שבפרשת אמור, שדוקא אותם צריך משה
 למסור לכל ישראל, ולא את הדינים הכתובים בפרשתנו
 (כי הם אינם קשורים לכל ישראל⁴³, כדלעיל).

בכך ניתן היה להסביר גם את השינוי בלשון התורה
 בין פרשת המועדות שב"אמור" לבין פרשת הקרבנות
 שבפרשתנו – שם מתחיל כל מועד⁴⁴ בדיבור וַתִּזְכֹּר
 ("וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל..."⁴⁵),
 ואילו בפרשתנו כתוב ציווי כללי רק בתחילת הפרשה
 – "צו את בני ישראל ואמרת אליהם":

ההקדמה "צו את בני ישראל" שבפרשתנו היא
 הקדמה כללית לכל פרשת המועדות והקרבנות
 (שבפרשתנו ובפרשת אמור). ולאחר מכן נאמרה
 הוראה אחרת "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" –
 ההוראה המציינת אלו פרטי דינים עליו למסור לכל
 ישראל (הפרטים הכתובים בפרשת אמור). ולכן, כדי
 להדגיש זאת יותר, פירט הקדוש-ברוך-הוא לגבי כל
 מועד⁴⁶ בנפרד "דבר אל בני ישראל".

1 המצוות נאמרו במקום ששם הם מפורשים בתורה, ולא
 2 שלוש פעמים³⁶.

3 וכך בענייננו: כיון שהתורה מפרטת דוקא כאן
 4 "וידבר משה... אל בני ישראל", צריך לומר, שיש כאן
 5 חידוש, השייך דוקא לפרשה זו.

ו.

עניני המועדות - בשתי פרשיות, וההסבר לכך
 6 עניני המועדות מחולקים לשתי פרשיות:

7 (א) בפרשת אמור, ששם מודגש בעיקר איסור
 8 מלאכה והמצוות של כל מועד, אך גם מוזכרים שם
 9 הקרבנות של כל יום-טוב. (ב) בפרשתנו, שבה הדגש
 10 העיקרי הוא על פרטי הקרבנות שהביאו בכל יום, שבת,
 11 ראש חודש, יום-טוב, אך נזכר גם איסור המלאכה.

12 את הסיבה לכך ניתן להסביר בשתי דרכים:
 13 (א) ענינים אלו נאמרו למשה כשתי פרשיות נפרדות
 14 בזמנים שונים: פרשת אמור – בסמוך להקמת המשכן,
 15 ופרשתנו – בסיום ארבעים השנים.

16 [פרשת הקרבנות שבפרשתנו לא נאמרה מיד לאחר
 17 הקמת המשכן, למרות שבפשוט נראה שהקריבו את
 18 כל הקרבנות גם במדבר³⁷ – חוץ מאלה שמצויין בהם
 19 "כי תבואו אל הארץ" – וזאת מפני ההסבר שלהלן:

20 תכלית פרשתנו היא: "צו את בני ישראל ואמרת
 21 אליהם..." – הזיכור וההוראה לכל ישראל³⁸, שקרבנות
 22 הציבור יקריבו בזמנם. ואילו פרטי הקרבנות עצמם
 23 כבר נאמרו למשה לפני כן, והוא העבירם ליחידים
 24 שעסקו בהקרבנות – אהרן ובניו הכהנים].

25 (ב) שתי הפרשיות נאמרו למשה ביחד³⁹. ואדרבה:
 26 פרשת הקרבנות שבפרשתנו נאמרה לפני פרשת

(39) ראה רמב"ן פרשתנו כח, ח: ביום ההוא נאמרו שתי הפרשיות.
 ועוד.

(40) נסמן לעיל הערה 36. ועיין פרש"י אמור שנעתק שם בסוף
 ההערה.

(41) לדוגמא: בראשית ו, ג. וישלח לה, כט. ובכ"מ.

(42) כג, ב.

(43) ומסרם לאהרן ובניו הכהנים, כנ"ל בפנים.

(44) לבד פסח (כג, ד) ושבעות (שם, טו) וביהכ"פ (שם, כו-כז) לא
 נאמר "דבר אל בני...". וראה רמב"ן שם (פסוק ב' וי"ד). אברבנאל שם.

(45) ראה גם רמב"ן שם, יו"ד. מלבי"ם שם, מד.

(36) ומתורצת עפ"י קושיית התוס' (ד"ה ונשתלשו – סוטה שם) –
 ראה לקו"ש שם.

(37) ברמב"ן (אמור כג, ב. פרשתנו כח, ב) שלא הקריבו המוספים
 כו' במדבר (ולכן נפרט רק בפרשתנו) – אבל אא"פ לפרש כן ברש"י.
 כי מכיון שמפורש ב' אמור (כג, ח. שם, כה. כז. לו) "והקרבתם אשה
 לה", את"ל שלא קיימו ציווי זה במדבר הו"ל לרש"י לפרש חידוש זה.
 ובפרש"י שמיני י, טז. הובא ברמב"ן שם) מפורש שהקריבו שעיר מוסף
 ר"ח (שנזכר בפרשתנו)**. ולהעיר מפרש"י אמור (שם, ח. ועוד) "הם
 המוספין האמורים בפרשת פנחס כו'". וראה לקמן בפנים.

(38) ראה לקו"ש ח"ג ע' 101 – בביאור פרש"י עה"פ. ולהעיר גם
 מרמב"ן סוף פרשתנו.

(*) וגם ע"ד ההלכה כבר הקשו עליו (פנים יפות אמור שם. ועוד) ממשנה מנחות מה, ב. והאריך בכלי חמדה אמור שם. ועוד.
 (**) ולהעיר מפרש"י פרשתנו כח, ד (בנוגע לתמיד) וראה חזקוני שם. ועוד. ואכ"מ.

ז.

גם פרשת הקרבנות נמסרה לכל ישראל

- 1 כיון שהכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה" נאמר,
- 2 לפי פשוטו של מקרא, רק במקרה שמוכרחים לקבוע
- 3 שהפרשיות אינן כתובות לפי סדר הזמנים⁴⁶, כפי שכבר
- 4 הוסבר פעמים רבות⁴⁷, מובן, שלפי פשוטו של מקרא
- 5 נאמרה פרשת הקרבנות שבפרשתנו בסוף ארבעים
- 6 השנים,
- 7 וכך מדייק רש"י בלשונו בפירושו על הפסוק⁴⁸ "צו
- 8 את בני ישראל (ואמרת אליהם את קרבני לחמי...)...",
- 9 ואומר: "מה אמור למעלה..." – ולא "למה נסמכה
- 10 פרשת יפקוד ה' לפרשת הקרבנות..."⁴⁹ – כי בפשטות
- 11 צריך לקבוע שפרשת הקרבנות לא רק "נסמכה" –
- 12 נכתבה בסמוך אך נאמרה לפני כן – אלא היא גם
- 13 נאמרה כאן.
- 14 אך אילו לא היה כתוב בסיום פרשת הקרבנות
- 15 "ויאמר משה אל בני ישראל..."⁵⁰, הרי שאז "יש
- 16 במשמע" ש"בפרשת נדרים התחיל דבריו" ו"לא אמר
- 17 להם זו", ואם כך הכרחי היה לומר, שהפרשה אינה
- 18 כתובה במקומה: היא נאמרה למשה ביחד עם, ואף
- 19 לפני, פרשת המועדות שב"אמור", ורק התורה הסמיכה
- 20 את הפרשיות כך מסיבה מסוימת⁵¹, ומזה יוצא, ש"לא
- 21 אמר להם זו", שמשה לא אמר לכל ישראל את כל
- 22 פרטי הדינים שבפרשתנו, אלא רק את הדברים
- 23 שבפרשת אמור, כדלעיל.
- 24 לפיכך צריך לכתוב בסוף פרשתנו "ויאמר משה אל
- 25 בני ישראל..."⁵², כדי להבהיר, שמשה מסר גם פרשה זו
- 26 לכל ישראל. ומזה מובן, שהפרשה נאמרה, כפי שנראה
- 27 מפשטות הפסוקים, שהפרשיות כתובות כסדר
- 28 התרחשותן.

ח.

פרשת המועדות - "וידבר"; פרשת הקרבנות - "ויאמר"

- 29 יש הבדל נוסף בין פרשת המועדות שב"אמור"
- 30 לבין פרשת הקרבנות שבפרשתנו: שם נאמר בסוף
- 31 הפרשה "וידבר משה..."⁵³, וכאן – "ויאמר משה..."⁵⁴.
- 32 ההסבר לכך בדרך ההלכה⁵⁵ הוא:
- 33 בפרשת אמור מדובר בעיקר על דינים השייכים לכל
- 34 הזמנים בשווה – איסור מלאכה ביום-טוב, המצוות
- 35 המיוחדות של כל מועד, וכדומה – ולכן נכתב הביטוי
- 36 "וידבר", המורה על דבר ש"נמשך ולא נפסק"⁵⁷;
- 37 ואילו בפרשתנו מדובר בעיקר על הקרבנות, שאינם
- 38 קרבים, כפשוטם, בתקופת הגלות, ורק כל העוסק
- 39 בתורת עולה... כאילו הקריב...⁵², ולכן נכתבה לשון
- 40 של אמירה⁵³.
- 41 ועוד:
- 42 בדיני המועדים השייכים לכל התקופות נכתב
- 43 הביטוי "וידבר", שהוא לשון קשה⁵⁴. הקדוש-ברוך-
- 44 הוא דורש בתוקף⁵⁵ מישאל לקיים מצוות אלו ללא
- 45 הבדל בין תקופת בית המקדש לבין תקופת הגלות.
- 46 ואילו חובתו של היהודי לעסוק בתורת עולה
- 47 וכדומה בזמן הגלות⁵⁶ אינה חובה ומצווה גמורה – אין
- 48 דורשים זאת בלשון קשה. ואדרבה, ישראל דורשים⁵⁷:
- 49 "יהי רצון מלפניך... שתשוב... ותבנהו (את בית
- 50 המקדש) מהרה... ושם נעשה לפניך את קרבנות
- 51 חובותינו... כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך
- 52 (בפרשתנו) – ואין מסתפקים בכך שהעוסק בתורת...
- 53 כאילו הקריב.
- 54 לכן נכתב בפרשתנו הביטוי "ויאמר" – לשון
- 55 רכה⁵⁸: הקדוש-ברוך-הוא מבקש מישאל לעסוק

מח ס"א-ב.

(53) להעיר גם מצפצפ"ע עה"ת שם (החילוק בין דין (חיוב) ומנהג).

(54) מכות שם. ספרי ופרש"י בהעלותך יב, א.

(55) אף שגם בזה יש מקום – לאחר הדבור – אפילו לתחנונים וכמרו"ל (ע"ז ה, סע"א) אם בחוקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים.

(56) להעיר מלקו"ד (ח"א ח, א) "דער פסוק (דפרשתנו) ויאמר משה וגו', י"ל אז דאס איז שמחת תורה" (=הפסוק דפרשתנו ויאמר משה וגו', י"ל שזה שמחת תורה) – והרי שמחת"ת הוא יו"ט שני של גלויות.

(57) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(58) מכילתא ורש"י יתרו יט, ג. ספרי ורש"י בהעלותך שם.

(46) ראה גם רמב"ן ר"פ אחרי ור"פ קרח. צו ח, ב (ובגו"א ועוד שם).

(47) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"י"ז ע' 298. לעיל ע' 101.

(48) כהלשון במדרש לקח טוב עה"פ.

(49) או – הלימוד שכתב רש"י "עד שאתה מצוני כו'", כבמדרש לקח טוב שם (אף ששם איתא "למה נסמכה", ולא "מה אמור למעלה" כבפרש"י).

(50) ראה עוד ביאורים – צפע"נ (להרגצובי) עה"ת פרשתנו כאן. מלבי"ם אמור שם.

(51) צפע"נ למכות יא, רע"א.

(52) מנחות בסופה (אבל שם – רק בחטאת ואשם). שו"ע אדה"ז

או"ח (מהד"ת) סוס"א (ובמהד"ק – שם סעיף יא ואילך). וראה שם סי'

5 — המלך המשיח... בונה המקדש... וחוזרין...
 6 מקריבין קרבנות... ככל מצותה האמורה בתורה⁶⁰,
 7 במהרה בימינו ממש, וכו' — ושם נעשה לפניך
 8 את קרבנות חובותינו... כמצות רצונך.
 (משיחת ש"פ פינחס תשכ"ה)

1 ב"סדר הקרבנות" (כולל פרשתנו⁵⁹), לומר את
 2 הפסוקים בתפילות היום,
 3 ובכלל, לעסוק בתורת עולה וכדומה, וזה יביא לידי
 4 הקרבת עולה כפשוטה,

אדה"ו סתקצ"א ס"ה).

(60) רמב"ם הל' מלכים רפ"א.

(59) ראה מגילה לא, ב (ובמשנה שם מביא מקרא דפ' אמור, כי מדבר בעניני מועדות (שבת"ז) לאו דוקא קרבנות — משא"כ בפסוקי מוספין דקורין קרבנות דפ' פנחס. — ראה טושו"ע או"ח סתפ"ח וסתקצ"א. שו"ע

המשך ביאור למס' תמורה ליום רביעי עמ' ב

36 יקח, וגו' ולא יחלל ידעו, ומשמע שזרעו מתחלל רק לכהונה אבל
 37 אינו נעשה ממזר ונפסל מלבוא בקהל. ומוזה מוכח שקידושי כהן
 38 גדול באלמנה תופסים, שאם לא כן היה הולד נעשה ממזר, ולא
 39 רק חלל. שכן הלכה בדינו, שכל שבא אדם על אשה שאסורה לו,
 40 ואילו קידשה לא היו קידושי תופסים בה, הולד הולד מביאה זו
 41 ממזר.
 42 מפרשת הגמרא: ולא יחלל אין נראה שבא כתוב זה ללמדנו על הולד
 43 שאינו נעשה ממזר, משום שאם כן ניקא קרא לא יחל' בלמ"ד
 44 אחד, מאי לא יחלל' בשני למדיים. אלא צריך לומר שלמ"ד אחד
 45 נכתב לו (ולולד) ולהשמיענו שהוא מתחלל לכהונה, ולמ"ד אחד
 46 נכתב לה (ולאלמנה שנבעלה לכהן גדול) להשמיענו שהיא
 47 מתחללת בביאה זו לכהונה ונאסרת אף לכהן הדיוט, ואם היא בת
 48 כהן נאסרת באכילת תרומה.
 49 הגמרא מקשה על רבא מדברי הברייתא במקדש בעל מום
 50 למזבח: והרי המקדש בעלי מומין למזבח, שעבר על מה דר' חמא
 51 אמר (שם בב כב) 'כל אשר בו מום לא תקריבו, (ותנן) [ותניא],
 52 המקדש בעלי מומין לגבי מזבח, את על פי שהוא עובר בלא תעשה,
 53 מה שעשה עשוי, ונתפסת בו קדושת מזבח. ומכאן תיבא על מה
 54 דאמר רבא, 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא
 55 להול כלל.
 56 מתרצת הגמרא: אמר לה רבא, שאני התם במקדש בעל מום
 57 למזבח, משום דאמר קרא (שם בב כג) 'נשור ונשה שרוע וקלוט נדבך
 58 תעשה אתו, ולגדר לא ידעה. ומשמע מלשון הכתוב שדווקא
 59 לענין ציוי והקרבה הוא דבעל מום לא יקריב ואינו קרב, הא
 60 מיקדש למזבח קריש — מתקדש, ואפילו שהוקדש באיסור.
 61 מפרשת הגמרא: הסובר שבכל איסורי התורה 'אי עביד
 62 מהני' נצרך כתוב זה, משום דאי דלא אמר דחמא ולגדר לא ידעה,
 63 הוה אמינא שהמקדש בעל מום למזבח יהיה בכל עובר על מצוה
 64 שבדיעבד הועילו מעשיו, ויהיה בעל מום זה כשר להקרבה.
 65 קמשמע לן הכתוב שאינו קרב.
 66 הגמרא מקשה על רבא מדברי המשנה בשקלים: והרי המקדש
 67 תמימין (בהמות שאין בהם מום) לברך תפית, שעובר על מה דאמר
 68 רחמנא

1 להפריש ממעשר זה עשירית וליתנה לכהנים, והיא הקרויה
 2 'תרומת מעשר'. ודרשו ממה שנאמר בתרומת מעשר (שם יח כו),
 3 'תרומת ה' מעשר מן המעשר, שדווקא תרומת מעשר יש
 4 להפריש ממעשר ראשון, ולא תרומה גדולה, ואפילו שהופרש
 5 המעשר לפני התרומה ומעולם לא הופרשה עליו תרומה. ושאל
 6 רב פפא את אביי: אלא מעתה אפילו אם הקדימו את המעשר לפני
 7 התרומה בכרי — לאחר שהתמרחה התבואה בגורן לאחר שכבר
 8 התחייבה התבואה בתרומה, נמי נפטר — גם יפטר מעשר זה
 9 מתרומה גדולה. ואמר ליה אביי, עליך (על אופן זה) אמר קרא 'מכל
 10 [מתנתים] (מעשרותיכם) תרימו את כל תרומת ה', ואף ממעשר
 11 ראשון יש להפריש תרומה.
 12 שואלת הגמרא: ומה ראתי לרבות ממה שנאמר 'מכל מתנתיכם'
 13 את המעשר ראשון שהוקדם בכרי לחיוב תרומה גדולה, ולהוציא
 14 את המעשר ראשון שהוקדם בשיבלין מכלל חיוב זה ממה שנאמר
 15 'מעשר מן המעשר, ומשיבה, מרבה אני את המעשר ראשון
 16 שהוקדם בכרי משום שישנו בכלל דינון — (מירוח) וכבר התחייב
 17 הכרי בתרומה קודם שחל בו שם מעשר, ועל כן מסתבר לחייבו
 18 בתרומה גדולה גם לאחר שהתעשר. ומוציא אני מכלל חיוב את
 19 המעשר ראשון שהוקדם בשיבלין משום שבעשה שחל בהם שם
 20 מעשר עדיין אין בכלל דינון ועדיין לא התחייבו בתרומה, ועל כן
 21 מסתבר לפוטרו מתרומה גדולה אפילו שהתמרח לאחר מכן.
 22 הגמרא מקשה על רבא מדברי המשנה בקידושין: והרי איסור
 23 אלקנה לכהן גדול, דר' חמא אמר בו (ויקרא כא יד) 'אלמנה וגרושה
 24 וחללה זנה את אלה לא יקח, ותנן בקידושין (סו) בכל מקום שבא
 25 איש על אשה שיש לו בה קדושין, ושם יקדשנה יתפסו קידושיו,
 26 ויש בביאה זו עברה, הילך הולד מביאה זו הולך אחר הפגום —
 27 שאם אחד מהם פסול נמשך פסול על הולד. ומפרשת המשנה,
 28 באיזו ביאה הדברים אמורים, כגון בכהן גדול שבא על אלמנה
 29 האסורה לו, שאם יקדשנה יתפסו קידושיו, שהולד הולד ממנה
 30 מתחלל לכהונה. ומוכח מדברי המשנה, שקידושי כהן גדול
 31 באלמנה חלים אפילו שהיא אסורה עליו, ואילו לדברי רבא
 32 האומר 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני'
 33 לא היה לקידושין אלו לחול.
 34 מתרצת הגמרא: שאני הקא בקידושי אלמנה לכהן גדול, משום
 35 דאמר קרא (שם כד—טו) 'אלמנה וגרושה וחללה זנה את אלה לא

**בראשית מא, ב - והנה מן היאר עלת שבע פרות
יפות מראה ובריאית בשר ותרעינה באחו**

מו

רמז דחלומות פרעה - לשובע ולרעב - הי' בראש השנה
חלומות דפרעה שהם לשובע ולרעב, ז' שני השבע
וז' שני הרעב הי' בראש¹ השנה, וכמו שאומרים בראש
השנה² ועל המדינות בו יאמר כו' איזה לרעב ואיזה
לשבע.
והראש³ שהי' בראש השנה, כי הרי הפותר אליו בו
ביום⁴ בבקר הי' יוסף שאז יצא מבית האסורים, הנה
יציאתו הי' בראש השנה כמאמר רז"ל⁵ במסכת ראש
השנה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קלה

**בראשית מא, ג - והנה שבע פרות אחרות עלות
אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה
אצל הפרות על שפת היאר**

מז

השני חלומות, ז' פרות רעות וז' שבלים רעות, כנגד
מלכי תהו דז"א (מדות), ומלכות (מעשה)
שרש הקליפות והטומאות הוא משבירת ז' מלכין
קדמאן דתהו.
ויש שני⁷ בחי' מלכי תהו:

- 1) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הקשר בין ענין החלום לראש השנה.
- 2) תפלת עמידה בראש השנה.
- 3) ראה גם צפנת פענח עה"ת (להגאון מרוג'צ'וב) בראשית מא, א.
- 4) כמ"ש (בראשית מא, ח) "ויהי בבוקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא
את כל חרטומי מצרים וגו' ". "וישלח פרעה ויקרא את יוסף וגו'
(שם מא, יד).
- 5) יא, א. ראה גם לקמן סימנים נ. נא. נב.
- 6) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב, סימן צו ואילך, דכתוב בפ,
(בראשית לו, פסוקים לא-לט) ז, מלכים בארץ אדום ובכולם כתוב
בהם מיתח, ומבואר בקבלה וחסידות דהם רמז לו, מלכים דתהו
שנשברו (וראה שם עמוד 252 הקדמה כללית). תורת מנחם - ספר
המאמרים מלוקט חלק ב עמוד תנא ואילך.
- 7) מבאר, דיש שני פעמים שנוכרו מיתח הז, מלכי אדום, בתורה
ובדברי הימים, והם כנגד מלכי ז"א (מדות), ומלכי מלכות. וראה
תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב, סוף עמוד תנא ואילך.
וז"ל: מ"ש (וישלח לו, לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום
לפני מלך מלך לבני ישראל, וצריך להבין, דהנה ידוע ומפורסם
בקבלה ובחסידות שמלכין דתהו הן ז, מלכים וכו', ובכתוב חשיב
שמונה מלכים. וידוע הביאור בזה, שמלך השמיני, הדר, לא נאמר בו
וימת, שלא הי', בו ענין השבירה, ואדרבה, ממנו הוא התחלת שורש
התיקון (עץ חיים שערי י (שער התיקון) פ"ג). אבל צריך להבין, שהרי

א', המלכים בתורה.
ב', המלכים דדברי⁸ הימים.
דתורה מיירי במלכ⁹ ז"א, ובדברי הימים מיירי
במלכי מלכות, וכמ"ש¹⁰ בכתבי האריז"ל.
וזמ"ש בתילים על תהו¹¹ כולו סג יחדיו, ולפעמים
כתיב¹² הכל סר יחדיו. א' מיירי במלכי ז"א וא' במלכי
מל', כמ"ש ברשימה שובה ישראל מזה ע"ש.
ומשבירת שניהם נעשו סיגים ופסולת כידוע, והיינו¹³
קליפות וטומאות, שני הלשונות הוא לנגד הסיגים
שנעשו משני השבירות.
והיינו מה שמצינו ב' פעמים ז' מלכים בלעז"ז, ז'¹⁴
פרות הרעות, וז'¹⁵ שבלים הרעות.
לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רח

בדברי הימים (א א, נא) נאמר וימת גם בהדר. וידוע הביאור בזה,
כדאיאת זוהר הרקיע (פרשת תרומה דרוש ז, מלכים קעג, א ואילך)
שבכתובים שהו"ע המלכות, ובפרט דברי הימים שקשור עם זמן,
ספירת המלכות*, מדובר בבחי' מלכים דנוקבא, היינו כמו שהספירות
הם במלכות, ששם הי', ענין השבירה גם במלך השמיני, משא"כ
בתורה שהיא בחי' ז"א, מדובר אודות מלכין דדכורא, שבבחי' זו לא
הי', ענין השבירה במלך השמיני, בחי' יסוד**, ואדרבה, ממנו הוא
התחלת שורש התיקון, ע"ש המשך הביאור.
(* ראה תניא שער היחוד והאמונה פרק ד' (פב, א). ועיין לקוטי לוי
יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קכב.
(** עץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ח. וראה זהר הרקיע
שם.)

- 8) דבתורה כידוע יש הששה דברים, טמא טהור, פסול כשר, חייב
פטור, כנגד הששה מדות (ז"א), משא"כ דברי הימים הוא רק דברי
ימי ישראל ענין של - "דיבור" בחי' מלכות. ראה עוד ילקוט לוי יצחק
עה"ת חלק ב' סימנים קח. קסה. קסו. קסז.
- 9) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב, סימן צו בביאור החילוק בין
מ"ש "וימלך באדם" או "מלכו בארץ אדום", בז"א ובמלכות, ע"ש.
- 10) ראה זהר הרקיע - מהאריז"ל פרשת תרומה עמוד קעג, א ואילך.
מבוא שערים חלק ג, פרק ו.
- 11) תהלים נג, ד "כולו סג יחדו נאלחו אין עושה טוב אין גם אחד...
ופירש": כולו סג, ל' סיגים. מצודות ציון: סג, ענין חזרה לאחור כמו
והוסג אחור משפט (ישעי' נט). ופי' מצודת דוד: כולו סג, כל העם
חזרו לאחור ופרשו מדרך הטוב. ראה גם לקמן סימן צו.
- 12) תהלים יד, ג. "הכל סר יחדו נאלחו אין עושה טוב אין גם אחד...
ופי' במצודת דוד: הכל סר, כולם סרו מדרך הטובה. יחדו, כולם יחד
קלקלו מעשיהם, ע"ש.
- 13) ומבאר דהשני פסוקים הוא שוה, מלבד תיבת "סג" ו"סר" והם רמז על
שני בחי' השבירה דמלכי תהו בז"א, ובמלכות. וראה ספר הערכים
אותיות ז-ת עמוד רנד.
- 14) והיינו "קליפות" בז"א (מדות) דתהו, ו"טומאות" במלכות
(במעשה) דתהו.
- 15) ראה ספר המאמרים תרנ"ו עמוד תיט.
- 16) ראה בלקוטי שיחות ח"ג עמוד 805 ואילך. 821 ואילך.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס

כה, יא – פנחס* בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי

א. א. בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

מצינו אצל פינחס – פינחס זה אליהו¹, מבשר הגאולה²: פינחס שהרגו לזמרי – הניח עצמו הצדה, ומסר נפשו לקנא קנאת ה' ("בקנאו את קנאתי גו"³), ולכן, גם בשעה שנתעלמה הלכה ממושה רבינו⁴, זכה פינחס לכיין אל ההלכה לאמיתתה, שהרי אף ש"הבא לימלך אין מורין לו", הרי כן היא ה"הלכה"⁵.

והענין בזה – שמצד הנשמה רצונו של כל אחד ואחד מישראל לקיים את רצון הבורא⁶, ומצד הנשמה אין מקום לענין של טעות כו', אלא שכאשר ישנן פניות אישיות, הרי זה מעלים על הנשמה. אבל כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שאינו חושב על עצמו כלל, ומתמסר לגמרי לקיים ולמלא רצון הבורא – כפי שצריך להיות מצד הנשמה – אזי בודאי יכין אל האמת⁷.

ומצד מסירת נפשו – "הנני נותן לו את בריתי שלום⁸, ונעשה הענין ד"פינחס זה אליהו", שייבא ויבשר לבני ישראל בשורת הגאולה על ידי משיח – כי, כאמור, בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

ב. וכיין שבשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא, הרי מובן, שכללות ענין העבודה – שתכליתה הוא ביאת המשיח – צריכה להיות מתוך מסירת נפש.

והענין בזה – שתכלית הכוונה בבריאת העולם הוא שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים⁹, והרי ענין זה יושלם בביאת המשיח.

וזהו שאמרו רז"ל¹⁰ על הפסוק¹¹ "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח" – שהענין דרוחו של משיח ישנו כבר מתחילת הבריאה, כיון שזוהי תכלית כוונת הבריאה.

ולכן, כללות ענין העבודה, ובפרט בכל זמן משך הגלות, צריכה להיות מתוך מסירת נפש, היינו, להניח את עצמו הצדה, ולעבוד את ה' באופן של אתכפיא וקבלת עול – כי לגילוי המשיח באים על ידי מסירת נפש דוקא.

וזהו גם הביאור בהמדובר ב"ט כסלו¹², שהאל"ף ב"ת של חסידות הוא ענין הנחת עצמותו, אתכפיא וקבלת עול. – דלכאורה, ה"צריך להיות סדר העבודה באופן שתחילה תהי' עבודתו על פי שכלו ורצונו, ליתן גם לו תפיסת מקום ("מ'זאל אים אויך געבן אַן אָרט"), ואחר כך ידרשו עבודה נעלית יותר, באופן של הנחת עצמותו, ואף על פי כן, מיד בתחלת העבודה תובעים לכל לראש ("נאך איידער וואָס ווען") אתכפיא וקבלת עול, "ברעכן זיך און ניט טאָן וואָס עס ווילט זיך", ואדרבה "טאָן וואָס עס ווילט זיך ניט" –

כי המכוון בכל עניני העבודה הוא ענין המסירת נפש, שדוקא על ידי זה זוכים לגילוי אורו של משיח צדקנו, במהרה בימינו.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשי"ד חלק א עמוד 280

ב. פינחס... [והשיב את חמתי]. אמר רבי שמעון בן לקיש פינחס הוא אליהו¹³, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ג, כג-כד) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

ילקוט שמעוני רמז תשעא

ג. פינחס ס' בגימטריא נחמ"ו נחמ"ו¹⁴ לומר שיבא לנחם ולבשר לישראל כדכתיב (ישעי' נב, ז) מה נאוו על ההרים וגו' וכתבי' (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שולח וגו'.

פענח רזא (מבעלי התוספות)

(10) בראשית רבה פ"ב, ד. רפ"ח.

(11) בראשית א, ב.

(12) סעיף מ (תורת מנחם התוועדויות ה'תשי"ד חלק א עמוד 254).

(13) מובא בערוך ערך זרוע, וילקוט שמעוני כאן, וראה לקוטים חלק ז עד., מדרש אגדה ומדרש הגדול כאן. וראה ב"מ ק"ג: אשכחיה רבה בר אבא דלאלהי דקאי בבית הקברות של עכו"ם וכו', אמר ל' לאו כהן הוא מר (דאיכא למאן דאמר דאלהי הוא פנחס, דכתיב ב' קנא קנאתי, וכן בפנחס בקנאו את קנאתי) כו'. וראה תרגום יונתן בן עוזיאל שמות ו, יח, בבא בתרא קכא: ובתוס' שם ד"ה שבעה.

(14) שפנחס הוא אליהו ויבא לבשר לישראל. ועיין מו"כ הפענח רזא בפרשת בחוקותי.

במדרש (ילקוט שמעוני רמז תשעא): עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פנחס סימן ח, ובהנשמן שם.

"פסוק כה, יא פנחס... – בענין "פנחס זה אליהו" עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פנחס סימן ח' ובהנשמן שם, ובילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן ר"ט. רלה. רלט הערה 1. רנ. פרשת וארא סימן קלד. צו. קלב. קלט. קמ. פרשת ויקרא סימן קטו. פרשת אחרי סימן ב. ו. יב. יד. מא. פרשת בחוקותי סימן לה בפירוש נזר הקודש השלם. רכט. רמג. פרשת חוקת סימן קלח. קכז. פרשת בלק סימן קב. תקח. תכח. תקלט. תקמ. תקמג. ועיין גם כן פרשת ויגש סימן עב. פרשת וישב סימן מה. פרשת שלח סימן קנא.

(1) נסמן באגרות קודש כ"ק אדמו"ר חלק ג עמוד קס.

(2) פירוש רש"י בחוקותי כו, מב. ועוד.

(3) פינחס כה, יא.

(4) סנהדרין פב, א. פירוש רש"י בלק כה, ו.

(5) סנהדרין שם.

(6) ראה רמב"ם הלכות גירושין סוף פרק ב.

(7) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חלק ט עמוד 63.

(8) פינחס כה, יב.

(9) ראה הנחומא בחוקותי ג. נשא טז. בראשית רבה ספ"ג. במדבר רבה פ"ג, ו. תניא ריש פרק לו. ובכמה מקומות.

♦ יום ראשון י"ח תמוז ♦

כה (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יא) פִּינֹחָם בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת־חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

יא פִּינֹחָם בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן כֹּהֵן אֲתָב יֵת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִקְנִי יֵת קִנְאָתִי בִּפְנִיהוֹן וְלֹא שִׁיעִית יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

אחר אֶהֱרֹן. בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי. בְּנִקְמוֹ אֶת נִקְמַתִּי, בְּקִצְפוֹ אֶת הַקֶּצֶף שֶׁהָיָה לִי לִקְצָף. כָּל לְשׁוֹן "קִנְאָה" הוּא הַמִּתְחַרָּה לְנֶקֶם נִקְמַת דָּבָר, אֲנִפְרַטְמִנִּיט בְּלַע"ז.

כ"י פִּינֹחָם בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן • (סנהדרין פב. סוטה מב) לְפִי שֶׁהָיוּ הַשִּׁבְטִים מְבֹזִים אוֹתוֹ: הָרֵאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפִּטְס אָבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבֹדֶת אֱלִילִים וְהָרַג נָשִׂיא שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָף בָּא הַפְּתוּב וַיַּחֲסוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחת שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו

וְכִינּוּ שֶׁבַּהֲשִׁגְחָה פְּרִטִית הָיְתָה אֲמִירַת בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל בְּיוֹם הַשְּׁבִת־קוֹדֶשׁ פְּרִשַׁת פִּנְחָס, הָרִי מוֹבּוֹ, שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בָּבוֹא פְּרִשַׁת פִּנְחָס (לֹא נִפְקָא־מִינָה בְּאוֹפֶן הַקְּבִיעוּת בִּימֵי הַחוּדָשׁ), "נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים" הַעֲנִינִים הַקְּשׁוּרִים עִם בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל.

בְּיוֹם הַשְּׁבִת־קוֹדֶשׁ פְּרִשַׁת פִּנְחָס שֶׁלְאַחֲרֵי הַמֶּאֱסָר וְהַגְאֻלָּה (בְּשַׁנַּת תרפ"ז), בָּרַךְ בַּעַל הַמֶּאֱסָר וְהַגְאֻלָּה "בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל" בַּעַת שֶׁעָלָה לְתוֹרָה - בְּהַתְּאֵם לְפִסְקִידִין רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן בְּנוֹגַע לְחֻלָּה שֶׁנִּתְרַפָּא, שֶׁמִּבְרַךְ הַגּוֹמֵל כְּשׁוֹחֲזֵר לְבוּרִיו לְגַמְרִי, וּמִזָּה מוֹבֵן גַּם בְּנוֹגַע לְהִיוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא חֲזַר לְבֵיתוֹ, לֹא נִקְרָא שֶׁ"נִצָּא מֵהַסְכָּנָה לְגַמְרִי".

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת פינחס, ה'תשכ"ה

עֲרוּךְ, אֲסוּר לְפִוְסְלוֹ, כִּי הוּא עֲלֹל עֶקֶב זֹאת לְהַפְסִיק לְלַמֵּד תּוֹרָה וְכו'. צָרִיךְ רַק לְעוֹרְרוֹ שִׁיתְחִיל לְלַמֵּד לְשִׁמָּה, שִׁיגִיעַ מִהֵר כָּל הָאֲפָשָׁר לִידֵי "בָּא לְשִׁמָּה".
(ג) וְהַעֲיָקָר: לְעוֹלָם אֵין לְדַעַת אֶת הַנַּעֲשָׂה בְּלִבּוֹ שֶׁל הַזֹּלֶת, כִּפִּי שְׂרוּאִים בְּרוּר בַּעֲנִינָנוּ, שֶׁאֲפִילוֹ הַשִּׁבְטִים, לְמִרוֹת שֶׁהָיוּ בְּיָדָם הוֹכְחוֹת בְּרוּרוֹת, לְכַאוֹרָה, שֶׁפִּינְחָס עָשָׂה זֹאת שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, הָרִי הַקְּדוּשָׁה־הַזֶּה - אֲשֶׁר "ה' יִרְאֶה לְלִבָּב" - הַעֲיֵד עָלָיו שֶׁעָשָׂה זֹאת **רַק** מִפְּנֵי קִנְאָת ה'.

הַהוֹרָאָה שֶׁאֲפָשָׁר וְשֶׁצָּרִיךְ לְלַמֵּד מִפִּירוּשׁ רַש"י ז"ל, מוֹבֵנֶת בְּפִשְׁטוּת:
כְּאֲשֶׁר רֹאִים אָדָם הַעוֹשָׂה מַעֲשֶׂה טוֹב, הָרִי אֵף שֶׁיֵּשׁ הוֹכְחוֹת רְבוּת לְכָף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת, לְכַאוֹרָה, מִפְּנֵי מוֹנִיעִים אִישִׁיִּים - אֲסוּר בְּכָל זֹאת לְשַׁלֵּל אֶת מַעֲשָׂהוּ הַטּוֹב, כִּי:

(א) אֵף אִם נִינֵחַ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת מִתּוֹךְ מוֹנִיעִים אִישִׁיִּים, הָרִי הַהִלָּכָה קוֹבַעַת "**לְעוֹלָם יַעֲסֹק** אָדָם בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת אֶף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה" - וּבְמִיּוֹחַד לְפִי הַמִּשְׁמָעוּת הַפְּנִימִית שֶׁל "מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה", שֶׁהָאָדָם מוֹגִיעַ אַחֲרֶיךָ לִידֵי "לְשִׁמָּה", מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה הוּא עוֹשֶׂה זֹאת "שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה" רַק בְּחִיצוֹנִיּוּת, אֵף בְּפְנִימִיּוּת וּבִ"תּוֹךְ" כְּנִתּוֹ הִיא **לְשִׁמָּה**. וְלָכֵן "מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה" - מִהִ"תּוֹךְ" וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת "שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה" הוּא "בָּא לְשִׁמָּה" - שֶׁהַפְּנִימִיּוּת הַנִּסְתָּרֶת בָּאָה לִידֵי גִילּוּי.

(ב) כִּינּוּ שֶׁהוּא מִזָּנָה לְלַמֵּד וּלְקַיֵּם מִצְוֹת עַל־פִּי 'שְׁלַחַן

מִי שֶׁמִּבְטֵל אֶת הַזֹּלֶת הַעוֹשָׂה מַעֲשֶׂה טוֹב, בְּטַעֲנָה שֶׁהִלָּה עוֹשֶׂה זֹאת מִמוֹנִיעִים אִישִׁיִּים, עֲלֹל לְטַעֵן שֶׁהוּא מִבְטֵל מִצַּד הַקְּדוּשָׁה: כִּינּוּ שֶׁאֵין עֲנִיו בְּטַבְעִי (כ) כִּי הוּא חוֹשֵׁב לְעַצְמוֹ), אֵינִי מִסְגֵּל לְסִבֵּל גְּאוֹן, וְלָכֵן, בְּרֵאוּתִי יְהוּדִי הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּהִתְלַהֲבוּת אוֹ מְקִיָּם מִצְוֹת בְּהַדּוּר, בְּאִפֻּן הִיכּוֹל לְהִרְאוֹת כִּי־הִרָא - אֵינִי יָכוֹל לְסַבֵּל זֹאת וְלִשְׁתַּק. עַל כֵּן נִלְמַדֶּת הַהוֹרָאָה מִפְּרוּשׁ רַש"י ז"ל, הַמּוֹסְבִיר אֶת לַעֲגֹם שֶׁל הַשִּׁבְטִים עַל קִנְאוֹתָיו שֶׁל פִּינְחָס, שֶׁנִּבְעָה מִרְצוֹנָם

בעל הטורים

כה (יא) הָשִׁיב אֶת חֲמַתִּי מֵעַל. בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי. תִּגִּין עַל הַקו"ף, לֹאִמַר שֶׁשִּׁטְרוּ עַל שִׁקְיָא לַה'. ג' פְּעָמִים בְּגִמְטְרִיָּא: זָהוּ הַמּוֹלָאָף שֶׁל אֵף וְשֶׁל חֲמָה.
(פסוק א) וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ (פסוק ב) וַיִּצְמַד (פסוק ג) תורה יב
בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי. תִּגִּין עַל הַקו"ף, לֹאִמַר שֶׁשִּׁטְרוּ עַל שִׁקְיָא לַה'. ג' פְּעָמִים קִנְאָה, כְּנִגְדַּד ג' עֲבִירוֹת שֶׁעָשָׂה, לְזִנּוֹת חֲמָה.

בו רצון ללמד מחברו - קנאת סופרים תרבה חכמה, אף פיון שיחד עם מדת הגאון יש בו גם מדה של עצלות, הרי הוא מבטל את למוד התורה ומעשיו הטובים של האלת. מקדשה לא תתכן מסקנה הנוגדת לאמת, וכיון שהן העבדה שהוא עצמו אינו לומד בהתלהבות, כמאמר חז"ל "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן..." (למרות שנדמה לו שאין הוא עדין בדרך של לנהג כף "לשמה" באמת), בנגוד לפסק התורה "לעולם יצטק אדם בתורה ומצות שלא לשמה...", והן התנהגותו בבטול האלת, להפך מההוראה ב"תורת אמת" "והגוי דן את כל האדם לכף זכות" - הרי זאת הוכחה ברורה, שהגורם לכך אינו רגש של קדשה, אלא להפך.

להגן על כבודו של משה, והקדוש-ברוך-הוא "יחסו אחר אהרן" והעיד שהוא קנא את קנאת ה', ולא הם. הדבר מלמדנו לקח לגבי בטול האלת הלומד בהתלהבות, או מתנהג בהדור וכו', כאלו יש כאן בטיי של יוהרא, מתוך מחשבה שלעג זה הוא מפני ענוה (הגנה על כבודו של משה שהיה "ענו מאד מכל האדם") - שלאמתו של דבר הלומד בהתלהבות והמתנהג בהדור וכו' הוא הצודק ולא המבטל.

יותר מכך, יתכן שלהיפך, המבטל עושה זאת דוקא מפני גאותו שלו:

אין הוא מסגל לסבל שהזולת נעלה ממנו, ולפיכך הוא מקנא בו. ואלו היה מתנהג פראוי, היתה קנאה זו מעוררת

יב ככן אמר הא אגא גזר לה ית קימי שלם:

(יב) לכן אמר הנני נתן לו את-בריתי שלום:

טובה, אף כאן פירש לו הקדוש-ברוך-הוא שלומותיו.

כ"י א-את-בריתי שלום • (סנהדרין פב) דתהא לו לברית שלום, כאדם המחזיק טובה וחננות למי שעושה עמו

יג ויהי לה ולבנהי בתרתי קים כהנת עלם חלף די קני קדים אלהה וכפר על בני ישראל:

(יג) והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על-בני ישראל:

ולא נמשח, לא בא לכלל כהנה עד כאן. וכן שנינו ב'זבחים': לא נתפחה פינחס עד שהרגו לזמרי. לאלהיו • בשביל אלהיו, כמו (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "וקנאתי לציון" - בשביל ציון.

כ"י א-והיתה לו • בריתי זאת. ברית כהנת עולם • שאף-על-פי שכבר נתנה כהנה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיגידו אחר המשחתן, אבל פינחס שנולד קדם לכן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח, עמ' 320)

החכמים בקשו לנדוטו, ובלבד שתוסר חמתו של הקב"ה מעל ישראל ותפסק המגפה. פיוצא בזה, אנו מוצאים אצל הבעל-שם-טוב ותלמידיו, שלא אחת הפקירו את העולם-הבא שלהם למען טובתו של יהודי שני.

והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם (כח, יג) פינחס שלא ברצון חכמים... בקשו לנדוטו, אלולי שקפצה עליו רוח הקדש, ואמרה: והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם (ירושלמי סנהדרין ספ"ט). פינחס העמיד בסכנה לא רק את גופו (שכן בני שבט שמעון היו עלולים להרגו) אלא אף את נשמתו (שהרי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח, עמ' 153)

מבאר בחסידות, שכח ההולדה הוא בעצם כח אלקי (בהיותו פעין כח הבריאה יש מאין, שהוא בחיק הבורא בלבד), אלא שיקלת אלקית זו נתנה אף לבשר-ודם.

תחת אשר קנא לאלוהיו (כח, יג) פינחס קנא לפח האלקי שבני-ישראל נצלו לרעה כאשר נהו אחרי גנות מואב.

בעל הטורים

את בניו. וזהו "יגל יעקב וישמח ישראל" (תהלים יד, א), וישמח אותיות משיח, שישמח לימות המשיח ויחזיר הני"ו ויהא אליהו שלם. שלום בגימטריא: זהו משיח. תורה יג (יג) ויכפר. לכפר לא נאמר, אלא ויכפר, שעומד ומכפר על ישראל עד סוף כל הדורות. תורה יד

קטיעא, בפרק ג' דקידושין (סו, א) כשהוא שלם. דבר אחר: מתנה שלימה אני נותן לו, עשרה מתנות במקדש, עשרה במדינה. דבר אחר: ו' קטיעא, כי פינחס הוא אליהו. וכן אליהו כתיב חסר ו' ויעקוב' מלא ו', שנטל ו' מאליהו למשכון עד שיבא עם המשיח ויגאל

(יב) לכן. שני פסוקים מתחילין "לכן". הבא, ואידך: "לכן אמר לבני ישראל" (שמות ה, א). וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא, במצרים "גן נעול אחתי כלה" (שיר השירים ה, יא), ועתה אתם קרובים לארץ ואתם פרוצים בעריות. לכן. בגימטריא: מדה במדה. את בריתי שלום. שלים כתיב, והיא וי"ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1327)

זקוק לכפרה תמידית?
אלא המשמעות הפנימית של חטא פעור היא: החשבת תענוגי העולם ועשייתם עקר, ומדה זו מצויה בקרבנו תמיד.

יד ושום גברא בר ישראל קטילא די אתקטל עם מדינתא זמרי בר סלוא רב בית אבא לבית שמעון:

שמעון. דבר אחר: להודיע שבחו של פינחס, שאף-על-פי שזה היה נשיא, לא מנע את עצמו מלקנא לחלול השם, לכך הודיעך הכתוב כי הוא המכה.

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת פינחס, התשכ"ח

כלומר, ההבדל בין זמרי לבין פינחס, הוא קוטבי: זמרי פעל למעשה באכזריות הקשה ביותר, וכסה זאת ב"אצטלא" של חסד, ולעומת זאת, פינחס עשה מעשה הנראה פאזרי, אף זהו החסד העצום ביותר. ההנאה הנלמדת מכך לגבי כל דור ודור, ולגבינו, מובנת בפשטות:

בתקופה של מגפה רוחנית ר"ל, כאשר רואים מקנא קנאת ה' - אסור לבטלו וכו', למרות שאין הוא משה שבדורו, ואפילו אינו כהן, כדלעיל. והתורה מספרת ואומרת, שלא זו בלבד שקנאת ה' תביא לידי "ותעצר המגפה מעל בני ישראל", אלא אף תגרום לשלום **אמתי** - "הנני נותן לו את בריתי שלום",

ועל-ידי שלום אמתי, להפך מפרוד ומשנאת חנם, תתבטל הגלות הנגרמת משום כף.

וזהו הקשר של פנחס לאליהו מבשר הגאולה, כמאמר חז"ל "פנחס הוא אליהו", כי על-ידי התנהגותו של פנחס נפכה לגאולה האמתית והשלמה, שתקרו על-ידי אליהו הנביא (זה פינחס) - אשר תגרום לקרוב הלבבות "והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם", בקרוב ממש.

טו ושום אתתא דאתקטילת מדינתא פזבי בת צור ריש אמי בית אבא במדין הוא:

את ישראל. ראש אמות. אחד מחמשת מלכי מדין (במדבר לא): "את-אזי ואת-רגם ואת-צור וגו'", והוא

ויכפר על בני-ישראל (כה, יג)
שעד עתה לא זו, אלא עומד ומכפר עד שיהיו המתים (ספרי).
מה נשתנה חטא פעור משאר חטאי בני-ישראל, שהוא

(יד) **ושם איש ישראל המכה אשר הפה את המדינות זמרי בן-סלוא נשיא בית-אב לשמעני:**

כ"י **ושם איש ישראל וגו'.** במקום שיחס את הצדיק לשבח, יחס את הרשע לגנאי. **נשיא בית-אב לשמעני.** לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט

"במקום שיחס את הצדיק לשבח, יחס את הרשע לגנאי" (רש"י).

לכאורה, מהו הגנאי לזמרי בהיותו "נשיא בית אב לשמעוני"? ההסבר לכך הוא: השבטים סברו שזמרי פעל מתוך חסד, ופינחס - מתוך אכזריות, כדלעיל, והתורה שוללת שתי הנחות אלו: "במקום שיחס את הצדיק לשבח", שפינחס הוא "בן אהרן", ויש בו תכונותיו של אהרן "רודף שלום ומטיל אהבה", באותו מקום ובאותה דרך "יחס את הרשע לגנאי", שהמעשה של "ויקרב... את המדינות" לא נבע ממדת החסד, אלא להפך, מהיותו "נשיא בית אב **לשמעוני**", אשר על שמעון אומרת התורה "כלי חמס מכרותיהם". כלומר, במעשהו של זמרי התבטא ההפך ממדת החסד - מדת האכזריות:

כי אם בתקופה שבה "ויחל העם לזנות...", וכאשר החטא הוביל לידי "ויחר אף ה' בישראל, שלח בהם מגפה" - אז מכריו זמרי "לעיני כל עדת בני ישראל" שארמית **מתרת** לישראל, ובמקום לעוררם לתשובה - הוא, להפך, **מונע** את התשובה, בנותנו להם "התר" לכך מ"נשיא שבט בישראל" - הרי זו אכזריות קשה ביותר.

(טו) **ושם האשה המכה המדינית פזבי בת-צור**
ראש אמות בית-אב במדין הוא: פ

כ"י **ושם האשה המכה וגו'.** להודיעך שנאתן של מדינים, שהפקירו בת מלך לזנות, כדי להחטיא

בעל הטורים

פונדקאות שהיו מוכרין להם מיני מאכל ומשקה. וכן "הכה אפרים" על ידי פעור, כדאיתא בתחלת הפרשה (והשע ט, ט) "הכה באו בעל פעור וינזרו לבשת" וגו'. תורה טו

וגו', שהיתה בהם המגפה. וסיפיה דקרא (בתהלים שם) "כי שכחתי מאכל לחמי", שעל ידי אכילת לחמי טעיתי ונצמדתי לבעל פעור, כדאיתא במדרש (במדבר רבה כ, כג) שהושיבו להם

(יד) **שלומיאל.** בגימטריא: זה זמרי בן סלוא. **הכה.** ג' במסורה. "אשר הכה את המדינות", הופכה כעשב ויבש לבין" (תהלים קב, ה), "הכה אפרים (והשע ט, ט). על ידי המדינות "הופכה כעשב"

הָיָה חָשׁוּב מִכָּלֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "רֹאשׁ אֲמוֹת"; וּלְפִי שְׁנֵהֲגָה | חֲמִשָּׁה בְּתֵי אָבוֹת הָיוּ לְמִדִּין (בראשית כה): עֵיפָה וְעֶפְרַיִם
בְּדִין בְּעֶצְמוֹ לְהַפְקִיר בְּתוֹ, מִנָּאז שְׁלִישִׁי. בֵּית-אֵב • | וַחֲנוּךְ וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדָּעָה, וְזֶה הָיָה מֶלֶךְ לְאַחֵד מֵהֶם.

(טז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: | טז וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יז) צִרֹר אֶת-הַמִּדְיָנִים וְהַכִּיתֶם אוֹתָם: | יז אָעַק יֵת מִדְיָנָאִי וְתִקְטֹל יְתֵהוּן:

כ"ט צִרֹר • כְּמוֹ: "צִרֹר", "שְׁמֹר", לְשׁוֹן הָיָה, עֲלֵיכֶם לֵאמֹר אוֹתָם.

(יח) כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם אֲשֶׁר-נִכְלּוּ לָכֶם | יח אַרְי מְעִיקִין אֲנִין לְכוֹן בְּנִכְלִיהוֹן דִּי
עַל-דְּבַר פְּעוֹר וְעַל-דְּבַר כְּזָבִי בֶּת-נִשְׂאִי מִדִּין אַחֲתָם | נִכְלִיו לְכוֹן עַל עֶסֶק פְּעוֹר וְעַל עֶסֶק כְּזָבִי
הַמִּכָּה בְּיוֹם-הַמִּגֵּפָה עַל-דְּבַר פְּעוֹר: | בֵּת רַבָּא דְּמִדִּין אַחֲתָהוֹן דְּאִתְקַטִּילַת בְּיוֹמָא
דְּמוֹתָנָא עַל עֶסֶק פְּעוֹר:

כ"ט כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם וְגו', עַל-דְּבַר-פְּעוֹר • | פְּעוֹר. וְאֵת מוֹאֵב לֹא צִוָּה לְהַשְׁמִיד, מִפְּנֵי רוּת שֶׁהִיָּתָה
שֶׁהַפְּקִירוֹ בְּנוֹתֶיהֶם לְזִנוּת, כְּדִי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחֵר | עֲתִידָה לְצֹאת מֵהֶם, כְּדֹאמְרִינָן בְּכַפָּא קָמָא' (לח).

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ע"פ רשימות חוברת נ עמ' 12-13 – מותוך 'לקראת שבת')

אֲכִילָה לְשֵׁם תַּאֲוָה – ע"ז שֶׁל פְּעוֹר

בְּנִכְלִיתָם אֲשֶׁר-נִכְלּוּ לָכֶם עַל-דְּבַר-פְּעוֹר (כה, יח) | כְּשֶׁאֲדָם אוֹכֵל מֵאֲכָל, וְהַמֶּאֱכָל נוֹתֵן לוֹ חַיּוּת וְכַח – הָרִי הוּא
בְּבַחֲיִנַת "מִקְבֵּל" מִהַמֶּאֱכָל. וְהֵנָּה, אִם אוֹכֵל אֶת הַמֶּאֱכָל | עֲבוּדַת פְּעוֹר הָיְתָה כְּלִשׁוֹן רִש"י (כה, ג ד"ה פְּעוֹר) "עַל-שֵׁם
לְשֵׁם שְׁמַיִם הָרִי הוּא מַעֲלָה אֶת הַמֶּאֱכָל לְקַדְּשָׁה (תניא פ") | שְׁפוּעֲרִין לְפָנָיו פִּי הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין רֵעִי, וְזֹהִי עֲבוּדַתוֹ".
וְנִמְצָא שֶׁהוּא גַם "מִשְׁפִּיעַ" עַל הַמֶּאֱכָל וּמַעֲלָה אוֹתוֹ, אֲבָל | וְקִשָּׁה, כִּי צִדָּה יִשְׂרָאֵל לְטַעוֹת אַחֵר עֲבוּדַת-זָרָה שֶׁפִּלָּה
בְּאֲכִילָה לְשֵׁם תַּאֲוָה וְתַעֲנוּג אֵינוֹ אֶלָּא מִקְבֵּל, וּמִפְסֻלַּת | וְנִחוּתָהּ כְּזוֹ!?

כו (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגֵּפָה פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה | וַיֵּשׁ לוֹמַר הַבֹּאֵר בָּזֶה עַל דֶּרֶךְ הַחֲסִידוֹת:
וַיֹּא אֶלְעֹזַר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: | אֵיתָא ב'לְקוּטִי תוֹרָה' (שלח מו, ד. וְשֵׁם נִסְמְנוּ הַמְּקוּוֹת) שֶׁכָּל
כֹּהֲנִים הַתַּעֲנוּגִים הַגְּשָׁמִיִּים הֵם בְּאֶמֶת "פְּסֻלָּת" הַמְּלֹאכִים | הַתַּעֲנוּגִים הַגְּשָׁמִיִּים הֵם בְּאֶמֶת "פְּסֻלָּת" הַמְּלֹאכִים
הָעֲלִיוֹנִים.

כ"ט וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגֵּפָה וְגו' • מִשָּׁל לְרוּעָה | כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם וְגו', מִשָּׁל לְרוּעָה
שֶׁנִּכְנְסוּ זִאֲבִים לְתוֹךְ עֲדָרוֹ וְהִרְגוּ בָּהֶן, וְהוּא | שֶׁנִּכְנְסוּ זִאֲבִים לְתוֹךְ עֲדָרוֹ וְהִרְגוּ בָּהֶן, וְהוּא
מוֹנֶה אוֹתָן לִידַע מִנֵּן הַנּוֹתְרוֹת. דְּבַר אַחֵר: | מוֹנֶה אוֹתָן לִידַע מִנֵּן הַנּוֹתְרוֹת. דְּבַר אַחֵר:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ע"פ רשימות שיחות כרך יח עמ' 326 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

מִשָּׁל לְרוּעָה שְׁמוּנָה הַצֵּאן שֶׁבְּעָדָרוֹ

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגֵּפָה..שָׂאוּ אֶת-רֹאשׁ | מִשָּׁל לְרוּעָה שֶׁנִּכְנְסוּ זִאֲבִים לְתוֹךְ עֲדָרוֹ וְהִרְגוּ בָּהֶן,
יִשְׂרָאֵל | וְהוּא מוֹנֶה אוֹתָן לִידַע מִנֵּן הַנּוֹתְרוֹת (כו, א"ב. ובפרש"י)

בעל הטורים

(יז) צִרֹר אֶת הַמִּדְיָנִים. לְשׁוֹן יְחִיד; | לְשׁוֹן רַבִּים, וְלֹא מֹשֶׁה, כִּי נִתְגַּדֵּל
וְהַכִּיתֶם, לְשׁוֹן רַבִּים. צִרֹר, כִּי עַל יָדָךְ | פְּתוּחָה, שֶׁעֲשָׂה הַפֶּסֶק בֵּין הַמִּגֵּפָה
הָיָה, שֶׁאִמְרָ לֵה אֲבִיָּה 'אֵל תִּבְעֵלִי אֶלָּא | לְמַנְיָן, שֶׁלֹּא תִשְׁלֹט הַמִּגֵּפָה בְּפִקּוּד
לְגִדּוֹל שְׁבָהֶם, וְזֶה מֹשֶׁה. וְהַכִּיתֶם | כּו (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגֵּפָה. פְּרָשָׁה זוֹ
אוֹתָם. תוֹרָה ב

שיעור יומי ליום ראשון י"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת פינחס לה

הרגו זאבים מן הצאן, הוא מונה את הנותרות כדי להבטיח שמעתה יזהר יותר בשמירתם. ביום, הדבר שיש רק בהזקתו, שיהיה לשומר, שהרי לגבי הזק שאינו באשמתו לא תועיל זהירות יתרה בשמירה.

ובנדון דידן: הריגת החוטאים היתה פדיון, ולא היה משה אשם בהריגתם, ואין טעם למנות הנותרים להזהר בשמירתם. מה שאין-כן המגפה ארעה כתוצאה מכך שנתעלמה ממשה ההלכה ד"הבועל ארמית קנאין פוגעין בו", ואחר הריגת זמרי על ידי פנחס נעצרה המגפה, ולכן הצרך למנות את הנותרים אחר המגפה, בדגמת רועה שנקנסו זאבים בצאנו.

ובסיום פרשת בלק, כתוב "ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו'". וברש"י שם: "כל אחד ואחד מדיני ישראל היה הורג שנים, ודיני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים".

וצריך באור: משמעות הכתוב בפירשתינו (לפי המובן ממשלו של רש"י) היא שהמנון היה לידע מנין הנותרים בעקבות המגפה בה נפלו כ"ד אלף מישאל, ולפי השבון ההרואים על ידי שופטי ישראל, נמצא שהרגו למעלה מ"ז רבוא (כמובא ברמב"ן), רבוי מכלל לגבי הנפלים במגפה, ושם לא מצינו מנין!?

הבאור בזה: תפקידו של רועה הוא לשומר על הצאן. פאשר

ב קבילו ית חשפון כל כנשתא דכני ישראל מבר עשרין שנין ולעלא לבית אבהתהון כל נפק חילא בישראל:

(ב) שאלו את ראש כל עדת בני ישראל מן עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כל-יצא צבא בישראל:

כ"י לבית אבתם. על שבת האב יתיחסו, ולא אחר האם.

ג ומליל משה ואלעזר כהנא אמרו למכני יתהון במישרא דמואב על ידנא דירחו למימר:

(ג) וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על-ידן ירחו לאמר:

כ"י וידבר משה ואלעזר אתם. דברו עמם על זאת, שצנה המקום למנותם. לאמר. אמרו להם: צריכים אתם להמנות מן עשרים שנה ומעלה.

ד מבר עשרין שנין ולעלא כמא די פקיד יי ית משה וכני ישראל די נפקו מארעא דמצרים:

(ד) מן עשרים שנה ומעלה פאשר צנה יהוה את-משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים:

כ"י פאשר צנה וגו'. שיהא מנינם מן עשרים שנה ומעלה, שנאמר (שמות ל): "כל העבר על-הפקדים וגו'".

... ביום י"ז תמוז ותשעה-בבא יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי-זה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

שי למורא

הפטרה לתענית ציבור בישעיה פרק נה

עטרת מרים

(ו) בהמצאו, קדם גור דין, בעור שהוא אומר לכם דרשני. (ז) דרבו, דרד הרשע. ואיש און, לפי הענין

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב: ו יעזב רשע דרבו ואיש און

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא קצוי בכם קראהו בהיותו קרוב: ו יעזב רשע דרבו במעשה ובפה

בעל הטורים

(ב) לבית אבתם. ולא אמר 'למשפחתם' כמו למעלה (א. ב), לפי שאמר בכל אחד "משפחת הונכרי", "משפחת הפלאי", וכן בכלם. תורה ג

שי למורא

עטרת מרים

פרושו בעל מחשבות ועצות רעות. מחשבותיו הרעות. ואל אלהינו כי ירבה לסלוח, וישוב אל אלהינו, ויש לו תקנה, כי הוא מרבה לסלח. (ח) כי לא מחשבותי מחשבותיכם, כי השבתם שאגמל לכם רע אף-על-פי שתשובו אלי, על כל אמר, לא מחשבותי כמחשבותיכם, כי

ואיש און מחשבותיו הרעות וישוב וישוב אליהוה וירחמהו ואל-אלהינו ויש תקנה כירבה לסלוח: ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם כי אני מרבה לסלוח ולא יסאר אצלי מהעון דבר ולא דרכיכם דרכי דרך בשרונם לענוש את המורד בו ואין מועיל תשובה ופיס,

אבל דרכי לא בן היא נאם יהוה: ט ואין כאן רק הבדל בפחות ויותר, אלא כי כמו גבהו שמים מארץ בן גבהו בהבדל רב דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממוחשבותיכם: כי דרך בשרונם שלא ימחול כלל וכלל ודרכי למחול מכל וכל: י כי כאשר ירד הגשם והשילג מן השמים ושמו לא ישוב ריקם כי אם-ההרהר השביע את-הארץ והולידה מוציא הצמח מהרעין בעומק הארץ והצמיחה הצמח מפעל הארץ ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא בן יהיה דברי אשר יצא מפיו לא-ישוב אלי ריקם כי אם-עשה את-אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי שבודאי תתקם הבטחתי: יב וזהו ההבטחה כירבשמתה תצאו מן הגלות ובשלוש תוכלון חובאו לארצכם, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה דרך משל, וכל-עצי השדה ימחאו-כף ויב כפיהם לשמחה, גם זה ענין מליצה: יג תחת במקום הנעצוץ הרשעים יעלה בר"ש ימשלו צדיקים ותחת הסרפד ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה הדם והיה הדבר הזה ליהוה לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הגלות בה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה בין אדם למקום, כיררובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש המשיח: ב אשרי אנוש יעשה

מחשבותיו וישוב אליהוה וירחמהו ואל-אלהינו כירבה לסלוח: ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט כירגבהו שמים מארץ בן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממוחשבותיכם: י כי כאשר ירד הגשם והשילג מן השמים ושמו לא ישוב כי אם-ההרהר את-הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא בן יהיה דברי אשר יצא מפיו לא-ישוב אלי ריקם כי אם-עשה את-אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי: יב כירבשמתה תצאו ובשלוש תוכלון ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל-עצי השדה ימחאו-כף: יג תחת הנעצוץ יעלה בר"ש ותחת הסרפד יעלה הדם והיה ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א כה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה כיררובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה-זאת ובן-אדם יחזיק בה שמר

במחשבותי להטיב לכם. ולא דרכיכם דרכי, אין דיני דיני בשרונם, אתם מי שמודה בדיו מתחב, אבל אני "ומודה ועוזב ורחם" (משלי כח.ג). ט) כי גבהו שמים מארץ וגו', בערך גבהות השמים מן הארץ, בן דרכי גבוהים בהבדל רב מדרכיכם. והדברים הנראים נקראים "דרך", והדברים הנסתרים נקראים "מחשבות". י) כי כאשר ירד הגשם והשילג וגו', כמו הגשם והשילג שיויר מן השמים, לא ישוב אל השמים על-ידי חם השמש עד שבתחלה הגשם מורה את הצמחון של הארץ וגו' ורק אחר-כך ישוב למעלה בהם השמש. והולידה, והגשם יגרם שהארץ תוליד, כלומר להוציא הצמח מהרעין בעומק הארץ. והצמיחה היא הוצאת הצמחים מעל הארץ. ונתן זרע וגו', הגשם הוא סבה לגדול התבואה בשביל לזרע מן עוד במקום אחר, ולחיות למאכל למי שצריך לאכל. יא) בן יהיה דברי וגו', דבר הבטחתי שהבטחתי לכם להוציאכם מן הגלות, לא ישוב אלי ריקם, אלא באמת יעשה מה שחפצתי. והצליח אשר שלחתי, כלומר, שלא יתבטל קצת ממנו, אלא הכל יעשה כמו שאמרת. יב) כי בשמחה תצאו וגו', וההבטחה היא, כי בשמחה תצאו מהגלות, ובשלוש תוכלו לארצכם ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה, שיקנו לכם פרנס וצמחים וירגו יושביהם. ימחאו כף, לעפת המרגנים, ימחאו כף, כל עצי השדה. והוא ענין מליצה על רבוי השמחה, שכל הבראה תשמח עמהם.

יג) תחת הנעצוץ יעלה בר"ש, במקום עין הנעצוץ שהוא קוצי, יעלה עין הברוש שהוא עין חשוב. כלומר, במקום ממשלה הנאם ימשלו ישראל. או בא לומר, שהרשעים שעשו תשובה והפכו לצדיקים. הסרפד, מין צמח קוצי. והיה לה' לשם, הפלא היה יהיה עומד ונמשך ויהיה לה' לשם גבורה. לאות עולם וגו', ויהיה לאות ולסימן עולם, כי ככה יהיה עד עולם ולא יפרת הדבר הזה. א) שמרו משפט ועשו צדקה, שמרו משפטי התורה ועשו צדקה זה עם זה. ב) אשרי אנוש יעשה-זאת, שיעשה את האומר קרובה ישועתי לבוא, כי על-ידיה תהיה ישועתי קרובה לבוא. וצדקתי להגלות, וצדקת הבטחתי תגלה לעין כל. ב) יעשה זאת, שיעשה את האומר

להלן. מחללו, שלא יעשה ביום השבת שום מלאכה. ג) בן הנזכר הנלווה אל ה', הוא גר צדק. הבדל יבדילני וגו', אהיה נבדל מישראל כעת שנקבלו המצוה, וחושב לומר שאין לשמור ולקיים המצוות. הן אני עץ יבש, כמו עץ יבש שאינו מגדל פרי, בן לא יפאזר שמי לזכרון ותרניו כאלו לא פאתי לעולם ולא חפץ בי ה' ובמעשי.

ד) שבתותי, שבת בראשית ושבת הארץ. באשר חפצתי, מקיים המצוות. ומחזיקים בברית, או חיים בתורת אשר ברתי עליה ברית עם ישראל. או פרושו על ברית המילה שנתנה בשלש עשרה בריאות, בפרשת לך לך שנקראה שם שלש עשרה פעמים תבת "ברית". ה) בביתי ובחומתי, בבית מקדשי ובתוך חומות העזרה וחומות הר חצות. כלומר, בין הסנהדרין אשר מושבם שם, שהם מופרים מעשי החסידים שבזמנם ושהיו קדם וקדם. יד, מקום, דהיינו מעלה ושבת, על־דרך הלשון "ממלא מקום אבותי" ו"שם, שישמשו שמו לדורות הבאים. טוב מבנים ומבנות, כלומר, מה שזכר שמו שם לטובה, הוא דבר חשוב יותר מזכרון הבא מבנים ומבנות. שם עולם אמן לו, לכל אהר ואהר מהם אמן שם עולם, כלומר, שער עולם זכר לטובה. ו) על ה', כמו אל ה'. לשנותו, כלומר, לעבדו מרצה ולעשות כל אשר מן החיוב לעשות. ולא־הבה וגו', ועל־ידי שעבדו ה' מאהבה יהיו לו לעבדים העובדים תמיד ביום ובכל־היום ויותר ממה שהחייב לעשות. כל שומר שבת מחללו, שהוא יסוד גדול באמונת ה', שהוא מודה שה' ברא את העולם מאין ואין זולתו. ומחזיקים בברית, או חיים בתורת אשר ברתי עליה ברית עם ישראל. או פרושו על ברית המילה.

ז) והביאותים אל הר קדשי וגו', כמו המבנים אורח בביתו ומקדלו בשמחה, בן אצוה לכהנים שיקבלו בשמחה בשיבואו להתגורר. ושמחתים בבית תפלת, שיהיו שמתים בראותם עצמם בעזרה של בית המקדש, שהוא בית התפלה, שנה בשנה עם ישראל בתפלתם ובפולחניהם ובבחייהם. לכל העמים, כמו שאמר שלמה המלך בתפלתו "וגם אל הנכרי" (מלכים א' ח.א) וכל־שבן לשבים לדת ישראל. ח) מקבץ נדחי ישראל, המקבץ את ישראל הנדחים בין העמים. עוד אקבץ עליו לנקבציו, כשאקבץ נדחי ישראל, אקבץ עוד על נקבציו את כל הנדחים. פרוש אחר, לאחר שאקבץ נדחי ישראל, עוד אקבץ עליהם נקבצים אחרים על נקבציו, והם גוג ומגוג שיתקבצו עליהם בברי ישראל, ויפלו שם, ככתוב בגביאות יחזקאל (פרק לז ופרק טז).

זאת את האמור למטה ובני־אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו מחללו ושמר ידו מעשות כל־דע: ג ואל־יאמר בן־הנזכר הנלווה אל־יהוה להאמין בו לאמור הבדל יבדילני יהוה מעל עמו בעת נקבלו המצוה ולא אקבל עמכם, ואם בן למה אצדק ואל־יאמר הסרים הן אני עץ יבש ואני מגדל פרי, ולא יפאזר שמי לזכרון ועל מה אשר דרתי:

ד כִּי־כֹה אֶמַר יְהוָה לְפָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי וּמְחֻזְּקִים אוֹחִזִים בְּבְרִיתִי בְּתוֹרָתִי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבִיתִי בְּחֻמֹּתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לָו אֲשֶׁר לֹא יִכְרֹת: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶכֶר הַנְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהָיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל מִי בָהֶם אֲשֶׁר שָׁמַר שַׁבָּת מִחֻלָּלוֹ וּמְחֻזְּקִים בְּבְרִיתִי בְּתוֹרָתִי: ז וְהִבִּיאוֹתִים אֶת הָעוֹשִׂים כָּל אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי קִדְשִׁי אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשַׁמְחֶם בְּבִית תַּפְלָתִי בְּבֵית הַמּוֹקֵן לְהַתְפַּלֵּל שֵׁם לִפְנֵי עוֹלְתֵיהֶם וּבְחִייהֶם יְהִיו מִקְדָּשִׁים לְרָצוֹן עַל־מוֹפְתִי בִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נָאִם אֲדֹנֵי יְהוָה מִקְבֹּץ הַמִּקְבֹּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ גַּם עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לְהָיוֹת נִקְבָצִים לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

העמים: ח נאם אדני יהוה מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְאֹתִי לְצִיּוֹן קִנְאָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְאֹתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבֹתִי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִי הַקֹּדֶשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יָשְׁבוּ זִקְנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בִּידוֹ מֶרֶב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יִלְדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֹא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְלֹא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרָח וּמֵאֶרֶץ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בָּאֱמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזֻקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּיֹם יִפְדֹּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַחֵיכַל לְהִבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָהָיָה וְשָׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא וּלְבָא אֵין־שְׁלוֹם מִן־הַצָּר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרֵעֵהוּ: יא וְעַתָּה לֹא כַּיָּמִים הָרִאשִׁימִם אֲנִי לְשְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־יִזְרַע הַשְּׁלוֹם הַגָּבֹן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָם וְהִנַּחֲלֹתִי אֶת־שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֱלֹהִי:

יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־הָיִיתֶם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרָכָה אֶל־תִּירָאוּ תַחֲזַקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פֶּאֶשֶׁר זְמַמְתִּי לְהַרְע לָכֶם בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי: טו כֵּן שְׁבֹתִי זְמַמְתִּי בְּיָמִים הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אֱמֶת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹנוֹ אֱמֶת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שִׁפְטוֹ בְּשַׁעְרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת־רַעַת רַעְיוֹנוֹ אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּכֶם וּשְׁבַעַת שָׁקֶר אֶל־תִּתְּאָהֲבוּ: יח אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נְאֻם־יְהוָה: יט וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: כ כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרִבְעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם יֵאָהֲבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁכְּבוּ עָרִים רַבּוֹת: כא וְהָלְכוּ יִשְׁבֹּי אֶחָת אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גָּלְכָה הַלּוֹךְ לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלְכָה גַם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עַצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים הָהֵם הָמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהִחֲזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גָּלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

♦ יום שני י"ט תמוז ♦

(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לַפִּלֹּא מִשְׁפַּחַת הַפִּלְאִי:

הַיְּמִנִי - לְפִי שֵׁהֶשׁ קְבוּעַ בּוֹ: יוֹד בְּרֹאשׁ וְהָא"ב בְּסוֹף. בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שֶׁמֶפֶרֶשׁ עַל-יְדֵי דָוִד (תהלים קכב): "שִׁבְטֵי-יִשְׂרָאֵל". - הַשֵּׁם הַזֶּה מַעֲדֵד עֲלֵיהֶם לְשִׁבְטֵיהֶם, לְפִיכָךְ בְּכָל־סֵפֶר: "הַחֲנֹכִי", "הַפִּלְאִי", אֲבָל בְּיָמֶנָה לֹא הִצְרֹךְ לומר "מִשְׁפַּחַת הַיְּמִנִי" - לְפִי שֵׁהֶשׁ קְבוּעַ בּוֹ: יוֹד בְּרֹאשׁ וְהָא"ב בְּסוֹף.

(ו) לַחֲצֹרֶן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרֹנִי לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי:

(ז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי וַיהִי פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וָאַרְבָּעִים אֵלֶּף וְשֶׁבַע מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים:

(ח) וּבְנֵי פִלֹּא אֱלִיאָב:

(ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאַבִּירָם הוּא-דָתָן וְאַבִּירָם קְרִיאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הָצִו עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בַּעֲדַת-קָרַח בְּהִצָּתָם עַל-יְהוָה:

הַיְּמִנִי - אֲשֶׁר הָצִו. אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה. בְּהִצָּתָם. אֶת הָעָם עַל ה'. הָצִו. הָשִׁיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְרִיב עַל מֹשֶׁה, לְשׁוֹן הַפְּעִילוֹ.

(י) וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת-קָרַח בְּמֹת הָעֵדָה בְּאֹכַל הָאֵשׁ אֵת הַמִּשִּׁים וּמֵאֲתָוִם אִישׁ וַיהִי לָנֶם:

הַיְּמִנִי - וַיהִי לָנֶם. לְאוֹת וּלְזִכְרוֹן, (במדבר יז) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר, לַחֲלֹק עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה.

בעל הטורים

(ו) לְכַרְמֵי. ב' בְּמִסּוּדָה. "לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי", וְאִידָךְ: "מִה לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי" (ישעיה ה, ז). מִי הוּא כַרְמִי? זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי", בְּדַכְתִּיב (שם שם, ז) כִּי כָרַם ה' צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. תוֹרָה ו' (י) וַיהִי לָנֶם. שְׁמוֹתוֹתָם הָיוּ לְאוֹת וּלְזִכְרוֹן. לְנֶם. ג' בְּמִסּוּדָה. "וַיהִי לָנֶם", "שֶׁרֶשׁ יִשְׂרָאֵל עַל מֶד לָנֶם עַמִּים" (ישעיה יא, י). "שֶׁרֶשׁ בְּרַקְמָה מִמִּצְרַיִם הָיָה מִפְּרָשׁ לְהִיּוֹת לָךְ לָנֶם" (יחזקאל כו, ז). וְהוּא שֶׁאֲמַר (סנהדרין קי, א) 'מִקּוֹם נִתְבַּצֵּר לָהֶם; בְּשִׁנְפֻתָּהּ הָאָרֶץ נִשְׂאָר מִקּוֹם

בְּאֶמְצַע, כְּמוֹ הַנֵּס שֶׁהוּא בְּרֹאשׁ הַתָּרֵן כִּף נִשְׂאָר מִקּוֹם כְּמוֹ תָּרֵן. וּמִכָּאן רָמַז לְמֵאנָה דְּאֲמַר (שם קט, ב) שֶׁהִיא אֲבִידָה הַמִּתְבַּקֶּשֶׁת, שֶׁיַּעֲמִדוּ לְתַחֲיַת הַמֵּתִים לִימֹת הַמִּשִּׁיחַ, וְהִינֵנו "שֶׁרֶשׁ יִשְׂרָאֵל עַל מֶד לָנֶם עַמִּים". תוֹרָה יא

(יא) ובני־קרח לא־מתו: ם

יא ובני קרח לא מתו:

לפיכך (סנהדרין ק) נתבצר להם מקום גבה בגיהנם וישבו שם.

כ"י ובני קרח לא־מתו • (כמ"ד סנהדרין ק) הם היו בעצה תחלה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לג עמ' 173)

בלבם, כפרוש רש"י, שלכן מן ההכרח שיאבדו מתוך קהל זה. מה־שאין־פן קהל אחר, שלא היו עדים בדבר, אין סיבה שיאבדו מתוכו. לכן מסופר על בני קרח רק בפרשתנו, כי לאחר שפבר לא היה הקהל שהיה בזמן המחלוקת (כפי שפרש רש"י בפרשת חוקת כ, כב) שפבר כלו מתי מדבר, יצאו בני קרח מן המקום שנתבצר להם (ראה רש"י, ואז התברר לבני ישראל שלא מתו.

ובני קרח לא מתו (כו, יא)
יש לשאול, סיפור הצלת בני קרח שיף לכאורה לפרשת קרח, ומה ענינו לכאן?
ויש לומר, דהנה לגבי קרח נעדתו כתיב (קרח טו, לג) ויאבדו מתוך הקהל. ויש לומר, שבני קרח נעשו בכף שנאבדו מתוך הקהל ההוא, אותו קהל שראה אותם משתתפים במחלוקת, ואילו את תשובתם לא ראה (כי הרהרו תשובה

יב בני שמעון לזרעיהו לנמואל זרעית נמואל לזמין זרעית זמין לזכין זרעית זכין:

(יב) בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לזמין משפחת הזמין לזכין משפחת הזכין:

יג לזרח זרעית זרח לשאול זרעית שאול:

(יג) לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי:

מסעות יש למפרע? אלא שחזרו לאחוריהם, ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות: משפחת שמעי ועזאלי, ומבני יצחק לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי; והרביעית לא ידעתי מה היא. ורבי תנחומא דרש, שמותו במגפה בדבר בלעם, אבל לפי החסרון שחסר משבט שמעון במנזן זה ממנזן הראשון שבמדבר סיני, נראה שכל כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון.

כ"י לזרח • הוא (שמות ו) צחר, לשון צהר, אבל משפחת אהר בטלה וכן חמש משבט בנימין, שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה, וכן אצבן לגד, הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמרא ירושלמית, (סוטה פ"א. יומא פ"א) שששמת אהרן נסתלקו ענני כבוד, ובאו הכנענים להלחם בישראל, ונתנו לב לחזר למצרים, וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות מהר החר למוסרה, שנאמר (דברים י): "ובני ישראל נסעו מבארות בני־יעקן מוסרה, שם מת אהרן". והלא בהר החר מת? ומוסרה עד הר החר, שמונה

יד אלזין זרעית שמעון עשרין ותרין אלפין ומאתן:

(יד) אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: ם

טו בני גד לזרעיהו לצפון זרעית צפון לחגי זרעית חגי לשוני זרעית שוני:

(טו) בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני:

בעל הטורים

לצפון. הוא צפון (בראשית מו, טו). וכתוב שם "צפון", על שם שמושה שקיבל י הדברות צפון בללן. תורה טו

הימים מיהס אותו עם בני גד, אז ארחיק [ואת הצפוני] מעליכם", שיתבטל יצר הרע.

הצפוני. ב' במסורה. "לצפון משפחת הצפוני", ואידך: "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" (ויאל ב, ב). והו מבני גד, וכן כשיבא אליהו מבני גד שבדברי

(מז) לְאֶזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאָזְנִי לְעָרִי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי: טז לְאֶזְנִי זָרְעִית אֶזְנִי לְעָרִי זָרְעִית עָרִי:

כ"י לְאֶזְנִי • אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזֶּה מִשְׁפַּחַת אֶצְבוֹן, וְאֶנִּי יוֹדֵעַ לָמָּה לֹא נִקְרָאת מִשְׁפַּחְתּוֹ עַל שְׁמוֹ.

(יח) לְאֶרְוֹד מִשְׁפַּחַת הָאֶרְוֹדִי לְאֶרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאֶרְאֵלִי: יז לְאֶרְוֹד זָרְעִית אֶרְוִדִי לְאֶרְאֵלִי זָרְעִית אֶרְאֵלִי:

(יח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גֵד לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: יח אֵלֶּין זָרְעִית בְּנֵי גֵד לְמִנְיָהוֹן אַרְבָּעִין אֶלְפִין וְחָמֵשׁ מֵאָה:

(יט) בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיְמַת עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: יט בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיְמַת עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

(כ) וַיְהִיו בְּנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחָתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלְנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרַחִי: כ וַיְהִיו בְּנֵי יְהוּדָה לְזָרְעִיתָהוֹן לְשֵׁלָה זָרְעִית שֵׁלָה לְפָרֶץ זָרְעִית פְּרִץ לְזֶרַח זָרְעִית זֶרַח:

(כא) וַיְהִיו בְּנֵי־פָרֶץ לְחֶצְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרִנִּי לְחַמוֹל מִשְׁפַּחַת הַחֲמוֹלִי: כא וַיְהִיו בְּנֵי פָרֶץ לְחֶצְרוֹן זָרְעִית חֲצִירוֹן לְחַמוֹל זָרְעִית חֲמוֹל:

(כב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה לִפְקֻדֵיהֶם שֵׁשָׁה וּשְׁבַעִים אֶלֶף וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: כב אֵלֶּין זָרְעִית יְהוּדָה לְמִנְיָהוֹן שֶׁבַעִין וְשֵׁמָּה אֶלְפִין וְחָמֵשׁ מֵאָה:

(כג) בְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר לְמִשְׁפַּחָתָם תּוֹלַע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפָזָה מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי: כג בְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר לְזָרְעִיתָהוֹן תּוֹלַע זָרְעִית תּוֹלַע לְפָזָה זָרְעִית פּוֹנִי:

(כד) לִישָׁבוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמֹרִנִי: כד לִישָׁבוּב זָרְעִית יִשְׁבוּב לְשִׁמְרוֹן זָרְעִית שְׁמֹרִין:

כ"י לִישָׁבוּב • הוּא יוֹב הָאָמוֹר בְּיוֹרְדֵי מִצְרַיִם, כִּי כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם יוֹרְדֵי מִצְרַיִם. וְהַנּוֹלָדִין מִשָּׁם וְהַלָּא לֹא נִקְרְאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמָם, חוּץ מִמִּשְׁפַּחַת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ כָּלם בְּמִצְרַיִם, וְאֶרֶץ נֶעְמָן בְּנֵי בָלַע בֶּן בְּנִימִין. וּמִצְאָתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, שִׁינְדָה אֶמֶן לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהִיטָה מַעֲבַרְת מֵהֶם, לְכָךְ נִחְלָקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת כְּחֶצְרוֹן וְחַמוֹל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים לַיהוּדָה, וְחֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים שֶׁל אֲשֶׁר. וְאִם אֲנִידָה הִיא, הָרִי טוֹב, וְאִם לֹא, אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהָיוּ לְכָלֵּעַ בְּנֵי בָנִים הֶרְבֵּה, וּמִשְׁנִים הִלְלוּ

בעל הטורים

(כג) לְפָזָה מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי. הִיזָה לוֹ מִתּוֹרָתוֹ. תוֹרָה כד לִישָׁבוּב. הוּא יוֹב (פְּרָאשִׁית מו, ט). וְקוֹרָא הוּא. תוֹרָה כה (כד) לִישָׁבוּב. הוּא יוֹב (פְּרָאשִׁית מו, ט). וְקוֹרָא הוּא. תוֹרָה כה

חָסְרוּ מִבְּנָיו שֶׁל בְּנֵימִין. כָּאֵן נִתְקַיְמָה מִקְצַת נְבוּאָת אָמוֹ, שֶׁקָּרָאתוֹ "בֶּן אוֹנִי" - בֶּן אֲנִינוּתִי, וּבִפְלִגְשׁ בְּגִבְעָה נִתְקַיְמָה כָּלָה. זֶה מִצְאָתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן.

אֲרִד וְנִעְמָן יִצְאָה מִכָּל אֶחָד מִשְׁפַּחַת רַבָּה, וְנִקְרָאוּ תוֹלְדוֹת שְׁאֵר הַבָּנִים עַל שֵׁם בְּלַע, וְתוֹלְדוֹת הַשְּׁנַיִם הִלְלוּ וְנִקְרָאוּ עַל שְׁמָם. וְכֵן אָנִי אוֹמֵר בְּבִנִי מְכִיר שְׁנַחֲלָקוֹ לְשִׁתִּי מִשְׁפָּחוֹת: אַחַת נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ, וְאַחַת נִקְרָאת עַל שֵׁם גִּלְעָד בְּנוֹ. חֲמֵשׁ מִשְׁפָּחוֹת

כה אליו ורעית יששכר למגניהון שתי
וארבעה אלפין ותלת מאה:

(כה) אלה משפחת יששכר לפקדיהם ארבעה
וששים אלף ושלש מאות: ם

כו בני זבולן לזרעיהון לסדר זרעית סדר
לאלון זרעית אלון ליחלאל זרעית יחלאל:

(כו) בני זבולן למשפחתם לסדר משפחת הסרדי
לאלון משפחת האלני ליחלאל משפחת היחלאלני:

כו אליו ורעית זבולן למגניהון שתי אלפין
וחמש מאה:

(כו) אלה משפחת הזבולני לפקדיהם ששים אלף
וחמש מאות: ם

כח בני יוסף לזרעיהון מנשה ואפרים:

(כח) בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים:

כט בני מנשה למכיר זרעית מכיר ומכיר
אוליד ית גלעד לגלעד זרעית גלעד:

(כט) בני מנשה למכיר משפחת המכירי ומכיר
הוליד את-גלעד לגלעד משפחת הגלעדי:

ל אליו בני גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק
זרעית חלק:

(ל) אלה בני גלעד איעזר משפחת האייעזרי לחלק
משפחת החלקי:

לא ואשריאל זרעית אשריאל ושמם זרעית
שמם:

(לא) ואשריאל משפחת האשריאל ושמם משפחת
השמם:

לב ושמידע זרעית שמידע וחסר זרעית
חסר:

(לב) ושמידע משפחת השמידעי וחסר משפחת
החסרי:

לג וצלפחד פר חסר לא הוה לה בנין אלהן
בן ושום בנת צלפחד מחלה ונעה חגלה
מלכה ותרצה:

(לג) וצלפחד בן-חסר לא-היו לו בנים כי אם-בנות
ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה
ותרצה:

לד אליו זרעית מנשה ומגניהון חמשין
ותרין אלפין ושבע מאה:

(לד) אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים
אלף ושבע מאות: ם

(לח) אֱלֹהֵי בְנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשׁוֹתֵלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתִּלְחִי לְבָכֵר מִשְׁפַּחַת הַבְּכָרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי:

(לו) וְאֵלֶּה בְנֵי שׁוֹתֵלַח לְעֶרְן מִשְׁפַּחַת הָעֶרְנִי:

וְשֵׁם וְחִמֹּשׁ, וְזֶהוּ שְׁנָאֹמֶר (דברים ז): "כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט וְגו'" ה"א מַעֲט, חִמֹּשׁ אַתֶּם חֲסִירִים מִמִּשְׁפַּחוֹת כָּל הָעַמִּים שֶׁהֵן שְׂבָעִים. אִם זֶה הַבְּנִי מִסֻּדּוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדִּרְשָׁן, אִם הַצִּרְכָּתִי לַפְּחוֹת וּלְהוֹסִיף בְּדַבְּרֵיו.

(לז) אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפַקְדֵיהֶם שָׁנִים וְשָׁלְשִׁים אֶלֶף וְחִמֹּשׁ מֵאוֹת אֱלֹהֵי בְנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם: ס

(לח) בְּנֵי בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבָלַע מִשְׁפַּחַת הַבְּלָעִי לְאַשָּׁבֵל מִשְׁפַּחַת הָאַשְׁבְּלִי לְאַחִירָם מִשְׁפַּחַת הָאַחִירָמִי:

כ"י • לְאַחִירָם • הוּא אָחִי שִׁירָד לְמִצְרַיִם, וְלִפִּי שְׁנָקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף שֶׁהִיָּה אָחִיו וְרַם מִמֶּנּוּ, נִקְרָא אָחִירָם.

(לט) לְשָׁפוֹפִם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוֹפָמִי לְחוֹפִם מִשְׁפַּחַת הַחוֹפָמִי:

כ"י • שְׁפוֹפִם • הוּא מִפִּים, עַל שֵׁם שֶׁהִיָּה יוֹסֵף שְׁפוּף בֵּין הָאֲמוֹת.

(מ) וַיְהִי בְנֵי־בָלַע אֶרֶד וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֶרְדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי:

(מא) אֵלֶּה בְנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחַתָּם וּפַקְדֵיהֶם חִמֹּשׁ וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשָׁשׁ מֵאוֹת: ס

בעל הטורים

(לח) אֱלֹהֵי בְנֵי אֶפְרַיִם. בְּבִנֵי אֶפְרַיִם כְּתִיב אֵלֶּה עַל שֵׁם "אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות לב, ד), שִׁינָּא מִמֶּנּוּ יִרְבָּעִם שְׁעִשָּׁה שָׁנִי עֲגָלִים (מלכים א' יב, כח). וְלִכְּן כְּתִיב גַּם כֵּן 'אֵלֶּה' בְּבִנֵי דָן (פסוק מב), עַל שֵׁם "וַיִּמָּן אֶת הָאֶחָד" [וְאֵת הָאֶחָד נָתַן] בְּדָן" (שם שם, כט). תּוֹרָה לוֹ (לט) לְשָׁפוֹפִם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוֹפָמִי. הִיָּה לוֹ לִזְמַר "הַשּׁוֹפָמִי". רָמַז שְׁמַת בְּנִימִין בְּעֵטִיו שֶׁל נָחֹשׁ, שְׁנָאֹמֶר בּוֹ (בְּרַשִׁית ג, טו) "הוּא וְשׁוֹפָר רֹאשׁ". וְשֵׁם פֶּ"א בְּכָל תִּיבָה וְתִיבָה, לֹאמַר שֶׁהִיָּה לוֹ פֶּה וְלֹא גָלָה עַל אָחִיו בְּמִכִּירַת יוֹסֵף. תּוֹרָה מ

(מב) אֵלֶּה בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשִׁוְחָם מִשְׁפַּחַת הַשִּׁוְחִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחַתָּם:
כש"י • לְשִׁוְחָם • הוּא חָשִׁים.

(מג) כָּל־מִשְׁפַּחַת הַשִּׁוְחִי לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבַּעַ וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: ס

(מד) בְּנֵי אֲשֶׁר לְמִשְׁפַּחַתָּם לִימְנָה מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לִישִׁוֵי מִשְׁפַּחַת הַיִּשִּׁי לְבִרְיָעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי:

(מה) לְבְנֵי בְרִיעָה לַחֲבֵר מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִי לְמִלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמִּלְכִּיאֵלִי:

(מו) וְשֵׁם בֶּת־אֲשֶׁר שָׂרַח:

כש"י • וְשֵׁם בֶּת־אֲשֶׁר שָׂרַח • לְפִי שְׁהִיתָה קִימַת בְּחַיִּים, מְנַאָּה כָּאן.

(מז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֲשֶׁר לִפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: ס

(מח) בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחַתָּם לַיַּחֲזָאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲזָאֵלִי לְגִוְנֵי מִשְׁפַּחַת הַגִּוְנִי:

(מט) לַיָּצֵר מִשְׁפַּחַת הַיָּצֵרִי לְשִׁלֹּם מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלְמִי:

(נ) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחַתָּם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:

(נא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וָאַלְף שֶׁבַע מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים:

♦ יום שלישי כ' תמוז ♦

(נב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

נב ומליל יי עם משה למימר:

(נג) לֹאֵלֶּה תַּחֲלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: נג לאלין תתפלג ארעא באחסנא במנין שמהן:

שיעור יומי ליום שלישי כ' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת פינחס

נָטְלוּ חֶלֶק בְּאַרְצָא אֱלֹהֵי שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפִי וְאַלְפִי, וְאִם הָיָה לְאַחַד מֵהֶם שֵׁשָׁה בָּנִים, לֹא נָטְלוּ אֶלֶּא חֶלֶק אֲבִיהֶם לְבָדוּ.

וְאֵלֶּה תְּחִלַּת הָאָרֶץ. וְלֹא לְפָחוּתִים מִבֶּן עֶשְׂרִים, אֶף-עַל-פִּי שִׁבְאוֹ לְכָלל עֶשְׂרִים בְּטָרֵם חִלּוֹק הָאָרֶץ - שְׁהָרִי שִׁבַּע שָׁנִים כָּבָשׁוּ וְשִׁבַּע חֲלָקִי, לֹא

נר לסגיאי מסגון אחסנתהון ולזעירי תזערון
אחסנתהון גבר לפום מגינהי תתיבה
אחסנתה:

(נר) לָרֵב תִּרְבֶּה נִחְלָתוֹ וְלַמַּעַט תִּמְעָט נִחְלָתוֹ אִישׁ
לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נִחְלָתוֹ:

גְּבוּלִים בִּי"ב פְּתָקִין, וּבְלָלוּם בְּקָלְפִי, וְהַנְּשִׂיא מִכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ וְנוֹטֵל שְׁנֵי פְתָקִין: עוֹלָה בִּידוֹ פְתָק שֶׁל שֵׁשׁ שִׁבְטוֹ וּפְתָק שֶׁל גְּבוּל הַמִּפְרָשׁ לוֹ, וְהַגּוֹרֵל עֲצָמוֹ הָיָה צוּחַ וְאוֹמֵר: אֲנִי הַגּוֹרֵל עֲלִיתִי לְגְבוּל פְּלוֹנִי לְשִׁבְט פְּלוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל-פִּי הַגּוֹרֵל". וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בְּמִדָּה, לְפִי שֵׁשׁ גְּבוּל מִשְׁבַּח מִחֲבָרִי, אֶלֶּא בְּשׂוּמָא: בֵּית כּוֹר רַע כְּנָגֵד בֵּית סָאָה טוֹב, הַכֹּל לְפִי הַדְּמִים.

וְאֵלֶּה תִּרְבֶּה נִחְלָתוֹ. לְשִׁבְט שְׁהָיָה מִרְבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין נִתְּנוּ חֶלֶק רֵב, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ הַחֲלָקִים שׁוּם - שְׁהָרִי הַכֹּל לְפִי רֵבּוּי הַשִּׁבְט חֲלָקוֹ הַחֲלָקִים - לֹא עָשׂוּ אֶלֶּא עַל-יְדֵי גּוֹרֵל. וְהַגּוֹרֵל הָיָה עַל-פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ ב'בְּבֹא בַתְּרֹא' (דף קיח): אֲלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּאוֹרִים וְתַמִּים, וְאוֹמֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם שִׁבְט פְּלוֹנִי עוֹלָה, תָּחוּם פְּלוֹנִי עוֹלָה עִמּוֹ. וְהַשִּׁבְטִים הָיוּ כְּתוּבִים בִּי"ב פְּתָקִין, וִי"ב

נח ברים בעדבא תתפלג ית ארעא לשמהון
שבטי אבהתהון יחסנון:

(נח) אַךְ-בְּגוֹרֵל יַחֲלַק אֶת-הָאָרֶץ לְשִׁמּוֹת
אֲבֹתָם יִנְחֹלוּ:

מִשׁוֹת-אֲבֹתָם יִנְחֹלוּ, שְׁאֵחַר שֶׁנָּטְלוּ הַבָּנִים, חֲלָקוֹהָ לְפִי הָעֲבוֹת שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם. וְאֵלֶּה מִתְחִלָּה חֲלָקוֹהָ לְמִנְּן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֱלֹהֵי הָאָרֶץ עֲצָמָהּ אֶלֶּא שְׁנֵי חֲלָקִים, עֲכָשׁוּ נָטְלוּ אֶרֶבְעָה חֲלָקִים. אַךְ בְּגוֹרֵל יֵצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שופטים א): "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת-חֲבֵרֹן כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה", וְאוֹמֵר (יהושע יט): "עַל-פִּי ה' נִתְּנוּ לוֹ אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאֵל".

וְאֵלֶּה מִשׁוֹת-אֲבֹתָם • אֱלֹהֵי יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. שְׁנָה הַכְּתוּב נִחְלָה זֶה מִכָּל הַנִּחְלָוֹת שֶׁבַתוֹרָה, שֶׁכָּל הַנִּחְלָוֹת, הַחַיִּים יוֹרְשִׁים אֶת הַמֵּתִים, וְכֵאֵן מֵתִים יוֹרְשִׁים אֶת הַחַיִּים. בִּיצֵד? שְׁנֵי אֲחִים מִיוֹצְאֵי מִצְרַיִם שְׁהָיוּ לָהֶם בָּנִים בְּבֹאֵי הָאָרֶץ, לָזֶה אֶחָד וְלָזֶה שְׁלֹשָׁה. הָאֶחָד נָטַל חֶלֶק אֶחָד, וְהַשְּׁלֹשָׁה נָטְלוּ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְאֵלֶּה תְּחִלַּת הָאָרֶץ". חֲזָרָה נִחְלָתָן אֶצְלָ אֲבִי אֲבִיהֶן וְחֲלָקוֹ הַכֹּל בְּשׂוּרָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "לְשִׁמּוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 347)

וְדַעַת, וְגַם 'חֲלֻקָּה' זֶה הָיָה לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת. וּבִלְשׁוֹן אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בְּתַנְיָא (אגרת הקודש סוף סימן ז): 'תִּרְוֹן הָאוֹר הַזֶּה הַפְּרָטִי לְנִשְׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת - אֵינוֹ בְּחִינַת טַעַם וְדַעַת מוֹשֵׁג, אֶלֶּא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הַדַּעַת, שֶׁכָּף עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה . . וְדוֹגְמָתוֹ לְמִטָּה הוּא בְּחִינַת הַגּוֹרֵל מִמֶּשׁ.

אך בגורל יחלק את הארץ (כו, נח)
לכל יהודי ישנה מצוה אחת השכיכת לו במיוחד, שבה הוא 'זהיר טפיל' (שבת קיח). זוהי המשמעות הפנימית של 'חלוקת הארץ' - לכל יהודי ניתן 'חלקו' המיוחד לו בעבודתו לקונו. לכן נחלקה הארץ בגורל וזקא, פי גורל הוא למעלה מטעם

נוצל פום עדבא תתפלג אחסנתהון בין
סגיאי לזעירי:

(נו) עַל-פִּי הַגּוֹרֵל תְּחִלַּת נִחְלָתוֹ בֵּין רֵב לַמַּעַט: ם

וְאֵלֶּה תִּרְבֶּה נִחְלָתוֹ. הַגּוֹרֵל הָיָה מְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁפִּירְשְׁתִּי; מַגִּיד שֶׁנִּתְחַלְקָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְכָף נֶאֱמַר: "עַל-פִּי ה'".

נואליו מנגי לואי לזרעיתיהון לגרשון
זרעית גרשון לקהת זרעית קהת למררי
זרעית מררי:

(נו) וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי לְקַהֵת מִשְׁפַּחַת הַקַּהֲתִי לְמִרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי:

(נח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי מִשְׁפַּחַת הַלֵּכָנִי מִשְׁפַּחַת
הַחֲבֵרֹנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת
הַקְּנִזִּי וְקָהָת הוֹלֵד אֶת־עֲמֶרָם:

כ"י אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי. חֶסֶד כָּאן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעִי וְהַעֲזִיאֵלִי, וְקָצַת מִן הַיִּצְהָרִי.

(נט) וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ עֲמֶרָם יוֹכָבֵד בַּת־לְוִי אִשְׁרָיִל
אֶתָּה לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם וְתֵלֵד לְעֲמֶרָם אֶת־אֶהֱרֹן
וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מְרִים אֶחָתָם:

כ"י אִשְׁרָיִל יֵלֵד אֶתָּה לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם. (סוטה יב) אִשְׁתּוֹ
יֵלֵדָהּ בְּמִצְרַיִם, [לִדְתָּהּ בְּמִצְרַיִם] וְאֵין הוֹרְתָהּ
בְּמִצְרַיִם. כְּשֶׁנִּכְנסוּ לַתּוֹךְ הַחוּמָה יֵלֵדָהּ. וְהִיא

(ס) וַיֵּלֵד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר
וְאֶת־אִיתָמָר:

(סא) וַיָּמָת נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם אִשְׁזָרָה לְפָנָי
יְהוָה:

(סב) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה בִּי. לֹא הִתְפַּקְדּוּ בַּתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י כִּי לֹא הִתְפַּקְדּוּ בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהִיּוֹת
נִמְנֵין בְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה. וְהִיא טַעַם? כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם

(סג) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אִשְׁרָיִל
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

(סד) וּבִאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן אִשְׁרָיִל פְּקֻדּוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר סִינַי:

כ"י וּבִאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ וְגו'. אֲכַל עַל
הַנָּשִׁים לֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת הַמְרָגְלִים, לְפִי שֶׁהֵן הִיוּ
מִחֻבּוֹת אֶת הָאָרֶץ; הַנָּשִׁים אוֹמְרִים (במדבר יד):

(סה) כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נֹתַר
מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֹב בֶּן־יִפְתָּה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: ס

נח וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ עֲמֶרָם יוֹכָבֵד בַּת לְוִי דִּילַת
יְתָה לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם וְיֵלֵד לְעֲמֶרָם יְתָ אֶהֱרֹן
וְיְתָ מֹשֶׁה וְיְתָ מְרִים אֶחָתָהוֹן:

הַשְּׁלִימָה מִנֵּין שְׁבָעִים, שְׁהָרִי בַּפְּרָטֵן אִי אֶתָּה מוֹצֵא
אֶלָּא שְׁשִׁים וְחֲשֵׁעַ.

ס וְאֶת־יֵלֵד לְאֶהֱרֹן יְתָ נָדָב וְיְתָ אֲבִיהוּא יְתָ
אֶלְעָזָר וְיְתָ אִיתָמָר:

סא וַיָּמָת נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּקֻרְבָּהוֹן אֶשְׁתָּא
נוֹכְרֵתָא קָדָם יִי:

סב וְהִיוּ מִנִּיחֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְתֵלֵתָא אֶלְפִין כָּל
דְּכֹוֹרָא מִבֶּר יֶרֶחָא וְלַעֲלָא אָרִי לֹא אֶתְמַנִּי
בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָרִי לֹא אֶתְיַיְבַּת לְהוֹן
אֶחְסָנָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

נַחֲלָה, וְהַנִּמְנִין מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה הִיוּ בְּנֵי נַחֲלָה,
שְׁנַאֲמַר: "אִישׁ לְפִי פְקֻדִי יָתַן נַחֲלָתוֹ".

סג אֵלִין מִנִּיחֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כְּהֵנָּא דִּי מְנוֹ
יְתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל דְּמוֹאָב עַל יַרְדֵּנָא
דִּירְחוֹ:

סד וּבִאֵלִין לֹא הָיָה גִבֵּר מִמִּנִּיחֵי מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן
כְּהֵנָּא דִּי מְנוֹ יְתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּרָא
דְּסִינַי:

"נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹכָה מִצְרִימָה", וְהַנָּשִׁים אוֹמְרוֹת:
"תְּנֶה־לָּנוּ אֶחָדָה", לְכָךְ נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת בְּנוֹת צִלְפָּחָד
לְכָאן.

סה אָרִי אָמַר יִי לְהוֹן מִמַּת יְמוֹתוֹן בַּמִּדְבָּרָא
וְלֹא אֶשְׁתָּאֵר מִנְהוֹן אֲנִשׁ אֶלְהֵן כָּלֹב בֶּר
יְפִנָּה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּר נוּן:

כז (א) וּתְקַבְּלֶנָה בָּנוֹת צִלְפָּחֵד בִּן־חֹפֵר בֶּן־גִּלְעָד
בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת בָּנָתָיו מִחֵלָה נָעָה וְחֵגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה:

א וְקִרְיָא בְּנֵת צִלְפָּחֵד בֶּר חֹפֵר בֶּר גִּלְעָד בֶּר
מְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה לְזִרְעֵי מְנַשֶּׁה בֶּר יוֹסֵף
וְאֵלֶּיךָ שְׁמֵי בְּנֵי מִחֵלָה נָעָה וְחֵגְלָה
וּמִלְכָּה וְתַרְצָה:

בְּאֶחָד מֵהֶם לִיחְסוֹ לְשִׁבְחָה, הָרִי זֶה צָדִיק בֶּן צָדִיק.
וְאִם יִחְסוּ לְגִנְאִי, כְּגוֹן (מ"ב כה) "בֹּא יִשְׁמְעָאל בֶּן־נִתְנָה
בֶּן אֱלִישָׁמַע" בִּידוּעַ שְׁפָל הַנּוֹזְכִּים עִמּוֹ - רְשָׁעִים
הֵיוּ. מִחֵלָה נָעָה וְגו' • וְלֵחֶלֶן הוּא אוֹמֵר (במדבר לו):
"וְתִהְיֶינָה מִחֵלָה תַרְצָה", מְגִיד שְׁכָלָן שְׁקוּלוֹת זֶה
כְּזוֹ, לְפִיכָךְ שָׁנָה אֶת סִדְרָן.

כ"י • לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף • לָמָּה נֶאֱמַר? וְהָלֹא
כָּבֵד נֶאֱמַר "בֶּן־מְנַשֶּׁה"? אֲלֵא לֹאמַר לָךְ: יוֹסֵף חִבֵּב
אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י): "וְהִעֲלֵתָם אֶת־עַצְמֹתַי
וְגו'", וּבְנֵי חִבְבוּ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּנְהַלְנוּ
אֶחָדָה". וְלִלְמַדָּךְ, שֶׁהֵיוּ כֻּלָּם צָדִיקִים, שְׁכָל מִי
שֶׁמַּעֲשִׂיו וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים, וּפְרָט לָךְ הַכְּתוּב

(ב) וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי
הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח אֶהֱלִמוּעַד לֵאמֹר:

בּוֹקֵמָא קָדָם מֹשֶׁה וְקָדָם אֱלֹעָזָר כְּהֵנָּה
וְקָדָם רַבְרָבָא וְכָל כְּנִשְׁתָּא בְּתֵרַע מִשְׁכָּן
זְמַנָּא לְמִימָר:

וְדָרְשָׁהוּ, דְּבָרֵי רַבִּי יֵאשְׁיָה. אָבָא חֲנַן מִשּׁוּם רַבִּי
אֱלֹעָזָר אוֹמֵר: בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִים, וְעַמְדוֹ
לִפְנֵי כָּלָם (ב"ב קיט, ספרי) •

כ"י • לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֹעָזָר • מְגִיד, שְׁלֹא עָמְדוּ
לִפְנֵיהֶם אֲלֵא בִשְׁנַת הָאָרְבָּעִים אַחֵר שְׁמֵת אֶהֱרֹן.
לִפְנֵי מֹשֶׁה • וְאַחֲרֵיכֶן לִפְנֵי אֱלֹעָזָר? אֲפָשֶׁר, אִם
מֹשֶׁה לֹא יָדַע, אֱלֹעָזָר יָדַע? אֲלֵא סֵרַס הַמִּקְרָא

(ג) אֲבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה
הַנּוֹעָדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קֶרַח כִּי־בִחְטָאוֹ מֵת
וּבָנָיִם לֹא־הָיוּ לוֹ:

ג אָבוּנָא מֵיַת בַּמִּדְבָּרָא וְהוּא לֹא הָיָה בְּגוֹ
כְּנִשְׁתָּא דְאִזְדָּמְנוּ עַל יְיָ בְּכִנְשָׁתָא דְקֶרַח אֲרִי
בְּחֻבָּה מֵיַת וּבָנָיִם לֹא הָיוּ לָהּ:

הוּא, אֲלֵא בְּחֻטָּאוֹ לְבָדוֹ מֵת וְלֹא הִחְטִיא אֶת אַחֵרִים
עִמּוֹ. (שבת צו) רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים הָיָה.
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִן הַמַּעֲפִילִים הָיָה.

כ"י • וְהוּא לֹא־הָיָה וְגו' • (שם קיח, ספרי) לִפִּי שֶׁהָיוּ בָּאוֹת
לֹאמַר: "בְּחֻטָּאוֹ מֵת", נִזְקָקוּ לֹאמַר לֹא בְּחֻטָּא
מִתְלֻנְגִּים וְלֹא בַּעֲדַת קֶרַח שֶׁהָיוּ עַל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־

(ד) לָמָּה יִגְרַע שְׁם־אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין
לוֹ בֶּן תִּנְהַלְנוּ אַחֲרָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִינוּ:

ד לָמָּה יִתְמַנַּע שְׁמָא דְאָבוּנָא מִגּוֹ זִרְעִיתָהּ
אֲרִי לֵיַת לָהּ בֶּר הַב לָנָא אַחְסָנָא בְּגוֹ אַחֵי
אָבוּנָא:

(כ"ב קיט) • כִּי אֵין לוֹ בֶּן • הָא אִם הָיָה לוֹ בֶּן, לֹא הָיוּ
תּוֹכְעוֹת כָּלוּם; מְגִיד, שֶׁחֲכָמִיּוֹת הָיוּ.

כ"י • לָמָּה יִגְרַע שְׁם־אֲבִינוּ • אָנוּ בְּמִקּוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת,
וְאִם אֵין הַנִּקְבּוֹת חֲשׂוּבוֹת זִרְע, תְּחִיבָם אֲמַנּוּ לִיבָם

(ה) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: פ

ה וַיִּקְרַב מֹשֶׁה יְת דִּינְהֶן קָדָם יְיָ:

(סנהדרין שם) • דְּכָר אַחֵר: רְאוּיָה הָיְתָה פִּרְשָׁה זֶה לְהַכְתִּיב
עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, אֲלֵא שְׁזָכוּ בָּנוֹת צִלְפָּחֵד וְנִכְתְּבָה
עַל־יָדָן •

כ"י • וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן • (סנהדרין ח) נִתְעַלְמָה
הַלְכָה מִמֶּנּוּ, וְכָאן נִפְרַע עַל שְׁנֵטל 'עֲטָרָה', לֹאמַר
(בדברים א): "וְהִדְבַּר אֲשֶׁר קִשָּׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי"

♦ יום רביעי כ"א תמוז ♦

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימָר:

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ז) כִּן בְּנוֹת צִלְפָּחֵד דְּבַרְתָּ נָתַן תַּתֵּן לָהֶם אֲחֻזָּה נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:

וַיָּאוֹת בְּנֵת צִלְפָּחֵד מִמֶּלֶךְ מִתָּן תַּתֵּן לָהֶן אֲחֻזָּת אַחְסָנָא בְּגוֹ אֲחֵי אֲבִיהֶן וְהַעֲבִיר יָת אַחְסָנָת אֲבִיהֶן לָהֶן:

(ס"א עברה) (ב"ב קטז) הוא במי שאינו מניח בן ליורשו. דבר אחר: על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה; שלא (ב"ב קט) תסב נחלה, לא נצטוו אלא לאותו הדור בלבד. וכן "והעברתם את־נחלתו לבתו", בכלן הוא אומר "ונתתם", וכתב הוא אומר: "והעברתם".

כ"י: כִּן בְּנוֹת צִלְפָּחֵד דְּבַרְתָּ • כְּתִיבִי: "וַיָּאוֹת". כִּן כְּתוּבָה פְּרָשָׁה זוֹ לִפְנֵי בְּמִוּס; מַגִּיד, שְׂרָאָתָה עֵינֶן מֵה שְׁלֹא רָאָתָה עֵינֵינוּ שֶׁל מִשָּׁה. כִּן בְּנוֹת צִלְפָּחֵד דְּבַרְתָּ • יָפָה תִּבְעוּ; אֲשֶׁרִי אָדָם שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מוֹדֶה לְדַבְּרֵיו. נָתַן תַּתֵּן • (ב"ב קיח) שְׁנֵי חֻלְקִים: חֵלֶק אֲבִיהֶן שֶׁהָיָה מִיִּצְחָק מִצְרִים, וְחֵלֶקוֹ עִם אֲחֵיו בְּנִכְסֵי חֹפֶר. וְהַעֲבַרְתָּ • לְשׁוֹן הַעֲבָרָה

ח וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלֹל לְמִימְרֵי גִבּוֹר אֲרִי מִוֹת וּבִר לִית לָהּ וְהַעֲבִירָן יָת אַחְסָנָתָהּ לְבָתָּהּ:

(ח) וְאַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבִן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתָּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ:

ט וְאִם לִית לָהּ בֵּתָא וְתַתְּנֶנָּן יָת אַחְסָנָתָהּ לְאֲחֻזָּתָהּ:

(ט) וְאִם־אֵין לוֹ בֵּת וְנָתַתְּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֲחֻיוֹ:

י וְאִם לִית לָהּ אֲחִין וְתַתְּנֶנָּן יָת אַחְסָנָתָהּ לְאֲחֵי אֲבִיהֶי:

(י) וְאִם־אֵין לוֹ אֲחִים וְנָתַתְּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֲחֵי אֲבִיוֹ:

יא וְאִם לִית אֲחִין לְאֲבִיהֶי וְתַתְּנֶנָּן יָת אַחְסָנָתָהּ לְקָרִיבָהּ דְּקָרִיב לָהּ מִזִּרְעִיתָהּ וְיִרְתָּהּ וְתִהְיֶה לְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִזְרַת דִּין כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יָת מִשָּׁה:

(יא) וְאִם־אֵין אֲחִים לְאֲבִיו וְנָתַתְּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וִירֶשׁ אֹתָהּ וְהִיְתָה לְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

כ"י: לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ • (ספרי. ב"ב קט) וְאֵין מִשְׁפָּחָה קְרוּיָה אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הָאֵב.

יב וְאִם לֹא־יִהְיֶה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶיהָ אֶל־הָרַח הַעֲבָרִים וְיִרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יב) וְיִאמֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶיהָ אֶל־הָרַח הַעֲבָרִים הַזֶּה וְיִרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מֹשֶׁה נִחְלַת בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן, שְׂמַח וְאֶמֶר: כְּמִדָּה לִי שֶׁהָיָה לִי נְדָרִי. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׂגוֹר עַל בְּנוֹ שְׁלֹא יִכְנַס לְפִתַּח פְּלָטִין שְׁלוֹ. נִכְנַס לְשַׁעַר - וְהוּא אַחֲרָיו, לְחֻצֵּר - וְהוּא אַחֲרָיו, לְטָרְקֵלִין - וְהוּא אַחֲרָיו. כִּי־נָסַב לְכָנֶס לְקִיטוֹן, אֶמֶר לוֹ: בְּנִי, מִכָּאן וְאֵילָף אֹתָהּ אֶסוּר לְכָנֶס.

כ"י: עֲלֶיהָ אֶל־הָרַח הַעֲבָרִים • (במדבר רבה) לָמָּה נִסְמְכָה לְכָאן? כִּי־נָסַב שְׂאֵמֶר הִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: "נָתַן תַּתֵּן לָהֶם", אֶמֶר: אֹתִי צִוָּה הַמָּקוֹם לְהִנְחִיל, שְׂמָא הִתְרָה הַגִּזְרָה וְאִכְנַס לְאָרֶץ? אֶמֶר לוֹ הִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: גִּזְרָתִי בְּמִקְוָמָה עוֹמֶדֶת (ספרי). דְּבַר אַחֵר: כִּי־נָסַב שְׂאֵמֶר

בעל הטורים

על הלכ"ד של 'לשאר' הרי נשאר "לו", הרי נחלת שאר לו. ודורשין 'נחלת שאר', שהיא אשתו, 'לו'. והיינו מה שאמרו חז"ל שהבעל יורש את אשתו. תורה יב

(יא) נחלתו לשאר. אותיות נחלת שאר לו. ואין שאר אלא אשתו. והיינו מה שאמרו חז"ל (בבא בתרא קא, ב) גורעין ומוסיפין ודורשין. פירוש, גורעין היינו מנחלתו ומוסיפין אותה

כז (ז) דברת. ב' במסורה. "כִּן בְּנוֹת צִלְפָּחֵד דְּבַרְתָּ", וְאֵין אֲשִׁימִם דְּבַרְתָּ בִּים" (מלכים א' ה, כג). שְׁהִיוּ מִלְּאוֹת רוּחַ אֱלֹהִים וְחֻקְמוֹת בִּים שֶׁהוּא מִלָּא, כְּמוֹ שְׁדָּרְשׁוּ חז"ל (בבא בתרא קט, א): חֻקְמוֹתֵינוּ הִיוּ, דְּרִשְׁנוֹת הִיוּ. תורה ח

(יג) וְרֵאִיתָהּ אֹתָהּ וְנֹאסַפְתָּ אֶל-עַמִּיד גַּם-אֶתָּה בְּאֵשֶׁר נֹאסַף אֶהְרֶן אָחִיד:

וְנֹאסַף אֶהְרֶן אָחִיד • מִכָּאן, שְׁנִתְּאָה מִשָּׁה לְמִיתָתוֹ שֶׁל אֶהְרֶן. דְּבַר אַחֵר: אֵין אֶתָּה טוֹב מִמֶּנּוּ. (דברים לב): "עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשְׁתָּם". הָא אִם קִדְשְׁתָּם אוֹתִי, עֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לְהַפְטֵר. בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתֵב מִיתָתָם, כָּתֵב סְרַחוֹנָם, לְפִי שְׁנִגְזְרָה גִזְרָה עַל דּוֹר הַמִּדְבָּר לְמוֹת בַּמִּדְבָּר בְּעוֹן שֶׁלֹּא

(יד) בְּאֵשֶׁר מְרִיתָם פִּי בַמִּדְבָּר-צֶן בְּמַרְיֶבֶת הָעֵדָה לְחַקְדִּישְׁנִי בַּמִּים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי-מְרִיבֶת קֹדֶשׁ מִדְבָּר-צֶן: ס

וְנֹאסַף אֶהְרֶן אָחִיד • הֵם לְבָדֶם, אֵין בָּהֶם עוֹן אַחֵר. דְּבַר אַחֵר: הֵם שֶׁהִמְרוּ בְּמֶרֶה, הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בַּיָּם-סוּף, הֵם עֲצָמָם שֶׁהִמְרוּ בַּמִּדְבָּר צֶן.

(טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-ה' וַגּוֹ • לְהוֹדִיעַ שְׁבָחַן שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁכְּשֹׁנְפִטְרִין מִן הָעוֹלָם מַנִּיחִין צִרְפָּן

(טז) יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל-בָּשָׂר אִישׁ עַל-הָעֵדָה:

וְנֹאסַף אֶהְרֶן אָחִיד • כִּינן שֶׁשָּׁמַע מֹשֶׁה שֶׁאָמַר לוֹ הַמָּקוֹם: "תֵּן נִחְלַת צִלְפָּחֵד לְבִנְיָמִינוּ", (במד' א) אָמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה שֶׁאֵתְּבַע צָרָכִי, שִׁירְשׁוּ בְּנֵי אֶת גְּדֻלָּתִי. אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: לֹא כֹף עֲלֵתָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנַי, כִּדָּאִי הוּא יְהוֹשֻׁעַ לְטַל שְׂכָר שְׁמוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא מִשׁ מִתּוֹךְ

(יז) אֲשֶׁר-יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יֵצֵאֻם וְאֲשֶׁר יָבִיאוּם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כְּצֵאֵן אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם רָעָה:

בעל הטורים

(יג) וְרֵאִיתָהּ. כְּתוּב בְּה"א. מִלְּמַד שֶׁהָרֵאָהוּ כָּל הָאָרֶץ, הַמַּעֲרֹת וְהַמְּחִילוֹת וְאוֹצְרוֹת כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבָּהּ. נֹאסַף אֶהְרֶן אָחִיד. בְּגִימָטְרִיא: וְהוּא בְּנִשְׁקָה. תוֹרָה יד (טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר. אֵין פְּסוּק אַחֵר כְּזֶה בְּתוֹרָה. אָמַר לוֹ: לֹא תִזְכּוֹר כִּמְהָ 'וַיְדַבֵּר' שֶׁדְּבָרְתָּ אֵלָיו! תוֹרָה טו (טז) בְּאֵלֹו ב' הַפְּסוּקִים יֵשׁ כ"ח תִּיבּוֹת. וְלִכְּךָ פָּרָגְס יְהוֹשֻׁעַ אֶת יִשְׂרָאֵל כ"ח שָׁנִים. וְהוּא שֶׁאָמַר "וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנִּחֲךָ לְךָ פֶּחַ לְעֵשׂוֹת

קו"ל" (דברים ח, יח). וְאֲשֶׁר יָבֹא. ב' בְּמִסְוֶרָה. הֵכָא: "וְאֲשֶׁר יָבֹא לְפָנֵיהֶם", וְאֵיךְ: "וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רַעְהוּ בִּיעַר לְחֶטֶב עֲצִים" (דברים יט, ח). לֹאמַר לָךְ: בֵּין בִּישׁוּב וּבֵין בִּיעַר, בְּכָל פַּעַם צָרִיךְ לָבֹא לְפָנֵיהֶם. תוֹרָה יח

וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלֵנוּ אֶתָּה וְגו'". וְכֵן בְּדֹרֶךְ הוּא אוֹמֵר (ש"א יח): "כִּי-הוּא יוֹצֵא וְכֵן לִפְנֵיהֶם" - יוֹצֵא בְּרֹאשׁ וְנִכְנָס בְּרֹאשׁ. וַאֲשֶׁר יוֹצֵאֵם • בְּזִכְיוֹתָיו. וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם • בְּזִכְיוֹתָיו. דָּבָר אַחֵר: "וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם" שְׁלֹא תַעֲשֶׂה לוֹ בְּדֹרֶךְ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִּי, שְׂאִינִי מִכְּנִסֶּן לְאַרְץ.

כ"א • אֲשֶׁר-יֹצֵא לִפְנֵיהֶם • לֹא בְּדֹרֶךְ מַלְכֵי הָאֻמּוֹת, שְׂוִשְׁבִים בְּבִתְיָהֶם וּמִשְׁלַחִין אֶת חִילוֹתֵיהֶם לְמַלְחָמָה, אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתִי אֲנִי, שְׁנֹלַחְמִתִּי בְּסִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא): "אֶל-תִּירָא אֹתוֹ". וּבְדֹרֶךְ שֶׁעֲשִׂיתִי הַיּוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ה): "וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו

יח וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה דַּבֵּר לָךְ יְיָ הַיּוֹשֻׁעַ בֶּר נֹחַ דְּבַר דֵּי רוּחַ נְבוּאָה בָּהּ וְתִסְמֹךְ יְיָ יִדְךָ עֲלוֹהֵי:

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח-לָךְ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוֹן אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת-יָדְךָ עָלָיו:

כנגד רוחו של כל אחד ואחד. וְסָמַכְתָּ אֶת-יָדְךָ עָלָיו • תֵּן לוֹ מִתְּרַגְּמָן שִׁידְרֵשׁ בְּחַיִּיד, שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלָיו: לֹא הֵיחָה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ בִּימֵי מֹשֶׁה.

כ"א • קַח-לָךְ • קַחְנוּ בְּדַבְרִים: אֲשֶׁרֶיךָ, שְׂזִכִּיתָ לְהִנְהִיג בְּנֵיו שֶׁל מָקוֹם. לָךְ • אֶת שְׂבִדוֹק לָךְ, אֶת זֶה אֶתָּה מִפִּיר. אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ • כְּאֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ, שְׂוִיכֵל לְהִלָּךְ

יט וְתִקֵּים יְתֵה לְקִדְם אֶלְעָזָר כְּהֵנָּה וְלִקְדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא וְתִפְסֵד יְתֵה לְעִינֵיהוֹן:

(יט) וְהֶעֱמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל-הָעֵדָה וְצִוִּיתָהּ אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם:

כ"א • וְצִוִּיתָהּ אֹתוֹ • עַל יִשְׂרָאֵל: דַּע, שֶׁטְרַחֲנִין הֵם, סִרְכָּנִים הֵם; עַל-מִנְתַּ שֶׁתִּקְבֵּל עָלֶיךָ.

כ ותתן מזינך עלוהי בדיל די תקבלון מנה כל כנשפתא דבני ישראל:

(כ) וְנָתַתָּה מִהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל:

בני ישראל • שִׁיחֵיו נִוְהֶגִין בּוֹ כְּבוֹד וְיִרְאָה בְּדֹרֶךְ שְׁנוּהֶגִין בָּךְ.

כ"א • וְנָתַתָּה מִהוֹדְךָ עָלָיו • זֶה קְרוֹן עוֹר פָּנִים. מִהוֹדְךָ • וְלֹא כָּל הוֹדְךָ, נִמְצָאנוּ לְמִדִּין: פָּנֵי מֹשֶׁה כַּחֲמָה, פָּנֵי הַיּוֹשֻׁעַ כְּלִבָּנָה. לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל-עַדְת

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

וְנֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזָה - עַל-פִּי מִה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל (שיחת יום ב' דראש-השנה תשכ"ו סעיף ג (תורת מנחם - התוועדות חלק מה עמוד 51)) מִדְּבָרֵי אֲדָמוֹר מִהֶרָ"ש (ד"ה תִּקְעוּ תִּרְכָ"ח פ"ט - סה"מ תרכ"ז ס"ע תלו ואילך) בְּעִנְיָן מַעֲלַת תַּפְלַת הָעֵנִי ("תַּפְלָה לְעֵנִי כִי יַעֲטוּף" (תהלים קב, א)), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

וְלִהְיוֹת, שְׂגָם לְאַחֲרֵי שְׁנִטְלָה הַרְשׁוּת מִמֹּשֶׁה וְנִתְּנָה לִיהוֹשֻׁעַ, הֵנָּה עֲדִין יְהוֹשֻׁעַ הוּא הַתְּלַמִּיד וּמֹשֶׁה הוּא הָרֵב, כִּף שֶׁכָּל עֵינָיו מִקְבֵּל יְהוֹשֻׁעַ מִמֹּשֶׁה דִּן קָא, וְעַד שֶׁכָּל מִצִּיאוֹתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ (הַתְּלַמִּיד) הִיא מִצִּיאוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (הָרֵב), וּבִלְשׁוֹן רַש"י בְּסִיּוֹם פֶּרֶשְׁתָּנוּ: "כָּל זְמַן שִׁיְהוֹשֻׁעַ חִי, הֵיחָה נִרְאָה לְמֹשֶׁה כְּאִילוֹ הוּא חִי". וְכֵמוֹ בַּחֲמָה וּלְבָנָה, שְׂגָם לְאַחֲרֵי שִׁקִּיעַת הַחֲמָה, מִקְבֵּלֶת הַלְבָּנָה אוֹר מִהַחֲמָה, וְכַמּוֹבָאָר ב'אַגְרֵת הַקֹּדֶשׁ' (סוף סימן כז) הַפִּזְשֵׁל מ"שֶׁמֶשׁ הַמֵּאִיר לְכּוֹכָבִים מִתַּחַת לְאַרְץ, כְּדֵאִיתָא ב'תִּיקוּנִים' (ראה הַנִּסְמָן בַּעֲרוֹת תִּיקוּנִים לְתַנִּיא ש"ס) עַל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ עֲלִי-הַשְּׁלוֹם שְׂאֵחַר פְּטִירָתוֹ מִתַּפְשֻׁטֶת הָאֶרֶץ בְּכָל דָּרָא וְדָרָא לְשָׁשִׁים רְבּוּא וְנִשְׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ הַמֵּאִיר מִתַּחַת לְאַרְץ לְשָׁשִׁים רְבּוּא כּוֹכָבִים". וְכֵן, הֵנָּה גַם מִסִּירַת הַנְּהַגָּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִיהוֹשֻׁעַ הַצֹּרֶךְ לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ דִּן קָא (וְלֹא עַל-יְדֵי הַקֹּב"ה בְּעַצְמוֹ).

"דִּהְיָה אֲנוּ אוֹמְרִים וְעֵינָנוּ מֵאִירוֹת פִּשְׁמֵשׁ וְכִיְרַח, וְהַקֶּשֶׁה הָרֵב הַמְּגִיד ז"ל, שֶׁאֵם אֲנוּ אוֹמְרִים כְּשֶׁמֶשׁ, אִם-כֵּן מִה שִׁיךְ לוֹמַר עוֹד וְכִיְרַח, שֶׁהֵרִי אֵין-עֲרוּף הַשֶּׁמֶשׁ לְיָרֵחַ כָּלֵל, וְאוֹר הַיָּרֵחַ הוּא טָפֵל וּבִטֵּל לְגַמְרֵי לְגַבִּי אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְתַרְץ הָרֵב הַמְּגִיד ז"ל, שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בְּיָרֵחַ מִה-שְׂאִין-כֵּן בְּשֶׁמֶשׁ, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהֵיָרֵחַ מִקְבֵּל אוֹר חֲדָשׁ מִה שְׁלֹא הֵיחָ לָהּ מִקְדָּם, עַל כֵּן מְלַבֵּשׁ בָּזָה תַעֲנוּג יוֹתֵר, מִה-שְׂאִין-כֵּן בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שְׂאִין בָּהּ שְׁנוּיִים כָּלֵל אֲלֵא כו' אֵין מֵאִיר בָּהּ הַתַּעֲנוּג כָּל-כֶּף, לְפִי שֶׁתַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַעֲנוּג. וְאֵמַר מִשֶּׁל עַל זֶה מַעֲנִי וְעֲשִׂיר, שְׂאֵנוּ רוֹאִים שֶׁשְּׂעֵנִי מִשְׁתַּכֵּר מֵאֶה זְהוּבִים, מִתַּעֲנֵג מִזָּה

בעל הטורים

(יט) וְצִוִּיתָהּ, כְּתוּב בְּה"א. לומר לך (כ) מִהוֹדְךָ. בְּגִמְטְרִיא: הַסּוּד. לומר לך כְּרִאשִׁית. תורה כא שְׁלִמְדוֹ ה' חוֹמְשֵי תוֹרָה. תורה כ שְׁמִסֵּר לוֹ סוּד הַמִּרְכָּבָה וּמַעֲשֶׂה

שנויים כלל, וכינח שמקבלת אור חדש שמלבש בזה תענוג עליון כו".
ומזה מוכן גם לאיך גיסא, בנוגע לצער מחסרון ואבדת איזה דבר. שהעני, פיון שרגיל בצער, הנה הצער שלו אינו גדול כל-כך כמו צערו של העשיר כו'.
ואף-על-פי-כן, הנה לא רק אצל משה רבנו (שמש, עשיר), אלא גם אצל כל אחד מישאאל (גם מי שהוא בבחינת ירח, עני), צריך להיות נוגע בעצם מהותו גם חסרון של דבר אחד מדברי תורה.

יותר ממלך שיש לו סגלת מלכים, והינו לפי שהוא אצלו דבר חדש שלא היה לו מקדם, שהיה עני בתכלית העניויות, ואחר-כך כשיצא מהעני, הוא מתענג מאד בזה כו' יותר מהעשיר, שאף שלעשיר יש הרבה יותר מזה, אף-על-פי-כן אינו מתענג מזה כלל, לפי שתענוג תמידי אינו תענוג. וזהו שאנו מבקשים וענינו מאירות כשמש וכינח, והינו לפי שירח לית לה מגרמה כלום, ואחר-כך כשמקבלת אור השמש, מלבש בזה תענוג גדול. על-כן אנו מבקשים שיהיו ב' המעלות, כשמש שיש בה אור רב בעצם ואין בה

כא ולקדם אלעזר פהנא יקום וישאל לה בדין אוריאל קדם יי על מימרה יהון נפקין ועל מימרה יהון עלין הוא וכל בני ישראל עמה וכל בנשמתא:

(כא) ולפני אלעזר הפהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני יהוה על-פיו יצאו ועל-פיו יבאו הוא וכל-בני-ישראל אתו וכל-העדה:

כשיצטרף לצאת למלחמה. על-פיו. של אלעזר. וכל-העדה. סנהדרין (יזמא עג).

כ"י. ולפני אלעזר הפהן יעמוד. הרי שאלתך ששאלת, שאין הכבוד הזה זו (ס"א נוטל) מבית אביך, שאף יהושע זה צריך לאלעזר. ושאל לו.

כב ובעבד משה כמא די פקיד יי יתה ודבר ית יהושע ואקימה קדם אלעזר פהנא וקדם כל בנשמתא:

(כב) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ויקח את-יהושע ויעמידהו לפני אלעזר הפהן ולפני כל-העדה:

כ"י. ויקח את-יהושע. (ספרי) לקחו בדברים, והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא.

כג וסמך ית ידוהי עלוהי ופקדה כמא די מליל יי בידא דמשה:

(כג) ויסמך את-ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר יהוה ביד-משה: פ

וגדוש, ומלאו חכמתו בעין זפה. כאשר דבר ה'. אף לענין ההוד: נתן מהודו עליו.

כ"י. ויסמך את-ידיו. בעין זפה, יותר ויותר ממה שנוצטח, שהקדוש ברוך-הוא אמר לו: "וסמכת את-ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו בכלי מלא

♦ יום חמישי כ"ב תמוז ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב פקד ית בני ישראל ותימר להון ית קרפני לחם סדור לקרפני לאתקבלא ברעוא תשרון לקרבא קדמי בזמנה:

(ב) צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרפני לחמי לאשי ריח ניהלי תשמרו להקריב לי במועדו:

בעל הטורים

תיבות: תורה. לומר שהעוסק בתורה כאלו הקריב קרבן. תורה ג

תמידין. תורה א
כח (א"ב) משה לאמר. צו את. סופי

(כג) ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה. צוהו שלא לבטל תורה ותמיד מפני המלחמה. ולכך סמך כאן פרשת

לחמי • אלו אמורין, וכן הוא אומר (ויקרא ג): "והקטירם הכהן המזבח לחם אשה". לאשי • הנתנין לאשי מזבח. תשמרו • (ספרי) שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדין על גביו, מכאן למדו ותקנו מעמדות (תענית כז). במועדו • בכל יום הוא מועד התמידים.

ז"ל צו את בני ישראל • מה אמור למעלה? "יפקדו" אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם, והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו', כדאיתא ב'ספרי'. קרבני • (ספרי) זה היום.

ג' תמיד להון דין קרבנא די תרבין קדם יי אמרין בני שנא שלמין תרין ליומא עלתא תדירא:

(ג) ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני שנה תמימים שנים עלה תמיד:

היום, תמיד של שחר במערב ושל בין הערבים במזרח של טבעות (יזמא סב).

ז"ל ואמרת להם • אזהרה לבית דין. שנים ליום • כפשוטו. ועקרו בא ללמד; שיהיו נשחטין כנגד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 9)

קרבן עולה, שהיה "כליל לה", רומז לבטול מחלט להקב"ה; ו"עולה תמיד" מורה שבטול זה הוא תמיד, במשך כל היום. ובעבודת האדם: מיד בראשית היום, מבטאים בטול מחלט להקב"ה על ידי אמירת "מודה אני", ובטול זה מטביע את חותמו על כל היום.

עולה תמיד (כח, ג) קרבן התמיד, המסמל את כללות הקרבנות, היה עולה, שהוא "כליל לה". לומר לה: אם רצונך להגיע לדבקות אמיתית ('קרבן' מלשון 'קרב'), עליך לעבד את עבודתך "כליל לה" - שלא על-מנת לקבל פרס.

ד'ת אמרא חד תעבד בצפרא וית אמרא תננא תעבד בין שמשא:

(ד) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:

וגו' "היא היתה אזהרה לימי המלואים, וכאן צוה לדורות.

ז"ל את הכבש אחד • אף-על-פי שכבר נאמר בפרשת "ואתה תצוה" (שמות כט): "וזה אשר-תעשה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 941)

וחלבו על המזבח. הצעד הראשון של היום היא החלטה חזקה להפנות את החמימות וההתלהבות ('דם') רק למזבח, לדברים שבקדושה, ורק בהם יהיה תענוגו ('חלב').

את הכבש אחד תעשה בבקר (כח, ד) יהודי חוב להתחיל את היום ב'קרבן', היינו בהתמסרות להקב"ה. ואז נהיה הקרבן 'תמיד' - יש לו השפעה תמידית על כל היום פולו. עם הבאת הקרבן היו מקריבים דמו

היחד מן עשרא בתלת סאין סולתא למנחתא דפילא במשח כתישא רבעות הינא:

(ה) ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן פתית רביעת ההין:

ז"ל סלת למנחה • מנחת נסכים.

ועלתא תדירא דאתעבידא בטורא דסיני לאתקבלא כרעוא קרבנא קדם יי:

(ו) עלת תמיד העשיה בחר סיני לריח נוח אשה ליהוה:

בעל הטורים

ליום עלה תמיד. קרי ביה: 'ליום עלה', ששוחטים אותו במקום שהיום עולה. תורה ד

עליכם כאלו הקרבנות ה' מיני קרבנות. תמימים שנים ליום. ראשי תיבות: תש"ל, לומר לה שחשבון תש"ל תמידין קרבין לשנה.

(ג) זה האשה. ג' תגין על ה"א אחרונה של 'האשה'. לומר לה: ה' מיני קרבנות נתתי לכם והעולה חביבה מכולם. ועסקו בה' חומשי תורה, ומעלה אני

מתן-תורה שכתוב בה (שמות כד): "וַיֵּשֶׁם בְּאַגְנֹת", מלמד שטעונה כלי.

כ"י. העשיה בהר סיני. כאותן שנעשו בימי המלואים. דבר אחר: העשיה בהר סיני, הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני, אותה שנתקרה לפני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 234)

זו באה ממשה רבינו, שהוא הוא המעורר את כל הביטול שבנשמה. זהו הקשר בין עולת תמיד לימי המילואים: בימי המילואים שימש משה רבינו ככהונה, ובכך שהוא התחיל בהקרבנות התמיד 'פתח את הצינור' לכל יהודי ויהודי.

עולת תמיד העשיה בהר סיני (כח, ו)
כאותן שנעשו בימי המילואים (רש"י). קרבן התמיד, שהיה כליל לה', רומז לכך שכל יהודי מסוגל להיות בהתמסרות והתבטלות תמידית להקב"ה. והנתינת כל והסיוע לעבודה

ונספה רבעות הינא לאמרא חד בקודשא יתנפסך נסוף דחמר עתיק קדם יי:

(ז) ונספו רבעות הוין לפבש האחד בקודש הפך נסוף שר ליהוה:

כ"י. ונספו. יין. בקודש הסף. (ספרי) על המזבח יתנסכו. נסוף שר • (כ"ב צו) יין המשבר, פרט ליון מגתו.

ח וית אמרא תנינא תעבד בין שמשא קמנחת צפרא וקנספה תעבד קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

(ח) ואת הפבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר ונספו תעשה אשה ריח ניחח ליהוה:

כ"י. ריח ניחח • נחת ריח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני.

ט וביומא דשבתא תרין אמרין בני שנא שלמין ותרין עשרונין סולתא דמנחתא דפילא במשח ונספה:

(ט) וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונספו:

י עלת שבתא דתתעבד בשבתא על עלתא תדירא ונספה:

(י) עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונספה:

(ספרי) אלו מוספין, לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד; ומגיד, שאין קרבין אלא בין שני התמידין, וכן בכל המוספין נאמר "על עלת התמיד" לתלמוד זה.

כ"י. עלת שבת בשבתו • ולא עולת שבת זו בשבת אחרת; הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני הקריב שתיים לשבת הבאה? תלמוד לומר: "בשבתו", מגיד, שאם עבר יומו - בטל קרבנו. על עלת התמיד.

יא ובירישי גריכין תקרבין עלתא קדם יי תורין בני תורי תרין ודבר חד אמרין בני שנא שבא שלמין:

(יא) ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים:

יב ותלתא עשרונין סולתא מנחתא דפילא במשח לתורא חד ותרין עשרונין סולתא מנחתא דפילא במשח לדכרא חד:

(יב) ושלושה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

כ"י. ושלושה עשרונים • כמשפט נספי פר, שכן הן קצובין בפרשת נסכים.

יג ועשרונא עשרונא סולתא מנחתא דפילא במשח לאמרא חד עלתא לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם יי:

(יג) ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לפבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה:

(יד) וְנִסְכֵּיהֶם חֲצֵי הַהֵין יִהְיֶה לְפָר וְשְׁלִישַׁת הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַהֵין לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצֵי הַהֵין פלגות הינא יהי לתורא ותלתות הינא לדכרא ורבעות הינא לאמרא חמרא דא עלת ריש ירחא באתחדותה בן לכל רישי ירחי שתא:

כ"י - זאת עלת חודש בחודשו • שאם עבר יומו בטל קרבנו, ושוב אין לו תשלומין.

(טו) וְשֹׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עֹלֶת־הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ׀

טו וְשֹׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עֹלֶת־הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ׀

כ"י - וְשֹׁעִיר עֲזִים וְגו' • כל שעירי המוספין באין לכפר על טמאת מקדש וקדשיו, הכל כמו שמפרש במסכת שבועות (דף ט). ונשתנה שער ראש-חודש, שנאמר בו "לה", תלמודו ללמדך שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, שאין מכיר בחטא

אֵלָּא הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּלִבּוֹ, וְשָׂאָר הַשְּׁעִירִין לְמִדִּין מִמֶּנּוּ. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּאַגְדָּה (חולין ט): אָמַר הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: הֵבִיאוּ כִפָּרָה עָלַי עַל שְׁמַעַטִי אֶת הַיָּרֵחַ. עֹלֶת־עֹלֶת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה • כל הקרבן הזה. וְנִסְכּוֹ • אין "ונסכו" מוסב על השעיר, שאין נסכים לחטאת.

♦ יום שישי כ"ג תמוז ♦

(טז) וּבְחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה:

טז וּבְחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה:

(יז) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל:

יז וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל:

(יח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלָאכַת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

יח בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ מְעַרְע קדוש כל עבדת פלחן לא תעבדון:

כ"י - כָּל-מְלָאכַת עֲבָדָה • אפלו מלאכה הצריכה לכם, כגון: דבר האבד המתרת בחלו של מועד - אסורה ב'יום טוב'.

(יט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

יט וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

כ"י - פָּרִים • כנגד אברהם, שנאמר (בראשית יח): "וְאֵל-הַבָּקָר רֵץ אֲבֹרָהם". אילים • כנגד אילו של יצחק.

כ"י - כִבְשִׁים • כנגד יעקב (שם ל): "וְהַפְּשָׁכִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב". ביסודו של רבי משה הדרשן ראיתי זאת.

(כ) וּמִנִּחְתָּם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרִינִים לְפָר וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ:

כ וּמִנִּחְתָּם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרִינִים לְפָר וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ:

(כא) עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן תַּעֲשֶׂה לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים:

כא עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן תַּעֲשֶׂה לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים:

כב וַיִּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: (כב) וַיִּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

כג בַּר מַעֲלַת צִפְרָא דְהִיא עֲלֵת תְּדִירָא תַעֲבִדוּן יַת אֵלִין: (כג) מִלִּבְדִּי עֲלֵת הַפֶּקֶד אֲשֶׁר לְעֵלֶת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת-אֱלֹהִי:

כד בְּאֵלִין תַּעֲבִדוּן לְיוֹמָא שְׂבָעָא יוֹמִין לַחֵם קֶרֶבן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ עַל עֲלֵתָא תְדִירָא יִתְעַבֵּד וְנִסְכָּה: (כד) בְּאֵלֹהִי תַעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה רִיח־נִיחַח לַיהוָה עַל-עוֹלֵת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: כ"ג - בְּאֵלֹהִי תַעֲשׂוּ לַיּוֹם • שְׁלֹא יִהְיֶה פוֹחַחִין וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הַחֵג.

כה וּבִיּוֹמָא שְׂבִיעֵאָה מְעַרַע קָדִישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פִּלְחָן לֹא תַעֲבִדוּן: (כה) וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קָדֵשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ם

כו וּבִיּוֹמָא דְּכַפּוּרָא בְּקָרוֹבִיכוֹן מִנְחָתָא חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַתִּיכֶם מִקְרָא-קָדֵשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (כו) וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַתִּיכֶם מִקְרָא-קָדֵשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

כז וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים • חֵג הַשְּׁבוּעוֹת קָרוִי "כַּפּוּרִי קָצִיר חֲטִים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם רִאשׁוֹנִים לְמִנְחַת חֲטִים הַפָּאָה מִן הַחֲדָשׁ.

כח וּתְקַרְבִּין עֲלֵתָא לְאַתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ תוֹרִין בְּגִי תוֹרִי תְרִין וּדְכַר חַד שְׂבָעָא אִמְרִין בְּגִי שָׁנָא: (כח) וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים בְּגִי-בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּגִי שְׁנֵה:

כט וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֹן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד: (כט) וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֹן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד:

ל עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: (ל) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים:

ל צִפִּיר בַּר עֲזִין חַד לְכַפֵּרָא עֲלֵיכוֹן: (ל) שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

לא בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָה תַעֲבִדוּן שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְכָּיהוֹן: (לא) מִלִּבְדִּי עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יְהִיוּ-לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם: פ

(כז) כָּל עוֹלֵת הַכְּתוּבוֹת בַּמּוֹעֲדוֹת כּוֹלֵם חֲטָרִים חוּץ מֵעוֹלֵת עֲצֶרֶת שְׁהוּא מְלֹא, רְמֵז שֶׁבִּשְׁשָׁה בְּסִינּוֹ נִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה. בְּכָל הַמּוֹעֲדוֹת נֶאֱמָר 'חֵג' חוּץ אֵינוֹ בְּחָג. בְּכָלם נֶאֱמָר 'לְחֻטָּאת' חוּץ מֵעֲצֶרֶת, בְּשִׁבְלִי שְׁנִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה שְׁמִכְפֶּרֶת עַל לִמְדִּיהָ. תוֹרָה כַּח מְשׁוּבוּעוֹת, כִּי פְעָמִים נִדְּחָה, אִם הוּא בְּשִׁבְתָּ לְבֵית שְׁמַאי יוֹם טְבוּחַ לְמַחֵר, אָבֵל בְּפֶסַח וְסִכּוֹת יָבִיא בְּחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אָבֵל שְׁבוּעוֹת תְּשֻׁלוּמִין שְׁלוֹ

כ"י- תמימם יהיו-לכם ונספיהם • אף הנסכים יהיו תמימים; למדו רבותינו (מנחות פז) מפאן, שהיין שהעלה קמחין פסול לנסכים.

כט (א) ובה'דש השביעי בא'חד לח'דש מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם:

(ב) ועשיתם עלה לריח ניחח ליהוה פר בן-בקר אחד איל אחד אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם:

(ג) ומנחתם סלת בלוילה בשמן שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל:

(ד) ועשרון אחד לכבש האחד לשבעת הכבשים:

(ה) ושעיר-עזים אחד חטאת לכפר עליכם:

(ו) מלבד עלת ה'דש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה ונספיהם כמשפטם לריח ניחח אשה ליהוה: ם

כ"י- מלבד עלת ה'דש • מוספי ראש ח'דש, שהוא ביום ראש השנה.

(ז) ובעשור' לח'דש השביעי הזה מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשותיכם כל-מלאכה לא תעשו:

(ח) והקרבתם עלה לריח ניחח פר בן-בקר אחד איל אחד אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם יהיו לכם:

(ט) ומנחתם סלת בלוילה בשמן שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל האחד:

(י) עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים:

י-עשרונא עשרונא לאמרא חד לשבעא אמרין:

כט (ב) ועשיתם עלה. בראש השנה וגו', לומר: יעשו תשובה, ואני מעלה עליכם כאלו הקרבתם כל הקרבנות כפיסיקתא (פרשה מ) דורש כאלו נעשה בריה ח'דש. תורה ג

(יא) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכֹּהֲנִים וְעֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֶּיהֶם: ס
יא צִפִּיר בַּר עֶזֶן חֵד חֲטָאתָא בַּר מַחְטָאתָא דְּכַפּוּרִיא וְעֹלֹת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֶּיהוּן:

ז"י • מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכֹּהֲנִים • שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּפָּנִים הָאֲמֹר בִּ"אֲחֵרֵי מוֹת", שְׁגֵם הוּא חֲטָאת. וְעֹלֹת הַתָּמִיד • וּמִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד, תַּעֲשׂוּ עֹלֹת הַלֵּל. וְנִסְכֶּיהֶם • מוֹסֵב עַל הַמוֹסָפִין הַכְּתוּבִים וְעַל "תַּעֲשׂוּ" וְהוּא לְשׁוֹן צְוִי. מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ, תַּעֲשׂוּ

אֶת אֵלֶּה וְנִסְכֶּיהֶם. וְכֵן כָּל "וְנִסְכֶּיהֶם" הָאֲמֹרִים בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשָּׁל קִרְבָּנוֹת הַחֹג, שֶׁכָּל "וְנִסְכָּהּ", "וְנִסְכֶּיהֶם", "וְנִסְכָּיהָ" שֶׁבָּהֶם, מוֹסְבִים עַל הַתָּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן צְוִי, שֶׁהֲרֵי נִסְכֶּיהֶם שֶׁל מוֹסָפִין כְּתוּבִין לְעֶצְמָן בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

♦ שבת קודש כ"ד תמוז ♦

(יב) וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֹג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:

יב וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹמָא לְיִרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעֻרַע קֹדֶשׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידֵת פְּלַחְנָא לֹא תַעֲבֹדוּן וְתַחֲנוּן חֲגָא קֹדֶם יְיָ שִׁבְעָא יָמִין:

(יג) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנִי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנִי־שִׁנָּה אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי תְּמִימִם יִהְיוּ:

יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנִי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנִי־שִׁנָּה אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי תְּמִימִם יִהְיוּ:

(יד) וּמִנְחָתָם סֵלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד לְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי פָרִים שְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם:

יד וּמִנְחָתָם סֵלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד לְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי פָרִים שְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם:

(טו) וְעִשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לֶפֶבֶשׁ הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי כִבְשִׂים:

טו וְעִשְׂרוֹנָא עִשְׂרוֹנָא לְאַמְרָא חֵד לְאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי אֲמִרִין:

(טז) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס

טז וְצִפִּיר בַּר עֶזֶן חֵד חֲטָאתָא בַּר מַעֲלָת תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:

(יז) וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָרִים בְּנִי־בָקָר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנִי־שִׁנָּה אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי תְּמִימִם:

יז וּבַיּוֹמָא תְּנִינָא תוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵי עֶשְׂרֵי דְּכָרִין תְּרִין אֲמִרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבָּעָא עֶשְׂרֵי שְׁלָמִין:

(יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֶּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

יח וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֶּיהוֹן לְתוֹרִין דְּכָרִין וּלְאֲמִרִין כַּמִּנְיָנָהוֹן כְּדִחְזִי:

ז"י • וּמִנְחָתָם וְנִסְכֶּיהֶם לְפָרִים • (סוכה 12) פָּרֵי הַחֹג שֶׁבָּעִים הֵם, כְּנֻגָּד שְׁבָעִים אֲמוֹת עֹבְדֵי גִילּוּלִים שֶׁמִּתְמַעֲטִים וְהוֹלְכִים, סִימָן כִּלְיָהּ הִיא לָהֶם, וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְגִנִּין עֲלֵיהֶם מִן הַיִּסּוּרִין. וְלִכְבְּשִׂים •

אֵלָא לְדַרְשׁ, כְּמוֹ שְׁאַמְרוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוֹרָנֶם לְבִרְכָּה
(שבת ק"ג ע"ב) : בְּשָׁנִי - וְנִסְפִּיהֶם, בְּשָׁשִׁי - וְנִסְכִּיהָ, בְּשָׁבִיעִי
- כְּמִשְׁפָּטָם - מ"ם יו"ד מ"ם, הָרִי כָּאֵן "מִים", רָמַז
לְנִסּוּף הַמִּים מִן הַתּוֹרָה בְּחָג.

כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ (ירמיה א) : "שָׁה פְּזוּרָה", וְהֵם
קְבוּעִים. וּמִנֵּינֶם תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה, לְכָלֹת מֵהֶם
תִּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה קָלֹלֹת שְׁבַמְשָׁנָה תוֹרָה. בְּשָׁנִי נֶאֱמַר:
"וְנִסְפִּיהֶם" עַל שְׁנֵי תַמִּידֵי הַיּוֹם, וְלֹא שָׁנָה הַלְשׁוֹן

יט וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
תדירא ומנחתה ונספיהון :

(יט) וְשִׁיעִיר־עֹזִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עַל־תְּ הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִּיהֶם: ס

כ וביומא תליתאה תורין חד עשר דכרין
תרין אמרין בגי שגא ארבעא עשר שלמין :

(כ) וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵּי־עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם
בְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

כא ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין
ולאמרין במנגניהון בדחזי :

(כא) וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לִפְרִים לְאֵילִם וְלִבְּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט:

כב וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
ומנחתה ונספה :

(כב) וְשִׁיעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עַל־תְּ הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: ס

כג וביומא רביעאה תורין עשרא דכרין תרין
אמרין בגי שגא ארבעא עשר שלמין :

(כג) וּבַיּוֹם הָרִבִּיעִי פָּרִים עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

כד מנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין
ולאמרין במנגניהון בדחזי :

(כד) מִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לִפְרִים לְאֵילִם וְלִבְּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט:

כה וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
תדירא מנחתה ונספה :

(כה) וְשִׁיעִיר־עֹזִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עַל־תְּ הַתָּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: ס

כו וביומא חמישאה תורין תשע דכרין תרין
אמרין בגי שגא ארבעא עשר שלמין :

(כו) וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תֵּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

כז ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין
ולאמרין במנגניהון בדחזי :

(כז) וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לִפְרִים לְאֵילִם וְלִבְּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט:

כח וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
ומנחתה ונספה :

(כח) וְשִׁיעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עַל־תְּ הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: ס

כט וביומא שתיתאה תורין תמנא דכרין
תרין אמרין בגי שגא ארבעא עשר שלמין :

(כט) וּבַיּוֹם הַשְּׁשִׁי פָּרִים שְׁמוֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם בְּבָשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

(ל) וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפָּרִים לַאֲיִלִּים וְלִכְבָּשִׁים
בַּמִּסְפָּר בַּמִּשְׁפָּט:

(לא) וישעיר חטאת אחד מלִבְדֹּעַלִּית הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְפֵיהָ: ם

(לב) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

(לג) וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפָּרִים לַאֲיִלִּים וְלִכְבָּשִׁים
בַּמִּסְפָּר בַּמִּשְׁפָּט:

(לד) וישעיר חטאת אחד מלִבְדֹּעַלִּית הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְפֵיהָ: ם

(לה) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

וְעֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם • עֲצוּרִים בַּעֲשִׂית מְלָאכָה.
(ספרי) דָּבָר אַחֵר: עֲצֶרֶת, עֲצָרוּ מִלַּעֲשֹׂת. מִלְּמַד, שִׁטְעוֹן
לִינָה. וּמִדֶּרֶשׁ בְּאַגְדָּה (סוכה נה): לִפִּי שְׁכַל יְמוֹת הַרְגֵּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 229)

יִנְתֵּן "תְּהוִיָּן בְּחֶדְוָן מִן מְטִילְכוֹן לְבִתְיִכוֹן", שֶׁיֵּשׁ לְדַקְדֵּק
בָּזֶה: מֵהִי הַשְׂמִיחָה בְּכָךְ שִׁיּוּצֵאִים מִן הַסֶּכֶה לְבֵית. אֵלָּא,
הַשְׂמִיחָה הִיא מִהַמְשָׁכַת הָאוֹרוֹת הַמְקִיפִים שֶׁל הַסֶּכֶה
בְּפִנְיָמוֹת, ב'בֵּית'.

עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם (כט, לה)

עֲצֶרֶת - לְשׁוֹן עֲצִירָה וְקִלְטָה. כָּל הַהִמְשָׁכוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ בְּחַג
הַסֶּכֶה בְּדֶרֶךְ מְקִיף, נִקְלָטוֹת בְּנֶפֶשׁ בְּפִנְיָמוֹת ("לָכֶם")
בְּשִׁמְיָנִי עֲצֶרֶת (לקוטי תורה). לִפִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שֶׁתִּרְגֹּם

(לו) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אֵשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּרֶךְ
אֶחָד אֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

וְעֶרְבֵי פֶרֶךְ אֶחָד אֵיל אֶחָד • (אלו) כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל,
הַתְּעַבְּבוּ לִי מַעַט עוֹד, וְלִשְׁוֹן חֶבֶה הוּא זֶה כְּבָנִים
הַנִּפְטָרִים מֵאַבְיָהֶם וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: קָשָׁה עָלִי
פְּרִדְתְּכֶם, עֲכָבוּ עוֹד יוֹם אֶחָד. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה
סֻעָדָה וְכו' כְּדֵאֵיתָא בַּמִּסְכָּת סֶכֶה (דף נה). וּבִמְדֻרָּשׁ רַבִּי

לִי וְתִקְרְבוּן עֲלֵתָא קֶרְפִּין דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא
קֶדָם יְיָ תוֹר חַד דְּכֵר חַד אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָה
שִׁבְעָה שְׁלָמִין:

תְּנַחֲמוּם: לְמַדָּה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שְׁמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ
אַכְסֵנָאִי, יוֹם רֵאשׁוֹן מֵאֲכִילוֹ פְּטוּמוֹת, לְמַחֵר מֵאֲכִילוֹ
דְּגִים, לְמַחֵר מֵאֲכִילוֹ בָּשָׂר בְּהֵמָה, לְמַחֵר מֵאֲכִילוֹ
קִטְנִיּוֹת, לְמַחֵר מֵאֲכִילוֹ יֶרֶק - פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ כְּפָרִי
הַחֵג.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 433)

פֶּרֶךְ אֶחָד אֵיל אֶחָד (כט, לו)

קָשָׁה עָלִי פְּרִדְתְּכֶם, עֲכָבוּ עוֹד יוֹם אֶחָד (רש"י). לְכַאוֹרָה
הִיָּה לוֹ לֹאֹמֵר קָשָׁה עָלִי פְּרִדְתִּנִּי, וְהוּא הַלְשׁוֹן פְּרִדְתְּכֶם?
אֵלָּא רָמַז רָמַז לָנוּ, שֶׁהַפִּירוּד בֵּין הַקֶּב"ה וּבִנְיִי־יִשְׂרָאֵל בֹּא

מִצַּד יִשְׂרָאֵל, לֹא מִצַּד הַקֶּב"ה. שָׁפֵן, פִּירוּד הַלְבָּבוֹת בֵּין
יְהוּדֵי אֶחָד לְחִבְרִי, "פְּרִדְתְּכֶם", הוּא הוּא הַגּוֹרֵם לְפִירוּד,
חִלְלִיָּה, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִיִּם. כְּמֵאִמֶּר: בְּרַכְנוּ
אֲבֵינוּ - כּוֹלְנוּ כְּאֶחָד.

(יז) מִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לִפְרֵי לֶאֱלִיל וְלִפְכָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
וְלֹאֲמִירִין בְּמִנְגִּיחִיון כְּדָחִי:
בְּמוֹשֶׁפֶט:

(יח) וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָד עֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה:

(יט) אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְדְּרֵיכֶם
וְנִדְבְּתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחָתֵיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם
וּלְשִׁלְמֵיכֶם:

וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָד עֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: בְּמוֹעֲדֵיכֶם • דָּבָר הַקָּצוּב
לְחֻבָּה. לְבַד מִנְדְּרֵיכֶם • אִם בָּאתֶם לְדֹר קָרְבָנוֹת
בְּרִגְלָל, מִצֹּה הִיא בְּיָדְכֶם, אוֹ נְדָרִים אוֹ נְדָבוֹת שֶׁנִּדְרַתֶּם

ל (א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פפפ

וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָד עֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: בְּמוֹעֲדֵיכֶם • לְהַפְסִיק הָעֲנִיָּן,
דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. לְפִי שֶׁעַד כָּאן דְּבָרָיו שֶׁל מָקוֹם,
וּפְרָשַׁת נְדָרִים מִתְחַלֵּת בְּדַבּוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, הַצֵּרֶף

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן. חסלת פרשת פינחס

הפטורות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלא - רלו

המשך ביאור למס' תמורה ליום שני עמ' א

- 1 דהרי העמדנו את הרישא של משנתנו דלא כרבי יהודה, דהרי קתני
- 2 (-שנינו) בה 'הכל ממידין', והתבאר לעיל, 'הכל' לאיתווי מאי - מה
- 3 בא לרבות, לאיתווי - לרבות יורש תמורה, ודלא כרבי יהודה
- 4 הסובר שיורש אינו ממיר. ואם כן כשם שהרישא אינה כרבי יהודה
- 5 אף מה ששנינו בסיפא 'סופג את הארבעים' בהכרח אינו שנוי
- 6 דווקא בשיטת רבי יהודה, ואם כן איך אמר רב שאין לוקים על
- 7 לאו שאין בו מעשה.
- 8 מתרצת הגמרא: אכן התנא ששנה את המשנה אינו רבי יהודה
- 9 עצמו כי אם תנא אחר, אך האי תנא של משנתנו כבר לה בנותיה
- 10 בחדא - סובר כמו רבי יהודה בדין אחד דלאו שאין בו מעשה לוקין
- 11 עליו, ופליג עליה בחדא - וחולק עליו בדין אחד, דאילו רבי יהודה
- 12 כבר יורש אינו סומך ויורש אינו ממיר, ותנא דידן (-והתנא של
- 13 משנתנו) כבר שירש סומך ויורש ממיר.
- 14 הגמרא מביאה כמה לאוים שלוקים עליהם אפילו שאין בהם
- 15 מעשה: אמר רב אידי בר אבין, אמר רב עמרם, אמר רבי יצחק, אמר

- 16 רבי יוחנן משום (-בשם) רבי יוסי הגלילי, כל לא תעשה שבתורה,
- 17 אם העובר עליו עשה בו מעשה לוקה עליו, ואם לא עשה בו מעשה
- 18 פטור ממלקות. חזין מנשבע לשוא או לשקר, ומימר, ומקלל חבירו
- 19 בשם ה', שאף על פי שלא עשה מעשה בכל עבירות אלו ואינן אלא
- 20 בדיבור בלבד, מכל מקום תיב עליהן מלקות, מהטעם שיבואר
- 21 להלן. משום רבי יוסי כרבי חנינא אמר, אף המקרים הפרשת
- 22 תרומה להפרשת ביכורים, שעובר על לא תעשה של 'מלאתך
- 23 ודמעך לא תאחר' (שמות כב כח), אינו לוקה על לאו זה. ויבואר דין
- 24 זה להלן (ד).
- 25 הגמרא מבררת את מקור המלקות בשבועת שוא: הנשבע לשוא
- 26 מלן (-מנין לנו) שהוא לוקה, ודרי אין בו מעשה. משיבה הגמרא:
- 27 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, אמר קרא בשבועת שוא (שמות כ ז)
- 28 'כי לא ינקח ה' את אשר ישא את שמו לשוא'. וכתוב זה אינו נצרך
- 29 לגופו, אלא בא ללמדנו, שדווקא בית דין של מעלה

צפנתי אמרתך למען לא אחטא־לך: י ברוך אתה יהוה למדני חקך: יג בשפתי ספרתי כל משפטי־ך: יד בדרך עדותיך ששיתי כעל כלי־הזון: טו בפקודיך אשיחה ואביטה ארחתיך: טז בחקתיך אשתעשע לא אשפח דברך: ג זגמל על־עבדך אחיה ואשמרה דברך: יח גליעני ואביטה נפלאות מתורתך: יט גר אנכי בארץ אל־תסתר מפני מצותיך: כ גרסה נפשי לתאבה אל־משפטך בכל־עת: כא גערת זדים ארוזים השנים במצותיך: כב גל מעלי חרפה ובוז כי עדתך נצרת: כג גם ישבו שרים כי נדברו עבדך ישיח בחקך: כד גם־עדתיך שעשעני אנשי עצתי: ד כה דבקה לעפר נפשי חני בדרך: ט דרכי ספרתי ותענני למדני חקך: טו דרך־פקודיך הבינני ואשיחה בנפלאותיך: כה דלפה נפשי מתונה קימי בדרךך: כז דרך־שקר הסר ממני ותורתך חנני: ל דרך־אמונה בחרתי משפטך שויתי: לא דבקתי בעדותיך יהוה אל־תבישני: לב דרך־מצותיך ארוץ כי תרחיב לפני: ה לה הורני יהוה דרך חקך ואצרנה עקב: לה הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל־לב: לה הדריכני בנתיב מצותיך פירבו חפצתי: לו הטלבי אל־עדותיך ואל אל־בצע: לו העבר עיני מראות שוא בדרךך חני: לה תקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך: לט העבר חרפתי אשר יגדתי כי משפטך טובים: מ הנה תאבתי לפקדיך בצדקתך חני: ו מא יבאני חסדך יהוה תשועתך באמרתך: מב ואענה חרפי דבר פירכתי בדרךך: מג ואל־תצל מפני דבר־אמת עד־מאד כי למשפטך יחלתי: מד ואשמרה תורתך תמיד לעולם ועד: מה ואתהלכה ברחבה כי פקדיך דרשתי: מו ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש: מז ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי: מח ואשא־כפי אל־מצותיך אשר אהבתי ואשיחה בחקך: ז מט זכר דבר לעבדך על אשר יחלתי: נ זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיתי: נא זדים הליצני עד־מאד מתורתך לא נטיתי: נב זכרתי משפטך מעולם: ו יהוה ואתנחם:

נ זלעפה אחזנתי מרשעים עזבי תורתך: נד זמרות חילי חקך בבית מגורי: נה זכרתי כל־לה שמך יהוה ואשמרה תורתך: נו זאת היתה־לי כי פקדיך נצרת: ח זו חלקי יהוה אמרתי לשמר דבריך: נז חליתי פניך בכל־לב חנני באמרתך: נח חשכתי דרכי ואשיבה רגלי אל־עדתיך: ס חשתי ולא התמהמהתי לשמר מצותיך: סא חבלי רשעים עודני תורתך לא שכחתי: סב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך: סג חבר אני לכל־אשר יראוך ולשמרי פקודיך: סד חסדך יהוה מלאה הארץ חקך למדני: טא טוב עשית עם־עבדך יהוה בדרךך: טב טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך האמנתי: טז טרם אענה אני שגג ועתה אמרתך שמרתי: טז טוב־אתה ומטיב למדני חקך: טז טפלו עלי שקר זדים אני בכל־לב: א אצר פקודיך: ע טפש בחלב לפם אני תורתך שעשעתי: עא טוב־לי כירעיתי למען אלמד חקך: עב טוב־לי תורת־ך מאלפי זהב וכסף: י עי ידך עשוני ויכוננוני הבינני ואלמדה מצותיך: עד יראיך יראוני וישמחו כי לדברך יחלתי: עה ידעתי יהוה פירצך משפטך ואמונה עניתני: עו יהינא חסדך לנחמני באמרתך לעבדך: עו יבאני רחמיך ואחיה פירת־תורתך שעשעתי: עה יבשו זדים פירשקר עותוני אני אשוח בפקודיך: עט ישובו לי יראיך וידעי עדתיך: פ היחלבי תמים בחקך למען לא אבוש: כ פא כלתה לתשועתך נפשי לדברך יחלתי: כב פלו עיני לאמרתך לאמר מתי תנחמני: כג פירחייתי כנאד בקיטור חקך לא שכחתי: כד פמה ימירעבך מתי תעשה בודפי משפט: כה פרו־לי זדים שיחות אשר לא כתורתך: כו פל־מצותיך אמונה שקר רדפוני עזוני: כז במעט פלוגי בארץ ואני לא־עזבתי פקדיך: כח פחסדך חני ואשמרה עדות פוך: ל פט לעולם יהוה דברך נצב בשמים: ז לדר ודר אמונתך פוננת ארץ ותעמד: זא למשפטך עמדו היום כי הכל עבדיך: זב לולי תורתך שעשעני אז אבדתי בעניי: זג לעולם לא־אשפח פקודיך כי כם חיתיני: זד לך־אני הושיעני

כִּי פִקֹּדֶיךָ דִרְשֵׁתִי: צֶה לִי קוֹוֹ רַשְׁעִים לְאַבְדָּנִי עֲדֹתֶיךָ
 אֲתַבּוֹנֶנּוּ: צו לְכַלֵּתְכֶלֶה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצֹּתְךָ
 מֵאֹד: מ צו מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרָתְךָ כִּלְיֹם הִיא שִׁיחָתִי:
 צח מֵאִיבִי תַחֲכַמְנִי מִצֹּתְךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכֹּל
 מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי עֲדֹתֶיךָ שִׁיחָה לִי: ק מִזִּקְנִים
 אֲתַבּוֹנֶנּוּ כִּי פִקֹּדֶיךָ נִצְרָתִי: קא מִכָּל־אֶרֶץ רָע כָּל־אֲתִי
 רִגְלִי לִמְעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי
 כִּי־אֶתָּה הוֹרָתִנִי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ
 לִפִּי: קד מִפִּקֹּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ עַל־פֶּן שָׁנֵאתִי א כֹל־אֶרֶץ
 שָׁקֶר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאֹר לְנִתְיֹכְתִי: קו נִשְׁבַּעְתִּי
 וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קז נִעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה
 חִינִי כִדְבָרְךָ: קח נִדְבּוֹת כִּי רָצִיתָ יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ
 לִמְדִנִי: קט נִפְשִׁי בִכְפִי תָמִיד וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קי נִתְנָה רַשְׁעִים פֶּח לִי וּמִפִּקֹּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי
 עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשּׁוֹן לְבִי הָמָּה: קיב נִטִּיתִי לְבִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֲקָב: ס קיג סַעֲפִים שָׁנֵאתִי
 וְתוֹרָתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי:
 קטו סוֹרִי־מִמְנֵי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצֹּת אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי
 כְּאֹמְרָתְךָ וְאֶחֱיָה וְאֶל־תִּבְשִׁשֵׁנִי מִשִּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי
 וְאַשְׁעָה וְאַשְׁעָה בַחֲקִיד תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹנִים
 מַחֲקִיד כִּי־שָׁקֶר תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רַשְׁעֵי־
 אֶרֶץ לִבֹּן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סִמֹּר מִפִּחְדְּךָ בִשְׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 כִּלְתִּינִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־יַעֲשֻׁקָנִי
 וְזִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאִמְרַת צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה
 עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִיד וְחֲקִיד לְמוֹדֵנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הַבִּינֵנִי
 וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ: קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרָתְךָ:
 קכז עַל־בֶּן אֶהְבֵּתִי מִצֹּתְךָ מִזֶּהָב וּמִפֶּזֶז: קכח עַל־בֶּן א
 כִּלְפִּקֹּדֶי כֹל יִשְׁרָתִי כֹל־אֶרֶץ שָׁקֶר שָׁנֵאתִי:
 פ קכט פְּלֹאוֹת עֲדֹתֶיךָ עַל־בֶּן נִצְרָתָם נִפְשִׁי: קל פֶּתַח
 דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מְבִין פְּתִיּוֹם: קלא כִּי־פִרְעָרְתִי וְאַשְׁאֶפֶה כִּי
 לְמִצֹּתֶיךָ יֹאבֵתִי: קלב פִּנְה־אֶלִי וְחַנְּנִי כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבִי
 שְׁמֹךְ: קלג פַּעְמֵי הֶבֶן בְּאֹמְרָתְךָ וְאֶל־תִּשְׁלַט־כִּי כֹל־אֲוֹן:
 קלד פִּדְנִי מִעֵשֶׂק אָדָם וְאַשְׁמְדָה פִּקֹּדֶיךָ: קלה פִּנִּיד הָאֵר
 בְּעֶבְרָךְ וְלִמְדֵנִי אֶת־חֲקִידְךָ: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינִי עַל

לֹא־שָׁמְרוּ תוֹרָתְךָ: צ קלו צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשְׁר
 מִשְׁפָּטֶיךָ: קלח צִוִּית צִדְק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוֹנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתַּנִּי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְבָרֶיךָ צִרִי: קמ צְרוּפָה
 אֲמַרְתָּךְ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה: קמא צִעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה
 פִּקֹּדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קמב צִדְקָתְךָ צִדְק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ
 אֱמֶת: קמג צְרוּמָצוֹק מִצְאוֹנִי מִצֹּתֶיךָ שַׁעֲשֻׁעִי: קמד צִדְק
 עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם הַבִּינֵנִי וְאֶחֱיָה: ק קמה קָרָאתִי כָּל־לֵב
 עֲנֵנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצִרָה: קמו קָרָאתֶיךָ הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְדָה
 עֲדֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁף וְאַשְׁוֵעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי:
 קמח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשַׁמְרוֹת לְשִׁיח בְּאֹמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי
 שִׁמְעָה כַּחֲסִיד יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבִּי רִדְפִי
 זִמָּה מִתוֹרָתְךָ רַחֲקוֹ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכֹל־מִצֹּתֶיךָ
 אֱמֶת: קנב קָדָם יַדְעָתִי מַעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרָתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֹאֲלִנִי לְאֹמְרָתְךָ חִינִי: קנה רַחוּק
 מִרַשְׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ: קע רַחֲמִיד רַבִּים א
 יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קעו רַבִּים רִדְפִי וְצִרִי מַעֲדֹתֶיךָ
 לֹא נִטִּיתִי: קעז רֵאֵה רֵאֵה כִּי־פִקֹּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִיד
 לֹא שָׁמְרוּ: קעח רֵאֵה רֵאֵה כִּי־פִקֹּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִיד
 חִינִי: קעט רֵאֵשִׁידְכָךְ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שְׂרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פֶּתַח לְבִי: קסב שֶׁשׁ
 אֲנִכִּי עַל־אֹמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֹב: קסג שָׁקֶר שָׁנֵאתִי
 וְאַתַּעֲבֹה תוֹרָתְךָ אֶהְבֵּתִי: קסד שָׁבַע בַּיּוֹם הַלֵּלְתִּיךָ עַל
 מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קסה שְׁלוֹם רֹב לְאֶהְבִי תוֹרָתְךָ וְאִין־לִמּוֹ
 מִכְּשׁוֹל: קסו שִׁבְרָתִי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצֹּתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמְרָה נִפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מֵאֹד: קסח שְׁמִרְתִּי
 פִּקֹּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כֹל־דְּרָכֶיךָ נִגְדָּד: קסט תִּקְרַב רַנְתִּי
 לְפָנֶיךָ יְהוָה כִּדְבָרְךָ הַבִּינֵנִי: קע תִּבּוֹא תַחֲנִנִי לְפָנֶיךָ
 כְּאֹמְרָתְךָ חֲצִילִנִי: קעז תִּבְעֵנָה שְׂפָתִי תַחֲלֶה כִּי תִלְמִדִנִי
 חֲקִיד: קעח תַּעַן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כֹל־מִצֹּתֶיךָ צִדְק:
 קעו תִּהְיִידְךָ לְעֹרְנִי כִּי פִקֹּדֶיךָ בַּחֲרָתִי: קעד תִּאֲבֹתִי
 לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעִי: קעה תַּחֲיוֹנִפְשִׁי
 וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי: קעז תַּעֲלִיתִי בִּשְׁה אֶבֶר בִּקֵּשׁ
 עֲבָדְךָ כִּי מִצֹּתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ח תמוז פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום רביעי - כ"א תמוז מפרק קד עד סוף פרק קה
יום שני - י"ט תמוז מפרק צ עד סוף פרק צו	יום חמישי - כ"ב תמוז מפרק קו עד סוף פרק קז
יום שלישי - כ' תמוז מפרק צז עד סוף פרק קג	יום שישי - כ"ג תמוז מפרק קח עד סוף פרק קיב
שבת קודש - כ"ד תמוז פרק כ מפרק קיג עד סוף פרק קיח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ח תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, פרק ד. ואולם... עד עמ' 186, בנעימים.

אגרת התשובה

פרק ד ואולם כל הנ"ל הוא לגמר הכפרה ומירוק הנפש לה' אחר התשובה כמ"ש לעיל מהגמ' פ"ק דובחים דעולה דורון היא לאחר שריצה הפרקליט וכו'. אמנם התחלת מצות התשובה ועיקרה לשון עד ה' באמת ובלב שלם. ההכרח לבאר היטב בהרחבת הביאור. בהקדים מ"ש בזה"ק בביאור מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'. ה' תתאה תשובה תתאה. ה' עילאה תשובה עילאה. וגם מ"ש בזה"ק בקצת מקומות שאין תשובה מועלת לפוגם בריתו ומוציא ז"ל. והוא דבר תמוה מאד שאין לך דבר עומד בפני התשובה ואפי' ע"ז וג"ע וכו'. ופ' בר"ח שכונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה וכו'. הנה להבין זאת מעט מזעיר צריך להקדים מה שמבואר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין הכרת ומיתה בידי שמים כשעבר עבירה שחייב עלי' כרת ה' מת ממש קודם חמשים שנה. ובמיתה בידי שמים מת ממש קודם ששים שנה כחנניה בן עזור הנביא בירמי' (ולפעמי' גם במיתה בידי שמים נפרעין לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור

1 **פָּרָק ד. וְאֵלֶּם, כָּל הַנֶּזֶק לְעִיל, – בענין התעניות הבאות**
2 **בשיבות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן**
3 **בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא לְגִמְרָה הַכִּפְּרָה וּמִירֹק**
4 **הַנֶּפֶשׁ לַה' – כל זה בא אחר הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל**
5 **מִהֶגְמָרָא פֶּרֶק קִמָּא**
6 **דְּבִיחִים, – פרק ראשון**
7 **במסכת זבחים, דְּעוּלָה –**
8 **קרבן עולה שהיו מביאים**
9 **על מצות-עשה, אחרי**
10 **התשובה, דורון היא**
11 **לְאַחַר שְׂרִיצָה הַפְּרָקְלִיט**
12 **וְכו'. – אז מביאים דורון**
13 **כדי להיות רצוי וחביב**
14 **בפני המלך נגדו חטא, כך**
15 **גם התעניות (או הצדקה)**
16 **האמורות, הן כאמצעי**
17 **להיות שוב רצוי וחביב**
18 **לפני הקב"ה. אָמֵנָם**
19 **הַתְּחִלַת מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה**
20 **וְעִקְרָהּ, לְשׁוֹב עַד ה' –**
21 **כפי שיסביר להלן, הכוונה**
22 **היא עד שיחזור שם הוי'**
23 **בשישראל לשלימותו,**
24 **בְּאֵמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם,**
25 **הַהִכָּרָה לְבָאָר – זאת**
26 **הַיִּטֵּב הַהִכָּרָה הַבְּאוּר,**
27 **בְּהִקְדָּם – לאחר הקדמת,**
28 **מֵה שֶׁכְּתוּב בְּזֵהר הַקְּדוּשָׁה: בְּבִאּוּר מִלַּת "תְּשׁוּבָה" עַל דְּרָךְ**
29 **הַסּוּד – ביאורה של המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא:**
30 **"תְּשׁוּבָה ה'", – שהאות ה' משם הוי' תוחזר ותהיה מאוחדת עם**
31 **המדריגה שלמעלה ממנה, אתה היתה מאוחדת לפני כן, ה'**
32 **תְּתָאָה – "תְּשׁוּבָה תְּתָאָה", – ה' התחתונה שבשם הוי',**
33 **כלומר, ה' האחרונה שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת**
34 **אל האות וא"ו של שם הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" –**
35 **המדריגה התחתונה שבתשובה, ה' עֲלָאָה – "תְּשׁוּבָה עֲלָאָה".**
36 **– ה' הראשונה שבשם הוי' כשהיא מוחזרת אל האות יו"ד**
37 **שבשם הוי', זה נקרא "תשובה עילאה" – תשובה עליונה,**
38 **המדריגה העליונה שבתשובה. וְנָם – צריך להקדים, מֵה שֶׁכְּתוּב**
39 **בְּזֵהר הַקְּדוּשָׁה בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת, שְׁאִין תְּשׁוּבָה מוֹעֵלַת לְפִינָם**

40 **בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע לְכַפְּלָה, וְהוּא – מה שאומר באותם**
41 **מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה, הרי זה דְּבָר**
42 **תְּמוֹה מְאֹד, שְׁאִין לֹךְ דְּבָר עוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה, – שגם**
43 **תשובה לא תועיל, וְאֶפְלוּ – העבירות החמורות ביותר של**
44 **עֲבוּרָה יוֹרָה וְנִלּוּ עֲרִיּוֹת**
45 **וְכו'. – שיש בהם החומרה**
46 **המיוחדת של "יהרג ואל**
47 **יעבור", שעל האדם ליהרג**
48 **ובלבד שלא יעבור עבירות**
49 **אלה, ובכל זאת מועילה**
50 **בהם תשובה. כיצד,**
51 **איפוא, אומר בזהר**
52 **הקדוש, שעל חטא פגם**
53 **הברית והוצאת זרע**
54 **לבטלה, אין תשובה**
55 **מועילה? וּפְרָשׁ בְּרִאשִׁית**
56 **הַכְּמָה, שֶׁכְּפִנַת הַזֶּהֶר –**
57 **היא: שְׁאִין מוֹעֵלַת – על**
58 **חטא זה, תְּשׁוּבָה תְּתָאָה**
59 **בִּיָּאָם תְּשׁוּבָה עֲלָאָה**
60 **וְכו'. – לכך מתכוון הזהר,**
61 **שתשובה סתם, שהיא**
62 **"תשובה תתאה" אין בה מן**
63 **המועיל, אך המדריגה**
64 **העליונה יותר של תשובה,**
65 **"תשובה עילאה" –**
66 **מועילה לחטא זה. הִנֵּה**

67 **לְהִבִּין זאת – לפחות, מְעַט מוֹעִיר, – מעט מן המקצת, צָרִיךְ**
68 **לְהִקְדִּים מֵה שֶׁמִּבְאָר מִהַכְּתוּב וּמִדְּבָרֵי רִבּוּתֵינוּ וְזִכְרֵנוּ**
69 **לְבָרְכָה עֵינֵינוּ הַכָּרָה וּמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, – באיזה אופן בוצע**
70 **עונש כרת ועונש מיתה בידי שמים: כְּשֶׁעָבַר עֲבָרָה שֶׁחַיִּבִים**
71 **עָלֶיהָ כָּרַת – הִיָּה מֵת מִמָּוֶה קָדָם – לפני מלאת לחוטא,**
72 **חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וּבְמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם – כשאחד עובר עבירה**
73 **שעונשה מיתה בידי שמים, הִיָּה מֵת מִמָּוֶה – לא מיתה רוחנית**
74 **של הנפש, אלא מיתה גשמית של הגוף – קָדָם – לפני שמלאו לו**
75 **שָׁשִׁים שָׁנָה, כְּחִנּוּיָה בֶן עֲזוּרָה הַנִּבְיָא בִּרְמִיָּה¹⁰ – שאמר**
76 **נבואת שקר, והקב"ה אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה**
77 **גר", ובתור עונש מת ממש¹¹, (ולפעמים גם בְּמִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם**
78 **נִפְרָעִין לְאַלְתֵּר, – נענשים מיד, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּעַר וְאַוְנָן). –**

1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פי"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וייל: מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) – משא"כ בלי מעט מן המעט וכיו"ב". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ם ס"פ אחריי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1" הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א. 2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים ה'. וי"ל דהרא"ה היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דהוה חידוש אדה"ו כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גר' וימת חנני' גר'. ועפ"ז מובן הבא

- 1 שהיו חייבים מיתה בידי שמים (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהם, מת בפועל ממש, לפני שמלאו לו חמשים או ששים
2 ראה לעיל ספ"א), על החטא שחטאו, ועונשם בא עליהם מיד. שנה, ומתעוררת השאלה: וְהָרִי נִמְצָאוּ כָּל דֹּר כָּמָה
3 על-בלי-פנים, כפי וְכָמָה חֲיָבִי בְּרִיתוֹת
4 שמוצאים אנו בפסוקים ומיתות, – ובכל זאת, וּמִיתוֹת
5 ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי כָּמָה וכָמָה חֲיָבִי בְּרִיתוֹת ומיתות והאריכו ימיהם וְהָאֲרִיכוּ יְמֵיהֶם
6 בכרת ובמיתה בידי (ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים. (ושנותיהם) [ושנותיהם]
7 שמים, שמי שהיה חייב בְּנִעְיָמִים?¹²

יום שני י"ט תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, החי' וכו'.

- 15 אֲךְ הָעֵנִין יוֹכֵן, עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב¹³: "כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ אֲדָם¹⁸, כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ הִפְרֵשׁ וְהַבְדֵּל גָּדוֹל בְּאָדָם תִּתְחַתֵּן
16 וְכוּ", – בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק מִשֵּׁם הַיּוֹנִי"ה עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, בֵּין הַחֶבֶל שִׁיּוּצָא מִפּוֹ בְּדִיבּוּרוֹ לְהַבֵּל
17 בְּרוּךְ-הוּא, בְּדִכְתִּיב: – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁴: "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חִיּוּצָא עַל-יָדֵי נִפְיָחָה, שֶׁהַבֵּל שִׁיּוּצָא בְּדִיבּוּרוֹ מְלַכֵּשׁ בּוֹ
18 חַיִּים", – הרי כתוב כאן בֶּחַיִּים וְחַיּוֹת מְעַט מוֹעִיר,
19 "ויפח", וּמֵאֵן דְּנִפַּח – מַעַט מִן הַקֶּצֶת, וְהוּא
20 מִתּוֹכּוֹ נִפַּח¹⁵ וְכוּ¹⁶. – 3 בְּחִינַת חִיּוּצוֹנוֹת מִנְפֶּשׁ
21 הַנּוּפָח, נּוּפַח מִתּוֹכִיתוֹ 4 מִ"שׁ כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ וְכוּ" חֶלֶק מִשֵּׁם הַיּוֹנִי"ה ב"ה כְּדִכְתִּיב
22 וּמִפְּנִימִיתוֹ, כִּךְ, שֶׁהִנְשֵׁמָה 5 וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וּמֵאֵן דְּנִפַּח מִתּוֹכּוֹ נִפַּח וְכוּ".
23 עליה כתוב "ויפח", היא 6 וְאֵף שֶׁאֵין לוֹ דְמוּת הַגּוּף וְכוּ" ח"ו. אֲךְ דְּבִרָה תּוֹרָה
24 מִפְּנִימִית הַאֲלֻקוֹת, וְהִיא 7 כְּלִשׁוֹן בְּנִי"א. כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ הִפְרֵשׁ וְהַבְדֵּל גָּדוֹל בְּאָדָם
25 שֵׁם הַיּוֹנִי, כְּפִי שִׁיטְבִיר מִיד 8 תִּתְחַתֵּן עַד"מ בֵּין הַחֶבֶל שִׁיּוּצָא מִפּוֹ בְּדִיבּוּרוֹ לְהַבֵּל
26 לַהֲלֹךְ: וְאֵף שֶׁאֵין לוֹ 9 חִיּוּצָא ע"י נִפְיָחָה. שִׁיּוּצָא בְּדִיבּוּרוֹ מְלוּכֵשׁ בּוֹ כַח
27 לַהֲקִבָּה, דְמוּת הַנּוּפָח 10 וְחַיּוֹת מְעַט מוֹעִיר וְהוּא בְּחִי' חִיּוּצוֹנוֹת מִנְפֶּשׁ הַחַיָּה
28 וְכוּ¹⁷ חֲסִידֵי-שְׁלֹמֹה, – 11 שֶׁבִּקְרָבוֹ. אֲבָל בִּיּוּצָא בְּכַח הַנּוּפָח דְמוּתוֹכּוֹ נִפַּח מְלוּכֵשׁ
29 בִּיצֵד, אִיפּוֹא, מֵתֵאִים 12 בּוֹ כַח וְחַיּוֹת פְּנִימִי' מִבְּחִי' הַנִּפֶּשׁ הַחַיָּה וְכוּ".
30 לומר על כך "ויפח", 13 וְשֵׁם יִשְׂרָאֵל הֵם חֶלֶק מִהַקְבָּה? אֲךְ דְּבִרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנִי
31

יום שלישי כ' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, ככה ממש עד"מ... עד עמ' צד, מבחי' האותיות.

- 49 כָּכָה מִשֵּׁשׁ עַל-דֶּרֶךְ מֵאֵן לֵישׁ, – שְׁלֹפְנִי
50 מִשְׁלַל, הַמְבְּדִיל הַבְּדֻלּוֹת הַמְבְּדִיל הַבְּדֻלּוֹת
51 לֵאמֹן קִיָּן, יֵשׁ הִפְרֵשׁ¹³ כָּכָה
52 עֵצוֹם מֵאֵד לְמַעְלָה, בֵּין 14 מִשֵּׁשׁ עַד"מ הַמְבְּדִיל הַבְּדֻלּוֹת לֵאמֹן קִיָּן. יֵשׁ הִפְרֵשׁ
53 כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם, וְאַפְלוֹ 15 עֵצוֹם מֵאֵד לְמַעְלָה בֵּין כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְאַפְלוֹ הַמְּלָאכִים
54 הַמְּלָאכִים, שֶׁנִּבְרָאוּ 16 שֶׁנִּבְרָאוּ מֵאֵין לֵישׁ וְחַיִּים וְקִיּוּמִי' מִבְּחִי' חִיּוּצוֹנוֹת הַחַיּוֹת

בחצו"ג תיכף לאח"ז "ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" – מהי (1) השייכות לכאן, (2) פי' "גם" – וע"פ הנ"ל: מתרץ, –
דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדר"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה.
וע"ז מתרץ "בימינו" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמי': הבטחת מת גוי' לכן גוי' – עונש מה' (לא
תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדרגה הנביא – לא רק
שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר בחנני'
הנביא (היינו שנביא אמת הי'). וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א.
– ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמים" ("שהאריכו
ימיהם ושנותיהם בנעמים") – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב"
(שמות ד, יט) ו"דבריו רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם
הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא
גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". 18. ברכות לא, ב.

- 1 אינ־סוף בְּרוּךְ־הוא לְהַחיות הַעוֹלָמוֹת, וּבְחִינָה זוֹ – שֶׁל שֹׁפֵעַ
- 2 חיות, נִקְרָאת בְּשֵׁם "רוּחַ פִּי" עַל־דֶּךָ־מִשָּׁל, – כִּמוֹ רוּחַ
- 3 הַפֶּה שִׁיוּצֵא מֵהָאֵדָם בְּשֹׁעָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר, כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁹:
- 4 "וּבְרוּחַ פִּי – נִבְרָא, כֹּל צָבָא", וְהִיא בְּחִינַת חַיִּית
- 5 הַמְּלָכִשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת
- 6 שֶׁבַע־שָׂרָה מֵאֲמָרוֹת
- 7 (שֶׁהָן – הָאוֹתִיּוֹת, בְּחִינַת
- 8 כָּלִים וְהַמְשָׁכוֹת וְכוּ', –
- 9 מִהַחַיִּית הָאֱלֹקִית, כִּמוֹ
- 10 שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּלִקּוּמִי
- 11 אֲמָרִים – סֵפֶר ה'תניא',
- 12 חֶלֶק ב' – שֶׁעַר הַיְּחִיד
- 13 וְהַמּוֹנֵה, פָּרָק יא);
- 14 וּבִין נִשְׁמַת הָאָדָם,
- 15 שֶׁנִּמְשָׁכָה תַּחֲלָה
- 16 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת תַּחֲיִית
- 17 וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֶיךָ
- 18 סוֹף בְּרוּךְ־הוא, כִּמוֹ
- 19 שֶׁכָּתוּב: – לִגְבִי הַנִּשְׁמָה,
- 20 הַלְשׁוֹן "וַיִּפֹּחַ וָגו'", –
- 21 שֶׁבִּאמֹר לַעֲלִי, מוֹרָה
- 22 הַמְּלָה "וַיִּפֹּחַ" עַל פְּנִימִיּוֹת
- 23 הַחַיִּית וְהַשֹּׁפֵעַ, כִּי הַנּוֹפֵחַ –
- 24 נּוֹפֵחַ מִתּוֹכוֹ וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ,
- 25 הָרִי שֶׁהַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכָה
- 26 תַּחֲלָה מִפְּנִימִיּוֹת הַחַיִּית וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוא. אֵלֶּא,
- 27 שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן, בְּגַלֵּל כְּנִיסַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף – וְאַחֲרֵי־כֵן יִרְדֶּה
- 28 בְּסִתְרַת הַמְּדֻרְגָּה, גַּם כֵּן, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת – כִּפִּי
- 29 שֶׁדִּבֶּר בְּמִלָּאכִים הַמַּתְהוּיִם מֵאוֹתִיּוֹת, אֵלֶּא שֶׁכָּאֵן הֵן הָאוֹתִיּוֹת
- 30 שֶׁבִּמְאֻמָּר: "נַעֲשֶׂה אָדָם וְכוּ"²⁰, – מִהֵן נִבְרָא הָאָדָם, כְּדִי
- לְהַתְּלַבֵּשׁ – הַנִּשְׁמָה, בְּגוֹף – הָאָדָם, שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה תַּתְּחַתּוֹן, –
- הָרִי שֶׁהַנִּשְׁמָה נִמְשָׁכָה מִפְּנִימִיּוֹת הַחַיִּית וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוא. אֵלֶּא,
- שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן, בְּגַלֵּל כְּנִיסַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף – וְאַחֲרֵי־כֵן יִרְדֶּה
- בְּסִתְרַת הַמְּדֻרְגָּה, גַּם כֵּן, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת – כִּפִּי
- שֶׁדִּבֶּר בְּמִלָּאכִים הַמַּתְהוּיִם מֵאוֹתִיּוֹת, אֵלֶּא שֶׁכָּאֵן הֵן הָאוֹתִיּוֹת
- שֶׁבִּמְאֻמָּר: "נַעֲשֶׂה אָדָם וְכוּ"²⁰, – מִהֵן נִבְרָא הָאָדָם, כְּדִי

אגרת התשובה

וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֶס"ב ב"ה לְהַחיות הַעוֹלָמוֹת וּבְחִי' זוֹ נִקְרָאת בְּשֵׁם רוּחַ פִּי עַד"מ כמ"ש וּבְרוּחַ פִּי כֹל צָבָא וְהִיא בְּחִי' חַיִּית הַמְּלֻכֻּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁבַע־שָׂרָה מֵאֲמָרוֹת (שֶׁהָן בְּחִי' כָּלִים וְהַמְשָׁכוֹת וְכוּ') כמ"ש בְּלִקּוּמִי "ח"ב פ"א). וּבִין נִשְׁמַת הָאָדָם שֶׁנִּמְשָׁכָה תַּחֲלָה מִבְּחִי' פְּנִימִי הַחַיִּית וְהַשֹּׁפֵעַ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֶס"ב ב"ה כמ"ש וַיִּפֹּחַ וְכוּ' וְאֵח"כ יִרְדֶּה בְּסִתְרַת הַמְּדֻרְגָּה ג"כ ע"י בְּחִי' הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבִּמְאֻמָּר נַעֲשֶׂה אָדָם וְכוּ' כְּדִי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף עוֹה"ז תַּתְּחַתּוֹן. וְלִכֵּן נִקְרָאוּ הַמְּלָאכִי בְּשֵׁם אֱלֹקִים בְּכַתּוּב וְכוּ' שֶׁ כִּי ה' אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקֵי הָאֱלֹקִי כו' הוֹדוּ לְאֱלֹקֵי הָאֱלֹקִי כו' וַיִּבְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹקִי לְהִתְיַצֵּב כו'. לִפִּי שִׁינְקַת חַיִּיתוֹת הִיא מִבְּחִי' חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁהִיא בְּחִי' הָאוֹתִיּוֹת לְבַד וְשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בְּחִי' חִיצוֹנִיּוֹת לְגַבִּי שֵׁם הוּא ב"ה. אֲבָל נִשְׁמַת הָאָדָם שֶׁהִיא מִבְּחִי' פְּנִימִי הַחַיִּית הִיא חֶלֶק שֵׁם הוּא ב"ה. כִּי שֵׁם הוּא מוֹרָה עַל פְּנִימִי הַחַיִּית שֶׁהִיא לְמַעַל מֵעַל מִבְּחִי' הָאוֹתִיּוֹת.

יום רביעי כ"א תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, שם הו' וכו':

- 61 וְבִיאֹר הָעֵנִין, – אִיזָה עֵנִין יֵשׁ בְּנִשְׁמָה, שֶׁכֵּן נִרְאֶה שֶׁהִיא חֶלֶק
- 62 מִשֵּׁם הוּא – כְּלוֹמַר, שֶׁאוֹתָם בְּחִינּוֹת וְעֵינִינִים שִׁישְׁנֵם בְּשֵׁם הוּא,
- 63 יֵשְׁנֵם גַּם ב"חֶלֶק" זֶה –
- 64 בְּנִשְׁמָה? רַבְּנוּ הִזְקֵן מִסְבִּיר
- 65 לַהֲלֹךְ, שֶׁבִּשְׁם הוּא נִבְלָלוֹת
- 66 עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, וּבִמְקַבֵּל¹⁷
- 67 יֵשְׁנֵם בְּנִשְׁמָה עֶשֶׂר¹⁸
- 68 כּוֹחוֹת שֶׁהֵם כִּמוֹ עֶשֶׂר¹⁹ וְקִרְיָן לַהֲוֹן עֶשֶׂר סְפִירָן לֵאנְהֵאָה בַּהֲוֹן עֵלְמִין סְתִימִין
- הַסְּפִירוֹת: כְּנוֹדֵעַ מֵאֲמָר אֱלִיהֵנוּ: – ב"פֶּתַח אֱלִיהֵנוּ" שֶׁבַּהֲקִדְמַת
- תִּקְוִינֵי זֶהר': "אֲנִי הוּא דִּאֲפִיקַת" – אֵתָה הוּא זֶה שֶׁהוֹצֵאתָ,
- הָאֲצֵלָה, עֶשֶׂר תִּקְוִינֵין, –
- עֶשֶׂר תִּקְוִינֵים, וְקִרְיָן
- לַהֲוֹן – וְקוֹרְאִים לָהֶם,
- עֶשֶׂר סְפִירָן, – עֶשֶׂר
- סְפִירוֹת, לֵאנְהֵאָה בַּהֲוֹן
- עֵלְמִין סְתִימִין וְכוּ', –

אגרת התשובה

וביאור הענין
כנודע ממאמר אליהו אנת הוא דאפיקת עשר תיקונים
וקרינן להון עשר ספירן לאנהאג בהון עלמין סתימין

19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' "ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ)האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.

בשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין
דאגליון, - לעולמות הגלויים, וכמו - למשל, האדם
שרוצה²⁶ לגלות חכמתו לאחרים על-ידי דבורו על-דרך
משל - נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה - של שם
הוי, כי הוי"ו מורה על
המשכה מלמעלה
למטה, - כציור האות ו'
בכתב בגשמיות, קו
מלמעלה למטה, ונס -
מטעם נוסף יש לכך
שייכות לאות ו', שכן
המשכה זו - הנמשכת
לעלמין דאגליון, היא
על-ידי מדת חסדו
וטובו - של הקב"ה,
ושאר מדותיו
הקדושות, הנכללות
בדרך כלל במספר שש,
- במספר האות ו',
שכפסוק²⁷: "לך ה'
הגדלה וכו'" עד "לך ה'
הממלכה וכו'", ולא
"עד" ככלל - בחינת "לך
ה' הממלכה" איננה בכלל
המדות, כי מדת מלכותו
יתברך נקראת בשם
"דבר ה'", - ענין של
דיבור, ולא מדה כמו שאר
המדות, כמו שכתוב³⁰:
"באשר דבר מלך
שלטון", - וכך, בחינת
מלכות למעלה, היא ענין
של דיבור, ונכללת

אגרת התשובה

וכו'. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא אנת מבין ולא
בבינה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות
בשם הוי' ב"ה. כי הוי"ד שהיא בחי' נקודה לבד
מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם
שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההכנה (והקוין
שעל הוי"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה
מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר
שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההכנה לעלמין
סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי'
התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור
וההכנה וגם לאורך המורה על בחי' המשכה וההשפעה
מלמעלה למטה לעלמין סתימין. ואח"כ כשנמשכת
המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאגליון,
וכמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו
נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי
הוי"ו מורה על המשכה מלמעלה למטה. וגם
המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו
הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שכפסוק
לך ה' הגדולה וכו' עד לך ה' הממלכה וכו' ולא עד
בכלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה' כמ"ש
באשר דבר מלך שלטון ונכללת ונרמזת באות ה"א
אחרונה של שם הוי'. כי פנימיו ומקור הדיבור הוא ההבל
העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע
מהגרון וכו'. וגם הברת ה"א היא בחי' הבל לבד
כמ"ש אתא קליא דלית בה מששא. ואף שאין לו

להנהיג בהם עולמות סתומים (נעלמים) שאינם מתגלים,
ועולמות גלויים וכו'.²⁶ אנת חכים ולא בחכמה ידיעא, -
אתה חכם, אתה בעל החכמה, אבל לא בחכמה הידועה
לנבראים, אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'. - אתה מבין,
אתה בעל כוח הבינה,
אבל לא בבינה הידועה
לנבראים, וכך הלאה, כל
עשר הספירות, וכל
העשר ספירות נכללות
ונרמזות בשם הוי"ה
ברוך-הוא. כי הוי"ד, -
של שם הוי', שהיא
בחינת נקודה לבד, -
האות יו"ד מורכבת
מנקודה בלבד בלי
התפשטות באורך ורוחב,
מרמזת לחכמתו
יתברך, - ספירת החכמה,
שהיא - בחינת וספירת
החכמה, היא בבחינת
העלם והסתר קדם -
לפני, שבאה לבחינת
התפשטות וגילוי ההשגה
וההכנה (והקוין שעל
הוי"ד רומז לבחינת
רצון העליון ברוך-הוא,
- בחינת כתר, שלמעלה
מעלה ממדרגת בחינת
חכמה עילאה, כנודע).
ואחר שבאה לבחינת
התפשטות וגילוי ההשגה
וההכנה לעלמין סתימין
לעולמות סתומים -
כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה
בהשגה והבנה, שהיא מדרגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת
בחינת וספירת בינה, באות ה"א, - של שם הוי', שיש לה -
לאות ה', בחינת התפשטות לרוחב, המורה ומרמז על
הרחבת הביאור וההכנה, - ענינה של "בינה", וגם לארץ, -
לאות ה' גם התפשטות לאורך, המורה על בחינת ההמשכה
וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין. - לעולמות
סתומים (נעלמים) - שנמשכת ויורדת אליהם השפעה מספירת
הבינה, שתהיה להם השגה והבנה באלקות. ואחר-כך,

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא" . ולא בבינה ידיעא. אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בחי' ב"ב כ"מ) - ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתימין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" - כי יש קוין למטה מעצם הוי"ד ורומז לענין אחר". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ח, ד. 31. נוסח "אקדמות".

1 כיצד, איפוא, מתאים לייחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן
2 ממשות לאות שאין בה ממשות? — אך דברה תורה כלשון בני
3 אדם, — באדם קיים הרי הבדל כזה, כך גם למעלה מצינים
4 הבדל זה, כי ברוחניות הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות
5 ה' לבין שאר האותיות.
6 בשנים, — וכן מטעם נוסף
7 מתאים המשל — אף שאין
8 לו דמות הגוף חסד ושלום,
9 שנים "דבר ה'" — מורכב
10 בכיול, מב"ב אותיות,
11 המתחלקות לה' חלקן
12 המוצאות, — מהן באות
13 האותיות שלמטה, ובהן
14 נברא כל היצור — כל
15 הנבראים, (וכמו)
16 שנתפאר בלוקמי
17 אמרים — ספר ה"תניא",
18 חלק ב' — "שער היחוד
19 והאמונה" פרק יא, באור
20 ענין אותיות אלו).
21 על-כל-פנים, הסביר כאן
22 רבנו הזקן, איך כל עשר
23 הספירות נכללות ונרמזות
24 בשם הוי'. — להלן יסביר,
25 איך גם בנשמה, להבדיל,
26 שהיא חלק משם הוי',
27 ישנם עשר בחינות

28 וכוותו, שענינם דומה לעשר הספירות. ובהם על-דבר
29 משל, המבדיל הבדלות לאין קץ, — בין ה"למעלה" לבין
30 נשמה שהיא נברא, כך הדבר גם בנשמות האדם, שהיא
31 בחינת נפש האלקית דמתוכיה נפש — על כך כתוב הלשון
32 "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות, כי הקב"ה נופח
33 את הנשמה מתוכיותו ומפנימיותו, הרי כיוון שהנשמה היא
34 מפנימיות האלקות, הוא שם הוי', הרי כשם שבשם הוי' ישנן
35 עשר ספירות, כך גם בנשמה: יש בה — בנשמה בחינת שכל
36 הנעלים, — בחינת וכוה החכמה, המרמז באות יו"ד, — שהרי
37 בשם שהאות יו"ד היא בלי התפשטות של אורך ורוחב (היא
38 נקודה בלבד), כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו
39 עדיין שום התפשטות של שכל והשגה, אלא זאת בלבד,
40 שבכחו לצאת אל הגלוי, להבין ולהשכיל פאמתו ותפא
41 — באמיתת יחודו, ובגדלותו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא
42 דילה, — כל אחד ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובחינתו.

אגרת התשובה

דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם.
בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה'
חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמו"ש בלק"א
ח"ב פי"א ביאור ענין אותיות אלו). וככה ממש עד"מ
המבדיל הבדלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי'
נפש האלקי דמתוכיה נפש יש בה בחי' שכל הנעלים
המרומו באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגלוי להבין
ולהשכיל באמתתו ית' ובגדלותו וכו' כל חד וחד לפום
שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובחינתו. וכפי אשר
מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובחינתו להתבונן בגדלותו
ית' אזי מרומזות בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם
אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבחינתו
והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן
במוחו ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו.
ומזה נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצות
בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם
ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית'
נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא
בחי' יו"ד של שם הוי' וכו':

— עד כדי כך הוא מבין אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח,
ש"יונה" בו ענין אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו
מרמזת האות יו"ד. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו
ובחינתו להתבונן בגדלותו ותפא, אזי מרמזות בינתו — כוח
הבינה, באות ה"א, שיש
לה רחב, — המרמז על
רוחב ההבנה, ונס ארה, —
לאות ה"א יש גם אורך,
המורה על ההמשכה
מלמעלה למטה, — כדי
להוליד מבחינתו
והתבוננותו בגדולת ה'
אהבה ויראה
ותולדותיהן — שאר
המדות הנקראות
"תולדות" ו"ענפים" של
אהבה ויראה, במחו
ותעלומות לבו, — כך
הדבר בתחילת הולדת
המדות, כשהן ישנן במוח
ובתעלומות הלב בלבד.
אבל, באופן גלוי אין הוא
מרגיש עדיין אהבה או
יראה בלבד, ואחר-כך —
יביא להולדת המדות
בבחינת התגלות לבו.
ענין זה, שיוור מהשכל
וההבנה להיות ענין של מדות — זו הרי ירידה מלמעלה למטה
(שכן, שכל הוא הרי למעלה ממדות), על כך מורה האורך
שבאות ה"א, על הירידה מלמעלה למטה, שמהשכל יתהו
מדות. ומזה — מהמדות אהבה ויראה וכו', נמשכה עבודה
האמיתית בעסק התורה והמצות, בקול ודבור או מעשה,
— לקיים מצוות במעשה, העבודה האמיתית בלימוד תורה וקיום
מצוות, היא הרי כשזה בא מתוך אהבת ה' ויראת ה' שלו (כפי
שהוסבר בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), וכשזה יורד
למטה ומתבטא בלימוד תורה ובקיום מצוות בדיבור ובמעשה,
הרי הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. — שכן, האות וא"ו היא ענין
הקול והדיבור, והאות ה"א היא ענין המעשה. ונס ההתבוננות
להבין ולהשכיל פאמתו וגדלותו ותפא, נמשכה גם-כן
מהתורה, — שכן, עליו הרי ללמוד בתורה ענינים שיביאו אותו
להבנת אמיתת וגדלות הקב"ה. דאורייתא מחכמה נפקא, —
תורה באה מחכמה, היא בחינת יו"ד של שם הוי' וכו':

יום חמישי כ"ב תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צה, פרק ה. והנה... עד עמ' 190, כדלקמן):

- 1 פרק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי,
- 2 היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי',
- 3 שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה,
- 4 שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה,
- 5 היה עליה לרדת בסתר
- 6 המדריגות, עלידי ה"דיבור"
- 7 שלמעלה, במאמר "נעשה" 1
- 8 אדם". כלומר, הנשמה גם כן 2
- 9 עברה אחרי-כך דרך הדיבור 3
- 10 שלמעלה, אבל היא באה 4
- 11 בתחילה מפנימיות האלקות. 5
- 12 לכן כתוב על הנשמה הלשון 6
- 13 "ויפח", שהכוונה ב"ויפח" 7
- 14 היא, שזה בא מהפנימיות. 8
- 15 שכן "מאן דנפח מתוכיה נפח" 9
- 16 (הנופח – נופח מתוכו 10
- 17 ומפנימיותו). וכיון שהנשמה 11
- 18 היא חלק משם הוי', לכן 12
- 19 קיימים גם בה עשרה כחות. 13
- 20 בדוגמה לעשר ספירות 14
- 21 הכלולות בשם הוי'. בפרק 15
- 22 הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם
- 23 מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) עלידי
- 24 הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה
- 25 בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הבל (שלא
- 26 כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור). כך,
- 27 שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה:
- 28 פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצוניות
- 29 הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של
- 30 החיצוניות, שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).
- 31 והנה, הנמשכת וירידת הנפש האלקית לעולם הזה
- 32 להתלבש בגוף האדם, – שזה בא מהדיבור שלמעלה,
- 33 מהמאמר "נעשה אדם", נמשכה מבחינת פנימיות ומקור
- 34 הדיבור, הוא הבל העליון, המרמז באות ה"א תתאה –
- 35 האות ה' האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, – שייכותה של
- 36 האות ה' ל"הבל", וכמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים,

אגרת התשובה

פרק ה והנה המשכת וירידת הנפש האלקי לעוה"ז להתלבש בגוף האדם

נמשכה מבחי' פנימי' ומקור הדיבור הוא הבל העליון המרומו באות ה"א תתאה כנ"ל וכמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ומאן דנפח וכו'. וז"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו פי' כמו חבל עד"מ שראשו א' קשור למעלה וקצתו למטה. כי הנה פשט הכתוב מ"ש ויפח הוא להורות לנו כמו שעד"מ כשהאדם נופח לאיזה מקום אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתיים אין הבל הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחי' הבל העליון. אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית' כי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת

הוא כמו חבל, על-דרך-משל, שראשו אחד קשור למעלה וקצתו למטה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור ב"למעלה" והקצה השני מלוכש בגוף. כי הנה, פשט – פירוש, ה'כתוב' מה שכתוב: לגבי הנשמה: "ויפח", הוא להורות לנו, כמו שעל-דרך-משל כשהאדם נופח לאיזה מקום, אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתיים – בין האדם הנופח לבין הדבר שעליו הוא נופח, אין הבל הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום, – עליו הוא נופח? ככה משל – בנמשל, אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחינת הבל העליון. – אינו מגיע אז ההבל שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אך באמת, אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך, כי – הרי כתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", ו"מלא כל הארץ כבודו", ו"לית אתר פנוי מיניה", – אין מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, כ"שמים ממעל ועל הארץ

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה ה' חסר בהבנת הענין בהשמתם?) – י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט – פנימיות החיות, אח"כ פני' הדיבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח – כנ"ל) ואח"כ אותיות הדיבור (ולא בנפיקה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" – התלבשות הנשמה בגוף – היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה ה' צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) – על השינוי גם לאחר הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי) ה"ז עד"מ שכאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע – היינו מגיע – גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דריפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז – כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד.
4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מבאי כאן רבנו הזקן משל – "כגון בריאה של בהמה" – מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרכי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שור"ע יו"ד רס"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג.

והוא על־הדרך־משל, מחבל עב שזור מתרי"ג – 613, חבלים
דקים, ככה חבל ההמשכה הנקרא לעיל כלול מתרי"ג –
613, מצות¹⁰, – כל מצוה היא חבל דק מהחבל הכללי,
וכשעובר חס־ושלום על אחת מהנה – על אחת מתרי"ג
המצוות, נפסק חבל

הדק – שכנגד אותה
מצוה, וכו'. – וכשנפסקים
מספר מרובה יותר של
חבלים דקים, על־ידי
שהוא עובר חס־ושלום
על כמה וכמה מצוות,
נגרמת חלישות גדולה
בחבל. ואילו "כרת" הוא
ענין שהחבל כולו נכרת
ונפסק רחמנא־ליצלן. אך
גם בחיב כרת ומיתה
נשאר עדין בו הרשימו
– הרשם, מנפשו
האלקית, ועל־ידי־ה
יכול לחיות עד חמשים
– אם הוא חייב כרת, או
ששים – אם הוא חייב
מיתה בידי שמים, שנה
ולא יותר – מזמן נקוב
זה. (ומה שכתוב פ"ש
האר"ל שנקנסה בו –

במי שעובר על חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, פחינת
המקף וכו' – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות
פנימית, כי נשמתו נכרתה משרשה, אבל הרי הוא מקבל חיות
מבחינת ה"מקף", משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו
נכרתה מההשפעה הפנימית של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו,
הרי היה יכול לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? – אלא,
האמור לעיל בשם האר"ל) אינו ענין לחיי נשמות הגוף¹¹,
– שמבחינת ה"מקף" יוכל לחיות גם כשלא נשאר שום רושם
מהנפש האלקית, ומידי – ומדובר, עד חמשים שנה, –
כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי
בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקף", או בזמן הזה כדלקמן):
– כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה
על־ידי התלבשות בעינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו לקבל
ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה בשם הוי',
שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר
מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח
שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקף" (כמאמר
האר"ל).

מתחת אין עוד, – בלעדי הקב"ה, ו"איהו ממלא כל עלמין
וכו", – הוא יתברך מלא כל העולמות וכו', הרי שהקב"ה
נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר שיסתר
עליו יתברך, אלא כמו שכתוב בישעיה': "כי אם עונותיכם

היו מכדי־לם ביניכם
לבין אלקיכם". והטעם,
– מדוע יש בכוח העונות
לכסות ולהבדיל בין
הנשמה לאלקות, הוא:
לפי שהם – העונות, נגד
רצון העליון ברוך־הוא
המחיה את החבל, כמו
שכתוב⁸: "כל אשר
חפץ ה' עשה בשמים
ובארץ" – הכל, מהשמים
עד הארץ, נברא ברצונו
של הקב"ה, (וכמו)
שנתבאר לעיל, – בפרק
ד', שהוא – הרצון
העליון, מקור השפעת
שם הוי', ונרמז בקוצו
של יו"ד. – של שם הוי',
וכיון ששם הוי' הוא מקור
ההשפעה לכל הנבראים,
הרי דבר שהוא נגד מקור
ההשפעה של שם הוי'

(והוא ענין העונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה.
ואם כך – הרי העונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות
האלקית שממנה־הבל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף
האדם. וזהו ענין הכרת, שנקבת ונפסק חבל ההמשכה
משם הוי' ברוך־הוא, שנמשכה מה"א תתאה – האות ה'
האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, – הרי שאין הנשמה
שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של
היהודי היא מהקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית
המקדש – כך יסביר להלן), מביא אז דבר זה למיתה גשמית של
הגוף, וכמו שכתוב בפרשת אמרי: "ונכרתה הנפש ההיא
מלפני, אני ה'" – כלומר, משמעות ענין ה"כרת" היא, שהוא
נכרת מהוי', ובלשון רבנו הזקן: "מלפני" דיקא. – ממני דוקא,
משמעות הכריתה היא שהוא נכרת מפנימיות האלקות, שהיא
(כאמור לעיל) שם הוי'. ובשאר עברות שאין בהן כרת –
על־כל־פנים הן פוגמין – את הנפש, כנודע; ופגם, הוא
מלשון פגומת הפסין. – סכין שחיטה פגום, היינו שחסר משהו
באותו מקום; כך גם בענינו, שחסר משהו מחבל ההמשכה
שממנו הוי' אל הנשמה, כפי שרבונו הזקן מסביר מיד להלן:

7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא – דכאו"א מקבל חיות כפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהייה בב"א ועוד. ואולי מוכן עפמשנת בקר"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב). 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

יום שישי כ"ג תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 190, פרק ו. אמנם זהו... עד עמ' צו, כנודע לי"ה.

אגרת התשובה

פרק ו אמנם זהו בומן שהיו ישראל במדרגה

עליונה כשהיתה השכינה שורה

בישראל בבחמ"ק. ואז לא היו מקבלים חיות לגופם

רק ע"י נפש האלקי לבדה מבחי' פנימי' השפע

שמשפיע א"ס ב"ה ע"י שם הוי' ב"ה כנ"ל. אך לאחר

שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה

כמ"ש ובפשעיהם שולחה אמכם דהיינו שירדה השפעת

בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה

למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה ב"ס דנוגה

המשפיעות שפע וחיות ע"י המזלות וכל צבא השמים

והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל

הצומח כמארו"ל אין לך כל עשב מלמטה שאין לו

אם נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', לא היתה יכולת להמשיך

לחיות, כאמור, שבשעה שעלידי ענין של כרת נכרת ונפסק

"חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש",

שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אך לאחר שירדו

ממדרגתם, וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, -

שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרוא-אחרא, שזה ענין של

סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות, ב"מ

שכתוב⁵: "ובפשעיהם שלחה אמכם", - "אמכם" היינו

השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת

ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם

הוי' זה ה' תתאה של שם הוי' שכאמור לעיל - משם בא "חבל

ההמשכה" לנשמה. דהיינו שירדה השפעת בחינת ה"א

תתאה - של שם הוי', הנזכר לעיל, ונשתלשלה ממדרגה

למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה בעשר

ספירות דנוגה, - בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם

טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁶,

המשפיעות שפע וחיות עלידי המזלות וכל צבא השמים

והשרים שעליהם, לכל החי הגשמי שבעולם הזה, -

שחיותם באה מקליפת "נוגה" עלידי המזלות וצבא השמים

והשרים, וגם לכל הצומח, - שגם חיותם, המתבטאת בענין של

צמיחה, שהם צומחים מקטן לגדול - באה גם כן מקליפת "נוגה"

1 פרק ו. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך

2 הסוד, הקדים להסביר מה שמחפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים,

3 שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי

4 שמים" היה מת ממש לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך

5 השאלה: הרי ראינו הרבה

6 חייבי כריתות ומיתה בידי

7 שמים שחיו את שנותיהם

8 באריכות ימים ו"בנעמים"? 2

9 כדי להבהיר שאלה זו, הסביר

10 רבנו הזקן, שהנשמה היא

11 חלק משם הוי', וגם פנימיות

12 הנשמה וגם חיצוניותה הן

13 שתיהן באופן של "ויפח"

14 ("ויפח באפיו נשמת חיים"). 8

15 כלומר, מפנימיות האלקות: 9

16 פנימיות הנשמה באה

17 מפנימיות שם הוי' ושם הוי'

18 הוא הרי הפנימיות שבאלקות. 11

19 וכן חיצוניות הנשמה

20 הנמשכת (בגוף) עלידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות

21 הדיבור. ושתייהן - פנימיות וחיצוניות הנשמה - הן באופן של "ויפח".

22 שבוה נכללות כל מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת

23 בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה

24 נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה,

25 הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפיקה". שבשעה שקיים דבר החוצץ

26 ומפסיק בין הנופח לבין הדבר אליו הוא נופח, אין חבל הנופח מגיע

27 למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק,

28 אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר

29 המפסיק). בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל

30 נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות

31 הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין

32 של כרת רחמנא-ליצלן החותך את חבל ההמשכה - עלולה אז החיות

33 שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף, וממילא היה משפיע הדבר

34 להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני שימלאו לו

35 חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני שימלאו

36 לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו הזקן, שכך היה רק

37 בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של

38 בני ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה עלידי

39 שם הוי'. ואילו בזמן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני

40 ישראל יכולה להימשך באמצעות "קליפה" (כלומר, שחיות הקדושה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם - עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שעי' מעשה בני אדם יכוא גלות השכינה"? ועי' מביא ראי' וגם ביאור: א) ראי' - שכן הוא ב) ביאור - מפני שהיא אמכם". 6. ישעי' נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד - בנוגע לכללות העולם. בפ"ה - בנוגע לנשמה דכאו"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבח"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד", כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)".

הסְטֵרָא־אַחְרָא, – זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים
של רע, או מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם נשפעות כל מחשבות
טובות וקדושות וכו', – כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים,
שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. כי "זה לעצמת זה
עשה האלקים" וכו'¹⁵. –

לעומת כל דבר

שבקדושה, יש כנגדו
בקליפה וסטרא־אחרא, והיכלות הסְטֵרָא־אַחְרָא
מקבלים ויונקים חייתם מהתלבשות
והשתלשלות השפע
דעשר ספירות דנוגה, –
איך השפע בא ויורד
ממדריגה למדריגה עד
שהשפע יורד בהיכלות
ה"סטרא אחרא", התלולה
– קליפת "נוגה" כלולה,
מבחינת טוב ורע, היא
מבחינת "עץ הדעת" וכו',

– בחינת עץ הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, כנודע ליודעי חן.
– ליודעי חכמת הקבלה, הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם
אחרי ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא־אחרא",
שממש מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה,
דיבור או מעשה. להלן יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא –
לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא־אחרא" כשאר בעלי
חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא
ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא
הוא הממשיך להן זאת, לכן הוא מקבל החלק הראשון
מההשפעה שהן משפיעות לאחר מכן,

על-ידי המזלות וצבא השמים והשרים, כמאמר רבותינו
זכרונם לברכה¹⁶: "אין לה כל עשב מלמטה שאין לו מזל
וכו'". – למעלה – המכה בו ואומר לו גדל, המשפיע בו ענין
הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם

על-ידי קליפת "נוגה", לכן

– ואין יכול גם החוטא

ופושעי ישראל לקבל
חיות לגופם ונפשם
הנבדלות – גם כן מקליפת
"נוגה", כמו שאר בעלי
חיים ממש, – המקבלים
חיותם על-ידי קליפת
"נוגה", כמו שכתוב¹⁷: –
שקיים מצב שהאדם הוא
"נמשל בבהמות נדמו".
– משולים ודומים
לבהמות, ואדרבה –
לדיפך, לא זו בלבד שהוא
גם יכול לקבל חיותו
מקליפה, כמו בהמה ושאר

דברים חיים או צומחים שבעולם הזה, אלא הוא מקבל חיותו
משם ביתר שאת ויתר עז, – ויתר מאלה, על-פי המבואר מזהר
הקדוש פירשת פקודי, שכל שפע וחיות הנשפעות לאדם
התחתון בשעה ורנע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או
בדיבור או בהרהורי עברה וכו'¹⁸ – בשלשה לבושי מחשבה
דיבור ומעשה, הכל – כל השפע והחיות הללו, נשפע לו
מהיכלות הסְטֵרָא־אַחְרָא המבארים שם ביתר הקדוש. –
וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא־אחרא, מהם באה החיות
למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה.
והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות

אגרת התשובה

מזל וכו'. ואין יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל
חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש
כמ"ש נמשל בבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת
ויתר עז עפ"י המבואר מזה"ק פ' פקודי שכל שפע
וחיות הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורנע שעושה
הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה
וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם
מזה"ק. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו
מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות
כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעז"ז עשה
האלקי וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם
מהתלבשות והשתלשלות השפע ד"ס דנוגה הכלולה
מבחי' טו"ר היא בחי' עה"ד וכו' כנודע ל"ה.

יום שבת קודש כ"ד תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צו, והנה יעקב... עד עמ' 192, נאמר וכו':

אגרת התשובה

שראשו אחד למעלה
וראשו השני למטה, אם
ימשך אדם בראשו השני
– יענע וימשך אחריו גם
ראשו הראשון כמ"ל

והנה

יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו
א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשוך אדם בראשו
השני יענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמ"ל

61 ובלשון רבנו הזקן: והנה,

62 "יעקב חבל נחלתו"¹⁴

63 בתיב¹⁵, – נשמתו של

64 יהודי היא כמו חבל, על

65 דרך־משל, כמו החבל

10. ב"ר פ"י, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל "ופושע" לי יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה ב"וכו" – ואולי הכוונה ל"וגם אם אינו כו" (שבח"א פ"א) דלי "וגם" משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף "וכו")." 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? ! והביאור – שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמנם כו' ונתלבשה ב"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות דקדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה ב"ס דנוגה – קליפת נוגה (הלבוש – בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה – עדמש"כ לעיל נד, סע"ב [וא"כ – אינו כמש"כ בס' הר"י שי' קארף. וצ"ע]. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרך כשירדו ממדר' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד. 16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל

כי ברכה והצלחה בבני ישראל הן דוקא על-ידי פרנסה בשמירת
שבת ודיני התורה בכלל. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם
לברכה¹⁹: "אין בדינו לא משלות הרשעים וכו"²⁰ — שהם
חיים בטוב, "בדינו" דוקא, כלומר בזמן הגלות אחר החרב.
— מפני שמקבלים אז חיות
מהקליפות. וזהו בחינת
גלות השכינה כביכול, —
כשמ"ה תתאה" של שם
הוי' נמשך בקליפות,
להשפיע להיכלות
הסטרא-אחרא אשר
שנאה נפשו יתברך. —
יצטרך הקב"ה להשפיע
להן תוספת השפעה, יותר
מאשר הוקצב להן מראש
לינוק מקדושה, וזאת — כדי
שיהיה ענין הבחירה וענין
העבודה. ויבשהאדם
עושה תשובה נכונה —
אין מסלק מהם —
מהקליפות, ההשפעה
שהמשיך — בהן, במעשיו
ומחשבותיו, כי
בתשובתו מחזיר השפעת השכינה למקומה. — והיה נטל
מחן ההשפעה שנמשכה בהן על-ידי "גלות השכינה" בתוכן. וזהו
— מה שהמלה "תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד'
מהזהר הקדוש). ושובה של "ה' תתאה" היא "תשובה תתאה",
תשוב ה'"א תתאה" — שבה מבחינת גלות, וכמו שכתוב²¹:
"ושב ה' אלקינו" — מקור נשמתו, את שבותך, כלומר עם
שבותך, — הוא עצמו ישוב עם שובך, וכמאמר רבותינו
זכרונם לברכה²²: "והשיב לא נאמר וכו'": — אלא "ושב",
והכוונה היא שהוא עצמו ישוב מהגלות, על-ידי שיהודי שב
גלות, — שב "אלקינו" מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

שאפשר לו להמשיך. וככה ממש בשרש נשמת האדם
ומקורה מבחינת ה'"א תתאה" — ה' אחרונה של שם הוי',
הנזכר לעיל, — שבשעה שהוא עושה עבירה, הוא ממשיך
ומוריד השפעתה — של "ה' תתאה", משם שרשו ומקורו,
על-ידי מעשיו הרעים
ומחשבותיו עד תוך
היכלות הסטרא-אחרא
כביכול, שמשם —
מהיכלות הסטרא-אחרא,
הוא מקבל מחשבותיו
ומעשיו. — ולמרות
שהסביר לעיל, שבחיבי
כריתות נפסק "חבל"
להמשכה" משם הוי',
כיצד, אפוא, הוא יכול
על-ידי חבל זה להמשיך
תוספת יניקה לסטרא-
אחרא? — אלא שמובא
בחסידות, שרושם מהחבל
(חיצוניות החבל) נשאר,
ולכן הוא יכול על-ידי זה
להמשיך תוספת יניקה
ב"סטרא-אחרא". ומפני
שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה, לכן הוא נוטל חלק
בראש, — חלק גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול
לקבל השפעתו מקליפות וסטרא-אחרא, אלא הוא מקבל יותר
השפעה ודי' למבין. — אלא, אף-על-פי-כן כתוב בחסידות¹⁸,
סוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, כי יהודי יכול רק באופן
זמני לקבל השפעתו מסטרא-אחרא, ולא לזמן ממושך, כי אין זה
המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר זה
בשיחה קדושה, בשייכות לחיזוק שמירת שבת בבני ישראל, שיש
להסביר ליהודי, שהריוח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת, עליו
לדעת, שהסוף של ריוח זה וניצול הריוח לא יכול להיות טוב,

— קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה? ! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם — ועפ"ז מובנים כמה
שינויים מפרק לפרק. — שזהו (כסיום הענין דהכתוב — ע"י) שיעקב — חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו),
מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו — הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע) (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב) (ולכן בפמ"ה שא"צ
לשלול ענין וביאור שקדמו — לא הוסיף "כתיב") והפכי מהנ"ל) — שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע
לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: ההחבל ממשיך לאחרים) (ולא כבפ"ה —
ליעקב) — ירידה למטה מיעקב חבל — עד תוך היכלות כו' — שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל
שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשפיע כו')¹⁸. קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי' (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: 1) דרך רשעים צלחה — ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות
ז, א). 2) השלוה דבשביל לטרוח כו' — למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים — דבזמן הגלות דוקא — הרשע מקבל
חיות (וגם יכול להיות בנעימים — כדלעיל רפ"ד) — ומקבל — בראש (וגם באיכות — היינו — שלוח) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו
כו". ראה להלן עמוד 1239. 21. נציבים ל, ג. 22. מגילה כט, א.

יום ראשון

יום רביעי

יח תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.

דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוחין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוחין רחבים.

דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבי'ן, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאונא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.

אדמו"ר הזקן התבטא על ר' משה ווילענקער: למשה יש מוחין דגדלות, ובפועל השנים שהתיגע הוא יגע [=השיג] מוחין רחבים.

ש'לש שנים הכין ר' משה ווילענקער את עצמו ל'יחידות' אצל אדמו"ר הזקן, ואחר־כך נשאר שבע שנים בליאזנא כדי לישם את ה'יחידות' בעבודה בפועל.

יום שני

יום חמישי

יט תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: אך הענין . . . צד החי' וכו'.

מהנהגות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה ימים, היה אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך - בלא שם ומלכות.

יום שלישי

יום שישי

כ תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י.

תהלים: צוקד.

תניא: ככה ממש . . . צד האותיות.

שלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים - דערהערט מען - ג-טליכקייט בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

ש'לשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד, ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה, ורק בחסדי ה' יתברך עמנו מרגישים לפעמים - דערהערט מען [=קולטים] - אלקות בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

יום רביעי	שבת	כא תמוז	ה'תש"ג
-----------	-----	---------	--------

שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קדיקה.
תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.

אין מברכים שהחזינו בין המצרים ואפלו בשבת.

כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל, שִׁבְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל תּוֹכִיּוֹת נִקְדַּת פְּנִימִית לִכְבוֹ הוּא מִקְדָּשׁ לְשִׁבְתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהִנֵּה מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, גַּם בְּזִמָּן הַגְּלוּת וְהַשְּׁמוּם, קָדוֹשׁ הוּא. וְכִדְאִיתָא בְּשִׁמוֹת רַבָּה פֶּרֶק ב', "אמר רבי אחא, לְעוֹלָם אֵין הַשְׁכִּינָה זֹזָה מִכְתָּל הַמַּעֲרָבִי". וְכָל עֲנִין הַשְּׁמוּם הוּא בְּהַבְנִינִים, וְכֵן הוּא גַם בַּמִּקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שִׁבְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, דְּהִיסוּד הוּא שְׁלֵם זָךְ וְטָהוֹר, וְכִמוּ שִׁפְתוֹב "אני ישנה ולבי ער", וְאִיתָא [וַיִּשְׁנֶן] בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה "אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן", דְּכָל עֲנִין הַשְּׁמוּם, רַחֲמָנָא לְעֻלָּן, שִׁישְׁנוּ בִּישְׂרָאֵל, הוּא רַק בְּדַגְמַת הַבְּנִינִים שֶׁמַּחֲוֶן לְהִיסוּד, אֲבָל הִיסוּד דַּמִּקְדָּשׁ הַפְּרָטִי הוּא בִּקְדָּשְׁתוֹ.

יום ראשון	יום חמישי	כב תמוז	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: מט"מ, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קורקו.
תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.

אאמו"ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאר די קאפ און ריין די הארץ. א חסידישע הנהגה טובה מאכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטארקט די תקוה ובטחון בריינגט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.

אֲדֹנִי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] אָמַר: פֶּתַח־חַסִּידִי מִבֵּיא לְרֹאשׁ צִלּוּל וּמִנְקָה אֶת הַלֵּב. הַנְּהִיגָה טוֹבָה חִסִּידִית עוֹשֶׂה אֹרֶךְ חַיִּיתוֹ. נִגּוֹן חִסִּידִי מַחֲזִיק אֶת הַתְּקִנָּה וְהַבְּטָחוֹן, מִבֵּיא שְׂמִיחָה וּמַעֲמִיד אֶת הַבֵּית וְאֶת בְּנֵי הַבֵּית בְּקֶרֶן אֹרֶחַ.

יום שני	יום שישי	כג תמוז	ה'תש"ג
---------	----------	---------	--------

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שני עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: פרק ו. אמנם . . . צו לי"ח.

כְּאֶשֶׁר מִטּוֹת וּמִסְעֵי נִפְרָדוֹת, קוֹרִין – בְּמִנְחַת שַׁבָּת, ב', ה' – לְלוֹי עַד סוֹף כָּל הַמִּסְעוֹת.

יום שלישי	יום שבת קודש	כד תמוז	ה'תש"ג
-----------	--------------	---------	--------

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קכ.
תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו'.

מפתגמי הצ"צ: א פנימי איז, אז בעטען א ברכה אויף עבודה איז דאס אל ישעו בדברי הבל, און עס דארף זיין תכבד העבודה על האנשים.

מִפְתָּגְמֵי הַצַּמַּח צְדָק: "פְּנִימִי" הוּא – שְׁלִבְקָשׁ בְּרָכָה עֲבוּר 'עֲבוּדָה' הָרִי זֶה "אַל יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי הָבֵל", וְנִחוּץ שִׁיחָה "תְּכַבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים".

שימוש בחפץ חברו ללא רשות

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשע"ט

יותר שבאמת אינו עובר על איסור, ולא שטועה ומורה היתר לעצמו שלא כדין (ראה ברכת משה על המחנ"א שם, ב), אך בספר 'קול אליהו' (ח"ב אהע"ז ב) כתב כי אין ללמוד מכאן היתר לשימוש בנכסי חברו ללא רשות, כי בגמרא (סנהדרין כו, ב) מבואר שההיתר נאמר רק באר"ס ולא באדם אחר.

וטעם החילוק, כי כאשר בעל הבית לוקח את האר"ס הרי כיון שכן דרך האר"סים, מלכתחילה הוא מסכים לכך וכאילו נתן רשות מפורשת, אך במקרה לא רגיל שהבעלים לא העלה על דעתו, אסור למרות שברור שאם היה יודע היה מסכים (ראה יד רמ"ה לסנהדרין שם, ובברכת משה למחנ"א שם).

וכן פסק אדמו"ר הזקן (הלכות מציאה ופיקדון, ד"ה): "ואפילו ברור לו שכשיודיע לבעליו שהוא נטלה אזי ישמחו ויגילו מפני אהבתם אותו, אסור לו ליהנות בה בלא דעת הבעלים". ומכל מקום, "מותר לבן ביתו של אדם ליתן פרוסה לעני שלא מדעתו, לפי שכך נהגו בעל בתים ומתחילה נתרצה בעל הבית בכך".

הלכות עדות פרק י, הלכה ה: אִרְיִם שֶׁלֶקַח דָּבָר מוּעָט מִן הַפְּרוֹת שֶׁבִּכְרוּ בִּימֵי נִסְן וַיְמִי תִּשְׁרִי, קָדְשׁ שֶׁתִּגְמַר מִלְּאֻכְתָּם - אִף עַל פִּי שֶׁלֶקַח שְׁלֹא מִדַּעַת בַּעַל הַשָּׂדֶה - אֵינוֹ גָּנֵב, וְכִשְׁר לְעֵדוּת; שְׂאִין בַּעַל הַשָּׂדֶה מִקְפִּיד עַל זֶה.

האם מותר להשתמש בחפץ של חברו ללא רשות, כאשר ברור לחלוטין שהיה מסכים לכך ברצון?

כתב ה'מחנה אפרים' (הלכות גזילה סי' י) שהדבר שנוי במחלוקת בין התוספות לרמב"ם. לדעת התוספות (ב"מ כב, א), גם אם ברור שהבעלים היה מסכים, כל עוד לא ניתנה רשות בפועל אסור להשתמש, אך הרמב"ם כאן כותב שמותר לאר"ס לקחת דבר מועט מן הפירות בימי ניסן משום שבעל השדה אינו מקפיד עליו, הרי שלדעתו הדבר מותר.

אמנם, הסמ"ע (ח"מ לז, לו) פירש שהרמב"ם מתיר משום שהאר"ס מורה לעצמו היתר לקחת, ואע"פ שבאמת אין הדין כן, מכל-מקום אינו נחשד מחמת כך להעיד שקר והוא כשר לעדות.

אמנם, מלשון הרמב"ם "אינו גנב וכשר לעדות" משמע

'אין אדם קרוב אצל ממונו'

יום שני י"ט תמוז ה'תשע"ט

יקום דבר - במקיימו דבר הכתוב מדבר". כלומר, רק זרים יכולים לקיים את הדבר על ידי עדותם ולא בעלי הדבר. ולכן, המעיד שלוה בריבית אין זו 'עדות שבטלה' אלא מחלקים דיבורו, כך שדבריו על עצמו אינם עדות כלל ואינו נאמן על זה, ודבריו על ראובן הם עדות נאמנה.

ובאומר 'פלוגי רבע את שורי' מתקבלת עדותו גם לגבי השור, ואין אומרים 'פלגינן דיבוריה' כי כיון שאין אדם קרוב אצל ממונו, נאמן. ואף שאין השור נסקל על פי בעליו – אם יש עדות על הרובע, מתוך שמתקבלת העדות עליו מתקבלת גם עדות הבעלים על השור (רש"י סנהדרין שם, ד"ה הדר). אך לדעת הראב"ד ההלכה שונה לחלוטין:

דברי האדם על עצמו אכן אינם בגדר עדות, כנ"ל. אבל עדות על שורו, תורת עדות עליה כי "אין אדם קרוב אצל ממונו" ואין אומרים בה 'פלגינן דיבוריה', אלא זו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וכשם שאינו נאמן על שורו, כך אינו נאמן על הרובע" ולכן "אינו נהרג לא שורו ולא אותו פלוגי" (כס"מ).

הלכות עדות פרק יב, הלכה ב: רְאוּבֵן שֶׁהֵעִיד עָלָיו שֶׁמְעִין שְׁחִלּוֹת בְּרִיבִית, וְהֵעִיד לוֹ וְאָמַר: לִי הַלּוּה בְּרִיבִית... אִף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה לוֹ שְׁחִלּוֹת בְּרִיבִית, אֵינוֹ מְשִׁים עֲצָמוֹ רִשָּׁע; וְנֶאֱמָן עַל רְאוּבֵן, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל עֲצָמוֹ... פְּלוּגִי רֵבֶעַ אֶת שׁוּרִי - הוּא וְאַחֵר מִצִּטְרֵפִין לְהִרְגוֹ, שְׂאִין אִדָּם קָרֹב אֶצֶל מְמוֹנוֹ.

לוי שהעיד על ראובן שהלוה לו, מחלקים את העדות לשנים, מדין 'פלגינן דיבוריה', ונאמן שראובן הלוה בריבית ולא נאמן על עצמו שלווה (סנהדרין כה, א).

והקשו הראשונים (רבינו יונה, ר"ן. סנהדרין י, א): הרי 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה' (לעיל פ"ה ה"ג), ומדוע לא נאמר שכשם שבטלה העדות לגבי עצמו, כך תבטל גם לגבי ראובן?

ותירצו:

הכלל 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה' נאמר בעדים שנמצא בהם קרוב או פסול שהיא בגדר עדות אלא שאם מקצתה פסולה כולה בטלה, אבל דברי אדם על עצמו אינם בתורת עדות כלל, כדברי הגמרא (מכות ז, א) "על פי שנים עדים

עד שתחילתו בפסלותו וסופו בכשרות

יום שלישי כ' תמוז ה'תשע"ט

דומה לגוי שנתגייר שאינו נאמן להעיד על מה שראה בהיותו גוי (משנה למלך בשם הר"י מטראני)?

לדעת הש"ך (ח"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג) - "כל הפסולים מחמת עבירה יכולים להעיד כשחזרו בתשובה הראויה להם, אפילו בעדות שראו בשנעו שהיו פסולים בעבירה, ולא בעיני בזה תחילתו וסופו בכשרות", כי בעת ראיית העדות היה בידו

הלכות עדות פרק יד, הלכה ד: כָּל אֱלוֹ שֶׁמְעִיד בְּהֵן הַגָּדוֹל בְּמֵה שְׂנֵיעַ בְּשִׁחְתָּהּ קָמֵן - אִם הָיָה גוֹי אוֹ עֶבֶר בְּשִׁחְתָּהּ בְּדָרִים אֱלוֹ, וְהֵעִיד אַחֵר שֶׁתִּגְמַר וְנִשְׁתַּחֲרַר - אֵינוֹ נֶאֱמָן.

יש להסתפק: האם מי שעבר עבירה וחזר בתשובה נאמן להעיד על מה שראה בעת שהיה פסול, היינו האם הוא כקטן שהגדיל שלפעמים יכול להעיד על מה שראה בקטנותו או

לעשות תשובה ולהיות כשר לעדות זו (מראות הצובאות סי' יז ס"ק כ"ח).

אך ה'תומים' (שם סק"ח) הביא את דברי התוספתא (סנהדרין פ"ה ה"ג) שהסותר בשביעית שראה את העדות (ובאותה שעה היה פסול להעיד), וקודם שבא להעיד חזר בתשובה אין מקבילים את עדותו אף שבעת הגדת העדות היה כשר, כי "זה הכלל, כל שתחילתו וסופו כשר – כשר, תחילתו פסול וסופו כשר – פסול". וגם פסול עבירה מדרבנן אינו יכול להעיד אם אין תחילתו וסופו בכשרות, וכל-שכן שפסול עבירה מדאורייתא אינו יכול להעיד באופן כזה. והוסיף שהש"ך עצמו (בסי' לה סק"ה) חזר בו, והסכים לדברי מהר"י בן לב

שעדות אנוסים (מומרים מאונס המלכות) אינה מתקבלת גם לאחר שבאו לכשרות כי אין כאן "תחילתו וסופו בכשרות".

וה'חתם סופר' (חור"ם סי' ל"ז) מחלק: אם הפסול הוא מחמת עבירה שאינה של חמס וחמדת ממון – עדותו לאחר חזרה בתשובה כשרה, כי היה בידו להרהר בתשובה ולחזור לכשרותו, אבל רשע של חמס שעליו נאמר "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס" (לעיל פ"י ה"א) אינו יכול להעיד לאחר חזרתו בתשובה, כי בשעה שראה את העדות היה צריך להשיב את הגזילה כדי לחזור לכשרותו, וכיון שהוא 'מחוסר מעשה' אין הוא בכלל מי שבידו לעשות תשובה ואין עדותו כשרה.

פעולות הטעייה לצורך גילוי האמת יום רביעי כ"א תמוז ה'תשע"ט

ויש שביארו כי האיסור הוא בכך שגורם לפסוק דין על פי עד אחד, למרות שעצם הפסק הוא אמת (בית יוסף חור"ם כח, לבוש שם, א).

אך יש שתמחו על כך: הרי אינו מעיד בפועל אלא גורם שהנתבע יודה, ונמצא שבית דין יוציאו ממון על פי הודאת הנתבע ולא על פי עד אחד!

ומבאר הסמ"ע (שם סק"ד), כי יש לחשוש שמחמת הפחד יודה הנתבע ביותר ממה שחייב, ונמצא שיוציא ממון שלא כדין. ולפי זה אין פסול בעצם פעולת ההטעייה, אלא אם כן קיים חשש שתגרום לפסק שאינו אמת.

אך יש שפירשו שהאיסור הוא בעצם העובדה שגורם לנתבע לחשוב שבכוונתו להעיד למרות שאינו עד, ועל כך נאמר 'מדבר שקר תרחק', היינו שאפילו אם אינו מוציא דבר שקר מפיו, אם באמת אינו עד, אסור לו להראות את עצמו כאילו בא להעיד (תפארת יעקב חור"ם שם, ט). ולפי זה אסור לנקוט בפעולת הטעייה מכל סוג, למרות שמטרתה לגרום להוצאת האמת לאור.

הלכות עדות פרק יז, הלכות ה': תלמיד שאמר לו רבו: 'ידע אתה, שאם נותני לי כל ממון העולם – איני משקר! מנה יש לי אצל פלוני, ויש לי עליו עד אחד; לך והצטרף עמי! אם נצטרף, הרי זה עד שקר. אמר לו: 'בוא ונעמד עם העד, ולא תעיד, כדי שיראה הלוה ויפחד, ויגלה על דעתו שאיתם שני עדים, ויודה מעצמו' – הרי זה אסור לו לעמד ולהראות שהוא עד, אף על פי שאינו מעיד. ועל זה וכיצא בו נאמר: 'מדבר שקר תרחק'.

במקרה הראשון התלמיד מעיד שראה את המעשה, וזו עדות שקר ממש, למרות שידוע לו בוודאי שהדבר אכן אירע (שהרי ברור לו שרבו לא ישקר), מאחר שמעיד שראה את המעשה והרי לא ראה.

אך במקרה השני אין הוא מעיד בפועל, אלא נוכחותו גורמת לנתבע לחשוב שבכוונתו להעיד ועל ידי כך יודה. וכאן אין עדות שקר, אך הדבר אסור מדין 'מדבר שקר תרחק'.

אך יש להבין: איזה שקר יש כאן? והרי אדרבה, הרי הוא גורם שהאמת תצא לאור על ידי שהנתבע יודה?

המגדף צריך התראה? יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשע"ט

כשאין התראה". נמצא שלדעת רש"י גם מגדף צריך התראה. ויש לבאר טעמו של רש"י: כאשר אין התראה אין וודאות גמורה שהמגדף גידף במזיד ואי אפשר לחייבו מיתה, בשונה מכרת שמתחייב גם ללא התראה, שהרי כלפי שמיא גליא (כמבואר בגמרא סנהדרין מ, ב) וכן דעת הראב"ד.

אמנם, הרדב"ז חולק על ה'כסף משנה' ולדעתו גם לדעת הרמב"ם המגדף צריך התראה.

ויש להעיר: ה'כסף משנה' עצמו, בהלכות עדות על אתר, מביא את דעת הראב"ד ולמרות זאת אינו מציין מה שצוין בהלכות עבודה זרה, ואינו כותב שלפי הרמב"ם המגדף אינו צריך התראה.

הלכות עדות פרק כ, הלכה ד': ואין לעדים וזממין שנגה, לפי שאין בה מעשה; לפיכך, אין צריכין להתראה, כמו שפירשנו. כל חיובי מיתת בית דין הם בהתראה דווקא, וכך דרשו: "יומת המת (דברים יז, ו) – עד שיתיר עצמו למיתה" (סנהדרין מא, א).

אך כתב ה'כסף משנה' (הל' ע"ז ספ"ב) שלדעת הרמב"ם המגדף אינו צריך התראה, ונימוקו: "ממה שכתב רבינו בהלכות עדות 'ואין לעדים וזממין שנגה' לפי שאין להם מעשה, לפיכך אינם צריכים להתראה' משמע דכל היכא דליכא מעשה ליכא התראה", והרי במגדף אין מעשה.

אבל בפירוש רש"י על הפסוק "ואל בני ישראל תדבר לאמר, איש איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו" כתוב: "בכרת

מתי יכול בית דין לבטל דברי בית דין חברו? יום שישי כ"ג תמוז ה'תשע"ט

ותמה ה'כסף משנה': מנין שרבן יוחנן בן זכאי לא היה גדול כראשונים בחכמת התורה? והרי מזה שנתמנה לנשיא הסנהדרין וראש הישיבה במקום הלל הזקן יש להוכיח שהיה גדול כראשונים "ואפשר גדול מהם היה"!

וה'תוספות יום טוב' (מע"ש פ"ה מ"ב) הביא ראייה לשיטת הרמב"ם מדברי רבי יוסי במשנה (שם), כשתקנו לאחר החורבן במקומות הסמוכים לפדות את הפירות ולהעלות את הדמים לירושלים כדי שלא לעטר את שוקי ירושלים הנתונה בידי האויבים, הוסיפו תנאי ש"אימתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה" - היינו שבית דין שאחריהם יוכל לחדש את התקנה להעלות את הפירות עצמם. ומדוע היו צריכים להתנות כן? הרי כשייבנה המקדש יתבטל טעם התקנה הקודמת ואפשר לעטר את ירושלים בפירות! אלא הסבר הדבר הוא, כי ספק שמא לא יהא בית הדין שבאותו הדור גדול מבית הדין שקדם לו ולא יוכל לבטל תקנתם. ומכאן שגם כאשר בטל טעם התקנה, אין בית דין האחרון יכול לבטל תקנת הקודמים אם אינו גדול מהם.

הלכות ממרים פרק ב, הלכה ב: בית דין שגזרו גזרה, או התקינו תקנה... ועמד אחריהם בית דין אחר, ובקש לבטל דברי הראשונים... אינו יכול, עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין... אפילו בטל הטעם שבגלל גזרו הראשונים... אין האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים מהן.

הראב"ד השיג על זה וסובר שאם בטל הטעם שבגללו גזרו או התקינו תקנה, יכול בית דין האחר לבטל את הגזירה והתקנה, אף שאינו גדול כמו בית דין הראשון.

וראיתו מתקנת חכמים (ביצה ה, ב) שפירות רבעי הגדלים סמוך לירושלים צריך להעלותם לירושלים ולאכלם שם (אף שמן התורה אפשר לפדותם בכסף ולקנות בירושלים מאכלים ולאוכלם בקדושת רבעי), "כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות" ונמנו רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו והתירו לפדות פירות אלו ולהעלות הדמים לירושלים. והרי רבן יוחנן בן זכאי לא היה גדול כראשונים ובכל זאת ביטל תקנתם, כי טעם התקנה (לעטר שוקי ירושלים בפירות) בטל, שהיה זה לאחר החורבן ואין לעטר את ירושלים לצורך הגויים.

האם מותר לחלוק על האב בהלכה? שבת קודש כ"ד תמוז ה'תשע"ט

והש"ך (י"ד סי' רמ ס"א) הוכיח מזה שה'טור' נחלק על דברי אביו הרא"ש בכמה מקומות, כי האיסור לחלוק על אביו נאמר בפניו, אך שלא בפניו מותר. והוסיף שאף כשחולק שלא בפניו ישתדל לעשות זאת בדרך כבוד ככל הניתן, ולכן באחד המקומות שה'טור' חלק על אביו לא הזכיר את שם אביו אלא את שמו של פוסק אחר ההולך בשיטה זו.

אך הש"ך (שם ס"ב) כתב שאפילו לא בפני אביו אסור לחלוק עליו, ושוב חוזרת השאלה כיצד נחלקו גדולי הדורות על אביהם. וגם לשיטת הש"ך עדיין יש להבין את דברי הגמרא "אפילו האב ובנו שעוסקים בתורה...".

וה'פרישה' (שם סק"א) כתב כי האיסור לחלוק על אביו הוא רק כאשר אומר את דעתו מסברא, ללא ראייה מוכרחת, אך כשיש לו ראיות מפורשות, האמת מדברת בעד עצמה וזכותו לומר אותה.

ויש שכתבו שבפניו אסור לומר לאביו בפירוש שחולק על דעתו אלא ישא ויתן אתו עד שיודה לדבריו, וגם אם ישארו חלוקים, לא יאמר לו בפירוש שחולק עליו אלא ישמור את דעתו בלבו (ערוך השולחן שם ס"ב).

הלכות ממרים פרק ו, הלכה ג: ולא סותר את דבריו

[של אביו].

ויש לתמוה: וכי בן הלומד עם אביו חייב לבטל את דעתו ולהסכים לכל דברי האב? הרי זו דרכה של תורה ללמוד מתוך וויכוח בין הלומדים כאשר כל אחד מביע את דעתו, ובפירוש אמרו בגמרא (קידושין ל, ב): "אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה נעשים אויבים זה לזה, ואינם זויים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה!" וכך מצאנו מימי התנאים והאמוראים, ועד לגדולי הראשונים והפוסקים שנחלקו על אבותיהם, כדברי הרא"ש בתשובותיו (נה, ט): "מי לנו גדול כרש"י ז"ל שהאיר עיני הגולה בפירושו, ונחלקו עליו בהרבה מקומות יוצאי ירכו רבינו-ם ור"י ז"ל וסתרו דבריו!" וכן הרמב"ם (הל' שחיטה יא, י) הביא את דברי אביו וחלק עליהם.

ויש שרצו לפרש כי האיסור לסתור את דברי האב נאמר רק בדברי חולין ולא בדבר הלכה שבזה מותר וחובה להביע את דעתו ללא משוא פנים (באר שבע סנהדרין קי, א). אמנם בדברי רש"י (קידושין לא, ב) והפוסקים מבואר שהאיסור נאמר גם לגבי דברי תורה.

זכות הרבים מסייעתם ובייחוד בכפר חב"ד שתפקידו כאמור זה כמה פעמים להיות דוגמא חיה למושב חב"ד.

ממכתב ד' תמוז, תשי"ח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ח כ"ד תמוז תשע"ט

19 פי ששכח הדבר מפמה שנים, והכתב הוא שהזכירו
20 - הרי זה מעיד¹².

(11) שם עמוד ב. "ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו". ומפרש רבינו, שזה מוסב אל התובע. אבל רש"י שם מפרש, שהעד הוא תלמיד חכם, ולפיכך אינו חשוד להעיד שקר בדבר שאינו יודע. וכן נוסחה ההלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן כח, סעיף יד, שהכול תלוי בעד. והטור שם מצטט את דברי רבינו כך: לפיכך אם היה הבעל דין תלמיד חכם וכו', וייתכן שזה מוסב אל הנתבע, שאם הוא תלמיד חכם לא יחשוד בעד שאינו זוכר (כסף משנה). (12) כמו שמצינו לעיל פרק ג הלכה א שהקילו בדיני ממונות שאינם צריכים דרישה וחקירה, כדי שלא תנעל דלת בפני לוויין. אבל בדיני נפשות מבואר ביבמות לא, ב שאם לא יזכרו העדים את עדותם אלא מתוך הכתב, אסור להם להעיד, כמו שאמרו שם: "זימנין דחזי מכתבא ואתו מסהדי ורחמנא אמר: מפיהם ולא מפיו כתבם", וסובר רבינו שאפילו בזוכרים עדותם מתוך הכתב ידובר שם (כסף משנה).

ד. הואיל והדבר בן¹³, שטר שניצא לבית דין, ובאו עדים ואמרו: כתב ידנו הוא זה, אכל מעולם לא ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מזה לו - לא נתקנים השטר, והרי הן פתורשים¹⁴ עד שיוזכרו עדותן. וכל מי שאינו דן בן - לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו¹⁵. אכל אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר, או שהיו שם עדים שזה כתב ידו¹⁶ - מקנימין את השטר, ואין משגיחין על דבריהן שאומרים: אין אנו זוכרים עדות זו; שמה חזרו בהן, וזה שאמרו: אין אנו זוכרים - כדי לכתל השטר. ובאלו אמרו: קטנים היינו, פסולי עדות היינו - שאין נאמנים, הואיל ומתקנים השטר שלא על פיהם¹⁷. ומפני טעם זה מקנימין כל השטרות, ואין אנו צריכין להביא עדים ולשאל אותם אם הם זוכרים עדות זו או אינם זוכרים אותה; שאפילו באו ואמרו: אין אנו זוכרים אותה - אין שומעין להן, הואיל ואפשר לקימו שלא מפיהן¹⁸.

(13) שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה אלא על הממון שבשטר, שזה חייב לזה, לעיל הלכה א. (14) כחרשים, שאינם שומעים ואינם מדברים, שפסולים לעדות הואיל ואינם בני דעת והרי הם כשופטים, כמבואר לקמן פרק ט, הלכה י"א. ובכתב יד התימנים: והרי הוא כחרש. כלומר, השטר אינו אלא כחרס. וכן נוסח המהרי"ק בסוף שורש עד. (15) אינו יודע כלום, אפילו להבחין בין ידו הימנית לשמאלית, כלשון הכתוב יונה ד, יא. והשווה אמרה זו במדרש עשרת הדברות ז. והראב"ד חולק: "ויש מי שאין מורים כן ויודעים בדינים כמותו" ולדעתו מה שאמר רב יוחנן (כתובות כ, א): "אף על פי שאינו זוכר מעצמו" -

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשע"ט

הלכות עדות

פרק שמיני

(1) דין המכיר חתימת ידו ואינו זוכר את גוף העדות. הנזכר בעדות מתוך הכתב.

א. מי שחתם על השטר, וכן להעיד על כתב ידו בבית דין, והקיר כתב ידו שזהו בודאי, אכל אינו זוכר העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון כלל שזה לזה מזה לעולם² - הרי זה אסור להעיד על כתב ידו שהוא זה בבית דין. שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה⁴; וכתב ידו הוא כדי להזכירו הדבר, אכל אם לא נזכר - לא יעיד⁵.

(2) ובכתב יד התימנים: מעולם. (3) בכתב יד הנ"ל: על כתב ידו זה בבית דין. (4) כתובות כא, א. וכדעת החכמים שם. (5) שם כ, א "רבי יוחנן אמר אף על פי שאינו זוכר מעצמו". ומפרש רש"י: אלא לאחר שראה בשטר נתן בליבו ונזכר... אבל אינו זוכר לגמרי לא, דרחמנא אמר: מפיהם ולא מפיו כתבם. ובירושלמי שם פרק ב, הלכה ד אמרו: "רבי יוחנן (=האומר אף על פי שאינו זוכר מעצמו) כרבנן", האומרים על ממון שבשטר הם מעידים, וזכירה מתוך השטר חשובה זכירה, אבל כל שאין זוכרים כלל אפילו מתוך השטר - אינם מעידים. וזה שדקדק רבינו לעיל פרק ו, הלכה ב ואמר: "ויאמר כל אחד ואחד זה כתב ידי ואני עד בדבר הזה", כלומר, אני זוכר את העדות. והשווה לקמן הלכה ד.

ב. אחד הזוכר את העדות ואחד שראה כתב ידו או שהזכירוהו אחרים ונזכר, אפילו הזכירו העד השני שהעיד, אם נזכר - הרי זה מעיד⁶. אכל אם הזכיר אותו התובע עצמו, אף על פי שזכר - אינו מעיד; מפני שזה דומה בעיני בעל דין⁹ כאלו העיד שקר בדבר שלא ידע¹⁰.

(6) בטרם ראותו את כתב ידו. (7) ונזכר ממנו. (8) כתובות שם. ואין אומרים עד שני נוגע בעדותו הוא, שנוח לו שחבירו יסכים עימו כדי שייאמרו דבריו ויעשו פרי (סמ"ע) לחושן משפט סימן כח, סעיף קטן מה. (9) התובע. (10) ונמצא התובע חושדו כשקין (שם).

ג. לפיכך, אם היה התובע תלמיד חכם, והזכיר התובע הזה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שתלמיד חכם יודע, שאילו לא זכר הדבר - לא היה מעיד¹¹. וכל הוא שהקילו בדיני ממונות, שאף על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו תועלת והנאה, והרי זה כ"מעיד על עצמו", לקמן פט"ו, ה"א. (7) וכולם מתבארים והולכים מכאן עד פט"ו, ה"ד.

14 ב. נשים פסולות לעדות מן התורה. שְׁנֵאמַר: על פי
15 שְׁנֵים עָדִים - לְשׁוֹן זָכָר, וְלֹא לְשׁוֹן נְקֵבָה.⁸

8) שנים, ולא שתיים. ובשבועות ל, א דרשו: "ועמדו שני האנשים (דברים יט, יז) בעדים - הכתוב מדבר (=ללמדך) שאין עדות בנשים, רש"י, ...ונאמר כאן שני, ונאמר להלן (שם, טו) שני (=על-פי שני עדים), מה להלן בעדים - אף כאן בעדים". וכן ב'ספרי' שם אות קצ. ומקור דרשת רבינו - אינו ידוע.

16 ג. וכן הטמטום⁹ והאנדרוגינוס¹⁰ פסולין, מפני שהן
17 ספק אשה¹¹. וכל מי שהוא ספק פשר ספק פסול -
18 הרי הוא פסול. שאין העד בא אלא להוציא ממון
19 על פיו או לחיוב¹² על פיו¹³, ואין מוציאין ממון
20 מספק¹⁴ ואין עונשין מספק דין תורה¹⁵.

9) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, וערוותו אטומה.
10) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות (הל' אישות פ"ב,
הכ"ד-כה). (11) תוספתא ביכורים פ"ב, מ"ד: "ופסול לכל עדות שבתורה כנשים". (12) עונש, מכות או מיתה.
13) ובכת"י תימן: על פיו עוון. רומז לדברים יט, טו.
14) כתובות כ, א ובבא-קמא מו, א. (15) שאם ממון (=שניתן לחזרה) אין מוציאין, עונש הגוף לא כל-שכן (ע"פ הכסף-משנה). ובשו"ע חו"מ סי' לה, סעיף יד, כתב הרמ"א: תקנת קדמונים היא, שבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית-הכנסת של נשים, ...שאשה רגילה ולא אנשים... נשים נאמנות.

21 ד. העבדים פסולין לעדות מן התורה. שְׁנֵאמַר:
22 וְעִשְׁתֶּם לוֹ פֶּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו. מְפָלֵל
23 שְׁאֵחִיו כְּמֹהוּ: מִה אָחִיו בֶּן בְּרִית¹⁶, אִף הָעֵד בֶּן
24 בְּרִית¹⁷. קל וחומר לעובדי פוֹכְבִּים¹⁸: אִם עֲבָדִים,
25 שֶׁהֵן בְּמִקְצַת מִצְוֹת, פְּסוּלִין; הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים לֹא כָּל
26 שָׁפָן¹⁹ !

16) שחייב בכל המצוות, שנכרת עליהן בברית, ככתוב (שם כח, סט) "אלה דברי הבְּרִית אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל". (17) והעבד אינו חייב אלא במצוות שהנשים חייבות (בבא-קמא פח, א): "אף אני אביא את העבד שאינו בכל המצוות ופסול להעיד". (18) שאינם אלא בשבע מצוות בלבד. (19) וכן אמרו (שם יד, ב) "ועל-פי עדים בני חורין בני ברית". ופירשו בגמרא, שם טו, א: בני חורין - למעט עבדים; בני ברית - למעט נכרים. ולדעת רש"י בגיטין כג, ב עבד - בן-ברית הוא, ככתוב (דברים כט, י"א) "מחוטב עציך עד שואב מימך, לעברך בברית ה' אלקיך". ויתכן, שלא נתכוון רבינו אלא לומר, שאינו "בכל המצוות" (אור שמח).

27 ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין²⁰ - פסול²¹.

20) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם חלקו, ראה הל' עבדים פ"ז, ה"ד. (21) להעיד, שעדיין אינו בן

כוונתו, אפילו שאינו זוכר כלל את עדותו אלא מכיר את כתב ידו, הרי זה מעיד על השטר ומקיימו. ומובן, שבאופן זה יצטרך שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד חברו, או שיצטרף עימהם אחר שיעיד על כתב-יד שניהם, כדי שתהא על כל חתימה שני עדים, שהרי אינם מעידים על ההלוואה אלא על כתב ידיהם (חושן משפט מו, סעיף י). וכדעת רבינו מבואר בהלכות גדולות סימן נא בשם רבנן בתראי החולקים על מר יהודאי גאון, ודעתם מסכמת לגמרי כדברי רבינו כאן. (16) ראה לעיל פרק ו, הלכה ב"ג. (17) כמבואר לעיל פרק ג, הלכה ו. (18) כדעת רבנן בתראי בהלכות גדולות סימן נא.

1 ה. אחד הפותב עדותו על השטר¹⁹, או שְׁנֵמֶצָא
2 אֶצְלוֹ פְּתוּב בְּפִנְקִסוֹ בְּכֶתֶב יָדוֹ: פְּלוֹנִי הָעֵיד אוֹתִי
3 עָלָיו פְּלוֹנִי בְּכֶף וְכָף: אִם זָכַר מֵעַצְמוֹ²⁰, או
4 הִזְכִּירוּהוּ אֲחֵרִים וְנִזְכַּר - מַעֲיֵד²¹; וְאִם לֹא - אֶסוּר
5 לְהָעִיד. שְׁאִין זֶה דוֹמָה אֶלָּא לְמִי שְׁאָמַר לוֹ אָדָם
6 נֶאֱמָן: פְּלוֹנִי יֵשׁ לוֹ אֶצֶל פְּלוֹנִי כֶּף וְכָף, וְהָעֵיד הוּא
7 שֵׁישׁ לְזֶה אֶצֶל זֶה, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִן הַדָּבָר פְּלוֹם,
8 אֶלָּא מִפִּי הָאֲחֵר שָׁמַע וְהָעֵיד²².

19) שהוא חתום כהלכה בשני עדים ונמסר ליד המלווה.
20) אפילו אחרי שהסתכל בכתב ידו. (21) כתובות כ, א "כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים". ומפרש רבינו שזה מכוון גם לשטר ממש, וגם לרשימה שבפנקסו, ובלבד שיזכור עדותו, כמבואר שם (כסף משנה). (22) ואין זה אלא "עד מפי עד" ופסול, כמבואר בסנהדרין כט, א ולקמן פרק י"ז, הלכה א. ובמדרש רבה שמות פרשה מ"ו, אות א: "אפשר שלא היה משה מאמין בהקדוש-ברוך-הוא שאמר לו: כי שיחת עמך (=שלא שיבר את הלוחות עד אשר קרב אל המחנה וראה בעיניו?) אלא, הודיע משה דרך ארץ לישראל, אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן, אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה". ובירושלמי תענית פרק ד, הלכה ה אמרו בקשר לזה: "מכאן שלא יהא אדם דן אומדות".

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) עשרה מיני פסלות בעדים. שלבים שונים בעדות השוטים וחולי נכפה.

9 א. עֲשָׂרָה מִיְּנֵי פְּסוּלוֹת הֵם. כָּל מִי שְׁנֵמֶצָא בּוֹ אֶחָד
10 מֵהֵן - הִרִי הוּא פְּסוּל לְעֵדוּת. וְאֵלּוּ הֵן. הַנְּשִׁים,
11 וְהָעֲבָדִים, וְהַקְטָנִים, וְהַשּׁוֹטִים, וְהַחֲרֻשִּׁים,
12 וְהַסּוּמִים², וְהַרְשָׁעִים³, וְהַבְּזוּיִין⁴, וְהַקְרוּבִין⁵,
13 וְהַנּוֹגְעִין בְּעֵדוּתָן⁶. הִרִי אֵלּוּ עֲשָׂרָה⁷.

2) העוֹרִים. וכל אלה מפורשים לפנינו בפרק זה. (3) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, או שלקח ממון שאינו שלו בחמס, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב-ד. (4) שאינם מקפידים על בשתם, וכמבואר לקמן פ"א ה"ה. (5) לבעלי הדין, או שהעדים קרובים זה לזה בינם לבין עצמם, וכמבואר לקמן פ"ג ה"א, ופ"ד ה"ו. (6) שעדותו מביאה

מטה, שכלל הוא: "אי-אפשר לעלין לבוא עד שלא בא התחתון" (נדה מח, א). וראה בפירושו להל' אישות פ"ב, אות ע. (35) לראות אם יש בו סימנים של מטה, כמפורש במשנה שם: "אפשר לתחתון לבוא עד שלא בא העליון". (36) מקח וממכר. (37) בבא-בתרא קנה, ב. ועדות קרקעות צריכה דקדוק גדול, שחיות האדם תלויה בהן (רדב"ז). (38) ואינו שוטה (בבא-בתרא שם). והשווה הל' מכירה פכ"ט, ה"ב-יג, שבקרקע שירש מאבותיו, אפילו הוא בקי במשא ומתן והוא גדול, אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה, "שמא ימכור בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדיין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם".

ט. השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצות. ולא שוטה שהוא מהלך ערם ומשבר פלים וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה⁴⁰ דעתו, ונמצאת דעתו משבשת תמיד בדבר מן הדברים⁴¹, אף על פי שהוא מדבר ושואל פענן בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל שוטים נחשבים⁴². הנכפה⁴³: בעת כפייתו - פסול, ופעם שהוא בריא - כשר⁴⁴. ואחד הנכפה מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת קבוע⁴⁵. והוא שלא תהיה דעתו משבשת תמיד, שהרי יש שם נכפים שגם בעת בריאותם דעתם מטורפת עליהם. וצריך להתישב בעדות הנכפין הרבה⁴⁶.

(39) שהוא פטור מכל המצוות, הואיל ואינו בר דעת, כמבואר בחגיגה ב, ב. ובבבא-בתרא קכח, א אמרו: "שפוי (=חכם) ונשתטה פסול". ומקורו בתוספתא שבועות פ"ג, ה"ו: "והוא עד... או ידע (ויקרא ה, א) - להוציא את השוטה". (40) נתבלבלה. (41) כגון שהוא מקרע את בגדיו. (42) חגיגה ג, ב. וכדעת רבי יוחנן שם. וראה נדה יג, ב: "שנטרפה דעתה, היינו שוטה". (43) נופל לארץ בהכרח מחמת חולי המשגע אותו לעתים. (44) ראש השנה כח, א. (45) הרי זה כשר כשהוא בריא. (46) כמו שאמרו (גיטין סז, ב) "נשתתק... בודקין אותו". ומפרש רש"י לראות אם דעתו מיושבת (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לה, ס"ק יח).

י. הפתאים ביותר, שאין מכירין דברים שסותרין זה את זה⁴⁷, ולא יבינו עניני הדבר בדרך שמכנין שאר עם הארץ, וכן המבטלים והנחפזים בדעתם⁴⁸. והמשתגעים ביותר⁴⁹ - הרי אלו בכלל השוטים⁵⁰. ודבר זה לפי מה שיראה הדין, שאי אפשר לכוון הדעת⁵¹ בכתב.

(47) זה ההבדל בין פתי לשוטה, שהשוטה דעתו מטורפת לגמרי בדבר מהדברים, והפתי אינו מטורף לגמרי בשום דבר, אבל גרוע מהשוטה שאין לו שכל גמור ואינו מבין שום דבר, כדרך שמבינים אותו שאר בני אדם. בעוד שהשוטה, בשאר דברים הוא מבין כשאר בני אדם (סמ"ע לחו"מ שם, ס"ק כא). (48) אינם מבינים לרדת לסוף הענין ולתכלית המעשה. (49) כמו שאמרו (בבא-בתרא קנה, ב) "שטותא יתירתא חזא ביה" (=ראה בו שטות יתירה), וביטל

ברית עד שישתחרר לגמרי, וכן אסור הוא בבת ישראל, כמבואר שם, ה"ז. ובבבא-קמא פח, א אמרו: "ומה אשה שהיא ראויה לבוא בקהל - פסולה לעדות, עבד שאינו ראוי לבוא בקהל - אינו דין שפסול לעדות".

ו. כל מי שנשתחרר²² והרי הוא מחסר גט שחרור²³
פסול²⁴; עד שיגיע גט לידו²⁵, ויעשה מקלל בני ברית, ואחר כך יעיד²⁶.

(22) כגון שהפקירו רבו, שאינו יכול להשתעבד בו עוד, כמבואר בגיטין לח, ב, או עבד שברח מבית האסורין ונתייאש ממנו רבו, שם ע"א. (23) שטר שחרור להתירו בבת ישראל, שם. (24) שעדיין אינו בן-ברית גמור. (25) ובכת"י תימן: הגט לידו, ויטבול ויעשה. והכוונה לטבילה לשם גירות שהיא אחר שחרורו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ב. (26) ומקור הדברים, בירושלמי יבמות פ"א, ה"ה: כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי כל אחד מהם הוא ספק כהן - ספק עבד, וכשיגדילו חייבים לשחרר זה את זה כמבואר שם ה"ו, ובכל זאת אמרו שם ה"ה, שכל עוד שלא נשתחררו אינם יכולים להעיד שום עדות, והרי הללו דינם כמעוכבי גט שחרור בלבד, כמבואר בגיטין מב, ב - ובכל זאת אינם מעידים (אור שמח). ומכאן גם המקור להלכה ג', שכל ספק כשר ספק פסול - אינו מעיד (קריית מלך).

ז. הקטנים פסולים לעדות מן התורה. שגאמר בעדים: ועמדו שני האנשים. אנשים - ולא קטנים²⁷. אפלו היה הקטן נבון וחקם - הרי הוא פסול, עד שביא שתי שערות²⁸ אחר שלש עשרה שנה גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות, ונולד בו סימן מסימני סרוס²⁹ - הרי זה סרוס³⁰, ויעיד. ואם לא נולד בו - לא יעיד עד רב שנותיו³¹, כמו שבארנו בהלכות אישות³².

(27) בבא-בתרא קנה, ב. (28) למטה, במקומות הידועים לשיער (הל' אישות פ"ב, ה"י). (29) ששערו לקוי, ובשרו מחליק, ואין מימי רגליו מחמיצים, ועוד (שם, ה"ג). (30) ולפיכך לא הביא שתי שערות, ודינו כדין גדול לכל דבריו (שם, ה"א). (31) עד שיהיה בן שלשים וחמש שנים ויום אחד, שזהו רובן של שבעים שנה, שהן שני חיי האדם, ככתוב (תהלים צ, י) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (שם, ובבבא-בתרא קנה, ב). (32) פ"ב, שם.

ח. קטן שהגיע לכלל שנותיו שגראו בו סימני בגרות מלמעלה³³ - אינו צריך בדיקה³⁴; ואם לאו - אין מקבלין עדותו עד שיבדק³⁵. וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן³⁶ - אין עדותו עדות בקרקעות, מפני שאינו מדקדק בדברים, שהרי אינו יודע³⁷. אבל בעדות מטלטלין - מקבלין עדותו, הואיל והוא גדול³⁸.

(33) שערות הזקן ושערות בית השחי. (34) בסימנים של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 א. הַרְשָׁעִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר: אֵל
16 תִּשֶׁת יָדָךְ עִם רֹשֶׁע לְהִיט עַד חֲמִס. מִפִּי הַשְׁמוּעָה
17 לְמַדוּ: אֵל תִּשֶׁת רֹשֶׁע עַד³. וְאַפִּילוּ עַד כָּשֶׁר שִׁיּוּדָע
18 בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא רֹשֶׁע, וְאִין הַדִּינִים מִכִּירִין רֹשָׁעו -
19 אֲסוּר לוֹ לְהַעֲד עִמּוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵדוּת אֶמֶת;
20 מִפְּנֵי שֶׁמִּצְטָרֵף עִמּוֹ, וְנִמְצָא זֶה הַכָּשֶׁר הַשִּׁית יָדוֹ עִם
21 הַרֹשֶׁע עַד שֶׁנִּתְקַבְּלָה עֵדוּתוֹ⁴. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר עַד
22 כָּשֶׁר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בַּעֲדוּת לְחִבְרוֹ, וְיָדַע שֶׁהָעֵד הַשֵּׁנִי
23 עִמּוֹ עַד שֶׁקֶר, שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהַעֲד. שְׁנֵאֲמַר: אֵל תִּשֶׁת
24 יָדָךְ עִם רֹשֶׁע⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרשעים פסולין לעדות מן התורה.."

בגדר הפסול של עד רשע, ישנה חקירה ב"צפנת פענח" האם הפסול הוא שמפני רשעותו חשוד על עדות שקר ולכן אינו נאמן, או שאין זה קשור עם נאמנות אלא שהוא פסול עצמי שהתורה פסלתו לעדות.

ויש לפשוט החקירה שאין הפסול מצד נאמנות אלא מכיון שפסלתו תורה, ושלוש ראיות לדבר:

א: הדין הוא "אי זה הוא רשע, כל שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות" (הל' עדות פ"ה ה"ב), והרי מצינו שמי שנחשד על דבר אחד אינו חשוד על עניין אחר, וא"כ מדוע ייחשד על עדות שקר כשעבר עבירה שאינה שייכת כלל לגדר נאמנות.

ב: "אפילו עד כשר שיוודע בחברו שהוא רשע... אסור לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת" (רמב"ם ריש פ"י מהל' עדות), והגם שאין כאן חשש של עדות שקר - אסור לו להעיד משום "אל תשת ידך עם רשע".

ג: הפסול של עד רשע הוא גם בעדי קיום (כעדי קידושין) שאין שם ספק בנוגע למציאות אלא שנוכחותם של העדים פועלת את חלות הדבר ובכל זאת פסול, וא"כ משמע שאינו פסול מצד הנאמנות אלא שהוא פסול עצמי שפסלתו התורה.

(על פי י"ן מלכות' ספר שופטים סימן טו)

(2) סנהדרין כז, א. 3) שכוונת הכתוב: אל תשת ידך עם רשע - לא לקבלו כעד. וב"ספר המצוות" לרבינו, ל"ת רפו: "בא הפירוש: אל תשת רשע עד, אל תשת חומס עד", והוא ב"מכילתא" פ' משפטים לפסוק זה. (4) שבוועות ל, ב שגורם לפסוק הדין ע"פ שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד (רש"י שם). (5) ועד שקר זה, רשע הוא ברמותו את בית-הדין. ונמצא גם העד הכשר המצטרף עמו הופך להיות עד חמס, בהיותו גורם להוציא ממון על-פיו שלא כדין. ראה בסמ"ע לחור"מ סי' לד ס"ק א.

25 ב. אי זהו רשע? כל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ
26 מִלְּקוּת⁶ - זֶהוּ רֹשֶׁע, וּפְסוּל⁷. שֶׁהֲרִי הַתּוֹרָה קִרְאָה
27 לְמַחֲבֵב מִלְּקוּת רֹשֶׁע, שְׁנֵאֲמַר: וְהִיָּה אִם בֶּן הַכּוֹת

את ממכרו, כדין שוטה שממכרו בטל. (50) מקורו בתשובת הרי"ף, הובאה ב"העיסור" אות ק (כסף-משנה). (51) ובכתי' תימן: הדעות.

1 יא. הַחֵרֶשׁ - כְּשׁוּטָה, שֶׁאִין דַּעְתּוֹ נִכּוֹנָה וְאִינוּ בֶּן
2 מַצּוֹת⁵². וְאֶחָד חֵרֶשׁ מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ, או שׁוֹמֵעַ
3 וְאִינוּ מְדַבֵּר⁵³, אִף עַל פִּי שֶׁרְאִיתוֹ רְאִיָּה מַעֲלָה
4 וְדַעְתּוֹ נִכּוֹנָה - צָרִיךְ לְהַעֲד בְּבֵית דִּין בְּפִיּוֹ⁵⁴, או
5 שֶׁיְהִיָּה רְאִי וְהָעֵד בְּפִיּוֹ⁵⁵, וְיְהִיָּה רְאִי לְשִׁמְעַ
6 הַדִּינִים וְהָאִיּוֹם שֶׁמֵּאִמִּין עָלָיו⁵⁶. וְכֵן אִם נִשְׁתַּתַּק⁵⁷,
7 אִף עַל פִּי שֶׁנִּבְדַּק בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדָקִין לְעִנְיָן גָּטִין⁵⁸
8 וְנִמְצְאָת עֵדוּתוֹ מְכֻנָּת, וְהָעֵד בְּפִגְלוֹ בִּכְתָב יָדוֹ -
9 אִינוּ עֵדוּת פְּלִלָּה⁵⁹. חוץ מַעֲדוּת אֲשֶׁה⁶⁰, לְפִי
10 שְׁבַעֲגוּנָה הִקְלוּ⁶¹.

(52) וזה בחרש, שאינו שומע ואינו מדבר, כמו שאמרו (חגיגה ב, ב) "חרש שדיברו חכמים בכל מקום (=להשוותו כשוטה) - שאינו שומע ואינו מדבר", ומפרש רש"י: שאינו בן דעת. (53) עדותו פסולה. (54) גיטין עא, א שנאמר (דברים יז, ו) "על-פי שנים עדים" - מפייהם ולא מפי כתבם. (55) מלשון זה משמע, שאם פיקח שלח עדותו בכתב - עדותו כשירה, שהרי ראוי הוא להעיד בפיו. וכן דעת ה'תוספות' ביבמות לא, ב, וכבר העירונו על זה בפירושונו לעיל פ"ג אות לב. אבל ה'טור' חו"מ סימן לה, מצטט דברי רבינו כך: צריך להעיד בבית-דין בפיו, ויהיה ראוי לשמוע הדיינים. ואם כן, אין מכאן ראיה, ויתכן שרבינו סובר כדעת רש"י (דברים יט, טו) שאין אדם שולח עדותו בכתב בשום פנים. (56) כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. ובתוספתא שבוועות פ"ג, ה"ו שנינו: "ושמעה - להוציא את החרש... אם לא יגיד ונשא את עונו - להוציא את האילם". (57) נעשה אילם מחמת חולי, בניגוד ל"שומע ואינו מדבר" - שהוא מלידה. (58) ששואלים אותו שאלות שונות בסירוגין, אם אמר על לאו - לאו, ועל הן - הן, סימן שדעתו מיושבת עליו, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, ה"טז. (59) גיטין עא, א. (60) להעיד עליה שמת בעלה להתירה להנשא (שם). (61) שאפילו עד מפי עד, וקרוב או שפחה התיירו בעדות עגונה, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, ה"טז. פ"ג, הכ"ט.

11 יב. הַסּוּמִים, אִף עַל פִּי שֶׁמִּכִּירִין הִקְלוּ⁶² וְיָדַעוּ
12 הָאֲנָשִׁים⁶³ - הֲרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה⁶⁴. שְׁנֵאֲמַר:
13 וְהוּא עַד אוֹ רָאָה. מִי שֶׁהוּא רְאִי לְרֵאוֹת - הוּא
14 שֶׁמֵּעִיד⁶⁵. וְהַסּוּמָא בְּאַחַת מַעֲיָנָיו - כָּשֶׁר לְהַעֲד⁶⁶.

(62) גיטין כג, א. (63) מכירים הם את בעלי הדין. (64) בבא-בבא קמא, א. (65) תוספתא שבוועות פ"ג, ה"ו: "או ראה - להוציא את הסומא". והשווה דברי רש"י נדה מט, ב: "אבל בשתי עיניו פסול, דכתיב או ראה". (66) נדה שם. והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) שאסור להצטרף לעדות הרשע אפילו בעדות אמת. איזהו רשע הפסול לעדות. סוגים שונים בגזלנים הפסולים לעדות.

שהיא מדבריהם. וההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם, מבואר לקמן פ"א, ה"ו. (18) לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ובסוף הפרק מסכם שם רבינו: "נמצאו כל הלוקים ר"ז". (19) בכת"י תימן: שאיסורם.

ד. ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות, אף על פי שהן בגי תשלומין ואינן בגי מלקות²⁰. הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס - פסולין²¹. שנאמר: כי יקום עד חמס באיש. כגון הגנבים והחמסנים²², אף על פי שהחזיר - פסול לעדות מעת שגנב או גזל²³. וכן עד זומם²⁴, אף על פי שהזם בעדות ממון²⁵ ושלם - הרי זה פסול מן התורה לכל עדות²⁶. ומאימתי הוא נפסל? מעת שהעיד בבית דין, אף על פי שלא הזם על אותה עדות אלא אחר כמה ימים²⁷. וכן המלוה ברבית, אחד המלוה ואחד הלוה - שניהם פסולין לעדות²⁸. אם רבית קצוצה²⁹ עשו - הרי הן פסולין מן התורה, ואם אבק רבית³⁰ עשו - הרי הן פסולין מדבריהם. וכן כל העובר על גזל של דבריהם - הרי הוא פסול מדבריהם. פיצד? החמסנים, והם הלוקים קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנותנין הדמים - הרי אלו פסולין מדבריהם³¹. וכן הרועים, אחד רועי בהמה דקה³² ואחד רועי בהמה גסה³³ של עצמן - הרי הן פסולין; שחזקתן פושטין ידיהן בגזל, ומניחים בהמתן לרעות בשדות ופרדסים של אחרים. ולפיכך, סתם רועה³⁴ - פסול³⁵. ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל³⁶ - פסולין³⁷; אבל בחוצה לארץ - כשרין³⁸. ומתיר לגדל בהמה גסה בכל מקום³⁹. וכן המוכסין⁴⁰ - סתמן פסולין; מפני שחזקתן לקח יותר מדבר הקצוב להם בדין המלכות, ולוקחין היתר לעצמן⁴¹. אבל גבאי מנת המלך⁴² - סתמן⁴³ פשירים. ואם נודע שלקחו אפלו פעם אחת יתר מן הראוי להם לגבות - הרי אלו פסולין⁴⁴. וכן מפריחי יונים בישוב - פסולין; מפני שחזקתן שגוזלים יונים של אחרים בחנם⁴⁵. וכן סוחרים שביעית. והם בגי אדם שיושבין בטלים, וכיון שפאה שביעית⁴⁶ פושטים ידיהן ומתחילין לשא ולתן בפרות⁴⁷; שחזקת אלו שהן אוספין פרות שביעית ועושים בהן סחורה⁴⁸. וכן משחק בקוביא⁴⁹. והוא שלא תהיה לו אמונות⁵⁰ אלא הוא. הואיל ואינו עוסק בישובו של עולם - הרי זה בחזקת שאוכל מן הקוביא, שהוא אבק גזל⁵¹. ולא בקוביא בלבד, אלא אפלו משחקים בקלפי אגוזים וקלפי רמונים⁵². וכן לא יונים בלבד אמרו⁵³, אלא אפלו המשחקים⁵⁴ בבהמה חיה ועוף, ואומר: כל הקודם את חברו, או כל הנוצח את חברו - יטל בעליו את שניהן. וכן כל פיוצא בשחוק זה. והוא שלא תהיה לו אמונות

ה'רשע. ואין צריך לומר מחיב מיתת בית דין, שהוא פסול. שנאמר: אשר הוא רשע למוות.

(6) ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ח ה"א, על איזו עבירה חייבים מלקות. (7) וכן אמרו (סנהדרין כו, ב) "ארבעים בכתפיה וכשר"? - הרי שאם הוא חייב מלקות, לא יתכן שיכשר לעדות.

ג. עבר עברה שחיבין עליה מלקות מן התורה - הרי זה פסול מן התורה; ואם היה החיוב שפה מדבריהם - הרי זה פסול מדבריהם. פיצד? אבל בשר בהמה בחלב, או שאכל נבלות⁸ ושקצים⁹ וכיוצא בהן, בין לתאבון¹⁰ בין להכעיס¹¹, או שחלל את יום טוב הראשון, או שלבש שעטנז שהוא שוע¹² או טווי¹³ או נזו¹⁴ - הרי זה פסול לעדות מן התורה. אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל יום טוב שני של גלויות¹⁵, או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן¹⁶ וכיוצא בו - הרי הוא פסול מדבריהם¹⁷. וכבר מנינו¹⁸ כל עברה שחיבין עליה מלקות. וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים שאסורין¹⁹ מן התורה ודברים שאסורין מדבריהם.

(8) בהמה שמתה מאליה, או שאירע פיסול בשחיטתה הרי היא כמתה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ד, ה"א. ובהל' שחיטה פ"ג, ה"ח: "שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה". (9) כל המינים הטמאים שאסרתם התורה באכילה, כלשון הכתוב (ויקרא יא, יא): "ורשקן יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". וראה בתוספות יו"ט למכות פ"ג, מ"ב. כגון שהמינים הטמאים הם בזול יותר מהמינים הטהורים, וזה בוודאי פסול לעדות, שמשום חימוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר, והרי זה "עד חמס". (11) אע"פ שאינו חשוד על חימוד ממון - בכל זאת "רשע" הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כו, א) וכדעת אביי. (12) חלק, וסרוק במסרק, ומעורב מצמר ופשתים. (13) שמערב צמר ופשתים, וטווה מהם חוטים. (14) שארג אריגה מחוטי צמר ופשתים כאחד. והשווה כלאים פ"ט, מ"ח: "לא תלבש שעטנז - דבר שהוא שוע טווי ונוז". שעטנז - נוסריקון: שוע טווי ונוז. וכן בתרגום ירושלמי (דברים כב, יא) "בכסו דשעי ועזיל (=טווי) וניז". וכן אמר רב אשי (נדה סא, ב) "או שוע או טווי או נוז". וראה ברדב"ז להל' כלאים פ"י ה"ב, המצטט נוסח ערבי של פירוש המשנה (כלאים פ"ט, מ"ח) לרבינו: "וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם, כלאים של תורה". (15) שעושים אותו רק בגולה, שלא ידעו מתי נקבע החודש בארץ ישראל. (16) שארג בו חוט אחד של פשתן ואין מקומו ניכר, ולא שהוא ידוע בוודאי שהוא בבגד, שאם כן, יש בו איסור תורה (ראה נדה סא, ב), אלא שהוא ספק אם נארג שם או לא (לחם-משנה), והשווה הל' כלאים פ"י הכ"ז: "וכבר ביארנו... שכל איסור ספיקות - מדברי סופרים". (17) כל אלה אין איסורם מן התורה אלא מדברי חכמים, ואינו לוקה עליהם אלא מכת מרדות בלבד,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 אֵלָא שְׁחוּקָא זֶה - הָרִי הוּא פְּסוּל. וְכָל אֱלוֹ פְּסוּלִין
2 מְדַבְּרֵיהֶם⁵⁵.

הבעלים למכור, אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל, שנאמר: וחמדו בתים וגזלו". (32) כגון עזים וצאן. (33) בקר וכיוצא בו. (34) שעדיין לא ראינו שיכנים בהמותיו בשדות אחרים. (35) סנהדרין שם, אבל רועה בהמות אחרים בשכר, ואין לו חלק אפילו בוולדות - כשר לעדות, שאין אדם חוטא ולא לו, ונזהר יפה שלא יכנסו בשדות אחרים (בבא-מציעא ה, ב), וזהו שדקדק רבינו, וכתב: בהמה גסה של עצמם. (36) אפילו בביתם ובחצרם, ואינם מרעים אותה בשדה כלל. (37) סנהדרין שם, שאי-אפשר לשמרה, והיא משתמטת ובורחת לשדות אחרים ומפסידתן. (38) שלא גזרו אלא בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, שלא תחרב ע"י היזקה של זו, כמבואר בבבא-קמא עט, ב. והשווה הל' נזקי ממון פ"ה, ה"ב. (39) אפילו בא"י, שאפשר לשמרה שלא תזיק, וגם היא דרושה מאד ליישוב למשא ולחרישה (בבא-קמא שם). וכל זה לגדל בביתו, אבל לרעותה בשדה אסור, שהרי היא נכנסת בשדות אחרים ומפסידתם וכאמור לעיל, אם לא שעומד עליה לשמרה שלא תזיק. (40) קונה מנת המלך בסכום קצוב לשנה, והוא גובה את המס לעצמו מכל יחיד ויחיד (כסף-משנה). (41) והרי הם כגזלנים (סנהדרין שם). (42) ממונים מטעם המלך לגבות מס גולגולת וארנוגא מישראל חבריהם, ואינם קונים את הכנסת המסים מאת המלך בסכום קצוב לשנה. (43) כל עוד לא שמענו שהם לוקחים יותר מהראוי. (44) שם. ובסמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק לד, מגדיר: מוכסן - הוא הגובה למלך לפי הסחורה או לפי ממונו של אדם, ובדבר שאינו ידוע לכל, יוכל ליטול יותר מהראוי, ואין מרגיש בו, ולפיכך סתמו פסול; גבאי - שגובה לפי הגולגולת או לפי הבתים דבר השוה לכל, ובקושי יוכל ליטול יותר מקצבתו, ולפיכך סתמו כשר. ולדעת הכסף-משנה כל שנודע שהוא לוקח היתר לעצמו - הרי הוא פסול מן התורה כגזלן גמור. ולדעת ה'תוספות' בסנהדרין שם, אלה גרועים מגזלן, שאינם יודעים למי להחזיר. וגם, כיון שהם עוסקים עדיין בגבאות ובמוכסנות - חשודים הם לחזור לקלקולם. (45) שמלמדים אותן להביא יונים משוככות אחרים לבית בעלים על-כרחן, ויש בזה משום גזל (סנהדרין כה, א). וכנימוקו של רבינו בהל' גזילה פ"ו, ה"ז: "שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני שמשלח זכר ויביא נקבה משוכך אחר או נקבה ותביא זכר, ולא יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה ובהמה - הרי זה גזלן מדבריהם". ודוקא בישוב, אבל במדבר אין לחוש לכך, שאם מרחיק את השוכך מן הישוב ארבעה מילין, מותר לו להפריח משם יונים, כמו ששנינו (בבא-קמא עט, ב) "אין פורסים נישובים (=פחים) ללכוד בהן יונים) ליונים, אלא-אם-כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס". והשווה הל' גזילה שם ה"ח. (46) שנת השמיטה. (47) שהם הפקר לכל. (48) והתורה אמרה (ויקרא כה, ו) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - לאכלה ולא לסחורה, כמבואר בע"ז סב, א. ומתוך שחימוד ממון מעבירים על דברי תורה - הרי הם כרשעי חמס, ופסולים להעיד שנוטים אחרי הבצע (סנהדרין כד, ב וברש"י). ובירושלמי שם פ"ג, ה"ה אמרו: "איזהו תגר שביעית, זה שיושב ובטל כל שני שבוע, כיון שבאה שביעית התחיל מפשט ידיו ונושא ונותן

(20) וכלל הוא: "כל לאו שניתן לתשלומין, כגון לא תגזול ולא תגנוב - אין לוקים עליו" (לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב) אלא משלם מה שגזל ונפטר לו. (21) שחשודים הם לקבל ממון ולהעיד שקר. (22) שחוטף מהבעלים חפץ בעל-כרחם, ואע"פ שנותן דמיו, אין הבעלים רוצים למכרו בכלל. ויש להעיר, שבסנהדרין כה, ב אמרו שחמסן אינו פסול אלא מדבריהם, ורבינו עצמו מביא להלן בהלכה זו בין אלה שפסולים מדבריהם, ולפיכך החליט הכסף-משנה לגרוס כאן: והגזלנים, ואמנם בכת"י תימן הנוסח: הגנבים והגזלנים. (23) עד שישבו וינודע שחזר בו מדרכו הרעה, כמבואר לקמן פ"ב, ה"ד. ואפילו העדות שראה אחר החזרת הכסף פסול לה, עד שיחזור בתשובה, שעדיין יש לחוש, שמא משום סכום גדול יותר מזה שהחזיר, יעיד שקר (רדב"ז). וכן אמרו (סנהדרין כה, ב) "ואימתי חזרת... ויחזרו בהם חזרה גמורה". (24) שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר, כלשון רבינו לקמן פ"ח, ה"א. (25) כי אם הוזהר בעדות שאינה של ממון - הרי הוא לוקה, ומכיון שלקה - חזר לכשרותו, לקמן פ"ב ה"ד, ובוודאי אם לא ילקה לא יועיל לו כל סכום שהוא לחזור להכשרו, אלא אפילו זה שהוזהר בעדות ממון והחזיר הממון, פסול הוא עד שישבו בתשובה (כסף-משנה). (26) גם לעדות ממון, וגם לעדות נפשות, שהרי רשע הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כז, א) וכרבי מאיר שם. ולא כרבי יוסי, האומר שם: "הוזהר בדיני ממונות - כשר לדיני נפשות", שהחשוד לדבר קל - אינו חשוד לדבר חמור. (27) שמשעה שהעיד - רשע הוא, ואסור לשית יד עם רשע (שם, וכאביי). (28) שם כה, א, ששניהם עוברים על לא-תעשה, וכיון שחימוד ממון מעבירו על דת, הרי זה כ"עד חמס" (רש"י שם). ואע"פ שהלווה אינו לוקח כלום אלא נותן למלווה - גם הלווה מחמת חימוד ממון, שהוא חושב לעשות בו עסקיו, עובר על לאו: לא תשיך לאחריך (רא"ש שם). אבל הערב והעדים והסופר הכותב את השטר אע"פ שעוברים על לאו: לא תשימון עליו נשך, כמבואר בהל' מלוה פ"ד ה"ב - אינם נפסלים לעדות, שהרי אינם חייבים מלקות על לאו זה, וגם לא נטלו ממון על כך שיחשבו כעדי חמס (כסף-משנה). ולדעת המגיד-משנה בהל' מלוה (שם ה"ו), אין העדים נפסלים משום שלא זה (=לא תשימון עליו נשך) אינו ידוע לכל, ורבים סוברים שאינו אלא אזהרה למלוה בלבד. (29) ששיעורה קבוע מראש, כגון המלוה את חבירו ארבעה דינרים להחזיר לו חמשה, והיא האסורה מן התורה. (30) מעין ריבית, כאבק הזה שאינו עפר ממש אלא כעין עפר. כגון הנותן מעות לחבירו לישא וליתן בהן, קרוב לשכר ורחוק מהפסד, שאם יהיה רווח תתן לי חלקי מן הרווח, ואם יהיה הפסד יפסיד הלווה לבד, הרי זה אבק ריבית, ואינו אסור אלא מדבריהם (הל' מלוה פ"ד ה"ד, ופ"ה ה"ח). (31) סנהדרין כה, ב כיון שחוטפים הם, יש לחוש שמשום חימוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר. והשווה הל' גזילה פ"א, ה"א: "התאוו מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו

יום שני י"ט תמוז ה'תשע"ט

פרק אחד עשר

- (1) קבלת עדות מעם הארץ ומהבזויים. ההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם. עדות החשוד על דבר, כלפי אחרים. העדות על מלכי ישראל וכהן גדול.
- א. מי שאינו לא במקרא ולא במשנה² ולא בדרך³ ארץ⁴ - הרי זה בחזקת רשע, ופסול לעדות מדבריהם⁴. שכל מי שיעיד עד כן - חזקה שהוא עובר על רב העברות שיבואו לידו⁵.
- (2) שלא קרא מקרא ולא שנה משנה. (3) שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות (רע"ב לקידושין פרק א, משנה י). ורבינו בפירושו שם אומר: "דרך ארץ - חבורת בני אדם, חבורה טובה בנחת ובמוסר". (4) קידושין מ, ב. (5) כפירוש רש"י שם דיבור המתחיל ופסול לעדות: כיוון ש"אינו מן היישוב" אין הוא מקפיד על עצמו ואין לו ברושת פנים.
- ב. לפיכך, אין מוסרין עדות לעם הארץ ואין מקבלין ממנו עדות⁷. אלא אם כן החזק שהוא עוסק במצות ובגמילות חסדים, ונוהג בדרך הישרים⁸, ויש בו דרך ארץ - מקבלין עדותו, אף על פי שהוא עם הארץ ואינו לא במקרא ולא במשנה⁹.
- (6) אין מייחדים אותו מתחילה להיות עד. (7) אם ייחודוהו אין בית הדין מקבל ממנו עדותו (פסחים מט, ב). (8) הרגלים טובים ונימוסים נאים. והרי"ף בפסחים שם מוסיף: שאינו חשוד על שבועת שקר וגזל. (9) זהו שאמרו (תגיגה כב, א): כמי מקבלים היום עדות מעם הארץ - כרבי יוסי, כלומר, שרבי יוסי חושש לאיבה, שלא ייטור לנו עם הארץ שנאה, שאנו מרחיקים אותו מחברתנו, לפיכך מקבלים ממנו עדות, וזה רק כשישנו על כל פנים בדרך ארץ (רי"ף לפסחים שם).
- ג. נמצאת אומר: כל תלמיד חכם - בחזקת כשר, עד שיפסול¹⁰. כל עם הארץ¹¹ - בחזקת שהוא פסול¹², עד שיחזק שהוא הולך בדרך הישרים¹³.
- (10) בעבירה, או באיסורי גזל המנויים לעיל פרק י, הלכה ד. (11) שאינו במקרא ובמשנה. (12) שמן הסתם אינו גם בדרך ארץ, וכמשמעות לשון הסוגיא בפסחים מט, ב שסתם עם הארץ אינו כולן. (13) ואותו הכשירו בחגיגה כב, א - על פי רבי יוסי, וכתב הרדב"ז: ובזה טועים כמה מקבלי עדות שמקבלים עדות מכל הבא לפניו וסומכים לומר: כל ישראל בחזקת כשרים הם. וזה אינו, שאף על פי שהם בחזקת כשרות, שאינם עוברים עבירות - אינם בחזקת כשרים להעיד אלא אם-כן הם תלמידי חכמים.
- ד. וכל מי שיקבל עדות עם הארץ טרם שתהיה לו חזקה זו, או קדם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצות ובדרך ארץ - הרי זה הדיוט, ועתיד לתן את הדין¹⁴; שהרי מאבד ממונו של ישראל על פי רשעים¹⁵.

בפירות שביעית, והם-הם דברי רבינו. אבל אם אינם בטלים כל השנים, אזי אפילו אם הם עוסקים במכירת פירות בשביעית, אין לפסלם, שיש לתלות שהם מוכרים פירות של השנה השנית ואין להם עסק בפירות שביעית (כסף-משנה). (49) עצמות או אבנים שמשחקים בהן משחקי מזל שונים, וכפירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פ"ג, מ"ג): "שחוק ידוע... על תנאי שמשמין כספים, למי שיעשה כך או שלא יעשה, שיקח אותם כפי שמסכימים באותו השחוק". (50) התעסקות. (51) מעין גזל (משנה, שם כד, ב). וכפירוש רבינו שם: "מיסודי התורה, שהאדם אין לו להתעסק בעולם הזה אלא באחד משני דברים: או בתורה כדי שתשלם נפשו בחכמה, או במלאכה שתועיל לו בהתמדת המציאות... אלא שראוי למעט בה, ולהרבות בתורה, כמו שאמרו: הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה". ובהל' גזילה פ"ו, ה"י"א, כותב רבינו: "המשחקים בקוביא כיצר, אלו שמשחקים בעצים או בצורות או בעצמות... ועושים תנאי ביניהם, שכל הנוצח את חברו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך... אע"פ שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חברו בחינם דרך שחוק והיתול הרי זה גזול... והמשחק בקוביא עם הגוי אין בו איסור גזל, אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים". (52) אע"פ שאינם מיוחדים לכך (סנהדרין כה, ב וברש"י). (53) שם, "מפריחי יונים - אלו שממרים (=מרגיזים אותן להלחם זו עם זו - רש"י) את היונים". (54) ובכ"י תימן, וכן בדפוס רומי ווינצ'אה: הממירין (=מתערבים). (55) סנהדרין שם. שכל אלו, גזל מדבריהם הוא, כמבואר בהל' גזילה פ"ו, ה"י. וראוי להעיר, שה'טור' בחו"מ סימן לד - סובר, שלפיכך כל אלה שאינם עוסקים ביישובו של עולם פסולים להעיד, מפני שאינם יודעים כמה טורח האדם אחר הממון, ונקל בעיניהם להעיד שקר להפסיד ממון חבריהם, ולפיכך אם יש להם אומנות אחרת כשרים, שיוודעים להעריך טרחתו של אדם להשיג ממונו.

- ה. אריס⁵⁶ שלקח דבר מועט מן הפרות שבפירות⁵⁷ בימי ניסן וימי תשרי⁵⁸ קדם שתגמר מלאכתו, אף על פי שלקח שלא מדעת בעל השדה - אינו גנב⁵⁹ וכשר לעדות⁶⁰; שאין בעל השדה מקפיד עליו⁶¹.
- וכן כל פיוצא בזה.

(56) פועל המעבד אדמת אחרים, בתנאי שיקח לעצמו חלק מן היבול והשאר נותן לבעלים. (57) הקדימו להתבשל. (58) ניסן - זמן קציר; תשרי - זמן בציר ואסיף. (59) שמורה היתר לעצמו, כיון שעוסק במלאכה - מותר לו ליקח דבר מועט, אבל משגמרה מלאכתו אין כאן שום היתר, ודרך גניבה הוא נוטל ופסול. (60) סנהדרין כו, ב, ורבינו גורס שם: ובדבר שלא נגמרה מלאכתו, כגירסת הרי"ף שם, וגירסת התלמוד שלפנינו: ובדבר שנגמרה מלאכתו. וראה ברש"י שם. (61) הואיל והוא אריס ולוקח דבר מועט. אבל שאר פועל, שאינו חולק בגוף הפירות, ואינו נוטל אלא שכרו בלבד, אפילו לקח דבר מועט - הריהו כגנב ופסול לעדות (כסף-משנה ע"פ משמעות הסוגיא שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הבזויין שפסולים לעדות.

ויש לומר סיבת החילוק בין רש"י לרמב"ם בספר הי"ד, כי מקור הדין שהבזויין פסולים לעדות הוא בסוף פ"א דקידושין, בנוגע למי שאינו מן הישוב, ויש אומרים שפסול לעדות כיון שאינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים ואינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל.

רש"י בסנהדרין פירש אליבא דכו"ע, ולא רק כה"ש אומרים' שדווקא האוכל בשוק פסול לעדות, וממילא הלוקח צדקה מן העכו"ם לא נחשב לפסול לכולי-עלמא, ולכן הוצרך לפרש שלקחת צדקה מעכו"ם אסור מצד חילול ה'.

אבל הרמב"ם בספר הי"ד פירש אליבא דהלכתא של היש אומרים' שאוכל בשוק "פסול לעדות", ולכן כתב ש"מכלל אלו האוכלים צדקה של עכו"ם בפרהסיא כו' מבזין את עצמן ואינן חוששין".

(ע"פ רשימות ח' ק"ט ס"א)

קידושין מ, ב. אבל האוכל בשוק שלא בפני כל העם אינו נפסל לעדות, אבל יש בו משום גנאי לתלמיד חכם, כמו שאמרו בירושלמי (מעשרות פרק ג, הלכה ב) "אין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק" (כסף משנה). ולדעת הב"ח לחושן משפט סימן לד כוונת רבינו שאינו נפסל לעדות אלא כשאוכל בשוק בפני הכול כשהוא מהלך ואם אוכל בשוק כשהוא יושב במקום אחד אין בו אלא משום גנאי לתלמיד חכם בלבד. (16) "שאיין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום" (יבמות סג, ב). (17) "הגרע (=מקוץ דם) והבלן והבורסקי... רבי יוסי אומר פסולים לעדות הם" (תנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז). (18) קידושין מ, ב וכדברי רש"י שם: "הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו ולהיפסל. (19) סנהדרין כו, ב "אוכלי דבר אחר פסולים לעדות" ומפרש רש"י: מקבלי צדקה מן הגויים, והרי זה חילול השם מחמת ממון. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט: "אסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי בפרהסיא" וכו'.

- 10 ו. מה בין פסול לעדות מן התורה²⁰ לפסול
- 11 מדבריהם? שהפסול מן התורה שהעיד - עדותו
- 12 בטלה, אף על פי שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות
- 13 ובבתי מדרשות²¹; והפסול מדבריהם - צריך
- 14 הכרזה²². לפיכך, פל עדות שהעיד קדם שהכריזו
- 15 עליו - מקבלין אותה, כדי שלא לאבד זכות העם,
- 16 שהרי לא ידעו שהיא פסול²³, ואין פסולו אלא
- 17 מדבריהם²⁴.

(20) ראה לעיל פרק י, הלכה ג"ד. (21) שעבירה שלו מפורסמת לכל (סנהדרין שם וברש"י). (22) להודיע פסולו בריבים. (23) ומסרו לו עדות על ממונם. (24) ולפיכך, כל עוד שלא נודע פסולו לא תיקנו חכמים לבטל עדותו. ומי שהוציאוהו הקהל מבית הכנסת מפני ששחק בקוביא, אין

(14) כיוון שאינם ראויים להעיד נמצא הדין שקיבל עדותם מוציא ממון של ישראל שלא כדין. ובקידושין מ, ב אמרו: "כל שאינו לא במקרא... ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב" ומפרש רבינו שם: אין תועלת בו ביישוב העולם, אבל להוציאו מן המקום - תועלת למדינה.

- 1 ה. וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם. והם
- 2 האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם¹⁵,
- 3 וכגון אלו שהולכין ערמים בשוק¹⁶ בעת שהן
- 4 עוסקין במלאכה מנולת, וכיצא באלו¹⁷ שאין
- 5 מקפידין על הבשת. שכל אלו חשובין ככלב, ואין
- 6 מקפידין על עדות שקר¹⁸. ומכלל אלו: האוכלין
- 7 צדקה של עובדי כוכבים בפרהסיא. אף על פי
- 8 שאפשר להן שיתנו בצנעה, מבזים עצמן ואינן
- 9 חוששין. פל אלו פסולין מדבריהם¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם".

ההסבר לסיבת הפסול של הבזויין, יובן על-פי מה שכתב בפ"ז ה"ב שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר, ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא", אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית-דין. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על-ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"היושר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש כמו אדם שמביישים אותו, שאינו ניזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

ובזה יובן גם מדוע פסלו את הבזויין מדבריהם, כיון שתוכנו של יהודי הוא להיות עד על ה"טוב" של הקב"ה, ולכן לא יכול להיות איש בזוי כי הוא נוגד את כל תוכנו ועניינו - "אתם עדי", ואם אינו יכול להעיד על הקב"ה - מופקע ממנו גדר עד ופסול לעדות.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

~ נקודות משיחות קודש ~

וכן האוכלין צדקה של גויים בפרהסיא.

בגמרא (סנהדרין כו, ב) "אמר רב נחמן, אוכלי דבר אחר פסולים לעדות, הני מילי בפרהסיא אבל בצנעה לא כו". ואם אי אפשר לי' מותר אף בפרהסיא. ופירשו כל המפרשים ש"אוכלי דבר אחר, היינו לוקחי צדקה מעכו"ם". ובטעם האיסור כתב רש"י שהוא "חילול ה' מחמת ממון, והוי לי' עד חמס מחמת ממון". אבל הרמב"ם כאן כתב הטעם, שהאוכלין צדקה של גויים בפרהסיא הם בכלל

ולפיכך אינם נאמנים להעיד בעדות ממון. ומקור דברי רבינו מסתימת המשנה (דמאי פרק ד, משנה ו) "הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם, אמר מי כאן נאמן, מי כאן מעשר? אמר לו אחד, אני איני נאמן, איש פלוני נאמן, הרי זה נאמן" וכפירוש רבינו שם, שאין אדם חוטא ולא לו. וכן דעת רבן שמעון בן גמליאל בכורות לה, א "נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו", וקבעו בגמרא שם עמוד ב הלכה כמותו, וכן ביומא עה, א. ולדעת הראב"ד אין החשוד נאמן על של אחרים. כדברי סתם משנה (בכורות פרק ד, משנה י) "החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו". אולם רבינו סובר שמשנה זו על פי רבי מאיר היא, החולק עם רבן שמעון שם פרק ה, משנה ד, וידוע, שסתם ואחרי כן מחלוקת אין הלכה כסתם. ומה גם שבגמרא שם לה, ב קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכו"ל. והשווה הלכות שמיטה פרק ח, הלכה י"ז. ולדעת בעל "מחנה אפרים" מקור דברי רבינו בסנהדרין כו, ב: החשוד על העריות אינו נאמן להוציאה (=לומר מת בעלה ותינשא, כי נוח לו שתהיה פנויה), ונאמן להכניסה (=לומר פלוני קידשה, ואסורה לעולם).

ט. מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל³⁵ - לֹא מְעִידִין³⁶ וְלֹא מְעִידִין¹⁴ עֲלֵיהֶן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֱלֹמִים³⁷, בְּעָלֵי זְרוּעַ, וְאֵינָן נִכְנָעִין תַּחַת עַל הַדִּינִים³⁸. אֲבָל פֶּהַן גְּדוֹל - מְעִידִין¹⁶ עֲלֵיהֶן³⁹, וּמְעִיד הוּא לְמַלְךְ בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁰.¹⁸

(35) לממשלת עשרת השבטים, בניגוד למלכי בית דוד הנקראים: מלכי יהודה, ראה מלכים-ב כג, כב. (36) בדפוס רומי ווינציאה תיבות אלו אינן, שמלך אין כבודו להעיד, ואפילו מלכי בית דוד הכשרים אינם הולכים להעיד משום כבודם, קל וחומר מכהן גדול שאינו מעיד, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. וראה לקמן הלכות מלכים פרק ג, הלכה ז. (37) אימתנים. (38) ו"שמה תבוא מהם תקלה" כמו שאירע בינאי המלך והסנהדרין בימי שמעון בן שטח, כמסופר בסנהדרין יט, א וכמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ה. ובנוגע למלכי יהודה דינם מתבאר לקמן הלכות מלכים שם. (39) סנהדרין יח, א. (40) לעיל פרק א, הלכה ג ובביאורנו שם.

י. הַמוֹסְרִין⁴¹ וְהָאֶפִיקוֹרְסִין⁴² וְהַמוֹמְרִים⁴³ - לֹא הֶעֱרִיכוּ חֻמִּים לְמִנּוֹתָן בְּכָלל פְּסוּלֵי עֲדוּת; שְׁלֹא מִנּוּ אֶלֶּא רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁴, אֲבָל אֵלֹה הַמוֹרְדִין הַפּוֹפְרִין - פְּחוּתִין הֵן מִן הָעוֹבְדֵי פוֹקְבִים. שֶׁהָעוֹבְדֵי פוֹקְבִים - לֹא מְעִלִין⁴⁵ וְלֹא מוֹרִידִין⁴⁶, וְיֵשׁ לְחִסְדֵּיהֶן⁴⁷ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁴⁸; וְאֵלֹה מוֹרִידִין וְלֹא מְעִלִין⁴⁹, וְאֵין לָהֶן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁵⁰.²⁵

(41) המוסר חבירו ביד גוי להורגו, או המוסר ממון חבירו בידו, כמבואר בהלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ב. (42) האומר שאין נבואה כלל, או שאין הבורא יודע מעשה בני אדם (שם, הלכה ח). ובכלל האפיקורסין כל מי שעושה עבירה להכעיס, כמבואר בהלכות גזילה פרק י"א, הלכה ב, וכלשון רבינו בהלכות רוצח פרק ד, הלכה י: "אפילו אכל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה אפיקורוס".

לך הכרזה גדולה מזו (בית יוסף לחושן משפט לד בשם הראב"ן).

ז. עַד אֶחָד נֶאֱמַן בְּאֶסְרִין²⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל לְשֹׂאֵר עֲדוּתוֹ. שֶׁהִרִי רָשָׁע בְּעִבְרָה²⁶ שֶׁשָּׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה²⁷, וְנֶאֱמַן לֹאמַר: בְּהִלָּה שֶׁשָּׁחַטִי. אֲבָל הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - אֵינוֹ נֶאֱמַן עַל שְׁלוֹ²⁸, אֲבָל נֶאֱמַן הוּא עַל אֲחֵרִים²⁹.⁵

(25) להתיר, כגון שהיו לפנינו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור, נאמן לומר זו של היתר (גיטין ב, ב). ובדבר שבידו לתקן נאמר להתיר אפילו בדבר שהוחזק בו איסור, וכדברי רש"י שם: "שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל עַל הַפֶּרֶשֶׁת תְּרוּמָה וְעַל הַשְּׁחִיטָה וְעַל נִיקּוּר הַגִּיד וְהַחֲלָב". ומקור הדברים, ממה שהאמינה תורה לנידה לספור לעצמה שבעה נקיים, שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה שבעת ימים" - לה לעצמה, כמבואר בכתובות עב, א (תוספות שם דיבור המתחיל עד אחד נאמן). ובנוגע לקביעת דבר איסור, וודאי שעד אחד נאמן להחזיק איסור בדבר שאין טיבו ידוע לנו, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה ו ובביאורנו שם. (26) שעבר עבירה ופסול לעדות ממון. (27) חולין ג, א ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון... מותר לאכול משחיטתו" ושם ד, ב אמרו: "מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה", והשווה הלכות שחיטה פרק ד, הלכה י"ד-ט"ו. (28) להעיד על אותו דבר שהוא חשוד עליו, בשעה שהעדות נוגעת לעצמו. (29) כגון כהן, שהוא חשוד להטיל בעצמו מום בבכור, כדי שישחטנו במדינה ולא יצטרך להביאו קרבן - נאמן להעיד על בכור של כהן אחר במום הראוי לבוא ביד אדם, שמאליו נפל, ולא הטילו בעליו בידיים (בכורות לה, א) וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שם.

ח. לְפִיכָף, הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן בּוֹ וְלִהְיֶיד בּוֹ לְאַחֲרִים. חֲזָקָה אֵין אָדָם חוֹטֵא פְּדֵי שִׁינּוֹ אַחֲרִים³⁰. מֵיֵצֵד? נֶאֱמַן עִם הָאֶרֶץ לֹאמַר: פְּרוֹת פְּלוֹנִי מִתְקַנְנִים הֵם³¹, וְנֶאֱמַן הַנֶּחֱשָׁד לְמַכּוֹר בְּשׁוֹר בְּכוֹר³² לֹאמַר: בְּשׁוֹר זֶה שֶׁמוֹכֵר פְּלוֹנִי חָלִין הוּא. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁאָר הָאֶסְרִין. לְפִי שְׁאִימַת הָאֶסְרִים עַל הָרִשְׁעִים³³, וְאֵין אִימַת הַמָּמוֹן³⁴ עֲלֵיהֶם.¹³

(30) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): "חזקה אין אדם חוטא ולא לו". (31) מעושרים הם, ואף על פי שעם הארץ חשוד שלא להפריש מעשרות מפירות שלו - נאמן הוא על אחרים, ובלבד "שלא ייראה כעושה קנוניא" - כלשון רבינו בהלכות מעשר פרק י"ב, הלכה י"ז. (32) באטליו, שבכור אינו נמכר בשוק של טבחים, אלא בביתו של כהן, ואפילו נפל בו מום, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה י"ב. או שהוא חשוד למכור בשך בכור תמים, אף על פי שהוא קרבן, ובזמן הזה אין לשחטו עד שיפול בו מום. (33) ואינו עלול להכשיל אחרים באכילת איסור. (34) בדפוסים קדומים: בעל הממון. והכוונה, שלא איכפת להם להעיד שקר ולהפסיד בעדותם ממון אחרים שלא כדין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לח"מ סי' לד ס"ק כד). (6) נפוך וידוע. (7) והתורה אמרה (ויקרא יט, יב) "ולא תשבעו בשמי לשקר". (8) שנשבע על דבר ידוע, שאין בו ספק לאדם שהוא כן, כגון שנשבע על אבן זו, שהיא אבן (הל' שבויעות פ"א ה"ה), והתורה אמרה (שמות כ, ו) "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". (9) אלו עבירות אין לוקים עליהן, שהרי לא שלהן ניתן לתשלומין (הל' סנהדרין פ"ח ה"ב), ובכל זאת פסולים הם להעיד, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס, והם "עדי חמס", כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. (10) שאינו יודע שזוהי עבירה. (11) קשר של קיימא, והוא מעשה אומן כגון קשר הגמלים וקשר הספנים (הל' שבת פ"י, ה"א). (12) יתר על מה שקצוב לו בדין המלכות, כלשון רבינו לעיל פ"י, ה"ד. (13) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): לא תחמוד - משמע לאנשים בלא כסף, בעוד שלפי הדין אפילו יתן כסף ואין המוכר רוצה למכרו, אסור לחמוס החפץ ממנו, ובכל זאת אין החמסן פסול לעדות מן התורה, ועל-כרחך משום שאינו יודע שזוהי עבירה (ביאור הגר"א לח"מ סי' לד ס"ק נג). (14) כמו שאמרו (סנהדרין כו, ב) אלה הקוברים מת ביום-טוב אין לפסולם לעדות, אע"פ שהם רשעים, שמחללים יום-טוב משום שכר ממון - משום שהם טועים וסוברים שמצוה הם עושים בקבורת המת. (15) שהרי בתחילה רצו בגמרא (שם) לפסול לעדות את אלה הקברנים "הואיל והם רשעים". אע"פ שלא התרו בהם - שאילו התרו בהם, אין להצדיקם ולומר: מצוה הם עושים - הרי שאפילו לא התרו בהם, ואינם לוקים בפועל, בכל זאת בדין הוא שיפסלו לעדות, אם לא שיש להצדיקם, כי טועים הם לחשוב, שמצוה הם עושים (כסף-משנה).

ב. אין אדם נפסל בעברה¹⁶ על פי עצמו. פיצד?²⁰
הרי שבא לבית דין ואמר שגנב או גזל או הלוה²¹
ברבית, אף על פי שמשלם על פי עצמו¹⁷ - אינו
נפסל¹⁸. וכן אם אמר שאכל נבלה או פעל אסורה¹⁹
- אינו נפסל, עד שיהיה שם שני עדים; שאין אדם
משלים את עצמו רשע²⁰. לפיכך, ראובן שהעיד עליו
שמעון שהלוה ברבית, והעיד לוי ואמר: לי הלוה²¹
ברבית - הרי ראובן נפסל בעדות שמעון ולוי. אף
על פי שהרי הודה לוי שלוה ברבית²² - אינו משלים
עצמו רשע, ונאמן על ראובן ואינו נאמן על
עצמו²³. וכן מי שהעיד שפלוגי רבעו²⁴, בין באנסו²⁵
של נרבע בין ברצונו - הוא ואחר מצטרפין
להרג²⁶. פלוגי בא על אשתי - הוא ואחר מצטרפין
להרגו, אבל לא להרגה²⁷. וכן כל פיצא בזה²⁸.
פלוגי רבע את שורי - הוא ואחר מצטרפין להרגו²⁹;
שאין אדם קרוב אצל ממונו³⁰.

(16) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (17) שהודאת בעל-דין כמאה עדים היא, כמבואר בבבא-מציעא ג, ב. (18) לעדות. (19) אשה האסורה לו, או ביאת האסורה לו, כגון אשתו נדה. (20) שאדם קרוב הוא אצל עצמו, והתורה פסלה קרוב לעדות (סנהדרין ט, ב וברש"י). (21) אותו ראובן. (22) נמצא, שגם הוא רשע (ראה לעיל פ"י, ה"ד), ורשע

(43) מומר לעבירה אחת, שהורגל ונתפרסם בה, "כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו" או שהוא מומר לכל התורה, כגון, החזור לדתי הגויים בשעה שגוזרים גזירה ויידבק בהם ויאמר: "מה בצע לי להידיבק בישראל שהם שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה" (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ט). ובנוסף ה"לחם משנה" תיבת "והמומרים" אינה, שהיא בכלל האפיקורסים, ראה עבודה זרה כו, ב. וראוי להעיר שנוסף רומי ווינציאה שי"א הוא: "המוסרים והאפיקורסים והמינים והמשומדים". (44) העוברים עבירה להנאת עצמם, ואינם עומדים ברשעם תמיד, ואמונת ה' בליבם, ראה הלכות רוצח פרק ד, הלכה י"ב. (45) מן הבור להצילם. (46) לבור, להמיתם, ראה הלכות רוצח שם, הלכה י"א, והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א. (47) המקיימים שבע מצוות בני נח. (48) ראה לקמן הלכות מלכים פרק ח, הלכה י"א ומקורו בסנהדרין קה, א. (49) "מפני שהם מצרים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה', כצדוק ובייתוס ותלמידיהם שם רשעים ירקב" (הלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א), כמו שאמרו (עבודה זרה שם) "המינים והמסורות והמומרים מורידים ולא מעלים". (50) השווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה ו, על פי הסוגיא בראש השנה יז, א.

פרק שנים עשר

(1) על איזו עבירה נפסל אדם לעדות, ועל איזו אינו נפסל. אם אדם נפסל על פי עצמו. תשובתם של פסולי עדות משום ממון, ודרכי חזרתם.

א. כל הנפסל בעברה, אם העידו עליו שני עדים
שעשה עברה פלוגית, אף על פי שלא התרו בו¹,
שהרי² אינו לוקה⁴ - הרי זה פסול לעדות⁵. במה
דברים אמורים? כשעבר על דברים שפשוט⁶
בישראל שהם עברה, כגון שנשבע לשקר⁷ או
לשוא⁸, או גזל או גנב⁹, או אכל נבלה וכיוצא בו;
אבל אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוב העושה
להיות שוגג¹⁰ - צריכין להזהירו, ואחר כך יפסל.
פיצד? ראוהו קושר¹¹ או מתיר בשבת - צריכין
להודיעו שזה חלול שבת, מפני שרוב העם אינן
יודעין זה. וכן אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או
ביום טוב - צריכין להודיעו שהיום שבת, שמה
שוכח הוא. וכן המשחק בקוביא תמיד, או מי
שנעשה מוכס או גבאי שמוסיף לעצמו¹² - צריכין
העדים להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות.
שרוב העם אינן יודעים דברים אלו¹³. וכן כל פיצא
בזה¹⁴. פללו של דבר: כל עברה שהדברים מראים
לעדים שזה ידע שהוא רשע ועבר בזדון, אף על פי
שלא התרו בו - הרי זה פסול לעדות, ואינו לוקה¹⁵.

(2) שלא לעשותה. (3) כאילו היה כתוב: והרי. (4) כי אין מלקות בלא התראה, כמבואר בהל' סנהדרין פט"ז ה"ד, וראה שם פ"ב, ה"ב. (5) מן התורה, הואיל וזוהי עבירה שיש בה מלקות, אילו התרו בו, ראה לעיל פ"י, ה"ב (ש"ך

בין לעדות בין לשבועות". נראה מדבריו, שאפילו לכה, כל עוד שלא נכנע לבו - אינו חוזר לכשרותו עד שתצטרף התשובה עם המלקות (כסף-משנה). וראה בלחם-משנה שם. וראוי להעיר שבכת"י תימן הנוסח כאן, כך הוא: "כל מי שנתחייב מלקות, כיון שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו". ותיבות: "בין שעשה תשובה" אינן. וכן הנוסח בסמ"ג לאוין ריד. (39) כיון שחמס או גזל, הרי הוא "רע לשמים ורע לבירות" ואינו חוזר לכשרותו עד שישוב גם לשמים (רדב"ז). (40) ומדברי רבינו לעיל פ"ו ה"ז, משמע שגזלן וכל פסולי עדות מחמת חמס אינם כשרים להעיד אלא משעה שיעידו עליהם בבית-דין שחזרו בתשובה, וכל השטרות שחתמו עליהם בינתיים (=בין התשובה עד שהעידו עליהם בבית-דין) פסולים (כסף-משנה שם), וכן נראה משו"ע חו"מ סימן מ"ו סעיף כ"ו (ש"ך שם ס"ק לד).

- ה. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ מְלֹאִים בְּרִבִּית? מְשִׁיבֵךְ עַד שְׁטָרוֹתֶיךָ⁴¹ מַעֲצָמְךָ, וְיַחֲזֹרוּ בֵּינָךְ חֲזָרָה גְמוּרָה שְׁלֵא יָלְווּ בְּרִבִּית אֶפְלוּ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁴².

(41) השטרות שכתוב בהם קרן וריבית - קורעים, וגובים את הקרן בעל-פה (סמ"ע לחו"מ סי' לד, ס"ק עג). (42) שבדרך כלל מותר להלוות להם בריבית כדי חייו, כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ב, אבל אלה הפסולים צריכים להזהר מלהלוות להם בריבית, כדי שישתכח מהם שם ריבית (סנהדרין כה, ב וברש"י).

- ו. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ מְשִׁשְׁחִין בְּקוֹבֵיָא? מְשִׁישְׁבְּרוֹ אֶת פְּסִיפְסִיָּהֶם⁴³, וְיַחֲזֹרוּ בֵּינָךְ חֲזָרָה גְמוּרָה שְׁלֵא יַעֲשׂוּ אֶפְלוּ בְּחֻנָּם⁴⁴.

(43) אבני משחקם, ובכת"י תימן: פסיסיהן מעצמם. וראה לעיל פ"י, ה"ד: "ולא בקוביא בלבד, אלא אפילו משחקים בקליפי אגוזים וקליפי הרימונים". (44) שם.

- ז. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ מִפְּרִיחֵי יוֹנִים? מְשִׁישְׁבְּרוֹ אֶת הַפְּלִים שֶׁצִּדִּין בֵּינָךְ⁴⁵, וְיַחֲזֹרוּ בֵּינָךְ חֲזָרָה גְמוּרָה שְׁלֵא יַעֲשׂוּ⁴⁶ אֶפְלוּ בְּמַדְבָּר⁴⁷.

(45) וגוזלים יונים של אחרים, כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. (46) שהוא מקום הפקר, ובדרך כלל מותר לצוד שם יונים, שאין להן שום בעלים. (47) סנהדרין שם. וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לד סעיף לא: "יש אומרים שגם כאן, ובמשחקים בקוביא, צריכים להחזיר המעות שהרוויחו".

- ח. מַאֲיִמְתִּי חֲזַרְתָּ סוֹחְרֵי שְׁבִיעִית⁴⁸? מְשִׁישְׁבְּרוֹ אֶת שְׁבִיעִית וַיִּבְדְּקוּ⁴⁹, וְלֹא חֲזַרְתָּ דְּבָרִים בְּלִבְדָּ⁵⁰, אֶלָּא פוֹתֵב⁵¹: אֲנִי פְלוֹנִי בֶן פְלוֹנִי בְּנִשְׁתִּי מְאִתִּים זֹזוּ מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, וְהָרִי הֵם נְתוּנִים בְּמִתְנָה לְעֹנִים⁵².

(48) ראה לעיל פ"י, ה"ד: "שחזקת אלו שהם אוספים פירות שביעית ועושים בהם סחורה". (49) בסנהדרין שם: "משתיגע שביעית אחרת ויבדלו", כלומר, שלא ישאו ויתנו בפירותיהם, ויפקירו גינותיהם לעניים (רש"י שם). וכן הנוסח בשו"ע שם, סעיף לב. ורבינו נמשך אחר גירסת התוספתא שם פ"ה, ה"ב: "עד שתיגע שמיטה אחרת

פסול להעיד. (23) סנהדרין כה, א "פליגין (=חולקים) דיבורו", כלומר מאמינים אותו לגבי המלוה, ולא לגבי עצמו, כמבואר שם י, א, והשווה הל' גירושין פ"ג, ה"י. (24) במשכב זכור. (25) על כרחו. (26) אע"פ שלדבריו, שנובע "ברצונו" - הרי זה רשע, אינו נפסל משום כך להעיד, שאין אדם משים עצמו רשע, ולפיכך נאמן הוא כלפי חבריו ואינו נאמן כלפי עצמו, ומאמינים לו שפלוני רבע, ולא רבע אותו (סנהדרין ט, ב וב'תוספות' שם). (27) לפי שקרוב הוא אצל אשתו ואינו נאמן עליה, וחולקים דיבורו, לומר: בא על אשת איש אבל לא על אשתו (שם י, א). (28) השווה הל' עבדים פ"ז, ה"ב. (29) את הרובע ואת שורו, כדין שור נרבע שהוא בסקילה. (30) ואין אומרים בזה: "חולקים דיבורו", כי גם על ממונו נאמן, שאין בזה פסול קרבה, שכבר נתבאר לעיל: אדם משלם ע"פ עצמו, הרי שאין בזה דין של קרבה לעצמו (סנהדרין שם, וכפירוש רש"י).

- ג. שְׁנִים שֶׁהֵעִידוּ עַל אֶחָד שֶׁהוּא פְּסוּל בְּעִבְרָה מְאִלוּ הַעֲבֻרֹת³¹, וּבָאוּ שְׁנִים וְהֵעִידוּ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְחָזַר בּוֹ, אוֹ שֶׁלָּקָה³² - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר³³. אֲבָל אִם בָּאוּ שְׁנִים וְהִכְחִישׁוּם, וְאָמְרוּ: לֹא עָשָׂה עֲבֵרָה זֶה וְלֹא נִפְסַל - הָרִי זֶה סֶפֶק פְּסוּל³⁴. לְפִיכָךְ לֹא יַעֲיֵד, וְאֵין מוֹצִיאִין מִמּוֹן בְּעִדּוֹת³⁵, וְלֹא יִדּוּן³⁶, עַד שִׁיָּדַע שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה.

(31) שאדם נפסל עליהן לעדות. (32) ובסמון בהלכה הבאה יתבאר, שם"שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו". (33) כתובות כב, א: "יודעים אנו בו שעשה תשובה". השווה לעיל פ"ו, ה"ז. (34) מאחר ששנים נגד שנים הם - הרי זה ספק פסול, ספק כשר (שם, וכפירוש רש"י). (35) ואין אומרים העמד עד זה על חזקת כשרותו, שחזקת ממון שכנגדה עדיפה, ולפיכך העמד ממון על חזקתו ואין להוציאו מידי המוחזק בעדות מסופקת זו (רי"ף שם). וכן אמרו (שם כ, א): העמד שנים נגד שנים, והעמד ממון בחזקת בעליו. ולדעת הרב"ז לא יעיד בין להוציא ממון בין להעמיד. (36) כל שפסול להעיד - פסול גם לדון, כמפורש בנדה מט, ב. וכן פירש רש"י בסנהדרין כד, ב ד"ה ואלו הן הפסולים. והשווה לקמן פט"ז, ה"ד: "וכן שאר מיני פסולין, כשם שפסולים בעדים - כך פסולים בדיינים".

- ד. כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקוֹת, בֵּין שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה³⁷ בֵּין שֶׁלָּקָה בְּבֵית דִּין - חוֹזֵר לְכְּשָׁרוֹתָ³⁸. אֲבָל שְׂאָר פְּסוּלֵי עֲדוּת, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִשּׁוּם מִמּוֹן שֶׁחֲמָסוֹ אוֹ שֶׁגָּזְלוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁשְׁלָמוֹ - צָרִיכִין תְּשׁוּבָה³⁹, וְהָרִי הֵן פְּסוּלִין עַד שִׁיָּדַע שֶׁחָזְרוּ בֵּין מִדְּרָכָן הָרַע⁴⁰.

(37) כשלא היתה שם התראה, או שחסר דבר מהתנאים המחייבים אותו מלקות, ומספיקה לו התשובה בלבד (כסף-משנה). (38) כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ז, ה"ז: "שנאמר (דברים כה, ג) 'ונקלה אחיך לענייך' - כיון שלקה, הרי הוא אחיך", ע"פ המשנה במכות כג, א. ובהל' טוען ונטען פ"ב ה"י, כתב רבינו: "אם היו עליו (=על החשוד על השבועה) עדים שלקה ועשה תשובה, יחזור לכשרותו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקמן פ"ח, ה"א. (64) זה נלמד מהדין של טבח, הנזכר בהלכה הקודמת (כסף-משנה).

פרק שלשה עשר

(1) מי הם הקרובים הפסולים להעיד. דין ארוסה וקרוביה לענין עדות.

- א. הקרובים פסולים לעדות מן התורה. שְׁנָאֹמֶר: 16
לא יומתו אבות על בנים. מפי השמועה² לְמֹדוֹ, 17
שֶׁבְכָלֵל לֹא זֶה: שֶׁלֹּא יומתו אבות על פי בנים³, 18
ולא בנים על פי אבות⁴. והוא הדין לשאר קרובים⁵. 19
אין פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב 20
בלבד⁶, והם: האב עם הבן ועם בן הבן, והאחין מן 21
האב זה עם זה, ובניהן זה עם זה, ואין צריך לומר 22
הדודים⁷ עם בן אחיו. אבל שאר הקרובים מן האם 23
או מדרך האישות⁸ - בלן פסולין מדבריהם⁹. 24

(2) מתורה שבעל-פה, שקיבלו ממשנה, כמבואר לקמן בהל' ממרים פ"א, ה"ב. (3) על-פי עדות בנים. (4) שאם ללמד שלא יומתו בנים בעוון אבות, הרי כבר נאמר (שם) "איש בחטאו יומתו", אלא לא יומתו בנים בעדות אבות וכו' (סנהדרין כז, ב). (5) כמבואר שם, הואיל ונאמר: "אבות על בנים", ולא נאמר: על בן - מכאן שאפילו הבנים עצמם פסולים זה לזה, כלומר: בני האבות, שהם בני אחי האב, והם שני בשני (ראה לקמן ה"ג), פסולים להעיד זה לזה, וכן לא יעידו שניהם לאחרים, כמבואר שם כח, א. וראה לקמן הט"ו, שפסול הקרובים אינו אלא גזירת הכתוב, לא מפני שהם אוהבים זה את זה, ועיין בבאורנו שם. (6) כדברי רבי עקיבא במשנה שם "וכל הראוי ליורשו", ומפרש רש"י: שהם קרובי האב, אבל קרובי האם אינם ראויים ליורשו, כמו ששנינו (בבא-בבא קמח, א): "ואחי האם מנחילים ולא נוחלים", וראה בפירוש המשנה לרבינו בסנהדרין שם. (7) בכת"י תימן: הדוד. (8) שבאו לו ע"י נישואין, כגון אחות אשתו או בתה. (9) ואע"פ שאמרו בסנהדרין כח, א "אמר קרא, 'אבות' 'אבות' שתי פעמים, אם אינו ענין לקרובי האב, תנהו ענין לקרובי האם" - סובר רבינו שאין זו אלא אסמכתא בלבד, וכמו שאמרו (קידושין כד, ב) "נראים דברי רבי עקיבא (=שהעבד צריך גט שחרור) בשאר איברים, הואיל...ומדרש חכמים הוא", ואע"פ שדרשום בכלל ופרט וכלל, אין להם תוקף אלא כמדרש חכמים בלבד (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יב). וה"קריית ספר" מסביר, שכונת הגמרא לרבות קרובי האם, שתחילת קריבתם מוצאה מצד האב, כגון בני ראובן לבני דינה, שהם קרובים להם מצד דינה אמם, אבל תחילת קריבתם היא מצד יעקב אבי ראובן ודינה, ואלה פסולים הוא מן התורה, אבל קרובי האם שאין קריבתם אלא מצד האם בלבד, כגון שני אחים מאם ולא מן האב, שאין תחילת קריבתם אלא מצד האם, אין פסולם אלא מדברי חכמים בלבד, ובהם עוסק רבינו לומר שאינם אלא מדבריהם.

- ב. הגרים אינן בדין הקרובים. אָפְלוּ שְׁנֵי אָחִים 25
תאומים¹⁰ שְׁנֵתָגִירוּ - מְעִידִין זֶה לָזֶה. שֶׁהָגַר שְׁנֵתָגִיר 26
- פְּקָטָן שְׁנוּלָד הוּא חֲשׂוֹב¹¹. 27

ויבדק", כלומר, יבדקו אחריו אם אינו נושא ונותן עוד. (50) "אלא חזרת ממון", כלשון הגמרא שם. ומפרש רש"י: "לא חזרת דברים" - לומר: לא נוסף עוד, אלא חזרה הניכרת, שיפזרו פירות שביעית שבגנותיהם לעניים". (51) בגמרא שם: אומר: אני פלוני וכו', ורבינו מציין: כותב, ליתר קיום, שישמור לעשות מה שקיבל על עצמו (סמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק עט).

- ט. מאימתי חזרת המועל בשבועה⁵²? מְשִׁיבֹא 1
לְבֵית דִּין שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, וְיֹאמֶר לָהֶם: חֲשׂוֹד 2
אֲנִי⁵³. או יתחייב שבועה בבית דין שְׁאִין מְפִירִין 3
אוֹתוֹ בְּמִמּוֹן חֲשׂוֹב⁵⁴, ויִשְׁלֹם וְלֹא יִרְצֶה לְהִשְׁבֹּעַ⁵⁵. 4
וְכֵן טַפְח⁵⁶ שֶׁהָיָה בּוֹדֵק⁵⁷ לְעִצְמוֹ וּמוֹכֵר, וְיִצְאָת 5
טְרֵפָה מִתַּחַת יָדוֹ⁵⁸, שֶׁהָיָה הוּא בְּכָלֵל אוֹכְלֵי טְרֵפָה⁵⁹ 6
שֶׁהָיָה פְסוּלִין לְעֵדוּת - הָרִי זֶה פְסוּל לְעֵדוּת, עַד 7
שִׁירָאָה מִמַּעֲשָׂיו שֶׁנֶּחֱם עַל רֵעֵתוֹ. וְיִלְבֹּשׁ שְׁחָרִים⁶⁰, 8
וְיִכְסֶּה שְׁחָרִים, וְיִלְלֵךְ לְמָקוֹם שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, 9
וְיִחְזִיר אַבְדָּה בְּמִמּוֹן חֲשׂוֹב⁶¹. או יִצְיֵא טְרֵפָה 10
מִתַּחַת יָדוֹ בְּדִבְרֵי חֲשׂוֹב⁶². 11

(52) החשוד להשבע לשקר, ראה לעיל ה"א. (53) ואיני כשר להשבע, אבל בעירו אין זו חזרה, שהרי ממילא לא ישיבעוהו, כי מכירים אותו שהוא חשוד (סמ"ע לחו"מ שם ס"ק פ). (54) בסכום גדול. (55) כל זה בירושלמי שבועות פ"ז ה"ד, וראה ב"מראה הפנים" שם. (56) שוחט. (57) בודק סכיניו, ואת סירכות הריאה בבהמות שלו. (58) נמצא שהכשיל את הציבור באכילת טריפה. (59) מכיון שהוא מאכיל טריפה, חזקה שהוא עצמו אוכל טריפה, וממילא פסול הוא לעדות, שעבר על לאו שיש בו מלקות (כסף-משנה). (60) שלבשת שחורים מכניעה את היצר הרע שבאדם, השווה קידושין מ, א דברי רש"י שם: "ילבש שחורים" - שלא יראה עצמו בכבודו, אולי ירחיב לבבו בכך, וכן ב'תוספות' שם בשם רבינו חננאל. (61) כיון שמחזיר אבידה בדבר חשוב, ודאי חזר בו מחמת ממון (סנהדרין כה, א וברש"י). אבל בעירו אין זו ראייה, כי שמא בהערכה עשה כן (גמרא שם). (62) ששחט בהמה משלו ויצאה טריפה, לא אכלה אלא מכרה לגויים, והפסיד ממון הרבה (סנהדרין שם). וכגירסת הרי"ף שם שגורס: "ילבש שחורים ויתכסה שחורים... יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו". ובנוסף התלמוד שלפנינו, לא נזכר שילבש שחורים וכו'. וכתב ה'מקומי יוסף': יצאה טריפה מתחת ידו - שחטה לעצמו ולא למכרה לאחרים, שהרי העבירו אותו בעירו מלהיות טבח לאחרים, ולשם כך הלך למקום שאין מכירים, לשוב בתשובה, ואיך ימכור לאחרים ויעבור על גזירת הדיינים.

- י. וְכֵן עַד זֹמָמִים⁶³ שֶׁהָלַךְ לְמָקוֹם שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, 12
וְנָתַנוּ לוֹ מִמּוֹן חֲשׂוֹב לְהַעֲדִי בְשִׁקָּר, וְלֹא רָצָה - הָרִי 13
זֶה עֹשֶׂה תְשׁוּבָה, וְחָזַר לְכִשְׁרוֹתוֹ⁶⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא 14
בְּזֶה. 15

(63) שהעיד שקר ונודע בעדים שהעיד שקר, כלשון רבינו

לעניין כיבוד אב, אין חיוב על הנין לכבד את אבי אביו, וכל שמצינו בהלכה (שו"ע סי' ר"מ סכ"ד) הוא שחייב לכבד אבי אביו,

ומקורו הוא ברש"י על הפסוק "ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (ויגש מו, א.) "חייב אדם בכבוד אביו יותר מאבי אביו כו" (והיינו שיש גם חיוב על אבי אביו, אלא שהוא פחות), ולכן - עם בן בן בנו כשר.

והגם שלא מצינו ראייה לכיבוד אב ואם יותר משלושה דורות, יש רמז לכך ממאמר חז"ל (בבא בתרא צא, ב.) על הפסוק "וישם כסא לאם המלך", האמור בשלמה ומדבר ברות, ומ"מ אין זה אלא רמז בעלמא. ולעניין הלכה, בכיבוד אב ואם הוא עד אבי אביו, ובעדות עד בן בנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ' עמוד 644)

20) שזה ראשון בשני. 21) רי"ף שם, דיבור-המתחיל: קסבר מר בר רב אשי. 22) משנה שם ובגמרא.

16 ו. כל אשה שאמה פסול לה²³, כן אמה פסול לבעלה; שהבעל פאשתו. וכל בעל שאמה פסול¹⁷ לו²⁴, כן אמה פסול לאשתו; שהאשה כבעלה²⁵.

23) כגון אחותך או אחות אביך. 24) כגון אחי אביך. 25) שם כח, ב "מנין שהאשה כבעלה, דכתיב (ויקרא יח, יד), ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא, והלא אשת דודו היא, מכלל דאשה כבעלה". וראה לקמן הי"ג.

ז. כל שתי נשים שהן זו עם זו שני בשני²⁶ - בעליהן מעידין זה לזה²⁷. אבל אם היו ראשון בראשון, כגון שלקח זה אשה וזה בתה²⁸ - אין מעידין זה לזה²⁹.

26) כגון בנות שתי אחיות. 27) שאין אומרים שתי פעמים "בעל כאשתו" אלא בקריבה קרובה, אבל בקריבה רחוקה כ"שני בשני", אין אומרים בה בעל כאשתו, וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין כח, ב (רדב"ז). וכן לא מצינו בכל הסוגיא שם בעל כאשתו אלא "ראשון בשני", כגון בעל חורגתו (=בת אשתו) ואשת חורגו, אבל לא מצינו בעל כאשתו ב"שני בשני" ומבואר שם עמ' א, שכל מה שלא נשנה לפסול, הרי הוא כשר ממילא, כלשון הגמרא שם: "שני בראשון - תנן, שלישי בראשון - לא תנן" (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יד). 28) והן ראשון בראשון, כמבואר לעיל ה"ה. 29) כמבואר בירושלמי שם פ"ג ה"ו, שאסור לו להעיד לבעל חורגתו.

ח. וכן בעלי אחיות - פסולין זה לזה, ויהי הן ראשון בראשון³⁰.

10) אע"פ ש"טיפה אחת היתה ונחלקה לשתיים", ובודאי מאב אחד הם (יבמות צח, א.). 11) והרי הם זרים זה לזה, ואין לגזור שמא יבואו להתיר עדות אחים ישראל, כי עדות לבית-דין מסורה, ובית-דין יודע, שגרים אין להם דין אחוה (שם כב, א.), והשווה הל' איסורי ביאה פי"ד, הי"א-יב. ואם היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה, כגון שנתגיירה אמם בהיותה מעוברת, פסולים הם להעיד זה לזה, שהרי חייבים הם כרת משום אשת אח, כמבואר בהל' איסורי ביאה שם הי"ד, הרי שמן התורה הם אחים גמורים, ואין יעידו זה לזה (ש"ך לחו"מ סי' לג ס"ק ז).

1 ג. האחים זה עם זה, בין מן האם בין מן האב¹² - 2 יהי הן ראשון בראשון. ובניהם זה עם זה - שני 3 בשני. ובני בניהם זה עם זה - שלישי בשלישי¹³.

12) סנהדרין כח, ב "תנא, אחיו מן האב. וקתני - אחיו מן האם". 13) שם עמ' א.

4 ד. ולעולם שלישי בראשון¹⁴ - פשר¹⁵, ואין צריך 5 לומר שלישי בשני¹⁶. אבל שני בשני¹⁷, ואין צריך 6 לומר שני בראשון¹⁸ - שניהם פסולים¹⁹.

14) כגון בן ימואל בנו של שמעון, לראובן אחי שמעון אבי אביו. 15) בבא-בתרא קכח, א וכדעת רבא. ולדעת רבינו-תם בסנהדרין כח, א שלישי בראשון פסול, כדעת רב שם, וכן משמע בירושלמי שם פ"ג ה"ו, ששאלו: "משה, מהו שיהא מותר באשת פינחס" (=בן אלעזר בנו של אהרן אחיו), ומתוך שלא שאלו אלא לאשת פינחס, משמע שלפינחס עצמו פסול הוא - הרי שראשון בשלישי פסול, ורבינו מכריע כסוגיית הבבלי בבא-בתרא נגד הירושלמי (רדב"ז). 16) כגון בן חנוך בנו של ראובן, לימואל בן שמעון אחי ראובן, שאפילו רב הפוסל שלישי בראשון - מכשיר שלישי בשני, כמבואר בסנהדרין שם. 17) שני בני אחים זה לזה. 18) ימואל בן שמעון לראובן אחי אביו. 19) משנה שם כז, ב. שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים" - שני אבות בעדות בניהם, ועל-כרחן בשני אחים ובניהם - הכתוב מדבר, שבאב ובנו לא היה הכתוב קוראם: "אבות", שהרי אב אחד הוא לבניו, ובודאי הכוונה לשני אחים שהם שני אבות לבניהם, שלא יעידו הם לבני אחיהם, ולא בני אחיהם להם, ולא בני האחים זה לזה - מכאן לראשון בשני, ושני בשני, שפסולים להעיד (רש"י שם).

7 ה. האב עם בנו - בראשון בראשון הוא. לפיכך: 8 האב עם בן בנו - פסול²⁰; ועם בן בן בנו, שהוא 9 רביעי ממנו - פשר, מפני שהוא שלישי בראשון²¹. 10 וכן הדרך בנקבות. פיצד? שתי אחיות או אח 11 ואחותו, בין מן האב בין מן האם - הרי הם ראשון 12 בראשון. בניהם, בין זכרים בין נקבות - שני בשני. 13 בני בניהם או בנות בנותיהן - שלישי בשלישי. 14 בדרך שאמה מונה בזכרים ראשון שני ושלישי, כן 15 אמה מונה בנקבות²².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקראת ראשון בשני, כמבואר לעיל ה"ה? - הבעל נחשב לגבי בן בנה ראשון בשלישי, שהוא ואשתו ראשון בראשון ואינם גוף אחד, והשני לאשתו הוא שלישי לו (סמ"ע לחו"מ סי' לג ס"ק טו). (46) שכן שנינו שם: וחמיו. (47) שאפילו לאחי חמותו אסור להעיד, כמבואר שם כח, א - לחמותו לא כל-שכן. (48) אע"פ שאינו חמיו, שהבעל כאשתו. (49) שהאשה כבעלה, ואע"פ שאינה חמותו. אבל לאבי אביה או אבי אמה כשר להעיד, שאינו אלא שלישי בראשון, ואע"פ שהיא אסורה להם - היא נחשבת "שני בראשון" והוא אינו כגופה, וכמבואר לעיל אות מד (סמ"ע שם ס"ק טז), וכן דעת הגר"א בביאורו שם.

יד. אֲשֶׁתוֹ אֶרֶסָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִגְמְרָה הָאִשָּׁוֹת⁵⁰
- הֲרִי הִיא כְּנִשְׁוֹאָה⁵¹ לְעִנְיַן עֲדוּת. [בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים?] בְּאֶרֶסוֹתָ עֲצָמָה, שְׁאִינוֹ מַעֲיֵד לָהּ; אֲכָל
אִם הָעֵיד לְקִרְוֵי אֶרֶסוֹתָ, כְּגוֹן בְּעַל אַחֻתָּה אוּ בְּנָה
וּבִתָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין פּוֹסְלִין אוֹתָהּ⁵² עַד
שִׁישְׁוֹאָהּ⁵³.

(50) שעדיין לא נכנסה לחופה. (51) סנהדרין כח, ב שהרי נתקברה דעתו אליה. (52) העדות. ובדפוס ויניציאה שי"א, וכן בכת"י תימן: אותו. (53) שעדיין לא נתקברה דעתו כלפי קרוביה. וכוונת רבינו לומר, ודאי לכתחילה אסור לו להעיד גם לקרוביה, אבל אם העיד אין פוסלים עדותו (הרי"ף בתשובותיו, וכן דעת גאון, הובאו בהגהות מרדכי לסנהדרין שם, וכן ב"העיסור" אות ק קבלת עדות). וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לג סעיף ט: דוקא ארוסה, אבל שידוכין אינם פוסלים, אולם אם מעיד לזכותה בממונות, אפשר שהוא נוגע בדבר ופסול.

טו. זֶה שֶׁפָּסְלָה תוֹרָה עֲדוּת הַקְּרֹבִים - לֹא מִפְּנֵי
שֶׁהָן בְּחֻזְקַת אוֹהֲבִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ מַעֲיֵד לוֹ
לֹא לְטוֹבָתוֹ וְלֹא לְרַעְיוֹתוֹ⁵⁴, אֲלֵא גִזְרַת הַפְּתוּב הוּא⁵⁵.
לְפִיכָךְ, הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא - כְּשֶׁר לְעֵדוּת, אָף עַל פִּי
שֶׁהוּא פְּסוּל לְדַנְנוֹת⁵⁶; שְׁלֹא גִזְרַת תוֹרָה אֲלֵא עַל
הַקְּרֹבִים⁵⁷.

(54) כדברי הכתוב: לא יומתו אבות על בנים וגו', והרי זו חובה לאב. (55) בבא-בבא קטן, א שאפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ועל-כרחך שאינו חשוד לשקר, אלא "גזירת מלך היא". ובספר המצוות לרבינו ל"ת רפז, כתוב: "והוא-הדין לדיני ממונות (=פסולים הקרובים להעיד), אלא שנזכר בדיני נפשות דרך הפלגה, שלא נאמר: כיון שיש כאן איבוד נפש, אין הקרוב חשוד על כך ונעשה ע"פ דבריו... לפיכך הביא למשל את הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר... אפילו עדות האב על הבן, ואפילו היא לחייבו מיתה, לא נקבל - וזוהי גזירת הכתוב שאין לה טעם כלל". (56) ראה הל' סנהדרין פכ"ג ה"ו, ובביאורנו שם. (57) וב"ספר החינוך" מצוה תקצו, משתדל להטעים גזירה זו: "כי מהיות הקרובים שוכנים תמיד זה אצל זה, ישיבתם וקיימתם יחד אי-אפשר להם להנצל, שלא יתקוטטו זה עם זה לפעמים, ואילו יאמינו בעדותם זה על זה, אולי כנעסם תמיד אלו עם אלו, תעלה חמתם לפי שעה, ויבואו לפני

(30) וזהו "גיסו" ששנינו במשנה שם כז, ב, ומפרש רש"י: בעל אחות אשתו.

ט. וְכֵן לֹא יַעֲיֵד לְבֵן אַחֻת אֲשֶׁתוֹ³¹, וְלֹא לְבַעַל בַּת
אֻחֻת אֲשֶׁתוֹ³². אֲכָל מַעֲיֵד הוּא לְבֵן בְּעַל אַחֻת
אֲשֶׁתוֹ שִׁישׁ לוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת³³.

(31) שהרי זה ראשון בשני. (32) שהוא לו ראשון בשני, שהבעל כאשתו. (33) ירושלמי שם "גיסו" - יש מי ששונה: יש לו בנים וחתנים (=שהם קרובים, ואסורים להעיד), ויש מי ששונה: אין לו בנים וחתנים; מי שאומר יש לו - ממנה (=מאחות אשתו); מי שאומר אין לו - ממקום אחר, כלומר שיש לו מאשה אחרת, וכן פוסק הרי"ף בסנהדרין שם.

י. כָּל אִישׁ שֶׁאֵין אִתּוֹ מַעֲיֵד לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּעַל
קְרֹבָתוֹ³⁴ - הֲרִי אִתּוֹ מַעֲיֵד לְשֶׁאֵר קְרֹבָיו, כְּגוֹן
בְּנוֹ³⁵ וְאָחִיו. וְכֵן כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין אִתּוֹ מַעֲיֵד לָהּ מִפְּנֵי
שֶׁהִיא אֲשֶׁת קְרֹבָה³⁶ - הֲרִי אִתּוֹ מַעֲיֵד לְשֶׁאֵר
קְרֹבָיֶיהָ³⁷.

(34) כגון בעל אחותך. (35) שיש לו מאשה אחרת. (36) כגון אשת אחיך. (37) שאינם מאחיך. הואיל ואין להם שום קריבה עמך, וזה נלמד מדין "אחי האח" הנזכר בסמוך הי"ב (כסף-משנה).

יא. אָבִי פְּלֵה וְאָבִי חֶתֶן³⁸ - מַעֲיֵדִים זֶה לְזֶה³⁹.

(38) אפילו לאחר נישואי הזוג הצעיר, והם נקראים כיום: מחותנים. (39) סנהדרין כח, ב. ואין אומרים מחמת שנתקרב בנו של ראובן לשמעון (=שנעשה חתנו) יפסל ראובן לשמעון, כי אינם קרובים זה לזה אלא "כי אכלא לדנא", כמגופה (=מכסה) שאינה דומה לחבית.

יב. אָחִי הָאֵחַ מִן הָאֵם⁴⁰ - מַעֲיֵדִין זֶה לְזֶה, שֶׁהֲרִי
אֵין בִּינִיָּהֶן קְרִיבָה כָּלִל. מַעֲיֵד? רַחֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְיוֹסֵף
וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ רְאוּבֵן, וְהִיא לְיוֹסֵף בִּן מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת
וְהוּא מְנַשֶּׁה⁴¹, וּמֵת יוֹסֵף, וְנִשְׁאָת לְשִׁמְעוֹן וְיִלְדָה
מִמֶּנּוּ יְהוּדָה - הֲרִי מְנַשֶּׁה וְיְהוּדָה מַעֲיֵדִין זֶה לְזֶה⁴².

(40) שיש לאחיו מאמו אח מצד האב. (41) נמצאים מנשה וראובן, אחים מן האב. (42) שאין ביניהם שום קריבה, אלא שראובן אחי יהודה מאמו - הוא אחי מנשה מצד אביו, וזהו שאמרו שם: "רב חסדא, הכשיר באחי האח". ומכאן למד רבינו דינו הנזכר לעיל ה"ה, וכמבואר לעיל אות לו.

יג. הָאִישׁ עִם אֲשֶׁתוֹ - רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן. לְפִיכָךְ אֵינוֹ
מַעֲיֵד לֹא לְבִנָּהּ⁴³ וְלֹא לְאִשָּׁת בְּנָהּ⁴⁴, וְלֹא לְבִתָּהּ וְלֹא
לְבַעַל בְּתָהּ⁴⁵, וְלֹא לְאִבֶּיהָ⁴⁶ וְלֹא לְאִמָּהּ⁴⁷, וְלֹא לְבַעַל
אִמָּהּ⁴⁸ וְלֹא לְאִשָּׁת אִבֶּיהָ⁴⁹.

(43) שהרי זה ראשון בשני. (44) שאשה כבעלה. (45) שבעל כאשתו, אבל לבן בנה כשר, שהרי זה ראשון בשלישי, וכן שנינו (שם כז, ב) "וחורגו לבדו" - ולא בנו וחתנו, ואע"פ שאשתו פסולה להעיד בבן-בנה, שהיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(16) בכתב יד תימן כאן התחלת ההלכה. (17) שהרי תחילתו בפסלות. וכן שנינו (כתובות כח, א) "אבל אין אדם (קטן שנתגדל) נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה".

- ג. וַיֵּשׁ דְּבָרִים¹⁸ שְׁסוּמְכִין בְּהֶן עַל עֲדוֹת שְׁמַעִיד¹⁷
- כְּשֶׁהוּא גְדוֹל, הוֹאִיל וְהֵם דְּבָרִים שֶׁל דְּבָרִיהֶם. וְאֵלּוּ¹⁸
- הֵן הַדְּבָרִים שְׁאֵדָם נֶאֱמָן לְהַעֲדִי בְּגִדְלוֹ עַל מָה¹⁹
- שֶׁרָאָה בְּקֻטְנוֹ: נֶאֱמָן אָדָם לֹמֵר: זֶה כְּתֹב יָדוֹ שֶׁל²⁰
- אֲבִי¹⁹, אוֹ שֶׁל רַבִּי, אוֹ שֶׁל אָחִי; מִפְּנֵי שְׁקִיּוֹם²¹
- שְׁטוּת מִדְּבָרִיהֶם²⁰. זְכוּר אָנִי בְּפִלּוּנִית שְׁנִשְׁאָתָה,²²
- וְנִעְשָׂה לָהּ מִנְהַג הַתּוֹלוֹת²¹; הוֹאִיל וְרַב נָשִׁים²³
- בְּתוֹלוֹת נִשְׁאוֹת²², וּכְתֹבָה מִדְּבָרִיהֶם²³. שֶׁהִמְקוֹם הָיָה²⁴
- בֵּית הַפֶּסֶח²⁴; מִפְּנֵי שֶׁטְמָאָתוֹ מִדְּבָרִיהֶם²⁵. וְעַד כָּאן²⁵
- הֵיינו בְּאֵין בְּשִׁבְתָּה²⁶; שְׁעִמְצוֹם הַתְּחוּם עַד אֶלְפִים²⁶
- אֲמָה בְּלִבְד מִדְּבָרִיהֶם²⁷. שֶׁהָיָה אִישׁ פְּלוּנִי יוֹצֵא²⁷
- מִבֵּית הַסֶּפֶר²⁸ לְטַבֵּל²⁹ וְלֶאֱכֹל בְּתוֹרְמָתוֹ לְעֶרְבִי³⁰;²⁸
- וְשֶׁהָיָה חוֹלֵק עֲמָנו תְּרוּמָה³¹; וְשֶׁהֵיינו מוֹלִיכִים חֵלָה³¹
- וּמִתְּנוּת³² לְפִלּוּנִי בְּהֶן עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ³³; וְאָמַר לִי³²
- אָבָא: מִשְׁפָּחָה זֹאת כְּשֶׁרָאָה, מִשְׁפָּחָה זֹאת פְּסוּלָה³⁴;³³
- וְאֶכְלָנוּ בְּקֻצָּצָה שֶׁל פְּלוּנִי, שֶׁהֶאֱכִילוּנִי³⁵ אָחִי כְּדִי³⁴
- לְהוֹדִיעַ שְׁאֵחֵיהֶם פְּלוּנִי נִשָּׂא אִשָּׁה שְׁאֵינָה הוֹנֶגֶת³⁵
- לִי³⁶. שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - לְהַחֲזִיק זֶה הַכֹּהֵן לֶאֱכֹל³⁶
- בְּתוֹרְמָה שֶׁל דְּבָרִיהֶם³⁷ אוֹ לְדַחֲלוֹת מִמֶּנָּה³⁸.³⁵

(18) בכתב יד תימן משפט זה מחובר להלכה הקודמת וההלכה הבאה מתחילה ב"ואלו הם הדברים" וכו'. (19) החתום על השטר כעד. (20) שמן התורה עדים החתומים על השטר - הרי הם כמו שנחקרה עדותם בבית דין, וחכמים הצריכו עדים לקיים השטר, והם הכשירו בו עדות גדול שראה בקטנותו (כתובות שם וברש"י), והשווה לעיל פרק ז, הלכה ב, ושם מוסיף רבינו: "והוא שיצטרף עימו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול" והוא על פי התלמוד בכתובות שם. (21) כגון, מיני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע... שאין עושים כך אלא לבתולה" (הלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה), וכתובת בתולה - מאתיים זוז, בניגוד לבעולה שכתובתה מאה. (22) ואין זה אלא גילוי הדבר בלבד, "שאין הדבר צריך עדות אלא לפרסם שיצא הדין לאור בלא גמגום" (כתובות שם וברש"י). (23) חכמים הם שתיקנו כתובה לבנות ישראל, כמבואר שם י, א ולפיכך האמינו בה עדות הגדול, שראה בימי קטנותו. (24) החורש את הקבר הרי זה עושה "בית הפרס" מאה אמה, שכך שיערו חכמים, שהמחרישה מוליכה את עצמות המת עד מאה אמה סביב, ולפיכך כהנים אסור להם ללכת שם מפני הטומאה, ואם היינו מוחזקים בבקעה גדולה שנחרש בה קבר והבקעה כולה בספק טומאה, נאמן זה לומר "המקום הזה" בית הפרס הוא וכל מה שהוא חוץ ממנו טהור (כתובות כח, א ובר"ן), וראה שם עמוד ב בתוספות דיבור המתחיל ושהמקום הזה. בית הפרס - מקום שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ויש מפרשים פרס - לשון שבירה, שעצמות של מת נפרסו (=נשברו) שם (רע"ב) לאהלות פרק י"ז, משנה א) וראה הלכות טומאת מת פרק

הדין ויחייבו את ראשם למלך, וכשוך החימה, כמעט שיחנוק עצמו הקרוב מדאגתו על קרובו ועל מעשהו, וכל דרכי השם ישרים".

יום שלישי כ' תמוז ה'תשע"ט

פרק ארבעה עשר

(1) דין קרוב ונתרחק - לענין עדות. עדות שתחילתה בפסלות וסופה בכשרות. הדברים שאדם נאמן להעיד עליהם בגדלו, על מה שראה בקטנו. שני מקבלי מתנה רשומים בשטר אחד, ועדים קרובים לאחד מהם, מה דינו של השטר.

- א. כָּל מִי שֶׁאֵין אִתּוֹ מַעֲדִיד לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֶּעַל¹
- קְרֻבָּתוֹ², אִם מֵתָה אִשְׁתּוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחָה לֹא²
- בָּנִים - הֵרִי זֶה נִתְרַחַק וּכְשָׁר³.

(2) ובעל כאשתו, כמבואר לעיל פרק י"ג, הלכה ו. (3) להעיד על עדות שיראה לאחר שנתרחק (משנה בסנהדרין כז, ב וכדעת החכמים). וכן אם נתגרשה אשתו, הרי זה נתרחק (ש"ך לחושן משפט לג סעיף קטן ח ומקורו בפירוש המשנה לרבינו שם).

- ב. מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְחַבְרוֹ עֲדוֹת עַד שֶׁלֹּא נִעְשָׂה⁴
- חֲתָנוּ, וְנִעְשָׂה חֲתָנוּ; אוֹ שִׁידַע הָעֲדוֹת וְהוּא פֶּקֶח⁴,
- וְאַחֵר כֶּף נִתְחַרֵּשׁ⁵; פְּתוּחַ⁶ וְנִסְתָּמָא⁷, אָף עַל פִּי⁶
- שֶׁיְכוֹל לִכְנֹן מִדַּת הַקְּרָקַע שֶׁהוּא מַעֲדִיד בָּהּ⁸ וּמִסִּים⁷
- מִצְרִיָּה⁹; שְׁפוּי¹⁰ וְנִשְׁתַּטָּה¹¹ - הֵרִי זֶה פְּסוּל¹². אָכֵל⁸
- אִם הָיָה יוֹדֵעַ לֹא עֲדוֹת עַד שֶׁלֹּא נִעְשָׂה חֲתָנוּ, וְנִעְשָׂה⁹
- חֲתָנוּ, וּמֵתָה בָּתּוֹ; פֶּקֶחַ וְנִתְחַרֵּשׁ, וְחִזּוֹר וְנִתְפַּקֵּחַ;¹⁰
- שְׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה, וְחִזּוֹר וְנִשְׁתַּטָּה; פְּתוּחַ וְנִסְתָּמָא, וְחִזּוֹר¹¹
- וְנִתְפַּתַּח - כְּשָׁר. זֶה הַקָּלָל: כָּל שֶׁתַּחֲלֹתוֹ¹³ וְסוּפוֹ¹⁴
- בְּכִשְׁרוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל בִּינֵתִים - כְּשָׁר; תַּחֲלֹתוֹ¹³
- בְּפִסְלוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁסּוּפוֹ בְּכִשְׁרוֹת - פְּסוּל¹⁴.
- לְפִיכָף¹⁶, מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בְּעֲדוֹת וְהוּא קָטָן, וּבָא¹⁵
- וְהַעֲדִיד בָּהּ כְּשֶׁהוּא גְדוֹל - אֵינָהּ כְּלוּם¹⁷.

(4) שאזניו פקוחות לשמוע. (5) נאטמו אזניו ואינו שומע, וראה לעיל פרק ט, הלכה י"א: "ויהיה ראוי לשמוע הדיינים, והאזנים שמאיימים עליו". (6) שענינו פתוחות ורואות, ונוסח התלמוד (בבא בתרא כח, א): פיתח. (7) נסתם מאור עיניו ואינו רואה, וכבר נתבאר לעיל פרק ט, הלכה י"ב שהסומא פסול להעיד, שנאמר: "והוא עד או ראה". (8) לטובת בעליה, עד היכן הוא שלהם, ומתכוון להוציאה מידי משיגי גבולם (רשב"ם לבבא בתרא שם). (9) מסמך גבולותיה, שיש לו סימנים בשאר השדות הסמוכות לארבע רוחותיה. (10) חכם, מיושב בדעתו. (11) יצא מדעתו, והשוטה פסול לעדות, כמבואר לעיל פרק ט, הלכה ט. (12) שהרי בשעת הגדת העדות פסול הוא (בבא בתרא שם). (13) שעת ראיית העדות. (14) שעת הגדת העדות. (15) שם, שנאמר (ויקרא ה, א): "והוא עד או ראה" - משעת ראיית המעשה יהיה ראוי לעדות זו (רשב"ם שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) אפילו היה בדעתו להתגייר, אינו נאמן על מה שראה בגייתו, כי אז לא דקדק כל הצורך (כתובות כח, ב).
 40) מי שהיה יודע לחברו בעדות עד שלא נעשה גזל, ונעשה גזל - הוא אינו מעיד על פתב ידו⁴⁰;
 41) הרי זה שטר פשוט⁴¹ - וכן אם נעשה חתנו⁴³ - הוא אינו מעיד על פתב ידו⁴⁴, אבל אחרים מעידים. אף על פי שלא החזק בבית דין אלא אחר שנעשה חתנו - הרי זה פשוט. שאינו דומה הפסול בעברה⁴⁵ לפסול בקריכה, שהפסול בעברה חשוד לזנות⁴⁶.

40) שבשטר, לקיים חתימתו, כי יש לחוש שהוא זייף וכתב השטר היום, וחתם בו, והקדים לכתוב בו תאריך שלפני פסולו. 41) שבית הדין עצמו ראה שטר זה חתום בכתב ידו קודם שנפסל. 42) בבא בתרא קנט, א וכפירוש התוספות שם. 43) לאחר שחתם לחותנו בשטר. 44) שהקרוב פסול להעיד. 45) כגון, גזלן וכיוצא בו. 46) ויש לחוש שהוא כתבו וחתם בו היום בשקר, למרות שתאריך השטר הוא לפני זמן פיסולו, אבל "פסול בקריכה" אינו אלא משום "גזירת הכתוב", ולא משום שהוא חשוד לזייף, שהרי אפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ובוודאי שהוא נאמן, אלא "גזירת מלך" היא, ולפיכך אחרים מעידים לו, שאין לחשוד בו, שמשנעשה חתנו, זייף וכתב (בבא בתרא שם וברשב"ם). והשווה לעיל פרק י"ג, הלכה ט"ו.

ו. שטר שיש בו שני עדים פלכד⁴⁷, ושניהם קרובים זה לזה⁴⁸ או אחד משניהם פסול בעברה, אף על פי שמסר לו⁴⁹ השטר בפני עדים פשרים⁵⁰ - הרי הוא פחוס, מפני שהוא מזיף מתוכו⁵¹.

47) כי אילו חתמו בו הרבה עדים, הרי הוא כשר, אפילו שניים מהם קרובים זה לזה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ו. 48) והרי הם פסולים להעיד לאחרים, כדברי הירושלמי (סנהדרין פרק ג, הלכה ט) "מניין שלא יהו העדים קרובים זה לזה? הגע עצמך, שאם הוזה אחד מהם, כלום נהרג עד שיוזהם חבירו (=שהרי אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו שניהם), אם אתה אומר כן, לא היה נהרג על פיו?" נמצאה עדות הקרוב, גרמה לו להיחגר, שאילו לא היה מעיד עימו, לא היה נהרג, שהרי אינו נעשה זומם עד שיוזמו שניהם. וכעין זה בבבלי סנהדרין כח, א. 49) המוכר ללוקח או הלווה למלווה. 50) וכלל הוא: שטר שלא חתמו בו עדים כלל, אלא שנתנו בפני עדים, כשר, שאין העדים חותמים על השטר אלא מפני תיקון העולם, שמא ימותו עדי מסירה, ושוב אין לו עדות, לפיכך נהגו לחתום, שאם ימותו יראו חתימתם לאחרים ויכירוהו (גיטין ג, ב וברש"י) והשווה הלכות גירושין פרק א, הלכה ט"ו. 51) שחתמו בו עדים פסולים, ובגיטין י, ב מפרש רש"י: יש בו עדים פסולים, פסול מדרבנן, שמא יבוא (=הבעל) למוסרו (=את הגט לאשה) בפניהם ויסמוך עליהם, והשווה הלכות גירושין שם הלכה י"ז.

י, הלכה א. 25) כדברי רבינו בהלכות טומאת מת פרק ט, הלכה י"ב: "דבר ידוע שכל אלו הטומאות... שהן משום ספק, הרי הן של דבריהם ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת וודאית". 26) שכאן הוא התחום לעירנו. 27) כדברי רבינו בהלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א "מדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה... שאלפיים אמה הוא מגרש העיר" אבל יש תחום "מורחב" שאסור לצאת ממנו והלאה מן התורה, ככתוב (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" ותחום זה הוא "חוץ לשנים עשר מיל (=אלפיים אמה הם מיל) כנגד מחנה ישראל", כלשון רבינו שם. 28) כשלמדנו שם בהיותנו ילדים. 29) מטומאתו, כגון מגע שרץ מת וכדומה. 30) ככתוב (ויקרא כב, ז) "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים". 31) בגורן, כשבעל השדה מחלק תרומה לכהנים, ואין חוששים שמא עבד כהן היה, ש"אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עימו" (כתובות כ, ב). 32) כגון, תרומה או הזרוע והלחיים והקיבה שהן מתנות לכהנים, ככתוב בדברים יח, ג. 33) שעל ידו היה אביו שולח המתנות, אבל על ידי אחר לא, שמא לא דקדק כל כך (שם ובר"ן). 34) מדובר במשפחה כהנים, שיצא עליה חשש פסול כהונה ואותה משפחה נחלקת לכמה בתי אבות ומעיד זה להכשיר בית אב אחד, לומר אותו חשש על בית אב פלוני הוא, ולא על בית אב זה, וסומכים על דבריו להכשיר אותו בית אב לאכילת תרומה מדבריהם, אבל אם לא יצא שום חשש על המשפחה אין הקטן נאמן לפסול משפחה אפילו לתרומה מדבריהם, ואפילו אביו לא היה נאמן על כך, שכלל הוא: אין ערעור פחות משניים (ר"ן שם). 35) ובכתב יד תימן: שהאכילונ. 36) כמו ששינוי בביריתא שם: "כיצד קצצה? אחד מן האחים שנשא אשה שאינה הוגנת לו, באים בני המשפחה ומביאים חבית מלאה פירות ושוברים אותה באמצע רחבה, ואומרים: אחינו בית ישראל שימעו, אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו, בואו וקחו לכם דוגמא (=זיכרון) לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו" וזוהי קצצה, שנקצץ פלוני ממשפחתו ומיחוסו בית־אבותיו. והשווה ירושלמי קידושין פרק א, הלכה ה "התינוקות מלקטים ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו - ובשעה שהוא מגרשה היו עושים כן ואומרים: חזר פלוני למשפחתו". 37) כגון, תרומת חוץ לארץ, או תרומת פירות, מחוץ לדגן תירוש ויצהר (כתובות כח, ב וברש"י). 38) לא על פי עדותו של זה יופסל כהן כשר לאכול בתרומה, אלא שהיה פסול מכבר מחמת איזה חשש פסול כהונה, ואם לא נקבל עדות הקטן להכשירו נמצא הכהן דחוי כמקודם (ר"ן שם בהבנת דברי רבינו). ואף על פי שבגמרא שם עמוד א הדגישו: "והוא שיש גדול עימו" - סובר רבינו שאין זה מוסב אלא על קיום שטרות בלבד, אבל כל שאר הדברים נאמן עליהם אפילו הוא לבדו (מגיד משנה להלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה).

ד. פל אלו שמעיד בהן הגדול במה שידע פשהיה קטן, אם היה עובד פוככים או עבד פשראה דברים אלו, והעיד אחר שנתגיר ונשתחרר - אינו נאמן³⁹.

- 1 ז. הפותח כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת,⁵²
2 והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מן
3 השני - הרי השטר פסול, מפני שהוא עדות אחת.⁵³
4 אבל אם כתב בשטר אחד: שנתתי לראובן חצר
5 פלונית, ושנתתי לשמעון שדה פלונית,⁵⁴ ונמצאו
6 העדים קרובים לזה ורחוקים מזה - זה שהם
7 רחוקים ממנו מתנתו קיימת; שאילו שתי עדיות⁵⁵,
8 אף על פי שהן בשטר אחד. למה זה דומה?
9 לאומר: היו עלי עדים שנתתי לראובן כך וכך,
10 ושנתתי⁵⁶ לשמעון כך וכך, ושליתי מלוי כך וכך;
11 שאף על פי שכתב בשטר אחד⁵⁷, והמקנה איש אחד
12 - הרי אלו שלש עדיות שאינן תלויות זו בזו⁵⁸.
- (52) בשטר אחד, ולא פירש לכל אחד את חלקו בפני עצמו.
(53) ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ירושלמי מכות
פרק א, הלכה ז וכן בגיטין פרק א, הלכה א וכתבי יוחנן
שם). שהואיל וכתב: כל נכסי נתונים לפלוני ולפלוני, הרי
זה כמעשה אחד בשני גופים, ואין אומרים בזה: "חולקים
דיבורו" להכשיר עדות הרחוק, שהכל עדות אחת היא (כסף
משנה). (54) הרי אלו שני מעשים נפרדים לשני גופים.
(55) והרי הם כשתי כיתי עדים נפרדות, המעידות לשני
גופים, שאפילו בטלה כת אחת, הכת השנייה קיימת.
(56) בכתב יד תימן: ושמכרתי לשמעון וכו'. (57) שהם
כתובים בשטר אחד, ולשון השולחן ערוך חושן משפט נא,
סעיף ו: "אף על פי שהם בשטר אחד". (58) וכן אמרו
(בבא בתרא קכט, א) ש"בשתי שדות ושני בני אדם"
חולקים דיבורו, ואין מקצת דיבורו תלוי בחבירו. והשווה
הלכות עבדים פרק ז, הלכה ב: "עבד שהביא גט (=שחרור)
וכתוב בו: עצמך ונכסי קנוים לך, עצמו קנה והרי הוא בן
חורין אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו
כשאר השטרות... שחולקים הדיבור ואומרים, עצמו קנה,
מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו ואין צריך לקיימו,
אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראייה ברורה,
לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר". והטעם, שאלו הדברים
הם כשני מעשים נפרדים, שחרור העבד לחוד, ונתינת
הנכסים לחוד, ואינם תלויים זה בזה, ולפיכך יוצרך לומר
בהם "חולקים הדיבור", ואף על פי שהעבד גוף אחד, נידון
כשני גופים, הואיל וכשישתחרר הרי הוא בן חורין, פנים
חדשות באו לכאן, והרי זה כאומר: הריני משחרר פלוני
עבדי, והריני נותן נכסי מתנה לאיש פלוני (כסף משנה).
- פרק חמשה עשר**
(1) דין הנוגע בעדותו, ובני עיר הפסולים כולם לעדות.
עדותם של הארים והשוכר נגד המערער. עדותו של הערב
נגד המערער על נכסי הלווה.
- 13 א. כל עדות שתבוא הנאה לאדם ממנה - אינו
14 מעיד בה; שזה הוא כמעיד על עצמו². לפיכך, בני
15 העיר שפא מערער לערער עליהם במרחץ³ או
16 ברחוב של עיר⁴ - אין אחד מבעלי העיר מעיד
- (2) וחשוד הוא לשקר (בבא-בתרא מג, א ובסמ"ע לחו"מ סי'
לז ס"ק א). וב"קריית ספר" מנמק: שאדם קרוב אצל עצמו,
כמבואר לעיל פי"ב ה"ב, ולפי"ז אינו נפסל מחמת חשד,
אלא משום קריבה, שהביא גזירת הכתוב, כמבואר לעיל
פי"ג הט"ו. (3) המשותף לכולם, לומר שאינו שלהם.
(4) מגרש ציבורי רחב ידים, מלשון הכתוב (דברים יג, יז)
"ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה", וכן שנינו (ביכורים
פ"ג, מ"ב) "ולנים ברחובה של עיר". (5) לטובת בני עירו,
שהרי כולם שותפים בדבר, והם נוגעים בעדותם.
(6) שיכתוב: דין ודברים אין לי על מרחץ זה, ונותן את חלקו
לשאר אנשי העיר, ומעתה אין לו כל הנאה עצמית מעדותו.
(7) בקבלת קנין סודר ממנו, ואז סילוקו מועיל.
- 19 ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן, הואיל
20 ולשמיעה הוא עשוי⁸ שאי אפשר לאדם לסלק עצמו
21 ממנו⁹ - אין דנין בדיני אותה העיר¹⁰, ואין מביאין
22 ראיה מאנשי אותה העיר¹¹. וכן כל פיוצא בזה.
- (8) בבא-בתרא שם. ואע"פ שלא נתפרש שם "סילוק"
מועיל אלא לגבי דינים בלבד, סובר רבינו שהוא-הדין לגבי
עדות (רדב"ז). והגם שנתבאר לעיל (פי"ד, ה"ב) שכל עדות
שתחילתה (=שעת ראייתה) בפסלות, אע"פ שסופה
(=הגדתה) בכשרות - פסולה? בכל זאת כשרה עדותם של
ה"מסתלקים", למרות שפסולים היו מתחילה, כיון שאין
פיסולם תלוי בגוף - כשאר פסולי עדות, אלא מצד ממון,
שהם נוגעים בדבר לטובתם, וכיון שנסתלקו - נסתלקו
('תוספות' שם ד"ה וליסלקו). ולדעת ה'תוספות' בנדה נ, א
ד"ה ורבי מאיר, אין המסתלק כשר אלא לדון, אבל לא
להעיד, שהרי תחילתו בפסול. ודעת השו"ע חו"מ סי' לו
סעיף יח כדעת רבינו. (9) לשמוע מה שקוראים בו בימי
הקריאה. (10) שהרי נהנה בו ויוצא בשמיעתו. (11) את
הגנב הטוען: לקחתיו בדמים, או שום טענה אחרת.
- 23 ג. האומר: תנו מנה לעניי עירי - אין דנין בדיני
24 אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר.
25 במה דברים אמורים? כשהיו העניים סמוכים
26 עליהם¹², ופוסקין עליהן צדקה¹³. אפילו אמרו שנים
27 מאנשי אותה העיר: אנו נתן דבר הקצוב עלינו¹⁴
28 ונעיד - אין שומעין להם; שהנאה הוא להם
29 שיתעשרו עניים אלו¹⁵, הואיל והן סמוכין על בני
30 העיר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.
- (12) המעידים שראוהו גונב, או מעידים שזה ספר של עירם,
שכולם שותפים בו ונוגעים בעדותם (בבא-בתרא שם).
ובחו"מ סימן ז סעיף יב מכשיר להעיד, אם יש להם ספר
תורה אחר, ואז אפילו הדיינים עצמם מותר להם לקרוא
באותו הספר, שאין זו הנאה להם, הואיל ואם רצו קוראים
הם מספר אחר, הנמצא באותו בית כנסת (סמ"ע שם ס"ק
כח). (13) על אנשי העיר. (14) נמצאו נוגעים בעדותם,
שהרי אם ינתן המנה לעניים, לא יצטרכו הדיינים והעדים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המערער, שהרבה שדות כמותה ימצא באריסות, וגם מי יודע אם בעליה הקודמים יורידוהו שוב לאריסות בשדה זו, אם ירצו יפסיקוהו (בבא-בבא מו, ב וברשב"ם). (31) את השדה, וכל הפירות שלו, אלא שמשלם דמי שכירות השדה לבעליה. (32) דמי השכירות, שעדיין לא שילם. (33) שם כט, א. ואע"פ שיכול השוכר לחזור ולהוציא השכירות מידי המשכיר - לא נוח לו לאדם לעמוד בדין ולהתדיין (רמב"ן שם), והשווה דברי ה'תוספות' שם מז, א ד"ה קבלן. ובשו"ע חו"מ סי' לו, סעיף יב, פסק: "אם לקח המשכיר דמי השכירות והחזירם לשוכר, כדי שיתנם למי שיזכה בדין - הרי זה (=השוכר) מעיד לו".

ו. שָׁמְעוֹן שָׁלוּחַ, וְהָיָה רְאוּבֵן עָרֵב³⁴, וְכָא יְהוּדָה¹⁶ לְעָרְעֵר עַל שָׁמְעוֹן הַלֹּחֶה וְהוֹצִיא קֶרֶקַע מִתַּחַת יָדוֹ¹⁷, אִם יֵשׁ לְשָׁמְעוֹן שָׂדֶה אַחֶרֶת כְּנָגֵד הַחוּב³⁶ - הָרִי¹⁸ רְאוּבֵן הָעָרֵב יֵשׁ לוֹ³⁷ לְהַעֲדִיד עַל אוֹתָהּ קֶרֶקַע שֶׁהִיא¹⁹ שֶׁל שָׁמְעוֹן. שָׁאִין לוֹ הִנָּאָה בְּזָה; שָׁאִם לִקְחָהּ יְהוּדָה²⁰ - הָרִי שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁפְפָּרַע מִמֶּנָּה בְּעַל חוּבוֹ³⁸. וְכֵן²¹ לִוְקֵחַ רֹאשׁוֹן מַעֲדִיד לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי שְׁלֻכָּה אַחֲרָיו שֶׁהָ²² הַשָּׂדֶה שְׁלוֹ³⁹. וְהוּא שֵׁשׁ לְמוֹכֵר שָׂדֶה בֶּן חוֹרִין⁴⁰ כְּנָגֵד דְּמֵי שָׂדֶה שֶׁל לִוְקֵחַ רֹאשׁוֹן. שָׁאִין לְלוֹקֵחַ²⁴ רֹאשׁוֹן הִנָּאָה בְּעַמֻּדָתָהּ זֶה הַשָּׂדֶה בֵּיד לִוְקֵחַ שְׁנֵי²⁵; שְׁאִפְלוּ נִטְרָף - לִוְקֵחַ הָרֹאשׁוֹן⁴¹ עַל הַמוֹכֵר הוּא²⁶ חוֹרֵן⁴², וְהָרִי יֵשׁ לוֹ שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁיגְבָה מִמֶּנָּה⁴³.

(34) אחראי למלוה לפרוע לו חובו, אם לא יהיה ללווה מה לשלם. (35) באיזו טענה שהיא. (36) שהיא שוה סכום החוב. (37) מותר לו. (38) אבל אם אין ללווה שדה אחרת, יש הנאה לערב להעמידה ביד הלווה, כדי שיפרע ממנה בעל חובו, ואינו מעיד (בבא-בבא, שם). והוא-הדין במלוה שיכול להעיד ללווה אם יש לו שדה אחרת כנגד החוב, כמבואר שם. (39) כגון לוי ויהודה שקנו שתי שדות מראובן זה אחר זה, הראשון - בניסן, והשני - באייר, ובא אחד לערער על שדהו של יהודה, לומר שהיא גזולה בידו, וכיוצא בזה, מותר לו ללוי הלוקח הראשון להעיד לטובת יהודה להעמיד בידו שדהו. (40) בחו"מ סי' לו סעיף יד, הנוסח: בת חורין. שדה שלא נמכרה ולא נשתעבדה לאיזה בעל-חוב מוקדם. (41) כגון שבא בעל-חובו של ראובן המוכר, אצל יהודה הלוקח האחרון, ולא מצא אצלו לגבות כלום, מפני שזכה בה המערער, והלך ללוי לטרוף ממנו שדהו בחובו. (42) שמכרה לו באחריות. (43) ולפיכך אינו נוגע בעדותו לטובת יהודה, אבל אם אין למוכר שדה אחרת, יש הנאה ללוקח הראשון להעמיד ללוקח השני את שדהו, כדי שאם יבוא בעל-חובו של ראובן לטרוף שדהו, ידחנו אצל הלוקח השני, ע"פ הדין: אין בעל-חוב גובה אלא מן הלוקח האחרון, כמבואר בהל' מלוה פ"ט ה"ה, "שהרי הלוקח הקודם אומר לטרוף: הנחתי לך מקום לגבות ממנו", ולפיכך לא יעיד לו, שהרי נוגע הוא בעדותו (בבא-בבא, שם).

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) דברים שונים הגורמים לצד הנאה בעדות, ועל הדין

לתת להם משלהם. (15) לתת בכל שנה ושנה. (16) ולא יצטרכו לתת להם עוד בשנים הבאות.

ד. קֶרֶקַע שְׁבִין¹⁷ שְׁנֵי שְׁתֵּי שָׂדֶה מְעָרְעֵר לְהוֹצִיאָהּ¹ מִתַּחַת יָד הַשְּׂתֵּה¹⁸ - אִינוּ מַעֲדִיד לְשִׁתְּפוֹ עִלְיָהּ¹⁹; אֲלָא אִם סִלֵּק עֲצָמוֹ מִמֶּנָּה²⁰, וְקָנִי מִיָּדוֹ שְׁתֵּה² לְשִׁתְּףָהּ, וְשָׂאִם²¹ כָּא בְּעַל חוּב שְׁלוֹ²² וְטִרְפָּהּ מִיָּד הַשְּׂתֵּה²³ - מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמִיָּה²⁴, וְאַחֶר כֶּף מַעֲדִיד לוֹ³ עִלְיָהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה²⁵.

(17) בבא-בבא, שם. וכתב הרדב"ז: עניינם שאינם סמוכים על בני העיר, כגון בירושלים, כיום, שאין הם מתפרנסים אלא ממה ששולחים להם קהילות חוץ לארץ, נראה שה"סילוק" יועיל לדון ולהעיד. (18) בחו"מ סימן לו סעיף א, הנוסח: של שני שותפים. (19) לומר, שזה שמכרה להם גזלה ממנו. (20) לפסול עדי המערער, ואפילו על חלקו של השותף לא יעיד, שכל זמן שלא חלקו ביניהם, אם יטול המערער כלום מן השדה, יפסידו שניהם ונמצא זה מעיד לעצמו (בבא-בבא, מג, א וברשב"ם). (21) שכתב לו: דין ודברים אין לי על שדה זו, שהכל שלך. (22) כלומר, גם יקבל על עצמו תנאי זה. (23) המלוה, שלווה ממנו קודם שהקנה לשותפו את חלקו. (24) יקחנה מידו, שהרי חצייה משועבדת לבעל חוב, ודינו לטרוף כנגד חובו מידי השותף הקונה. (25) שעשכשו אינו נוגע בדבר, שאם ירצה להעמידה אצל השותף מפני בעל חובו, שלא יהיה "לווה רשע ולא ישלם" (ראה לקמן פט"ז, ה"ג), הרי ממילא ישאר "לווה רשע" כלפי השותף שקיבל עליו לשלם דמיה (בבא-בבא, שם). ומדובר, שלא קיבל עליו שום אחריות אחרת, שאם יבוא איזה מערער ויטעון גזולה היתה בידו, אין נותן זה אחראי לו, שאם לא כן, הרי נותן זה נוגע בעדותו לטובת השותף, שלא יצטרך לפצותו כשיקחה ממנו (שם).

ה. הַעוֹרֵר עַל הַשָּׂדֶה²⁶: אִם יֵשׁ בָּהּ פְּרוֹת - אֵין⁷ הָאָרִיס²⁷ מַעֲדִיד לוֹ עִלְיָהּ, שֶׁהָרִי רוֹצֶה הָאָרִיס⁸ לְהַעֲמִידָהּ בֵּיד בְּעִלְיָהּ, בְּדִי שִׁיטֵּל חֲלָקוֹ בְּפִרוֹת²⁸; וְאִם אֵין בָּהּ פְּרוֹת²⁹ - מַעֲדִיד³⁰. אֲבָל הַשּׁוֹכֵר³¹, אִם לִקְחַת הַשְּׂכִירֹת³² בִּידוֹ וְאָמַר: כָּל מִי שֶׁתִּתְּקֶנָּה שָׂדֶה⁹ זֶה בִּידוֹ יֵטֵל - הָרִי זֶה מַעֲדִיד; וְאִם כֶּבֶר נִתַּן הַשְּׂכִירֹת¹⁰ לְבְּעַל הַשָּׂדֶה - אִינוּ מַעֲדִיד. בֵּינָן שָׂאִם תִּצָּא הַשָּׂדֶה¹¹ לְמַעֲרָעֵר - חֵיב לָתֵן לוֹ שְׂכָר כָּל הַשָּׁנִים שִׁישֵׁב בָּהּ,¹² אִינוּ מַעֲדִיד³³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(26) אבל אם אין המערער טוען אלא על חלק השותף בלבד, שמכרה לו השותף, יכול זה להעיד לו בלא שום תנאי, שאז אינו נוגע בעדותו (חו"מ סי' לו סעיף א). (27) שטוען למחזיק: גזלתה ממני. (28) היורד לעבד שדה חברו על-מנת שיתן לו בשכרו חלק מסויים בפירות, כפי מנהג המדינה. (29) שאם יזכה המערער, יטול השדה עם פירותיה כדין כל גזול. (30) וגם לא טרח בה בשנה זו להוציא ממנו פירות שאכל כבר בשנים הקודמות, וגם אינו חש על עבודת אריסותו, שיפסיד - אם השדה תעבור לידי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעיד. וכל זה בטלית, אבל אם גזל שדה ומכרה, אין לומר בה: "יאוש ושינוי רשות - קנה הלוקח" - שקרקע אינה נגזלת, ותמיד היא ברשות בעליה החוקיים, ולפיכך מצפה שמעון הנגזל להוציאה מיד ראובן הגזלן, או מיד בניו אם מת, והרי הוא נוגע בעדותו, וזהו שסתם רבינו לעיל סוף ה"א "מכר... השדה הגזולה... אין שמעון מעיד" כי תמיד צפויה לו הנאה, שלא תעמוד ברשות יהודה המערער (בבא-בתרא מד, א וברשב"ם). (16) שמת ראובן הגזלן והניחה לבניו. (17) שאינה של יהודה המערער. (18) כי "רשות יורש אינה כרשות לוקח", ואינה נקראת שינוי רשות, ולא קנו הטלית ביאוש בלבד, ולפיכך נוגע בעדותו הוא, שמתכוון להחזיר לו טליתו מידי היורשים (שם).

ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות¹⁹,
ובא יהודה לערער על שמעון²⁰ ולהוציאה מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה²¹. אף על פי שאין עליה אחריות - הרי הוא רוצה שתעמד ביד שמעון, כדי שיקובא בעל חוב של ראובן²² ויטרפנה בחובו, ולא יהיה ליה רשע ולא ישלם²³.

(19) שהתנה בפירוש שאינו אחראי לקונה, אם יטרפו את השדה ממנו מחמת איזו טענה שהיא. אבל אם כתב לו שטר מכירה סתמי ולא הזכיר בו אחריות, הרי זה כאילו כתובה בו "קבלת אחריות", שאחריות שלא נזכרה אינה אלא "טעות הסופר", כמבואר בהל' מכירה פ"ט, ה"ד. (20) לומר שהיא שלו. (21) לפסול עידי יהודה, או עידי שטרו. (22) שהלוח לראובן טרם שמכר שדהו לשמעון, והשדה נשתעבדה לו. (23) פסוק הוא בתהלים לו, כא. שאם תעבור לידי יהודה, ישאר חייב לבעל-חובו ויקרא "רשע", אבל מה שהפסיד את הלוקח לא איכפת לו, כי יאמר לו: מתחילה מכרתי לך בפירוש, שלא באחריות, וסברת וקבלת (בבא-בתרא מה, א). וכל זה כשאין לו שדה אחרת, אבל אם יש למוכר שדה אחרת כנגד חובו, אין בעל החוב טורף מהלוקח, אלא גובה חובו מהשדה בת-חורין של המוכר, ואין למוכר שום רווח בהעמדת השדה ביד הלוקח, ומעיד לו (שם).

ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, ובא יהודה לערער ולהוציא מיד שמעון²⁴ - ראובן מעיד לו עליה²⁵ שהיא של שמעון; שאפילו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של ראובן טורף מן המטלטלין²⁶, ואפילו היו אפותיקי²⁷. במה דברים אמורים? בשהיה שמעון מודה שזו הפרה והטלית הם של ראובן המוכר בנודאי, והוא יודע שבאמת הן שלו; אבל אם לא הודה שמעון - אין ראובן מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון - יחזר שמעון ויתבע דמים, ויאמר לו: מכרת לי דבר שאינו שלך²⁸, שהרי באו עדים ואמרו שהן של יהודה²⁹. במה דברים אמורים שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה ויעמיד המטלטלין ביד שמעון? כשבאו עדים והעידו, שהם יודעים שראובן זה לא היתה

להתבונן בהם. פיסולים הפוסלים בעדות, פוסלים גם בדיינים. הכשרים להעיד ופוסלים לדון.

א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, ובא יהודה לערער על ראובן ואמר: שדה זו או טלית זו שלי היא - אין שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו השדה של יהודה ולא זו הטלית של יהודה⁴; שהרי שמעון רוצה להעמיד שדה זו או טלית זו ביד ראובן, שהוא גזלה ממנו⁵, כדי שיחזירו לו⁶ מיד הגזלן; שהרי אפשר שתהיה הראיה של שמעון, שמוציא ביה מיד ראובן, אפשר שאינו יכול להוציא ביה מיד יהודה⁷. וכן אם מכר ראובן השדה הגזולה או הורישו ללוי, ובא יהודה לערער על לוי⁸ - אין שמעון מעיד שאינה של יהודה; שמא נחת רוח יש לו להוציאה מיד לוי⁹.

(2) טען כנגדו. (3) הנגזל. (4) כגון שידוע שום עדות לפסול עדותו של יהודה המערער. (5) בכת"י תימן: שהוא טוען שהוא גזלם ממנו. (6) בית-הדין. (7) ולפיכך נוח לשמעון להעמידה ביד ראובן, ואח"כ יוציאה ממנו בעדים, שגזלה ממנו. ובש"ע חו"מ סי' לו סעיף יז, הנוסח: "מפני שאפשר שנוח לו להוציאה מיד ראובן, יותר מלהוציאה מיד יהודה". ומתוך שהוא נוגע בעדותו - אינו מעיד, כמבואר לעיל פט"ו, ה"א. (8) שהוא בנו, או קרובו אחר הראוי ליורשו. (9) כלומר, נוח לו להוציאה מלוי, יותר מלהוציאה מידי יהודה, וכנ"ל (בבא-בתרא מג, ב. ומד, א). וכעין זה שנינו במשנה (כתובות קט, א): "השני נוח לי, והראשון קשה הימנו = שהוא אדם אדם, ולא אוכל לדון עמו.

ב. מכר¹⁰ הטלית הגזולה ללוי, ובא יהודה לערער¹¹, אם מת ראובן - שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה; שהרי אין טלית זו חוזרת לשמעון לעולם, שפכר קנאה הלוקח ביאוש¹² ושנוי רשות¹³, וכבר מת ראובן הגזלן ואין לו ממי יטל דמיה¹⁴. אבל אם עדין ראובן קיים - אין שמעון מעיד אף על הטלית; שהנאה היא לו שלא תעמד ביד יהודה, כדי שיקובא ראיה שראובן גזלה וישלם דמיה¹⁵. וכן אם היתה הטלית ביד יורשי ראובן¹⁶ - אין שמעון מעיד עליה¹⁷, מפני שסופה שאם תעמד ביד היורש לחזר לו¹⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(10) ראובן הגזלן. (11) לומר שהיא שלו. (12) שהנגזל נתייאש ממנה בעודה בבית ראובן הגזלן. (13) שאחרי היאוש עברה הטלית מרשות הגזלן לרשות הקונה, והלכה היא: יאוש ושינוי רשות קונה, כמבואר בהל' גזילה פ"ה ה"ז, והל' גניבה פ"ה, ה"ג. (14) שאפילו הניח לבניו מטלטלין, אינם חייבים לשלם לנגזל, שדמי הגזילה חוב הם על הגזלן, ואין המטלטלין משתעבדים לבעל-חוב, אבל אם הניח קרקעות - חייבים היורשים לשלם, כמבואר בהל' גזילה שם ה"ה. (15) נמצא שהוא נוגע בעדותו ואינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרוג ע"פ דיינים. מה עדים אין קרובים זה לזה, אף דיינים אין קרובים זה לזה, וכן משמעות המשנה בנדה מט, ב "כל הכשר לדון, כשר להעיד" - הרי שאי אפשר להיות פסול לעדות וכשר לדיינות.

ה. וּלְפִיכָף³⁷ אֵין סוֹמְכִין בְּסִנְהֶדְרִין שְׁנַיִם הַקְּרֹובִים זֶה לָזֶה³⁸, בֵּין בְּסִנְהֶדְרִי קִטְנָה³⁹ בֵּין בְּסִנְהֶדְרִי גְדוֹלָה⁴⁰. אֲבָל אֵלּוּ שְׁמוֹסִיפִין עַד שְׁכֻעָה לְעֵבֶר הַשָּׁנָה⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת קְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁴², יֵרָאֶה לִי, שָׁאֵם הִיָּה⁴³ בְּהֵן קְרֹובִים - אֵין בְּכָף בָּלוּם⁴⁴.

(37) הואיל וכל מה שפוסל בעדים פוסל בדיינים. (38) שהם פסולים לעדות, כמבואר לעיל פי"ד ה"ו, ובביאורנו שם. (39) שהיא בית דין של עשרים ושלשה חכמים. (40) שהיא בית דין הגדול שבמקדש, המונה שבעים ואחד חכמים (לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג). והוא-הדין לכל בית דין של שלשה הדין דיני ממונות בלבד, אין יושבים בו דיינים הקרובים זה לזה (כסף-משנה). (41) להוסיף לה חודש שלשה עשר. (42) פ"ד, ה"ט. והשווה הל' סנהדרין פ"ה, ה"ז. (43) בנוסח ה'לחם-משנה: היו. (44) כיון שאין מוסיפים אותם אלא לשם סמל בלבד, כמו שאמרו (סנהדרין י, ב) "כנגד ברכת כהנים", שבפסוק ראשון יש בו שלש תיבות; ובשני - חמש; ובשלישי - שבע, אף כאן מתחילים בשלשה, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה, אין לפסול בו אלא את השלושה הראשונים, שהם בית דין בכל מקום, וגם כאן אם גמרו בשלשה - מעוברת, - הרי שהם העיקר. ולדעת הלחם-משנה, כל השלשה שעושים מעשה על פיהם צריכים להיות כשרים, ואפילו אלו הנוספים על שלושת הראשונים, כל שהם מצטרפים לעבר את השנה, וגומרים ע"פ שלשתם לעבר את השנה, צריכים להיות רחוקים זה מזה, ושאר הנוספים לא איכפת לנו בהם.

ו. כָּל הַכָּשֶׁר לְדוֹן - כָּשֶׁר לְהַעֲדִי⁴⁵. וְיֵשׁ כָּשֶׁר לְהַעֲדִי, וְאֵינוֹ כָּשֶׁר לְדוֹן. הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא⁴⁶, וְהַגֵּר⁴⁷ וְהַמְשַׁחֲרֵץ⁴⁸, וְכֵן הַזָּקֵן⁴⁹ וְהַסֵּרִיס, וְהַמְּזוֹר, וְסוֹמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו - כָּשֶׁרִין לְהַעֲדִי, וְאֵינֶן כָּשֶׁרִים לְדוֹן דִּינֵי נַפְשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁰.

(45) נדה מט, ב. (46) שכשרים להעיד, כמבואר לעיל פי"ג ה"ו, ופסולים לדון, שהאוהב אינו יכול לראות חובה לנידון, והשונא אינו מסוגל להפוך בזכותו (סנהדרין כט, א. וכתובות קה, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פכ"ג, ה"ו. (47) שפסול לדון עד שתהא אמו מישראל, ראה שם פ"ב ה"ט, ופי"א ה"א. (48) עבד כנעני שנשתחרר מעבדותו, ודינו כגר שכשר לעדות, כמבואר בבבא-קמא פח, א. אבל העבד שלא נשתחרר - פסול לעדות, כמבואר לעיל פ"ט, ה"ד. (49) עד כאן מנה רבינו אלה הפסולים לדון אפילו דיני ממונות, מכאן ואילך הוא מונה אלה הפסולים לדון דיני נפשות בלבד, ואילו לדיני ממונות כשרים הם לדון. (50) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ג: "לא זקן מופלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהם אכזריות", שהזקן שכח כבר צער

לו קרקע מעולם; אֲבָל אֵם לֹא בָּאוּ עֲדִים לָכֵף - אֵף עַל הַפֶּה וְהַטְּלִית אֵינוֹ מַעֲדִי. וְלִמָּה אֵינוֹ מַעֲדִי עֲלֵיהֶן? שָׁמָּה הִקְנָה אוֹתָם לְבַעַל חוּבוֹ אֲגַב קִרְקַע, וְכַמֵּב דְּאַקְנִי³⁰, וְהִקְנָה לוֹ מִטְּלָטְלִין אֲגַב קִרְקַע³¹, שְׁנִמְצָא בְּעַל חוּבוֹ טוֹרֵף אֵף הַפֶּה וְהַטְּלִית; לְפִיכָף לֹא יַעֲדִי עֲלֵיהֶן, שֶׁהִי רוּצָה לְהַעֲמִידֵן בִּיד שְׁמַעוֹן, כְּדִי שְׁיִבֹּא בְּעַל חוּבוֹ וְיִטְרַפֵּם³². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּדָכְרִים אֵלּוּ. וּדְכָרִים אֵלּוּ אֵינֶן תְּלוּיִין אֲלָא בְּדַעַת הַדִּין וְעֵצֶם בִּינָתוֹ, שְׁיִבִּין עֲקָר הַמְּשֻׁפְּטִים³³, וְיַדַּע דְּכָר הַגּוֹרֵם לְדָכָר אַחֵר, וְיַעֲמִיק לְרֹאוֹת. אֵם יִמְצָא שִׁישׁ לָזֶה הָעַד צַד הַנָּאָה בְּעִדוֹת זֶה, אֲפִלּוּ בְּדִרְךָ רְחוּקָה וְנִפְלְאָה³⁴ - הִרִי זֶה לֹא יַעֲדִי בָּהּ³⁵. וְכִדְרִךָ שְׁלֹא יַעֲדִי בְּדָכָר זֶה, שָׁמָּה נִוְגַע בְּעִדּוֹתָהּ הוּא, כֵּף לֹא יְדוֹן בְּאוֹתוֹ דְּכָר. וְכֵן שָׁאֵר מִינֵי פְּסוּלִין: כְּשֵׁם שְׁפוֹטְטִין בְּעִדִּים, כֵּף פּוֹטְטִין בְּדִינִים³⁶.

(24) בטענה שקנאה מגזלן. (25) לפסול עידי יהודה. (26) שכלל הוא: אין בעל-חוב טורף מן המטלטלין, שאין להם קול ולא נזהרו הלקוחות. שאם לא כן, אין לך אדם לוקח עוד מטלטלין מחבירו, שמא יטרפם בעל החוב ממנו (שם מד, ב וברשב"ם). (27) שייחדם לבעל-חוב לגבות חובו מהם, אם לא יפרענו עד זמן פלוני. אפותיקי - "אפה תהא קא" (=על זה תעמוד), כלומר: לא יהיה לך פרעון אלא מזה. ומכיון שאין שום הנאה לראובן מעדותו, מותר לו להעיד (שם). ומדובר שמכר לו שלא באחריות, שאם מכרה סתם, הרי ראובן נוגע בעדותו, שלא יחזור שמעון עליו לתבוע ממנו דמי טליתו, וכן ב'טור' חו"מ סימן לו, וכן נראה מלשון הגמרא שם: "להכי זביני לך שלא באחריות". (28) שהיתה גזולה בידך מידי יהודה. (29) ואע"פ שגם במקרה זה אין המוכר חייב לו כלום, שהרי התנה עמו שלא תהיה עליו אחריות, וכדברי רבינו בהל' מכירה פי"ט, ה"ח: "שכל תנאי שבממון - קיים" - נוגע בעדותו הוא, שלא נוח לו לראובן המוכר לעמוד בפני דין ודיינים, ותהיה לשמעון תרעומת עליו, שמכר לו דבר שאינו שלו (ב"ח לחו"מ שם). (30) שאקנאה. (31) שכתב לו: כל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין מטלטלין, הרי הם משועבדים לך להפרע מהם, ואז בעל-חוב טורף אף מן המטלטלין שקנה הלווה לאחר שלוח, שכל תנאי שבממון - קיים (מלשון רבינו הל' מלוה פי"ח, ה"ב). ובשו"ע חו"מ סי' לו סעיף טז, מעיר: "ובזמן הזה אפילו שעבד לו מטלטלין אגב קרקע, אינו טורף ממטלטלין שמכר" משום תקנת השוק, שאם לא כן, אין לך אדם קונה חפץ מחבירו, כמבואר שם סימן ס סעיף א. (32) ולא יהיה "לוה רשע ולא ישלם", כמבואר לעיל ה"ג (בבא-בתרא שם). (33) יסודם ובסיסם. (34) יוצאת מגדר הרגיל, ע"פ לשון הכתוב (דברים ל, יא) "לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא". (35) וכל זה כשמעיד לזכותו, אבל לחובתו מעיד, שהודאת בעל-דין דומה כמאה עדים (כסף-משנה בשם הראב"ד). (36) ירושלמי סנהדרין פ"ג, ה"ט: "ומנין שלא יהו הדיינים קרובים זה לזה? אמרה תורה: הרוג ע"פ עדים,

מְכַנְיִסִּין אֶת הָעֵד הַשְּׁנִי וּבֹדְקִין אוֹתוֹ פָּה. וְנִמְצָאוּ
דְּבָרֵיהֶן מְכֻנָּנִין - נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר, וְגוֹמְרִין
הַדִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומודיעין אותם כח עדות השקר ובושת המעיד בה בעולם
הזה ולעולם הבא".

ולכאורה, אזהרה זו לא מציינו דוגמאות אפילו בעבירות
שעונשן ארבע מיתות בית-דין, וצריך להבין מהי החומרה
הגדולה כ"כ בעדות שקר. והביאור הוא: כל תוכנו של
יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על-ידי הנהגתו הטובה
והישרה, הוא מעיד על ה"טוב" וה"יושר" של הקב"ה
כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג,
י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל
עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר
בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש, כמו
אדם שמביישים אותו - שאינו ניזק בדבר ממשי אלא
שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

(ענ"פ ל"ק"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

7) הואיל וצריכים לראות הדבר בעיניהם, ואפילו העידו
להם אנשים נאמנים ביותר, אסור להם להעיד. (8) מטילים
אימה. (9) שלא יעידו שקר, כשם שמאיימים על עידי
נפשות (סנהדרין כט, א) וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק
י"ב, הלכה ג. (10) הנמצאים באותה שעה בבית דין.
(11) חומר העוון ועונשו, שרעב וחרב באים לעולם על עדות
שקר, ככתוב (משלי כה, יד) "נשיאים ורוח וגשם אין, איש
מתהלל במתת שקר", וכן שם (יח) "מפיץ וחרב וחץ שנון,
איש עונה ברעהו עד שקר". (12) שלא רק בעולם הבא
הוא יישאר בזוי, אלא גם בעולם הזה הוא בזוי על שוכריו,
ככתוב (מלכים-א, כא, י) "והושיבו שניים אנשים בני בליעל
נגדו ויעדוהו לאמר ברכת אלהים ומלך" - הרי שאיזבל
עצמה שוכרתם, קוראתם: בני בליעל (שם). (13) גדול
שבדיינים. ובכתב יד תימן: ואומרים. (14) הלווה.
(15) שאדם עשוי לומר פלוני נושה בי, כדי שלא יחזיקוהו
עשיר, וכן אם אמר: "איש פלוני" אפילו הוא איש חשוב,
אין זה אלא עד מפי עד (סנהדרין שם, ובדף לו, ב).
(16) לתובע. (17) נתכוון שנהיה לו עדים בדבר (שם כט, א
וברש"י).

ג. הַמְטָמִין עֲדִים לַחֲבֵרוֹ, וְהוֹדָה לוֹ בִּינוּ לְבִין
עֲצָמוֹ¹⁸, וְהָעֲדִים רֹאִין וְשׁוֹמְעִין שֶׁהוּא אֹמֵר לוֹ:
וְדָאֵי יֵשׁ לָךְ אֶצְלִי פָּה וְכָה, אֲכַל מַתְּרִיא אֲנִי שְׁמָא
תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר - הֲרִי זֶה אֵינָהּ עֲדוּת, עַד שְׂיֻדָּה
בִּפְנֵי עֲדִים¹⁹.

(18) שלא ראה את העדים המוחבאים. (19) שיראה אותם
(שם). והשווה הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ז: "שמא
תכפניו בדין למחר, ואין לי מה אתן לך, ולמחר תבעו בדין
באלו העדים, בין שטען ואמר משטה הייתי בו, בין שאמר:
לא היו דברים מעולם, הרי זה נשבע היסט (=כדין כופר

גידול בניו, וכן סרים (סנהדרין לו, ב וברש"י). ושם פי"א
הי"א, כתב רבינו: "וכן הממזר והסומא באחת מעיניו, כשר
לדון דיני ממונות. אבל דיני נפשות אין דנים אותם, אלא
כהנים לויים וישראלים המשיאים לכהונה, ולא יהיה אחד
מהם סומא" וכו'. והטעם, מבואר בסנהדרין לו, ב "כשם
שבית-דין מנוקים בצדק, כך מנוקים מכל מום" (=פגם
משפחה). וביבמות קא, א פסלו סומא לדון בסנהדרין,
שנאמר (שיר ד, ז) "כולך יפה רעיתי, ומום אין בך", והשווה
הלי' סנהדרין פ"ב, ה"ט.

יום רביעי כ"א תמוז ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁכֶכָה עֶשְׂרִי

(1) האיסור להעיד מפי אחרים בלא ראייה עצמית. האיום על
עדים בענייני ממון. האיסור לאדם שאינו עד, לעמוד עם
עד, כדי להראות ששניים הם, ולהפחיד את הלווה שיוורה
מעצמו. דין עד אחד הכובש עדותו ואינו מעיד.

א. מִי שֶׁהָעֵדוּ לוֹ אֲנָשִׁים רַבִּים וְגִדּוּלִים בְּחֻמָּה
וּבִירָאָה, שֶׁהֵם אוֹמְרִים² שֶׁרָאוּ פְּלוֹנִי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה
פְּלוֹנִית אוֹ שֶׁלֹּה מִפְּלוֹנִי³, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאֲמִין
הַדָּבָר בְּלִבּוֹ בְּאֵלוֹ רָאָהוּ⁴ - לֹא יַעֲד, עַד שִׁירָאָה
הַדָּבָר בְּעֵינָיו, אוֹ יוֹדָה לוֹ הַלֹּה מִפִּי וְיֹאמַר לוֹ:
הֲיֵה עָלַי עַד שֶׁפְּלוֹנִי הִלֹּה לִי מְנָה. שְׁנֵאָמַר: וְהוּא
עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע; וְאֵין לָךְ עֲדוּת שֶׁמִּתְקַיֶּמֶת
בְּרָאִיָּה אוֹ בִּידִיעָה אֲלֵא עֲדוּת מִמוֹן⁵. וְכָל הַמְּעִיד
מִפִּי אֲחֵרִים - הֲרִי זֶה עַד שֶׁקֶר, וְעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶,
שְׁנֵאָמַר: לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שֶׁקֶר.

(2) בכתב יד תימן הנוסח: שהם ראו. ותיבת: אומרים, איננה.
(3) ומבקשים ממנו להעיד על כך. (4) ראה בסמוך הלכה ה
מעין זה. (5) שבועות לג, ב: "ראיה בלא ידיעה כיצד?
מנה מנתי לך בפני פלוני ופלוני (=אבל לא הודעתים, אם
הם מתנה, או הלוואה, או פירעון), יבואו פלוני ופלוני
ויעידו, זו היא ראייה בלא ידיעה (=שאם הנתבע דרש
מהתובע שיביא עדים כאלו ויעידו, אזי יפרע לו, הרי אלו
מעידים, והלה משלם); ידיעה בלא ראייה כיצד? מנה
הודית לי בפני פלוני ופלוני, יבוא פלוני ופלוני ויעידו זו
היא ידיעה בלא ראייה", אבל בעדות נפשות אין העדות
מתקיימת אלא על פי ראייה וידיעה כאחת. שאם הודה לו
החייב שהורג, והעד לא ראה את המעשה, אסור לו להעיד.
(6) שם לא, א.

ב. לְפִיכָף⁷ מֵאֲמִין⁸ אָף עַל עֲדֵי הַמִּמּוֹן⁹. וְכִיצַד
מֵאֲמִין עֲלֵיהֶן? [מֵאֲמִין עֲלֵיהֶן] בִּפְנֵי הַכֹּהֵן¹⁰,
וּמִדִּיעִין אוֹתָן פֶּתַע עֲדוּת שֶׁקֶר¹¹, וּבִשְׁתַּת הַמְּעִיד בִּה
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא¹². וְאַחֵר פָּה מוֹצִיאִין אֶת
כָּל הָאָדָם לַחוּץ, וּמְשִׁירִין אֶת הַגִּדּוֹל שְׁבָעִדִּים,
וְאוֹמְרִים¹³ לוֹ: אֲמַר הֵיאָף אֶתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהָ חֵיב לָזֶה.
אִם אָמַר: שֶׁהוּא¹⁴ אָמַר לִי חֵיב אֲנִי לוֹ, אוֹ אִישׁ
פְּלוֹנִי אָמַר לִי שֶׁהוּא חֵיב לוֹ - לֹא אָמַר פְּלוֹם¹⁵, עַד
שִׁיאֹמַר: בִּפְנֵינִי הוֹדָה לוֹ¹⁶ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ¹⁷. וְהִיוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכל) ונפטר, שאין כאן עדות, עד שיאמר הלווה "אתם עדי" וכו'.
 19 אָדָם³², וְחֵיב בְּדִינִי שְׁמִים³³. וְכֵן עַד אֶחָד שְׁכַבְשָׁ³⁴
 20 עֲדוּתוֹ וְלֹא הָעִיד - פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחֵיב בְּדִינִי
 21 שְׁמִים³⁵.

(31) להוציא כסף מראובן לשמעון חבירו. (32) אין בית הדין יכול לחייבו שלם מה שהפסיד את ראובן, שאין זה אלא גורם לנזקין ופטור (בבא קמא נז, א). (33) כדי לצאת ידי שמים עליו שלם מעצמו, מה שהפסיד את חבירו (שם). אבל אם שכר עידי שקר לעצמו, והוציא ממון שלא כדין, חייב בדיני אדם להחזיר אותו ממון שגול, כמבואר שם ובחושן משפט לב, סעיף ב. (34) עצר והעלים, ככתוב (מיכה ז, יט) "כבוש עוונותינו" וכן שנינו בסנהדרין פט, א "הכוש את נבואתו". (35) שאילו היה מעיד היה מחייב את הנתבע שבועה, ושמא היה נמנע מלהישבע שקר, והיה משלם, נמצא שגורם לו הפסד ממון (בבא קמא שם וברש"י). ואין צורך לומר, בשני עדים שכבשו עדותם ולא העידו, שחייבים בידי שמים, ככתוב: "אם לא יגיד ונשא עונו" וכמבואר בגמרא שם, והשווה לעיל פרק א הלכה א. ואפילו לא נשבעו שאינם יודעים לו עדות, וכבשו עדותם בלא השבעת התובע, חטאם גדול ועוונם יישאו, כמבואר בתוספות שם דיבור המתחיל פשיטא.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) דיני עד זומם; ומה בין הכחשה להזמה. עדים שהוכחו ולבסוף הוזמו. התראה והכרזה בעדים זוממים. דין חיוב תשלומי זוממים על פי הודאת עצמם.

22 א. מִי שֶׁהָעִיד בְּשֶׁקֶר, וְנִזְדַּע בְּעֵדִים שֶׁהָעִיד בְּשֶׁקֶר
 23 - זָהוּ שֶׁנִּקְרָא עַד זֹמָם², וּמִצֻּת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת לוֹ
 24 כְּמָה שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת בְּעֲדוּתוֹ לְחִבְרוֹ³. אִם בְּעֵבֶרָה
 25 שְׁחִיבִין עָלֶיהָ סִקְלָהּ הָעִידוֹ וְהִזְמִינּוּ⁴ - נִסְקָלִין כָּל⁵;
 26 וְאִם בְּשֶׁרָפָה - נִשְׂרָפִין⁵; וְכֵן שֶׁאֵר הַמִּיתוֹת. וְאִם
 27 הָעִידוֹ בְּמַלְקוֹת⁶ - לֹאֲהָ כָּל אֶחָד מֵהֶן כֶּשֶׁר מִחֵיב
 28 מַלְקוֹת⁷. וְאוֹמְדִין כַּחֲסִי⁸ וּמַלְקִין אוֹתוֹ. וְאִם הָעִידוֹ
 29 לְחֵיבּוֹ מִמּוֹן - מְשַׁלְשִׁין⁹ הַמָּמוֹן בִּיגִינָהּ לְפִי מִנְיֵן
 30 הָעֵדִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִתֵּן חֶלֶק הַמִּגִּיעַ לוֹ¹⁰. וְאִין
 31 לֹאֲקִין בְּמָקוֹם תְּשִׁלוּמִין¹¹.

(2) חושב מחשבות רשע, שהרי הוכח שיקרו ע"י העדים המזימים אותו, והכתוב אומר (תהלים קמ, ט) "אל תתן ה' מאויי רשע, זממו אל תפק". (3) ככתוב (דברים יט, יט) "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". (4) נמצאו שקרנים. (5) ראה לקמן פ"ב, ה"י. (6) על עבירה שחייבים עליה מלקות, כגון שהעידו עליו שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז. (7) כנ"ל באות ב. וראה לקמן פרק כ הלכה ט. (8) כמה מכות הוא יכול לקבל, כדין כל הלוקים שאין מלקים אותם אלא כפי כח בריאותם, וכלשון רבינו לעיל הלכות סנהדרין פ"ז, הלכה א: "אבל פוחתים לחלש, שאם יכה לחלש מכה רבה, בוודאי הוא מת". ואפילו העידו על אדם בריא שיכול לקבל מכות הרבה, אינם לוקים אלא כפי כוחם, שיכולים לומר לו: אילו היית חלש כמונו, גם אתה לא היית לוקה יותר מזה, וכן מוכח ממכות

1 ד. אֶחָד הַמּוֹדֶה בְּפָנֵי עֵדִים וְאָמַר דֶּרֶךְ הַוְדָּאָה²⁰:
 2 זֶה²¹ יֵשׁ לוֹ אֶצְלִי כֶּן וְכֵן, אוֹ שֶׁאָמַר: אַתֶּם עֲדִי, אוֹ
 3 שֶׁאָמַר: הִיּוּ עָלַי עֵדִים²², בֵּין שֶׁאָמַר הַלֵּוֹה, בֵּין
 4 שֶׁאָמַר הַמַּלְוֶה²³ וְשֶׁתַּק הַלֵּוֹה דֶּרֶךְ מֵאֲמִין לְדַבְּרֵיוֹ²⁴
 5 - הָרִי אֵלָיו עֵדִים²⁵. וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר אִם קָנוּ מִקְדָּו²⁶,
 6 אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶם: כְּתוּבוֹ עָלַי שְׁטֵר שֵׁישׁ לָזֶה אֶצְלִי כֶּן
 7 וְכֵן. וְכֵל פִּיּוּצָא בְּדַבְּרִים אֵלָיו - הָרִי הֵם הַוְדָּאָה
 8 וּמַעֲדִין עַל פִּיּוֹ²⁷.

(20) כגון שאמר בפניהם: אני מודה לפניכם וכו'. (21) התובע הזה העומד בפנינו. (22) שאני חייב לו כך וכך. וכל זה הוציא רבינו מדברי התלמוד בסנהדרין שם בקשר למה ששנינו במשנה שם "עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו" - מסייע לו לרב יהודה, האומר: "צריך שיאמר אתם עדי", הרי שהשווה התלמוד דין "הודה לו" לאמירתו: "אתם עדי", שבכל אלה המקרים אינו יכול לטעון עוד: משטה הייתי בו, או; שלא להשביע (להיראות שבע ועשיר) את עצמי נתכוונתי (ש"ך לחושן משפט פא סעיף קטן לד), והשווה הלכות טוען ונטען פרק ז, הלכה א"ב. (23) היו עלי עדים שהלווה הודה לתביעתו ואמר לי הן. (24) פרט אם שתק דרך שחוק והיתול, שאינו אלא משטה בו. (25) סנהדרין כט, ב מאמרו של רבינא שם. (26) קיבלו קניין סודר מידי הלווה שהוא מודה לתביעת המלווה, שכלל הוא: הודה בפני שניים וקנו מידו, כותבים לו שטר הודאה, אף על פי שלא אמר; כיתבו, שסתם קניין לכתובה עומד (שם וברש"י). (27) לעשותו מלווה על פה, אבל אסור להם לכתוב עליו מלווה בשטר, כל עוד לא קנו מידו, ואפילו אמר להם; כיתבו עלי שטר, צריכים הם להימלך בו אחר שחתמו בשטר, אם מסכים הוא לעשותו "מלווה בשטר", ורק אז מוסרים השטר לידי המלווה, כמבואר בהלכות מלווה ולווה פרק י"א, הלכה א.

9 ה. תִּלְמִיד שֶׁאָמַר לוֹ רְבוֹ: יוֹדַע אַתָּה, שֶׁאִם נוֹתֵנִין
 10 לִי כָּל מָמוֹן הָעוֹלָם - אֵינִי מְשַׁקֵּר. מִנָּה יֵשׁ לִי אֶצְל
 11 פְּלוֹנִי, וְיֵשׁ לִי עָלָיו עַד אֶחָד, לֹא וְהַצֵּטְרָף עִמּוֹ. אִם
 12 נִצְטָרָף - הָרִי זֶה עַד שֶׁקֶר²⁸.

(28) שבועות לא, א ועליו אמרה תורה: "לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר לעיל הלכה א.

13 ו. אָמַר לוֹ: בּוֹא וְעִמְד עִם הָעֵד וְלֹא תָעִיד, כְּדִי
 14 שִׁירָאָה הַלֵּוֹה וְיִפְחַד, וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאַתֶּם שְׁנֵי
 15 עֵדִים וְיִוְדָה מֵעַצְמוֹ - הָרִי זֶה אֶסוּר לַעֲמֹד וּלְהִירָאוֹת
 16 שֶׁהוּא עַד, אִף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ מַעֲדִיד²⁹. וְעַל זֶה וְכִיּוּצָא
 17 בּוֹ נֶאֱמַר: מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחֹק³⁰.

(29) ואינו עובר משום: לא תענה ברעך וגו'. (30) שבועות שם, שמא על ידי פחד זה ישתווה עימו הנתבע, שלא כדין, שלא היה חייב לו (סמ"ע לחושן משפט כח, סעיף קטן יד).

18 ז. הַשּׁוֹכֵר עֲדִי שֶׁקֶר לְהָעִיד לְחִבְרוֹ³¹ - פֶּטוּר מִדִּינֵי

25 שְׁהִזְמוּם לֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל עֲצָמָה שֶׁל עֵדוֹת פֶּלֶל אִם
26 אָמַת הָיָה אוֹ שֶׁקָּרָא²⁰.

(12) בכת"י תימן: אין כאן עדות ואין עונשין וכו'.
(13) יתברר. (14) את העדים הקודמים. (15) בכת"י תימן:
לוה מזה ביום פלוני. (16) שהרי הכחישו את גוף העדות.
(17) משנה במכות ה, א. ובתוספתא שם פ"א מ"א.
(18) ולא יכולתם לראות את הנעשה באותו היום בירושלים.
(19) כשהוזמו בעדות ממון. (20) אלא על העדים עצמם,
ובמכות שם דרשו: "לענות בו סרה (דברים יט, טז) - עד
שתסרה (=תוסר) גופה של עדות", שהוסרו העדים.
ובירושלמי שם פ"א, ה"ז דרשו: לענות בו סרה - בו, לא
בעדותו". כלומר, שהמזימים אינם משגיחים על העדות,
אלא על העדים עצמם, וראה ב"מראה הפנים" שם.

27 ג. וְזוֹ שֶׁהֶאֱמִינָה תוֹרָה עֵדוֹת הָאֲחֵרוֹנִים עַל הָעֵדִים
28 הָרִאשׁוֹנִים - גִּזְרַת הַכֶּתוּב הוּא²¹. אֶפְלוּ הָיוּ הָעֵדִים
29 הָרִאשׁוֹנִים מֵאֲהָרָא²², וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהִזְמוּם וְאָמְרוּ לָהֶם:
30 אָנוּ מְעִידִים, שְׁאֵתָם הַמָּאָה כָּלְכֶם עֲמָנוּ הָיִיתֶם בְּיוֹם
31 פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי - הָרִי אֵלּוּ נַעֲנִשִׁין עַל פִּיהֶם.
32 שֶׁהִשְׁנִים בְּמָאָה, וּמֵאֲהָרָא פְּשָׁנִים²³. וְכֵן בִּשְׁתֵּי כִּתֵּי
33 עֵדִים הַמְּכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה - אֵין הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב,
34 אֶלָּא דוֹחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן²⁴.

(21) כי מה ראית לסמוך על האחרונים ולפסול את
הראשונים, והלא שנים מול שנים הם !? (בבא-קמא עב,
ב. וסנהדרין כז, א.) וכתב ה'חנינוך' מצוה תקא: "אכן הגיד
לי אחד מן החכמים קצת טענה (=טעם) בדבר, כי התורה
תאמין עדים, ואין ספק שאילו יעידו שני עדים כשרים על
שלשה אנשים... שהרגו את הנפש שנאמנים השנים... מפני
שאלו הם עדים, והאחרים בעלי דבר. ובעדים זוממים כמו
כן, אחר שהאחרונים מעידים על העדים עצמם לומר: עמנו
הייתם... חזרו הראשונים - בעלי דבר, והאחרונים - עדים".
ומעין זה ברמב"ן לתורה, דברים יט, יח. (22) ואפילו היו
חמשים כת, ובאו שנים אחר שנים, כמבואר לקמן פ"כ,
ה"ה. (23) משנה במכות ה, ב: "ומניין אפילו מאה?
תלמוד-לומר עדים" שלשון: על-פי שנים עדים - משמעה
שאינן עדיפות למאה על שנים. (24) אפילו אם כת אחת
היא של מאה, אינם אלא כשנים של הכת השניה, וכן אמרו
(בבא-קמא עד, ב:) שנים נגד שנים הם, מה ראית לסמוך
על אלה, סמוך על אלה? ולפיכך שתיהן נדחות, שבהכחשה
אין 'גזירת הכתוב' להאמין האחת על פני השניה (רש"י
שם). ובתוספתא יבמות פ"ד, מ"ב שנינו: "שנים אומרים
מת (=בעלה של אשה עגונה), ומאה אומרים לא מת - הרי
מאה כשני עדים", ואם ניסת לאחד מעדיה, ואומרת: ברי
לי שבעלי מת - לא תצא.

35 ד. עֵדִים זֹמְמִין אֵינָן צְרִיכִין הַתְּרָאָה²⁵. וְעֵדִים
36 שֶׁהִכְחִשׁוּ וּלְבַסּוֹף הוּזְמוּ²⁶ - הָרִי אֵלּוּ נִהְרִגִין אוֹ
37 לֹקִין אוֹ מְשֻׁלְּמִין; מִפְּנֵי שֶׁהִכְחִשׁוּ תַּחֲלַת הַזְּמָה
38 הִיא, אֶלָּא שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה²⁷.

(25) שאפילו לא התרו בהם קודם לעדותם, נענשים, שהרי

ב, ב "ולימרו ליה אי אנת הוה לך, מי הוה מיוזבנת" (קריט
מלך). (9) מחלקים. (10) שאם היו שלשה והוזמו, כל
אחד מהם משלם שליש הממון שרצה להפסידו, והרי קיבל
הנידון מה שרצו להפסידו בין כולם. אבל אין משלשים
במלקות אלא כל אחד לוקה שלשים ותשע מכות, ש"ממון
מצטרף, מלקות אינה מצטרפת" (מכות ה, א), כלומר:
במלקות אין אתה יכול לקיים "כאשר זמם" אם לא ילקו כל
אחד מלקות שלימה, שהרי זממו להלקות את הנידון מלקות
שלימה, לא כן בממון שהוא מקבל מהם, הרי הוא מקבל
כל מה שרצו להוציא ממנו (תוספות יו"ט שם). ובשם רבינו
חיים הלוי סולובייצ'יג מבריסק אומרים, שאינו דומה כאב
המכה הי"ג, לעוצמת הכאב של המכה הי"ד, שכל מה
שאתה מוסיף לו מכות, כאבו מתרבה והולך, מאחר שהוא
כאוב ונסבל מהמכות הקודמות, ולפיכך אם תחלק המכות
בין העדים כולם, וכל אחד מהם ילקה רק חלק ממספר
המכות, הרי לא ירגיש את הכאב של המכות האחרונות,
שהנידון היה מרגיש, נמצא שלא קיימת בהם את הדין של
"כאשר זמם". (11) שאם נתחייבו לשלם ממון, אין
אומרים שילקו גם משום: "לא תענה ברעך עד שקר",
שכלל הוא: "כל המשלם אינו לוקה" (מכות ד, א).
ובכתובות לב, ב אמרו: "בפירוש ריבתה תורה עדים זוממים
לתשלומין (=שלא נאמר: ילקו ולא ישלמו)... שנאמר: ולא
תחוס עינך... יד ביד - דבר הניתן מיד ליד, וזהו ממון".
והשווה הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב: "וכל לאו שניתן
לתשלומין... אין לוקין עליו".

1 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעֵדִים שֶׁהִזְמוּ; אֲבָל שְׁתֵּי
2 כֶּתוֹת הַמְּכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה וְאֵין¹² פָּאן עֵדוֹת - אֵין
3 עֹנֵשִׁין אֶת אַחַת מֵהֶן, לְפִי שְׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מִי הִיא
4 הַכֶּת הַשְּׁקֵרָנִית. וּמָה בֵּין הַכֹּחֶשֶׁה לַהֲזָמָה? הַהִכְחָשָׁה
5 - בְּעֵדוֹת עֲצָמָה. זֹאת אוֹמֶרֶת: הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה, וְזֹאת
6 אוֹמֶרֶת: לֹא הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה, אוֹ יְכוֹא מִפְּלֵל דְּבָרֶיהָ¹³
7 שֶׁלֹּא הִיָּה. וְהַהֲזָמָה - בְּעֵדִים עֲצָמָה, וְאֵלּוּ הָעֵדִים
8 שֶׁהִזְמוּם¹⁴ אֵינָן יוֹדְעִים אִם נִהְיָה הַדָּבָר אוֹ לֹא הִיָּה.
9 יִצְדָּד? עֵדִים שֶׁבָּאוּ וְאָמְרוּ: רָאִינוּ זֶה שֶׁהָרַג אֶת
10 הַנֶּפֶשׁ, אוֹ הִלּוּהָ¹⁵ מִנָּה לְפִלּוֹנִי, בְּיוֹם פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם
11 פְּלוֹנִי; וְאַחֵר שֶׁהִעִידוּ וְנִבְדְּקוּ בָּאוּ שְׁנַיִם אֲחֵרִים
12 וְאָמְרוּ: בְּיוֹם זֶה וּבְמָקוֹם זֶה הָיִינוּ עִמָּכֶם וְעַם אֵלּוּ
13 כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלִם, לֹא זֶה הָרַג אֶת
14 זֶה וְלֹא זֶה הִלּוּהָ אֶת זֶה - הָרִי זֶה הַכֹּחֶשֶׁה¹⁶. וְכֵן
15 אִם אָמְרוּ לָהֶם: הֵיאָךְ אַתֶּם מְעִידִים כֵּךְ? וְזֶה הַהוֹרָג
16 אוֹ הַנֶּהָרַג אוֹ הַלּוּהָ אוֹ הַמְּלִוָּה הִיָּה עִמָּנוּ בְּיוֹם זֶה
17 בְּמִדְּיָנָה אַחֲרָת! - הָרִי זֶה עֵדוֹת מְכַחֶשֶׁת; שְׁזֶה כְּמִי
18 שֶׁאָמַר: לֹא הָרַג זֶה אֶת זֶה, וְלֹא זֶה הִלּוּהָ אֶת זֶה,
19 שֶׁהָרִי עִמָּנוּ הָיוּ וְלֹא נִהְיָה דָּבָר זֶה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
20 בְּדְבָרִים אֵלּוּ¹⁷. אֲבָל אִם אָמְרוּ לָהֶם: אָנוּ אֵין אָנוּ
21 יוֹדְעִים אִם זֶה הָרַג זֶה בְּיוֹם זֶה בִּירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ
22 שְׁאֵתָם אוֹמְרִין אוֹ לֹא הָרְגוּ, וְאָנוּ מְעִידִים שְׁאֵתָם
23 עִמָּכֶם הָיִיתֶם עִמָּנוּ בְּיוֹם זֶה בְּבִבְלָא¹⁸ - הָרִי אֵלּוּ
24 זֹמְמִים, וְנִהְרִגִין אוֹ מְשֻׁלְּמִין¹⁹. הוֹאִיל וְהָעֵדִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממרא, ומשם למד רבינו לעדים זוממים, והשווה הל' ממרים פ"ג ה"ח, ופ"ז הי"ג.

- ח. חייב העדים זוממים⁴¹ לשלם במקום שחיבין לשלם - קנס הוא⁴², ולפיכך אין משלמין על פי עצמן⁴³. כיצד? הרי שהעידו, ונחקרה עדותן בבית דין, ואחר כך אמרו שניהם: עדות שקר העדנו, ואין לזה אצל זה כלום; או שאמרו⁴⁴: העדנו על זה בכך וכך והזמנו⁴⁵ - אין משלמין על פיהן⁴⁶. אבל אם אמרו: העדנו על זה, והזמנו בבית דינו של פלוני, ונתחבנו לתן לו כך וכך - הרי אלו משלמין; שזו הודאה במקומו שנגמר דינו לתנו⁴⁷. ואם אמר האחד כך - משלם חלקו⁴⁸.

(41) בכת"י תימן: הזוממין. (42) שכבר נתבאר לעיל ה"ג ש"גזירת הכתוב היא". תדע, שהרי לא עשו מעשה ומשלמים, "שהרי ממון ביד בעלים (=שלא שילם, אלא נגמר דינו לשלם) ומשלמים" (מכות ב, ב). (43) שכל המודה בקנס פטור, שנאמר (שמות כב, ח) "אשר ירשעון אלהים - ולא מרשיע את עצמו", שאפילו באו עדים אח"כ לחייבו - אין הוא משלם את הכפל (בבא-קמא סד, ב). (44) בדפוסים קדומים: שאמרו. (45) ועדיין לא חוייבו לשלם, שלא הספיק הנידון להעמידנו בדין על הזמתנו. (46) מכות ג, א. (47) אחרי שהנידון העמידם לדין, ומאותה שעה ואילך הרי זה חייב ממון, כשאר כל חיובי בית-דין, שאין זה מרשיע את עצמו, אלא כבר הרשיעוהו אלהים (שם וברש"י). והשווה הל' טוען ונטען פ"א, הי"ז. (48) אע"פ שאינו נאמן לחייב את חבריו - חייב על הודאת עצמו (מכות ג, א).

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) העידו על מעשה שאירע במזרח העיר, והוזמו שבמערב העיר היו באותה שעה. הזמה המכוונת רק לתאריך, והודאה בגוף המעשה - שמה הזמה. עדים שבשטר כיצד נעשים זוממים.

- א. שנים שהעידו ואמרו: במזרח הבירה² הרג זה²⁶ את הנפש בשעה פלונית, וכאו שנים ואמרו להן: במערב הבירה הזאת הייתם עמנו בעת הזאת: אם יכול העומד במערב לראות מה שבמזרח - אינן זוממין; ואם אינו יכול לראות - הרי אלו זוממין. ואין אומרים: שמא מאור עיניהם של ראשונים רב, וראוין מרחוק יתר מכל אדם³. וכן אם העידו שנים ואמרו: בבקר הרג זה את הנפש בירושלים, וכאו שנים ואמרו להן: ביום זה בערב הייתם עמנו בלד: אם יכול אדם להלך אפלו על הסוס מירושלים ללד מבקר עד ערב - אינן זוממין; ואם לאו - הרי אלו זוממין. ואין אומרים: שמא פר קל⁴ ביותר נזדמן להן וקפלו⁵ את הדרך. אלא בדרך המצוי הידוע לכל משערין לעולם⁶, ומזמין אותן.

(2) טרקלין גדול (רש"י מכות ה, א). ובבבא-בבא-בבא, א

הם רצו להרוג בלא התראה (=שהרי הנידון לא הרג, ולא הותרה ההתראה שהעידו עליה) והם יצטרכו התראה? והלא התורה אמרה: ועשיתם לו כאשר זמם! (כתובות לג, א) וראה לקמן פ"כ, ה"ד. (26) כגון שנים אמרו: הרג, ושנים אמרו: לא הרג, ואח"כ באה כת שלישית ואמרה: איך אתם מעידים שהרג, והלא עמנו הייתם באותו יום. (27) ואין אומרים: כבר בטלה העדות משעת ההכחשה ואין ההזמה חלה עליה עוד, אלא משעת ההכחשה החלה ההזמה (בבא-קמא עג, ב).

- ה. אין מזמין את העדים אלא בפניהם²⁸, ומכחישין את העדים שלא בפניהם. ועדים שהוזמו שלא בפניהם²⁹ - הרי הכחשו³⁰. לפיכך, אם מתו העדים שהוזמו קדם שזמנו אותם בפניהם³¹ - אין כאן עדות, שהרי הכחישו זה את זה³².

(28) שהרי הם באים לחייבם עונש נפש או ממון, והתורה אמרה: "והועד בבעליו" - יבוא בעל השור ויעמוד על שורו, שאין גומרים את דינו שלא בפניו (כתובות כ, א וברש"י), והשווה לעיל פ"ג, הי"א. (29) שאפילו היו לפנינו ומכחישים אותם, הרי זו הכחשה. עכשיו שאינם וייתכן כי אילו היו לפנינו היו מודים למכחישים - לא כל-שכן שזוהי הכחשה (כתובות שם). (30) ובטלה עדותם. (31) ולא הספיקו לחייבם עונש. (32) שם. ואין אומרים הואיל והכחשה תחילת הזמה היא, וכיון שאין כאן הזמה, שהרי מתו המזימים, גם הכחשה אין כאן ועדותם קיימת, אלא הכחשה גמורה היא ועדותם בטלה (רדב"ז).

- ו. עדי נפשות שהכחשו³³ ולא הוזמו, אפלו בא הנהרג ברגליו³⁴ - אינם לוקין³⁵; מפני שהוא לאו שנמץ לאזהרת מיתת בית דין³⁶, ואין לוקין עליו³⁷. אבל בית דין מכין אותן מפת מרדות כפי מה שיראה³⁸.

(33) ששנים אמרו: פלוני הרג את הנפש, ושנים אמרו: לא הרג. (34) והוא חי לפנינו, והרי נתברר ששנים הראשונים שקרנים גמורים הם. (35) משום: "לא תענה ברעך עד שקר". (36) שלא בא לחייב מלקות, אלא להזהיר על מיתת בית-דין אם יזומו, שכלל הוא: אין עונשים אלא-אם-כן מזהירים. (37) בבא-קמא עד, ב. שמיתת בית-דין היא עונשו של לאו זה, והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב. (38) שאלו ראויים למכה רבה, שהרי העידו עדות נפשות ונמצאת שקר (רדב"ז). וכבר נתבאר לעיל הל' סנהדרין פט"ז ה"ג, מכת מרדות מהי.

- ז. עדים זוממים צריכין הכרזה³⁹. והיאך היא ההכרזה של להן? פותבין ושולחין בכל עיר ועיר: פלוני ופלוני העידו בכך וכך, והוזמו, והרגגום, או לקו בפניהם, או ענשנו אותן כך וכך דיגריין. שנאמר: והנשארים ישמעו ויראו⁴⁰.

(39) לאחר שנענשו בבית-דין. (40) סנהדרין פט, א "וכותבים ושולחים שלוחין בכל המקומות" וכו' לענין זקן

עדיין לא נגמר דינו, ושמא היה הנידון מקדים ומודה והיה נפטר, כדן מודה בקנס ואח"כ באו עדים, נמצא שהפסידוהו לשלם (מכות שם). ודוקא בתשלומי קנס, אבל בעדות "חייב ממון" פטורים, שהרי לא היו מפסידיים אותו כלום, אחר שהוא מחוייב ועומד (רש"י שם), שאפילו לא באו עדים, יודע הנידון בעצמו שהוא חייב, ומוטל עליו לשלם אפילו כשלא חייבוהו בית-דין (רבי עקיבא איגר, שם).

- ג. אין עדי השטר נעשין זוממין¹⁶ עד שיאמרו בבית
- דין: שטר זה בזמנו כתבנוהו¹⁷ ולא אחרנוהו. אבל
- אם לא אמרו כן, אף על פי שזמנו של שטר באחד
- בניסן בירושלים, ובאו עדים והעידו שעדי השטר
- היו עמהם בבבל ביום זה¹⁸ - השטר כשר והעדים
- כשרים; שאפשר שכתבנוהו¹⁹ ואחרוהו, וכשהיו
- בירושלים באחד באדר כתבו שטר זה שם, ואחרו
- זמנו²⁰ וכתבו זמנו בניסן²¹. אמרו: בזמנו כתבנוהו,
- והזמנו²²: אם יש שם עדים שיודעים היום
- שחתמו²³ על השטר, או עדים שראו זה השטר
- וחתימת ידם בו ביום פלוני²⁴, כיון שהזמנו - הרי
- נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר;
- שהעדים החתומים על השטר - הרי הן כמי
- שנחקקה עדותן בבית דין בעת החתימה²⁵. אבל אם
- אין עדים שראו עדותן²⁶ ולא ראו השטר מקדם -
- אין נפסלין אלא מעת שהעידו בבית דין שזה כתב
- ידן²⁷ ואמרו: בזמנו כתבנוהו; שאפשר²⁸ שביום זה
- שהעידו בבית דין, בו ביום חתמו על השטר שיש
- לו פמה שנים²⁹, והם שקרו ואמרו: בזמנו כתבנו³⁰.

(16) על חתימתם בשטר. (17) באותו הזמן הרשום בו, בו ביום חתמנו עליו. (18) ואי-אפשר היה להם לראות בבבל מה שנעשה בירושלים, נמצאו איפוא זוממים. (19) בירושלים, בראותם את מעשה העדות. (20) רשמו בו תאריך מאוחר. (21) סנהדרין לב, א "חיישינן שמא איחרוהו וכתבנוהו". ושטר מאוחר כשר, שהרי מחל המלוה על שעבודו ולא יטרוף מן הלקוחות אלא מהתאריך המאוחר ואילך, והרי זו מעלה לגבי הלקוחות, כמבואר שם. ובבבא-בבא-קטא, א אמרו: "שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי, שטר מאוחר הוא וכשר", שהדבר ידוע הוא, שאין כותבים בשבת ולפיכך אחרוהו, כדברי רבינו בהל' מלוה פכ"ג, ה"ד. (22) והדבר ידוע, שעד זומם נפסל למפרע מעת שהעיד בבית-דין, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ד. ומעתה, מה דינם של כל העדויות, שהעידו מאותו זמן הכתוב בשטר ואילך? (23) ובכת"י תימן: שחתמו בו על השטר. (24) באיזה יום שהוא, ואפילו אינו הזמן הכתוב בשטר. (25) נמצא, כשם שיש דין הזמה לעדות שבעל-פה, כך חלה הזמה על חתימת העדים בשטר (רי"ף לבבא-קטא עב, ב). (26) חתימתם, בשעה שחתמו. (27) לאשר חתימתם. (28) בכת"י תימן: שאפשר. (29) שכתוב בו זמן מלפני כמה שנים. (30) ולפיכך אי-אפשר לפסול מספק את כל השטרות שנחתמו ע"י אלה העדים מזמן הכתוב בשטר שהזום, עד יום העדות בבית-דין, כי אין

אמרו: המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה וכו', ומפרש רש"י: בית ארוך מאד וחלוק מתוכו להרבה חדרים. והשווה הל' שכירות פ"ה, ה"א. (3) מכות ה, א. (4) גמל קל רגלים במרוצתו, כלשון הכתוב (ישעיה טז, א) "שלחו כר... מסלע מדברה אל הר בת ציון". (5) כרכו וגללו. ובחולין צא, ב אמרו: "מלמד שקפלה הקב"ה לכל ארץ-ישראל והניחה תחת יעקב אבינו". (6) מכות ה, א. וב'תוספות' יבמות קטז, א ד"ה הכא, כתבו שאם העדים טענו בעצמם: כר קל נזדמן לנו, אין מזימים אותם (הגהות רבי עקיבא איגר).

- ב. שנים שאמרו: באחד בשבת הרג זה את הנפש
- במקום פלוני, ובאו שנים ואמרו: ביום זה עמנו
- הייתם במקום אחר רחוק, אבל ביום שלאחר יום
- זה הרגו בודאי; אפילו העידו האחרונים שקדם פמה
- ימים הרגו⁷ - הרי זה ההורג עם עדי הראשונים
- נהרגין, שהרי הוזמו⁸. שבעת שהעידו שהרג עדן
- לא נגמר דינו להרג⁹. אבל באו שני עדים בשלישי
- בשבת ואמרו: באחד בשבת נגמר דינו של פלוני
- להריגה, ובאו שנים ואמרו: באחד בשבת עמנו
- הייתם במקום פלוני הרחוק, אלא מערב שבת או
- בשני בשבת נגמר דינו - אין עדים אלו שהזמנו
- נהרגין, שהרי מקל מקום בעת שהעידו עליו כבר
- נגמר דינו להריגה¹⁰. וכן לענין תשלומי קנס¹¹.
- כיצד? באו שנים בשלישי בשבת ואמרו: באחד
- בשבת גנב וטבח¹² ונגמר דינו, ובאו שנים ואמרו:
- באחד בשבת עמנו הייתם במקום רחוק, אבל בערב
- שבת נגמר דינו; אפילו אמרו: באחד בשבת גנב
- וטבח ומכר¹³, ובשני בשבת נגמר דינו¹⁴ - אין עדים
- אלו שהזמנו משלמין, שהרי מקל מקום בעת
- שהעידו עליו חייב היה לשלם¹⁵. וכן כל פיוצא פזה.

(7) שהקדימו חובתו יותר מהראשונים. (8) הנידון נהרג ע"פ עדות האחרונים, והראשונים נהרגים, שהרי זוממים הם. (9) ולא היה עדיין בר חיוב מיתה, ומה גם שעדי נפשות צריכים דרישה וחקירה, ושמא לא היו מכוונים עדותם, והיו בית-דין פוטרים אותו לגמרי, נמצא שרצו לחייב מיתה את מי שאינו ראוי למות (מכות ה, א וב'תוספות' שם). (10) נמצא שהעידו באדם שנחתייב למות, והרי הוא כאדם שמת כבר (שם). והשווה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ב: "אבל אחר שבא והכה וקלל, אחר שנגמר דינו, אע"פ שעשה תשובה, הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה". (11) שהמודה בו פטור, דינו כדיני נפשות לחלק בו בין עדות גוף המעשה, לעדות גמר הדין. (12) שורו של חבירו, והריהו חייב בתשלומי חמשה, ככתוב בשמות כא, לו. (13) או מכר. (14) ובכתב-יד תימן: אפילו אמרו בשני בשבת גנב וטבח ונגמר דינו. (15) שכבר נגמר דינו. אבל אם לא העידו על גמר דינו, אלא על גוף המעשה, שאמרו הראשונים: באחד בשבת גנב וטבח, ובאו שנים ואמרו: באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בערב שבת גנב וטבח, הרי הראשונים משלמים, שבשעה שהעידו בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תורה ואמרה (שם) "נפש בנפש" ולא נפש תחת נפש, כי הכתוב מדבר כשעדיין לא נהרג, ולא יצדק לומר בו: תחת נפש, שמשמעה תחת הנפש שנהרגה (מלבי"ם שם). 10) שאם נהרג הנידון אין העדים נהרגים. 11) שקיבל משה מסיני. שמצד הדין, הרי יש לומר, שגילה הכתוב שחייב אפילו על הזימום בלבד, אבל משום זה לא נפטרנו כשכבר נעשה מעשה על פי עדותו (מלבי"ם שם). ורבי עובדיה מברטנורה בפירושו לתורה מסביר את הדבר, שאם תאמר: הרגו - נהרגים, אין לדבר סוף, שקרובי הנהרג יביאו עדים להזים את העדים, וקרובי הנהרגים יביאו להזים את המזימים, וכן עד סוף העולם. ועוד, כדי שלא להוציא לעז על הדיינים, לומר עליהם, שלא דנו דין אמת לאמתו. 12) כי רק בעונש מיתה יש מקום לומר, אילו לא היה חייב הנידון מיתה, לא היה מניח הקב"ה (= שהוא ניצב בעדת א'ל) להסכים שתאבד נפש מישאל, כי המשפט לאלוקים הוא, ובוודאי מת בעונו, ולפיכך אין לעדים משפט מוות, אבל בעונש מלקות אין מקום לומר כן (כסף משנה, וראה ברמב"ן לתורה, שם פסוק יט). 13) שאין לומר במדבר: "לא כאשר עשה" - שמדובר בנתיב בחזרה, ותמיד אנו קוראים בו "כאשר זמם", וגם כי במדבר אנו עונשים ומחייבים אותם מדין קל וחומר, ורק על עונש הגוף נאמר הכלל: "אין עונשים מן הדין" (תוספות בבבא קמא ד, ב דיבור המתחיל ועדים זוממים). וראה בתוספות יום טוב לבבא בתרא פרק ג, משנה ד. 14) וזכה הנידון בדמי הקנס, כאשר זכה הנגנב בתשלומי כפל (רדב"ז).

- ג. היו העדים שלשה, אפלו מאה, אם העידו בבית דין זה אחר זה, והעיד כל אחד מהם אחר חברו בתוך כדי דבור¹⁵, והזימו מקצתן - אין נענשין עד שיוזמו כולן¹⁶. אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור, שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרבו¹⁷ - הרי נחלקה העדות; והשנים שהזימו - נענשין¹⁸, והשנים האחרים, שהיה בין דבריהן ודברי הראשונים הפסק - אין נענשין¹⁹. ואף על פי שפוטלה העדות כולה²⁰; מפני שהן פת אחת²¹, הואיל ונפסלה מקצתה - נפסלה כולה²².

15) סיומו של חבירו. 16) מכיוון שהם עדות אחת אינם נהרגים עד שיוזמו כולם (מכות ה, ב), שהכתוב אומר: "והנה עד שקר העד" הרי הם כאחד (רש"י). 17) האומר: שלום עליך רבי, ראה הלכות שבועות פרק ב, הלכה י"ז. 18) אף על פי שהאחרונים לא הזימו, הרי הן כשתי כיתי עדים נפרדות. 19) לכאורה, למה ייענשו, והלא לא הזימו? אלא מפני שהופיעו בבית הדין כאחד הייתי אומר, שראויים הם לעונש על ששתו ידם עם רשע, והכתוב אומר (דברי הימים ב, כ, לו) "בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך" - משמיענו רבינו שאינם נענשים, הואיל ולא ידעו, שהראשונים רשעים (רדב"ז). ולדעת ה"לחם משנה" לא ייענשו האחרונים אפילו אם יזימו, כיוון שבאו להעיד אחר כדי דיבור הראשונים, שכבר נתחייב מיתה על ידם, נמצא שלא העידו אלא על אדם הרג. 20) שאין הנידון נהרג על פי עדות האחרונים. 21) שהופיעו בבית אחת לפני בית

עדים זוממים נפסלים למפרע על-פי עצמם (הכל ברי"ף שם). וב'נמוקי יוסף' שם מסביר: למה זה דומה? למעיד ואומר: לפני שלש שנים לוח פלוני מפלוני מנה, והיום, וכי תעלה על דעתך שיפסל שלש שנים למפרע, אינו נפסל אלא משעת עדותו, והוא-הדין בהזמה על עדות שבשטר. וראה בר"ן לכתובות סוף פ"ב.

יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשע"ט

פרק עשרים

1) שאין העדים זוממים נענשים עד שיהיו כשרים לעדות ויוזמו שניהם. ההבדל בהזמה בין עדות נפשות, לעדות בעונש מכות או ממון. הזמה בעדות על איש טריפה, או שהעדים עצמם היו טריפה. דין הזמה בעדות שאין בה לא חיוב עונש גופני ולא חיוב ממוני. עונש הזמה בעדות על בת כהן שזינתה.

- א. אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין עד שיהיו שניהם ראויין לעדות², ויזמו³ שניהם אחר שנגמר הדין⁴. אבל אם היום אחד מהן בלבד⁵, או שהזימו שניהם קדם גמר דין, או אחר גמר דין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול⁶ - אין נענשין, אף על פי שהזימו ונפסלו לכל עדות שבתורה⁷.

2) שאם אחד מהם נמצא פסול להעיד, הרי עדותם בטילה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ג, וממילא אינם נענשים (כסף משנה). וב'קריית ספר' מנמק: שהרי על פי עד אחד לא היה הנידון מתחייב, וממילא אין אתה קורא בו; כאשר זמם. 3) בדפוס וינציאה ש"א: ויזמו. 4) שנאמר (דברים כ, כא) "ולא תחוס עינך נפש בנפש" - אינם נהרגים עד שייגמר הדין (מכות ה, ב). כי אחר שנגמר דינו - דינו כמת, וכאילו כבר לקחו את נפשו. 5) שם, ומפרש רש"י: שנאמר (שם, יח) "ודרשו השופטים והנה עד שקר העד" - ואמר מר: כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שניים, עד שיפרוט לך הכתוב אחד, מכאן, שאינם נהרגים עד שיוזמו שניהם. וראה לקמן הלכה ג. 6) ואז בטלה עדותם ממילא, ושוב אינם נהרגים. 7) כדין עד זומם, המבואר לעיל פרק י, הלכה ד, שאפילו היום בעדות ממון בלבד, וישראל, הרי זה פסול לכל עדות.

- ב. נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הזימו - אין נהרגין מן הדין⁸. שנאמר: באשר זמם לעשות - ועדין לא עשה⁹. ודבר זה¹⁰ מפי הקבלה¹¹. אבל אם לקה זה שהעידו עליו - לוקין¹². וכן אם יצא המדון מיד זה ליד זה בעדותן - חוזר לבטל¹³, ומשלמין¹⁴.

8) מדין קל וחומר, לומר, אם כשלא נהרג - נהרגים, כשנהרג - לא כל שכן, שאין עונשים מן הדין (=דין קל וחומר). 9) מכות שם: "כאשר זמם לעשות לאחיו, והרי אחיו קיים" - כלומר, שאם אנו מדגישים: כאשר זמם, ולא כאשר עשה - הרי בהכרח לומר, שאחיו קיים, אם כבר נהרג הרי זה "כאשר עשה" ("תורה תמימה" לתורה שם) והשווה רש"י בחולין יא, ב דיבור המתחיל אין נהרגין. וזהו שהדגישה

31) כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ג "שהשניים כמאה ומאה כשניים". 32) בכתב יד תימן: והזימו. 33) ובכתב יד תימן: אפילו הם מאה כולם נהרגין. 34) ואין אומרים "איסטטית" היא זו, כת של עדות סרה וסוטה היא, שנטלו עצה ביניהם, להזים את כל הבא להעיד עליו (מכות ה, א וברש"י).

ו. פת שהעידה על ראובן שהרג את שמעון בירושלים, ובאה פת שניה והזמה את הכת ראשונה - יהרגו העדים הזוממין, וינצל ראובן³⁵. באה פת שלישית והזמה את הכת השנייה³⁶ - תהרג הכת השנייה וראובן³⁷, ותנצל הכת ראשונה. באה פת רביעית והזמה את הכת שלישית - תהרג הכת השלישית והראשונה³⁸, וינצל ראובן³⁹ והכת השנייה. וכן אפילו הן מאה פת, זו מזמה את זו - פת נכנסת⁴⁰ וכת יוצאת⁴¹.

35) הנידון. 36) טרם שנהרגה הכת הראשונה, כי אם נהרגה אין השנייה נהרגת, כמבואר לעיל הלכה ב. 37) הנידון, שהרי נתברר שהכת הראשונה כשרה היא. 38) שנתברר שהכת השנייה כשרה היא, והרי היא הזימה את הראשונה. 39) שאם הכת הראשונה זוממת, הרי ראובן הנידון צדיק ונקי. 40) להעיד. 41) נפסלת מלהעיד ונענשת. כי אם שניים יכולים להזים חמישים כיתות נפרדות, כמבואר בהלכה הקודמת, כל שכן, ששניים מזימים שניים, וכל שניים האחרים מזימים את השניים הקודמים (כסף משנה). ובאמת דברי רבינו מפורשים בתוספתא מכות פרק א, משנה ו "הנידון חייב, כת הראשונה פטורה... כת אחת נכנסת וכת אחת יוצאה" וכן ב"חסדי דוד" שם.

ז. עדים שהעידו על איש טרפה⁴² שהרג, והזימו - אין נהרגין; שאפילו הרגוהו בידיהן - אין נהרגין, לפי שהוא טרפה⁴³. וכן העדים שהיו טרפה, והעידו בדבר שחיבין⁴⁴ עליו מיתת בית דין, והזימו - אין נהרגין; שאם יזימו זוממיהן⁴⁵ - אין זוממיהן⁴⁶ נהרגין, שלא הזימו אלא טרפה⁴⁷.

42) שחלה מחלה, שהרופאים אומרים, שאין לה רפואה ובה ימות, ראה הלכות רוצח פרק ב, הלכה ח. 43) וההורג את הטריפה פטור מדיני אדם, שהרי הוא כאדם מת (סנהדרין עח, א). 44) העובר עליו. 45) מזימיהם. 46) אלו המזימים שזממו להרוג את העדים שהם טריפה. 47) וההורג את הטריפה פטור, נמצאת עדות זו, עדות שאי אתה יכול להזימה, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה - אינה עדות (שם). והשווה הלכות רוצח פרק ב, הלכה ט. ועדיין קשה, איך דן בית הדין מתחילה על פי עדי טריפה אלו, להמית את הנידון על פיהם. הלא עדים אלה אין אתה יכול להזימם, שהרי אין מזימיהם נהרגין, וממילא אין זו עדות! וייתכן, שבשעת עדותם, לא הכיר בהם בית הדין שהם טריפה (כסף משנה).

ח. עדים שהעידו על אחד, והרשיעוהו רשע⁴⁸ שאין

הדין. 22) מכות ו, א. והטעם, שלענין הזמה הם נחשבים כשתי עדויות נפרדות, ולענין ביטול עדותם הם נחשבים כאחת, פירשו התוספות שם דיבור המתחיל אמר רבא, שבהזמה הכול תלוי בהגדת העדות, ועדותם מתחילה משעת העדת בבית דין, וכיוון שלא העידו כאחד, הם נחשבים כשתי עדויות נפרדות, אבל לענין: נמצא אחד מהם פסול, שעדותם מתחלת משעת ראיתם העדות, וראיתם הייתה בבת אחת, ומכיוון שבעת שראו היה אחד מהם פסול, מה לי אם העידו תוך כדי דיבור או לא.

ד. העיד האחד ונהקרה עדותו, ואמר השני²³: אף אני פמוהו, או שאמר: הן פיוצא בזה, והזימו שניהן - הרי שניהן נהרגין או לוקין או משלמין. שפל עד שאמר אחר עדות חברו²⁴ - הרי זה כמי שנהקך והעיד כמו שהעיד חברו²⁵. ואין לעדים זוממין שגגה²⁶, לפי שאין בה²⁷ מעשה. לפיכך²⁸ אין צריכים התראה²⁹, כמו שבארנו³⁰.

23) תוך כדי דיבור. 24) בדפוס רומי ווינציאה, תיבה זו איננה. 25) סנהדרין ס, א. והשווה הלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ח "והעד השני אומר: אף אני כמותו שמעתי". 26) שאפילו היו שוגגים חייבים ונענשים. 27) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן: שאין בהם. והכתוב אומר (במדבר טו, כט) "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" - דבר שיש בו מעשה - יש בו שגגה, דבר שאין בו מעשה - אין בו שגגה (רדב"ז), והשווה שבת קנג, ב "עד דעביד מעשה בגופו". ובתוספתא כריתות פרק א, משנה א שנינו: "ועדים זוממים אף על פי שיש בהן מיתת בית דין אין בהם קרבן, שאין בהן מעשה". ובתורת כהנים ויקרא ד, ב "מה אני מרבה את המקלל אביו ואמו... ועדים זוממין? (=לענין הבאת קרבן בשגגה) תלמוד לומר: ועשה, יצאו אלו שאין בהם מעשה. 28) הואיל והם נענשים כשהם שוגגים. 29) שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמה שוגג היה, כלשון רבינו לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ב, הלכה ב. ובכתובות לג, א נימקו: איך אפשר להצריך התראה בעדים זוממין, והלא הם רצו להרוג את הנידון בלא התראה (=שכל עדותם לא הייתה ולא נבראה, ולא התרו בו ההתראה שהם מעידים עליה), והתורה אמרה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", כשם שרצו להרוג את הנידון בלא התראה, כך ייענשו הם אף בלא התראה. 30) פרק י"ח, הלכה ד.

ה. בשם שהשנים מזמין את המאה אם העידו המאה בבת אחת³¹, כך הן מזמין אותן אפילו היו חמשים פת ובאו שנים אחר שנים. ביצד? פת שהעידה על ראובן שהרג את שמעון בירושלים, ובאו שני עדים והזימו³², ובאת פת שניה והעידה אותה עדות עצמה, שראובן הרג שמעון בירושלים, ועמדו אותן השנים והזימו גם זו הכת השנייה, וכן השלישית, וכן הרביעית, אפילו מאה - פלן הן נהרגין³³ על פי אלו השנים³⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להולמה, כי אם יזכו את החייב בעדותם איזו הזמה תקיים בהם, ואמנם בגמרא (מכות ב, ב) לא נזכר אלא: "עדים שהרשיעו את הצדיק". ועל כורחך אי אפשר לפרשה אלא בזוממי זוממין, המרשיעים את הכת הראשונה (=הצדקת) ומזכים את הרשע (=הנידון), נמצאו: מרשיעים את הצדיק, ומצדיקים את הרשע (הגהות עמק המלך). (61 מעיקרו, הוא הנידון. (62 הם העדים שזממו להרשיע. (63 אלא לחייבו גלות, וכל אלה המנויים בהלכה הקודמת. ועל זה מתכוון הכתוב (דברים כה, א"ב) "והצדיק את הצדיק והרשיע את הרשע והיה אם בן הכות הרשע" ברשע שהוא עד זומם, הכתוב מדבר (מכות שם). ואזהרתו, מ"לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר שם ד, ב. (64 שחייב על זה מלקות מן התורה, ראה לעיל פרק י, הלכה ג. (65 כלומר, אין צורך בזה לשום "רמזים" ואסמכתות, שזהו פשוטו של מקרא, שאם זמם אדם לחייב מלקות לחבירו, הרי דינו ללקות.

- י. שנים שהעידו על ראובן שנאף עם פת כהן, ונגמר דין ראובן לחנק ודין הנואפת לשרפה⁶⁶, ואחר כך נמצאו זוממין - הרי אלו נחנקין ולא נשרפין. ודבר זה מפי הקבלה⁶⁷.

(66 כמבואר בהלכות איסורי ביאה פרק ג, הלכה ג. ובסנהדרין צ, א אמרו: "היא מחללת באש תשרף" - היא בשריפה ואין בועלה בשריפה, אלא כשאר כל בועל אשת איש. (67 סנהדרין שם, שנאמר: "כאשר זמם לעשות לאחיו - לאחיו ולא לאחותו" ומפרש רש"י כל מקום שבעדותם מחייבים איש ואשה, ודינם חלוק, לו הוקשו. ואפילו לא היה הבעל נידון על פי עדותם, כגון שהיה קטן בן תשע שנים (=שביאיתו ביאה ואינו נהרג), או שלא הכירו העדים את הבעל, בכל זאת נידונים העדים בחנק ולא בשריפה, כי כן דרשו (סנהדרין נא, א) היא - ולא זוממיה, היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה (תוספות למכות ב, א דיבור המתחיל זוממי בת כהן).

פרק אחד ועשרים

(1) הזמה בעדות על גירושי אשה ולא נפרעה כתובתה. הזמה בעדות על אדון שהפיל שן עבדו וסימא את עינו. עדי קניוי וסתירה שהוזמו. הזמה בעדות טביחה או מכירת שור גנוב. שלוש כתי עדים באכילת שדה שלוש שנים והוזמו. עדות זוממים בסורר ומורה, עדות גניבת איש ומכירתו ופרטיה. הזמה בעדות הוצאת שם רע, המחייבת מיתה ותשלומי ממון כאחד.

- א. עדים שהעידו שפלוני גרש אשתו² ולא נתן לה כתובה, והוזמו³; והלוא בין היום בין למחר, אם גרש, סופו לתן כתובה⁴ - אומדין פמה רוצה אדם לתן בכתבתה של זו⁵, שתמכר אותה בטובת הנאה⁶, ומשלמין דמי טובת הנאה⁷. ומשערין באשה ובכתבתה. שאם האשה היתה חולה או זקנה, או שהיה שלום בינה לבין בעלה - אין דמי הכתובה פשתמכר פמו דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה⁸, אם יש⁹ ביניהן קטטה; ושזו¹⁰ קרובה מן

- בו לא מלקות ולא מיתה ולא חיוב ממון, ואחר כך הוזמו - הרי אלו לוקין, אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא לחיבו ממון. כיצד? העידו על כהן שהוא חלל, כגון שהעידו: בפנינו נתגרשה אמו⁴⁹ או נחלצה⁵⁰ במקום פלוני ביום פלוני, והוזמו - הרי הן לוקין⁵¹. וכן אם העידו על אדם שהרג בשגגה⁵², והוזמו - לוקין, ואין גולין⁵³. העידו על שורו של זה שהרג הנפש⁵⁴, והוזמו - הרי הן לוקין, ואין משלמין את הפפר⁵⁵. העידו עליו שנמכר בעבד עברי⁵⁶, והוזמו - לוקין⁵⁷. וארבעה דברים אלו מפי הקבלה⁵⁸.

(48) אשמה. (49) קודם שנתעברה מאביו, והרי בן זה, חלל ופסול לכהונה, ככתוב (ויקרא כא, טו) "ולא יחלל זרעו בעמיו". (50) חלצה נעלו של יבמה, וחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים (יבמות כד, א). נמצא בן זה, חלל מדברי חכמים (ר"ן למכות ב, א). (51) גמרא שם, שאי אפשר לומר אם הוזמו והם כהנים ייעשו חללים, לקיים בהם: "כאשר זמם" - שהרי הכתוב אומר: ועשיתם לו - לו ולא לזרעו, ואם תעשהו חלל, פסלת את זרעו לעולם, ואם נפסול רק אותו ולא את זרעו, שוב לא קיימת בו "כאשר זמם", שהרי הוא זמם לפסול את הנידון ואת זרעו (גמרא שם). (52) וחייב גלות. (53) שאין לומר בהם יגלו תחתיו, שנאמר ברוצח (דברים יט, ה) "הוא ינוס אל אחת הערים" - הוא ולא זוממיו. (54) וחייב לשלם כופר נפשו, ככתוב (שמות כא, ל) "אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו". (55) שהכופר אינו חיוב ממוני כשאר תשלומי נזקים, אלא כפרה הוא על הבעלים ששורם הרג אדם, ואלה הזוממים אינם "בני כפרה", שהרי לא הרג שורם שום אדם (שם עמוד ב וברש"י) והשווה הלכות נזקי ממון פרק י, הלכה ד"ה. (56) שגנב מחבירו, ואין לו מה לשלם ונגמר דינו להימכר, ככתוב (שם כב, ב) "אם אין לו ונמכר בגניבתו". ולדעת "צמקוי מהרא"י" יש לנסח כאן: שיימכר, במקום: שנמכר. כלומר, נגמר דינו להימכר, שאם כבר נמכר, אין זו אלא עדות ממון, שמחייבים אותו לעבוד את רבו, כשאר חיובי ממון, שמשלמים הזוממים ואינם לוקים. (57) אבל אינם נמכרים כאשר זממו, שנאמר: "בגניבתו" - בגניבתו ולא בזממו (מכות שם). (58) כך נתקבל למשה מסיני, שילקו, ולא לקיים בהם כאשר זממו ממש. שכל הדרשות שהבאנו לעיל מפסוקים שונים, הואיל ולא נלמדו ממדרש י"ג מידות, על כורחך לא נתפרשו אלא על פי הקבלה (כסף משנה).

- ט. כך קבלו חכמים: ששנים שהרשיעו את הצדיק⁵⁹ והצדיקו את הרשע בעדותן⁶⁰, ובאו עדים אחרים והזמום, והצדיקו את הצדיק⁶¹ והרשיעו את הרשע - הרי עדים הראשונים⁶² לוקים, אף על פי שלא הרשיעו הצדיק להלקותו⁶³. אבל אם העידו עליו שאכל בשר בחלב⁶⁴ או שלבש שעטנז - הרי אלו לוקין משום שנאמר: ועשיתם לו כאשר זמם⁶⁵.

(59) שהעלילו על מי שהוא נקי מפשע. (60) לשון זו קשה

ששנת השמיטה לא תגיע, ואין צורך בתירוצים דחוקים (כסף-משה).

- ג. העידו על שורו של זה שננח¹⁷, ונמצאו זוממין¹²
 - משלמין חצי נזק¹⁸, ואם אין השור¹⁹ שוה חצי
 נזק - משלמין דמי השור בלבד; שאין משלם חצי
 נזק אלא מגופו²⁰. לפיכך, אם העידו עליו שאכל
 פרות או שבר פלים בדרך הלוחו - משלמין נזק
 שלם²¹. וכן כל פיוצא בזה.

(17) את שור רעהו. (18) שעל נזקי נגיחה אין הבעלים משלמים אלא חצי נזק, הואיל ואין דרכו של שור ליגח, ראה הל' נזקי ממון פ"א ה"ב, ובבבא-קמא כד, ב אמרו: "לחיובי גברא פלגא נזקא אתינן". (19) המזיק. (20) של השור המזיק, ככתוב (שמות כא, לה) "ומכרו את השור החי וחצו את כספו", ואם אין השור שוה אלא דינר אחד, והשור המת היה שוה מאה דינרים, אומר לו: הרי השור שהזיק לפניך, קחהו ולך, ראה שם ה"ג. (21) מן היפה שבנכסיהם. שעל נזקי "שן ורגל" חייבים לשלם נזק שלם, שהבהמה רגילה לעשותם תמיד כמנהג ברייתה, ונקראת "מועדת" (הל' נזקי ממון פ"א, ה"ד), וכלל הוא: "כל מועד, משלם נזק שלם מן היפה שבנכסים, וכל תם (=כגון שור שנח, שאין דרכו לעשות כן תמיד), משלם חצי נזק מגופו" (שם, ה"ז).

- ד. העידו על פלוני שהפיל שן עבדו²² ואחר כך
 סמא את עינו²³, והוזמו - משלמין לאדון דמי העבד
 ודמי עינו²⁴. העידו שסמא את עינו ואחר כך הפיל
 את שנו²⁵, והוזמו²⁶, ונמצא הדבר הפך, שהאדון
 הפיל את שנו ואחר כך סמא את עינו²⁷ - משלמין
 דמי עין לעבד²⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(22) הכנעני, ועליו להוציא לחרות, ככתוב (שם שם, כז) "לחפשי ישלחנו תחת שנו". (23) ועליו לשלם לעבד דמי עינו, שמשעה שהפיל את שנו נעשה בן-חרורין, והרי הוא ככל בן-חרורין שחייבים לשלם לו דמי איבריו. (24) שרצו להפסידו את העבד ולחייבו דמי עינו (בבא-קמא עג, ב): "דמי כוליה עבד לרב בעי לשלומי". והראב"ד שואל: והלא הוא (רבינו) כתב בהל' חובל פ"ד ה"א, שהמפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו, יוצא בשנו ואינו נותן לו דמי עינו (הואיל ועדיין לא נתן לו גט שחרור, ספק הוא אם חייב לשלם לו), ואם תפס (=העבד מידי רבו) אין מוציאים מידו, אם כן, למה ישלמו העדים לאדון דמי עין העבד, שהוא בעצמו לא היה משלם לו, נמצא שלא הפסידוהו בעדותם. ואפשר, שלא נתכוון רבינו לומר, אלא אם תפס האדון מהעדים דמי עין עבדו, אין מוציאים מידו, כשם שאם תפס העבד מהאדון (ע"פ העדים לא היו מוציאים מידו, כך מקיימים בהם כאשר זממו לעשות (לחם-משה). ובהגהות "עמק המלך" מתרץ, שהעדים העידו שהפיל את שינו וכתב לו שטר שחרור, ואח"כ סימא את עינו, שלדבריהם חייב הוא לשלם לעבד דמי עינו, הואיל וכבר כתב לו שטר שחרור, ולפיכך ישלמו הכל. (25) נמצא שחייב לו דמי שנו. (26) בכת"י תימן, תיבות אלו אינן, אלא: והוזמו ונמצא

- הגרשין ורחוקה מן המיתה¹¹. וכן אין טובת הנאה
 של כתבה המרבה לפי טובת הנאה של כתבה
 המועטת; שאם היתה כתבתה אלה וזו - הרי היא
 נמכרת בטובת הנאה במאה¹², ואם היתה מאה -
 אינה נמכרת בעשרה אלא בפחות¹³. דברים אלו כפי
 מה שישערו הדינים.

(2) בפניהם, ביום פלוני. (3) וגם הבעל אומר לא גירשתי, ואיני חייב לה כתובה. (4) נמצא שלא הפסידוהו כלום, ואין נחייבם לשלם לו כל הכתובה שרצו להפסידו. (5) של אשה זו. (6) בהנאה מועטת, שאם תתאלמן או תתגרש - יטלנה הלוקח, ואם תמות - יירשנה בעלה, ולא יצטרך לשלם כלום, נמצא הלוקח מפסיד המעות שנתן, ולפיכך אינו משלם לאשה סכום רב, שהרי מספן את מעותיו. (7) לבעל. לדעת ה"משנה למלך" יש כאן חסרון לשון בדברי רבינו. וצריך להיות: ומשלמין את העודף על דמי טובת הנאה זו. שהרי, לא זכות האשה באו להפסידו, ולמה ישלמו לבעל את דמי זכותה. אלא הכוונה, שכל העודף על "טובת הנאתה" ישלמו לבעל, שכל זה רצו להפסידו, אבל סכום דמי "טובת הנאה" לא הפסידוהו, שהרי גם עכשיו כשהוזמו, אם תרצה למכרה לבעל, יתן לה ברצון טובת הנאתה, שאם ימות או יגרשנה לא תטול כלום מכתובתה (ראה רש"י למכות ג, א ד"ה כיצד שמיך), נמצא שאם כתובתה מאה זו, וטובת הנאתה שוה שלשים, ואלה זממו לחייבו מאה, מנכים להם השלושים, שהיא שוה גם עכשיו, ומשלמים לו שבעים זו, שכך רצו להפסידו. וראוי להעיר שבכת"י תימן, הנוסח: ומשלמין את דמי טובת הנאה זו. וזה בהתאם לפירוש הנ"ל. (8) צעירה. (9) בכת"י תימן: או יש. (10) בעלת הקטטה. (11) שבעלה לא יסכים לסבול ממנה, ובוודאי יגרשנה ויצטרך לתת לה כתובתה. שהרי צעירה היא ובריא, ואין לחוש שתמות ובעלה יירשנה. (12) שכדאי לו ללוקח לסכן ממונו, כדי לזכות בסכום גדול. (13) שאינו להוט לסכן עשרה זווים, כדי לזכות בסכום שאינו גדול ואינו קוסם ללבו (מכות ג, א "באשה ובכתובתה", וכפירוש הר"ף שם).

- ב. העידו על זה שחייב לפלוני אלה וזו על מנת לתן
 מבאן¹⁴ ועד שלשים יום, והלה אומר: עד חמש
 שנים אחר השלשים יום, ונמצאו זוממין - אומדין
 כמה רוצה אדם לתן¹⁵ ויהיו פידו אלה וזו חמש
 שנים, ומשלמין בן ללוה¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(14) מעכשיו. (15) לאיזה מתווך, שישגי עבורו מלוה ארוך, ואין זו ריבית, כי לא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלוה, כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ז. (16) מכות ג, א. ושם הנוסח: "הוא אומר מכאן ועד עשר שנים", ורבינו תיקן: "עד חמש שנים", כדי שלא לעורר את קושיית הגמרא שם, והלא שנת השמיטה משמטת את המלוה, והיה הלווה נפטר מלשלם, נמצא שהעדים הפסידוהו לשלם את החוב, וישלמו הכל? ואע"פ שתירצו שם תירוצים שונים, שהמשנה עוסקת ב"מלוה" שאין השביעית משמטתו - לא רצה רבינו להאריך בזה, ותיקן: "עד חמש שנים", באופן,

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 וְאַחֲרָיוֹנִים מְשַׁלְמִין שְׁנִים וּשְׁלֹשָׁה³⁹. הוֹזְמוּ
12 הָאֲחֲרוֹנִים בְּלֶבֶד - הָרִי הַגָּב מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל⁴⁰,
13 וְהָעִידִים הָאֲחֲרוֹנִים מְשַׁלְמִין לַגָּב תְּשֻׁלוֹמֵי אַרְבָּעָה
14 וְחֻמְשָׁה⁴¹. נִמְצָא אֶחָד מִן הָאֲחֲרוֹנִים זֶמֶם - בְּטִלָּה
15 עֲדוּת שְׁנִיָּה⁴². נִמְצָא אֶחָד מִן הָרָאוּשִׁים זֶמֶם -
16 בְּטִלָּה כָּל הָעֲדוּת⁴³; שֵׁאם אֵין גָּנְבָה - אֵין הַטְּבִיחָה
17 אוֹ הַמְּכִירָה מִחִיבָתוֹ לְשַׁלֵּם כְּלוּם⁴⁴.

(37) וחייב לשלם חמשה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת
השה, ככתוב בתורה (שמות כא, לז). (38) בבא-קמא עב,
ב. ואע"פ שכשהוזמו על הגניבה, בטלה ממילא עדות
הטביחה, שאם אין גניבה אין הטביחה מחייבתו כלום -
סובר רבינו הכחשה תחילת הזמה היא (ראה לעיל פי"ח
ה"ד), וכשהוזמו אח"כ על הטביחה נעשו זוממים (לחם-
משנה, ובתוספות רבי עקיבא איגר למשנה שם).
(39) שלשה - תחת השור; ושנים - תחת השה (בבא-קמא
שם). (40) ע"פ עידי הגניבה. (41) שישלימו עד ארבעה
וחמשה, ולמעשה לא ישלמו אלא שנים ושלשה, כאמור
בדין הקודם. וראוי להעיר, שלשון המשנה בבבא-קמא שם:
"והם משלמים תשלומי שלשה". (42) שעדות שנמצא בה
פסול להעיד, בטלה כל העדות, כמבואר לעיל פ"ה ה"ג,
נמצא הגנב משלם כפל ע"פ העדים הראשונים, והאחרונים
פטורים, שאין עדים משלמים ממון עד שיוזמו כולם,
כמבואר לקמן פ"כ ה"א. (43) והוא פטור והם פטורים.
הוא פטור מכפל, שהרי בטלה עדות ראשונה. והם פטורים,
שהרי אינם נענשים עד שיוזמו כולם, אבל אם הוזמו שנים
הראשונים היו משלמים כפל. ובנוגע לתשלומי שנים
ושלשה ג"כ פטור הנידון כמבואר בסמוך. (44) שמא
הבעלים מכרוהו לו, נמצא שטבח או מכר שלו (משנה
בבא-קמא שם, וכפירוש רבי עקיבא איגר, שם).

18 ז. שְׁנִים שֶׁהָעִידוּ שְׁאֵכָל שָׂדֶה זוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵,
19 וְנִמְצָאוּ זֶמֶם⁴⁶ - מְשַׁלְמִין לְבַעַל הַשָּׂדֶה⁴⁷ דָּמֵי
20 הַשָּׂדֶה⁴⁸. הָעִידוּ שְׁנִים שְׁאֵכָלָה שָׁנָה רְאוּשָׁנָה, וּשְׁנִים
21 שְׁאֵכָלָה שָׁנָה שְׁנִיָּה, וּשְׁנִים שְׁאֵכָלָה שָׁנָה שְׁלִישִׁית,
22 וְהוֹזְמוּ כָּלָן - מְשַׁלְשִׁין⁴⁹ בִּינְיָהֶן. שֵׁאף עַל פִּי שְׁעֵדוֹת
23 הַחֲזָקָה שְׁלֹשׁ עֲדוּת הֵן⁵⁰ - הָרִי הֵן פְּעֻדוֹת אַחַת
24 לַהֲזָמָה⁵¹. לְפִיכָף, שְׁלֹשָׁה אֲחִים, וְאֶחָד מִצָּטְרֵף עִם
25 כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁵², וְהָעִידוּ בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה⁵³ - הָרִי אֵלּוּ
26 שְׁלֹשׁ עֲדוּת, וְתִתְקַּים בֵּהֶן הַחֲזָקָה⁵⁴, וְהֵן פְּעֻדוֹת
27 אַחַת לַהֲזָמָה; שֵׁאם הוֹזְמוּ כָּלָן - הָרִי שְׁלֹשָׁה הָאֲחִין
28 מְשַׁלְמִין חֲצֵי דָמֵי הַשָּׂדֶה, וְזֶה שְׁנִצָּטְרֵף עִם כָּל אֶחָד
29 מֵהֶן מְשַׁלֵּם חֲצֵי דָמִיהָ⁵⁵.

(45) ואכילת שלש שנים רצופות הרי היא חזקה, וזכה בה
המחזיק, כמבואר בה"ל טוען ונטען פי"א, ה"ב. (46) שבאו
שנים ואמרו להם: איך ראיתם חזקה זו, והלא באותו זמן,
עמנו הייתם. (47) המערער על המחזיק. (48) שרצו
להפסידו, והקרקע עצמה יטול מהמחזיק (בבא-בתרא נו, א).
(49) מחלקים ביניהם, שכל כת תשלם שליש הממון שרצו
לחייב את המערער, וראה לעיל פי"ח, ה"א. ואין הראשונים

הדבר וכו'. והכסף-משנה סובר שזהו הנוסח המדויק.
(27) וחייב לשלם לו דמי עינו שהם מרובים מדמי שינו.
(28) אחרי שינכו להם דמי שינו, שרצו לזכותו (בבא קמא
עב, ב). וצריך לומר, שהעדים המזימים אמרו, שעוד ביום
שלפני-כן הועמד האדון לדין ונתחייב לשחררו ולשלם לו
דמי עינו, כי אם אחרו המזימים את יום המעשה אחרי
תאריך עדות הזוממים, נמצא שבאותו יום שהעידו עליו,
עדיין לא אירע המעשה, ורצו להפסיד את האדון דמי כל
העבד, א"כ עליהם לשלם לאדון דמי העבד כולו, שעדיין
לא היה האדון בר חיוב כלל, כמבואר שם עד, א, וכנראה
שרבינו סמך בכל זה על מה שכתב לעיל פי"ט ה"ב, ששם
כלל את כל הפרטים האלו (לחם-משנה).

1 ה. עֲדֵי קִנְיִן²⁹ וּסְתִירָה³⁰ שֶׁהוֹזְמוּ - לֹקִין³¹. בָּא עַד
2 אֶחָד וְהָעִיד שְׁזָנְתָה אַחֵר קִנְיִן וּסְתִירָה³², [וְנִמְצָא
3 אוֹתוֹ הָעֵד זֶמֶם - מְשַׁלֵּם כְּתֻבָּתָה³³. הֵיוּ שְׁנִים, וְהֵן
4 עֲדֵי הַקִּנְיִן וְהַסְתִּירָה וְהַטְּמָאָה³⁴, וְנִמְצָאוּ זֶמֶם³⁵ -
5 מְשַׁלְמִין כְּגֹד הַכְּתֻבָּה, וְאֵין לֹקִין³⁵. וְלָמָּה לֹא
6 יִהְיֶה³⁶, וְהָרִי הָעִידוּ בְּטְמָאָה? לְפִי שֵׁלֹא הִתְרוּ בָּהָּ³⁶.

(29) שהתרה הבעל באשתו שלא תיסתר עם פלוני.
(30) שמעידים עליה שנסתרה עם פלוני אחרי שקינא לה
בעלה עליו, והרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי
המרים, ראה ה"ל סוטה פ"א, ה"ב. (31) שעברו על "לא
תענה ברעך עד שקר", וכמבואר לעיל פ"כ, ה"ט. ואע"פ
שאם לא תשתה מי המרים תפסיד כתובתה, נמצאו עדים
אלו הפסידוה ממון, בכל זאת אינם משלמים ממון, ש"לא
מכוחם היא מפסדת כתובתה" אלא מסירובה לשנות, והם
לא באו אלא להשקותה (ירושלמי סוטה פ"א ה"א, וב"קרבן
העדה" שם). (32) והרי נאסרה על בעלה, ואינה שותה,
ויצאת בלא כתובה, כמבואר בה"ל סוטה פ"א, ה"ד.
(33) אבל אינו לוקה, שכל המשלם אינו לוקה, כמבואר לעיל
פי"ח, ה"א. ונראה מדברי רבינו, שאפילו עד אחד והזום,
כל שחייב הנידון לשלם, הרי זה משלם כאשר זמם. וכן
נראה מדברי ה'תוספות' בבא-מציצה ד, א ד"ה עד אחד.
וראה ב"קצות החושן" ח"מ סימן לח ס"ק ה, שנסתפק בזה.
(34) שמעידים גם על הסתירה וגם על הטומאה, שראוה
נבעלת בפניהם, ובוודאי להפסידה כתובתה נתכוונו, כי אם
לא נתכוונו אלא לאוסרה על בעלה, לא היה להם להעיד
על הטומאה, שהרי בסתירה בלבד נאסרה לבעלה אם לא
תשתה ('מרכבת המשנה'), והשווה ה"ל שבועות פ"י, ה"ז.
(35) כאמור לעיל אות יב. (36) ואין אדם נהרג בלא
התראה, כמבואר בה"ל סנהדרין פי"ב, ה"א-ב, נמצא שלא
נתכוונו להרגה. ומשמיענו רבינו שאע"פ שיש כאן צד חיוב
מיתה, אילו התרו בה, בכל זאת כשלא התרו בה משלמים
ממון, שהרי לא נתחייבו "בדין גדול מזה" (רדב"ז), וראה
לשון רבינו לעיל ה"ל סנהדרין פט"ז, ה"ה.

7 ו. שְׁנִים שֶׁהָעִידוּ עַל זֶה שֶׁגָּב וְטָבַח אוֹ מָכַר³⁷,
8 וְהוֹזְמוּ - מְשַׁלְמִין אֶת הַכֶּלֶל³⁸. הָעִידוּ שְׁנִים שֶׁגָּב,
9 וְהָעִידוּ שְׁנִים אֲחֵרִים שֶׁטָּבַח אוֹ מָכַר, וְהוֹזְמוּ אֵלּוּ
10 וְאֵלּוּ - הָרִי הָרָאוּשִׁים מְשַׁלְמִין תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל,

יכולים לטעון: אנו לא באנו אלא לחייב את המחזיק, שישלם את הפירות שאכל במשך שנה אחת - כיון שהמחזיק הביאם לבית-דין, ודאי לטובתו באו להחזיקו בקרקע, ולא לחייבו פירות שאכל (בבא-בבא שם, וב'תוספות' ד"ה משלשים ביניהם). וראה בבאורנו לעיל פ"ג ה"ה, אות לט. (50) שכל כת מעידה על שנה נפרדת, ועל מה שמעידה זו - אין זו מעידה. (51) לשלש ביניהן, וכן אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו כל הכתות. (52) איש זר. (53) בדפוס ויניציאה שי"א: והעידו בכל שנה ושנה. כלומר, על כל שנה היה אח אחד מעיד, ואיש אחר הצטרף עם כולם להעיד על כל שלש השנים. (54) ואין זו עדות קרובים, שעל שנה שהעיד אח זה, לא העיד האח השני. וראה לעיל פ"ד ה"ז, ובבאורנו אות מו. (55) וכן שאין כת אחת מהן נעשית זוממת עד שיוזמו כולן. שכולן נתכוונו להחזיק את המחזיק בקרקעו, ואין עדותן מועילה זו בלא זו, ולפיכך הרי הן כעדות אחת להזמה (בבא-בבא שם נר, ב).

ח. שלש פתי עדים שנתקנים בעדותן ששור זה מועד⁵⁶, ונמצאת פת ראשונה ושניה זוממין⁵⁷ - פלן פטורין⁵⁸. נמצאו שלשתן זוממין - פלן חבין לשלם הנוק⁵⁹; שאף על פי שהוא תם, משלם חצי נזק⁶⁰. במה דברים אמורים⁶¹? פשהו פלן רומזין זה את זה⁶², או שבאו רצופין⁶³, או שהיו מפירין בעל השור ולא הכירו השור⁶⁴; אבל אם אין שם אחת מאלו - הרי פת ראשונה ושניה פטורין⁶⁵; שהרי הן אמרין: לא באנו אלא לחייבו חצי נזק, ולא ידענו שתבוא פת אחרת ויעשה מועד⁶⁶.

(56) רגיל לנגח, ומעתה אם יגח, ישלם בעליו נזק שלם, בניגוד ל"תם" שאינו משלם בשלש נגיחות הראשונות אלא חצי נזק. ולשון המשנה (בבא-קמא כג, ב): "מועד - כל שהעידו בו שלשה ימים", כלשון הכתוב (שמות כא, כט) "ואם שור נגח הוא מתמול שלשום, והועד בבעליו ולא ישמרנו". (57) נמצא שור זה עדיין תם הוא. (58) מתשלומי חצי נזק של צד העדאה, שכולם סייעו בו, ואין העדים משלמים ממון עד שיוזמו כולם. אבל חייבים לשלם לנידון חצי נזק או דמי השור בלבד, כמבואר לעיל ה"ג. (59) בדפוס ויניציאה, וכן בכת"י תימן: לשלם חצי נזק. והכוונה, לחצי נזק של צד העדאה, שכולם גרמו לו לשלם מעתה נזק שלם. ואע"פ שעל נגיחה שלישית אין המועד משלם אלא חצי נזק - כיון שבאו להעידו וממילא יתחייב לשלם נזק שלם על הנגיחה הרביעית, אומדים כמה נפחת שור זה מדמיו וישלמו ('תוספות' בבא-קמא כד, א. ד"ה ולא ישמרנו). (60) יוצא, שבחצי נזק הראשון, אין הכיתות הראשונות מצטרפות, שהרי אפילו לא העידו כלום, היתה הכת השלישית חייבת לשלם את צד ה"תמות" שהוא חצי נזק, ולא הועילו הכתות הראשונות אלא להצטרף עם השלישית לחייבו נזק שלם, ובזה נעשו לעדות אחת (כסף-משנה). (61) שנעשו עדות אחת לשלם חצי נזק של צד העדאה. (62) להעיד, וידעו אלו באלו, ונתכוונו לייעדו. (63) כולם כאחד, ובוודאי לייעדו באו.

(64) ובוודאי לא נתכוונו לחייבו חצי נזק, שהרי שור תם אינו משלם אלא "מגופו", ומכיון שאין יודעים איזה שור הוא, אי-אפשר לחייב את בעליו, ועל-כרחך לא נתכוונו אלא לייעדו, לומר: יש לבעלים שור אחד נגחן בעדרו, ועליו לשמור היטב את כל בקרו, שאם מי מהם יגח - יתחייב לשלם נזק שלם. (65) מלהשתתף בדמי חצי נזק של צד העדאה. (66) ואין להם כל קשר עם הכת השלישית (בבא-קמא כד, ב). אבל בהלכה הקודמת ב"עדות חזקה" אפילו לא נתקיימו בהם כל התנאים האלו, הרי הם כעדות אחת, כיון שהמחזיק הביאם להעיד בבית-דין, ודאי לטובתו באו להחזיקו בקרקע, ולא לחייבו לשלם הפירות שאכל, ובוודאי ידעו הכתות זו מזו ('תוספות' בבא-בבא שם נר, ב ד"ה משלשין, וכן בהגהות מיימוניות).

ט. וכן שנים שהעידו בבת סוחר ומוצה⁶⁷ עדות הראשונה⁶⁸, וכאו שנים אחריהם והעידו עליו עדות האחרונה⁶⁹ שפה ירג, והוזמו שתיהן - פת הראשונה לוקה ואינה נהרגת⁷⁰, מפני שכולים לומר: להלקותו פאנו⁷¹; אבל פת האחרונה נהרגת, שעל פיהן בלבד הוא נהרג⁷². היתה הפת האחרונה ארבעה, שנים אמרים: בפנינו גנב, ושנים אמרים: בפנינו אכל, והוזמו - פלן נהרגין⁷³. העידו שנים שזה גנב נפש מישראל ומכרו, והוזמו - הרי אלו נחנקין⁷⁴. העידו שנים שגנבו, והעידו שנים אחרים שמכרו, בין שהוזמו עדי גנבה בין שהוזמו עדי מכירה - פל פת מהן שהוזמה נהרגת; שהגנבה היא תחלת חיובו של זה למיתה⁷⁵. העידו שנים שמכרו לזה הישראל⁷⁶, והוזמו, ולא היו שם עדים שגנבו - הרי אלו פטורין; שאפילו לא הוזמו לא היה זה נהרג, מפני שכול לומר: עבדי מכרתי. פאו עדי גנבה אחר שהוזמו עדי מכירה, אפילו ראינו אותן רומזין זה את זה⁷⁷ - אין נהרגין⁷⁸.

(67) שגנב משל אביו, וקנה בשר ויין במה שגנב, ואכלם ברעבתנות, כמבואר לקמן הל' ממרים פ"ז, ה"ב. (68) שאינו חייב עליה אלא מלקות בלבד (שם ה"ז). (69) שגנב שנית ואכל כנ"ל. (70) אע"פ שגרמה בעדותה שיהרג בעדות השניה, כי אילו לא העידה לא היו גומרים את דינו להריגה בעדות השניה. (71) ולא נתכוונו להרגו. (72) שהרי ידעה שכבר לקה בפעם הראשונה, ועל-כרחך לא באה אלא להרגו, והרי זו עדות שלימה בפני עצמה. (73) שכל כת משתיהן צריכה לחברתה, שאין נהרג על הגניבה לבדה, או על האכילה לבדה, נמצאו שתיהן נתכוונו בעדותן להרגו, ואע"פ שכל כת מהן מעידה רק על "חצי דבר" - מצטרפות לחייבו (סנהדרין פו, ב), וראה לעיל פ"ד ה"ז, ובבאורנו שם. (74) ככתוב (דברים כד, ז) "ומת הגנב ההוא", וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק (שם פד, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פט"ו, ה"א. (75) כי אין עונש מלקות על לאו זה, הואיל וניתן לאזהרת מיתת בית-דין, ועל-כרחך לא באו אלא להרגו, ואע"פ שהן צריכות לעדות השניה, מצטרפות הן לחייבו מיתה, כדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאביה. אבל כשהעידו על נשואה, הרי כסף כתובתה לעצמה, ומכיון שנהרגים בשבילה, אין משלמים לה ממון (שם וברש"י). ומדובר כשכתב לה כתובה מן האירוסין, כי סתם ארוסה אין לה כתובה בכלל, כמבואר בהל' אישות פ"י, ה"א (רדב"ז). וראוי להעיר, שבדפוסים ראשונים, הנוסח: ומשלמין הקנס לנטען. ופירושו לבועל הנטען על הנערה, אבל אפשר ליישובו גם על אביה, שטוענים עליו שבתו זנתה (כסף-משנה). (86) ולא פירשו שור של מי. (87) דמי השור, שהרי אינו יודע של מי השור. (88) שחייבים נפשות לרובע. (89) שרצו לחייבו סקילה, ככתוב (ויקרא כ, טו) "ואת הבחמה תהרגו". (90) סנהדרין י, א. וראה לעיל פ"ב ה"ב, בענין פלוני רבע את שורי.

פרק שנים ועשרים

(1) דין שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, שבאו להעיד בעדות אחרת. שטרות החתומים על ידי עדים מוכחשים - מה דינם לענין פירעון. חיוב שבועת "מודה במקצת" לכופר בממון שעדים מעידים על מקצתו. המביא כמה כתי עדים על טענה אחת והוזמו, ולבסוף הביא עדים על אותה טענה ולא הוזמו - מה דין עדות האחרונים.

- א. שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, שבאו עד אחד מפת זו ועד אחד מפת זו והעידו בעדות אחרת - אין כאן עדות; שהרי בודאי אחד מהן שקר, ואין יודע מי הוא משניהן. באה פת זו בפני עצמה והעידה עדות, ובאה פת זו והעידה עדות אחרת בפני עצמה - מקבלין כל אחד מהן בפני עצמה.

(2) בעדות עצמה, זו אומרת פלוני הלוה מנה לפלוני, וזו מכחישה ואומרת לא הלוה, כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב. (3) ובכתי" תימן: שקרן. (4) נמצא שאין כאן עדות של שנים כשרים, שאחד מהם פסול להעיד (רי"ף לשבועות פ"י, וכן ברש"י שם מז, ב). ואע"פ שעד אחד כשר מחייב את הנתבע להשבע שבועה דאורייתא - כאן יפטר הנתבע משבועה זו, כיון שהעדים הופיעו כאחד, הרי זה כ"נמצא אחד מהם קרוב או פסול" שבטלה כל העדות (ראה לעיל פ"ה ה"ג), אלא שבכל זאת צריך הנתבע להשבע שבועת "היסת", שאינה אלא מדבריהם, כאילו תבעו בעל-פה ללא כל עדים (ב"ח לחור"מ סי' לא, וכן בסמ"ע שם ס"ק ב). (5) הואיל ואין אנו יודעים איזו מהן פסולה, אין לנו לפסול לא את זו ולא את זו, ומעמידים את כל אחת מהן בחזקת כשרות (שבועות מז, ב. וכרב הונא).

- ב. ראובן שהוציא על שמעון שני שטרות, אחד במנה ואחד במאתים, וכפר שמעון בשני השטרות, ועדי שטר זה פת אחת מאותן השתים שהכחישו זו את זו, ועדי השטר השני הפת השניה - הרי שמעון משלם מנה, שיד בעל השטר על התחתונה, וישבע על השאר. יראה לי, ששבועה זו שישבע על השאר - בנקיטת חפץ, כדין מודה במקצת; שהרי עליו שני עדים כשרים מעידים במקצת הממון

החכמים האומרים "יקום דבר - ואפילו חצי דבר" (שם סו, ב). (76) שמכר את ישראל הזה, וזה מוסב על הנמכר ולא על הלוקח, כי לא איכפת לנו למי מכרו, אם לישראל או לגוי (כסף-משנה). (77) שרמזו עידי המכירה לעידי הגניבה שיבואו להעיד אחריהם. ורש"י מפרש: אחר שהעידו עידי מכירה באו עידי גניבה ונגמר הדין על-פי שניהם. וכנראה, שבאו קודם שהוזמו הראשונים. (78) שיכולים הראשונים לומר: כשהעדנו לא ידענו שיבואו עידי גניבה אחרינו, ורמיתם אינה כלום (גמרא שם). ואע"פ שלעיל ה"ח נפסק שרמיתם זה לזה מועילה? - כבר תירצו ה"תוספות" שם ד"ה קמשמע לן, שיש לחלק בין דיני ממונות לדיני נפשות, שבאלו האחרונים אין הרמיה קובעת.

- י. מוציא שם רע על אשתו שהביא עדים שהזנתה כשהיא ארוסה⁷⁹, והביא אביה עדים והזמום - הרי עדי הבעל נהרגין⁸⁰. חזר הבעל והביא עדים והזמז עדי האב - הרי עדי האב נהרגין, ומשלמין ממון⁸¹ לבעל. נהרגין - מפני שעדי הבעל נגמר דינם להריגה בעדותן, ומשלמין קנס - מפני שנגמר דין הבעל לשלם קנס בעדותן, ונמצאו חייבין נפשות לזה וממון לזה⁸². וכן שנים שהעידו על זה שבא על נערה המאורסה⁸³, והוזמו - נהרגין ואין משלמין⁸⁴; בא על בתו של פלוני, והוזמו - נהרגין, ומשלמין הקנס לאביה⁸⁵. פלוני רבע השור⁸⁶, והוזמו - נסקלין ואין משלמין⁸⁷; שורו של פלוני - נסקלין⁸⁸, ומשלמין דמי השור⁸⁹ לבעל השור⁹⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(79) ודינה להיהרג. (80) אבל אין משלמין לה טובת הנאת כתובתה, שרצו להפסידה - הואיל ובשבילה הם נהרגים, אין משלמין לה ממון, שכל המתחייב בנפשו, פטור מן התשלומין (שם ט, ב וברש"י). (81) מאה כסף, ככתוב (דברים כב, יט) "ידעשו אותו מאה כסף". (82) נפשות - לעדים; וממון - לבעל (שם). והעיר הרב"ז, שלכאורה היו העדים חייבים מיתה, ממון ומלקות, שהרי הבעל לוקה בעדותם, ככתוב (שם, יח) "ויסרו אותו" (ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ה"ד, לאו קלג), אלא כיון שהם נהרגים - בשתי מיתות לא ממייתם אותם. ואע"פ שבהל' חובל פ"ח ה"ב, פסק רבינו: "רודף שרף אחר חבירו להרגו... ושבר את הכלים, בין של הנרדף, בין של כל אדם, פטור מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו" וכו' - הרי שאפילו חייב מיתה לנרדף, וממון לכל אדם פטור מלשלם? - כאן בהזמה הם חייבים, שצריך לקיים בהם "כאשר זמם" כלפי כל אחד בפני עצמו ('תוספות' בבבא-קמא כב, ד"ה קטל תוריה). (83) ודינו להסקל. (84) טובת הנאת כתובתה שהפסידה, לפי שלא הזכירו את שמה, ואת מי הפסידו! (סנהדרין י, א וברש"י). (85) כסף טובת הנאת כתובתה, שמשלמים אותו בתורת קנס, שייך לאביה, שכל שבח נעורים לאביה, והרי הם חייבים נפשות - לה, וממון -

1 שְׁפָּר כָּלּוּ, וְלֹא תִּהְיֶה הוֹדָאָת פִּיּוֹ¹² גְּדוּלָּה
2 מִהֶעֱדָאָת עֲדִים¹³, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרָנִי¹⁴.

(6) מאה זו. (7) כיון שכת אחת מהן פסולה, ואין אנו יודעים איזו היא, לפיכך לא יגבה ממנו אלא דמי השטר הקטן, ואת הגדול יפסיד, שאין להוציא ממון מספק, אבל את הסכום שבשטר הקטן גובה, שיש בכלל מאתיים מנה (שם, ובר"ף). ומוציאים שטר של מאתיים מידו וקורעים אותו. ואם הוציא שטר אחד בלבד גובה אותו, ואם אח"כ הוציא השטר השני גובה אותו גם-כן (ח"מ סי' לא, סעיף ב). וכתב הגר"א שם ס"ק ו, אפילו הוציאו לפני אותו בית-דין, גובה אותו, ואין מבטלין את הפסקי-דין הראשון, כמבואר ביבמות לו, ב "קם דינא", וראה לקמן ה"ד. (8) נשבע הלווה על הסכום שבשטר הגדול, ונפטר (רי"ף שם). (9) שאוחז ספר-תורה בזרועו ועומד ונשבע בשם או בכינוי, ראה הל' שבועות פ"א, ה"ח. (10) בניגוד לשבועת "היסת" שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ואינה ב"נקיטת חפץ". כמבואר שם ה"ז, והי"ג. (11) עדי השטר, שעל-כל-פנים כת אחת מהם כשרה. (12) כשהוא בעצמו מודה במקצת, והודאתו מחייבתו שבועה על השאר. (13) עדי השטר המחייבים אותו לשלם מקצת מהתביעה. (14) הל' טוען ונטען פ"ד, ה", שהתובע את חבירו מנה, והלה כופר בכל, ועדים מעידים עליו שיש לו אצלו חמשים, ישלם החמשים וישבע על השאר, שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. ואע"פ שהמודה בשטר, אין זה מודה במקצת, שהשטר - לא תועיל בו כפירתו, ואפילו כפר בו היה חייב לשלם, שהרי כל נכסיו משועבדים בו, כדברי רבינו שם ה"ד? אין זה אלא כשתובעו בשטר ידוע ומסוים, ואומר לו: חמשים זוז שבשטר "זה" אני תובעך, וחמשים בלא שטר, אבל כאן אינו תובעו ע"פ שטר ידוע, שהרי אינו ידוע לנו ולו, איזה שטר משניהם הוא הכשר, ואינו מייחד לו מה תובע הוא בשטר, ומה בלא שטר, שטר כזה אינו משעבד נכסיו, ונשבעים עליו (כסף-משנה). וכתב הרדב"ז: אפילו יורה הלווה באחד השטרות, אין המלוה יכול לטרוף את חובו מיד לקוחות הלווה, כיון שעדיי הם ספק פסולים, אין הודאתו מחייבת את הלקוחות, והרי זו כמלוה על-פה, שאין המלוה גובה מן הלקוחות.

3 ג. הוֹצִיא רְאוּבֵן שָׁטֵר עַל לֵוִי¹⁵, וְעָדִיו פֶּת אַחַת
4 מִשְׁתִּיחָה, וְהוֹצִיא שְׁמַעוֹן שָׁטֵר עַל לֵוִי, וְעָדִיו
5 הִפֵּת הַשְּׁנִיָּה, וְלֵוִי כּוֹפֵר בְּשִׁנְיָהּ - הָרִי רְאוּבֵן נִשְׁבַּע
6 וְנוֹטֵל, וְשְׁמַעוֹן נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל; שְׁבֻדָּאִי אַחֵר מֵהֶן יֵשׁ
7 לוֹ אֶצְלוֹ¹⁶. וְשִׁבּוּעָה זוֹ בְּתִקְנַת חֲכָמִים¹⁷, בְּדִין חֲנוּנִי
8 עַל פְּנִקְסוֹ¹⁸.

(15) שהלווהו. (16) אלא שאין אנו יודעים מי הוא השקרן, ולפיכך אין אנו יכולים להפסיד את אחד מהם, ועל-כרחו של הלווה ה"עני" בית-הדין נזקק להם להגבותם (שבועות מז, ב וברש"י). (17) כדי להפסיד (=להרגיע) דעתו של הלווה, שלא יטלו ממנו אלא ע"י השבועה, ושלא ע"י פחד מעונש השבועה יפרוש מלוה אחד מתביעתו וישחרר את הלווה משטרו. (18) על מה שכתוב בפנקסו, שהוא רושם

בו את כל מה שהוא מוכר בהקפה, עד שיתקבץ סכום גדול ופורעים לו. ואם אמר בעל הבית לחנוני: "תן לפועלים סלע... ואני אתן לך, והרי החנוני אומר: נתתי, והפועל אומר לא לקחתי, הרי הפועל נשבע ונוטל מבעל הבית, וכן החנוני נשבע ונוטל מבעל הבית מה שטען, שנתן... והפועל נשבע במעמד החנוני, וכן החנוני במעמד הפועל, כדי שיפלומו זה מזה", כלשון רבינו בהל' מלוה ולוה פט"ז, ה"ה. ושבועה זו היא בנקיטת חפץ, כמבואר שם (שבועות שם).

9 ד. הוֹצִיא רְאוּבֵן שָׁטֵר עַל שְׁמַעוֹן, וְעָדִיו פֶּת אַחַת
10 מֵהֶן, וְהוֹצִיא שָׁטֵר שְׁנֵי עַל לֵוִי, וְעָדִיו הִפֵּת הַשְּׁנִיָּה,
11 וְכָל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֵר בּוֹ - הַמוֹצִיא מִתְּכַרְבּוֹ עָלֵיו
12 הָרְאִיָּה. הוֹאִיל וְאֵין רְאוּבֵן יָכוֹל לִקְנִים אֶחָד מִשְׁנֵי
13 שְׁטָרוֹת¹⁹ - הָרִי כָּל שָׁטֵר מֵהֶן כְּתָרְס²⁰, וְשְׁנֵי
14 הַנִּשְׁטָנִין נִשְׁבָּעִין הִסֵּת²¹ וְנִפְטָרִין. בְּמָה דְּבָרִים
15 אֲמֹרִים? כְּשִׁבְאוֹ שְׁתֵּי הַכֶּתוֹת לְהַעֲדִי כְּאַחַת²²; אֲבָל
16 כָּל הַמוֹצִיא שָׁטֵר שְׁנֵי בּוֹ עֲדוֹת פֶּת אַחַת מִשְׁתִּיחָה
17 - הָרִי זֶה גּוֹבֶה בּוֹ; וְאִם הוֹצִיא אַחֵר כֶּף, בֵּין הוּא
18 בֵּין אַחֵר, שָׁטֵר שְׁנֵי בּוֹ עֲדוֹת הִפֵּת הַשְּׁנִיָּה - הָרִי
19 זֶה גּוֹבֶה בּוֹ, בֵּין מְלוֹה הָרִאשׁוֹן²³ בֵּין מְאַחֵר²⁴; וְ
20 שְׁהָרִי כָּל פֶּת מִשְׁתִּיחָה בָּאָה בְּפָנָי עֲצָמָה וְהַעֲיָדָה²⁵.

(19) שאחד משניהם בוודאי פסול הוא, ואין אנו יודעים איזה הוא. (20) וכל אחד מהלווים מדחהו אצל הלווה השני, לומר שטרך עלי פסול הוא, ושטרך הכשר הוא על הלווה השני (שם) בעיא שלא נפשטה, וכל ספק ממון - נהנה הנתבע ומפסיד התובע, וכן ברי"ף שם. (21) שהיא מתקנת חכמים, לכל מי ש"כופר בכל" על תביעת חבירו, כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א, ה"ג. (22) והרי בוודאי אחד מהם פסול. (23) בכת"י תימן: בין מן הלווה. (24) מלווה שני. ולדעת הרדב"ז, הכוונה ללוקח שקנה נכסים מהלווה, הרי המלוה טורף ממנו את חובו כדין מלוה בשטר, שטורף מנכסים משועבדים. (25) וכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל אחת מהן בחזקת כשרות היא ומקבלים עדותה (ע"פ הרי"ף שם).

21 ה. מִי שֶׁהִבִּיא עֲדִים וְנִחְקְרָה עֲדוּתָן וְהוֹדָמוּ, וְחִזְרוּ
22 וְהִבִּיא עֲדִים אֲחֵרִים בְּאוֹתָהּ הַטַּעֲנָה עֲצָמָה וְהוֹדָמוּ,
23 אֶפְלוּ מֵאָה פֶּת, וְאַחֵר כֶּף הִבִּיא עֲדִים אֲחֵרִים בְּאוֹתָהּ
24 הַטַּעֲנָה עֲצָמָה, וְנִמְצְאָת עֲדוֹת אֵלּוּ הָאֲחֵרוֹנִים מְכֻוֹנָת
25 - דָּנִין עַל פִּיהֶן. שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהִחֲזֹק זֶה שְׁטַעֲנָן
26 טַעֲנָה זוֹ לְהִבִּיא עֲדִים שְׁקָרִים - הָרִי לֹא הִחֲזִקוּ אֵלּוּ
27 הָעֲדִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהֶן מְשֻׁקְרִין²⁶. אֲבָל שָׁטֵר שְׁקָרָא
28 עָלָיו עֲרֵר²⁷, וְהוּא שְׁכִיבָאוּ שְׁנִים וְיֵאמְרוּ: מִמֶּנּוּ
29 שָׂאֵל לִזְנֹף לוֹ שָׁטֵר זֶה²⁸, אָף עַל פִּי שְׁנִתְקַנְסִים הַשָּׁטֵר
30 מִחוֹתְמֵי²⁹ - אֵין גּוֹבִין בּוֹ לְעוֹלָם³⁰. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאָם
31 בָּאוּ עָדֵי הַשָּׁטֵר וְהַעֲיָדוּ הֵן בְּעֶצְמָן עַל כְּתָב יָדָן³¹ -
32 גּוֹבִין בּוֹ.

(26) לשמוע לו, שתחזיק אותם כשקרנים (מכות ה, ב) "אם היא (=התובעת) הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקו?"! (27) שהלווה הוציא עליו קול שהוא פסול. (28) לחתום

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולהזהיר את העם" (הל' מלכים ספ"ט). אצל בני נח תפקיד השופטים והדיינים הוא לדאוג לקיומם של מצוות בני נח בשלימותן, ולהודיע את הדין המתאים למקרה שהובא לפנייהם.

אבל דייני ישראל הם לכל לראש "עיקר תורה שבעל-פה", להם נמסרה התורה שבכתב כדי שילמדוה, יפרשוה, ויחדשו בה, ועל כל דבריהם ישנו ציווי "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

ובנוסף לזה הם גם "עמוד ההוראה" וצריכים לברר את ההלכה שבתורה למעשה - הוראה לפועל.

"ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל" שתפקידם גם לדאוג לכך שחוקי התורה יגיעו לכל העם.

(על"פ ל'קור"ש חלק כ"ט עמוד 97 והערה 24)

~ נקודות משיחות קודש ~

"על-פי התורה אשר יורוך - זו מצות-עשה".

"והן הגזירות והתקנות והמנהגות - כל אחד ואחד מאלו שלושה דברים, מצות-עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחת מהן עובר בלא-תעשה".

וידועה השגת הראב"ד (ספר המצוות, שורש ראשון) שלפי זה אין כל הבדל בין איסורי תורה ובין דרבנן, כי על כל האיסורים דרבנן ישנו ציווי התורה "לא תסור".

והביאור בזה: ההבדל שבין איסורי תורה לדרבנן הוא שכשהתורה אסרה דבר כלשהו, הרי האיסור הוא על ה"חפצא" של הדבר, היינו על עצם מציאותו - כמו דם, שרצים או חלב שה"חפצא" שלהם הוא איסור. אבל הגזירות והתקנות של חכמים אינם על ה"חפצא" של הדבר, כי-אם על ה"גברא" בלבד, כי אין כח לחכמים לאסור את ה"חפצא" של הדבר.

ונמצא, שבאיסורים דאורייתא יש לכל איסור גדר פרטי משלו, כאיסור דם, איסור חלב וכו', אבל באיסורים דרבנן שווים כולם בגדרם ובתכנם - לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך.

ונפק"מ להלכה: אם עבר על שלושה איסורים, האם נהיה מוחזק לעבור על דברים אסורים.

אם עבר על איסורי דאורייתא שלוש פעמים, הרי לא נעשה מוחזק כי לא עשה את אותו האיסור ג' פעמים. אבל אם עבר על איסורים דרבנן נעשה מוחזק - שמכיון שתכנם זהה, הרי שגם אם עבר על שלושה איסורים שונים נעשה מוחזק.

(על"פ יין מלכות ספר שופטים סימן כ)

(2) היושב בלשכת הגזית שבמקדש, ראה לעיל הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג ולקמן הלכה ד. (3) שהיא הפירוש למצוות התורה שבכתב, כלשון רבינו בהקדמתו: "כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני, בפירושן ניתנו..."

עליו בשקר. (29) שזיהו את חתימות העדים מתוך חתימותיהם על שטרות אחרים כשרים, ראה לעיל פ"ו, ה"ב: "הדרך החמישי, שיהיה כתב-ידם יוצא משטרות אחרים" וכו'. (30) שיש לחוש, שהוא עצמו למד לכוון כתב הדומה לחתימותיהם, ומוזייף הוא (כתובות לו, ב וברש"י). (31) והם זוכרים את ההלוואה, ואע"פ שאינם זוכרים אם חתמו עליו, הואיל והם מכירים כתב ידם, רגלים לדבר, שהשטר כשר (כסף-משנה). והש"ך בחו"מ ס"ו לא ס"ק ד, מסביר, כל שהעדים עצמם מכירים חתימת ידם, אין לחוש שמא טועים הם ומוזייף הוא, וכל זה כשזוכרים ההלוואה, שאם לא כן אין עדותם מועילה בכלל, כמבואר בדברי רבינו לעיל פ"ח, ה"א: "שאין אדם מעיד על כתב-ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה, וכתב-ידו הוא כדי להזכיר הדבר". וראה חו"מ ס"ו סג, סעיף א. ובביאור הגר"א ס"ק ה.

בְּרִיךְ הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַמְּשַׁלֵּם

יום שישי כ"ג תמוז ה'תשע"ט

הִלְכוֹת מַמְרִים

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן תִּשְׁעַ מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ
2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לַעֲשׂוֹת עַל
3 פִּי הַתּוֹרָה שְׁאֵמְרוּ לָנוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. (ב) שְׁלֹא
4 לְסוֹר מִדְּבָרֵיהֶם. (ג) שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה, לֹא
5 בַּמִּצְוֹת שֶׁבְּכָתֹב וְלֹא בַּפִּירוּשׁ שֶׁלְּמִדְּנוּ מִפִּי
6 הַשְּׁמוּעָה. (ד) שְׁלֹא לְגַרֵעַ מִן הַפֶּל. (ה) שְׁלֹא לְקַלֵּל
7 אָב וְאִם. (ו) שְׁלֹא לְהַפְתֵּם. (ז) לְכַבְּדֵם. (ח) לְיָרֵאם.
8 (ט) שְׁלֹא יִהְיֶה הַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה עַל קוֹל אָבִיו
9 וְאִמּוֹ.

10 וּבִאֵוָר מִצְוֹת אֵלֹו בְּפָרְקִים אֵלֹו:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

11 (1) מתבאר בו, שבית דין הגדול שבירושלים הוא עיקר תורה שבעל-פה. ההבדל המשמעותי בין דברי קבלה לדברי סופרים. שני בתי דין שנחלקו ואינן יודע להיכן הדין נוטה - בשל תורה, הלך אחר המחמיר; בשל סופרים, הלך אחר המקיל.

12 א. בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם² הֵם עֶקֶר תּוֹרָה
13 שֶׁבָּעַל פִּה³, וְהֵם עֲמוּדֵי הַהוֹרָאָה⁴, וּמִמֶּה חָק
14 וּמִשְׁפָּט יוֹצֵא לְכָל יִשְׂרָאֵל⁵, וְעַלִּיהֶן הַבְּטִיחָה תּוֹרָה⁶.
15 שְׁנֵאמַר: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵךְ - זוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷.
16 וְכָל הַמֵּאֲמִין בַּמִּשָּׁה רַבָּנוּ וּבְתוֹרָתוֹ - חֵיב לְסַמֵּךְ
17 מַעֲשֵׂה הַדָּת עַלִּיהֶן⁸ וְלִשְׁעֵן עַלִּיהֶן⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל-פה, והם עמוד ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל".

הבדל מהותי יש בין תפקידם של דייני ישראל ובין בית-הדין שעליו נצטוו בני נח "לדון בשש מצוות אלו

המת בבגדי פשתן לבד, שהוא לתיקון העולם. ש"בראשונה הייתה הוצאת המת קשה לקרוביו (=בכתריכין טובים) יותר ממיתתו, עד שהיו קרוביו מניחים אותו ובורחים, עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות ראש בעצמו ויצא בכלי פשתן, ונהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן" (מועד קטן כז, ב והלכות אבל פרק ד, הלכה א). (21) של "לא תסור מן הדבר" וגר, וכן אמרו (ברכות יט, ב) "כל מילי דרבנן אסמכניה על לאו דלא תסור". (22) סנהדרין פז, א "למשפט - זה הדין" ומפרש רש"י: אם נחלק בדבר הלמד בדין גזירה שווה. (23) וכן אומר הכתוב (דברים לב, ז) "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך". והרמב"ם בהשגותיו לספר המצוות שורש ראשון אות ד שואל: אם כדברי רבינו, שכל מי שאינו עושה כהוראת בית דין הגדול עובר ב"לא תעשה", ואפילו כשהוא עובר על גזירת חכמים או תקנותיהם עובר בלא תעשה, היה לנו להחמיר בכל דברי סופרים כדברי תורה, שהרי הכול מן התורה הוא, ולמה אמרו: "בשל סופרים הלך אחרי המקיל" (ראה להלן הלכה ה), ובהרבה מקומות מצינו, שהקילו בדברי סופרים יותר מבדברי תורה, ראה שבת לד, א "ספיקא דרבנן להקל", ושם קכת, ב אמרו: "ביטול כלי מהכינו - דרבנן, צער בעלי חיים דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן"! וב"קריית ספר" למב"ט מתרץ, שהחכמים התנו מתחילה, שהעובר על גזירתם לא יהא עונשו חמור כשל תורה, וגם מחלו בתחילה, שכל ספק דבריהם יידון להקל, אולם כל זה כשעובר על דבריהם להנאתו ולצורכו, אבל החולק על דבריהם ואומר שאינם אמת, הרי זה ממרה על עיקר הוראתם, וביחס אליו לא מחלו חכמים על כבודם, ועליו נאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", ואם עמד בסירובו - הרי זה "זקן ממרא", אפילו, כשעבר רק על גזירתם, כמבואר לקמן פרק ד, הלכה א "כגון שהתיר החמץ ביום י"ד בניסן בשעה שישית" ולזה נתכוון רבינו באמרו כאן: "והעובר על כל אחת מהן עובר בלא תעשה". וראה ב"לחם משנה" ששיבח את ההסבר הזה והסכים לו.

- ג. דברי קבלה²⁴ - אין בהן מחלוקת לעולם²⁵. וכל דבר שתמצא בו מחלוקת - פידע שאינו קבלה ממשה רבינו. ודברים שלמדין מן הדין²⁶, אם הספימו עליהן בית דין הגדול פלן - הרי הספימו; ואם נחלקו בהן - הולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחר הרבים. וכן הגזרות והתקנות והמנהגות, אם ראו מקצתן שראוי לגזר גזרה או לתקן תקנה או שניחוחו העם המנהג הזה²⁷, וראו מקצתן שאין ראוי לגזר גזרה זו ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג זה²⁸ - נושאין ונותנין אלו פנגד אלו, והולכין אחר רבן, ומוציאין הדבר אחר הרבים²⁹.

(24) שקיבלו מפי משה מסיני. (25) "שהרי מאז ועד עתה לא מצאנו מחלוקת... בין החכמים, שיאמר אחד: המוציא עין חברו - יציאו את עינו... ויאמר השני: אינו אלא כופר בלבד שחייב לתת. ולא מצאנו גם כן מחלוקת במה שאמר הכתוב 'פרי עץ הדר' עד שיאמר אחד, שהוא: אתרוג; ויאמר אחר, שהוא: חבושים או רימונים... שכולם פירושים מקובלים מפי משה" (לשון רבינו בהקדמתו למשנה).

והתורה והמצוה. תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה - זו פירושה. (4) מורים איך לפרש את הכתוב, ומה יש להוציא ממנו. (5) משנה בסנהדרין פז, ב "שממנו יוצאה תורה לכל ישראל". (6) התורה סמכה עליהם, בפירוש מצוותיה, שרק הם יפרשוה כמשפט. (7) ספרי, שם. (8) בכתב יד תימן: אליהן. (9) על פירושם. כי רוח ה' תנהלם לכוון ההלכה, ולא יטעו (מלבי"ם לתורה שם).

- ב. כל מי שאינו עושה כהוראתן - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל¹¹. ואין לזקין על לאו זה, מפני שנתן לאזהרת מיתת בית דין¹²; שכל חכם שמורה¹³ על דבריהם - מיתתו בחנק, שנאמר: והאיש אשר יעשה כדון וגומר. אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה¹⁴, והם תורה שבעל פה¹⁵; ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן¹⁶, ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא; ואחד דברים שעשאו סג¹⁷ לתורה, ולפי מה שהשעה צריכה, והן הגזרות והתקנות¹⁸ והמנהגות¹⁹ - כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמע להן, והעובר על כל אחד מהן - עובר בלא תעשה²¹. הרי הוא אומר: על פי התורה אשר יורוף - אלו התקנות והגזרות והמנהגות, שיוורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם; ועל המשפט אשר יאמרו - אלו דברים שלמדו אותן מן הדין²² באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן; מכל הדבר אשר יגידו לך - זו הקבלה שקבלו איש מפי איש²³.

(10) בכתוב: מן הדבר. (11) ספרי שם. וכן אמרו שם: "ימין ושמאל - אפילו נראים בעיניך על שמאל שהוא ימין, ועל ימין שהוא שמאל - שמע להם". (12) וכלל הוא: אין לוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאווין, אלא להזהירו על עונש מוות, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ח, הלכה ב (מכות יג, ב). (13) שממרה, ובדפוס ויניציאה ש"א: שמורד. (14) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (15) שלימדה הקדוש-ברוך-הוא למשה בסיני, ומשה רבינו לא כתבה, אלא לימדה לזקנים וליהושע - בעל פה כדברי רבינו בהקדמתו. (16) הן שלוש עשרה מידות המנויות ב"בריייתא דרבי ישמעאל" המובאת בראש "תורת כהנים". ובסנהדרין פז, א אמרו: "צא ולמה משלוש עשרה מידות, שהתורה נדרשת בהן". (17) גדר. (18) כגון, איסור אכילת בשר עוף בחלב, ראה לקמן פרק ב, הלכה ט. (19) כגון, עירובין ונטילת ידים, ששלמה ובית דינו תיקנו, כמבואר בעירובין כא, ב ובהלכות עירובין פרק א, הלכה ב, וראה הלכות שאר אבות הטומאות פרק ח, הלכה ח. (20) שהחזיקו בהם רבים לחיזוק הדת, או לתיקון העולם, כגון, שלא לעשות מלאכה בערב פסח עד חצות (פסחים ג, א) או חיבוט ערבה בהושענא רבה (סוכה מד, א), או קריאת הלל בראשי חודשים (תענית כח, ב) וכן המנהג של הוצאת

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 21 וְאֶחָד מִטַּמָּא, אֶחָד אוֹסֵר וְאֶחָד מְתִיר, אִם אֵינָהּ
22 יוֹדֵעַ לְהִיכֵן הַדִּין נוֹטָה: בְּשֵׁל תוֹרָה - הֵלֶךְ אַחֵר
23 הַמַּחְמִיר, בְּשֵׁל סוֹפְרִים - הֵלֶךְ אַחֵר הַמַּקְלֵל.³⁸

(36) משבטל בית דין הגדול. (37) טרם שבית הדין הגדול סיכם חוות דעתו בנידון, ובינתיים צריכים השואלים לעשות מעשה. ובכתב יד תימן הנוסח: או עד שלא הגיע הדבר להן. כלומר, שהשאלה לא הגיעה עדיין לדיון לפני הסנהדרין. (38) עבודה זרה ז, א וכדברי רבי יהושע בן קרח. והרשב"א בתשובותיו סימן רנג כותב: "אם נודע האחד, גדול בחכמה ובמניין (ראה לקמן פרק ב, הלכה ב) ויצא שמו כן, הולכים אחריו... היו שניהם שווים ולא נודע מי גדול משניהם, בשל תורה הלך אחר המחמיר" וכו', וייתכן, שגם רבינו סובר כן (לחם משנה).

פרק שני

(1) שאין בית דין יכול לבטל גזירה או תקנת בית דין קודמו, עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמניין. המקרים בהם יכול בית דין לבטל דברי בית דין קודמו למרות שהוא קטן ממנו. שצריך להתיישב היטב כשגוזרים גזירה, אם רוב הציבור יוכל לעמוד בה. הגדרת אזהרת התורה: לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו.

- 24 א. בית דין גדול שִׁדְּרָשׁוּ בְּאַחַת מִן הַמִּדּוֹת² כְּפִי מָה
25 שֶׁנֶּרְאָה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁהֵדִין כָּךְ, וְדָנוּ דִּין, וְעָמַד
26 אַחֲרֵיהֶם בֵּית דִּין אַחֵר³, וְנֶרְאָה לוֹ טַעַם אַחֵר לְסַתֵּר
27 אוֹתוֹ - הָרִי זֶה סוֹתֵר, וְדָן כְּפִי מָה שֶׁנֶּרְאָה בְּעֵינָיו.
28 שֶׁנֶּאֱמַר: אֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּימֵינוּ הֵהֵם - אֵינָהּ
29 חֲבִיב לְלֶכֶת אֶלָּא אַחֵר בֵּית דִּין שֶׁבְּדוֹרָךְ⁴.

(2) שהתורה נדרשת בהן, ראה לעיל פ"א ה"ב, ובביאורנו. (3) ואפילו אינו גדול מבית הדין הקודם לא בחכמה ולא במניין, ראה להלן ה"ב. (4) ראש השנה כה, ב: "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא, אין לך לילך אלא אצל שופט שבימך", וכן אמרו שם: "ירובעל בדורו כמשה בדורו... יפתח בדורו כשמואל בדורו". וכן אתה מוצא שתנאים אחרונים חולקים על תנאים ראשונים, ואמוראים אחרונים על אמוראים קודמיהם. ובסוטה כז, ב אמר רבן יוחנן בן זכאי: "עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי, שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא", אלא מדין קל־יחומור בלבד, כמבואר שם כט, א (אור שמח). ואע"פ שאנו מוצאים בתלמוד שמקשים ממשנת התנאים על דברי האמוראים, כאילו אין רשות לאמוראים לחלוק עליהם? - אפשר לומר, שמיום חתימת המשנה קיבלו עליהם, שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים. וכן עשו בחתימת התלמוד, שמיום שנחתם, לא ניתנה רשות לשום אדם לחלוק עליו (כסף-משנה). והשווה דברי רבינו בהקדמתו: "וכן אם לימד אחד מהגאונים שדרך המשפט כך הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחריו, שאין זה דרך המשפט הכתוב בתלמוד - אין שומעים לראשון, אלא למי שהדעת נוטה לדבריו... אבל כל הדברים שבתלמוד הבבלי - חייבים כל ישראל ללכת בהם".

(26) מ"גזירה שווה" או מדין "קל וחומר" שהתורה נדרשת בהם. (27) להשאיר להם לנהוג כמנהגם. (28) אלא לבטלו. (29) כמו שאמרו (שבת יג, ב) "נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל, ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום", ובמועד קטן ג, ב אמרו: רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלו", למרות, שכבר נהגו בהם שנים רבות.

- 1 ד. כְּשֶׁהָיָה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל קָיָם, לֹא הָיְתָה מַחְלָקַת
2 בֵּישְׁרָאֵל. אֶלָּא כָּל דִּין שֶׁנּוֹלַד בּוֹ סִפֵּק לְאַחַד
3 מִישְׁרָאֵל - שׁוֹאֵל לְבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ. אִם יָדָעוּ -
4 אָמְרוּ לוֹ; אִם לֹא - הָרִי הַשׁוֹאֵל עִם אוֹתוֹ בֵּית דִּין
5 אוֹ עִם שְׁלוּחָיו עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם³⁰ וְשׁוֹאֲלִין לְבֵית דִּין
6 שֶׁבְּהַר הַבַּיִת³¹. אִם יָדָעוּ - אָמְרוּ לוֹ; אִם לֹא - הִפֵּל
7 בְּאֵין לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הָעִזְרָה³². אִם יָדָעוּ - אָמְרוּ
8 לָהֶן; וְאִם לֹא - הִפֵּל בְּאֵין לְשִׁפְתַּת הָעִזְרָה³³ לְבֵית
9 דִּין הַגָּדוֹל וְשׁוֹאֲלִין. אִם הָיָה הַדָּבָר שֶׁנּוֹלַד בּוֹ הַסִּפֵּק
10 לְכָל יוֹדֵעַ אֶעֱלֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, בֵּין מִפִּי הַקֶּבֱלָה בֵּין
11 מִפִּי הַמִּדָּה שֶׁדָּנוּ בָּהּ - אוֹמְרִים מָדִ; אִם לֹא הָיָה
12 הַדָּבָר בְּרוּר אֶעֱלֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל - דָּנִין בּוֹ בְּשַׁעֲתָךְ³⁴,
13 וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר עַד שִׁסְפִּימוּ כֶּלֶן, אוֹ יַעֲמִדוּ
14 לְמַנִּין וְיִלְכוּ אַחֵר הָרֹב, וְיֹאמְרוּ לְכָל הַשׁוֹאֲלִים: כָּךְ
15 הִלְכָה, וְהוֹלְכִין לָהֶן. מִשְׁבָּטֵל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל רִבְתָּה
16 מַחְלָקַת בֵּישְׁרָאֵל, זֶה מִטַּמָּא וְנוֹתֵן טַעַם לְדַבְּרֵיו, וְזֶה
17 מְטַהֵר וְנוֹתֵן טַעַם לְדַבְּרֵיו; זֶה אוֹסֵר, וְזֶה מְתִיר³⁵.

(30) תוספתא סנהדרין פרק ז, משנה א: "הוא והמופלא שבהן באין לבית דין שבהר הבית", וראה סנהדרין פח, ב "ואם לאו, באין לזה שסמוך לעירו... ואם לאו, באין לזה שעל פתח הר הבית", משמע שהלכו קודם לבית דין שסמוך לעירו, ואחרי כן לזה שעל הר הבית, וכנראה שבנוסח התלמוד שלפני רבינו לא הייתה גירסה זו (כסף משנה). (31) והוא בשער המזרחי, שלפנים מן החיל, לפני עזרת נשים (רש"י בסנהדרין פו, ב). (32) כשעברו עזרת נשים, ובאים לפתח עזרת ישראל (שם). (33) שהיא בנוייה בתוך העזרה, חצייה בקודש וחצייה בחול, "ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבין" (הלכות בית הבחירה פרק ה, הלכה י"ז).

(34) באותה שעה. (35) בסנהדרין פח, ב אמרו: "משרבו תלמידי שמאי והלל, שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית תורה כשתי תורות" ורבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, מסביר: "כל שני אנשים בהיותם שווים בשכל ובעיון... לא תיפול ביניהם מחלוקת בסברתם בשום פנים... מפני שדעות שניהם היו קרובות זו לזו... אבל כאשר רפתה שקידת התלמידים... ונחלשה סברתם כנגד סברת הלל ושמאי רבותיהם - נפלה מחלוקת ביניהם בעיון... שסברת כל אחד ואחד מהם הייתה לפי שכלו, ולפי מה שיש בידו מן העיקרים".

- 18 ה. שְׁנֵי חֲכָמִים אוֹ שְׁנֵי בְּתֵי דִינִין שֶׁנֶּחֱלְקוּ שְׁלֹא
19 בִּזְמַן הַסִּנְהֶדְרִין³⁶, אוֹ עַד שֶׁלֹּא הָיָה הַדָּבָר בְּרוּר
20 לָהֶן³⁷, בֵּין בִּזְמַן אֶחָד בֵּין בִּזְמַן אַחֵר זֶה, אֶחָד מְטַהֵר

סייג לתורה (כסף-משנה). ואם לא פשט איסורם בכל ישראל, יתבאר דינם לקמן ה"ז.

ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו¹⁶ לפי שעה¹⁷, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים; שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה, שאפלו דברי תורה יש לכל בית דין לעקרו¹⁸ הוראת שעה¹⁹.

פיצד? בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה - מפני ועונשין²⁰ שלא פדין²¹; אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כפ הוא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבר על מצות לא תעשה, כדי להחזיר רבים לדת²² או להציל רבים מישראל מלהפגש בדברים אחרים - עושין לפי מה שצריכה השעה. כשם שהרופא חותך יד או רגלו של זה²³, כדי שיתקנה פלו; כן בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבר על קצת מצות לפי שעה, כדי שיתקינו²⁴ [פלו]. כדרך שאמרו חכמים הראשונים²⁵: חלל עליו²⁶ שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". צריך להבין מה ההבדל בין הלימוד "חלל עליו שבת אחת כו" ובין הלימוד שלמסקנת הגמרא (יומא פה.) אין עליו פירכא - "וחי בהם, ולא שימות בהם". ועוד, מדוע הוצרכה הגמרא ללמוד שוב שפיקוח נפש דוחה שבת מ"וחי בהם, ולא שימות בהם", הרי מפסוק זה עצמו ישנו כבר לימוד קודם (בגמרא, יומא שם) שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, והלא שבת היא בכלל כל המצוות שנדחות מפני פיקוח נפש.

גם ברמב"ם מצינו שהביא לימוד זה פעמיים, בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"א) ובהלכות שבת (פ"ב ה"ד), אלא שבלימוד על שבת שינה מלשון הגמרא, ובמקום "...אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם" כתב בהלכות שבת "אשר יעשה אותם וחי בהם, ולא שימות בהם".

והביאור הוא, לשיטת הרמב"ם דחיית פיקוח נפש את כל התורה כולה, שונה בגדרה מדחיית פיקוח נפש את השבת. בכל המצוות חיובי התורה קיימים ועומדים אלא שבמקום פיקוח נפש הם נדחים, אבל שבת אינה רק דחוייה מפני פיקוח נפש אלא שאין כל חיוב על שמירתה, ובמקום פיקוח נפש לא ציוותה התורה על השבת כלל.

ענין זה מדויק ברמב"ם הלכות שבת, ששינה מלשון הלימוד בש"ס (ומהלימוד שלו עצמו בהלכות יסודי התורה המדבר בדחיית כל התורה כולה), כי שם, קודם מביאה הגמרא את הפסוק "...וחי בהם" ואח"כ את הלימוד "וחי

ב. בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג, ופשט⁵ הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים, ולעקר אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג - אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה⁶ ובמנין⁷. היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את דבריו⁸. אפלו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו - אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם⁹. והיאך יהיו גדולים מהם במנין, הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא¹⁰? זה מנין חכמי הדור, שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול¹¹ ולא חלקו בו.

(5) נפוץ ונתקבל. (6) שראש הישיבה של בית-דין האחרון, יהיה מופלג בחכמה יותר מראש הישיבה הקודם (עדיות פ"א, מ"ה, וכפירוש רבינו שם). (7) שיהיה מנין התלמידים של בית-דין האחרון מרובה ממנין התלמידים של בית-דין הקודם, וכדברי רבינו בסמוך. והראב"ד בפירושו למשנה שם, אומר: במנין - במנין שנים, שיהיה ראש בית-דין האחרון זקן מהראשון. (8) שם. (9) ביצה ה, ב. שהרי התורה אמרה (שמות יט, טו) "היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה", וממילא אני יודע, שלאחר שלשה ימים, כשקיבלו כבר את התורה הותרו בנשותיהם, ובכל זאת הוצרך הקב"ה להתיר להם בפירוש, ולומר: "לך אמור להם, שובו לכם לאהליכם" (דברים ה, כז), מכאן, שכל דבר הנאסר במנין "צריך מנין אחר להתירו", ואפילו בטל הטעם שבגללו נאסר מקודם. וסובר רבינו, שהכוונה למנין אחר גדול מהקודם (כסף-משנה). (10) ראה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג. (11) שכבר ביאר רבינו בהקדמתו, שכל ראשי הישיבות היו עמהם "בכל דור ודור אלפים ורובבות ששמעו מהם", וכן הוא מדיגש שם: "ואותם חכמים שהתקינו... או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא - הם כל חכמי ישראל או רובם".

ג. במה דברים אמורים? ¹² בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סג לתורה, אלא כשאר¹³ דיגי תורה; אבל דברים שראו בית דין לגזר ולאסרן לעשות סג¹⁴, אם פשט אסורן בכל [ישראל] - אין בית דין גדול אחר יכול לעקרו ולהתירו, אפלו היה גדול מן הראשונים¹⁵.

(12) שבית-דין גדול מחבירו יכול לבטל גזירת בית-דין קודמו. (13) בדפוס וינציאה שי"א: בשאר. (14) גדר למשמרת, כגון איסור אכילת בשר עוף בחלב, שנגזר משום שלא יבוא לאכול אכילת בשר בהמה בחלב, כמבואר להלן ה"ט. (15) שהרי אמרו (ע"ז לו, א) "בפל, יכול לבטל בית-דין דברי ב"ד חבירו, חוץ משמונה-עשר דבר (שמונה-עשרה גזירות, שגזרו בית שמאי, והן נמיות בשבת יג, ב - יז, ב), שאפילו יבוא אליהו ובית-דינו אין שומעים לו", וסובר רבינו: חוץ משמונה-עשר דבר וכיוצא בהם, שנעשו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם" (לשון רבינו שם, ה"ג).

- ה. **בֵּית דִּין שֶׁנֶּרְאָה לָהֶן לְגֹזֵר גְּזֵרָה²⁸ או לְתַקֵּן תִּקְנָה²⁹ או לְהַנְהִיג מִנְהַג - צָרִיכִין לְהַתְיַשֵּׁב בְּדִבְרֵי וְלִידַע תְּחִלָּה אִם רֹב הַצָּבֹר יְכוּלִין לַעֲמֹד בִּפְנֵי אוֹ אִם אֵין יְכוּלִין לַעֲמֹד. וְלַעֲוֹלָם אֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצָּבֹר, אֲלָא אִם פֶּן רֹב הַצָּבֹר יְכוּלִין לַעֲמֹד בָּהֶם³⁰.**

(28) שיש בה משום סייג לתורה, כמו שאמרו (יבמות כא, א) "ושמרתם את משמרת" - עשו משמרת למשמרת, והחכמים קוראים לה: "גזירה" (מלשון רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, ד"ה "והחלק הרביעי"). (29) בדברים הנוהגים בין בני אדם שאין בהם תוספת במצוה ולא גרעון, או בדברים שהם תועלת לבני אדם בדברי תורה, וקראו אותם: "תקנות ומנהגות", מהן - בענין איסור והיתר; ומהן - בענין הממונות (לשון רבינו שם ד"ה "והחלק החמישי"). (30) ע"ז לו, א. שנאמר (מלאכי ג, ט) "במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו" - עד שהגוי כולו יוכל לעמוד בה, ובהוריות ג, ב אמרו בקשר לזה: רובו ככולו. ורש"י בע"ז שם מפרש: במארה אתם נארים - אתם מקבלים עליכם גזירה בארור ובקללה... ואח"כ אתם גוזלים אותי, שאתם נהנים מן הארורים.

- ו. **הָרִי שֶׁגִּזְרוּ בֵּית דִּין גְּזֵרָה, וְדָמוּ שָׂרֵב הִקְהֵל יְכוּלִין לַעֲמֹד בָּהּ, וְאַחֲרֵי שֶׁגִּזְרוּהָ פִּקְקוּדֵי³¹ הָעָם בָּהּ וְלֹא פִּשְׁטָה בָּרֶב הִקְהֵל - הָרִי זֶה בְּטִלָּה³², וְאֵין רֶשָׁאִין לִכְפֹּר אֶת הָעָם לְלַכֵּת בָּהּ.**

(31) זלזול, כמו: "שפפק בטהרת ידי" (עדריות פ"ה, מ"ו), ומפרש הרע"ב (וכן רש"י בברכות יט, א): שזלזל. (32) ירושלמי ע"ז פ"ב, ה"ח: "מקובל אני מרבי אלעזר ברבי צדוק, שכל גזירה שבית-דין גוזרים, ואין רוב ציבור מקבלים עליהם - אינה גזירה", ואינה צריכה שום בית-דין לבטלה (לחם-משנה).

- ז. **גִּזְרוּ וְדָמוּ שֶׁפִּשְׁטָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְעָמַד הַדָּבָר בֵּין שְׁנַיִם רִבּוֹת, וְלֹאֲחֵר זָמַן מִרְבֵּה עָמַד בֵּית דִּין אַחֵר וּבִדְק בְּכָל יִשְׂרָאֵל וְרָאָה שָׂאִין אוֹתָהּ הַגְּזֵרָה פּוֹשְׁטָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל - יֵשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְבַטֵּל, וְאַפְּלוּ הִיָּה פְּחוֹת מִבֵּית דִּין הָרֹאשׁוֹן בְּחֻכְמָה וּבִמְנִינָא³³.**

(33) שהרי רבי יהודה נשיאה (=נכדו של רבי) התיר שמן של גויים, למרות שגזרו עליו תלמידי שמאי והלל, שהיו גדולים ממנו, אלא מפני שבדק עליו, ומצא שלא פשט איסורו ברוב ישראל, נמנה עליו עם בית-דינו והתירוהו (ע"ז שם). נמצאת למד, שיש שלשה חילוקים בדבר, א) בית-דין שדרש באחת מן המדות ודן דין, ועמד בית-דין אחר ומצא טעם לסתרו - הרי זה סותר, ואפילו הוא פחות מבית-דין הראשון (לעיל ה"א), ב) אם גזר בית-דין או תיקן או הנהיג ופשט הדבר בכל ישראל, אין בית-דין אחר יכול לבטלו אלא-אם-כן היה גדול ממנו בחכמה ובמנין (לעיל ה"ב). ג) גזר בית-דין כדי לעשות סייג לתורה, ופשטה גזירתו בכל

בהם ולא שימות בהם", כיון שזהו הלימוד המיוחד על כך שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות, אבל לענין שבת לא כתב זאת הרמב"ם בלשון של לימוד אלא כהמשך ופירוש של הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם" כי אין הפשט שהשבת דחוייה מפני פיקוח נפש אלא שמלכתחילה אין כל חיוב שבת במקום פיקוח נפש.

בסיבת ההבדל בדין פיקוח נפש בשבת ובכל המצוות, יש לומר - שהשבת היא אות בין הקב"ה ובין ישראל, וכפירש"י "אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה", ומכיון שה"אות הגדולה" שבין הקב"ה וישראל היא תוכנה של השביתה בשבת, אין היא מתקיימת כלל במקום פיקוח נפש של איש מישראל. זהו ההבדל בין הלימוד "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" ובין הלימוד "וחי בהם", כי ב"חלל עליו כו" מודגש שאמנם עכשיו יש כאן חילול שבת, והשבת היא דחוייה אצל פיקוח נפש כמו כל המצוות, אבל בלימוד מ"וחי בהם" משמע שאין כאן כל חילול שבת כי זו לא נצטווה כלל במקום פיקוח נפש.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 138)

(16) שנאסרו משום סייג לתורה. (17) לציין, שזה רק לפי שעה ובאופן זמני. (18) בכת"י תימן: לעקן. (19) לא שיקבע הדבר הוראה לדורות. ומשמיענו רבינו, שאין אומרים בזה: "חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה". ראה כתובות פג, ב (כסף-משנה). (20) מכים - מלקות; ועונשים - עונש מיתה. (21) שלא מן התורה, כלשון רבינו לעיל הל' סנהדרין פכ"ד, ה"ד: "מעשה והלקו אדם שבעל אשתו תחת אילן (=מקום גלוי), ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים (=שהיו מצוות בזווית בעיניהם) והביאוהו לבית-דין וסקלוהו", והכל משום סייג לתורה, כמבואר בסנהדרין מו, א. וראה רש"י בגיטין ס, א על הפסוק (תהלים קיט, קכו) "עת לעשות לה' הפרו תורתך", שמפרש: "אם באה עת לעשות תקנה לשם שמים - הפרו דברי תורה לשעה הצריכה". (22) כגון להקריב קרבן בחוץ, שיש בו איסור 'עשה', שנאמר (דברים יב, יד) "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך" - זו מצות-עשה להקריב בבית הבחירה בלבד, וגם איסור לא-תעשה שנאמר (שם, יג) "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", ו"השמר" - אינו אלא לא-תעשה (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ח ה"ב), ואליהו הנביא הקריב עולה בהר הכרמל, כדי להכחיש את נביאי הבעל, ובוה החזיר את ישראל למוטב והשיבם מעבודה-זרה (יבמות ז, ב. וסנהדרין ז, א) והשווה הל' יסודי התורה פ"ט, ה"ג. (23) שלקתה ידו בהרעתל דם. (24) כאילו כל המצוות הן גוף אחד, ומבטלים מקצתן לקיים את השאר (רדב"ז). (25) יומא פה, ב. (26) על החולה, לעשות לו כל צרכיו בשבת, שדחוייה היא שבת אצל סכנת נפשות (הל' שבת פ"ב, ה"א). (27) "שאין משפטי

אלא רק את הפסוק מפרשת ראה, וצריך להבין טעם הדבר.

ובביאור ההבדל שביניהם, יש לומר: על איסור "בל תוסיף" שבפרשת ואתחנן, מפרש רש"י "כגון חמש פרשיות בתפילין... וחמש גדילים בציצית". ואילו על הפסוק בפרשת ראה, מפרש: "כגון חמש טוטפות בתפילין וארבע ברכות בברכת כהנים". כי חמש פרשיות בתפילין וחמש גדילים בציצית הם הוספה על המצוה עצמה, היינו על תרי"ג מצוות, שהרי רק ארבע פרשיות בתורה מדברים במצוות תפילין, וכל המוסיף יוסיף פרשיה שאינה ממין המצוה - תפילין. וכן הוא בחמש גדילים בציצית, שהרי התורה ציוותה על ארבע ציציות לארבע כנפות הבגד, ולכן גדיל חמישי אינו ממין המצוה כלל.

אבל בפרשת ראה, חידשה התורה דין נוסף, שגם הוספה באותה מצוה גופא - אסורה, ולכן הביא רש"י הדוגמאות של חמש טוטפות וארבע ברכות בברכת כהנים, כי הטוטפות הם עניין לעצמן ולשם זיכרון (שהרי במדבר לא נאמרו עדיין פרשיות שמע והיה אם שמוע, ומכל-מקום הניחו התפילין עם שתי פרשיות בלבד, ושתי טוטפות ריקות - כי כאמור הן עניין לעצמן).

(עלפי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 138 הערה 8, ולקו"ש חלק ט' לפרשת ואתחנן)

(35) רשאי. (36) כמבואר לעיל פ"א ה"ג, ובפרק זה ה"ג. (37) כאמור לעיל ה"ד. (38) אפילו לפי שעה, בצורה האמורה להלן. (39) מדברי תורה. (40) בדפוס רומי ר"מ, וכן בכת"י תימן: תיבה זו איננה. (41) כלומר, אסור להוסיף ולומר שזה אסור מן התורה, אלא צריך לציין, שהוספה זו היא מדבריהם ואינה אלא גזירה משום סייג לתורה; וכן אסור להתיר דבר מן התורה ולבטלו לעולם, שהרי זה גורע ממצוות התורה, אלא מבטלו לפי שעה, כדי להחזיר רבים לדת, כפי שהשעה צריכה, ומדגיש בביטולו שזו הוראת שעה בלבד. (42) אפילו דברים שנאמרו למשה מסיני בעל-פה, אסור להוסיף עליהם ולגרוע מהם. והשווה דברי רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, ד"ה החלק הראשון: "ואין הפרש בין שיוסיף ויגרע על הפסוק, ובין שיוסיף ויגרע על הפירוש המקובל", וכן בפירושו לפרק "חלק" (הפרק העשירי בסנהדרין) בהקדמתו שם ב"יסוד התשיעי": "ועליה אין להוסיף, וממנה אין לגרוע, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל-פה". והראב"ד חולק, ולדעתו אין איסור "בל תוסיף" אלא במצוות-עשה, כגון לולב ותפילין וציצית, בין לשעה בין לדורות, בין שקבע שהוא מן התורה, בין שלא קבע. וב"ספרי" פ' ראה, אות פב שנינו: "לא תוסף עליו - מנין שאין מוסיפים לא על הלולב (=יותר מארבעה מינים), ולא על הציצית (=יותר מארבעה חוטים), תלמוד-לומר לא תוסף עליו. ומנין שאין פוחתים מהם, תלמוד-לומר ולא תגרע ממנו". (43) חולין קטו, ב. (44) שם קיג, א: שנאמר "בחלב אמו" - יצא עוף שאין לו חלב אם, וכדעת רבי יוסי הגלילי שם. (45) מתורה שבעל-פה.

ישראל, אין שום בית-דין שבעולם יכול לעקרה ולהתירה (לעיל ה"ג), ואם נודע שלא פשטה הגזירה בכל ישראל, אפילו בית-דין שאינו גדול כראשון - יכול לבטלה (רדב"ז לעיל ה"ג).

ח. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהִתִּיר שְׁנֵי דְּבָרִים - אֵל יִמְחֶה לְהִתִּיר דָּבָר שְׁלִישִׁי.³⁴

(34) שהרי רבי יהודה נשיאה לא רצה להתיר פת של גויים, מפני שכבר התיר שני דברים, ולא רצה שיקראו לבית-דינו: "בית-דין המתיר" (ע"ז לז, א), וכן בירושלמי שם פ"ב, ה"ח: "כל בית-דין דשרו (=שמתירים) שלשה דברים, נקרא: בי דינא שריא", וראה עדויות פ"ח, מ"ד: "וקרו ליה אסי שריא".

ט. הוֹאִיל וַיֵּשׁ³⁵ לְבֵית דִּין לְגֹזֵר וּלְאַסֹּר דְּבַר הַמִּתֵּר וַיַּעֲמֵד אֶסְרוֹ לְדוֹרוֹת³⁶, וְכֵן יֵשׁ לָהֶן לְהִתִּיר אֶסְרוֹ תוֹרָה³⁷ לְפִי שְׁעָה, מֵהוּ זֶה שֶׁהִזְקִיחַ הַתּוֹרָה: לֹא תִסֵּף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ? שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל דְּבָרֵי תוֹרָה³⁸ וְלֹא לִגְרַע מִהֶן³⁹ וּלְקַבֵּעַ הַדְּבָר לְעוֹלָם בְּדָבָר⁴⁰ שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה⁴¹, בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה⁴². כִּי־צָר? הֲרִי כְּתוּב בַּתּוֹרָה: לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּ⁴³, שְׁעָה הַכְּתוּב אֶסֶר לְבַשֵּׁל וּלְאַכֹּל בֶּשָׂר בַּחֲלָב, בֵּין בֶּשָׂר בְּהֵמָה בֵּין בֶּשָׂר חֵיה; אֲבָל בֶּשָׂר הָעוֹף - מִתֵּר בַּחֲלָב מִן הַתּוֹרָה⁴⁴. אִם יָבוֹא בֵּית דִּין וַיִּתֵּיר בֶּשָׂר חֵיה בַּחֲלָב - הֲרִי זֶה גּוֹרֵעַ⁴⁵; וְאִם יֵאָסֵר בֶּשָׂר הָעוֹף וַיֵּאָמֵר שֶׁהוּא בְּכָלֵל הַגְּדִי וְהוּא אֶסְרוֹ מִן הַתּוֹרָה - הֲרִי זֶה מוֹסִיף⁴⁶. אֲבָל אִם אָמַר: בֶּשָׂר הָעוֹף מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה, וְאִנּוּ נֵאָסֵר אוֹתוֹ, וְנוֹדִיעַ לָעַם שֶׁהוּא גְּזֵרָה, שְׁלֹא יָבוֹא מִן הַדְּבָר חוּבָה וַיֵּאָמְרוּ: הָעוֹף מִתֵּר מִפְּנֵי שְׁלֹא נִתְפָּרַשׁ, כִּף הַחֵיה מִתֵּר מִתֵּר שֶׁהִי לֹא נִתְפָּרַשָׁה; וַיָּבוֹא אַחֵר לֹמַר: אֵף בֶּשָׂר בְּהֵמָה מִתֵּר, חוּץ מִן הָעוֹף⁴⁷; וַיָּבוֹא אַחֵר לֹמַר: אֵף בֶּשָׂר הָעוֹף מִתֵּר בַּחֲלָב פָּרָה אוֹ הַכֶּבֶשֶׂה, שְׁלֹא נֵאָמַר אֵלָּא 'אִמּוֹ', שֶׁהִיא מִינּוּ; וַיָּבוֹא אַחֵר לֹמַר: אֵף בַּחֲלָב הָעוֹף שֶׁאִינָהּ אִמּוֹ מִתֵּר, שְׁלֹא נֵאָמַר אֵלָּא 'אִמּוֹ'; לְפִיכָךְ נֵאָסֵר כָּל בֶּשָׂר בַּחֲלָב, אֲפִלּוּ בֶּשָׂר עוֹף - אֵין זֶה מוֹסִיף, אֲלֵא עוֹשֶׂה סֵיג לַתּוֹרָה⁴⁸. וְכֵן כָּל כִּי־צָא בִּפְהָ⁴⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו.. כו".

האיסור שלא להוסיף על מצוות התורה מוזכר פעמיים, האחד בפסוק הנ"ל בפרשת ראה (יג, א), והשני קודם לכן בפרשת ואתחנן (ד, ב) "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו כו".

הרמב"ם מזכיר איסור "בל תוסיף" שלוש פעמים: כאן, בהל' יסודי התורה רפ"ט, ובספר המצוות (ל"ת ש"ג ושי"ד), ובשלושת המקומות לא ציטט את הפסוק מפרשת ואתחנן

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא זקן ממרא, ודאי זה יהרג, משום שיצא מן הכלל, כלומר מכלל ישראל... שאין זקן ממרא ההורס לחומת התורה... אלא אדם שהוא רואה דבריו יותר מדברי בית-דין הגדול, ולכן חייבתו תורה מיתה, לכבוד בית-דין ומעלתו, כמו שחייב המקלל אביו ואמו מיתה לכבוד אביו ואמו" וכו'.

- ב. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה 4
- [מורדין אותו] ולא מצליח. והרי הוא פשעא פל 5
האפיקורסין והאומרים אין תורה מן השמים 6
והמוסרין והמומרים. שפל אלו אינם בכלל 7
ישראל, ואין צריך לא עדים ולא התראה ולא 8
דנינים, אלא כל ההורג אחד מהן - עשה מצוה 9
גדולה והסיר המכשול¹¹. 10

(6) לבור. (7) שאם היה בבור סולם, מסלקו ואינו מניחו לעלות בו (ע"ז כו, ב), והשווה הל' רוצח פ"ד, ה"י. (8) אלא משה רבינו מפי עצמו אמרה. (9) שמסור ממון ישראל ליד גוי אנס, ראה הל' חובל ומזיק פ"ח ה"ט, והל' תשובה פ"ג ה"ב. (10) בדפוסים קדומים, וכן בכת"יד תימן: והמושומדים. והם שהחזיקו עצמם לעבור עבירה בזדון ולהכעיס, ונמצא כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלם, וכן החוזרים לדתי עובדי-כוכבים בשעה שגוזרים גזירה וידיק בהם (הל' תשובה פ"ג, ה"ט). (11) ע"ז שם. ובסנהדרין צט, א שנינו: "ואפילו אמר: כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה (=חסרות ויתרות), מקל-וחומר זה, מגזירה-שוה זו, זה הוא: כי דבר ה' בזה", והשווה שם למי שאומר: אין תורה מן השמים. ובהל' ע"ז פ"י ה"א, כתוב רבינו: "מצוה לאברם ביד, ולהורידם לבאר שחת מפני שהם מצרים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה', כצדוק ובייתוס ותלמידיהם, שם רשעים ירקב". וראה פירוש המשנה לרבינו חולין פ"א, מ"ב.

- ג. במה דברים אמורים? באיש שפטר בתורה שבעל 11
פה במחשבתו¹² ובדברים שנראו לו, והלך אחר 12
דעתו הקלה ואחר שרירות לבו¹³, וכופר בתורה 13
שבעל פה תחלה, כצדוק ובייתוס¹⁴ וכן כל התועים 14
אחריו. אבל פני התועים האלה וכני בניהם, 15
שהדיחו אותם אבותם, ונולדו בין הקראים וגדלו 16
אותם על דעתם¹⁵ - הרי הוא פתניוק שנשבה ביניהם 17
וגדלוהו¹⁶, ואינו זריז לאחז בדרכי המצות, שהרי 18
הוא פאנוס¹⁷. ואף על פי ששמע אחר קף [שהוא 19
יהודי, וראה היהודים ודתם - הרי הוא פאנוס, 20
שהרי גדלוהו על טעותם]. קף אלו שאמרנו, 21
האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו¹⁸. לפיכך 22
ראוי להחזירן בתשובה, ולמשכם בדברי שלום, עד 23
שיחזרו לאיתן התורה¹⁹. 24

(12) בהכרתו. (13) מלשון הכתוב דברים כט, יח. (14) שכפרו בתורה שבעל-פה, והם תלמידי אנטיגנוס איש סוכו, כמפורש באבות דרבי נתן פ"ה מ"ב, ראה הל' תשובה

(46) על תורה שבכתב. (47) שלא נאמרה בהמה אלא "גדי" בלבד. (48) וראוי להעיר, שבהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ד, כתוב רבינו: "וכן בשר חיה ועוף, בין בחלב חיה בין בחלב בהמה, אינו אסור באכילה מן התורה... ואסור באכילה מדברי סופרים" וכו'. הרי שהשווה דין חיה לדין עוף בחלב, ששניהם מותרים מן התורה, וכבר נאמרו בזה הרבה תירוצים (ראה רדב"ז וכסף-משנה). אולם המחזור שבהם, הוא דעת הרב מאיר אנשיכון, הובא ב"מרכבת המשנה", שתיבות: "וכן בשר חיה" אין שייכות להתחלת הלכה ד, אלא חוזרות אל סוף הלכה ג, וכוונת רבינו לומר: וכן בשר חיה, היא בכלל איסור אכילת בהמה בחלב, וה'סדר' טעה בקביעת הנקודה, וסימנה שלא במקומה. והלכה ד' צריכה להתחיל במלים: ועוף וכו'. דוגמה לזה, דברי רבינו בהל' אבות הטומאות פ"ב, ה"ז: "אחר שנגמר הכלי, מצרף מה שבתוכו" וכו' ושתי המלים הראשונות אין להן כל קשר עם המשפט הבא. אולם בכת"י נמצאות מלים אלה בסוף ההלכה הקודמת... "ועדיין הוא לח אחר שנגמר". ואח"כ מתחילה הלכה ז "הכלי מצרף" וכו'. ראה מבוא לצילום משנה-תורה דפוס רומי ר"מ - להרב י. ל. מימון עמ' 12. (49) כגון, אם יאמר אדם: אין איסור דם מן התורה אלא דם בהמה ועוף, ככתוב (ויקרא ז, כו) "וכל דם לא תאכלו... לעוף ולבהמה" ודם חיה מותר מן התורה - הרי זה גורע, כי חיה בכלל בהמה היא (הל' מאכלות אסורות פ"ו, ה"א), ואם יאמר: דם אדם אסור מן התורה, הרי זה מוסיף, שאין דם אדם אסור אלא מדברי סופרים, כמבואר שם ה"ב (רדב"ז). והשווה הקדמת פירוש המשנה לרבינו, בד"ה והמתנבא בשם... "החלק הראשון", שרבינו מדגים שם: "כגון שיאמר: הקב"ה אמר אלי כי הערלה היא שתי שנים, ואחר שתי שנים מותר לאכול הפירות הנטועים, או שיאמר: הקב"ה אמר אלי, שהערלה אסור לאכול אותה ארבע שנים, חלף מה שאמר הקב"ה: שלש שנים יהיה לכם ערלים (ויקרא יט, כג) וכדומה לו".

פרק שלישי

(1) איזה זקן ממרא וכיצד דנים אותו. מה בין אפיקורוס לזקן ממרא. ארבעה הרוגי בית דין שצריכים הכרזה.

- א. מי שאינו מודה בתורה שבעל פה² - אינו זקן 1
ממרא האומר בתורה; אלא הרי זה בכלל 2
האפיקורסין⁴, [ומיתתו בכל אדם]⁵. 3

(2) פירוש המצוות, שלימדו הקב"ה למשה מסיני, והוא הנקרא: "מפי השמועה", כדברי רבינו לעיל פ"א, ה"ב. ובהקדמתו לספר זה, אומר רבינו: "ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה (שמות כד, יב), תורה - זו תורה שבכתב; והמצוה - זו פירושה... ומצוה זו - היא הנקראת תורה שבעל-פה". (3) דברים יז, יב. (4) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: המינים. (5) בדפוס הנ"ל: ביד כל אדם. כלומר, אין צורך שביית-דין ידונו, אלא כל אחד מצווה להרגו, כמבואר להלן ה"ב. ורבינו בפירושו למשנה סנהדרין פ"א מ"ג, אומר: "האתה סובר, שיאמר אדם שדעתו ואמונתו, השניות, או דבר אחר... מכחיש למה שכתוב בתורה: ה' אלהינו ה' אחד, שנאמר אדם כזה אינו נהרג, או

13 שְׁהִיגֵעַ לְהוֹרָאָה סְמוּךְ בְּסִנְהֶדְרִין²⁹, וַיַּחֲלֵק עַל בֵּית
14 דִּין בְּדָבָר שֶׁזָּדוּנוֹ כָּרַת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת³⁰, או
15 בַּתְּפִלִּין³¹, וַיּוֹרֶה לַעֲשׂוֹת כְּהוֹרָאָתוֹ³² או יַעֲשֶׂה הוּא
16 עַל פִּי הוֹרָאָתוֹ³³, וַיַּחֲלֵק עֲלֵיהֶן וְהֵן יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁפַת
17 הַגְּזִית³⁴. אָבָל אִם הָיָה תַלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה³⁵
18 וְהוֹרֶה לַעֲשׂוֹת - פְּטוּר³⁶. שְׁנֵאֲמַר: כִּי יִפְלֹא מִמֶּנּוּ
19 דָּבָר לְמַשְׁפָּט - מִי שֶׁלֹּא יִפְלֹא מִמֶּנּוּ³⁷ אֲלֹא דָבָר
20 מְפֹלֵא³⁸.

(28) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן, כתוב בכל מקום: ממרה
בה"א. ע"פ משקל הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר
ימרה את פיו". (29) שהוסמך ע"י הסנהדרין, כמבואר
לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ה, ש"התקינו שלא יהא אדם
נסמך אלא ברשות הנשיא". (30) או בדבר הגורם לידי
דבר, שחייבים על זדונו כרת וכו', כמבואר לקמן פ"ד ה"ב.
(31) שהורה להוסיף טוטפת חמישית בתפילין, ואע"פ שאין
בהן גורם לדבר שזדונו כרת וכו' - הרי זו "הלכה מפי
הקבלה", כלשון רבינו לקמן פ"ד ה"ג (סנהדרין פז, א. ופח,
ב). (32) שנאמר: "והאיש אשר יעשה בזדון" וגו' - אינו
חייב עד שיורה (שם פו, ב). (33) שם פח, ב. (34) שאם
מצאם חוץ למקומם והמרה עליהם - פטור, כמבואר להלן
ה"ז. (35) בדיעותיו בתורה, ולדעת רש"י שם פו, ב -
שעדיין לא מלאו לו ארבעים שנה. (36) שאין הוראתו
הוראה (שם וברש"י). (37) שלא נעלם. (38) קשה ועמוק,
אבל תלמיד שלא הגיע להוראה - הכל אצלו פלא (שם פז,
א), "כי יפלא - במופלא (= מומחה) שבבית-דין הכתוב
מדבר".

21 ו. הִיָּה חֶכֶם מְפֹלֵא שֶׁל בֵּית דִּין, וַיַּחֲלֵק, וְשָׁנָה³⁹
22 וְלַמִּד לְאַחֲרֵים בְּדָבָרָיו, אָבָל לֹא הוֹרֶה לַעֲשׂוֹת -
23 פְּטוּר. שְׁנֵאֲמַר: וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּזָדוֹן. לֹא
24 שְׁיֵאמַר בְּזָדוֹן, אֲלֹא יוֹרֶה לַעֲשׂוֹת או יַעֲשֶׂה הוּא
25 בְּעֶצְמוֹ⁴⁰.

(39) וחזר, אחרי ששב מבית-דין הגדול לעירו. (40) שם פו,
ב. ופח, ב.

26 ז. מְצָאֵן⁴¹ חוץ לְמִקְוֵי⁴² וְהִמְרָה עֲלֵיהֶן - פְּטוּר⁴³.
27 שְׁנֵאֲמַר: וְקִמַּתְּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם - מְלַמֵּד, שֶׁהַמָּקוֹם
28 גוֹרֵם לוֹ מִיתָה. וְכָל אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן שֶׁהֵן פְּטוּרִין
29 מִן הַמִּיתָה, יֵשׁ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל לְנִדּוֹתָם⁴⁴ וְלִהְפָּרִישָׁן
30 וְלִהְפֹּתָן⁴⁵ וְלִמְנָעַן מִלְּלַמֵּד⁴⁶, כִּפִּי מֶה שִׁירָא לָהֶן
31 שֶׁהַדָּבָר צָרִיךְ לָקֶךְ⁴⁷.

(41) את הסנהדרין, חברי בית-הדין הגדול. (42) מחוץ
ללשכת הגזית, שהיא מקום ישיבתם. (43) שם יד, ב
"מצאם אבית פגיו" וכו', והוא לפנים מחומת ירושלים.
ופירשו ה'תוספות' שם, שכל מקום שהוא מחוץ ללשכת
הגזית - נחשב: חוץ למקומם. (44) מרחיקים אותם מן
הקהל, ואין יושבים בארבע אמותיהם, כמבואר בהל' תלמוד
תורה פ"ז ה"ד. שהרי עקביא בן מהללאל חלק על
הסנהדרין, ומפני שלא הורה הלכה למעשה, לא הרגוהו,

פ"ג, ה"ח. ובפירוש המשנה אבות פ"א, מ"ג: אומר רבינו:
שכל אחד מהם אמר לסיעתו, שהוא מאמין בתורה וחולק
על הקבלה, ומאו יצאו הכתות הרעות, הנקראות במצרים:
"קראים", ואצל החכמים - צדוקים ובייתוסים, והם מפרשים
הפסוקים, כפי מה שיראה להם, ואינם שומעים לחכמים
כלל. (15) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: ונולדו במינות,
וגידלו אותם עליו. (16) שם: הרי הם כתינוק שנשבה לבין
הגויים, וגידלוהו הגויים על דתם שהוא אנוס. (17) ואינו
חייב אלא להביא חטאת אחת על כל עבירה ועבירה שעשה
(שבת סח, ב. והל' שגגות פ"ב, ה"ו). (18) דינם כאנוסים.
(19) לחזוק התורה ולתקפה. ובדפוסים קדומים, וכן בכת"י
תימן, נוסף כאן: ולא ימהר אדם להרגן. וכתב הרדב"ז:
נתכוון רבינו ללמד זכות על הקראים, אבל הנמצאים
בזמננו, אם אפשר בדינו להורידם, היה מצוה להורידם,
שהרי בכל יום אנו מחזירים אותם למוטב... והם מחרפים
ומגדפים את בעל הקבלה, ואין לדונם כאנוסים, אלא
ככופרים בתורה שבעל-פה. וראה בתשובותיו ח"ב סימן
תשצו. ובמוספנו "תשובות הרמב"ם" הבאנו תשובת רבינו
בענין זה.

1 ד. אָבָל זָקֵן מְמַרָּה הָאֱמֹר בְּתוֹרָה הוּא חֶכֶם אֶחָד
2 מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ קִבְּלָה²⁰ וְדִין וּמוֹרָה בְּדָבָרֵי
3 תוֹרָה כְּמוֹ שֶׁזָּדוּנוֹ וְיוֹרוֹ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל²¹, שְׁבָאֵת
4 לוֹ מִחֲלָקֶת בְּדִין מִן הַדִּינִים עִם בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, וְלֹא
5 חֲזָר לְדַבְרֵיהֶם, אֲלֹא חָלַק עֲלֵיהֶם וְהוֹרֶה לַעֲשׂוֹת
6 שֶׁלֹּא כְּהוֹרָאָתוֹ - גְּזָרָה עָלָיו תוֹרָה מִיתָה²². וּמִתּוֹדָה,
7 וַיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא²³. אָף עַל פִּי שֶׁהוּא דִּין²⁴
8 וְהֵן דִּינִים, הוּא קִבְּלָה²⁵ וְהֵם קִבְּלוּ - הֲרִי תוֹרָה חֲלָקָה
9 לָהֶם כְּבוֹד²⁶. וְאִם רָצוּ בֵּית דִּין לְמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹן
10 וְלִהְיֹתוֹ - אֵינֶן יְכוּלִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְבוּ מִחֲלֻקוֹת
11 בְּיִשְׂרָאֵל²⁷.

(20) שהוא מודה בתורה שבעל-פה ובקבלת החכמים איש
מפי איש עד למשה מסיני. (21) על-פי השמועה, ועל-פי
המדות שהתורה נדרשת בהן. (22) דברים יז, יב "ומת
האיש ההוא". (23) משנה בסנהדרין מג, ב: "שכן דרך כל
המומתין מתוודין, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא",
וראה לעיל הל' סנהדרין פ"ג, ה"א ובביאורנו שם. ולא
נתכוון רבינו אלא לומר, זקן ממרא יש לו חלק לעוה"ב,
אבל הכופר בתורה שבעל-פה אין לו חלק לעוה"ב (כסף-
משנה). וראה הל' תשובה פ"ג, ה"ו-ח. (24) בסברתו, לפי
אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן. (25) מרביותו מפי
השמועה. ואפילו הוא אומר מפי השמועה, והם אומרים כך
נראה בעינינו שהדין נותן - הרי זה חייב, כדברי רבינו לקמן
פ"ד ה"א, ע"פ סנהדרין פח, א וכרבי אלעזר. (26) ככתוב
(דברים יז, יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
ושמאל". וכדברי רבינו בפירוש המשנה, הובאו לעיל
בביאורנו אות ד: "ולכן חייבתו תורה מיתה לכבוד בית-דין
ומעלתו" וכו'. (27) סנהדרין פח, ב. ובדפוס רומי, וכן
בכת"י תימן: מחלוקת בישראל.

12 ה. אֵין זָקֵן מְמַרָּה²⁸ חֵיב מִיתָה עַד שֶׁיֵּהָא חֶכֶם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא נידוהו בלבד, כדברי המשנה בעדיות פ"ה, מ"ו (סנהדרין פח, א). (45) ירושלמי יבמות פ"ב ה"ו, הלכו את יעקב איש כפר נבוריה, על שרצה להתיר למול בשבת בן אשה נכרית. (46) כדן המותרם "שאנינו שונה לאחרים" (הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ה). (47) ואם רצו למחול להם - הרשות בידם, שהרי רבי יהודה אמר: "חסד-ושלום שעקביא נתנדה" (עדיות פ"ה מ"ו), ולכאורה תמוה: וכי משוא פנים יש בדבר? אלא ודאי הדבר תלוי לפי ראות עיני בית-דין, שידע בעקביא שהוא צדיק גדול ולא ירבה מחלוקת, כמו שבאמת צויה לבנו לפני מותו: "בני, חזור בך בארבעה דברים שהייתי אומר" (שם, מ"ז) ולפיכך לא העמידו דבריהם על הדין (ר"צ חיות במאמרו "משפט ההוראה").

ח. וְכִיצַד דִּנְיָן זָקֵן מִמָּרָא? בַּעַת שְׁיִפְלֵא דְבָרָא וְיִזְרָה בּוֹ חֲכָם הַמַּגִּיעַ לְהוֹרָאָה, בֵּין בְּדָבָר שְׁפִירָאָה בְּעֵינֵינוּ⁴⁹ בֵּין בְּדָבָר שְׁקָבֵל מִרְבוּתֵיו - הָרִי הוּא וְהַחֹלְקִין עִמּוֹ עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם, וּבְאֵין לְבִית דִּין שְׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת⁵⁰. אוֹמְרִים לָהֶן בֵּית דִּין: כָּף הוּא הֵדִין. אִם שְׁמַע וְקָבֵל⁵¹ - מוֹטָב; וְאִם לֹא - בְּאֵין כָּלָן לְבִית דִּין שְׁעַל פֶּתַח הַעֲזָרָה, וְאוֹמְרִים לָהֶם גַּם הֵם: כָּף הוּא הֵדִין. אִם קָבֵל⁵² - יִלְכוּ לָהֶן; וְאִם לֹא - כָּלָן בְּאֵין לְבִית דִּין הַגָּדוֹל לְשִׁפְתַּת הַגְּזִית⁵³, שְׁמִשְׁם תּוֹרָה יוֹצֵאת לְכָל יִשְׂרָאֵל. שְׁנֵאמַר: מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ, וּבֵית דִּין אוֹמֵר לָהֶם: כָּף הוּא הֵדִין, וְיוֹצֵאִין כָּלָן⁵⁴. חֲזַר זֶה הַחֲכָם לַעֲרִי וְשָׁנָה⁵⁵ וְלָמַד⁵⁶ כְּדָרְךָ שֶׁהוּא לְמוֹד - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵⁷. הוֹרָה לַעֲשׂוֹת אוֹ שְׁעֵשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ - חֵיב מִיתָה, וְאֵינּוּ צְרִיךְ הַתְּרָאָה⁵⁸. אֲפֹלוּ נִתֵּן טַעַם לְדַבְּרוֹ⁵⁹ - אֵין שׁוֹמְעִין⁶⁰. אֲלֵא בֵּין שְׂבָאוּ עֲדִים שְׁעֵשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ אוֹ שֶׁהוֹרָה לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת - גּוֹמְרִין דִּינוֹ לְמִיתָה בְּבֵית דִּין שְׁבַעֲרֵיו⁶¹, וְתוֹפְסִין אוֹתוֹ וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשָּׁם לִירוּשָׁלַיִם. וְאֵין מְמַתִּין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שְׁבַעֲרֵיו, וְלֹא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׁעֵצָא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁶², אֲלֵא מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׁפִירוּשָׁלַיִם. וְעַד הַרְגֵּל מְשַׁמְרִין אוֹתוֹ, וְחוֹנְקִין אוֹתוֹ בְּרָגְלָא⁶³. שְׁנֵאמַר: וְכָל יִשְׂרָאֵל⁶⁴ יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ: מִכָּל שְׁצָרֵי הַכְּרִזָּה⁶⁵. וְאַרְבַּעַת צְרִיכִין הַכְּרִזָּה: זָקֵן מִמָּרָא, וְעֲדִים זִוְמָמִין, וְהַמְּסִית⁶⁶, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה⁶⁷; שְׁהָרִי כָּלָן נֵאמַר: יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ.

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) שאינו נעשה זקן ממרא עד שחלוק על חבריו בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שיגגתו חטאת. דברים המביאים לידי דבר שחייבים עליהם כרת, אפילו בדרך רחוקה, ואפילו אחר מאה דברים - חייב הזקן במחלוקתו בהם. שחייב הזקן החולק על מצוות תפילין, אפילו כשאינה מביאה לידי עונש כרת.

א. זֶה שְׁחָלַק עַל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּדָבָר שְׁחֵיבִין עַל זִדּוֹנוֹ כֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת², בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן אוֹסְרִים וְהוּא מְתִיר בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן מְתִירִין וְהוּא אוֹסֵר - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה³. אֲפֹלוּ הוּא הָיָה אוֹמֵר מִפִּי הַקָּבֵלָה, וְאָמַר: כָּף קָבֵלָתִי מִרְבוּתִי, וְהֵן אוֹמְרִים: כָּף נִרְאָה בְּעֵינֵינוּ שֶׁהָיָה נֹתֵן⁴, הוֹאִיל וְנִשְׂא וְנָתַן⁵ עֲלֵיהֶן בְּדָבָר, וְעֵשָׂה אוֹ שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת - הָרִי זֶה חֵיב. וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אִם הֵם מוֹרִים מִפִּי הַקָּבֵלָה⁶. וְכֵן אִם חָלַק עֲלֵיהֶם בְּגִזְרָה מִן הַגְּזֵרוֹת שְׁגָזְרוּ בְּדָבָר שֵׁשׁ בְּשִׁגְגָתוֹ חֲטָאֵת וְזִדּוֹנוֹ כֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁהִתִּיר הַחֲמִצָּה⁷ בַּיּוֹם אֲרַבְּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן בְּשַׁעֲה שְׁשִׁית⁸, אוֹ אֲסָרוֹ בְּהִנָּאָה בְּשַׁעֲה חֲמִישִׁית⁹ - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה¹⁰. וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בְּזֶה.

(2) סנהדרין פז, א, כדברי רבי מאיר הלומד "גזירה שווה" דבר - דבר. נאמר כאן: "כי יפלא ממך דבר למשפט", ונאמר שם (ויקרא ד, יג) "ונעלם דבר מעיני הקהל" - מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שיגגתו חטאת אף

1 ח. וְכִיצַד דִּנְיָן זָקֵן מִמָּרָא? בַּעַת שְׁיִפְלֵא דְבָרָא וְיִזְרָה
2 בּוֹ חֲכָם הַמַּגִּיעַ לְהוֹרָאָה, בֵּין בְּדָבָר שְׁפִירָאָה בְּעֵינֵינוּ⁴⁹
3 בֵּין בְּדָבָר שְׁקָבֵל מִרְבוּתֵיו - הָרִי הוּא וְהַחֹלְקִין עִמּוֹ
4 עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם, וּבְאֵין לְבִית דִּין שְׁעַל פֶּתַח הַר
5 הַבַּיִת⁵⁰. אוֹמְרִים לָהֶן בֵּית דִּין: כָּף הוּא הֵדִין. אִם
6 שְׁמַע וְקָבֵל⁵¹ - מוֹטָב; וְאִם לֹא - בְּאֵין כָּלָן לְבִית
7 דִּין שְׁעַל פֶּתַח הַעֲזָרָה, וְאוֹמְרִים לָהֶם גַּם הֵם: כָּף
8 הוּא הֵדִין. אִם קָבֵל⁵² - יִלְכוּ לָהֶן; וְאִם לֹא - כָּלָן
9 בְּאֵין לְבִית דִּין הַגָּדוֹל לְשִׁפְתַּת הַגְּזִית⁵³, שְׁמִשְׁם תּוֹרָה
10 יוֹצֵאת לְכָל יִשְׂרָאֵל. שְׁנֵאמַר: מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר
11 יִבְחַר יְיָ, וּבֵית דִּין אוֹמֵר לָהֶם: כָּף הוּא הֵדִין,
12 וְיוֹצֵאִין כָּלָן⁵⁴. חֲזַר זֶה הַחֲכָם לַעֲרִי וְשָׁנָה⁵⁵ וְלָמַד⁵⁶
13 כְּדָרְךָ שֶׁהוּא לְמוֹד - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵⁷. הוֹרָה לַעֲשׂוֹת
14 אוֹ שְׁעֵשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ - חֵיב מִיתָה, וְאֵינּוּ צְרִיךְ
15 הַתְּרָאָה⁵⁸. אֲפֹלוּ נִתֵּן טַעַם לְדַבְּרוֹ⁵⁹ - אֵין שׁוֹמְעִין⁶⁰
16 אֲלֵא בֵּין שְׂבָאוּ עֲדִים שְׁעֵשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ אוֹ
17 שֶׁהוֹרָה לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת - גּוֹמְרִין דִּינוֹ לְמִיתָה בְּבֵית
18 דִּין שְׁבַעֲרֵיו⁶¹, וְתוֹפְסִין אוֹתוֹ וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשָּׁם
19 לִירוּשָׁלַיִם. וְאֵין מְמַתִּין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שְׁבַעֲרֵיו,
20 וְלֹא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׁעֵצָא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁶², אֲלֵא
21 מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שְׁפִירוּשָׁלַיִם. וְעַד
22 הַרְגֵּל מְשַׁמְרִין אוֹתוֹ, וְחוֹנְקִין אוֹתוֹ בְּרָגְלָא⁶³. שְׁנֵאמַר:
23 וְכָל יִשְׂרָאֵל⁶⁴ יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ: מִכָּל שְׁצָרֵי הַכְּרִזָּה⁶⁵.
24 וְאַרְבַּעַת צְרִיכִין הַכְּרִזָּה: זָקֵן מִמָּרָא, וְעֲדִים זִוְמָמִין,
25 וְהַמְּסִית⁶⁶, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה⁶⁷; שְׁהָרִי כָּלָן נֵאמַר:
26 יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ.

(48) ייעלם ויסתפק. (49) על-פי הסברה והיקשי ההגיוני. (50) מפורש לעיל פ"א, אות ל. (51) בכת"י תימן: וקיבל מהן. (52) בכת"י: קיבל. (53) שהיתה בנויה מאבנים מפוסלות מרובעות, לכבודם של הסנהדרין (מדות פ"ה, מ"ד. ובתויו"ט ובתפא"י שם). (54) משנה בסנהדרין פז, ב. (55) למד שנית. (56) בכת"י תימן: ולימד. וראה לעיל ה"ו: "ולמד לאחרים". (57) שהרי לא הורה לעשות, וכאמור לעיל ה"ו. (58) סנהדרין פח, ב. (59) לזכות עצמו ולהצלתו. (60) שם. (61) ככל המומתים, שגומרים

24 חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר אֵינִי לֹקֶה²⁵ - חֹבְלִין הֵם
25 בּוֹ, וְחֵיבִין לְשִׁלְמִם²⁶, וְכָל שְׂטִיטל מִהֵן - פְּדִין נֹטֵל;
26 וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר בֵּין מַלְקוֹת הוּא²⁷, כָּל שְׂטִיטל מִהֵן -
27 גִּזְל הוּא פְּדִיו, וְאֵם קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת²⁸.
28 וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּעֶרְכֵּין²⁹ אוֹ בְּתַרְמִין³⁰, אִם זֶה חֵיב
29 לְתֵן אוֹ אֵינִי - הָרִי זֶה³¹ חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר
30 אֵינִי חֵיב לְתֵן, אִם לָקְחוּ מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה גִּזְל,
31 וְהַמְקַדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת³². וְכֵן אִם חָלַק
32 עָלֶיהֶן בְּפִדְיוֹן קָדָשִׁים, אִם נָפְדוּ אוֹ לֹא נָפְדוּ³³ - הָרִי
33 זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר אֵין זֶה פְּדִיוֹן, אִם
34 קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת³⁴. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ
35 בְּעֶרִיפַת הַעֲגֻלָּה³⁵, אִם אֶלּוּ חֵיבִין לְהִבִּיא אוֹ לֹא³⁶ -
36 הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר חֵיבִים לְהִבִּיא -
37 הָרִי הִיא אֶסְוִיָּה בְּהִנָּאָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בּוֹ³⁷ אִשָּׁה - אֵינָהּ
38 מְקַדְּשֶׁת³⁸. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּעֶרְלָה³⁹. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ
39 בְּלֶקֶט שְׂכָחָה וּפָאָה, אִם זֶה לַעֲנִיִּים אוֹ לְבַעַל הַבֵּית⁴⁰
40 - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר לְבַעַל הַבֵּית -
41 הָרִי זֶה גִּזְל פִּיד הַעֲנִי, וְאִם קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ
42 מְקַדְּשֶׁת. וְכֵן אִם חָלַק עָלֶיהֶן בְּאֵב מַאֲבוֹת הַטְּמֵאָה,
43 כְּגוֹן נִגְעֵי בְּשׂוֹר⁴¹ אוֹ נִגְעֵי בְּתִים⁴² אוֹ נִגְעֵי בְּגָדִים⁴³
44 - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר טְהוֹר - מִתֵּר
45 לְהַפְּסֵם בְּמִקְדָּשׁ וְלֹאֲכָל⁴⁴ קָדָשִׁים; וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר
46 טְמֵא, אִם נִכְנָס⁴⁵ אוֹ אֲכָל בְּמִזִּיד - עֲנוּשׁ פֶּרֶת,
47 וּבְשׂוֹגֵג - חֵיב חֲטָאָה. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּטְהֵרַת מִצְרַע,
48 אִם יֵשׁ לָזֶה⁴⁶ טְהֵרָה אוֹ אֵין לוֹ. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ
49 בְּהִשְׁקָאָת סוּטָה, אִם זֶה צְרִיכָה לְשִׁתּוֹת אוֹ אֵינָהּ
50 צְרִיכָה⁴⁷ - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר
51 צְרִיכָה, אִם מֵת הַבַּעַל קָדָם שִׁתְשֵׁתָה - הָרִי זֶה אֶסְוִיָּה
52 לִיבְמָה⁴⁸; וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר אֵינָהּ צְרִיכָה - מִתְּנִיבָמֶת.
53 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה - צְרִיכִין לְבַדֵּק וְלַחְקֹר אִם הִיתָה
54 מִחֻלָּקַת זֶה מִבִּיּוֹת לִידֵי דָבָר זֶה, וְדָבָר זֶה מִבִּיּוֹת לִידֵי
55 דָּבָר שֵׁנִי, אִפְּלוּ אַחֵר מֵאֵה דְּבָרִים, אִם יָבוֹא בְּסוּף
56 לְדָבָר שְׂדוּדוֹ פֶּרֶת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה, בֵּין שֶׁהִיא הַזָּקֵן
57 מִקֵּל וְהֵן מִחְמִירִין בֵּין שֶׁהִיא הוּא מִחְמִיר וְהֵן מִקְלִין
58 - חֵיב⁴⁹.

(11) אסורה איסור ערווה, שהיא בכרת. (12) כגון, בתו מאנוסתו (=שכא על אשה דרך זנות, והוליד ממנה בת), שאין איסורה מפורש בתורה, אלא נלמדת בקל וחומר מבת בתו (סנהדרין עו, א). ואם חלק הזקן ואמר שאינה ערוה - הרי זה חייב (שם פז, ב), וראה הלכות איסורי ביאה פרק ב, הלכה ו. (13) כגון, שראתה דם ירוק, שהחכמים מטהרים (ראה הלכות איסורי ביאה פרק ה, הלכה ו), ועקביא בן מהללאל מטמא (שם פז, ב). (14) כגון, ששפעה דם מתוך שבועיים (לליתתה, שילדה נקבה) - לאחר שבועיים, שלא פסק מעיינה בתוך שבועיים - שהם ימי טומאת לידה לנקיבה, ונחלקו החכמים אם דם זה טהור, כשאר ימי טהור של יולדת נקבה, שהם שישים ושישה יום (ראה ויקרא יב,

כאן" וכו'. וראה להלן הלכה ג שגם על מצוות תפילין הוא נידון כזקן ממרא. (3) כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. (4) מצד הסברא והעיון העצמי. (5) דן והתווכח עימם. ובכתב יד תימן הנוסח: "הואיל וחלק עליהן". (6) שקבלתם עדיפה יותר (שם פח, א), והשווה לעיל פרק ג, הלכה ד. (7) אכילת חמץ. (8) וחכמים גזרו על החמץ שייאסר באכילה ובהנאה בשעה זו, כמבואר בהלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ט. (9) ולדעת חכמים אינו אסור אלא באכילה בלבד, כמבואר שם. (10) כיוון שעיקר איסור חמץ יש בו כרת (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה, גם גזירה זו מביאה לידי איסור כרת, שהרי אם יקדש אשה בחמץ בשעה שישית, לדברי חכמים אינה מקודשת כלל, ואם יבוא אחר ויקדשנה אחרי כן הרי זו מקודשת לשני, ולדברי הזקן החולק מקודשת היא לראשון, ואין קידושי השני תופסים בה כלל, נמצא שנחלקו באיסור ערווה, שהיא איסור כרת. וראה ברמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש ראשון, שחולק על רבינו בזה, ולדעתו אינו נעשה זקן ממרא, כשחולק על גזירה מדבריהם, אפילו אם היא מביאה לידי איסור עונש כרת. וכן אמרו (שבת מ, א) "האי מאן דעבר אדרבנן, שרי למקרייה עבריינא" (=מי שעבר על איסור דרבנן מותר לקרותו עברייני) - הרי שלא הזכירו אלא את זה, ולא אמרו שהוא נידון כזקן ממרא. אולם דברי רבינו מקורם בסנהדרין פז, א שאמרו שם: אם חלק עליהם בעיבור שנה, אם מעברים עד פורים או כל אדר, הרי זה חייב (ראה להלן הלכה ב), הרי שאפילו חלק עליהם בגזירה מן הגזירות - חייב (קריית מלך).

1 ב. אַחַד שֶׁנִּחְלְקוּ בְּדָבָר שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל
2 שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה, אוֹ שֶׁנִּחְלְקוּ בְּדָבָר הַמְּבִיא לִידֵי דָבָר
3 שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה. פִּיּוּצָד?
4 נִחְלְקוּ בְּאִשָּׁה זֶה אִם הִיא עֶרְוָה¹¹ אִם לֹא¹², אִם
5 מִרְאָה דָם זֶה מִטְמֵא בְּאִשָּׁה אוֹ לֹא¹³, אִם זֶה טְמֵאָה
6 לְדָה אוֹ לֹא¹⁴, אִם זֶה זָכָה אוֹ לֹא¹⁵, אִם חָלַב זֶה
7 אֶסְוִיר¹⁶ אוֹ מִתֵּר, וְכָל פִּיּוּצָא בָּאֵלוּ - הָרִי חוֹלֵק בְּדָבָר
8 שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה. וּבִיּוֹצֵד
9 דָּבָר הַמְּבִיא לִידֵי דָבָר שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל
10 שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה? כְּגוֹן שֶׁנִּחְלְקוּ בְּעִבּוּר שָׁנָה, אִם
11 מְעַבְרִים עַד הַפּוּרִים אוֹ בְּכָל אֶדָר - הָרִי זֶה חֵיב;
12 שֶׁהִיא מִבִּיּוֹת לִידֵי חֲמֵץ בְּפֶסַח¹⁷. וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּדִין
13 מִדִּינֵי מְמוֹנוֹת אוֹ בְּמִנְיֵן הַדִּינִין¹⁸ שֶׁדִּינֵי דִינֵי מְמוֹנוֹת
14 - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהָרִי לְדַבְּרֵי שֶׁל זֶה שְׂאוֹמֵר שֶׁזֶה
15 חֵיב לָזֶה, כָּל שְׂטִיטל מִמֶּנּוּ - פְּדִין נֹטֵל, וְעַל פִּי בֵית
16 דִּין נֹטֵל; וְלְדַבְּרֵי שֶׁל זֶה שְׂאוֹמֵר פְּטוּר, אוֹ שְׂאֹמֵר
17 שְׂאִין אֶלּוּ רְאוּיִין לְדוּן¹⁹, כָּל שְׂטִיטל²⁰ - גִּזְל הוּא
18 פְּדִיו, וְאִם קָדֵשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת²¹; וְלְדַבְּרֵי
19 הָאוֹמֵר שֶׁלֹּא נֹטֵל²², הִבָּא עָלֶיהָ בְּמִזִּיד - עֲנוּשׁ פֶּרֶת,
20 בְּשׂוֹגֵג - חֵיב חֲטָאָה²³; וְנִמְצָא הַדָּבָר מִבִּיּוֹת לִידֵי דָבָר
21 שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָה. וְכֵן אִם
22 נִחְלְקוּ בְּדִינֵי מַכּוֹת, אִם זֶה חֵיב מַלְקוֹת אוֹ אֵינִי, אוֹ
23 שֶׁחָלַק בְּמִנְיֵן הַדִּינִים שְׁלוּקִין בְּפִגְיָהֶם²⁴ - הָרִי זֶה

או הקרובה לו מחוטמו מביאה. (37) בכתב יד תימן: בה. (38) כמבואר בקידושין נו, ב (סנהדרין שם). (39) כגון, הנוטע עץ מאכל לצורך רבים, שלדעת החכמים חייב עץ זה בערלה, ופירותיו אסורים בהנאה כל שלוש השנים הראשונות לנטיעתו, ולדעת רבי יהודה עץ זה פטור מערלה (ערלה פרק א, משנה ב), נמצא המקדש בפירות ערלה של עץ זה, לדעת החכמים אינה מקודשת, ולרבי יהודה מקודשת. (40) כמו ששינונו (פאה פרק ו, משנה ה) "שני עומרים - שכחה, ושלושה אינם שכחה (=ושייכים לבעל הבית); שני שיבולים לקט (=ושייך לעניים), ושלושה אינם לקט... ועל כולם בית שמאי אומרים שלושה - לעניים וארבעה - לבעל הבית; ופאה - נחלקו בה רבי ישמעאל וחכמים, אם לא הניח פאה בסוף שדהו לקצור, וטחן את התבואה ולשה, ולדעת רבי ישמעאל מפריש פאה מן העיסה ונותנה לעני, ולחכמים פטור מן הפאה, שכבר קנה העיסה בשינוי מעשה (סנהדרין פח, א). (41) נגעי אדם, שהם בעור בשרו, כגון שיש ספק אם בהרת קדמה לשיער לבן והוא טמא, או שקדם השיער לבן לבהרת וטהור - החכמים מטמאים, ורבי יהושע מטהר (שם פז, ב). (42) כגון, שנראו כשני גריסים בשני קירות הבית, שלחכמים - הבית טמא, ולרבי אלעזר ברבי שמעון, אין הבית טמא עד שייראה כשני גריסים על שתי אבנים, בשני כתלים בקרן זווית (שם). (43) כגון, שפרחה הצרעת בכל הבגד, שלדברי רבי נתן, הבגד טהור, ולחכמים בגד זה טמא (שם פח, א). (44) שהרי שני דברים נפרדים הם. (45) זה שיש בו הנגע, או שנכנס לבית המנוגע, או שנגע בבגד המנוגע. (46) שאין לו בוהן יד ובוהן רגל ואוזן ימנית, שלדעת החכמים אין לו טהרה עולמית, שאין על מה לתת את דם האשם והשמן (ראה ויקרא יד, יד"ז), ולדעת רבי אליעזר נותן לו על מקומו ויוצא (שם). ואם אין לו טהרה אסור לו להיכנס למקדש או לאכול מן הקדשים, שהרי טמא הוא. (47) כגון, שקינא לה בפני שני עדים; אל תסתרי עם פלוני, ובא עד אחד והעיד שהיא נסתרה עם אותו פלוני, לרבי אליעזר צריכה לשתות מי המרים, ואם לא שתתה, נאסרה על בעלה. ולרבי יהושע אינו משקה עד שיהיה גם שני עדים על הסתירה (שם פח, א). (48) כמבואר בסוטה ב, א. והכסף משנה מקשה, שבכל זאת אין סוטה זו אסורה על היבם באיסור כרת, אלא איסור לאו בלבד, וכנראה מדברי רבינו הלכות ייבום פרק ו, הלכה י"ט, שהיא "חולצת ואינה מתייבמת", ואילו היה דינה כדין ערוה ממש, הייתה פטורה גם מן החליצה, כמבואר שם בראש ההלכה. וב"מרכבת המשנה" מתרץ שבכל זאת יש כאן דבר המביא לידי חיוב כרת. שאם צריכה להתייבם, הרי היא ככל יבמה, שאין קידושי היבם גומרים בה, ואינה נעשית בהם אשת איש גמורה, עד שיבוא עליה, כמבואר בהלכות ייבום פרק ה, הלכה ב, ולפיכך אם בינתיים יקדשנה אחר מן השוק קידושי תופסים בה, ואם יבוא עליה אדם אחר, יתחייב כרת כבא על אשת איש, אבל לדברי האומר: אסורה להתייבם, אם יקדשנה היבם הרי זו מקודשת קידושין גמורים, שהרי אינה חסירה ייבום. ואף על פי שאסורה היא על היבם, בכל זאת קידושי תופסים בה, שאינה אסורה עליו אלא איסור לאו, כמבואר ביבמות יא, ב וב"מגיד

ה), או מכיוון שלא נסתם המעיין, בתוך השבועיים, הרי זה דם טמא, של מעיין "ימי לידה" (שם פז, ב וראה הלכות איסורי ביאה פרק ו, הלכה א ופרק ז, הלכה ז). (15) כגון "קשתה שלושה ימים (=שראתה דם שלושה ימים רצופים מחמת קישוי לידה) בתוך אחד עשר יום (=ימי זיבה), ושפתה מעת לעת (=נחה מעת לעת מחבלי לידה), וילדה, הרי זו יולדת בזוב (שהוברר הדבר, שאותו דם שראתה לא היה מקושי הלידה, אלא דם זיבה), רבי יהושע אומר: לילה ויום כלילי שבת ויומו" שאפילו שפתה מעת לעת טהורה היא, עד שתשפות לילה שלם ואחרי כן יום שלם כשבת (גדה פרק ד, משנה ד). ואם נחלקו החכמים והזקן בזה, אם היא טמאה זבה או לא, הרי זה חייב (סנהדרין פז, ב). (16) כגון, חלב שעל הקיבה, עקום כמו קשת, שלרבי ישמעאל חייבים עליו כרת, ולרבי עקיבא אינו אלא אסור, אבל אין ענושים עליו כרת (חולין מט, ב והלכות מאכלות אסורות פרק ז, הלכה ו), ואם נחלקו בו החכמים והזקן הרי הוא חייב, שהרי איסור חלב יש בו כרת. ואפילו הזקן יחמיר הרי הוא חייב, כמבואר בדברי רבינו סוף הלכה זו. (17) שאם בית הדין מורה לעבר כל אדר, נמצא שצריך לעבר שנה זו, להוסיף בה אדר שני, וחודש ניסן יחול באיחור של שלושים יום, ואז יתקיים חג הפסח. ולדברי הזקן לא יעברו השנה, כיוון שלא עיברו עד פורים, נמצא יעשו הפסח בחודש הבא, ובחודש שלאחריו כבר יהיה אייר, ויאכלו בו חמץ, בעוד שלדעת בית הדין חל אז הפסח (סנהדרין פז, א). (18) כמה צריך להיות ההרכב של בית הדין, שני דיינים או שלושה. (19) הואיל ואינם אלא שניים, ואין בית דין פחות משלושה. (20) התובע. (21) שהמקדש בגזל אינה מקודשת (קידושין נב, א). (22) בדפוס וילנא; שלא נטל, והיא טעות גלויה. (23) שמקודשת היא, והרי היא אשת איש (סנהדרין פז, ב). (24) אם שלושה הם, או עשרים ושלושה, ככל דיני נפשות (ראה סנהדרין י, א). (25) שאינו חייב מלקות. (26) כשאר חובל בחבירו שחייב לשלם לו חמישה דברים (בבא קמא פג, ב). (27) שבית דין של שלושה דין דיני מכות. (28) סנהדרין פז, ב. (29) כגון, שהעריך תינוק שהוא פחות מבן חודש, שאין לו עדיין ערך, ואינו נותן כלום, אולם רבי מאיר אומר: נותן דמיו, כמו שהוא נמכר בשוק, שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, והוא יודע שאין ערך לפחות מבן חודש, וגמר והחליט לשם דמים (שם פח, א). (30) שאמר נכסי אלה הם חרם, וסתם דבריו, ולא פירש אם לבדק הבית או לכהנים. שאם זה שייך לכהן הרי הוא ממונו, ויכול לקדש בו אשה, ואם זה לבדק הבית אין הכהן יכול לקדש בו אשה, שאין זה ממונו. (31) זקן ממרא זה. (32) סנהדרין שם. (33) שלדעת רבי אליעזר בן יעקב אין דברי הקדש נפדים בפחות מעשרה שמאים השמים את ערך החפץ הנפדה, ולדעת החכמים מספיקים שלושה שמאים, ראה שם יד, ב. (34) שהמקדש בהקדש במזיד אינה מקודשת, כמבואר בהלכות אישות פרק ה, הלכה ג (סנהדרין שם). (35) שמביאים על מציאת חלל, ולא נודע מי היכהו (ראה דברים כא, א-ג). (36) שנחלקו מאיזה מקום בגוף מודדים אל העיר הקרובה אל החלל (=ההרוג), אם מטבורו, או מחוטמו, אם העיר הקרובה אל החלל מטבורו מביאה עגלה,

בברייתא שם האומר: "אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת" וכו', אלא שהוא מוסיף עליו גם "מצוות תפילין", למרות שאין בה כרת, ואינה אלא מצוות עשה בלבד (כסף משנה ורדב"ז). (58) שאמר להוסיף מין חמישי על ארבעה מינים שבלולב. (59) להוסיף חוט תשיעי על שמונת החוטים שבציצית. (60) וכבר נתבאר בהלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ט"ו, ששני לטומאה שנכנס למקדש, אינו חייב כרת, נמצא שאין בדבר זה חיוב כרת. (61) אבל מכים ועונשים אותו כפי ראות עיני בית דין הגדול, כמבואר לעיל פרק ג, הלכה ז.

פרק חמישי

(1) דיני המקלל אביו ואמו והמכה אותם. רופא מנתח מהו שיטפל בניתוח הוריו. ההבדל בין גר לעבד ביחס לכיבוד הוריו. היו הוריו רשעים ונגמר דינם להריגה, אם מותר לבן להרגם או לקללם. אב שנתחייב שבועה לבנו, המותר לבן להשביעו בשבועת האלה. דין גאולת דם האח מהאב הרוצח.

- 14 א. המקלל אביו ואמו - נסקל; שנאמר: אביו ואמו
- 15 קלל, דמיו בו². ואחד המקלל בתיבתו או לאחר
- 16 מיתתו - הרי זה נסקל³. וצריך עדים⁴ והתראה,
- 17 פשאר כל מחייב מיתות בית דין⁵. ואחד האיש
- 18 ואחד האשה⁶, וכן הטמטום והאנדרוגינוס⁷. והוא
- 19 שיהיה גדולים⁸ שהגיעו לכלל הענישין.

(2) ונאמר להלן (שם, כז) "באבן ירגמו אותם, דמיהם בם" - מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה (סנהדרין סו, א). וכתב הרדב"ז: החמיר הכתוב במקלל יותר מן המכה, שאינו אלא בחנק (ראה להלן ה"ה), משום שיש בו שתיים רעות: קלון אביו ואמו, וגם הוצאת שם שמים לבטלה (שאין המקלל חייב עד שיקלל בשם משמות ה', להלן ה"ב), והדבר ידוע שהסקילה חמורה מהחנק. (3) שנאמר: אביו ואמו קלל, שהוא מיותר, שהרי כבר כתוב בראש הפסוק: "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו" וגו' - לרבות לאחר מיתה (שם פה, ב). אבל המכה אביו ואמו לאחר מיתתם - פטור, כמבואר להלן ה"ה. וב"ספר חסידים" אות תקעו, מנמק: כי הקללה מועילה, שיש היזק לאב לנשמתו, מה שאין כן בהכאה. כי ההכאה אינה אלא מכה גופנית, ולאחר המוות אין הגוף מרגיש בזה, אבל הקללה היא צער רוחני, והרוח קיימת גם לאחר המיתה (מהר"ל). (4) שלא תאמר: הקללה מצויה לרוב בבית ההורים, ואין שם עדים כשרים להעיד בו, ואם כן יתחייב גם בלא עדים, וכן הוצרך רבינו להשמיענו דין זה גם במכה אביו ואמו (להלן ה"א), הכל מאותו הטעם (כסף-משנה). (5) בניגוד לזקן ממרא, השנוי לעיל פ"ג ה"ח, ש"אינו צריך התראה". (6) שלא תאמר: "איש" כתוב בפרשה, להוציא את האשה, תלמוד לומר: "איש איש" - לרבות האשה, שאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (סנהדרין סו, ט וב'תוספות' שם ד"ה לרבות). (7) שהם ספק זכר ספק נקבה, ואע"פ שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא - בכל זאת חייב (שם). (8) בני שלש-עשרה שנה שהביאו שתי שערות.

משנה" הלכות ייבום פרק ו, הלכה י"ט, ומעתה אם יקדשנה שני אינה מקודשת לו, שהרי אשת-איש גמורה היא, ואין קידושין תופסים באשת-איש ואם יבוא עליה אחר: בחיי היבם - ענוש כרת, לאחר מותו - פטור מכלום, שיש לה דין פנוייה, הואיל וקידושי השני מן השוק לא תפסו בה כלל. (49) כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל, ותיעשה תורה כשתי תורות (רדב"ז). והשווה לעיל פרק ג, הלכה ד "הרי התורה חלקה להם כבוד".

- 1 ג. ואם לא תביא המחלקת לידי פך⁵⁰ - הרי זה
- 2 פטור. חוץ ממצוות תפילין בלבד⁵¹. פיצד? הורה
- 3 להוסיף טוטפת חמישית⁵² בתפילין ויעשה⁵³ חמש
- 4 טוטפות - הרי זה חיב. והוא שיעשה בתחלה
- 5 ארבעה בתים להלכתו זה⁵⁴, ויביא חמישית וידבק
- 6 בחיצון; שהבית החיצון שאינו רואה את האויר⁵⁵ -
- 7 תמיד⁵⁶ פסול. וחייב זקן ממרא על דבר זה - הלכה
- 8 מפי הקבלה⁵⁷. אבל אם נחלקו בשיאר מצות, כגון
- 9 שחלק בדבר מדברי לולב⁵⁸ או ציצית⁵⁹ או שופר,
- 10 זה אומר פסול, וזה אומר פשר, זה אומר יצא ירי
- 11 חובתו, וזה אומר לא יצא, זה אומר טהור, וזה
- 12 אומר שני לטמאה⁶⁰ - הרי זה פטור מן המיתה⁶¹.
- 13 וכן כל פיוצא בזה.

(50) לידי דבר שחייבים על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת. (51) למרות שהיא מצוות עשה בלבד, ואין בה דבר הגורם לידי כרת וכו'. (52) בית חמישי בתפילה של ראש, שדינה רק ארבעה בתים, ובהם ארבע פרשיות של תפילין, פרשה אחת בכל בית. טוטפת - לשון דיבור מגזרת: "והטף אל דרום" (יחזקאל כא, ב), שהרואה אותן קשורות בין העיניים יזכור הנס וידבר בו (רש"י לשמות יג, טז). והרמב"ן שם מפרש, שרבותינו קוראים לדבר המונח בראש: טוטפת, והם היו בעלי הלשון שמדברים בו ומהם ראוי לקבלו. וראה בתוספות למנחות לד, ב דיבור המתחיל לטטפת. (53) או שהוא בעצמו עשה, ראה לעיל פרק ג, הלכה ו. (54) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן תיבה זו איננה. (55) כגון, זה שהוסיף בצידו דבר אחר, המסתירו מפני האויר שבחוץ. (56) בכתב יד תימן תיבה זו איננה. (57) שכל עניין ראיית הבית את האויר החיצון, אינו מפורש בתורה, ואינו אלא מפי הקבלה (סנהדרין פט, א). ושם פה, ב אמר: "אינו חייב אלא על דבר, שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף (=על מה שפירשו חכמים) ואם הוסיף גורע (פסל את הראשון בתוספתו), ואין לנו אלא תפילין" וכו', כלומר מצוות תפילין עיקרה כתוב בתורה, אבל לא נתפרשה לנו אלא על ידי הסופרים, שהכוונה לארבעה בתים ובהם ארבע פרשיות, ואם יוסיף עליהם בית חמישי אחרי שנעשו כבר בהכשר - פסול. אבל אם עשה מתחילה תפילה של ראש בת חמישה בתים אין זה "מוסיף וגורע" אלא גרועה ועומדת היא מתחילתה שלא נעשית בהכשר. וכל השיטה הזאת היא כרבי יהודה האומר שם פז, א: "על דבר שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים" וסובר רבינו שהוא מודה לדברי רבי מאיר קודמו

- 17) שלא הרגם נפש אלא עשה בהם חבורה בלבד.
18) וכל מיתה האמורה בתורה סתם - אינה אלא חנק (סנהדרין פד, ב). ואם הרגו נפש, חייב מיתת סייף, שהיא חמורה מחנק, שאין זה גרוע משאר הורג את חבריו שחייב סייף (מכות ח, ב). וראה סנהדרין שם. 19) ראה לעיל בביאורנו אות ג. 20) הכל כדיני המקלל, המבוארים לעיל הלכה א. וסובר רבינו: "מקשינן (=משווים ומדמים) הכאה למקלל (שם פה, ב). 21) שאינו אלא באיסור לאו, כמבואר בהלכות חובל פרק ה, הלכה א. וראה לעיל הל' סנהדרין פ"ט ה"ד, אות קלא. 22) שאין חבורה במכה לאחר מיתה (שם פה, ב).
- 19 **ו. מי שהכה את אביו על אָזְנוֹ וְחִרְשׁוֹ - חֵיִבּ**
20 **וְנִהְרֵג. שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיַעֲשֶׂה חֶרֶשׁ בְּלֹא חֲבוּרָה, אֵלָּא**
21 **יֵצֵאת טַפַּת דָּם בְּפָנָיו**²⁴ **בְּאֵזֶן וְנִתְחַרֵּשׁ.**
- 23) מיתת חנק. 24) בבא"קמא פו, א. ובכת"י תימן, וכן בדפוס רומי ר"מ, הנוסח: אפילו טיפת דם יצאת בפנים וכו'.
- 22 **ז. הַמְקִיז דָּם לְאָבִיו**²⁵, **אוֹ שֶׁהִיָּה רֹפֵא וְחִתָּף לוֹ**
23 **בְּשׂוֹר אוֹ אָבֵר - פְּטוּר**²⁶. **אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר,**
24 **לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲשֶׂה. אוֹ לְהוֹצִיא סֵלֶזֶן**²⁷ **מִבְּשָׂר אָבִיו**
25 **אוֹ אִמּוֹ - לֹא יוֹצִיא, שְׂמָא יַעֲשֶׂה חֲבוּרָה**²⁸. **בְּמָה**
26 **דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשִׁשׁ שָׁם אַחֵר לַעֲשׂוֹת; אֲבָל אִם**
27 **אֵין שָׁם מִי שְׂיַעֲשֶׂה אֵלָּא הוּא, וְהָרִי הֵן מַצְטַעְרִין -**
28 **הָרִי זֶה מְקִיז וְחִתָּף כְּפִי מִה שְׂיַרְשֶׁהוּ**²⁹ **לַעֲשׂוֹת.**
- 25) לרפואה. 26) סנהדרין פד, ב. שנאמר (ויקרא כד, כא): "ומכה בהמה ישלמנה, ומכה אדם יומת" - מה מכה בהמה לרפואה - פטור (=מן התשלומין, שהרי לא הויקה), אף מכה אדם לרפואה - פטור. 27) קוץ. 28) והרי זה שוגג באיסור חנק (שם). 29) האב, ובדפוסים קדומים: מה שירשוהו. והכוונה, לרשות ההורים.
- 29 **ח. אֲזַהְרָה שֶׁל מִפֶּה אָבִיו מִנִּין? עֲנֹשׁ שְׂמַעְנֵנו,**
30 **אֲזַהְרָה לֹא שְׂמַעְנֵנו. הוֹאִיל וְהוּא מְזַהֵר שְׂלֹא לְהַפּוֹת**
31 **אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל**³⁰ **- הָרִי אָבִיו וְאִמּוֹ בְּכָלֵל**³¹.
- 30) שנאמר (דברים כה, ג) "ארבעים יכנו לא יוסיף, פן יוסיף" וגו', ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, ציוה הכתוב שלא להכותו על רשעו, קל-וחומר לשאר כל האדם, כלשון רבינו בהל' סנהדרין פט"ז, ה"ב. 31) מכילתא לשמות כא, טו. ונזכרה בסנהדרין פה, א וכפירוש רש"י שם. וכתב ה"חנין" מצוה סט: "מה שאמרו רבותינו: עונש שמענו, אזהרה מנין? הענין הוא, שאם לא תבוא לנו בדבר מניעת האל, אלא העושה דבר פלוני יענש בכך, היה משמע שיש רשות ביד כל הרוצה לקבל העונש... לעבור על המצוה... ויחזור דבר המצוה כגון מקח וממכר, כלומר: הרוצה לעשות דבר פלוני, יתן כך וכך ויעשהו... ואין הכוונה על המצוה בכך, אלא האל לטובתנו מנענו בדברים, והודיענו בקצתם העונש המגיע לנו, מלבד העברת רצונו, שהיא קשה מן הכל" וכו'.
- 32 **ט. שְׂתוּקִי**³² **- חֵיִבּ עַל אִמּוֹ, וְאִינוּ חֵיִבּ עַל אָבִיו**³³.
- ב. אֵינוּ חֵיִבּ סְקִילָה עַד שְׂיִקְלָלֵם בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמֹת הַמִּיֻּחָדִין⁹; **אֲבָל אִם קָלָלֵם בְּכַנּוּי**¹⁰ **- פְּטוּר מִן הַסְקִילָה**¹¹, **וְלֹקָה בְּדֶרֶךְ שְׁלֹקָה עַל קָלָלַת כָּל אָדָם בְּשָׂר מִיִּשְׂרָאֵל**¹².
- 9) המיוחדים בזה, שאסור למחקם. ושבעה שמות הם: "השם הנכתב יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ואל-, אלוה, ואלהים, ואהיה, ושדי וצבאות", כדברי רבינו בהל' סודי התורה פ"ו, ה"ב. 10) תארי כבוד שמכנים בהם את ה', כגון: חנון ורחום, ארך אפים, וכדומה. השווה הל' שבועות פ"ב, ה"ב. 11) משנה בסנהדרין סו, א. וכדעת החכמים, שנאמר (ויקרא כד, טז) "ונקוב שם ה'... בנקבו שם יומת", "מה תלמוד- לומר "שם"? (היה לו לכתוב: בנקבו יומת), לימד על מקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקלל בשם". 12) כמבואר לעיל הל' סנהדרין פכ"ו, ה"ג. ומקורו בשבועות לה, א "המקלל עצמו וחבירו, ככולן עובר בלא-תעשה", וכן בירושלמי שם פ"ד, ה"י.
- 5 **ג. וְכֵן הַמְקַלֵּל אָבִי אָבִיו וְאָבִי אִמּוֹ - הָרִי זֶה בְּמַקְלָל**
6 **אֶחָד מִשְׂאָר הַקְּהָל**¹³.
- 13) שאינו נסקל אלא לוקה בלבד. ומקורו ב"תורת כהנים" פרשת קדושים פ"ט "כי יקלל את אביו - ולא את אבי אביו; ואת אמו - ולא את אבי אמו".
- 7 **ד. אֲזַהְרָה שֶׁל מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מִנִּין? עֲנֹשׁ**
8 **שְׂמַעְנֵנו בְּפִרוּשׁ, אֲבָל הָאֲזַהְרָה הָרִי הִיא בְּכָלֵל לֹא**
9 **תְּקַלֵּל חֶרֶשׁ**¹⁵. **הוֹאִיל וְהוּא מְזַהֵר שְׂלֹא לְקַלֵּל אָדָם**
10 **מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי אָבִיו בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל**¹⁶.
- 14) והלא אין עונשים אלא-אם-כן מזהירין, כמבואר בסנהדרין נו, ב. 15) ואין לדחות, ששונה חרש שחרשותו ושפלותו גרמו לו, שלא לקללו ולצערו יותר מדאי, שהרי בשבועות לו, א למדו אזהרה למקלל את חבריו שהוא לוקה מ"לא תקלל חרש" - הרי שכוונת הכתוב לומר, שאפילו חרש זה "שאינו שומע ולא נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו", כלשון רבינו לעיל הל' סנהדרין פכ"ו, ה"א, וכביאורנו שם. 16) וכן שנינו ב"תורת כהנים" לפרשת קדושים פ"ג "לא תקלל חרש, אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם? תלמוד-לומר: ונשיא בעמך לא תאור, א"כ למה נאמר חרש, מה חרש מיוחד שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים", וראה במכילתא לשמות פכ"ב, כז: "שאר כל אדם מנין? תלמוד-לומר: בעמך לא תאור", והשווה לעיל הל' סנהדרין פכ"ו, ה"ב.
- 11 **ה. הַמִּפְּהָ אָבִיו וְאִמּוֹ**¹⁷ **- מִיתָתוֹ בְּחֻנָּק; שְׂנֵאֲמַר:**
12 **מִפֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמֶת**¹⁸. **וְצָרִיךְ עֲדִים**¹⁹
13 **וְהַתְּרָאָה, בְּשָׂר כָּל מַחֲיִיב מִיתַת בֵּית דִּין**²⁰. **וְאֶחָד**
14 **הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, וְכֵן הַשְּׂמָטוֹס וְאֶנְדְּרוֹגִינּוֹס.**
15 **וְהוּא שְׂנִיגְעוֹ לְכָלֵל עֲנָשִׁין. אֵינוּ חֵיִבּ חֻנָּק עַד**
16 **שְׂיַעֲשֶׂה בִּהֶן חֲבוּרָה; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה בִּהֶן חֲבוּרָה**
17 **- הָרִי זֶה בְּמִפֶּה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל**²¹. **וְהַמִּפְּהָ אוֹתָן**
18 **לְאַחֵר מִיתָה - פְּטוּר**²².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ד תמוז - ספר שופטים - הלכות ממרים קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגרים. (45) כבימי גיותו, שעליו לנהוג בכבודו, כמו שאמרו ב'מדרש רבה' (לך-לך פל"ט): "אמר לו הקב"ה (=לאברהם), לך אני פוטרך מכיבוד אב ואם, ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם". (46) עבד כנעני. (47) אינו מתייחס אחר אביו. (48) כמו שאמרו (יבמות סב, א) "הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחוס), דכתיב: שבו לכם פה עם החמור - עם הדומה לחמור". והשווה הל' אישות פט"ו, ה"ו: "שהעבד אין לו יחוס". (49) האב והבן ונתגייירו, הרי הם כ"קטן שנולד", שאין כל יחס קרבה ביניהם. וב"אור שמח" הביא ראיה לזה, ממה שאמרו (יבמות צט, א) "יש מוכר את אביו להגבות אמו כתובתה, כיצד? ישראל לקח עבד ושפחה מן השוק ולהם בן, ושחרר את השפחה ונשאה, ועמד וכתב כל נכסיו לבנה - נמצא זה (=הבן) מוכר את אביו להגבות לאמו כתובתה" - הרי שמותר לו לבזותו.

יב. מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים ועובדי עברות, אפילו נגמר דינן להריגה והם יוצאים להרג - אסור להפנות ולקללם⁵⁰. ואם קלל או חבל בהן - פטור⁵¹. ואם עשו תשובה - הרי זה חיב, ונהרג עליהן, אף על פי שהרי הן יוצאות למיתה⁵². במה דברים אמורים? בבנו; אבל אחר שפא והכהו וקללו אחר שנגמר דינו, אף על פי שעשה תשובה - הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה⁵³. ואם בישו - חיב בקנס המביש⁵⁴.

(50) כמו שאמרו (סנהדרין פה, ב): "אין הבן נעשה שליח (שמש בית-דין) לאביו להכותו ולקללו", וכמבואר בסמוך ה"ג. ובזוהר פרשת ויצא קסד, ב מצינו, שרחל אמנו נענשה על שציערה את לבן אביה בלקחה ממנו את התרפים, למרות שנתכוונה להפרישו מעבודת אלילים, ולכן מתה ולא זכתה לגדל את בנימין בנה (שירי ברכה ליו"ד סי' רמא סעיף ד). (51) סנהדרין שם עמ' א, שנאמר (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" - בעושה מעשה עמך, וזה שעובר עבירה - אינו עושה מעשה עמך, ומדמים הכאתו לקללתו. כשם שבקללתו - פטור, כך בהכאתו. (52) אין זה גרוע ממקלל אביו לאחר מותו שהוא חיב. ואע"פ שהמכה אביו לאחר מיתתו פטור - אין זה אלא משום שאינו חיב עד שיעשה בו חבורה, ולאחר מיתה אין חבורה, אבל זה חי הוא אלא שסופו למות (רש"י שם עמ' ב). (53) והתורה אמרה: "ונשיא בעמך" - במקומים שבעמך, שראוי להתקיים, ולא זה שנגמר דינו (שם וברש"י). והשווה לקמן פ"ו, ה"ט: "שכל מי שנגמר דינו, הרי הוא כהרוג ואין לו דם". (54) בקנס שחייב כל מבייש לפי גודל הבושה. וכוונת רבינו שהמבייש חיב לתת הקנס לבנים היורשים, שהרי גרם להם בושה בביישו את אביהם, וכמו שאמרו (סנהדרין פה, א) "ביישו ישן ומת (=תוך שנתו) חיב", שהרי נתביישו בניו, והוא-הדין כאן. אלא שבהל' חובל ומזיק פ"ג ה"ג, כותב רבינו: "ואם מת בתוך שנתו ולא הקיץ ולא הרגיש בזה שביישו, אין גובים בושת זו מן המבייש, ואם תפסו היורשים אין מוציאים מידם", משום שזאת היא בעיא שלא נפשטה בבבא-קמא פו, ב. ומספק אין גובים בושת זו, וזהו שהרגיש רבינו כאן: חיב בקנס

1 אף על פי שנגדקה³⁴ אמו ואמרה: בן פלוני הוא³⁵
2 - אינו נסקל או נחנק על פיה³⁶. אבל בנו מן
3 השפחה ומן העובדת פוכבים - אינו חיב לא על
4 אביו ולא על אמו³⁷. וכן גר שהורת³⁸ שלא
5 בקדשה³⁹, אף על פי שלדתו בקדשה⁴⁰ - אינו חיב
6 על מפת אביו וקללתו⁴¹.

(32) שנולד לאמו הפנויה, שנתעברה בזנות, ואינו ידוע מיהו אביו, כלשון רבינו בהל' איסורי ביאה פט"ו, ה"ב: "שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו", ובוודאי שמשתיקים אותו מנכסי אביו, שאינו יורשו, שהרי הבנים מרחים אותו, לומר שאינו אחיהם, ראה כתובות יג, ב. (33) על הכאתו או על קללתו. (34) נשאלה ונחקרה. (35) של איש כשר, שאינו שתוקי. (36) אינה נאמנת לחייבו (ירושלמי יבמות פרק יא הלכה ב) "מורה רבי עקיבא בשתוקי שהוא חיב על אמו, אף-על-פי שאינו חיב על אביו". (37) שאינו בנו לשום דבר, ככתוב (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", אין הם מתייחסים אחריו (יבמות כב, ב), וכדברי רבינו בהלכות יבום פרק א, הלכה ד: שזרע הבא מן השפחה - עבדים, והבא מן הגויה - גוי, וכאלו אינם". וגם על אמו אינו חיב, שאם נשתחררה ונתגיירה הרי היא כ"קטן שנולד", ואין כל קרבה ביניהם, ואם לא נשתחררה והוא נשתחרר, הרי אמו גויה, והוא כ"קטן שנולד" שאין לו כל יחוס עמה (כסף-משנה). (38) הרינו. (39) שהולידו אביו כשהיה גוי. (40) שנתגיירה אמו בהיותה מעוברת, נמצא הבן גר מלידתו. (41) אפילו אם יתגיייר אביו אח"כ, שכל "גר שנתגיייר, כקטן שנולד דומה" ואין שום קרבה ביניהם.

7 י. פשם שאינו חיב על אביו, כך אינו חיב על אמו.
8 שגאמר: ומקלל אביו ואמו. את שהוא חיב על אביו
9 - חיב על אמו, וזה שאינו חיב על אביו⁴² - אינו
10 חיב על אמו⁴³.

(42) שאין זה בנו, כאמור לעיל. והשווה הל' עדות פ"ג ה"ב, והל' איסורי ביאה פ"ד, ה"א. (43) ירושלמי יבמות פ"א ה"ב, וב"תורת כהנים" ויקרא כ, א וכרבי עקיבא שם. ובכל זאת חיב השתוקי על אמו, אע"פ שאינו חיב על אביו (ראה לעיל ה"ט)? כי שם הפטור הוא מצד שאינו ידוע מיהו אביו, ואילו היו באים עדים ומעידים שזה אביו היה חיב עליו, אבל גר אע"פ שזה אביו, אינו חיב עליו, ולפיכך פטור גם על אמו (כסף-משנה ורדב"ז).

11 יא. הגר אסור לקלל אביו העובד פוכבים ולהפנותו.
12 ולא יבזהו. פדי שלא יאמרו: פאו מקדשה חמורה
13 לקדשה קלה⁴⁴, שהרי זה מבזה אביו. אלא נזהג בו
14 מקצת כבוד⁴⁵. אבל העבד⁴⁶ - אין לו יחוס⁴⁷, אלא
15 הרי אביו פמי שאינו אביו לכל דבר⁴⁸, אף על פי
16 שגשתחררו⁴⁹.

(44) שבהיותו גוי, אסור היה בהכאתו ובקללתו - אלא שאינו הוזהר עליו בעונש, כמבואר בנזיר סא, א. ועכשו שנתגיייר, הותר לו! וכעין זה ביבמות כב, א לענין איסור עריות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן על בני נח חיוב כיבוד אב ואם, הרי שיש עליהם חיוב שלא לבזותם, ואת זה משמיע הרמב"ם בפסוק הנ"ל. כי הנה נאמר "אלמלא לא ניתנה תורה כו"ו" היה צריך ללמוד כמה וכמה הנהגות מבעלי חיים, והפסוק שמביא הרמב"ם מדבר בהנהגת העורב ללעוג לאביו ולאמו, כי אמנם לבני נאמר הציווי "ארור מקלה אביו ואמו" ועל בני נח אין חיוב לכבד אב ואם, אבל יש חיוב שלא לבזותם - ואותו ילמדו מהעורב.

(עלפי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 155 הערה 43)

60) שבועה שיש עמה קללה, שאומר: "הרי הוא ארור לה", או ארור למי ששמו חנון, אם יש לזה אצלי כלום" (הל' שבועות פ"א, ה"ט). 61) הריני נשבע בה... שאיני חייב לזה כלום (שם). וכל זה מתשובת הגאונים סימן רצט. וראה בט"ז ליו"ד סי' רמא ס"ק ב, שמביא בשם, שהמנהג לומר לבן התובע, הקנה תביעתך לאיש אחר, שלא תבוא לידי קללת אביך. 62) בהל' רוצח פ"א, ה"ג. 63) להמית את אביו, ומקורו במכות יב, א. 64) הקב"ה, שכל הגבורה שלו (סנהדרין צח, ב). 65) ומפרש רש"י שם: מקלה - מזלזל, לשון ונקלה אחיך. 66) אפילו ברמיזה בעין. 67) לקבץ הקמטים שבפניה, מלשון: "ולו יקחת עמים" (בראשית מט, י. וברש"י שם), וסוף הכתוב במשלי שם: "יקרה עורבי נחל". 68) כמו שמצינו בחולין קי, ב שכתו על העמוד להלקות, את מי שלא הוקיר כבוד אביו ואמו, ואע"פ שהעירו שם שעל עשה' שמתן שכרה בצדה (=למען יאריכון ימך) אין בית-דין שלמטה מוזהר עליה, זה רק בנוגע להעדר הוקרה וכיבוד. אבל בבזיון ממש, ודאי שמכים אותו מכת מרדות ("לב אריה" לחולין שם).

פרק ששי

1) דיני כיבוד אב ואם ומוראם. כיבוד האב לאחר מותו. החיוב על האב שלא להכביד עולו על בניו, ולדקדק שלא יביאם לידי מכשול. איך להתנהג בהורים שנטרפה דעתם. חיוב הממזר בכבוד אביו. כיבוד אב ואם מי מהם עדיף. כיבוד אשת אביו או בעל אמו.

- א. כבוד אב ואם - מצות עשה גדולה. וכן מורא אב ואם. שקל' אותן הפתוב בכבודו ובמוראו.²¹
- כתוב: כבד את אביך ואת אמך, וכתוב: כבד את יי מהו'ך. ובאביו ואמו פתוב: איש אמו ואביו תיראו, וכתוב: את יי אלהיך תירא. כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו, כך צוה על כבודם ומוראם.²²

2) השוה. 3) ובכת"י תימן: ככבודו וכמוראו. 4) קידושין לב, ב. 5) ובירושלמי פאה פ"א ה"א, אמר רבי שמעון בר יוחאי: "גדול כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו, נאמר: כבד את אביך ואת אמך. ונאמר (משלי ג, ט): כבד את ה' מהונך, ממה אתה מכבדו ממה שחנך, מפרשי לקט שכחה ופאה... ועושה סוכה ולולב... ומאכיל את העניים ואת הרעבים... אם יש לך, אתה חייב בכולם. ואם אין לך, אין אתה חייב באחת מהן. אבל...כיבוד אם

המבייש, כדן "בייש ישן ומת" שאין גובים, ואם תפסו היורשים - אין מוציאים מידם.

- יג. עבר אביו ואמו על עברה שלוקין עליה, והיה הוא חזן⁵⁵ לפני הדינים - לא יפה אותם. וכן אם נתחבבו נדוים⁵⁶ - לא יהיה שליח לנדויתם. ולא ידחף אותם ולא יבזה אותם בשליחות בית דין, אף על פי שהן ראויין לכף ולא עשו תשובה.⁵⁷

55) שמש, המכה על-פי הדיינים. ראה לעיל הל' סנהדרין פט"ז, ה"א. 56) על שלא ציית לפסק-דין בית-הדין, או שבזיה החכם וכדומה, ראה הל' תלמוד תורה פ"י ה"ב, והי"ד, שאומרים עליו: "פלוגי יהיה בשמאת" (שם פ"ז, ה"ב). 57) ולדעת התוספות' ביבמות כב, ב ד"ה כשעשה, אין איסור לקללם אלא כשעשו תשובה.

- יד. לכל אין הבן נעשה שליח להפלותו ולקללו, חוץ ממסית ומדיח⁵⁸. שהרי אמרה תורה: לא תחמל ולא תכסה עליו.⁵⁹

58) אם היה אביו מסית את חבריו לעבודה-זרה או שהדיח רוב אנשי העיר לעבדה, ראה דברים יג, יד. 59) סנהדרין פה, ב. ושם לא הוזכר מדיח, אולם ברי"ף ליבמות פ"ב (השייך לסוגיא של דף כב, ב) מביא: חוץ ממסית ומדיח, וכן בשאלתות פרשת בלק, סוף סימן קלד.

- טו. מי שנתחבב שבועה לבנו - כך ראינו בו תמיד, שאינו משפיעו בשבועת האלה⁶⁰, שהרי זה בא לקללת אביו, אלא משפיעו שבועה שאין בה אלה⁶¹. וכבר בארנו⁶², שהאב שהרג את בנו - אין אחד מאחיו של נהרג נעשה גואל הדם⁶³. ולא על הפאה ולא על הקללה בלבד הקפידה תורה, אלא אף על הבזיון. שכל המבזה אביו או אמו, אפלו בדרבים ואפלו ברמיזה - הרי זה ארור מפי הגבורה⁶⁴. שנאמר: ארור מקלה אביו ואמו⁶⁵. והרי הוא אומר: עין תלעג לאב⁶⁶ ותבז ליקחת אם⁶⁷ וגומר. ויש לבית דין להפלות על זה מפת מרדות ולענש כפי מה שיראו⁶⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארור מקלה אביו ואמו, והרי הוא אומר עין תלעג לאב ותבז ליקחת אם וגו'".

והקשה הרדב"ז, לשם מה הביא הרמב"ם את הפסוק מהכתובים "עין תלעג לאב כו"ו ולא הסתפק בפסוק מהתורה "ארור מקלה אביו ואמו כו"ו".

ויש לומר, שחיוב כיבוד אב ואם לא נאמר בבני נח, שהרי הגמרא אומרת (סנהדרין נו, ב) "שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם", היינו שבני נח לא נצטוו על כיבוד אב ואם.

וא"כ קשה מדוע נענש חם על שלא נהג כבוד בנח אביו, וכן לבן נענש על ש"קפץ להשיב לפני אביו", אלא שהגם

מזה: אביי. ורבה שהיה חבירו של אביי, קרא לו בשמו נחמני, ראה שבת לג, א (ביאור הגר"א ל"ד ס' רמ, ס"ק ז), וראה גיטין לד, ב ברש"י ד"ה והלכתא כנחמני. (16) מופלא ומובדל משאר שמות האנשים, כלשון הכתוב (שופטים יג, יח), "והוא פלאי". (17) רגילים. (18) שכן אנו מוצאים (כתובות קג, ב) שרבי אמר לפני מותו: "שמעון בני - חכם", למרות שזה היה שם אביו ורבו. והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה ה"ה. (19) משמע מזה, שבפניו - אפילו בשמות אלה אסור לקרוא לאחרים, ולא ראינו את העם נזהר בזה? והרדב"ז ממליץ, שכל האיסור אינו אלא שקורא להם בשם בלא תואר כבוד, אבל אם קורא אותם דרך כבוד, כגון ר' אברהם, או "סידרי" אברהם - בערבית, אין בזה שום זלזול לאביו ורבו. (20) קידושין לב, א. וכפסק הרי"ף שם. ואע"פ ששינונו שם: "כבד את אביך... בחסרון כיס"? - הכוונה לביטול הבן ממלאכתו כדי לשמשו, כמבואר בגמרא שם. (21) בתורת צדקה, שכופים על הצדקה, כמבואר בכתובות מט, ב. ובהל' מתנות עניים פ"ז ה"י. ובירושלמי פאה פ"א ה"א, אמר רבי יוסי ב"ר בון: "הלוואי והיה כל השמועות ברורות לי כזו, שכופין על הבן לזון את האב". (22) נדרים לח, ב: "מותר למלאות לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר" וכו' (הגר"א ל"ד ס' רמ ס"ק ט). (23) שחייב לעמוד מפניו, משיראנו מרחוק מלוא עיניו, עד שיתכסה ממנו, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ה ה"ז. ובקידושין לא, ב אמרו: רב יוסף כשהיה שומע קול צעדי אמו, אמר: אקום מפני השכינה שבאה.

- ד. והאב שהיה תלמיד בנו - אין האב עומד מפניו
הבן²⁴, אבל הבן עומד מפני אביו, אף על פי שהוא
תלמידו²⁵. וחיבדו²⁶ לשאר דרכיו בשעת עשיית
משאו ומתנו ועשיית חפציו. כיצד? הנשמע בדבר
אביו למקום²⁷ - לא יאמר: מהרוני²⁸ בשביל
עצמי²⁹! פטרוני³⁰ בשביל עצמי³¹! אלא: מהרוני
בשביל אבא³²! פטרוני בשביל אבא! וכן כל פיוצא
בזה, לעולם יכלל בכלל דבריו שהוא חושש בכבוד
אביו³³ ושמירתו ממנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והאב שהיה תלמיד בנו... הבן עומד מפני אביו".

בגמרא "בנו והוא רבו, מהו לעמוד מפני אביו" היא איבעיא שלא נפשטה. הרמב"ם פסק ש"אין האב עומד מפני הבן, אבל הבן עומד בפני אביו", אבל הרא"ש כתב "ויעמדו זה מפני זה", ומביא שם: "אמרו עליו על המהר"ם מרוטנבורג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבוא אליו".

והרמב"ם אזיל לשיטתו, שכן חייב בכבוד אביו אפילו הוא רשע (פ"ו ה"א), ועאכו"כ אם הוא (רק) תלמידו.

(על"פ לקו"ש ח"ה עמוד 310 הערה 65)

(24) למרות שהבן הוא רבו. (25) קידושין לג, ב. וכדעת רבינו חננאל, הובאה בר"ן שם. ולדעת הרא"ש שם, הואיל ושתי שאלות אלו הן בעיות שנשאלו בתלמוד ולא נפשטו,

ואם, בין שיש לך הון, בין שאין לך הון - כבד את אביך ואת אמך, ואפילו אתה מסבב על הפתחים".

- ב. המקלל אביו או אמו - בסקילה, והמגדף -
בסקילה. הנה השוה אותן בענשו⁷. הקדים אב לאם
לכבוד⁸, והקדים אם לאב למורא⁹. ללמד ששניהם
שוים, בין למורא בין לכבוד¹⁰.

(6) מברך את ה', ראה ויקרא כד, טו-ז. (7) קידושין ל, ב. ושם סיימו: "וכן ברין, ששלשתם שותפים בו... בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה: מעלה אני עליכם, כאילו דרתי ביניהם וכבדוני". (8) ככתוב: כבד את אביך ואת אמך. (9) ככתוב: איש אמו ואביו תיראו. (10) אלא מתוך שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים, לפיכך הקדים הכתוב אב לאם - לכיבוד; ומתוך שהבן מתירא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה - הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב (שם לא, א).

- ג. אי זהו מורא, ואי זהו כבוד? מורא - לא עומד
במקומו¹¹, ולא יושב במקומו¹², ולא סותר את
דבריו, ולא מקריע את דבריו¹³. ולא יקרא לו בשמו,
לא בתינו ולא במותו, אלא אומר: אבא מרי¹⁴. היה
שם אביו או שם רבו בשם אחרים - משנה את
שמו¹⁵. יראה לי, שאין נזהר בזה אלא בשם שהוא
פלא¹⁶, שאין הכל דשין בו¹⁷; אבל השמות שקוראין
בהן את העם, כגון אברהם יצחק ויעקב משה
ויצחק בהן, בכל לשון ובכל זמן - קורא בהן
לאחרים¹⁸ שלא בפניו, ואין בזה פלוס¹⁹. אי זהו
כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה - משל
האב²⁰. ואם אין ממון לאב, ויש ממון לבן - כופין
אותו וזן אביו ואמו כפי מה שהוא יכול²¹. ומוציא
ומכניס ומשמשו בשאר הדברים שהשמששים
משמששים בהן את הרב²². ועומד מפניו בדרך שהוא
עומד מפני רבו²³.

(11) במקום המיוחד לו, לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו בעצה (רש"י לקידושין לא, ב) או במקום המיוחד לו להתפלל (י"ד ס' רמ סעיף ב). (12) במקום המיוחד לו להסב בביתו (י"ד שם). (13) אם היה אביו וחכם אחר חלוקים בדבר הלכה, לא יאמר: נראים לי דברי אבא, שנראה כמכריע את דבריו, אלא אם יש לו להשיב על החולק - משיב (קידושין לא, ב וכפירוש הרמ"ה הובא בכסף-משנה). (14) שם. "חכם - משנה שם אביו", ומפרש רש"י: אם בא לומר דבר הלכה שאמר אביו... אומר: כך אמר אבא מורי, וראה לקמן ה"ה. (15) של אחרים, שהשומע יחשוב שקורא את אביו או רבו, ויש כאן זלזול (רדב"ז). ומקור דברי רבינו ב"תשובות הגאונים" הובאו דבריהם ב"הערוך" ערך אביי, וכן בתוספות הרא"ש להוריות יד, א, שרבה קרא לתלמידו בן אחיו: "אביי", אע"פ ששמו האמיתי היא: נחמני - מפני שגם שמו של אבי רבה היה: נחמני, ולא רצה לקרוא בשמו מפני כבוד אביו, וקרא אותו: אביי בלשון ארמית, כאדם שקורא: אבי, ויצא

42) שם לב, א. ואע"פ שרבינו פסק לעיל ה"ג שכיבוד אב אינו אלא משל האב - בכל זאת אסור לבן לצערו ולהכלימו אפילו כשהכיס הוא שלו. כי הבדל יש בין כיבוד לצער, שאפילו הוא מאבד לו את כל ממנו אסור לבן לצערו (כסף-משנה ודרב"ז). וגירסת רבינו בגמרא שם... "ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו? מכלימו שאני (=שונה), וכי הא דרבה" וכו' (ביאור הגר"א ליו"ד סי' רמ ס"ק יח). ולדעת הלחם-משנה, כוונת רבינו, אחרי שהשליך האב את הארנק אסור לבן לצערו, כי "מה שהיה היה", אבל ודאי טרם שהספיק להשליך את הכיס, מותר לבן להכלימו ולמנעו מלהפסיד את ממנו, כי אינו מצווה על כיבוד שיש בו חסרון כיס, וכן דעת הרמ"ה בטור יו"ד סי' רמ. 43) ובכת"י תימן: יצעוק. 44) שאמר: כבד את אביך ואת אמך וגו'. 45) בדפוס רומי ר"מ, וכן בויניציאה שי"א, חסרה כל הפיסקה, ולפיכך הקפתיה בסוגריים. 46) מלשון הכתוב בבראשית כז, טו. 47) בכת"י תימן: או אמו. 48) קידושין לא, א. וכתב הש"ך ביו"ד שם ס"ק א: אבל מותר (לבן) לתבעו בדין. 49) להתלבט ולהתחבט. ובחולין פ"ב, מ"ו: "עד שתפרסם ביד וברגל" - שתענוע באבריה.

ח. אף על פי שפירשנו נצטונו, אסור לאדם להכביד עלו על פניו⁵⁰ ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול⁵¹, אלא ימחל ויתעלם⁵²; שהאב שמחל על כבודו - כבודו מחול⁵³.

50) לדרוש מהם יותר מדאי. 51) שיסרבו לשמוע לו ויבעטו בו. 52) אם פגע בכבודו. 53) קידושין לב, א. ונפטר הבן מענוש, אם לא כיבדו (דרב"ז ח"א תקנד).

ט. והמכה בנו גדול - מנדין אותו⁵⁴, שהרי הוא עובר על ולפני עור לא תתן מכשול⁵⁵.

54) אומרים לו: "פלוגי זה בשמתא", והוא מרוחק מהציבור, ואין יושבים עמו בארבע אמות, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ז ה"ב, וה"ד. 55) שגורם שיבעט בו, וב'נמוקי יוסף' למועד קטן יז, א מפרש: "שלא לא יוכל לעמוד בפני יצר הרע, ויגביה ידו על אביו ויתחייב מיתה". וכן עשתה שפחתו של רבי, כשראתה אדם מכה את בנו הגדול, אמרה: יהא אדם זה כשמתא (מועד קטן שם). ואינו נקרא גדול לענין זה, רק אחר כך או כד שנה (רש"י לקידושין ל, א ד"ה משיתסר, וביו"ד סי' רמ סעיף כ). וכשהוא נשוי, אפילו פחות מגיל זה נקרא גדול (רש"י לקידושין שם, סימן סח).

י. מי שנטרפה⁵⁶ דעתו של אביו או של אמו - משתדל לנהג עמהם כפי דעתם עד שירחם עליהן. ואם אי אפשר לו לעמוד מפני שנשטטו ביתר - יניחם וילך⁵⁷, ויצוה אחרים להנהיגם כראוי להם⁵⁸.

56) נתבלבלה. 57) קידושין לא, ב: רב אסי היתה לו אם זקנה, אמרה לו: אני רוצה תכשיטין, עשה לה. אמרה לו: אני רוצה להנשא לגבר, שיהיה יפה כמותך, עזבה והלך לארץ ישראל. 58) מצד המוסר וההגינות. והראב"ד קובל: אין

הרי זה ספק תורה ולהחמיר, ויעמדו זה מפני זה, ולכן ממשיך הרא"ש: "אמרו על רבינו מאיר מרוטנבורג, שמיום שעלה לגדולה, לא הקביל פני אביו, ולא רצה שאביו יבוא אליו". וכן ביו"ד סי' רמ סעיף ז, שיש לחוש לבזיון התורה אם יתבזה הבן בפני האב, ויש להם להתרחק זה מזה. 26) בדפוסים קדומים, וכן בכת"י תימן: כאן התחלת הלכה. 27) אם מכיר באנשי המקום שמכבדים את אביו, וימלאו את רצונו בדברים שיאמר בשמו. 28) סדרו לי מהר את עניני. 29) שאני צריך ללכת. 30) שלחוני. 31) אע"פ שיודע שיכבדוהו כאביו. 32) שהוא צריך לי, יתלה הכבוד באביו (קידושין לא, ב וברש"י). 33) ולפיכך אם הוא יודע שאינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו, אל יתלה באביו, שאינו לו אלא גנאי (רש"י שם).

ה. וחיבב לכבדו אפילו לאחר מותו. פיצד? ה"ה 1
אומר דבר שמועה³⁴ מפיו - לא יאמר: כך אמר 2
אבא; אלא אומר: כך אמר אבא מרי, אני פפרת 3
משפכתי³⁵. במה דברים אמורים? בתוך שנים עשר 4
חדש שלאחר מיתתו; אבל לאחר שנים עשר חדש³⁶ 5
- אומר: זכרונו לחיי העולם הבא³⁷. 6

34) דבר הלכה. 35) עלי יבוא כל רע הראוי לבוא על נפשו. וכעין זה בנגעים פ"ב, מ"א: "רבי ישמעאל אומר: בני ישראל, אני כפרתם". 36) שכבר קיבל מה שקיבל, שאין משפט רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חודש. 37) שם וברש"י. וביו"ד סי' רמ סעיף ט, מוסיף שיש להחמיר אפילו בכתיבה להזכיר כנ"ל. וכתב הט"ז שם (ס"ק יג) שנוסח הגמרא הוא: זכרונו לברכה לחיי העולם הבא, ולפיכך אלה החותמים: זל"ה מחסרים הלמ"ד, וצריך לחתום: זללה"ה.

ו. אחד האיש ואחד האשה חיבבין במורא וכבוד³⁸; 7
אלא שהאיש יש בידו לעשות, והאשה אין בידה 8
לעשות, שהרי רשות אחרים עליה³⁹. לפיכך, אם 9
נתגרשה או נתאלמנה - הרי שניהם⁴⁰ שוים⁴¹. 10

38) שהרי נאמר: "איש אמו ואביו תיראו" - הרי כאן שנים. 39) בעלה, שמשועבדת לו. ואם אין בעלה מקפיד, חייבת בכל דבר האפשרי כמו האיש (ש"ך ליו"ד סי' רמ ס"ק יט). 40) האיש והאשה. 41) קידושין ל, ב. ובנוגע לנתאלמנה - מקורו בירושלמי פאה פ"א, ה"א.

ז. עד היכן הוא כבוד אב ואם? אפילו נטלו פיס של 11
זהובים שלו והשליכו בפניו לים - לא יכלימם⁴², 12
ולא יצערו⁴³ בפניהם, ולא יקעס פגגדם; אלא יקבל 13
גורת הפתוב⁴⁴ וישתק. ועד היכן מוראן? אפילו היה 14
לובש⁴⁵ בגדים חמודות⁴⁶ ויושב בראש בפני הקהל, 15
ובא אביו ואמו⁴⁷ וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו 16
בפניו - לא יכלימם, אלא ישתק⁴⁸ ויירא ויפחד 17
ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך. שאלו מלך בשר 18
ודם גזר עליו דבר שהוא מצער יתר מזה - לא היה 19
זכול לפרסם⁴⁹ בדבר; קל וחומר למי שאמר והיה 20
העולם כרצונו. 21

זו הוראה נכונה, אם הוא ילך ויניחם, למי יצוה לשמרם, והרדב"ז ממליץ על רבינו, שדווקא ביחס לבנה, אינה מתביישת ממנו, וגם אינו יכול לגעור בה, אבל אחרים גוערים בה, ואפשר ע"י הכאה תחזור משטותה, ומעשים בכל יום כיוצא בזה, אבל הבן אי-אפשר לו לעשות פעולות אלו, נמצאו דברי רבינו נכונים וצודקים.

1 יא. הממזר⁵⁹ חייב בכבוד אביו ומוראו, אף על פי
2 שהוא פטור⁶⁰ על מפתו וקללתו עד שיעשה
3 תשובה⁶¹. אפילו⁶² היה אביו רשע ובעל עברות -
4 מכבדו ומתירא ממנו⁶³. ראהו עובר על דברי תורה
5 - לא יאמר לו: אבא, עברת על דברי תורה⁶⁴! אלא
6 יאמר לו: אבא, כתוב בתורה כך וכך? כאלו הוא
7 שואל ממנו, ולא כמזהירו⁶⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו".

אבל ה'טור' כתב ש"אביו רשע, כל זמן שלא עשה תשובה אינו חייב בכבודו".

ויש לומר שמחלוקתם תלויה לכאורה בשני הפירושים ברש"י על הפסוק "וימת תרח בחרן". א. "ולמה הקדים מיתתו של תרח ליציאתו של אברם, שלא יהיה הדבר מפורסם לכל, ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו כו". ב. "ועוד, שהרשעים בחייהם קרויים מתים.

התירוצ' ש"שלא יהיה הדבר מפורסם", מתאים לדעת הרמב"ם כי זה שהיה רשע אינו סיבה שלא לכבדו, אבל התירוצ' ש"הרשעים בחייהם קרויים מתים" מתאים לדעת ה'טור' שאין חייב בכבוד אביו רשע.

(על"פ לקו"ש ח"ה עמוד 309)

(59) שנולד מאיסור ערוה, כגון שבא אביו על אחותו והוליד את זה. (60) ממיתה. (61) שנאמר: "ונשיא בעמך לא תאור" - בעושה מעשה עמך. וזה שבא על ערוה, אינו עושה מעשה עמך - כל עוד שלא עשה תשובה (יבמות כב, ב). (62) בכת"י תימן: שאפילו. (63) וכן פסק הרי"ף ליבמות שם, אע"פ שהבן פטור על הכאתו וקללתו, כשלא עשה אביו תשובה - אבל איסור יש בהכאתו, אפילו כשלא חזר בתשובה, כמו ששינו (סנהדרין פה, ב): "לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו חוץ ממסית". וראה לעיל פ"ה הי"ב, ובביאורנו שם אות מט. ואע"פ שבהל' מלוה פ"ד ה"ד, פסק רבינו: "הניח להם אביהם פרה וטלית של ריבית וכל דבר המסוים, חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם, במה דברים אמורים כשעשה תשובה... אבל אם לא עשה תשובה, אין חוששים לכבודו, ואפילו דבר המסוים אין מחזירים". ומקורו בבבא-מציעא סב, א - הרי שאינם חייבים בכבודו? שם מדובר כשמת בלא תשובה, שאינו יכול עוד לתקן את אשר עויתו, וכאן מדובר כשאביו חי, ויש תקוה שיחזור בתשובה, ונמצא הבן עבר למפרע, והדבר ברור, שהחי מצטער (רדב"ז). וב"אור שמח" הביא ראה לדעת רבינו שממזר חייב בכבוד אביו, שכן בסנהדרין עא,

א אמרו: שאם אמו אינה ראויה לאביו, כגון שהיא אסורה עליו בעונש כרת או מיתת בית-דין (שהבן הנולד מהם הוא ממזר), נידון הבן כסורר ומורה, אם חטא ולא שמע לקולם, ככתוב: בננו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו וגו', והרי שם לא עשה אביו תשובה, שהרי אמו נמצאת אצל אביו, ובכל זאת נתחייב אם לא שמע לקולם, והרי כל ענשו מתחייב מצד כיבוד הורים, שהרי אם רצו אביו ואמו למחול, מוחלים לו, ראה לקמן פ"ז ה"ח, ומכאן שגם ממזר מצווה על כיבוד אב ואם. (64) שהרי מצערו בכך, וגם פוגע בכבודו. (65) קידושין לב, א. והוא יבין מעצמו ולא יתבייש (יו"ד סי' רמ סעיף יא).

8 יב. מי שאמר לו אביו לעבר על דברי תורה, בין
9 שאמר לו לעבר על מצות לא תעשה או לבטל מצות
10 עשה, אפילו של דבריהם⁶⁶ - הרי זה לא ישמע לו.
11 שנאמר: איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו
12 - כלכם חייבין בכבודי⁶⁷.

(66) של החכמים, כגון הדלקת נר חנוכה או נר של שבת, ראה הל' שבת פ"ה, ה"א. (67) יבמות ו, א. ובבבא-מציעא לב, א הדגישו: "אני ה' אלהיכם - כולכם חייבים בכבודי". וראה רש"י ליבמות ה, ב ד"ה כולכם. ואפילו מצוות של "דבריהם" - הואיל והתורה צויתה (דברים יז, יב): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", הרי הם כדברי תורה (כסף-משנה), וכלשון רבינו פ"א, ה"ב: "ואחד הדברים שעשאו סייג לתורה... מצות-עשה לשמוע להם, והעובר על כל אחד מהם, עובר בלא-תעשה".

13 יג. אמר לו אביו: השקני מים! ויש בידו לעשות
14 מצוה⁶⁸: אם אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים
15 - תעשה, ויתעסק בכבוד אביו; שאין מבטלין מצוה
16 מפני מצוה. ואם אין שם אחרים לעשותה - יתעסק
17 במצוה ויניח כבוד אביו; שהוא ואביו חייבים בדבר
18 מצוה⁶⁹. ותלמוד תורה גדול מכבוד אב ואם⁷⁰.

(68) כגון לקבור את המת או ללוותו. (69) קידושין לב, א. וכל זה במצוה שזמנה עובר, שאילו אין זמנה עובר, אפילו אם אין אחרים לעשותה עוסק תחילה בכבוד אביו, ואח"כ הוא מתפנה לעשיית המצוה (כסף-משנה בשם הרא"ש). (70) כמו ששינו (פאה פ"א, מ"א): "ותלמוד תורה כנגד כולם". ובמגילה טז, ב אמרו: "גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר (י"ד שנים למד תורה בבית עבר), לא נענש" על ביטול כיבוד אביו, כשפירש מאביו, ועל שאר כל השנים שנשתתה בבית לבן נענש (רש"י שם).

19 יד. אמר לו אביו: השקני מים! ואמרה לו אמו:
20 השקני מים! - מניח כבוד אמו ועוסק בכבוד אביו
21 תחלה, מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו⁷¹.

(71) קידושין לא, א. וכן במשנה כריתות כח, א. וראה הל' אישות פט"ו, ה"כ: "וכן ציוו על האשה, שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה עליה מורא ממנו... ויהיה בעיניה כמו שר או מלך". ומובן, שאם נתגרשה מאביו,

אמן. (74) וביו"ד סי' רמ סעיף כא, מסיים: "ומכל-מקום דבר הגון לכבדם אף לאחר מיתה". שהרי רבינו הקדוש ציוה לכבדה אף לאחר מותו, וכנ"ל אות סט (באר הגולה, שם). (75) כתובות שם "ואת אמן" - וא"ו יתירה, לרבות את אחיך הגדול. וביו"ד שם סעיף כב, מציין: "בין שהוא אחיו מאביו בין שהוא אחיו מאמו". וראה ב"מגילת אסתר" ל"ספר המצוות" לרבינו שרש שני, שדעת רבינו, שהקטן חייב לכבד את אחיו הגדול, אפילו לאחר מיתת ההורים. תדע, שהרי לא התנה רבינו בחיוב כבוד אחיו הגדול שהוא רק בחיי ההורים, כדרך שהתנה באשת אביו. וראוי להעיר שביו"ד שם סעיף כד, אמרו: "חייב אדם לכבד חמיו". ומקורו במדרש 'שוחר טוב' תהלים ז, שכן דוד אמר לשאול חותנו (שמואל-א, כד, יב): "ואבי ראה גם ראה - מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו כאביו".

כבוד שניהם שוה, ולא היה מהם שירצה יקדים, כמבואר בקידושין שם, וכן נפסק להלכה ביו"ד סי' רמ, סעיף יד.

- 1 טו. חַיִּב אָדָם לְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ אָבִיו, אָף עַל פִּי
- 2 שְׂאִינָהּ אָמוֹ, כֹּל זְמַן שֶׁאָבִיו קַיָּם; שְׁזָה בְּכָלֵל כְּבוֹד
- 3 אָבִיו⁷². וְכֵן מְכַבֵּד בְּעַל אָמוֹ, כֹּל זְמַן שֶׁאָמוֹ קַיָּמָה⁷³;
- 4 אֲבָל לְאַחֵר מִיִּתְתָּהּ - אֵינּוּ חַיִּבִּים⁷⁴. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים,
- 5 שֶׁיִּהְיֶה אָדָם חַיִּב בְּכָבוֹד אֶחָיו הַגָּדוֹל כְּכָבוֹד אָבִיו⁷⁵.

(72) כתובות קג, א, שנאמר: "כבד את אביך" - "את" לרבות אשת אביך. ושם מסופר, שרבינו הקדוש ציוה לבניו לפני מותו: "הזהרו בכבוד אמכם", והתכוון לאם חורגתם, שלאחר מותו אינם מצווים על כיבודה מצד הדין, אלא משום צוואתו. (73) שם, שנאמר "את אמן" - לרבות בעל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ח כ"ד תמוז תשע"ט

נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתו). (4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

- 20 ג. סָפֵק טֻמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם פִּיצֵד? שָׂרִץ⁵
- 21 שֶׁהִיָּה צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין שֶׁהָיוּ הַמַּיִם בְּכָלִים⁶ או
- 22 בְּקַרְקָעוֹת, וְיֵרֵד לַמַּיִם⁷, אֶפְלוֹ אֵין שָׁם אֱלָא מְלֵא
- 23 אָדָם וְטֻמְאָה⁸ - הָרִי זֶה טְהוֹר⁹, עַד שֶׁיֵּדַע וְדָאִי
- 24 שְׁנֵגַע. וְלֹא אָמְרוּ סָפֵק טֻמְאָה צָפָה טְהוֹר אֱלָא לְשָׂרִץ
- 25 בְּלִבְד¹⁰. וְכָל הַנִּתְלִים¹¹ וְהַנִּגְרָרִין¹² - הָרִי הֵן
- 26 כְּמַנְחִין¹³.

(5) במשנתנו (טהרות פ"ד, ז"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. (6) כתנא-קמא במשנתנו. (7) וכל-שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. (8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. (9) כרבי יוסי, שם. (10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. (11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. (12) אם מישהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. (13) נזיר, שם. ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אווז בשרץ אין דינו כצף.

- 27 ד. שָׂרִץ¹⁴ שֶׁהִיָּה מִנְּחָ בְּכָלִי וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם,
- 28 או שֶׁהִיָּה מִנְּחָ עַל הַמַּת¹⁵ או עַל הַנִּבְלָה, וְאֶפְלוֹ
- 29 נִמּוּחַ הַנִּבְלָה¹⁶ או בֶּשֶׂר מֵת שֶׁתַּחְתּוּי, או שֶׁהִיָּה מִנְּחָ
- 30 עַל שְׂכֶבֶת זֶרַע הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּמַנְחָ
- 31 עַל הָאָרֶץ, שֶׁסָּפְקוּ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד טֻמְאָה, כְּמוֹ
- 32 שִׁיתְבָּאָר. הִיָּה שָׂרִץ עַל גִּבִּי שָׂרִץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם

יום א' י"ח תמוז ה'תשע"ט

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק ארבעה עשר

(1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהור חכמים ומה דינם לכל דבר.

- 6 א. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי סִפְקוֹת² טְהוֹרוֹ חֲכָמִים, וְאֵלוֹ הֵן: סָפֵק
- 7 מַיִם שְׂאוּבִים לְמַקְנָה. סָפֵק טֻמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי
- 8 הַמַּיִם. סָפֵק מִשְׁקִין לְטֻמְאָה אַחֲרִים. אֲבָל לְטֻמְאָה
- 9 עֶצְמָן - טֻמְאִים מִסָּפֵק. סָפֵק הַיָּדִים, בֵּין לְטֻמְאָה
- 10 עֶצְמָן בֵּין לְטֻמְאָה אַחֲרִים בֵּין לְטְהָרַת יָדַיִם מִטֻמְאָתָן.
- 11 סָפֵק דְּבָרֵי סוּפְרִים. סָפֵק הַחֲלִין. סָפֵק קַרְבָּנוֹת. סָפֵק
- 12 נִגְעִים. סָפֵק עוֹבֵר וְעוֹמֵד. סָפֵק שְׂרָצִים. סָפֵק רִשּׁוֹת
- 13 הָרִבִּים. סָפֵק שְׁתֵּי רִשּׁוֹת.

(2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים-עשר יבוארו בהלכות הבאות.

- 14 ב. סָפֵק מַיִם שְׂאוּבִין לְמַקְנָה פִּיצֵד? שֶׁלֶשָׁה לִגִּין מַיִם
- 15 שְׂאוּבִין שְׁנֵפְלוּ לְמַקְנָה - פְּסֻלָּהוּ. סָפֵק נִפְלוּ סָפֵק לֹא
- 16 נִפְלוּ; וְאֶפְלוֹ נִפְלוּ³, סָפֵק יֵשׁ בִּהֵן שְׁעוֹר אוֹ אֵין בִּהֵן
- 17 - סָפֵק טְהוֹר, וְהָרִי הַמַּקְנָה בְּכִשְׁרוֹתוֹ. וְאֵין מוֹרִין לוֹ⁴
- 18 לְטָבֵל בְּמַקְנָה זֶה וְלַעֲשׂוֹת טְהוֹרוֹת לְכַתְּחָלָה; וְאִם
- 19 טָבֵל וְעָשָׂה - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת.

(3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום א' י"ח תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 - הרי זה פטמא עבה שצפה על פני המים, וספקו
- 2 טהור. היה מנח על גבי מי חטאת¹⁷ ומי חטאת צפין
- 3 על פני המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח או אינו
- 4 כמנח. לפיכך יראה לי, שספקו טהור.
- 14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנזיר שם. וכל בעיא אחוזה בוז שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר".
- 15) על קזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. (16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה).
- 17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.
- 5 ה. בדרך שטהור¹⁸ ספק טמא צפה על פני המים
- 6 בין בכלים בין בקרקעות, כך טהור ספק טהרה
- 7 הצפה על פני המים¹⁹ בין בכלים בין בקרקעות.
- 8 כיצד? ערבה שהיא טמא מת וכפר תרומה כרוך
- 9 בסיב²⁰ או בנזר ונתון בתוכה, וירדו לתוכה מי
- 10 גשמים ונתמלאת, ונפשט הנזר והרי הפך צף על
- 11 פני המים²¹ והנזר מבדיל בינו לבין המים, וספק נגע
- 12 צדו²² בערבה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרה²³,
- 13 מפני שהוא צף.
- 18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. (19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה.
- 20) גידולים דומים לחוטים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.
- 14 ו. שרץ²⁴ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת²⁵ :
- 15 לתרומה - ספקו טמא²⁶, ולפועלי²⁷ - ספקו טהור²⁸,
- 16 מפני שהיא טמא צפה.
- 24) שם פ"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).
- 17 ז. ספק משקין²⁹ לטמא אחרים - טהור³⁰, לטמא
- 18 עצמן - טמא, כיצד? היה מקל בידו ובראשו
- 19 משקין טמאים וזרקן לתוך פירות טהורות, ספק
- 20 נגעו המשקין בפירות ספק לא נגעו - טהורות. וכן
- 21 אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או
- 22 לא נגעו - הרי הכלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם
- 23 נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא
- 24 נגעו - הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא
- 25 שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק
- 26 כפר טמא³¹ לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין
- 27 ספק לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא
- 28 בזה.
- 29) שם פ"ה ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.
- 42 י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הפית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה:
- 43 נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק
- 44 המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שייגבו
- 45 המים שעליה - הרי זו טמא בספק; שספק טמא
- 46 ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין

יום ב' י"ט תמוז ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

(1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. ספק דברי סופרים ביצד? ספק אכל אכלין
טמאין ושתה משקין טמאין? ספק שלא אכל ושתה
שתה, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו
עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה
נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או
שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו
עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות
אלו ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן
האוכל ספק אכלין טמאים והשתה משקין שהן
טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה
תלויה³ - טהור. וכן כל פיוצא באלו מילדי טמאות⁴
שהן מדברי סופרים⁵ - ספקן טהור. אבל אם
[הטמאה] שהוא מדברי סופרים - ספקן טמא; אלא
אם בן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס
וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מגען, כמו
שבארנו.

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י') שחכמים גזרו עליו
שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן
אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף
תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך
נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות
מראשון ולמטה נקראים "יולד הטומאה". (5) כגון גויים,
עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. ספק חליץ היא טהרה אוכלי חליץ בטהרה,
והן הנקראים פרושים. ביצד? אוכלי חליץ בטהרה
שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו
טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא
טמאה ודאית.

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. ספק הקרבנות ביצד? מחסר פורים שיש עליו
ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק
חמש זיבות או ספק חמש לדות - מביאה קרבן
אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו
חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי פפיה.

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת
זובה מחויבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה
לאכול קודש.

ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ -
ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות
נגעים⁹.

1 באן משקין, אלא כפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק
טהורה.

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד
המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51)
לקמן פט"ז וי"ח. (52) ואם נטהרה יטעו הרואים,
שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות
היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה
שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן
שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין,
והרי קבלה בדינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור,
אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין,
ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"ן].

3 יא. ספק⁵³ ידים⁵⁴, בין להתטמא בין לטמא אחרים
4 בין לטהרתן⁵⁵ - טהור, ביצד? היו ידיו טהורות
5 ולפניו שני פפרים טמאין⁵⁶, ספק נגע ספק לא נגע;
6 או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני פפרים טהורים,
7 ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה
8 ואחת טמאה ולפניו שני פפרים טהורים ונגע באחד
9 מהן, וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו
10 ידיו טהורות ולפניו שני פפרים, אחד טהור ואחד
11 טמא, ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק
12 בטהור נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת
13 טמאה ולפניו פפר טמא וכפר טהור ונגע בשניהן,
14 ספק טמאה בטמא והטהורה בטהור או טמאה
15 בטהור והטהורה בטמא - הידים פמות שהיו,
16 והפפרים פמות שהיו⁵⁷. וכן אם היו ידיו טמאות
17 והטבילין⁵⁸ או נטלן⁵⁹, ספק שהמים שטהרו בהן
18 פשרים לידים ספק שהן פסולין⁶⁰, ספק יש בהן
19 פשעור⁶¹ ספק אין בהן, ספק שהיה דבר חוצץ על
20 ידו ספק שלא היה - הרי ידיו טהורות.

(53) ידים פ"ב מ"ד. (54) דיני טומאת ידים, נתבאר למעלה
בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם
טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר
למעלה (פ"ח ה"א), שיריים אינם מתטמאים אלא מראשון
לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות
לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרתן". (58) לקודש
(ראה למעלה פ"ב הי"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים
שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה
ארבעה דברים הפוסלים את המים]. (61) שיעור לנטילה -
רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

21 יב. היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא -
22 אומרין לו שלא יעשה טהרות⁶² עד שישל שתי
23 ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שישל ידיו
24 - טהרותיו טהורות.

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא
מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' י"ט תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים פיצד? טמאה שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת להשאל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

(24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. (25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. ספק שתי רשיות פיצד? היה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע, או שהסיט²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט, אם היה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיה אחד מהן מטמא באהל והאהיל על אחד מהן ואין ידוע אי זה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל אומרין לו: אם טבלת, אין בך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה משבח; ואם לא טבל ועשה טהרות - הרי זה טהורות, שספק רשות הרבים - טהור.

(27) הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיטט כמשא. (29) ולפיכך טבול.

י. שרץ שנמצא שרוה³⁰ ומנח על גבי אכלין, וכן טלית שנמצאת בלוייה³¹ ומחט שנמצאת שבורה או חלודה³² בין הפלים - הרי אלו טהורין בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד; ואין אומרין: שמא אחר שנגע באכלין נשרף ואחר שנשטמאו הפלים במגע הטלית והמחט נשברה או החלידה ובלתה הטלית עד שטהרה³³, שכל הטמאות כשעת מציאתן.

(30) ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראוייה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שני עדים אומרין לו נטמא, והוא אומר טהור אני - הוא נאמן על ידי עצמו³⁴. ואף על פי כן, אין אומרין לו עסק בטהרות; אלא אם עשה טהרות - הרי הן טהורות, ויחוש לעצמו³⁵. עד אומר נטמא, ושנים אומרים לא נטמא, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים נטמא, ועד אחד אומר לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. ספק עומד ועובר פיצד? מצרע שיושב תחת האילן והטהור עובר, ספק האהיל עליו האילן וטמא ספק לא האהיל עליו; וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן¹⁰ והמצורע עובר תחתיו, ספק עומד המצורע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו טהור.

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדנו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזרקין. פיצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר לבין הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרין שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן כשעת מציאתן.

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ בפי החלידה ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מהלכת בו ונגע¹⁶ בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנשטלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראוהו חי בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלידה והנבלה בפי הפלג ובעברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן כמנחין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזורים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. (19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזורים". (22) אף על פי שבשעת הנקיור השרץ

23 טהורין. וכן כל שאין בו דעת להשאל, אף על פי
24 שנולד לו הספק ברשות היחיד - ספקו טהור.

(8) נזיר נז, א. (9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. (10) טהרות פ"ג מ"ו. (11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

25 ג. הסומא¹² והיטשן והמהלך בליילה - ספקן ברשות
26 היחיד טמא, מפני שיש בו דעת להשאל¹³. במה
27 דברים אמורים שכל שאין בו דעת להשאל ספקו
28 טהור? בשהיה הדבר שקול¹⁴ ואין שם חזקה; אבל
29 אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא¹⁵ - הרי זה
30 טמא. פיצד? תינוק¹⁶ טמא¹⁷ שנמצא בצד העסה
31 והבצק פדו - הרי העסה טמאה¹⁸, שדרך התינוק
32 לטפח¹⁹ ובכך היא חזקתו. ואין שורפין²⁰ על חזקה
33 זי.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. (20) אם הבצק היה תרומה או חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

34 ד. היו משקין²² טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה
35 או עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן -
36 חזקה²³ ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו²⁴.
37 היתה שם פרה, וביני המשקין והבצק פדי שחלתה
38 את לשונה - הרי הבצק טהור²⁵. ובשאר כל הבהמה
39 - פדי שתנגב את פיה²⁶. פחות מזה - הבצק טמא.
40 ואם היה כלב, אפלו היו משקין בצד הבצק - הרי
41 זה טהור; שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילף
42 לו אל המים²⁷. נמצא בבצק נקירת התרנגולין²⁸: אם
43 יש בין המשקין והבצק פדי שינגבו את פיהן
44 בארץ²⁹ - הבצק טהור; ואם לאו - טמא, שחזקתן
45 ששתו ונקרו בבצק במשקין שבפיהם. במה דברים

1 הרבים - הרי זה נטמא. עד אומר נטמא, ועד אומר
2 לא נטמא; אשה אומרת נטמא, ואשה אומרת לא
3 נטמא: ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים -
4 טהור³⁶.

(34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

יום ג' כ' תמוז ה'תשע"ט

פרק ששה עשר

(1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו בר"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

5 א. מפני מה² טהרו חכמים ספק טמא ברשות
6 הרבים? שהרי הצבור עושין פסח בטמא בזמן
7 שהטמאים מרבין³. אם טמא ודאית נדחית
8 מפניהן, קל וחומר לספק טמא; שאסור כל
9 הספקות מדבריהן, כמו שבארנו בהלכות ביאות
10 אסורות⁴. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד?
11 שהרי סוטה שנסתרה⁵, אף על פי שהדבר ספק -
12 הרי היא טמא לבעלה⁶ עד שתשתה⁷.

(2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. (4) פ"ח ה"ז. (5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. (6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". (7) מים המאררים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

13 ב. וכשם שהסוטה ובעלה שנים⁸, כך ספק טמא
14 בשנים; אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי
15 ספק טמאתם שם טהור ברשות הרבים. במה דברים
16 אמורים? בשהיה זה שנטמא בספק יש בו דעת
17 להשאל ולדרש ממנו מה ארע לו, כסוטה⁹; אבל
18 אם היה חרש או שוטה או קטן שאינו יודע להשיב
19 על הענין כששואלין אותו - הרי ספקו טהור.
20 פיצד¹⁰? חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת
21 להשאל שנמצאו בחצר או במבוי¹¹ שיש שם
22 טמא, וספק נגעו וספק לא נגעו - הרי אלו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ג' כ' תמוז – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל. (42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליה שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

ז. פֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה⁴³ שֶׁנֶּתַן עַל גִּבִּי הַדָּף וּמִדָּרְס⁴⁴ נֶתַן תַּחֲתָיו, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשִׁפְלָה שְׁלֹא יִגַּע בְּמִדְרָס, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם מְדֻרָּן⁴⁵, וּבֵא וּמָצָא הַכֶּכֶר בְּמָקוֹם אַחֵר⁴⁶ - הֲרִי הוּא בְּטִהָרָתוֹ⁴⁷; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: אָדָם בָּא וְנִטְלוֹ וְנִתְּנוֹ בְּמָקוֹם זֶה⁴⁸. וְאִם אָמַר: כִּרִּי לִי שְׁלֹא בָא אָדָם לְכָאן - טָמֵא; שְׂוֵדָאֵי נָפַל וְנִגַּע בְּמִדְרָס כְּשֶׁנָּפַל.

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. (45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

ח. תִּינוּק⁴⁹ שֶׁנִּמְצָא בְּצֵד בֵּית הַקְּבֻרֹת וְהַשּׁוֹשְׁנִים בִּידוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאֵין שָׁם שׁוֹשְׁנִים אֲלֵא בְּמָקוֹם הַטְּמֵאָה - סָפְקוֹ טָהוֹר⁵⁰, שְׂמָא אַחֵר לִקְטָן וְנִתְּנָם לוֹ⁵¹. וְכֵן חֲמוֹר הַעֹזֵם בְּבֵית הַקְּבֻרֹת - כְּלִי⁵² טָהוֹרִין, וְאִין אוֹמְרִין שְׂמָא נִתְּמַעַף בְּהֵן⁵³ וְנִגְעוּ בְּקֶבֶר, מִפְּנֵי שְׂאֵין בּוֹ דְּעַת לְשָׂאֵל, וְכִשְׁנִמְצָאוּ לֹא נִמְצָאוּ נוֹגְעִין⁵⁴, וְכָל הַטְּמֵאוֹת כְּשֶׁעַת מְצִיאתָן.

(49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום טומאה.

ט. תִּינוּק⁵⁵ שֶׁהָיָה תּוֹפֵשׁ בִּידוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שֶׁהָיָה רֹכֵב עַל גִּבִּי כְּתוּפוֹ שֶׁל אָבִיו - סָפְקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד טָמֵא⁵⁶, מִפְּנֵי שְׂאֵבִיו נִשְׂאָל עָלָיו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

י. וְאַרְבָּעָה סָפְקוֹת⁵⁸ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּתִינוּק: תִּינוּק שְׂאֵינִי זָכוֹל לְהֵלֵךְ שֶׁהִנְיַחְתּוּ אֹמֹו וּבָאָה וּמָצְאָתוּ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמָקוֹמוֹ - טָהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין שְׂמָא טְמֵאָה⁵⁹ בָּאָה וְנִשְׁקָתוּ וּגְפַפְתּוּ⁶⁰. הַתַּחֲלִיל הַתִּינוּק לְצֵאת וּלְהִכָּנֵס⁶¹ - בְּגִדָיו טָהוֹרִין, וְאִין מִדָּרְס כְּשֶׁאֵר בְּגִדֵּי עַם הָאָרֶץ⁶². וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָהוֹרִין - אִין עוֹשִׂין עַל גִּבִּיהֶן טָהוֹרֹת⁶³. הַגְּדִיל עַד שֶׁהָיָה בּוֹ דְּעַת לְשָׂאֵל - סָפְקוֹ טָמֵא בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד. הַגְּדִיל עַד שֶׁהָיָה בּוֹ דְּעַת לְשֹׁמֵר אֶת גּוּפוֹ⁶⁴ - אוֹכְלִין עַל גִּבּ גּוּפוֹ טָהוֹרֹת⁶⁵; יוֹדֵעַ

1 אֲמֹרִים? ³⁰ בְּשֶׁהָיָה הַמִּשְׁקִין צָלוּלִין, שְׂכַבּוּאָה שֶׁל
2 תִּינוּק נִפְרַת בָּהֶן; אֲכָל עֲכוּרִים³¹ - הַבָּצֵק טָהוֹר,
3 שְׂאֵלוֹ נִקְרוּ בַּמִּשְׁקִין - הִיָּה מָקוֹם הַמִּשְׁקִין נִקְרָא
4 בַּבָּצֵק. אִם הָיָה צָלוּלִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבָּצֵק בְּחֻזָּקָה
5 טְמֵאָה - אִין שׁוֹרְפִין עַל חֻזָּקָה זֹה, אֲלֵא תוֹלִין³².

(22) שם. (23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. (25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כדי שיתגנב", פירוש שיתגנב מאליה, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לגנב את הפה בלשונן. (27) כ"ר אליעזר בן יעקב שם. (28) שם. (29) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם. (30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הבדל בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילתם בלבד. (32) כ"ר יוחנן שם, שברייתא מסייעת לו.

ה. אִיזוֹ הִיא³³ חֻזָּקָה שְׁשׁוֹרְפִין עָלֶיהָ בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד? עֶסֶה בְּבֵית וְשָׂרְצִים וְצִפְרָדְעִים³⁴ מְטַפְּלִין שָׁם, וְנִמְצָאוּ חֲתִיכוֹת מִבְּשָׂרָן בְּעֶסֶה: אִם רַב הַמְטַפְּלִים שָׂרְצִים³⁵ - הָעֶסֶה טְמֵאָה וְתִשְׂרַף, וְאִם הָרַב צִפְרָדְעִים - טָהוֹרָה.

(33) שם, כ"ר יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשוננו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. הִיּוּ³⁶ טְמֵאוֹת וּטְהוֹרֹת³⁷ בְּצִדוֹ³⁸ אוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וְנִתְּעַטֵּף בְּטָלִיתוֹ וְסָפֵק נִגְעוֹ³⁹ סָפֵק לֹא נִגְעוּ בְּעַת שֶׁנִּתְּעַטֵּף: אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד - סָפְקוֹ טָמֵא⁴⁰; שֶׁסָּפֵק טְמֵאָה הַבָּאָה בִּידֵי אָדָם - נִשְׂאָלִין עָלֶיהָ⁴¹. אֲפִלּוּ בְּכָלִי הַמִּנְחָה עַל גִּבִּי קֶרֶקַע - הֲרִי הוּא פָּמִי שֵׁישׁ בּוֹ דְּעַת לְשָׂאֵל. וְאִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים - סָפְקוֹ טָהוֹר. וְאִם אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִגַּע⁴² - סָפְקוֹ טָמֵא.

(36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. (37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים

עם כל הפלים טמאין²⁰. המערה מפלי לכלי²¹
ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור, ואין אומרים
מהעליון נפל, אלא שפא בתחתון היה. מפני שהן
פלים ואין להן דעת לשאל. וכן כל פיוצא בזה.

(2) טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים - נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"י). (4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה בפי עורב פורח היא טומאה נזקת שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותיירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזקת]. (5) שם. (6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמתהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתנו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. (13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על בבא זו. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר. (16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. (17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושלא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים - טהור, לא החמירו חכמים כלי-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין

1 לשמור את ידיו⁶⁶ - אוכלין על גפן⁶⁷ טהרות. פיצד
2 בודקין אותו?⁶⁸ מטבילין אותו ונותנין לו חלין לשם
3 תרומה⁶⁹. אם יודע⁷⁰ לשמור את גופו - אוכלין אגב
4 גופו טהרות; ואם יודע לשמור את ידיו - אוכלים אגב
5 ידיו טהרות.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה". (60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?]. (61) בדפוס רומא: ולהכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). (63) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א). (67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שאלא לא ישמור אותם כראוי ויטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

יום ד' כ"א תמוז ה'תשע"ט

פרק שבעה עשר

(1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

6 א. כזית² מן המת בפי העורב, ספק האהיל³ על
7 האדם ועל הפלים ברשות היחיד ספק שלא האהיל
8 - הרי האדם טמא מספק, והוא שיהיה בו דעת
9 לשאל⁴, והפלים טהורים, מפני שאין להן דעת
10 לשאל. וכן הממלא⁵ בכלי ונתן בעשרה פלים⁶
11 ונמצא השרץ באחד מהן⁷ - הוא טמא⁸ והפלים⁹
12 טהורים, אף על פי שכלן ספק שפא השרץ בכלי
13 שפמלא בו היה תחלה¹⁰, מפני שהן פלים ואין בהן
14 דעת לשאל. ואם היה לכלי שפמלא בו אזנים¹¹,
15 הואיל ואפשר שפאצאו המים ויתאחר בו השרץ¹² -
16 כלן טמאים¹³. וכן הממלא בעשרה דליים¹⁴ זה אחר
17 זה ונתן בעשרה פלים, מדלי אחד¹⁵ לכלי אחר, ואין
18 ידוע הראשון מן האחרון¹⁶, ונמצא השרץ בכלי
19 אחד מהן - הרי התשעה פלים עם עשרת הדליים
20 טהורים¹⁷; שאני אומר: שפא בכלי זה¹⁸ היה השרץ
21 מתחתלו. ואם יש לדליים אזנים¹⁹ - הרי כל הדליים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' כ"א תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מוכן שאם נמצא באמצעית, טמאות כל החביות שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) ברור הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). (21) כאן - בשני כלים - ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

ד. היה³⁹ קוצה⁴⁰ זיתים מן המעטן⁴¹ ומעלה אותן לגג⁴², ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורים⁴³. נמצא במעטן - המעטן טמא⁴⁴. נמצא בין כתל לזיתים⁴⁵ - הזיתים טהורים⁴⁶. נמצא השרץ בתוף גוש של זיתים⁴⁷ והגוש בגג: אם בתוף שלשלת ימים⁴⁸ - אף המעטן טמא, שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה והשרץ בתוכו⁴⁹; ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג - הרי המעטן טהור, שפא בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוף השלשה ימים⁵⁰.

ב. קפה²² שנשתמש בה בטהרות ונמצא בה שרץ²³, אם יש לה שולים, או אֲזִנִים²⁴ אף על פי שאין לה שולים²⁵ - הרי כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות²⁶. אפילו היתה בדוקה²⁷ ומכסה, שפא עם הגבהת ידו מן הבדיקה נפל השרץ²⁸. ואפילו נשתמש בה בטהרות בזוית זו וטלטלה לזוית אחרת ונמצא בה השרץ - פלן טמאות²⁹; לפי שמחזיקין טמאה במקום למקום³⁰ לתלות, אכל לא לשרף.

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם זזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט "כין" אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'כסף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדידנו (יבמות מב, ב) שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו שסידר את ה'סתם']. (אינני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין חוששים שמא נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך שלושת הימים.

ג. הזולף³¹ את הבור³² וממלא ממנו חביות: אם היה משקיץ כל חבית וחבית בבור וממלא אותן, ונמצא השרץ בראשונה³³ - פלן טמאות³⁴. נמצא באתרוגה - היא טמאה וכלן טהורות; שאני אומר: אחר שפלא את הראשונות נפל שרץ לבור³⁵. היה זולף בכלי ונותן לתוף החביות עד שמלאן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא בלבד טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: בזה בלבד נפל השרץ³⁶ או היה בה עד שלא זלף לתוכה. לפיכך, אם היה בודק כל חבית מהן ואחר כך נותן בה היין ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - פלן טמאות³⁷. וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הפל טמא³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה - נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ - תולים שלא בדק יפה,

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העפסה ונמצא שרץ במקרצת⁵³ - המקרצת לבודה טמאה⁵⁴. נמצא בעפסה - העפסה לבודה טמאה⁵⁵. נמצא בתוף המקרצת - אף העפסה טמאה⁵⁶.

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' כ"ב תמוז – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

סֶפֶק שֶׁרֵץ סֶפֶק צִפְרָדֶּע - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב שֵׁישׁ
בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן. זֶה הַכֶּלֶל: בְּנִמְצָא⁷⁰ הַלֵּךְ
אַחֵר הָרֵב.

(67) שם. (68) מושלך בחצר. (69) בין לקולא ובין לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות – טמא, מפני שנבילות מושלכות שכיחות יותר משחוטות מושלכות. (70) להוציא בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"א).

ט. הָאִשָּׁה⁷¹ שֶׁמִּגְבַּת גִּבְבָּהּ⁷² בְּחֶצֶר, וְנִמְצָא שֶׁרֵץ בְּתוֹךְ גִּבְבָּהּ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שֶׁאֵין הַשֶּׁרֶץ מִטְמֵא בְּמִשְׁאֵהָ⁷³. נִמְצָא עַל גְּבִי גִבְבָּהּ - הָרִי זֶה טְמֵאָה, שֶׁמֵּא נִגְעָה בּוֹ. הֵיתָה כּוֹבֶרֶת⁷⁴ בְּכִבְרָה וְנִמְצָא שֶׁרֵץ בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִבְרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁵. נִמְצָא עַל גְּבִי הַכִּבְרָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה, שֶׁמֵּא נִגְעָה בּוֹ, וְכָל סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְמֵא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷⁶.

(71) שם פ"ג ה"ג. (72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא – זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. (73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו. (74) מנקה גרעינים. (75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. (76) למעלה פט"ז.

יום ה' כ"ב תמוז ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד – טמא, ברשות הרבים – טהור וכיבוד.

א. כָּל שֶׁאֲתָה יָכוֹל לְרַבּוֹת סִפְקוֹת וְסִפְקֵי סִפְקוֹת, בְּרִשּׁוֹת הָרֵבִים - טְהוֹר, בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְמֵא. מִיָּצֵד?
נִכְנָס לְמִבּוֹיֹת וְהִטְמֵאָה בְּחֶצֶר, סֶפֶק נִכְנָס לְחֶצֶר סֶפֶק לֹא נִכְנָס; טְמֵאָה בְּבֵית, סֶפֶק נִכְנָס לְבֵית סֶפֶק לֹא נִכְנָס; וְאִפְלוּ נִכְנָס, סֶפֶק שֶׁלֹּא הֵיְתָה שֶׁם סֶפֶק הֵיְתָה שֶׁם; וְאִם תֹּאמַר הֵיְתָה שֶׁם בְּעֵת שֶׁנִּכְנָס, סֶפֶק יֵשׁ בָּהּ בְּשֶׁעוֹר סֶפֶק אֵין בָּהּ; וְאִם תֹּאמַר יֵשׁ בָּהּ, סֶפֶק שֶׁהִיא טְמֵאָה סֶפֶק אֵינָה טְמֵאָה; וְאִפְלוּ הִיא טְמֵאָה, סֶפֶק נִגְעָה סֶפֶק לֹא נִגְעָה - סֶפֶקוֹ טְמֵא³, שֶׁהִמְכּוֹי רִשּׁוֹת הַיָּחִיד.

(2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכן. (3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקן: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות – טומאה.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה. (53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

ו. אֶכֶל טְמֵא⁵⁷ שֶׁנִּמְצָא גִרְעִינָה שְׁלוֹ⁵⁸ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר אוֹ עַל גְּבִי תְּבִשִׁיל רֹתַח, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלֶיהָ מִשְׁקָה טוֹפָח⁵⁹ - הָרִי הֵן⁶⁰ טְמֵאִים⁶¹; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר: הָאֶכֶל כָּלוּ נָפַל שֶׁם וְנִמּוֹחַ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר אוֹ מִחֻמַּת הָרְתִּיחָה וְנִשְׁאַרָה גִרְעִינָהּ. נִמְצָאת הַגִּרְעִינָה עַל גְּבִי הַכֶּפֶר אוֹ בְּתוֹךְ תְּבִשִׁיל צוֹנֵן - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ עָלֶיהָ מִשְׁקָה⁶²; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר: גִּרְעִינָה זֹו לְבִדָּה נִפְלָה אַחֵר שֶׁאֶבֶד הָאֶכֶל מֵעָלֶיהָ, שֶׁהָרִי אֵינָה מִטְמֵאָה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [נמצאו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא – כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב – גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן – גרעינה של גפת). (59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח – טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח – טהורה". ופירושה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".]

ז. הֵיּוֹ⁶³ בְּבֵית אֶכְלִין טְמֵאִין וְאֶכְלִין טְהוֹרִים וְנִמְצָאת גִרְעִינָה בְּבֵיתָ⁶⁴ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב⁶⁵. וְכֵן אִם הֵיּוֹ⁶⁶ דְּמִים טְהוֹרִים וְדְּמִים טְמֵאִים בְּתוֹךְ הַבֵּית וְנִמְצָא דָם עַל הָאֶכֶל - הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב. מַעֲשֶׂה הָיָה בְּכֶפֶר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְצָא עָלָיו דָּם, וְכֹא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְטְהוּרָהוּ. שֶׁאִפְלוּ נֹאמַר: דָּם שֶׁרֵץ הוּא, הָרִינִי אוֹמֵר: דָּם שֶׁרֵץ חֵי הוּא, שֶׁהוּא טְהוֹר.

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים – הם טהורים (ראה ביאור הגר"א ו'זר זהב' (שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

ח. עִיר⁶⁷ שֵׁישׁ בָּהּ נִבְלוֹת וְשַׁחוּטוֹת - בְּשֶׁר הַנִּמְצָא בָּהּ⁶⁸ הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב⁶⁹. וְכֵן אִם הָיָה הַנִּמְצָא בָּהּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' כ"ב תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו שרץ¹⁷. אפלו כפדו¹⁸ ולא בדרקו - הרי זה מטמא
למפרע מקדם הכבוד. במה דברים אמורים?
שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא
למפרע אלא עד שעה שאפשר שימות בה ויהיה
עתה לח בעת שנמצא¹⁹.

ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה
הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד
היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון
שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי
שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם
עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן
הרקין הנמצאים שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו,
ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו -
תולין²⁰ עליו את התרומה, מפני שהן שני ספקות²¹:
ספק בטהור נגע ספק בנמצא; ואם תאמר בנמצא,
ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרקין
ברשות הרבים: אם היו גבוהין ומנחין שם ונגע
באחד מהן - ספקו טהור; נשא אחד מהן - תולין
עליו, שהרי משנשא אינו מנח ברשות הרבים; וכן
אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרק הלח - תולין
עליו, שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה
ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו,
שאם נגע ברק הנמצא או נשא או הסיטו בכל
מקום²² - שורפין עליו את התרומה, פבית הפרס
וכיצא בה ששורפין על ודאי מגען²³ בכל מקום.

(20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם
באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא
שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן,
כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין
ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו
חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדרים שנמנו שם.

ו. מי שישב ברשות הרבים ובא אחד²⁴ ודרס על
בגדיו או שרקק ונגע²⁵ הרק - על רקו שורפין
את התרומה²⁶, ועל בגדיו הולכין אחר הרב: אם רב
העיר טמאין²⁷ - בגדיו מדרס, ואם רב העיר טהורים
- הרי הוא טהור.

(24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב.
(26) כדין ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן
הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר
לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה
שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה
יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם
כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה.
וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מי שאבד לו פלי ומצאו ברשות היחיד - הרי זה

ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות
היחיד, ונגע באחד מהן ואינו ידוע אי זהו - ספקו
טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים
ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק
ברשות הרבים - טהור, עד שיאמר נטמאתי בודאי;
וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שיאמר ודאי
שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁵ ועצם נבלה⁶
ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית
הפרס⁷ או מארץ העמים⁸, ונגע באחד מהן או
הסיטו⁹, ואין ידוע במה נגע מהן¹⁰ ובמה¹¹ הסיט;
פזית מן המת ופזית מן הנבלה, והאהיל על אחד
מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האהיל; שני שבילין,
אחד טהור ואחד טמא¹², הלך באחד מהן ואין ידוע
באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרף, ואין ידוע
אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד
טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי
זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

(4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמטמאים במגע
ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה
ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר
וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ,
שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיזו. דין
הסיט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם
בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון
שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. המוצא מת משפכ¹³ לרחבו של דרך אם היה
שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא
לתרומה, שחזקתו שנגע¹⁴; היה לו מקום לעבר, או
שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו
ופרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב
הדרך - הקבר מצרפו¹⁵, והעובר שם¹⁶ טמא. שאין
זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

(13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת
שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי
נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון
שנטה לצדי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת,
ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור.
וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים
בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק
ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם
חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע
לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה].
(15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה.
(16) ואפילו הוא ידוע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין
שם כלום מן המת.

ד. שרץ שנמצא במקווי - מטמא למפרע עד העת
שיאמר: בדרקתי את המקווי הזה ביום פלוני ולא היה

מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור
של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור
של זין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור
קולטת.

יום ו' כ"ג תמוז ה'תשע"ט

פרק תשעה עשר

(1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד
מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד
טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו
הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע
כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות
מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו
בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שני שבילין², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך
באחד מהן ואין יודע באי זה מהן הלך⁵, ועשה
טהרות ונאכלו⁶, והיה שלישי ושביעי וטבל וטהר⁸,
והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם
קיימות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שבודאי
שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר בינתיים¹³
- הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן
טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני
השבילין. וכן השרץ¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷
ואין צורתן נפרת ואין יודע אי זהו השרץ, ונגע
באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו, וטבל, ונגע בשני
ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קיימות
הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בינתיים¹⁸
- הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

(2) טהרות פ"ה מ"ג. (3) טומאת מת. (4) ושניהם ברשות
הרבים. (5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או
הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש
הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב
לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך
בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. (6) כדין, שספק
טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. (7) אע"פ שמן הדין
הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה
פט"ו ה"ט). (8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום
שמטמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). (9) מפני
שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. (10) ואחת
מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. (11) אף-
על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם
שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן.
(12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. (13) והראשונות קיימות.
(14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו
בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו
במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן
קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות

טמא מדרס וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים
ומצאו ברשות הרבים: אם אבדו ביום ומצאו לבו
ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, בלילה
ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום של אחריו
- הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו
הלילה או מקצתו - טמא.

ח. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים, אף על פי
שעבר עליו הלילה - טהור. הניחו או שכחו ברשות
היחיד - הרי זה טמא מדרס וטהור מטמא מת.
ומפני מה לא התמירו בשוכח ומניח פמאבד? מפני
שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו עליו.
ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני
שהוא בחזקת שומר.

י. השוטח פלים ברשות הרבים - הרי אלו טהורין;
וברשות היחיד - טמאים, שמא נגעו בהן טמאים.
ואם היה משמרן - טהורין. נפלו והלך להביאם -
טמאים, מפני שנעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו כליו
ברשות היחיד ומצאן אפלו בו ביום - הרי הן מדרס
וטמא מת, כמו שבארנו.

יא. שוטה אחת בעיר או נכרית - כל הרקין שבעיר
בחזקת טמאה לעולם בכל מקום.

יב. מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו
בספינה: אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה - כליו
טהורין, ואם לאו - ישאלנה.

יג. מי שישן ברשות הרבים ועמד - כליו טהורין.

יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה ואין יודע אם
חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת - הרי זה טמא,
שכל הטמאות כשעת מציאתן. ואם ראוהו חי
בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות
הרבים וטהור.

טו. המסכן ברשות היחיד ונתעלה, ואין יודע אם
מת או עדין הוא חי, והוציא והוה לרשות הרבים
והזרו והכניסוהו לרשות היחיד: כשהוא ברשות
היחיד - ספקו טמא, וכשהוא ברשות הרבים -
ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מסכן והוליכוהו
מעיר לעיר במטה, והיו כתות מתחלפות תחתיו,
ובאחרונה נמצא מת, ולא טמאו חכמים אלא פת
אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צנורא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ד תמוז - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלמעהל בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

ד. שְׁנֵי שְׂבִילִין³¹, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְהִלְכוּ בָהֶן שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד טָהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טָמֵא, אִפְּלוּ הֵיחָד הָאֶחָד תְּלוּי - הָרִי זֶה הַטָּהוֹר תּוֹלָה בְּתֵלוּי, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטָּהוֹר הִלָּךְ בְּשִׁבִּיל הַטָּהוֹר וְהָרִי הוּא בְּטִהְרָתוֹ, וְזֶה הַתְּלוּי הִלָּךְ בְּשִׁבִּיל הַטָּמֵא. וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַלּוּ שְׁנֵיהֶן כֶּאֱחָד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשע"ט

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

א. כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּת הָרַבִּים לְעֻנֵּן שִׁבְתָּ², כָּן הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים לְעֻנֵּן טִמְאָה³.

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. אֶרְבַּע אַמּוֹת⁴ הַסְּמוּכּוֹת לְרְשׁוּת הָרַבִּים - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְטִמְאָה⁵. וְכֵן הַפְּרָמְלִית⁶, כְּגוֹן הַיָּם וְהָאֶצְטוּגִית⁷ - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְטִמְאָה⁸.

(4) בבא-בתרא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב'רמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש, אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה. (8) מפני שאי-אפשר להיסתר בה.

ג. יֵשׁ שָׁם⁹ מְקוֹמוֹת¹⁰, שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשִׁבְתָּ - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְעֻנֵּן טִמְאָה¹¹. וְאֵלּוּ הֵן: הַשְּׂבִילִין הַמְּפֻלְשִׁין לְשִׁיחִין וְלִבְרוֹת וְלִגְתוֹת¹²; וְהַפְּקָעָה¹³ הַמְּקַפֶּת גְּדֵר בִּימּוֹת הַחֲמָה¹⁴; וְכִסְלִיקִין¹⁵ מְלָכִים, שֶׁהוּא בְּנֵן רֶחֶב הָרֶבֶה לְעַמֹּד בּוֹ אֲנָשִׁי הַמְּרַבֵּה¹⁶ וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הָרֶבֶה פְּתוּחִים לְרְשׁוּת הָרַבִּים; וְהַפּוֹרֵן, וְהוּא הַבְּנֵן הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחֶצֶר, שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפֶתַח אַחֵר. וְכֵן מְבֹאֵר¹⁷

טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחון להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

ב. שְׁנֵי שְׂבִילִין¹⁸, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הִלָּךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וְכֹא חִבְּרוּ וְהִלָּךְ בְּשֵׁנֵי וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם בָּאוּ וְנִשְׁאַלּוּ זֶה אַחֵר זֶה - מוֹרִין לְכָל אֶחָד מֵהֶן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ שֶׁהוּא טָהוֹר; בָּאוּ שְׁנֵיהֶן כֶּאֱחָד, או שְׂבָא הָאֶחָד וְשָׂאֵל עָלָיו וְעַל חִבְּרוֹ¹⁹ וְאָמַר: שְׁנַיִם הֵינּוּ וּבְשֵׁנֵי הַשְּׂבִילִים הִלְכְנוּ וְשִׁבְתִּי טְהוֹרוֹת עֲשִׂינוּ - הָרִי שְׁנֵיהֶם טָמֵאִין, וְטְהוֹרוֹת שַׁעֲשׂוּ נִשְׂרָפוֹת²⁰. וְכֵן²¹ אִם נִטְמְאוּ בְּטִמְאָה קְלָה. כִּיצַד? שְׁנֵי כְּפָרִים²², אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, אָכַל אֶת אֶחָד מֵהֶם²³ וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וְכֹא חִבְּרוּ וְאָכַל אֶת הַשְּׁנֵי וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם נִשְׁאַלּוּ זֶה אַחֵר זֶה - שְׁנֵיהֶן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק דְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁴, שֶׁהוּא מְכַלל הַסְּפִיקוֹת שֶׁטְהָרוּ חֻכְמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁵; נִשְׁאַלּוּ שְׁנֵיהֶן כֶּאֱחָד או שֶׁנִּשְׁאַל עָלָיו וְעַל חִבְּרוֹ - שְׁנֵיהֶן טָמֵאִין מִסֶּפֶק, וְטְהוֹרוֹתָם נִשְׂרָפוֹת, שֶׁהָרִי וְדָאִי אֶחָת מֵהֶן טָמֵא. וְאִפְּלוּ כְּכָר אֶחָד²⁶ טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַּב בְּטִמְאָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין - כָּלָן טָמֵאִין²⁷ וְנִשְׂרָפוּ.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י, א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבירו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמורנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [ב'תוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות" (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פ"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמוז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

ג. כְּכָר טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַּב בְּפָרוֹת טְהוֹרִין, וְכֹא חִמְּשָׁה בְּנֵי אָדָם²⁸ וְאָכְלוּ חִמְּשָׁה כְּפָרוֹת מֵהֶן, וְכֹא חִמְּשָׁה בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵים וְאָכְלוּ חִמְּשָׁה הַנִּשְׂאָרִים - הָרָאוּשׁוֹנִים טָמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן אֲנָשִׁים אַחֲרֵים שִׁיתָלוּ בָהֶן²⁹; וְהַחֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים הָאֲחֵרוֹנִים טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בְּרָאוּשׁוֹנִים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה,

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ד תמוז – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בשדות, ובני אדם נכנסים לתוכם לקצור את התבואה וגם לטייל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לטומאה. (30) רבא בבבא-בתרא קנג, ב. (31) בבבא-בתרא שם, הגירסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. (32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות היחיד. (33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה לקמן ה"י. [ביאור זה הוא על-פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים אחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. (34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד. (35) הגשם השני שזמנו מתחיל בעשרים ושלושה במרחשון (רבינו בהל' נדרים פ"ו ה"א). (36) משנה, שם פ"י, מ"ח. ופירש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. (37) הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). (38) מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

21 ז. כָּרַם³⁹ שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצְרִים⁴⁰ - רְשׁוֹת הַיְחִיד⁴¹, וּלְאַחַר
22 הַבּוֹצְרִים⁴² - רְשׁוֹת הָרַבִּים לְטַמְאָה. אֵימָתִי?⁴³ בְּזִמָּן
23 שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שְׁכֻנְגָדָה⁴⁴.
24 שָׂאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת חוּץ מֵאלוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ דִּינָם - כָּשֵׁם
25 שֶׁהֵן רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשִׁבְתָּה, כִּךָּ הֵם רְשׁוֹת הַיְחִיד
26 לְטַמְאָה.

(39) שם. (40) המקומות שלא נבצרו עדיין. (41) מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחשדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבוצרים, שהגפנים חוצצים. (42) השטח שנבצר. (43) לאחר הבוצרים דינו כרשות הרבים? (44) ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים ('תפארת ישראל'). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבוצרים. ואולי מדובר כשאין שם בוצרים.

27 ח. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׂאִינָן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְשִׁבְתָּ, וְאָף
28 עַל פִּי כֵן הֵן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְטַמְאָה, מִפְּנֵי שְׂאִין הָעֵם
29 מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן.⁴⁵ וְאֵלּוּ הֵן: הָאֵילָנוֹת, וְחוּרֵי רְשׁוֹת
30 הָרִבִּים אִף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.⁴⁶
31 בִּיַּצֵּד? אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים וְטַמְאָה
32 בְּתוֹכוֹ,⁴⁷ עֲלָה לְרֹאשׁוֹ, סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע -
33 סָפֵקוּ טַמְאָה.⁴⁸ הַכִּנִּים יִדְּרוּ⁴⁹ לְחוּרֵי⁵⁰ שֵׁשׁ בּוֹ טַמְאָה,
34 סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע - סָפֵקוּ טַמְאָה.⁵¹

(45) לענין תומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. (46) מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. (47) בתוך הענפים. (48) אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. (49) האדם העומד ברשות הרבים. (50) שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. (51) שאין רבים מצויים שם.

ט. חֲנוּת⁵² שָׁהָיָה טְמֵאָה⁵³ וּפְתוּחָהּ לְשֹׁת הָרִבִּים,
סֶפֶק נִכְנָס סֶפֶק לֹא נִכְנָס - סִפְקוֹ טְהוֹר⁵⁴; שָׁבַל
הַחֲנוּת בָּמוֹ שָׁרֵץ הַמָּנָח בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, שִׁסְפֵּק מִגְעוֹ
טְהוֹר. הֵיוּ שְׁנֵי חֲנִיּוֹת, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה,

1 הַיּוֹרְדִים לֵאמֹר אוֹ לָנֶהָר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין 18
2 מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן, וְרַבִּים¹⁹ מִטְּפָסִין וְעוֹלִין בָּהֶן,
3 וְהַיְמִימוֹסוֹת²⁰ וְהַמְרָחֲצוֹת²¹ - הֵרִי הֵן כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים
4 לְטִמְאָה. וְכֵן כָּל הָעוֹרָה²² - כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְטִמְאָה.

9) יש במציאות (סיגנון ערבי). (10) שם מ"רטר. (11) לא בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין טומאה. (12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושביל עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות (רבינו בפירושו למשנה). (13) שטח גדול במישור שיש בו הרבה שדות. (14) ובאים לשם פועלים לקצור את התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים. (15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס". (16) הממונים על מרכבות המלך. (17) תוספתא פ"ז ה"ד. (18) גדירות משני צידיהם המכבידות את הכניסה. (19) פירוש, אם רבים. (20) צ"ל: והדימוסות. פירוש, מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה. (21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. (22) שבבית המקדש (פסחים יח. ב.).

5 ד. גִּנּוֹת הָעִיר²³ שֶׁהָרָךְ הָעִיר עוֹבְרָת עָלֶיהֶן - רְשׁוֹת
6 הָרָבִים לְטִמְאָה.

23) תוספתא, שם.

7	ה. הגנה ²⁴ , בזמן שהיא משתמרת ²⁵ - רשות היחיד,
8	ובזמן שאינה משתמרת - רשות הרבים לטמאה. וכן
9	בסילקי גדולה ²⁶ , בזמן שפותחין אותה - רשות
10	הרבים לטמאה, ובזמן שנוצלין אותה - רשות
11	היחיד לכל.

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו לה בני אדם. (26) שננעלת בלילה ונפתחת ביום.

12 ו. הַבִּקְעָה²⁷ הַמִּקְפֶּת גָּדַר בַּיְמֹת הַגְּשָׁמִים - רְשׁוֹת
13 הַיְחִיד לִשְׁבֶּת וּלְטִמְאָה²⁸; וְאִם לֹא הָיְתָה מִקְפֶּת -
14 הָרִי הִיא רְשׁוֹת הַיְחִיד לְטִמְאָה בְּלִבָּד²⁹. וּבִקְעָה
15 שְׁעֵבְרָו³⁰ עָלֶיהָ בַּיְמֹת³¹ הַגְּשָׁמִים³² - הָרִי הִיא רְשׁוֹת
16 הַיְחִיד לְטִמְאָה אֲפֹלוּ בַּיְמֹת הַחֲמָה³³. וְאִלוּ הֵן³⁴
17 יְמֹת הַחֲמָה? מִשְׁתַּעֲקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאִלוּ הֵן
18 יְמֹת הַגְּשָׁמִים? מִשְׁתַּרְדֵּר רְבִיעָה שְׁנִיָּה³⁵. בֵּין
19 הָעֲגוּלִים³⁶ שֶׁל עֲנָבִים לְזִיגִין³⁷ - רְשׁוֹת הָרָפִים
20 לְטִמְאָה³⁸.

משנה טהרות פ"ד, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א). (28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשדות, כדי שלא לדרוס את התבואה. (29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בהל' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה

63) פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. (64) ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. (65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. (66) כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. (67) חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.

- יב. חמור⁷⁰ ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע⁷¹ ספק לא נגע - ספקו טהור. פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא⁷². וכן סלע המונח ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע⁷³, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

(70) שם. (71) אדם. (72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

- יג. היתה⁷⁴ זב רוכב על חמורו וזה⁷⁵ רוכב על חמורו ומהלכין בדרך, ספק נגע בזב ספק לא נגע; תינוק טמא מרכב על כתפו של אביו ותינוק טהור מרכב על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק לא נגע; חבילה על כתפו והרק מרדק בפתל⁷⁶, ספק נגע ספק לא נגע; בלים שטוחין ברשות הרבים למעלה מעשרה⁷⁷ והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא הסיט⁷⁸ - הפל טהור⁷⁹.

(74) שם ה"ג. (75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזוי. (79) ואפילו אם הוא זב שטמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".

בריה רחמנא דסייען

- 1 ונכנס לאחת מהן, ספק לטמא נכנס ספק לטהור - ספקו טמא; שזה ספק רשות היחיד⁵⁵, שהחנות רשות היחיד. וכן בקעה⁵⁶ בימות הגשמים שיש בה שדות הרבה, ובה שדה אחת טמאה ואחת טהורה, ואמר: נכנסתי לבקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה או לא נכנסתי - ספקו טמא; שספק טמאה ברשות היחיד, אפלו ספק ביאה - טמא⁵⁷.

(52) שם פ"ו מ"ג. (53) מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל. (54) פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנות הטמאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירושו). (55) מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) שם מ"ה. (57) נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע - טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.

- 8 י. מקום⁵⁸ שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים⁵⁹ וחזר ונעשה רשות היחיד⁶⁰ - כשהוא רשות היחיד ספקו טמא, וכשהוא רשות הרבים ספקו טהור.

(58) שם מ"א. (59) כגון שמכרו לרבים. (60) חזר וקנאו מהרבים (תפארת ישראל). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

- 12 יא. דברים⁶¹ שהן ברשות הרבים - הרי הן ברשות הרבים. כיצד? קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים⁶² והטמאה בתוכה, ספק נגע⁶³ ספק לא נגע - ספקו טהור⁶⁴. הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא⁶⁵. היתה פנישה⁶⁶ נתונה על כתפו, וקפר תרומה פרוף בסיב⁶⁷ או בגר ונתון לתוכה, ספק נגע בה אחר⁶⁸ ספק לא נגע - ספקו טמא⁶⁹.

(61) תוספתא, שם פ"ו ה"ב. (62) שיעור רשות היחיד.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ח-כ"ד תמוז תשע"ט

- 36 להוציא ממון בעדות עד אחד, אפלו היתה בתכלית הפשרות, והוא אמרו תעלה: "לא-קום עד אחד באיש לכל-עון ולכל-חטאת" (דברים יט, טו) אמרו (ספרי שם):

יום ראשון י"ח תמוז ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רפח.

35 המצוה הרפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלענוש או

יום חמישי כ"ב תמוז ה'תשע"ט**מצות עשה קפ.**

המצוה המְשַׁלֶּימָה מֵאָה וּשְׁמֹנִים — הַצּוּי 36
שֶׁנִּצְטוּנוּ לַעֲנוֹשׂ אֶת-הַעֲדִים שֶׁהָעִידוּ שֶׁקָּרָם שְׁמֹמָה 37
לַעֲשׂוֹת בַּעֲדוֹתָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְעִשִּׂיתָם לוֹ כְּאֲשֶׁר 38
זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו" (דברים יט, יט) וְזֶהוּ דִּין עֲדִים 39
זוֹמָמִין: אִם הָעִידוּ לְהוֹצִיא מִמּוֹן — נוֹצִיא מֵהֶם כְּמוֹהוּ; 40
וְאִם הָעִידוּ עַל מֶה שֶׁמַּחֲבִיב מִיתָה — נִמִּיתָם בְּאוֹתָהּ 41
הַמִּיתָה; וְאִם הָעִידוּ עַל מֶה-שֶׁמַּחֲבִיב מְלָקוֹת — נִלְקָה 42
אוֹתָם. וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְהִשְׁאֵלוּת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ 43
בָּהּ וְכִיצַד יִתְקַנְּסוּ שֶׁהָעֲדִים יִהְיוּ זוֹמָמִין וְיִדְּנוּ אוֹתָם בְּדִין 44
זֶה, בְּמִסְכַּת מִכּוֹת. 45

יום שישי כ"ג תמוז ה'תשע"ט**מצות עשה קעד.****מצות לא תעשה שיב. שיג. שיד.**

הַמִּצְוָה הַקַּע"ד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּנוּ לְשַׁמֵּעַ לְבֵית דִּין 36
הַגָּדוֹל וְלִנְהַג עַל פִּיהֶם כָּל אֲשֶׁר יֵצִיאוּ בְּעִנְיָנוּ אֲסוּר 37
וּמִתָּר. וְאֵין חֲלוּק בֵּינָה בֵּין דָּבָר שֶׁקִּבְּלוּהוּ בְּקִבְּלָהּ (אִישׁ 38
מִפִּי אִישׁ עַד מִשָּׁה רַבִּינוּ), וּבֵין דָּבָר שֶׁלְּמִדּוּהוּ בְּאַחַת 39
הַמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, אוֹ דָּבָר שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו 40
כְּדֵי לְגַדֹּר פְּרָצָה (גִּזְרוֹת חֲכָמֵינוּ שֶׁהֵם סִיג לְתוֹרָה), אוֹ 41
בְּהִתְאָם לְאַיִנָּה מִצָּב שֶׁהוּא (לְפִי צִרְכּוֹ הַרוּחָנִים שֶׁל הַדּוֹר), 42
מִמֶּה שֶׁנִּרְאָה לָהֶם כְּכֹחַ וְשִׁישׁ בּוֹ חֲזוּק לְתוֹרָה — כָּל-זֶה 43
חֲכָמִים אָנוּ לְקִימוֹת וְלַעֲשׂוֹתוֹ וְלִנְהַג עַל פִּי דְבָרֵיהֶם, בִּלְ 44
נַעֲבֹר עֲלֵיהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר 45
יֵרֹדֶף וְגו'." (דברים יז, יא). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת שׁוּפְטִים): 46
"וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה — זֶה מִצְוַת 47
עֲשֵׂה". וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף סִנְהֶדְרִין (פז).

הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ב — הַצּוּי שֶׁהִתְחַנֵּן מִלְּחֲלוּק עַל 36
בְּעַלֵּי הַקִּבְּלָהּ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם (חֲכָמִים שֶׁמֵּהֶם אָנוּ מִקְבִּלִים 37
תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה) וּמִלְּסוּר מִכָּל-מֶה-שִּׁיִּצּוּ בְּמַעֲשֵׂי הַתּוֹרָה 38
וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִסּוּר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לָךְ" (שם) 39
וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת שׁוּפְטִים שם): "לֹא תִסּוּר וְגו' — זֶה 40
מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה". וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה — וְהוּא זָקֵן 41
(חֲכָם) מִמֶּרָא (פִּי הַסִּנְהֶדְרִין וּמִדֵּינָה כְּדַעְתּוֹ) — חֲכָם חָנֵן, 42
בְּתַנָּאִים הַמְּקַבְּלִים הַמְּבַאֲרִים בְּסוֹף סִנְהֶדְרִין (פז), וְשֵׁם 43
נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ג — הַצּוּי שֶׁהִתְחַנֵּן מִלְּהוֹסִיף 36
בְּתוֹרָה לֹא שֶׁבִּכְתָּב וְלֹא שֶׁבְּעַל-פֶּה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: 37
"לֹא-תִסֵּף עָלָיו" (שם יג, א). וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּכִמְהָ 38
מְקוֹמוֹת (רַאשׁ הַשְּׁנָה כח: וְעוֹד): "עוֹבֵר עַל בְּלִתְּוִסִּיף", 39
"עוֹבֵר עַל בְּלִתְּוִסִּיף".

1 "לְכָל-עוֹן אֵינוֹ קָם, אֲבָל קָם הוּא לְשִׁבּוּעָה" (שֵׁם יג עב
2 אַחַד נִגַּד כְּפִירַת הַנִּתְבַּע בְּחֹב הַתּוֹבָע — חֵיִיב שְׁבֻעָה). וְכֵן
3 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמְקוֹמוֹת מְפֻזָּרִים בִּיבְמוֹת וּבְתַבּוֹת
4 וְסוֹטָה וְגִטִּין וְקִדּוּשִׁין וּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּסֶדֶר גְּזִיזִין.

יום שני י"ט תמוז ה'תשע"ט**מצות לא תעשה רפז.**

5 הַמִּצְוָה הַרפ"ו — הַצּוּי שֶׁהִתְחַנֵּן הַדִּין מִלְּקַבֵּל
6 עֲדוֹת בַּעַל עֲבָרָה וְלַעֲשׂוֹת עַל פִּי עֲדוֹתָיו וְהוּא אָמְרוּ
7 יִתְעַלֶּה: "אַל-תִּשֶׁת יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהִיּוֹת עִד חָמָס" (שְׁמוֹת
8 כג, א) בָּא הַפְּרוּשׁ (מִכִּילַת פֶּרֶשׁת שׁוּפְטִים): "אַל-תִּשֶׁת
9 רָשָׁע עִד, אַל-תִּשֶׁת חוֹמָס עִד" — לְהוֹצִיא אֶת-הַחֲמִסָּנִים
10 (הַמוֹצִיא חֲפֵץ בְּכַח וּמִשְׁלֵם לוֹ תַּמּוֹרֶת) וְאֶת-הַגְּזֵלָנִים שֶׁהֵן
11 פְּסוּלִין לְעִדוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יָקוּם עִד-חָמָס בְּאִישׁ" (וְעִבְרַת
12 הָרַע מִקְרִבָּר — דְּבָרִים יט, טז), וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
13 בְּפֶרֶק ג' מִסִּנְהֶדְרִין (כז).

יום שלישי כ' תמוז ה'תשע"ט**מצות לא תעשה רפז.**

14 הַמִּצְוָה הַרפ"ז — הַצּוּי שֶׁהִתְחַנֵּן הַדִּין מִלְּקַבֵּל עֲדוֹת
15 הַקְּרוֹבִים, זֶה לִנְהַג אוֹ זֶה נִגַּד זֶה (לְטוֹבָת קְרוֹבִים אוֹ לְרַעְתּוֹ),
16 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִמְתּוּ אֲבוֹת עַל-בָּנִים וּבָנִים לֹא
17 יִמְתּוּ עַל-אֲבוֹת" (דְּבָרִים כד, טז). בָּא הַפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל בְּסִפְרֵי
18 (פֶּרֶשׁת כִּי תִצָּא שֵׁם): "שֶׁלֹּא יִמְתּוּ אֲבוֹת עַל עֲדוֹת בָּנִים וְלֹא
19 בָּנִים עַל עֲדוֹת אֲבוֹת". וְהוּא הַדִּין לְדִינֵי מְמוֹנּוֹת, אֲלֵא
20 שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת דִּרְךָ הַפְּלִגָּה. שֶׁלֹּא נִאֲמַר: בֵּין שֵׁשׁ
21 כָּאֵן אֲבוֹד נִפְשׁ אֵין הַקְּרוֹב חֲשׂוֹד עַל כֶּף וְנִעֲשֶׂה עַל פִּי
22 דְּבָרָיו, בֵּין שֶׁעֲדוֹתוֹ הִיא לְאֲבוֹד נִפְשׁ קְרוֹבוֹ וְאֵין כָּאֵן מְקוֹם
23 לְחֲשׂוֹד. לְפִיכָף הִבִּיא לְמִשְׁלֵם אֶת-הַקְּרוֹבִים שֶׁאֲהַבְתָּם חֲזָקָה
24 וְגִדּוּלָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא אֲהַבַת הָאֵב לְבֶן וְהֵבֶן לְאֵב, וְאָמְרוּ:
25 אֲפִלוּ עֲדוֹת הָאֵב עַל הֶבֶן וְאֲפִלוּ הִיא לְחִיבּוֹ מִיתָה לֹא נִקְבַּל
26 — וְזֶה הִיא גְּזֵרַת הַכְּתוּב שֶׁאֵין לָהּ טַעַם כָּלֵל. וְדַע זֹאת.
27 וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' מִסִּנְהֶדְרִין (כז).

יום רביעי כ"א תמוז ה'תשע"ט**מצות לא תעשה רפה.**

28 הַמִּצְוָה הַרפ"ח — הַצּוּי שֶׁהִתְחַנֵּן מִלְּהַעֲדִי עֲדוֹת
29 שֶׁקָּרָ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תַעֲנֶה בְּרַעַף עִד שֶׁקָּר" (שְׁמוֹת כ,
30 טז). וְכֵן כָּפֵל לֹא זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמְרוּ: "עִד שְׁוֹא"
31 (דְּבָרִים ה, יג) וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה הָרִי גִזֹּר עָלָיו הַכְּתוּב:
32 "וְעִשִּׂיתָם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו" (שם יט, יט). וְלִשׁוֹן
33 הַמְּקַבֵּל (פֶּרֶשׁת יתרו): "וְלֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף וְגו' — אֲזַהֲרָה
34 לְעִדִּים זוֹמָמִין". וְיֵשׁ בָּלֹא זֶה מְלָקוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוֹף
35 (וּבְתַחֲלִיל ד') מִכּוֹת. וְשֵׁם נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

27 ואם. וגם כן לא נתבארה בכתוב אזהרה מיוחדת למעשה
28 זה; אבל הזכיר את הענש ואמר: "ומכה אביו ואמו מות
29 יומת" (שמות כא, טז), ולמדנו האזהרה למכה אביו על
30 הדרך שלמדנו למקלל אביו, והוא שפך בארנו במצוה
31 המשלימה שלש מאות שאנו מזהרים: על כל-אדם
32 מישאל שלא להכותו, ואביו בכלל. ולשון המקלל
33 (פרשת משפטים שם): "מכה אביו ואמו" וגו' ענש שמענו,
34 אזהרה לא שמענו! תלמוד לומר: אך בעים יפנו לא יסוף
35 (דברים כה, ג). והרי דברים קל וחמר: אם מי שמצוה
36 להכותו הרי הוא מזהר שלא להכותו, מי שמצוה שלא
37 להכותו — דין הוא שיהא מזהר שלא להכותו". והעובר
38 על לאו זה, כלומר: המכה אביו ואמו במזיד ויוצא מהם
39 דם — חייב חנק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף
40 סנהדרין (פה).

41 המצוה המשלימה מאתים ועשר — הצווי
42 שנגזטונו לכבד אב ואם והוא אמרו יתעלה: "כבד
43 את-אביך ואת-אמך" (שמות כ, יב; דברים ד, טז) וכבר
44 נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בתלמוד, רבם
45 בקדושין (לא). ולשון ספרא (ריש פרשת קדושים): "איהו
46 כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא".
47 המצוה הרי"א — הצווי שנגזטונו לירא מאב ואם.
48 ושינחשם כמעלת מי שיראים ממנו שיעניש, כמו המלך,
49 ונתנהג עמהם כמו שנתנהג עם מי שיראים ממנו,
50 וחוששים פן יעשה להם דבר בלתי רצוי, והוא אמרו
51 יתעלה: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג) ולשון
52 ספרא (פרשת קדושים שם): "איהו מורא? לא ישב
53 במקומו (המיוחד לו) ולא מידבר במקומו ולא יסתור
54 את-דבריו". וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בקדושין
55 (לה).

1 המצוה השי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגרוע
2 מן-התורה, לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו:
3 "ולא תגרע ממנו" (שם). ובכמה מקומות אומרים:
4 "נמצא עובר על בל-תגרע", "והרי עברת על בל-תגרע".

יום ש"ק כ"ד תמוז ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שיח. שיט.

מצות עשה רי. ריא.

5 המצוה השי"ח — האזהרה שהזהרנו כל-אדם ממנו
6 מקלל אב ואם, והנה הענש מפרש בתורה, והוא אמרו:
7 "ומקלל אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, יז) והוא מקלל
8 הנסקלין ואפלו קלל אחד מהם בשם לאחר מותו במזיד
9 — נסקל. אבל האזהרה לא נתבארה בכתוב בפרוש, שלא
10 אמר: לא תקלל אביו; אלא כבר קדם שבא האזהרה
11 מקלל כל-אדם מישאל — וזה כולל את-האב וזולתו.
12 ובמקלל (פרשת משפטים שמות כא, יז) אמרו: "מקלל
13 אביו ואמו מות יומת", ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד
14 לומר "אלהים לא תקלל", אם דין הוא אביו — הרי הוא
15 בכלל אלהים; ואם נשיא הוא — הרי הוא בכלל נשיא;
16 ואם בור (אדם פשוט) הוא (הרי הוא בכלל). "לא תקלל
17 חרש". הרי אתה דן בגין אב (אחת מהמדות שהתורה
18 נדרשת בהן — שפרט המובא בפסוק מסויים הוא כ"אב ויסוד
19 להעתיקו למקומות נוספים שבאותו ענין) משלשתן וגו' עד
20 הצד השונה שבהם שהם 'בעמך' ואתה מזהר על קללתם,
21 אף אביו שבעמך אתה מזהר על קללתו". ובספרא (פרשת
22 קדושים): "כי-איש איש אשר יקלל את-אביו ואת-אמו"
23 וגו' (ויקרא כ, ט) ענש שמענו, אזהרה לא שמענו! תלמוד
24 לומר: "אלהים לא תקלל", שזה לשון המקלל. וכבר
25 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (נג).
26 המצוה השי"ט — האזהרה שהזהרנו מלהפוך אב

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו מודיע שלומד אומנות השו"ב, הנה נכון הדבר והשי"ת יצליחו.

ובודאי ידוע לו מהכתוב בשו"ע רבנו הזקן ריש הלכות שחיטה ובשו"ת הצ"צ הפס"ד דשו"ב
צ"ל ירא שמים ביותר, ובודאי ביחד עם הנ"ל יוסיף אומץ בלימוד תורת החסידות והדרכותי
והנהגותי, וידוע פסק רז"ל דיגעת ומצאת שתהי' יראת ה' היא אוצרו ויסתדר בקרוב כטוב לפניו
בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה.

ירמיה פרק יז טז-כז

טז ואֲנִי לֹא־אֶצְטִי | מִרְעָה אַחֲרִיךָ וַיּוֹם אֲנוּשׁ לֹא הִתְאוּתִי אֹתָהּ יָדַעְתָּ מוֹצֵא שְׁפָתִי נֹכַח פְּנִיךָ הִיא:
 יז אֶל־תְּהִי־לִי לְמַחְתָּה מַחֲסִי־אֹתָהּ בַּיּוֹם רָעָה: יח יִבְשׁוּ רִדְפִי וְאֶל־אֲבִשָּׁה אֲנִי יִחְתּוּ הֶמָּה וְאֶל־אֲחֻתָּהּ
 אֲנִי הָבִיא עֲלֵיהֶם יוֹם רָעָה וּמִשְׁנָה שְׁבֵרוֹן שְׁבָרָם: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הַלֵּךְ וְעַמְדַת בִּשְׁעַר בְּנֵי־עַם
 הָעָם אֲשֶׁר יָבֹאוּ בּוֹ מִלְכֵי יְהוּדָה וְאֲשֶׁר יָצְאוּ בּוֹ וּבְכָל־שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם: כ ואֲמַרְתָּ אֲלֵיהֶם שְׁמָעוּ דְּבַר־יְהוָה
 מִלְכֵי יְהוּדָה וְכָל־יְהוּדָה וְכָל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הַבָּאִים בְּשַׁעְרֵי הָאֵלֶּה: כא כֹּה אָמַר יְהוָה הַשְׁמָרוּ
 בְּנִפְשׁוֹתֵיכֶם וְאֶל־תִּשְׂאוּ מִשָּׂא בָיוֹם הַשֹּׁפֶת וְהִבַּאתֶם בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם: כב וְלֹא־תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתִיכֶם
 בָּיוֹם הַשֹּׁפֶת וְכָל־מִלְאָכָה לֹא תַעֲשׂוּ וְקִדְשְׁתֶּם אֶת־יוֹם הַשֹּׁפֶת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: כג וְלֹא שְׁמָעוּ
 וְלֹא הִסּוּ אֶת־אֲזָנֵם וַיִּקְשׁוּ אֶת־עֲרָפָם לְבַלְתִּי (שׁוֹמֵעַ) שְׁמָעוּ וְלְבַלְתִּי קַחַת מוֹסֵר: כד וְהִיא אִם־שָׁמְעָה
 תִּשְׁמָעוּן אֲלֵי נֹאם־יְהוָה לְבַלְתִּי | הָבִיא מִשָּׂא בְּשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת בָּיוֹם הַשֹּׁפֶת וּלְקִדְשׁ אֶת־יוֹם הַשֹּׁפֶת
 לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת־ (כֶּה) בּוֹ כָּל־מִלְאָכָה: כה וּבָאוּ בְּשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת מַלְכִּים | וְשָׂרִים יֹשְׁבִים עַל־כִּסֵּא דָוִד
 רֹכְבִים | בָּרֶכֶב וּבַסּוּסִים הֶמָּה וְשָׂרֵיהֶם אִישׁ יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְיֹשְׁבֵי הָעִיר־הַזֹּאת לְעוֹלָם: כו וּבָאוּ
 מִעֵרֵי־יְהוּדָה וּמִסְבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וּמֵאֶרֶץ בְּנִימִן וּמִן־הַשְּׁפֵלָה וּמִן־הַהָר וּמִן־הַגִּבְעָה מְבָאִים עוֹלָה וּזֹבַח וּמִנְחָה
 וּלְבֹנָה וּמִבְּאֵי תוֹדָה בֵּית יְהוָה: כז וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ אֲלֵי לְקִדְשׁ אֶת־יוֹם הַשֹּׁפֶת וְלְבַלְתִּי | שְׂאת מִשָּׂא
 וּבֹא בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם בָּיוֹם הַשֹּׁפֶת וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּשַׁעְרֶיהָ וְאָכְלָה אֶרְמֹנוֹת יְרוּשָׁלַם וְלֹא תִכְבֶּה:

רש"י

להם שליחותיך ולהשיבם אליך אם היו שומעים אלי:
 מוצא שפתי נוכח פניך היה, להשיב את חמתך מהם:
 (יז) אל תהיה לי למחתה, אל יהי שליחותיך למחתה:
 (יח) יבושו רודפי, אנשי ענתות לבדם: (כג) ולא שמעו,
 אבותיכם למה שצויתם: (כו) ובאו, כמו ולבא:

(טז) ואני לא אצתי, לא מהרתי לזרוך להביאם מהיות
 רועה טוב מחזור אחריו לבקש עליהם רחמים: ויום אנוש,
 חולי של פורענות לא התאויתי וי"ת ואנא לא ענבית על
 מימרך מלהתנבאה עליהן לאתבותהון לדחלתך ולפי
 התרגום יהיה אצתי לי עיכוב, כלומר לא עיכבתי מלומר

מצודת ציון

(טז) אצתי, ענין מהירות כמו ולא אץ לבא (יהושע י): אנוש,
 ענין מכאוב רב: התאויתי, מל' תאוה: נכח, נגד: (יז) למחתה,
 ענין שבר וכן וצדקתי לא תחת (ישעיה נא): (יח) ומשנה, ענין
 כפל: (כג) ויקשו, מלשון קשה: ערפם, הוא אחורי הפנים:
 (כו) השפלה, העמק: (כז) והצתי, ענין הבערה: ואכלה,
 ותשרוף וכן כמאכלת אש (שם ט): ארמנות, היכלות ופלטרין:
 תכבה, מלשון כיבוי:

מצודת דוד

(טז) ואני, אבל אני לא מהרתי מהיות רועה אחריו לרעות
 צאן עמך ולנבאות להם וכמ"ש בתחלת נבואתו שאמר הנה לא
 ידעתי דבר כי נער אנכי (לעיל א): ויום אנוש לא התאויתי, ואף
 אחר שהלכתי לנבאות שלא ברצוני לא הייתי מתאוה לנבאות
 עליהם שיבוא יום אנוש: אתה ידעת, כי כן הוא: מוצא שפתי,
 מה שהתפללתי עליהם הלא היה מול פניך, וכאומר הלא לא
 רציתי לנבאות להם ובבוא אלי נבואת פורעניות התפללתי
 עליהם והמה חושבים שמלבי אני בודאם משנאתי בם:

(יז) אל תהיה, לכן שאלתי אל תהיה לי הנבואה למכשול ולמחתה הלא מעולם אתה מחסי בעת רעה לזה הושיעני גם עתה:
 (יח) יבושו רודפי, בעת ילכו גולה: יחתו, הם ישברו ביד האויב: ומשנה שברון, שבר כפול ר"ל שבר על שבר שברם:
 (יט) בשער בני העם, בשער שמצויים שם בני העם והוא השער אשר מלכי יהודה באים ויוצאים בו: ובכל, וכן תלך ותעמוד
 בכל שערי ירושלים: (כא) השמרו בנפשותיכם, ר"ל היו נשמרים בדבר שיש בו שמירת נפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת
 להביא אותה בשערי ירושלים מן החוץ: (כב) ולא תוציאו וכו', אל החוץ: וכל מלאכה, ושום מלאכה: וקדשתם, מבלי לחללו
 בדבר הנאסר בשבת: (כג) ולא שמעו, אבל הם האבות לא שמעו למצותי: ויקשו את ערפם, הוא ענין מליצה כאילו נתקשה
 ערפם עד שלא יוכלו לחזור פניהם ולשמעו: ולבלתי קחת מוסר, לא החזירו פניהם למען לא יקבלו מוסר ותוכחה מן הנביאים:
 (כד) אם שמעו, אם אתם תשמעון אלי לבלי הביא וכו' ולקדש השבת לבלי עשות בו שום מלאכה: (כה) ובאו, אז יבואו
 בשערי וכו': על כסא דוד, ר"ל על כסא המלוכה ומוסב על מלכים: ברכב, במרכבה העשוי לרכוב בה: ובסוסים, המושכים
 המרכבה: המה, המלכים: איש יהודה, אנשי יהודה מיתר העם: וישבה, תהיה מיושבת באנשים: (כו) ובאו, יבואו אנשים מערי
 יהודה וכו': ומן השפלה, מן הערים היושבים בעמק: ומן הגבעה, היושבים בפאת הדרום: מביאים, והמה יהיו מביאים עולה
 וזבח וכו' והמה יהיו מביאי קרבן תודה אל בית ה': (כז) ואם לא תשמעו אלי, מה שצויתי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת
 משא ולבוא עמה בשערי ירושלים: והצתי, אז אבער אש בשעריה ותשרוף הארמנות ולא תכבה עד תשרוף הכל:

קהלת פרקו גי

ג. אם יוליד איש מאה ושנים רבות יחיה ורב. שיהיו ימי שניו ונפשו לא תשבע מן הטובה וגם קבורה לא היתה לו אמרתי טוב ממנו הנפל: ד. פריבבל פא ובחשך ילך ובחשך שמו יכסה: ה. גם שמש לא יראה ולא ידע נחת לזה מזה: ו. ואלו חיה אלף שנים פעמים וטובה לא ראה הלא אלמקום אחד הפל הולך: ז. כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא: ח. כי מה יותר לחכם מן הכסיל מה לעני יודע להלך נגד החיים: ט. טוב מראה עינים מהלך נפש גסיה הכל ורעות רוח: י. מה שהיה כבר נקרא שמו ונודע אשר הוא אדם ולא יוכל לדין עם (שהתקף) שתקף ממנו:

רש"י

לשון השגת תאוה, ואחרי שכן הוא: (ח) מה יותר לו. בחכמתו משאם היה כסיל: ומה לעני. חסרון מן העשיר שאין לו קורת רוח גם הוא יודע להלך בארץ אצל החיים, ד"א וגם הנפש לא תמלא לעולם הבא שהרי לא עשה מעשים טובים בחייו: (ט) טוב מראה עינים מהלך נפש. טוב היה והוכשר לזה לראות עושרו למראה עיניו ממאכל ומשתה ההולך בנפש, דבר אחר טוב מראה עינים מהלך נפש טוב היה לזה והוכשר ללכת אחר עיניו לגזול ולעשוק מהילוך נפשו שלא נתן לב היכן נפשו תלך כשימות: גם זה הכל. הוא הניתן לרשעים: (י) מה שהיה כבר נקרא שמו. חשיבות וגדולה שהיתה לו בחייו, כבר נקרא שמו. כלומר, כבר היה ועבר כבר יצא לו שם בשורה ועתה חלף ונודע שהוא אדם ולא אל וסופו שמת ולא יוכל לדין עם מלאך המות שהוא תקף ממנו:

(ג) אם יוליד איש מאה. בנים: ורב שיהיו ימי שניו. (ורב הן וכל טוב ימי שניו) שלו, ורב לשון די, די לכל טובה: ונפשו לא תשבע. מאותה הטובה שאינו שמח בחלקו להתקרב רוחו במה שבידו: וגם קבורה לא היתה לו. פעמים שנהרג וכלבים אוכלים אותו וכל הדברים האלו נמצאו באחאב שהוליד בנים הרבה וממונו הרבה והיה חומד של אחרים ולא מצא קורת רוח בממונו וכלבים אכלוהו: טוב ממנו הנפל. של אשה כי הנפל בהבל בא והלך ולא ראה טובה ולא נתאוה לה ואין לו להצטער: (ו) ואילו חיה. ואם חיה אלפים שנה מה יתרון לו הואיל וטובה לא ראה הלא סופו לשוב אל העפר כשאר העניים: (ז) כל עמל האדם. בשביל פיהו הוא שיהנה ויאכל בעולם הזה והבא וזה לא נהנה בחייו: וגם הנפש לא תמלא. בתמיה, כלומר וזה אפי' תאותו לא מלאה בהנאה מועטת כמו (שמות טו) תמלאמו נפשי

מצודת ציון

(ג) רוב. גדול, רוצה לומר מכובד: הנפל. כן יקרא הנולד מת: (ד) נחת. רוצה לומר נחת רוח: (ז) תמלא. ענינו כריתה וחייתך. כמו התמלא בשכות עורו (איוב מ לא): (ח) נגד. ענינו השואה ודמיון. וכן ואלכה לנגדך (בראשית לג יב): (י) שתקף. ענין חוזק ואלמות. כמו אם יתקפו האחד (לעיל ד יב):

מצודת דוד

(ג) מאה. רוצה לומר, מאה בנים המשמח לב מולידים: ורב וגו'. בגדול ובכבוד אשר יהיו ימי שניו: ונפשו. אבל נפשו לא שבעה מן הטובה, כי לא מילא תאותה בשום דבר: לא היתה לו. כי חית השדה אכלוהו: טוב ממנו. מי שאירע לו כאלה, נפל האשה טוב ממנו: (ד) כי בהבל בא. הנפל הזה כשבא לעולם מתחלה בא מבלי השיג תועלת, וכשהלך אל הקבר הלך בחושך, רוצה לומר לא ראוהו מי ולא ידע ממנו

אחר זה לא יזכר שמו, כאילו השם נתכסה בחושך ואין מי רואהו להזכירו. והוא ענין מליצה, כי באמת לא נקרא לו שם: (ד) לא ראה. הנפל הזה: ולא ידע. מעולם לא ידע נחת הרוח שיש מדבר אחד יותר ממה שיש מדבר אחר, והואיל וכן אין לו להצטער מה שהיה חסר מן הטובה, כי מעולם לא ראה טובה ולא נתאוה לה, אבל האיש שילד מאה וגו' יודע הוא מהו טובה ועל שנעדרה ממנו צער מרובה: (ו) ואלו חיה. ואם חיה: פעמים. שני פעמים אלף שהם שני אלפים: לא ראה. רוצה לומר לא התענג בטובה: הלא אל מקום אחד. רוצה לומר מהו הנאה שמצא באריכות ימיו, הלא במותו ישוב אל העפר כשאר העם, כי הכל הולך אל מקום אחד הוא הקבר וכמוהם כמנהגו: (ז) כל עמל. מה שהאדם עמל לקבץ הון, הוא למען יהיה לו מה לתת אל פיהו לאכול ולשתות: וגם הנפש. ישמור שלא תכרת, רוצה לומר שיתן מהונו צדקה לזכות את הנפש: (ח) כי מה יותר. מהו היתרון שיש לחכם יותר מן הכסיל, כ"אם מה שנותן לב לעני לדעת את מחסורו ולהחיותו ברעב, למען יוכל גם הוא ללכת נגד החיים ודומה להם: (ט) טוב מראה עינים. טוב היה אם היה אדם רואה בעיניו מהלך הנפש לאחר המיתה, לאיזה מקום הולך נפש הצדיק ולאיזה מקום הולך נפש הרשע, והיה אם כן יודע ההפרש, ועל ידי זה היה מיישר דרכו: גם זה הכל. אבל באמת שגם זה הכל מבלי תועלת, כי אז היה עובד את המקום על מנת לקבל פרס ולהנצל מן העונש, ויותר טוב לעבדו שלא על מנת לקבל פרס: ורעות רוח. בדבר הזה היה לו רעות רוח, כי אז היה עובד את המקום שלא ברצון כ"אם מאהבת השכר ויראת העונש, מה שאין כן כשעובד מאהבת המקום כי אז יעבוד מרצונו: (י) מה שהיה. הגדולה שהיה לאדם כבר נקרא שמו בשם גדול עזר חזק, וכאומר מה שעבר אין: ונודע. אבל במותו נודע לכל שהיה רק בן אדם, ולא היה בידו לדרת לדין עם מי שהוא תקף ממנו הוא מלאך המות החזק ממנו, ולא יוכל למנוע את הנפש בדין:

ג העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתיא על אלמנת עסה – שהיא פשרה לכהונה; שהעסה פשרה לטמא ולטהר, לרחק ולקרב. אמר רבן שמעון בן גמליאל: קבלנו עדותכם, אבל מה נעשה? שגור רבן יוחנן בן זבאי שלא להושיב בתי דינין על כך; הפהנים שומעים לכם לרחק, אבל לא לקרב.

ד העיד רבי יוסי בן יעזר איש צרדה על איל קמצא – דכי; ועל משקה בית מטבחיא – דאגון דכין; ודיקרב במיתא – מסתאב. וקרו לה: יוסי שריא.

ה העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשויאים את האשה על פי עד אחד. העיד רבי יהושע

פירוש ברטנורא

ג אלמנת עיסה. משפחה אחת שנתערב בה ספק חלל, כל אחד מבני המשפחה ספק אם הוא אותו ספק שנתערב בהן אם לאו. ואשה שנישאת לאחר מבני אותה משפחה ומת בעלה, היא קרויה אלמנת עיסה, שכמו שהעיסה בלושה ועמורבת, כך זאת האשה מעורבת ממספיקות. ספק אם בעלה הוא אותו ספק חלל, ואפילו אם הוא אותו ספק חלל שזמא אינו חלל לפי האמת. ור' יהושע מכשיר אותה לכהונה, שיש כאן ספק ספיקא ולקולא. ורבן גמליאל סבר אע"ג דבעלמא ספק ספיקא לקולא, הכא שאני, דמעלה עשו ביוחסין: שהעיסה כשרה לטמא ולטהר. כלומר שהמשפחה שנתערב בה ספק חלל הרי היא בחוקת כשרות כשאר המשפחות המיוחסות, וכמו ששאר המשפחות אומרות זו טמאה ומתרחקים ממנה וזו טהורה ומקריבים אותה, כך משפחה זו שנטמעה בה ספק חלל, אין יכולים לומר הואיל ונטמעה בה ספק אין צריכים יותר לבדוק כשנושאים נשים איזו נטמאה ואיזו טהורה, כדי לרחק הטמאה ולקרב הטהורה: קבלנו עדותכם. נאמנים אתם בעינינו ונאמנים אנו שכן שמענו: שלא להושיב ב"ד על כך. להחיר אלמנת עיסה לכתחלה: הפהנים שומעים לכם לרחק, אם תאמרו אסורה: אבל לא לקרב. אם תאמרו מותרת. ופסק הלכה, שאלמנת עיסה אסורה להנשא לכהונה לכתחלה, ואם נישאת לא תצא: ד איל קמצא. מין חגב הוא. תרנום כחנבים, כקמנין: דכן. טהור ומותר באכילה: ועל משקה בית מטבחיא. הדר והמים שהם בבית המטבחים שבעזרה: דאינון דכין. איכא מאן דאמר דכין טהורים לגמרי. דטומאת משקין לאו דאורייתא אלא רבנן הוא דגזרו בהו טומאה, ובהני לא גזרו. ואיכא למ"ד דכין טהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן, דיש למשקין טומאה מן התורה להטמא ולא מצו רבנן לטהר מה שטמאה התורה: ועל דיקרב למיתא מפסא. הכי קאמר, וכל דיקרב ודאי למיתא, מסאב. אבל ספק, אפילו טומאת מת חמורה, טהור. וכל שכן טומאת שרץ קלה. וספק טומאה ברה"ר בא להחיר. ואע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור דאורייתא הוא, דכל איסור ספק טומאה מסוטא וליפני, דאיכא לה קרא בלשון טומאה, ונסתרה ודאי נטמאה, מניד לך הכתוב שעל הספק אסורה, ומה סוטא רשות היחיד, שהרי אין סתירה ברה"ר, אף טומאת ספק אינה אלא ברה"ר, מכל מקום קודם שבא יוסי בן יעזר היו אומרים הלכה ואין מורין כן, ובא הוא והעיד שטורין בן לכתחלה לטהר כל ספק טומאה ברה"ר: וקרי ליה יוסי שריא. לפי שהתיר שלשה דברים שהיו נוהגין בהן איסור. שכל ב"ד שמתיר שלשה דברים שאין ההיתר שלהן פשוט, קרו ליה בי דינא שריא:

ה שמשויאין האשה על פי עד אחד. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת, משויאים את אשתו על פיו: בדיר העצים. לשכה ששם

משניות מבוארות – קהתי

שומעים לכם. וההלכה היא. שאלמנת עיסה אסורה להינשא לכהן לכתחילה: אבל אם נישאה, לא תצא.

יוס ראשון

באור משנה ג

כהן שנשא אשה האסורה לכהונה, כגון גרושה, הכן שנוול לו ממנה נקרא "חלל", ואשה שנישאה לכהן חלל, אף היא נעשית "חללה", ופסולה היא לכהונה, כלומר שאם נתאלמנה, אסורה היא להינשא לכהן. ספק גרושה, כגון שבעלה זרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה (ענין חושנה גיטין ח. ב), ואחר כך מת, ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה, ונשאה כהן והוליד ממנה בן, הרי הוא "ספק חלל". משפחה שנתערב בה ספק חלל, ואין מכירים אותו, נקראת בלשון חכמים "עיסה", שמשמעה: תערובת של מינים שונים. אשה כשרה שנישאה לאחר מבני אותה המשפחה, ומת בעלה, נקראת "אלמנת עיסה". – חושנתו דנה באלמנת עיסה, אם כשרה היא לכהונה.

העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתיא על אלמנת עסה – אלמנתו של אחד מבני המשפחה, שנתערב בה ספק חלל, כמו שבארנו לעיל, שהיא פשרה לכהונה – לפי שיש כאן "ספק ספיקא", כלומר ספק של ספק: ספק אם בעלה של האלמנה היה אותו "ספק חלל", ואפילו היה זה בעלה, אפשר שלא היה חלל כלל, שהרי אינו אלא ספק חלל. וכן העידו. שהעסה – המשפחה שנתערב בה ספק חלל, פשרה לטמא ולטהר – כלומר שבני המשפחה הזאת כשרים ונאמנים, כשאר המשפחות המיוחסות, להעיד על הנשים שביניהם, שזו נבעלה לגוי וטמאה היא, וזו לא נטמאה וטהורה היא, כדי לרחק הטמאה, כמו שלמדנו במשנה הקודמת בתינוקת שהורחנה באשקלון שריחקה בני משפחתה, ולקרב – הטהורה. אמר רבן שמעון בן גמליאל – ויש גורסים: אמר רבן גמליאל: קבלנו עדותכם – שאלמנת עיסה כשרה לכהונה, אבל מה נעשה? שגור רבן יוחנן בן זבאי שלא להושיב בתי דינין על כך – להחיר אלמנת עיסה לכהונה לכתחילה: ואף על פי שיש כאן ספק ספיקא, כמבואר לעיל, ובכל מקום שיש ספק ספיקא חכמים מקילים, מכל מקום מעלה עשו חכמים ביוחסין, להחמיר ולא להקל; ולפיכך הפהנים שומעים לכם לרחק – את הנשים שהן ספק פסולות לכהונה, אבל לא לקרב – שאם באים אתם להקל ולהחיר להם ספק פסולות, אין

באור משנה ד

משנה זו מביאה שלושה דברים שהעיד עליהם יוסי בן יעזר איש צרידה, וכתובה היא אומית כלשון שהוא העיד.

העיד רבי יוסי בן יעזר איש צרדה – מעיר צרידה, על איל קמצא – מין חגב הקרא "איל קמצא" (חגב בארמית קמצא). וכבר בארנו בענין החגבים (ענין הקדמה לבאור משנה ב בפוסק), שיש הרבה מינים של חגבים, מהם טמאים ומהם טהורים, והעיד רבי יוסי בן יעזר על אותו מין הנקרא "איל קמצא", דכי – שהוא טהור, ומותר באכילה. ועל משקה בית מטבחיא – משקה בית המטבחים שבעזרה, והוא הדרם היוצא משיטת הקדרים; וכן המים שמשתמשים בהם בעזרה, דאגון דכין – שהם טהורים לגמרי, ואינם מקבלים טומאה, לפי שטומאת משקים אינה מן התורה, אלא חכמים גזרו בהם טומאה, ובמשקים שבעזרה לא גזרו. ויש מוסיפים, שאף אינם מכשירים לקבל טומאה (דמב"ט). ברם, יש סוברים, שטומאת משקים מן התורה היא, ומפרשים הם עדותו של רבי יוסי בן יעזר, שהדרם והמים בבית המטבחים שבעזרה טהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן (גמרא עבודה זרה דף ב). ודיקרב במיתא – והנוגע במת, מסתאב – נטמא, ומבואר בגמרא (שם), שרבי יוסי בן יעזר בא להעיד, שאין אדם נטמא ברשות הרבים אלא אם כן נגע ודאי במת, אבל ספק נגע בו, הרי הוא טהור, שספק טומאה ברשות הרבים טהור; שכן קודם עדותו היו אומרים: הלכה היא ואין מורין כן (ברבי"ט). כדי שלא יבואו לזלול בענין הטומאה, והעיד רבי יוסי בן יעזר, שמורים כן לכתחילה לטהר כל ספק טומאה ברשות הרבים. וקרו לה – וקראוהו החכמים בני דורו, יוסי שריא – יוסי המתיר, לפי שהקל והתיר בשלושה דברים אלה.

על עצמות שנמצאו בדיר העצים – אמרו חכמים: מלקט עצם עצם, והכל מהור.

ו אמר רבי אליעזר: שמעתי פשהו בונים בהיכל, עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ, ובעזרה בונים מבפנים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה; שקדשה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

ז אמר רבי יהושע: מקבל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבן, ורבן מרבן, הלכה למשה מסיני, שאין

פירוש ברטנורא

היו אוצרים כל עצי המערכת. והיא היתה במקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים. ומצאו שם עצמות של מתים. ואמרו חכמים, מלקט עצם עצם והכל מהור, ולא חיישין שמה נמצאו בהם אדם וכלים, משום דעזרת נשים דין רה"ר יש לה והיו ספק טומאה ברה"ר דספקו מהור. ובמסכת זבחים פרק בתרא (דף ק"ג) מיייתי גמרא שרצו לגזור טומאה על כל ירושלים בשביל אותן עצמות שנמצאו בדיר העצים, אלא שאמר להם רבי יהושע לא בושא וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו:

ו שמעתי שמקריבים אף על פי שאין בית. לפי שקדושה שקדש שלמה את הבית, קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. וכן קדושת ירושלים קדשה לעולם. אבל קדושת שאר ארץ ישראל לא קדשה בכיבוש ראשון אלא לשעתה, עד שחזרו עולי בבל וקידשוה קדושה שניה, ואותה קדושה קדשה לעתיד לבא:

ז הלכה למשה מסיני. שהראה לו הקב"ה למשה בסני דור דור ודורשיו, והראהו שאין אלוהו בא לבטא ולמחר לרחק ולקרב לברר ספק משפחות המטומעות

משניות מבוארות – קהתי

(מסכ"ס) סביב מקום ההיכל, וקלעים לעזרות – וכן היו תולים קלעים סביב מקום העזרות, אלא שבהיכל בונים מבחוץ – מחוץ לקלעים, שהיו תולים את הקלעים מבפנים למקום החומה, והבנאים בונים את החומה מבחוץ, כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל (רש"י שבועות טז, א), ובעזרה בונים מבפנים – לקלעים, שהיו תולים את הקלעים מחוץ למקום החומה, והבנאים בונים את החומה מבפנים לקלעים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין – קרבנות במקום המקדש, אף על פי שאין בית – בית המקדש, ואוכלים – הכהנים – קדשי קדשים – במקום העזרה, אף על פי שאין קלעים – שאין חומה לעזרה, שכן קדשי קדשים נאכלים לפניו מן הקלעים, דהיינו בחצר המשכן שהיה מוקף קלעים (שמו"ט כז, ט); וכן במקדש בתוך העזרה, שאף חומות העזרה נקראו "קלעים". ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני – בירושלים, אף על פי שאין חומה – לירושלים, שקדשה ראשונה – שקידש המלך שלמה את המקדש ואת ירושלים, קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא – לעולם, ואפילו לאחר שחרב הבית ונפרצו חומות ירושלים, לא נפקעו המקומות הללו מקדושתם, ולפיכך מקריבים במקום המקדש, אף על פי שאין בית המקדש בנוי; ואוכלים קדשי קדשים בכל העזרה, אף על פי שהיא חרבה ואינה מוקפת מחיצה; ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אף על פי שאין שם חומות. ברום, קדושת ארץ ישראל כולה, לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא נתקדשה בכיבוש ראשון אלא לשעתה, עד שעלה עזרא וקידשה קדושה שנייה, וקדושה זו קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא (ענין רמב"ם הל' בית הבחירה ו, טז).

בגמרא (גמלי' י, א) פירשו תחילה משנתנו, שנחלקו בה רבי אליעזר ורבי יהושע, ורבי אליעזר סובר, שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. הלכך כשהיו בונים בהיכל, בבית השני, הואיל והקריבו קרבנות קודם שנגמר הבנין, עשו קלעים במקום כתלים וקידשו את ההיכל והעזרות. אבל לדעת רבי יהושע הסובר, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, לא הוצרכו לקלעים (וכן מפרש המאירי).

ברום, דוחים שם פירוש זה, ומפרשים, שאף רבי אליעזר סובר כרבי יהושע, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ולא בא כל אחד מהם אלא לומר מה שהוא שמע. ולמה, אם כן, היו עושים קלעים, לפי שמועת רבי אליעזר? לשם צניעות בלבד.

יוסף של ישי

באור משנה ז

אמר רבי יהושע: מקבל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע

יום שני

באור משנה ה

העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשאיים את האשפה על פי עד אחד – האשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת בעלה, מתירים לה להינשא על פיו. – הלכה זו, כבר העיד עליה רבי יהודה בן בבא (לעיל ו, א), ולמה חזר עליה רבי עקיבא? דבר זה מפורש במשנה האחרונה של מסכת יבמות: "אמר רבי עקיבא: כשירדתי לעבר השנה בנהרדעא, מצאתי נחמיה איש בית דלי, אמר לי: שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד. אלא רבי יהודה בן בבא (שלדעת רבי יהודה בן בבא בלבד משיאים את האשה על פי עד אחד). ונומיתי (ואמרתי) לו: כן הדברים (נכונים) הדברים שאמרת, שאמנם כל החכמים חולקים על רבי יהודה בן בבא). אמר לי (נחמיה): אמור להם (לחכמים שבארץ ישראל) משמי: אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות (בחיילות האויב, ואיני יכול לילך אצלכם לארץ ישראל ולהעיד מה ששמעתי), מקובלני מרבן גמליאל הזקן, שמושיאין את האשה על פי עד אחד. וכשבאתי (המשך דברי רבי עקיבא) והוצאתי הדברים לפני רבן גמליאל (נכדו של רבן גמליאל הזקן), שמח לדברי ואמר: מצאנו חבר לדבי יהודה בן בבא (המעיד כשמועתו). מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל, שנהרגו הרוגים בתל ארזא. והשיא רבן גמליאל הזקן נשותיהם על פי עד אחד". העיד רבי יהושע על עצמות – של מה, שנמצאו בדיר העצים – בלשכת עצי המערכה שהיתה בעזרת נשים שבמקדש, ועל זה אמרו חכמים: מלקט עצם עצם – מלקטים העצמות הללו שנמצאו ומציאים אותם מן העזרה, והכל מהור – כל מה שבעזרה שטור, ואין חוששים שמה נטמאו בהם אדם וכלים, לפי שעזרת נשים דינה כרשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים טהור הוא. וכן אין חוששים שמה יש שם קברות, שכל ארץ ישראל בחזקת טהרה (גמרא זבחים ק"ג, א; רמב"ם). בתוספתא מובא: "מעשה שנמצאו עצמות בירושלים בדיר העצים, ובקשו חכמים לטמא את ירושלים כולה. אמר להם רבי יהושע: בושא וכלימה היא לנו שנטמא את בתינו... (ובברייתא בגמרא מובא: לא בושא וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו! – מנחות ק"ג, א); אלא אמרו: ודאי – טמא, ספק – טהור" (תוספתא עדויות ג, א).

באור משנה ו

אמר רבי אליעזר: שמעתי – מרבתי, פשהו בונים בהיכל – בימי עזרא, עושים קלעים להיכל – כלומר היו תולים קלעים

אֵלֶיהוּ בֹא לְטָמֵא וּלְטָהֵר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב, אֶלָּא לְרַחֵק הַמְקַרְבִּין בּוֹרוֹעַ וּלְקָרֵב הַמְרַחֲקִין בּוֹרוֹעַ. מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה הָיְתָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, וְרַחֲקָה בֵּן צִיּוֹן בּוֹרוֹעַ; וְעוֹד אַחֲרֵת הָיְתָה שָׁם, וְקָרְבָה בֵּן צִיּוֹן בּוֹרוֹעַ; בְּגוֹן אֱלֹהִי אֵלֶיהוּ בֹא לְטָמֵא וּלְטָהֵר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְקָרֵב אֲכָל לֹא לְרַחֵק. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְהַשְׁוֹת הַמַּחֲלָקֶת. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ג, כג-כד): "הִנְנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים" וְגוֹמֵר, "וְהָשִׁיב לִב־אֲבֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבֹתָם".

ס ליק מסכת עדויות

מסכת עבודה זרה

פרק ראשון

א לִפְנֵי אִידִיָּהּ שֶׁל גֻּיִם שְׁלִשָּׁה יָמִים, אֲסוּר לִשְׁאֵת וּלְתֵת עִמָּהּ, לְהַשְׁאִילָן וּלְשֹׂאֵל מֶהָ, לְהַלְוֹתָן וּלְלוּת מֶהָ, לִפְרָעָן וּלְפָרַע אוֹמֵר: נִפְרָעִין מֶהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצָּר לוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי שְׁמִצָּר הוּא עֲכָשִׁיו,

פירוש ברטנורא

מי נטמע ומי לא נטמע, אלא יניחם וחס כשרים לעתיד לבא, דהלכה היא משפחה שנטמעה נטמעה: אלא לרחק המקורבים בורוע. שהכל מחזיקים אותם בפסולים, אלא שנתקרב בורוע, אבל משפחה שנטמעה מחמת שלא נורע פסולה, יניחה בכשרותה: בית צריפה. כך שם המשפחה: וריחקה. הכריז עליהן שהן פסולין: בן ציון. איש אלמא הוה ובעל זרע: ועוד משפחה אחרת היתה שם. שהיתה פסולה: וקירבה בן ציון בורוע. והכריז עליהן שהן כשרים להתחתן בהם. וחס התנא על כבוד הבריות ולא הוכיז שם המשפחה הפסולה שקירבה בן ציון בורוע כמו שהוכיז שם המשפחה הכשרה, ללמדך כמה צריך אדם לזהר שלא לספר בגנות חברו, ולהיות כוסה קלון. אם כך בפסולים, כל שכן בכשרים: בְּגוֹן אֱלֹהִי. שכשרותן ופסולתן ידועה, אלא שנתרחקו בורוע ונתקרב בורוע: לקרב אבל לא לרחק. המשפחה הכשרה שנתרחקה בורוע, הוא מקרב. אבל אינו מרחק אותה שנתקרבה בורוע: שְׁנֶאֱמַר וְהָשִׁיב לֵב אֲבֹת עַל בָּנִים. שעתיד לומר ברוח הקודש זה מבני בניו של זה. ולדברי ר' שמעון, אבות אלו החכמים, ובנים אלו התלמידים, שיהיה לב בולן שוה ולא יפול ביניהן מחלוקת:

א לִפְנֵי אִידִיָּהּ שֶׁל גֻּיִים. שם כינוי לגנאי לחניהם ולמועדיהם: לשאת ולתת. למכור ולקנות. משום דאולי ומורו לע"ז ביום אידם: להשאילין. בחמה

משניות מבוארות – קהתי

כנו, לפסול את הטמא ולרחקו, ולהכשיר את הטהור ולקרבו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְקָרֵב אֲכָל לֹא לְרַחֵק – אליהו הנביא יבוא לקרב את אלו שנתרחקו בורוע, אבל לא לרחק את אלו שנתקרב בורוע, שהואיל ונתקרב לא ירחק אותם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְהַשְׁוֹת הַמַּחֲלָקֶת – אין אליהו הנביא בא אלא להשוות המחלוקת בין החכמים. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב – יבוא אליהו הנביא, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם – "כל השתדלותו לא יהיה אלא בהשלמתם (של בני אדם) לתורה ולתעודה, ולדעת האמתיות, ולמידות המעולות ולהשגת תכלית השלמות... ועל זה אמרו: לעשות שלום בעולם. שהאבה וקירוב הלבבות הם סיבת האמת בכל דבר, והיא בנין אב לכולם (הנאצי). ויש מפרשים: לעשות שלום לישראל מן האומות, ולבשר אותם על ביאת הגואל... (הראב"ז), שְׁנֶאֱמַר: "הִנְנִי – יש גורסים כנוסח הכתוב: הנה אנכי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים – לפני בוא יוסף הגדול והנורא. וְהָשִׁיב לִב־אֲבֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבֹתָם" – לפי ברטנורא ואחרים, כל התנאים שבמשנתנו למדים דבריהם מהפסוק "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", שלדעת רבי יהושע ורבי יהודה בא הכתוב לומר, שעתיד אליהו להודיע ברוח הקודש, של מי הבנים; ולדעת רבי שמעון, "אבות", אלו החכמים, ו"בנים" אלו התלמידים, שיהא לב כולם שווה ולא תפול ביניהן מחלוקת, ולדעת חכמים הפסוק כפשוטו הוא, שיעשה שלום בעולם, ולא תהא שנאה בין הבריות, ויתאחדו הלבבות של בנים ואבות לשוב אל ה' ולקיים תורתו.

מסכת עבודה זרה

באור משנה א

משנתנו עוסקת באיסור משא ומתן עם הגויים עובדי עבודה זרה לפני חגיהם. המשנה מכנה את חגיהם של הגויים "אידיהם", על שם הכתוב (דברים לב, לה): "כי קרוב יום אידם". ויש גורסים: "עידיהם" (בע"ז) על שם הכתוב (ישעיהו מד, ט): "יוצרי פסל כלם תוהו וחמדיהם כל יועילו, ועדויהם המה" (גמרא).

לִפְנֵי אִידִיָּהּ שֶׁל גֻּיִם – לפני חגיהם של גויים עובדי עבודה זרה, שְׁלִשָּׁה יָמִים, אֲסוּר לִשְׁאֵת וּלְתֵת עִמָּהּ – במקח וממכר,

מִרְבּוֹ, וְרַבּוֹ מִרְבּוֹ, הֵלֶכָה לְמִשְׁפַּחַת מִסִּינִי – שההארה לו הקב"ה למשה בסני דור דור ודורשיו (ברטנורא), והראהו, שְׁאִין אֵלֶיהוּ בֹא לְטָמֵא וּלְטָהֵר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב – אליהו הנביא העומד להתגלות לפני ביאת המשיח ולברר ספקות, אינו בא לברר בענייני יחסן של משפחות, שנטמעו בהן ספקי פסולים, כדי לפסול ולרחק משפחות או להכשיר ולקרב אותן, שכן כל משפחה תישאר בחזקת כשרותה, אֶלָּא – בא הוא, לְרַחֵק הַמְקַרְבִּין בּוֹרוֹעַ – המוחזקים פסולים וראויים להיות רחוקים, אבל נתקרב בכוח הבורע, וּלְקָרֵב הַמְרַחֲקִין בּוֹרוֹעַ – לקרב משפחות כשרות שרוחקו בכוח הבורע. הוֹרַמְסִי בְּפִירוּשׁוֹ לְמִשְׁנַתּוֹ כּוֹתֵב: "לא נשמע ממש רבנו עליו השלום זה הלשון, אבל שמע ממנו זה הענין, לפי שמשוה סיפר בביאת המשיח. ולשון התורה: "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' א־להיך".... (דברים יז, ז); "ושב ה' א־להיך את שבותך ורחמך".... (שם שם, ג); "ומל ה' א־להיך את לבבך ואת לבב זרעך".... (שם שם, ו), והגיד להם גם כן מפי הגבורה בהקדמותיו וסיבותיו, ושיקדים אותו האיש ליישר לו הארץ, והוא אליהו, והודיע להם שהאיש ההוא לא יוסיף ולא יגרע בתורה, אבל יסלק ויסיר החמטים בלבד. ואין בזה מחלוקת... אבל נפלה המחלוקת ברעות שיסיר, מה הם. ואמר רבן יוחנן בן זכאי שהרעות שיסיר הן, להרחיק אדם פסול בחיטוי, ששב כשר בבורע (שחזר להיות נכשיר בכוח הבורע, באלימות), ולקרב האדם הכשר שהורחק מקהל כהונה או מקהל ישראל בבורע. והמשיל (התנא) בשתי משפחות: מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה הָיְתָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, וְרַחֲקָה בֵּן צִיּוֹן בּוֹרוֹעַ; וְקָרְבָה בֵּן צִיּוֹן בּוֹרוֹעַ; בְּגוֹן אֱלֹהִי אֵלֶיהוּ בֹא לְטָמֵא וּלְטָהֵר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב – להסיר החמטים ולהעמיד האמת על

שִׁמְחָה הוּא לְאַחֵר זָמַן.

ב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֶיהֶם וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְאַחֲרֵיהֶם אֲסוּר. וְחֻכְמָם אוֹמְרִים: לְפָנֵי אִידִיהֶן אֲסוּר, לְאַחֵר אִידִיהֶן מֵתָר.

ג וְאֵלּוּ אִידִיהֶן שֶׁל גּוֹיִם: קָלָנְדָא, וּסְטֶרְנֹנְרָא, וְקֶרְטָסִים, וְיוֹם גְּנוּסְיָא שֶׁל מַלְכִּים, וְיוֹם הַלֶּחֶד, וְיוֹם הַמִּיתָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמָם אוֹמְרִים: כָּל מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂרָפָה – יֵשׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה; וְשֹׁאֵין בָּהּ שְׂרָפָה – אֵין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה. יוֹם תְּגַלְחַת זָקֵן וּבִלְוִיתוֹ, יוֹם שֶׁעֵלָה בּוֹ מִן הַיָּם, וְיוֹם שֶׁיֵּצֵא בּוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְגוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה לְבָנּוֹ – אֵינוֹ אֲסוּר אֲלָא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּלִבָּד.

ד עֵיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – חוּצָה לָהּ מֵתָר. הִנֵּה חוּצָה לָהּ עֲבוּדָה זָרָה – תּוֹכָה מֵתָר. מֵהוּ לִילֵף לְשֵׁם? בְּזָמַן

פירוש ברטנורא

ובכלים, מדי דהררר בעינא: לחלוותם. מעות. דלא חררי בעין, דמלוה להוצאה נתנה: לפורען. כשהן נפרעין אולו ומורו לע"ז ביום אידם: מפני שהוא מיצר. על מעותיו שאינם חוררים לו, ולא אויל ומודה: שמח הוא לאחר זמן. למחר ביום אידו, ואויל ומודה. ואין הלכה כר' יהודה. ודוקא במלוה בשטר אסור להפרע מהם, אבל במלוה על פה שרי, מפני שהוא כמציל מידם:

ב לאחר אידיתו מותר. וכן הלכה. ובגולה שאין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלישא וליתן עמהם, שעיקר פרנסתנו מהם, ועוד משום יראה, אינו אסור אלא יום אידם בלבד. והאידאנה נהוג עלמא היתר אפילו בכל יום אידם, משום דקים להו לרבנן בנוייהו דלא אולו ומורו. [דכל הגי דאתסרי בוו המסכתא מיירי בעובדי אילים וע"ז ממש]:

ג קלנדיא. שמונה ימים אחר תקופת מבת: סטרנורא. שמונה ימים קודם התקופה. לפי שראה אדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך, אמר, או לי שמא בשביל שסרחתי חוזר העולם לתוהו ובוהו, עמד וישב שמונה ימים בתענית [ובתפלה], כיון שנפלה התקופה וראה יום שמאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא, עמד ועשה שמונה ימים טובים. לשנה אחרת, עשאו לאלו ואלו ימים טובים. הוא קבעם לשמים, והם קבעו לע"ז: קרטסים. יום תפיסת בו מלכות, וקבעו יום איד: גינוסאי. יום שמעמידים בו מלך: יום הלידה. יום שנוגד בו המלך: שריפה. ששרפו עליו כלי תשמישו כדרך ששורפים על המלכים: יש בה ע"ז. כלומר אותו היום יש להם איד לע"ז, וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הנך דחשבנין עד השתא, חשיבי להו ואסורים שלשה ימים לפנייהם: אבל יום תגלחת זקנו, שאינו זמן הקבוע לרבים אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד: ובלוויתו. שמינה בלווית מאחריו כל השנה כולה ואינו מגלח אלא משנה לשנה, ויום שמגלח עושה יום איד: ויום שעלה מן הים. ומקריב זבחים לע"ז על שנוצל. בכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו, דלא חשיבי כולי האי:

ד עיר שיש בה ע"ז. שיום איד [יש] לבני העיר היום לע"ז שבעיר: חוצה לה. ואפילו סמוך לעיר מאד מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר, שאין

משניות מבאורות – קהתי

לכתחילה, אבל בדיעבד מותר; וחכמים אומרים: "אסור" אפילו בדיעבד. והלכה כמשנה הקודמת. **לְאַחֵר אִידִיהֶן מֵתָר** – לשאת ולתת עם הגויים.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות שאסור משא ומתן עם הגויים לפני חגיגה, באה משנתנו לפרט את ימי החגים של הורמיים, ששלטו בתקופת המשנה בארץ ישראל. **וְאֵלּוּ אִידִיהֶן שֶׁל גּוֹיִם** – כמבואר לעיל: **קָלָנְדָא** – ראש החודש שלהם, ובייחוד ראש שנתם, ו**סְטֶרְנֹנְרָא** – חג שהיו חוגגים אותו בסוף השנה, והתחילו ביום שבעה עשר בדצמבר. ו**קֶרְטָסִים** – יום נצחון לרומיים, שבו כבשו את אלכסנדריה של מצרים. בגמרא מבואר: יום שתפסה בו רומי מלכות, **וְיוֹם גְּנוּסְיָא שֶׁל מַלְכִּים** – יום שמעמידים בו מלך, והוא יום חג לכל ימי חייו, **וְיוֹם הַלֶּחֶד** – של המלך, **וְיוֹם הַמִּיתָה** – של מלך, שעושים חג כל ימי חייו בנו, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – הסובר שיום המיתה נחשב כיום איד, אף על פי שלא שרפו עליו את בגדיו וכלי תשמישו. ו**חֻכְמָם אוֹמְרִים: כָּל מִיתָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂרָפָה** – ששורפים על המת את כלי תשמישו, **יֵשׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה** – כלומר אותו היום הוא יום איד לעבודה זרה, ו**שֹׁאֵין בָּהּ שְׂרָפָה** – אבל מיתה שאין שורפים בה על המת כלי תשמישו, **אֵין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה** – אין עושים יום איד לעבודה זרה ביום המיתה; אלו הם ימי החג, שאסור במשא ומתן עם הגויים שלושה ימים לפנייהם. אבל **יוֹם תְּגַלְחַת זָקֵן** – של כל גוי, שאינו יום הקבוע לרבים, אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד, ו**וּבִלְוִיתוֹ** – הן השערות שהיה משייר בקדקדו ואינו מגלחן אלא משנה לשנה, ויום שמגלח את הבלווית עושה יום איד, **יוֹם שֶׁעֵלָה בּוֹ מִן הַיָּם** – שמקריב זבחים לעבודה זרה על שנוצל, וקובע לו יום איד, **וְיוֹם שֶׁיֵּצֵא בּוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים** – שעושה אותו יום איד, ו**וְגוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה לְבָנּוֹ** – ביום חתונתו, בכל אלו **אֵינוֹ אֲסוּר** – במשא ומתן עם הגוי, **אֲלָא אוֹתוֹ הַיּוֹם** – ולא שלושה ימים לפניו, ו**אוֹתוֹ הָאִישׁ בְּלִבָּד** – ורק עם אותו הגוי החוגג את יום אידו.

שמא ילכו בחגם ויודו לאלילים על רווחיהם, ויעבור ישראל משום "ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פין" (שמות כג, יג), ודרשו: אל תגורם ששם האליל יהא ישמע על ידי אחרים. וכן אסור **לְהִשְׁאִילָן וּלְשֹׂאֵל מִקֵּץ** – בהמה או כלים, לפי שהגוי שמח כשישראל שואל ממנו ודוקק לטובתו, **לְהַלְלוֹתָ וּלְלוֹתָ מִקֵּץ** – מעות, **לְפָרֵצַן** – לשלם להם חוב, ו**לְפָרֵצַ מִקֵּץ** – ולגבות מהם חובם, שבכל הדברים הללו הגוי שמח, ומודה לאליל על כך. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִפְרָעִין מִקֵּץ** – מותר לגבות חוב מגוי, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצָּר לוֹ** – שפרעון החוב גורם לו צער, ואינו מודה לאלילו על כך. **אֲמָרוּ לוֹ – חכמים: אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצָּר הוּא עֲכָשִׁי, שִׁמְחָה הוּא לְאַחֵר זָמַן** – ביום חגו, שסילק חובו, והוא מודה אז לאלילו. והלכה כחכמים. בגמרא מבואר (עבודה זרה ו, ב): שדווקא מילווה בשטר אסור להיפרע מהם, אבל מילווה על פה מותר להיפרע, מפני שהוא כמציל מידם, ובכגון זה אין חוששים להודאתו, כשאין שם מכשול בגוף עבודה זרה.

יום רביעי

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ונחלקו בה תנאים אם גם לאחר חגיגה אסור לשאת ולתת עם הגויים.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֶיהֶם וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְאַחֲרֵיהֶם אֲסוּר – כשם שאסור משא ומתן עם הגויים לפני חגיגה, כך אסור גם לאחר חגיגה, שמודים הם לאליל על כל דבר טוב שיוזמן להם לאחר יום חגם. ו**חֻכְמָם אוֹמְרִים: לְפָנֵי אִידִיהֶן אֲסוּר** – בגמרא מבואר שיש הבדל בין חכמים לתנא של המשנה הקודמת, שלדעת התנא במשנה הקודמת אסור משא ומתן שלושה ימים לפני חגם (מלבד יום החג). ולדעת חכמים כוללים שלשת הימים גם את יום החג. הברל אחר: אם נשא ונתן בדיעבד, לדעת התנא במשנה הקודמת מותר בהנאה, שהרי הוא אומר: אסור לשאת ולתת עמהן, דהיינו

שֶׁהִדְרָךְ מִיְּחֵדֶת לְאוֹתוֹ מְקוֹם – אֲסוּר; וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהִלָּךְ בָּהּ לְמָקוֹם אֲחֵר – מִתֵּר. עֵיר שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה, וְהָיָה בָּהּ חֲנוּיּוֹת מְעֻשָּׂרוֹת וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת – זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה בְּבֵית שָׁאן, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְעֻשָּׂרוֹת אֲסוּרוֹת, וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת מִתְּרוֹת.

ה אֵלּוּ דְּבָרִים אֲסוּרִים לְמִכּוֹר לְגוֹיִם: אֲצִטְרוּבְלִין, וּבְנֹת שוֹחַ וּפְטוּטְרוּתִיהָ, וּלְבוֹנָה, וְתִרְנַגּוּל לֶבָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִתֵּר לְמִכּוֹר לוֹ לֶבָן בֵּין הַתִּרְנַגּוּלִּין. וּבִזְמַן שֶׁהָיָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ קוֹמֵעַ אֶת אֲצִבְעוֹ וּמוֹכְרוֹ לוֹ, לְפִי שִׁאִין מְקַרִּיבִין חֶסֶר לְעֲבוּדָה זָרָה. וְשֶׁאֵר כָּל הַדְּבָרִים: סֶתְמָן – מִתֵּר, וּפְרוּשָׁן – אֲסוּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִף דָּקָל טָב

פירוש ברטנורא

נמשכים אחר אותה ע"י. שכן מנהגם יום איד של אלו אינו כיום איד של אלו: מהו לילך שם. באותה העיר ביום ע"י שלהם: בזמן שהדרך מיוחדת לאותה העיר. שהדרך הכבושה מכאן לאותה העיר, מיוחדת לאותה העיר לבדה. אסור לילך שם, מפני שנראה כמחלף שם לעבוד ע"י. ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת, מותר, שהרואה אומר למקום אחר הוא הולך: היו בה חנויות מעושרות. וסימן הוא להם שאותם חנויות של ע"י, ליטול מהם מכס: ושאינן מעושרות מותרות. דבאותם שאינם מעושרות לא שקלי מינה מכס לע"י ולא מבי לע"י הנאה מיניה. ולמזכר מנייהו דבר המתקיים שרי ביום אידם, שסתמו המוכר עצב ולא אויל ומודה:

ה אֲצִטְרוּבְלִין. פירא דאראו: כנות שוח. מין ממוני התאנים הגדולים הלכנים. אסור לישראל למכור אלו לנכרים: ופטוטרותיהם. בפטוטרותיהם קאמר, כלומר בעוקצין שלהם שהם נתלין בו. דמסתמא הנכרי רוצה להקריבן תקרובת לע"י: תרנגול לבן בין תרנגולין. לקח הנכרי מישראל תרנגולים הרבה, מותר למכור ביניהם תרנגול לבן. דכיון דשקיל אחריני לאו לע"י בעי להו: ופירושן אסור. אם פירש דלע"י בעי להו, אסור. ואצטרך למתני, דסלקא דעתך אמינא האי גברא לאו לע"י בעי להו, והאי דקאמר הכי, סבר כי היכי דההוא גברא אביק בה כולי עלמא נמי אביק, ואימא הכי כי היכי דליחבו לי, קמשמע לן: דקל טב. פירות דקל משובח שפירותיו גרילין להקריב מהן לע"י: והצב. קניי שעושין מהן הצוקר"א: ונקליבם. מין עשב משובח מאד. והלכה כר' מאיר:

משניות מבוארות – קהתי

משא ומתן אסור עם הגויים ביום אידם, ומפרשים שמדובר כאן בימי השוק הנמשכים לאחר יום האיד (הר"ן). ויש מפרשים שמדובר בחנויות שהן חוץ לעיר שחוגגים בה יום האיד לעבודה זרה, כפי הרישא של משנתנו (המאירי; "תפארת ישראל").

יום חמישי

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בענין משא ומתן עם הגויים ביום חגם.

עיר שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – המיוחדת לאותה העיר, ובני העיר חוגגים יום איד לכבודה, אסור לשאת ולתת, כמו ששינוי במשנה א, עם יושבי אותה העיר בלבד, אבל חוּצָה לָהּ – לשאת ולתת עם הגויים היושבים חוץ לעיר, ואפילו סמוך מאד לעיר, מִתֵּר – שאין נמשכים אחר אותה עבודה זרה, שיום אידם של עיר זו אינו יום איד לבני מקומות אחרים. וכן אם הִיָּה חוּצָה לָהּ עֲבוּדָה זָרָה – שחגגו יום איד לעבודה זרה מחוץ לאותה העיר, אף על פי שבני אותה העיר מתבטלים לכבודה (המאירי). תוֹכָה מִתֵּר – מותר לשאת ולתת עם הגויים שבתוך העיר, מהטעם שבארנו לעיל. מִהוּ לִילָךְ לָשֶׁם – המותר לישראל להיכנס לאותה העיר ביום שחוגגים לעבודה זרה שלהם? בְּזִמְנָן שֶׁהִדְרָךְ מִיְּחֵדֶת לְאוֹתוֹ מְקוֹם – שמוכילה לאותה העיר בלבד ואינה נמשכת הלאה לעיר אחרת, אֲסוּר – לישראל לילך שם ביום אידם, שנראה כמהלך לחוג עמהם. וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהִלָּךְ בָּהּ לְמָקוֹם אֲחֵר – שהדרך נכנסת אמנם לעיר הזאת, אבל היא נמשכת מאותה העיר לעיר אחרת, מִתֵּר – לילך לשם, שהרואה אומר: למקום אחר הוא הולך (רש"י). עֵיר שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – יום איד לעבודה זרה, ונוהגים היו לסדר ביום אידם יום שוק, וְהָיָה בָּהּ חֲנוּיּוֹת מְעֻשָּׂרוֹת – מקושטות, והיה זה סימן, שאותן החנויות משלמות מכס מרווחיהן לעבודה זרה, וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת – וחנויות שאינן מקושטות, שאינן משלמות מכס לעבודה זרה, זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה בְּבֵית שָׁאן – שרוב יושביה היו אז גויים, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְעֻשָּׂרוֹת אֲסוּרוֹת – אסור לישראל לקנות מהן סחורה, שהרי חלק מכספו שמשלם בעד הסחורה הוא מכס לעבודה זרה, והנהנה משל עבודה זרה אסור, שכתוב (דברים יג, יח): "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", כל שכן המהנה, שאסור (גמרא). וְשִׁאִינָן מְעֻשָּׂרוֹת מִתְּרוֹת – אבל בחנויות שאינן מקושטות מותר לקנות, שאין כל הנאה לעבודה זרה מהן. ואף ששינוי במשנה א שאסור כל משא ומתן עם הגויים ביום אידם, ואפילו שלושה ימים לפני יום אידם, מפרש רש"י, שהמדובר בקונה דבר המתקיים, שהואיל והמוכר דבר המתקיים אינו שמת, מותר לקנותו מן הגוי אפילו ביום אידו. ויש חולקים על רש"י וסוברים, שאין הבדל בין דבר המתקיים ובין דבר שאינו מתקיים, וכל

באור משנה ה

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שאסור לישראל לגרום לגוי שיעבוד עבודה זרה, ומכאן שאסור לו למכור לגוי דברים שיש חשש עליהם שישתמש בהם לעבודה זרה. ויש מבארים הטעם, שהואיל וכן נח מזהר על עבודה זרה, שהרי אסור עבודה זרה הוא אחת משבע מצוות בני נח, לפיכך ישראל המוכר לגוי דברים לצורך עבודה זרה, עובר משום "לפני עור לא תתן מכשול (עין) 'תוספות יום טוב'". משנתנו מונה דברים שאסור בכלל למכרם לגויים עובדי עבודה זרה. אֵלּוּ דְּבָרִים – המפורטים להלן, אֲסוּרִים לְמִכּוֹר לְגוֹיִם – בכל ימות השנה, לפי שהם משתמשים בהם לעבודה זרה. אֲצִטְרוּבְלִין – פרי עץ ארז, וּבְנֹת שוֹחַ – תאנים לבנות, וּפְטוּטְרוּתִיהָן – בגמרא מבואר: בפטוטרותיהן. כלומר שאסור למכור איצטרובלים ובנות שוח בעוקציהן, לפי שהיה דרכם לחלות את הפירות הללו בעוקציהם לפני האיל. וּלְבוֹנָה – זכה, שהיו מקטירים אותה לעבודה זרה, וְתִרְנַגּוּל לֶבָן – שדרכם היה לחזור על תרנגול לבן להביאו קרבן לעבודה זרה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִתֵּר לְמִכּוֹר לוֹ – לגוי – תרנגול לֶבָן בֵּין הַתִּרְנַגּוּלִּין – שאם מכר לו ישראל תרנגולים הרבה, מותר למכור לו ביניהם תרנגול לבן, ואין חוששים שמא הוא לוקח אותו לשם עבודה זרה. בגמרא מבואר, שאם בא הגוי לקנות תרנגול סתם, לדברי הכל מותר למכור לו תרנגול לבן; ואם בא לקנות תרנגול לבן, לדברי הכל אסור למכור לו לבן אפילו בין התרנגולים; אלא שאם הוא אומר שרוצה לקנות תרנגול סתם וגם תרנגול לבן, בזה נחלקו תנא קמא ורבי יהודה, שתנא קמא סובר, הואיל ופירש גם תרנגול לבן אסור למכור לו תרנגול לבן אפילו בין התרנגולים; ורבי יהודה סובר, הואיל ואמר זה וזה, מותר למכור לו לבן בין התרנגולים. וּבִזְמַן שֶׁהָיָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ – שמוכר לו תרנגול לבן בלבד, קוֹטֵעַ אֶת אֲצִבְעוֹ – של התרנגול – וּמוֹכְרוֹ לוֹ – לגוי, לְפִי שִׁאִין מְקַרִּיבִין חֶסֶר – בעל מום – לְעֲבוּדָה זָרָה – ברם, המוכר לבן בין שאר התרנגולים לא יקטע אצבעו, כדי לצאת מן הספק, שהואיל ויש סברא להחזיר, אסור לקטוע משום צער בעלי חיים ("תפארת ישראל"). וְשֶׁאֵר כָּל הַדְּבָרִים – שקונה גוי מישראל, סֶתְמָן מִתֵּר – אם קנה סתם, ולא אמר שלוקחם לשם עבודה זרה, מותר לישראל למכורם לו.

וְחִצְבֵּי וְנִקְלִיבִים אֲסוּר לְמַכּוֹר לְגוּיִם.

וּמְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְמַכּוֹר בְּהֶמְהָ דָּקָה לְגוּיִם – מוֹכְרִין; מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שְׁלֹא לְמַכּוֹר – אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מְקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֶמְהָ גִּסָּה, עֲגָלִים וְסִיחִים, שְׁלָמִים וְשִׁבּוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּשִׁבּוּרָה; וְכֵן בְּתִירָה מְתִיר בְּסוֹם. ז' אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דְּבִין וְאַרְיוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֹזֶק לְרִבִּים. אֵין בּוֹנִין עֲמֻהָם בְּסִילָקָה, גִּרְדוֹם, וְאַיִצְטִידָא, וְכִימָה; אֲבָל בּוֹנִים עֲמֻהָם בִּימוּסִיאוֹת וּבֵית מֶרְחָצָאוֹת. הִגְיעוּ לְכַפָּה שֶׁמַּעֲמִידִין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – אֲסוּר לְבָנוֹת.

פירוש ברטנורא

ו' אֵין מוֹכְרִין בְּהֶמְהָ גִּסָּה. דְּגוּרִין מְכִירָה אֲמֹר שְׂכִירוֹת וְהַשְׁאֵלָה, שְׁהֵיא בְּהִמְתּוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲשֶׂה בָּהּ הַנְּכִירִי מִלֹּאכָה בִּשְׂבִתָּה. וְע"י סְרִסוֹר דְּלִיכָא לֹאחֲלוּפִי בְּשְׂכִירוֹת, שְׁאֵין הַסְרִסוֹר מְשִׁכִּיר. שְׂרִי לְמַכְרָה: שְׁלִימִים וְשִׁבּוּרִים. שְׁאֵף הַשְׂבּוּרִים חוּוּ לְמִלֹּאכָה, שְׂטוּתֵינִים בָּהֶם: רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּשִׁבּוּרָה. וְאֵין הַלְכָּה כִּר' יְהוּדָה: כֵּן בְּתִירָא מְתִיר בְּסוֹם. וְאִפְּלוּ הַסּוֹם שֶׁהַצִּידִים מְבִיאִים עֲלֵיו הַעוּפוֹת שֶׁצִּדִּין בָּהֶם. קִסְבֵּר הָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ. וּרְבִנָּן סְבִיר, דּוּקָא אֲדָם נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ, הַלֵּכֶךְ אִם לֹא הָיָה מִיּוֹחַד אֲלֵא לְרֹכֵב עָלָיו מוֹתֵר, אֲבָל לְהִבָּא בְּעַל חֵי אַחֵר חוּץ מֵאֲדָם, אֲסוּר. וְאֵין הַלְכָּה כֵּכָן בְּתִירָא: ז' כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֹזֶק לְרִבִּים. כִּגוֹן כְּלִי מִלֹּחֶמָה חֲרֻבּוֹת וּרְמָחִים: בְּסִילָקָה. טִירָה גְבוּהָה. וְשֵׁם יוֹשִׁבִים לְדוֹן בְּנֵי אֲדָם וּמִפְּלִין אוֹתָם מִשֵּׁם וּמְתִים: גִּרְדוֹם. בֵּינָן אַחֵר, הוּא עָשׂוּי לְדוֹן דִּינֵי נַפְשוֹת: אִיצְטִידָא. מְקוֹם שְׁחוֹק שֶׁמְבִיאִים שָׁם שׁוֹר גִּנָּה וְהוֹרָג אֶת הָאֲדָם: כִּימָה. כְּעֵין מְגִדֵּל קֶצֶר וְגִבוּהָ. עָשׂוּי כְּדִי לְדַחֹף הָאֲדָם מִשָּׁם וְהוּא מֵת: בִּימוּסִיאוֹת. בְּנוֹיִם שְׁאִינִם לֹא לְצוּרֶךְ ע"ז וְלֹא לְהִמִּית בְּנֵי אֲדָם: כִּימָה. אֲרַקְאוּלִטָּו בְּלַע"ז. דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה לְהַעֲמִיד ע"ז בְּבֵית מֶרְחָצָאוֹתֵיהֶם:

משניות מבוארות – קהתי

יִרְאָה אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר אֲצֵל הַגּוֹי וַיְבּוֹא לְמַכּוֹר לוֹ שְׁלֵמָה (וּש"י). וְאֵין הַלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְכֵן בְּתִירָה מְתִיר בְּסוֹם – שְׁלֹא הִיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּסוֹם לְעֲבוּדָה אֲלֵא לְרִכִּיבָה, וְאֵין בּוֹה עֲבִירָה מִשּׁוּם שְׂבִיתָת בְּהִמְתּוֹ, שֶׁכֵּן כָּלֵל הוּא, שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ; וְאִסוּר רִכִּיבָה בִּשְׂבִיתָת אֵינוֹ אֲלֵא גִזְרָה מִדְּרַבָּנָן. בְּרַם, תֵּנָא קָמָא אוֹסֵר גַּם בְּסוֹם; יֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שְׁאֵף תֵּנָא קָמָא אֵינוֹ אוֹסֵר בְּסוֹם הַעוּמוֹד לְרִכִּיבָה בְּלִבְדָּה, וְלֹא נַחֲלָקוּ אֲלֵא בְּסוֹם הַמִּיּוֹחַד לְעוּפוֹת, הֵינָנו סוֹס שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ הַצִּידִים וּמְבִיאִים עֲלָיו אֶת הַעוּפוֹת שֶׁצִּדִּים בּוֹ; שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי יְהוּדָה: הָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ, וְאִפְּלוּ בְּהֶמְהָ וְעוֹף, וּלְפִיכֵךְ מוֹתֵר לְמַכּוֹר לְגוֹי; וְתֵנָא קָמָא סוֹבֵר, שְׁלֹא אִמְרוּ "הָיָה נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ" אֲלֵא בְּאֲדָם, אֲבָל בְּכַלֵּי חַיִּים אֵין כָּלֵל זֶה נִוָּה, וְיֵשׁ בּוֹה אִסוּר מִשּׁוּם שְׂבִיתָת בְּהִמְתּוֹ, וּלְפִיכֵךְ דִּינוֹ כְּדִין כָּל בְּהֶמְהָ גִּסָּה, שְׁאִסוּר לְמַכּוֹר לְגוֹי; וְאֵין הַלְכָּה כֵּכָן בְּתִירָה (וּרַמְבָּם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁתֵּנָא קָמָא אוֹסֵר בְּכָל הַסּוֹסִים, וְאִפְּלוּ בְּסוֹם הַעוּמוֹד לְרִכִּיבָה בְּלִבְדָּה, גִּזְרָה מִשּׁוּם סוֹס הַמִּיּוֹחַד לְעוּפוֹת (עֵינִי "תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב").

באור משנה ז

משנה זו באה ללמד, שכשם שאין מוכרים לגויים דברים משתמשים בהם לעבודה זרה, כך אין מוכרים להם דברים שיש בהם נזק לרבים, כפי שיבואר. אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דְּבִין וְאַרְיוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֹזֶק לְרִבִּים – כִּגוֹן כְּלִי מִלֹּחֶמָה, חֲרֻבּוֹת וּרְמָחִים, שֶׁחֲשׂוּדִים הֵם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל אֶלּוֹ לְרַעַת הַחֲבֵרִית. אֵין בּוֹנִין עֲמֻהָם – עִם הַגּוֹיִים, בְּסִילָקָה – הִיכָל הַמִּשְׁמֶשׁ לָהֶם בֵּית מִשְׁפָּט, גִּרְדוֹם – מְקוֹם שֶׁמְבִיאִים בּוֹ לְהוֹרֵג אֶת הַנִּידוּנִים לְמוֹת, וְאַיִצְטִידָא – זִירָה לְמִשְׁחָקִי הַתְּגוּשׁוֹת, וְהִיוּ מְבִיאִים שָׁם שְׂבוּיִים וְעַבְדִּים שִׁיתְּגוּשׁוּ עִם חֵירוֹת טוֹרְפוֹת, וְכִימָה – מְגִדֵּל גְבוּהָ, לְדַחֹף מִמֶּנּוּ אֶת הַנִּידוּן לְמוֹת (וּש"י); כָּל הַבְּנִינִים הַלָּלוּ אֵין בּוֹנִים עֲמֻהָם, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם נֹזֶק לְרִבִּים, וְאֵף בְּתִי הַמִּשְׁפָּט שֶׁלָּהֶם חֲשׂוּדִים לְדוֹן אֲדָם שְׁלֹא כְּדִין. אֲבָל בּוֹנִים עֲמֻהָם – מוֹתֵר לְבָנוֹת עִם הַגּוֹיִים, בִּימוּסִיאוֹת – יֵשׁ גּוֹרִסִים: דִּימוּסִיאוֹת, וְהֵן בְּתִי מֶרְחָץ שֶׁל צִיבּוֹר; וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים: בִּימוּסִיאוֹת – בְּתִי שֶׁשְׂעוּעִים (תַּפְּאוֹת יִשְׂרָאֵל), וּבֵית מֶרְחָצָאוֹת – בְּתִי מֶרְחָץ שֶׁל יְחִידִים. הִגְיעוּ לְכַפָּה שֶׁמַּעֲמִידִין בָּהּ עֲבוּדָה זָרָה – הַרומִים הַקְּדוּמִים הִיוּ קוֹרְאִים אֶת בְּתִי הַמֶּרְחָץ עַל שְׁמוֹת אֲלִילֵיהֶם הַשּׁוֹנִים, וְהִיוּ עוֹשִׂים כִּימָה (תַּקְרָה) מְקוּמָרָה, או כְּעֵין תֵּא מִיּוֹחַד) בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּמַעֲמִידִים בָּהּ אֶת הָאֲלִיל, שְׂבִיתָת הַמֶּרְחָץ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ; וְלִכֵּן יִשְׂרָאֵל שִׁבְנָה בֵּית מֶרְחָץ עִם גּוֹיִים, כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְכִימָה, אֲסוּר לְבָנוֹת – שְׁאִסוּר לְעוֹדֵר לְגוֹיִים בְּדַבָּר שֶׁהוּא בְּשִׁבּוּרָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁלְּמַדְנוּ כָּבֵד בְּמִשְׁנֵי הַקְּדוּמִים.

וּפְרָשָׁן – שְׁאִמְרָ בְּפִירוּשׁ שְׁלֹקְחָם לְעֲבוּדָה זָרָה, אֲסוּר – לְמוֹכְרָם לוֹ. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שְׁאִלֵּי יַעֲלֶה עַל הָעֵצָה לְמוֹר: גּוֹי זֶה אֵינוֹ בֹּא לְקִנּוּת לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, אֲלֵא אֲדוּקָה הוּא עֲבוּדָה זָרָה וְסוֹבֵר שְׁאֵף אַחֲרִים אֲדוּקִים כְּמוֹהוּ, וּלְפִיכֵךְ הוּא אוֹמֵר שְׁלֹקְחָ לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, כְּדִי שִׁיּוּרִידוֹ לוֹ מִהַמְּחִיר וְיִתֵּן לוֹ אֶת הַדֵּבֶר בּוֹזֵל; לְפִיכֵךְ בֹּאֵה מִשְׁתַּנּוּ לְהַשְׁמִיעַ, שֶׁפִּירוּשָׁן אֲסוּר. רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר: אֵף דְּקָל טָב – פִּירוֹת שֶׁל דָּקֵל מְשׁוּבָּח, וְחִצְבֵּי – יֵשׁ מִפְּרָשִׁים: קִנָּה סוֹכֵר; וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים: בְּצֵל בֵּר גְּדוֹל, וְנִקְלִיבִים – מִיָּן עֵשֶׂב מְשׁוּבָּח מְאֹד; וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שֶׁכָּל שְׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים מִיָּנִי תְּמָרִים מוֹכְחִים הֵם; אֵף כָּל אֵלֶּה אֲסוּר לְמַכּוֹר לְגוּיִם – שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ שְׁלֹקְחִים אוֹתָם לְעֲבוּדָה זָרָה.

י ו ט ש י

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדברים שאסור למכור לגויים; ושנויה היא כולה גם במסכת פסחים (ד, ג).

מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְמַכּוֹר בְּהֶמְהָ דָּקָה – עֲזִים וְכִבְשִׁים – לְגוּיִם – עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, מוֹכְרִין – מוֹתֵר לְמַכּוֹר לָהֶם; מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שְׁלֹא לְמַכּוֹר – בְּהֶמְהָ דָּקָה לְגוֹיִים, שֶׁמַּחְמִירִים הֵם מִשּׁוּם אִסוּר בְּהֶמְהָ גִּסָּה, כְּפִי שֶׁנִּלְמַד לַהֲלֹךְ, אֵין מוֹכְרִין – אִסוּר לְמַכּוֹר לָהֶם. וּבְכָל מְקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֶמְהָ גִּסָּה – כִּגוֹן פְּרִים וּפְרוֹת, שְׁגוֹר חֲכָמִים, שְׁמָא גַם יִשְׂאֵל אוֹ יִשְׁכִּיר בְּהִמְתּוֹ לְגוֹי, וְהָגוֹי יַעֲשֶׂה בָּהּ מִלֹּאכָה בִּשְׂבִיתָת, וְהָיָה מְצוּוֹה יִשְׂרָאֵל עַל שְׂבִיתָת בְּהִמְתּוֹ; או מִשּׁוּם שֶׁפְּעָמִים מוֹכְרָה לוֹ עֶרֶב שִׁבְתָּה, סוֹמֵךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה, וְהָגוֹי מִבְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ לְנִסְתוּתָה כִּיכֵד הִיא הוֹלֶכֶת כְּשֶׁהִיא טְעוּנָה, וְיִשְׂרָאֵל גּוֹעֵר בְּבִהֶמָה וְהִיא הוֹלֶכֶת מִחֲמַת קוֹלָהּ הַמוֹכֵר לָהּ, וְנִמְצָא מַחֲמָה אַחֵר בְּהִמְתּוֹ בִּשְׂבִיתָת (גְּמָרָא); וְכֵן אֵין מוֹכְרִין לָהֶם עֲגָלִים וְסִיחִים – שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִינִם רִאוּיִים עֲכָשׂוּ לְמִלֹּאכָה, וְהִיוּ רִאוּיִים לְאַחֵר זְמַן, כְּשִׁיגְדְּלוּ. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים, גִּזְרָה שְׁמָא יִרְאוּ אַחֲרִים וְלֹא יִבְחִינוּ בֵּין גְּדוּלִים לְקִטְנִים, וַיְבּוֹאוּ לְמַכּוֹר לָהֶם גְּדוּלִים. טִיחִיִּים הֵינָנו בְּנֵי חֲמוּרִים (עֵיירִים). בְּגִמְרָא אִמְרוּ (בְּבֹא בְּתוֹא עוֹ, ב): "לֵמָּה קוֹרְאִים לוֹ סִיחִי? שֶׁמֶהֱלַךְ אַחֵר שִׁיחָה (טִיחָה) נָאָה (בְּקִירָא) בְּנַחַת וּבְרַמְיָה הוֹלֵךְ לְמְקוֹם שֶׁהָאֲדָם חָפֵץ – וְשִׁבְטִים); שְׁלָמִים וְשִׁבּוּרִין – בֵּין עֲגָלִים וְסִיחִים שְׁלָמִים וּבֵין שְׂבוּרִים אִסוּר לְמַכּוֹר לְגוֹיִים, שְׁאֵף הַשְׂבּוּרִים רִאוּיִים לְמִלֹּאכָה, כִּגוֹן לְעֲבוּדַת הַחֲטִינָה בִּיחִיִּים. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שְׁגוֹר עַל הַשְׂבּוּרִים, שְׁמָא יִרְאוּ אַחֲרִים, וְלֹא יִדְעוּ שֶׁשְׂבּוּרִים הֵם, וַיְבּוֹאוּ לְמַכּוֹר לָהֶם שְׁלָמִים. רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּשִׁבּוּרָה – שְׁאֵין שְׂבּוּרָה רִאוּיָה לְמִלֹּאכָה כָּלֵל, וּמִן הַסֵּתֵם קוֹנָה אוֹתָהּ הַגּוֹי לְשִׁחִטָּה וְאֵינוֹ מִשְׁהָה אוֹתָהּ חֵיה; וּמִכָּאֵן אֵין גַּם חֲשֵׁשׁ שְׁמָא

ח ואין עושים תכשיטין לעבודה זרה: קטלאות, ונזמים, ונזמיות; רבי אליעזר אומר: בשכר מתר. אין מוכרין להם במחבר לקרקע, אבל מוכר הוא משקצין; רבי יהודה אומר: מוכר הוא לו על מנת לקוץ. אין משפירין להם בתים בארץ ישראל, ואין צריך לומר שדות; ובסוריא משפירין להם בתים, אבל לא שדות; ובחוצץ לארץ מוכרין להם בתים ומשפירין שדות; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משפירין להם בתים, אבל לא שדות; ובסוריא מוכרין בתים ומשפירין שדות; ובחוצץ לארץ מוכרין אלו ואלו.

ט אף במקום שאמרו להשפיר, לא לבית דירה אמרו, מפני שהוא מכניס לתוכו עבודה זרה, שנאמר (דברים ז, כו): "לא־תביא תועבה אל־ביתך". ובכל מקום לא ישפיר לו את המרחץ, מפני שהיא נקראת על שמו.

פירוש ברטנורא

ח אבל מוכר הוא משקצין. שלא יהא מוכר לו המחבר אלא לאחר שקיצץ. אבל כל זמן שהוא במחבר, לא, שנמצא נותן לו חנייה בקרקע, והתורה אמרה (דברים ו) לא תחנם, לא תתן לו חנייה בקרקע; אין משכירין להם בתים. גזירה משום מכירה דאיסורא דאורייתא הוא: ואין צריך לומר שדות. דאיכא תרתי דאיסורא, חנייה בקרקע ומפקיען מן המעשרות; ובסוריא. ארם צובה, שכבש דוד ואניה קדושה בקדושת הארץ: משכירין להם בתים. ולא גזרין אטו מכירה. דאי נמי אתי לדי מכירה לא עבר דאורייתא, דכי כתיב לא תתן להם חנית, בארץ ישראל כתיב. ומיהו מכירה לכתחלה לא, משום מכירה דא"י: אבל לא שדות. דאיכא תרתי לאיסורא: ובחוצץ לארץ. דמרחק, ולכא למגור מכירה דהתם אטו מכירה דארץ ישראל: מוכרין בתים ומשכירין שדות. אבל מכירה דשדות לא, כיון דאיכא תרתי: רבי יוסי אומר כו'. והלכה כרבי יוסי. וכלבד שלא ישכיר בארץ ישראל לשלשה נכרים ביחד, שלא יעשה שכונה של נכרים:

ט אף במקום שאמרו להשפיר. לר' מאיר בסוריא דוקא ולא בארץ ישראל, ולרבי יוסי אפילו בארץ ישראל: לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס שם תבן ועצים וכיוצא בזה: מפני שהיא נקראת על שמו. והנכרי מחממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצים בה בשבת. ולא דמי לשדה של ישראל שארים נכרי עושה בה מלאכה בשבת, דשדה לאיסורא עבדא, והנכרי אריסותא דנפשיה קא עבד, אבל מרחץ לאו לאריסותא קא עבדא ואין הכל יודעים שהישראל השכירה לנכרי, ולכן אסור. ובזמן הזה שדרך להוריד ארים למרחץ לשנה, למחצה לשליש ולרבע בדרך שמורדין לשדות, שרי להשכיר מרחץ לנכרי, ואע"פ שהנכרי עושה בה מלאכה בשבת מידע ידעי שהעכו"ם ארים בה ואריסותא דנפשיה קא עבד:

משניות מבוארות – קהתי

מוכרין אלו ואלו – בין בתים בין שדות, שהואיל ורוחקה היא מארץ ישראל אין גזרין בה משום ארץ ישראל. והלכה כרבי יוסי. וכלבד שלא יעשה שכונה, כלומר שלא ישכיר בארץ ישראל לשלושה גוים ביחד, לפי שעל ידי כך יעשה שכונה של גוים (גמרא).

באור משנה ט

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה להשיענו, שלדברי הכל אסור להשכיר בית לגוי בארץ ישראל או בסוריא בשביל בית דירה.

אף במקום שאמרו – חכמים, שמוות, שמוות להשפיר – בית לגוי; לדעת רבי מאיר בסוריא דווקא ולא בארץ ישראל, ולדעת רבי יוסי אפילו בארץ ישראל; לא לבית דירה אמרו – אלא לאוצר או למחסן, להכניס בו תבן או עצים וכיוצא בזה, אבל לבית דירה אסור להשכיר לגוי, מפני שהוא מכניס לתוכו עבודה זרה – שהגוי מכניס לתוך הדירה עבודה זרה, ויש בזה עבירה, שנאמר: "לא־תביא תועבה אל־ביתך" – בירושלמי אמרו: אבל במקום שנהגו למכור (דהיינו בחוץ לארץ) מוכר הוא לו (לגוי). ואפילו לבית דירה, ומשכיר הוא לו, ואפילו לבית דירה; הטעם הוא, לפי שהכתוב "לא־תביא תועבה אל ביתך" אינו כאן אלא אסמכתא בלבד, שכן בעיקרו מדבר כתוב זה בישראל המכניס עבודה זרה לביתו; הלכך בארץ ישראל שאנו מצווים לשרש אחר עבודה זרה, אסור חכמים להשכיר לבית דירה; וכן גם בסוריא מפני סמיכותה לארץ־ישראל. אבל בחוץ לארץ שאין אנו מצווים לשרש אחריה, משכירים אפילו לבית דירה (הרי"ן). ובכל מקום – בין בארץ בין בחוץ לארץ, לא ישפיר לו את המרחץ – אסור לישראל להשכיר לגוי את בית מרחצו, מפני שהיא נקראת על שמו – של ישראל בעל המרחץ, והגוי ששכרו מחמם אותו בשבת, ויאמרו שבמרחץ של ישראל פלוני מחללים את השבת. ברם, במכירה מותר, שלאחר שמכרו, שוב אין המרחץ נקרא על שמו. בגמרא מבואר שלגבי שדה אין חוששים שהגוי השוכר אותה עושה בה מלאכה בשבת, שהואיל ודרך בעלי שדות למסור שדותיהם באריסות, הריאה יאמר, שהגוי ארים הוא ואריסותו הוא עושה. מה שאין כן במרחץ שלא היו נוהגים למסור באריסות. ואמנם בזמננו, שמוסרים גם מרחץ באריסות, דין מרחץ כדן שדה, ומותר להשכיר לגוי, אף על פי שעושה בו מלאכה בשבת, שהכל יודעים שהגוי הוא ארים, ואריסותו הוא עושה.

שבת קודש

באור משנה ח

ואין עושים תכשיטין לעבודה זרה – כגון: קטלאות – שרשרות לצואר, ונזמים – לאף, ונזמיות – על האצבעות. רבי אליעזר אומר: בשכר מתר – אם ישראל מקבל שכר בעד עבודתו זו, מותר לו לעשות תכשיטין לעבודה זרה. בנוסח אחר אין גורסים כל הפיסקה הזאת, שלא מסתבר הדבר שיתיר איזה תנא שהוא לעשות לכתחילה תכשיטין עבודה זרה ("תוספות יום טוב"). אין מוכרין להם – לגוים בארץ ישראל, במחבר לקרקע – כגון אילנות, או תבואה שלא נקצרה עדיין, שכל המחבר לקרקע הרי הוא בקרקע, והתורה אמרה (דברים ז, ב): "ולא תחנם" – לא תתן להם חנייה בקרקע (גמרא). אבל מוכר הוא – ישראל לגוי, משקצין – לאחר שקיצץ המחבר, כגון אילנות לאחר שקיצצם, או תבואה לאחר שקצרה, שאין במכירת התלוש סיבה לחניית קרקע (המאירי). רבי יהודה אומר: מוכר הוא לו – במחבר, על מנת לקוץ – בתנאי שקצצנו הגוי הלוקח. יש מפרשים, שרבי יהודה אינו חולק על תנא קמא, אלא בא לפרש דבריו (הרא"ש). אין משפירין להם בתים בארץ ישראל – גזירה שמה גם ימכרו להם ויעברו על הלאו "לא תחנם", כמו שבארנו לעיל, ואין צריך לומר – שאסור להשכיר להם שדות – גזירה משום מכירתם, שבמכירת שדות, מלבד האיסור של "לא תחנם", הרי הוא מפקיע ממעשרות; ובסוריא – שכבש המלך דוד, ואין קדושתה כקדושת ארץ ישראל, משפירין להם בתים – ואין גזרין שם משום מכירה, שאף אם ימכרו להם, אינם עוברים על איסור "לא תחנם", אבל לא שדות – לפי שיש במכירתם גם הפקעה ממעשרות; ובחוצץ לארץ מוכרין להם בתים ומשפירין שדות – ומכל מקום אף בחוץ לארץ אין מוכרים להם שדות, גזירה משום שבארץ ישראל, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משפירין להם בתים – ואין גזרין משום מכירה, אבל לא שדות – שיש בהם גם הפקעה ממעשרות; ובסוריא מוכרין בתים – שלדעת רבי יוסי כיבוש יחיד אינו כיבוש, ואין בה קדושת ארץ ישראל, ומשפירין שדות – אבל לא מוכרים, שהואיל וקרובה היא לארץ ישראל, גזרו בה משום מכירת שדות בארץ ישראל; ובחוצץ לארץ

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

עבר מת לאחר ירידתו של יעקב לארם נהרים — ובא לבית לבן, ועמד שם שתי שנים. צא וחשוב שנותיו של עבר, ונמצא שמת כשהיה יעקב בן שבעים ותשע שנה, והיינו שתי שנים משבא לבית לבן, כשתחשוב ארבע עשרה שנה ששימש בבית עבר. **יצא** — יעקב מבית עבר שתי שנים לפני מיתתו של עבר. **נמצא כשעמד בו'** — הכי גרסינו: מנלן דלא איענש עליהו — דתניא: נמצא יוסף כשפירש מאביו שלא ראהו עשרים ושנים שנה, כדרך שפירש יעקב מבית אביו שלא כיבדו, נתאבל על יוסף עשרים ושתים שנה. כיצד? יוסף בן שבע עשרה שנה היה כשפירש מאביו. וכשמלך על מצרים היה בן שלשים שנה, שנאמר "ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה" הרי שלש עשרה, ושבעה דשבעא, ותרין דכפנא — הרי עשרים ושתים שנה שנתכסה יוסף מאביו. ויעקב עמד עשרים שנה בבית לבן, וארבע עשרה שנה בבית עבר. **אלא שמע מינה** — ארבע עשרה דבית עבר לא חשיב להו, דלא איענש עליהו. **אי הכי נצורא להו** — ואין כאן אלא עשרים דבית לבן. **אישתהי שתי שנים באורחא** — דבשובו מארם נהרים לבא ליצחק אביו ויבן לו בית לימות החורף, עשה סוכות שתי פעמים לשני ימות הקיץ — הרי שמונה עשרה, ובבית אל עשה ששה חדשים כשיצא משכם, שנאמר "קום עלה בית אל" וגו' (בראשית לה).

דף יז ע"א: **ובתיב** (שם מז ח"ט) **ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך, ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מנוחי שלימים ומאת שנה**. ויש להבין, כיצד אמר יעקב לפרעה שהוא בן מאה ושלישים כשירד למצרים, הרי לפי החשבון יצא ששנות חיי יעקב באותה העת **מאת ושייתסר הויין**. **אלא שמע מינה, שארבע עשרה שנים** מציאתו מבית אביו עד שבא ללבן, (ד) **היה** בזמן ההוא **בבית עבר** ועסק בתורה (**לא חשיב להו**). **דכך תניא** בברייתא, **היה יעקב בבית עבר מוממן ארבע עשרה שנה**. ומוסיפה הברייתא: **עבר** עוד חי אחר שעזב יעקב את בית מדרשו, **ומת רק לאחר שיורד יעקב אבינו לארם נהרים** ובא לבית לבן **שתי שנים**. ממשיכה הברייתא: אחר הארבע עשרה שנים **יצא יעקב משם** - מבית מדרשו של עבר, **ובא לו לארם נהרים**. **נמצא כשעמד על הבאר בארם נהרים** ופגש את רחל, **היה בן שבעים ושבע שנה**, ואם כן אחר ארבע עשרה שנים בלידת יוסף היה בן תשעים ואחד, ואחר שלשים ותשע שנים כשהגיע יעקב לפרעה היה בן מאה ושלישים.

מבארת הגמרא: **ומנלן דלא מיענש** - מניין שיעקב לא נענש על שלא כיבד את הוריו כשהיה בבית עבר, שהוכיחו מכך שגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם. **דתניא, נמצא יוסף כשפירש מאביו** ולא ראהו **עשרים ושנים שנה**, מיום שנמכר ועד שירד אליו למצרים, **כשם שפירש יעקב אבינו מאביו** עשרים ושתים שנה. ויש לשאול, וכי הזמן **דיעקב** פירש מאביו היה רק עשרים ושתים שנים, הרי **תלתין ושייתא הויין** - שלשים ושש שנים פירש ממנו, ארבע עשרה שנים בבית עבר, ועוד עשרים ושתים שנים עד שחזר לבית אביו. **אלא** מוכח שעל **ארבעים השנים דהיה בבית עבר, לא חשיב להו** - לא החשיבו לו להיענש עליהם.

שואלת הגמרא: **סוף סוף** השנים דהשתהה יעקב בבית לבן **עשרין שני הויין** - היו רק עשרים שנה, ומדוע נענש שיוסף פרש ממנו עשרים ושתים שנים. עונה הגמרא: **אלא משום דאשתהי באורחא תרתין שני** - מפני שהתעכב שנתיים בדרך, כשחזר מארם נהרים לבוא אל אביו. **דתניא, יצא יעקב מארם נהרים** לשוב לבית אביו, **ובא לו לסבות, ועשה שם** [-התעכב שם] **שמונה עשר חודש, שנאמר** (שם לג יז) **וייעקב נסע סבותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סבת'**, כלומר, בית נבנה לחורף שהוא ששה חדשים, וסוכה נבנית לקיץ שהוא ששה חדשים נוספים, ונאמר 'בית' בלשון יחיד ו'סוכות' בלשון רבים, ללמד ששה שם פעם אחת בחורף, ושתי פעמים בקיץ, הרי שמונה עשר חודשים, **ובבית אל עשה** [-התעכב] עוד **ששה חדשים** נוספים, ובנה מזבח **והקריב** עליו **זבחים**. הרי לנו עשרים וארבעה חדשים שהתעכב בדרך, שהם שנתיים.

הדרן עלך מגילה נקראת

עשרה, ובבית אל עשה ששה חדשים כשיצא משכם, שנאמר "קום עלה בית אל" וגו' (בראשית לה).

הדרן עלך מגילה נקראת

פרק ראשון – הכל ממירין

נאמר בבהמה של קדשי מזבח (ויקרא כו א), 'לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב, ואם הקדש ימיר בהמה בבהמה ויהיה הוא ותמורתו יהיה קדש'. וכן נאמר (שם כו ב) במעשר בהמה, 'ולא ימירנו, ואם הקדש ימירנו ויהיה הוא ותמורתו יהיה קדש'. וכיצד הוא מעשה התמורה, מי שיש לו שתי בהמות, אחת קדושה למזבח ואחת חולין, ואמר על בהמת החולין 'תהיה זו תמורתה של בהמת קרבן זו' ותתקדש במקומה, הרי הוא עובר על הלאו האמור ולוקה עליו. ומועיל דיבורו להתפס קדושה בבהמת החולין, אבל אינו מועיל להפקיע את קדושת בהמת הקרבן, אלא שתיהן קדושות וקריבות למזבח.

משנה

הכל ממירין בהמת חולין בבהמת קדשים, אחד אנשים ואחד נשים – בין אנשים ובין נשים. ואפילו שכל פרשת תמורה נאמרה בלשון זכר, גם נשים נתרבו לדין תמורה מיתור הכתוב, כמבואר להלן (ע"פ). ולא שאדם רשאי – שמותר לו להמיר, שהרי התמורה אסורה בלאו של 'לא ימירנו', אלא שבדיעבד אם המיר מוקר, ונתפסת קדושת מזבח בבהמת החולין, והממיר סופג – ולוקה את הארבעים מלקות משום שעבר על הלאו האמור.

גמרא

הגמרא מקשה סתירה בלשון משנתנו: הא גופא קשיא – הלא עצם דברי המשנה קשים וסותרים את עצמם, אמרת – הרי שנינו ברישא 'הכל ממירין' שמשמעו שאלו לכתחילה מותר להמיר, והדר תני – ואחר כך שונה המשנה בסיפא 'לא שאדם רשאי להמיר (אלא שאם המיר מוקר)', אלא אסור להמיר לכתחילה, ורק בדיעבד חלה תמורתו.

תמורה הגמרא על קושיא זו: ותיסקרא – וכי סבור אתה שיש לפרש את מה ששנינו ברישא 'הכל ממירין' שמותר לכתחילה להמיר. הלא אם כן אדקשיא לך מפתניתין – עד שאתה מקשה על כך מהסיפא, תיקשי לך קרא – יש לך להקשות על כך ממקרא מפורש, דהרי בתיב 'לא יחליפנו ולא ימיר אותו'.

הגמרא מתרצה שלשון המשנה 'הכל ממירין' מתפרשת במשמעות אחרת: אלא אמר רב יהודה, לשון 'הכל ממירין' אין פירושו שמותר להמיר לכתחילה, אלא הכי קתני – כך יש לפרשו, הכל מתפסין בתמורה – כל אדם שהמיר חלה קדושת תמורה על פיו, אחד אנשים ואחד נשים – בין אם הממירים הם אנשים ובין אם הם נשים. ולא שאדם רשאי להמיר – אך אין הכוונה לכך שמותר להמיר, [אלא] שאם המיר מוקר, וסופג את הארבעים.

הגמרא מדייקת דיוק נוסף בלשון משנתנו 'הכל ממירין', ושואלת: 'הכל' לאיתנוי מאי – מה בא לרבות, הלא כבר שנתה המשנה 'אחד אנשים ואחד נשים ממירין', ולמה הוסיפה תיבת 'הכל'. משיבה הגמרא: 'הכל' בא לאיתנוי – לרבות יורש, שאף הוא ממיר בקרבן שנפל לו בירושה. ובאה המשנה להכריע דלא כשיטת רבי יהודה בדין זה, אלא כשיטת רבי מאיר. (רתנן) [דתניא] – שכן שנינו בברייתא, אדם שהפריש קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת,

היורש מביא קרבן זה וסופק עליו כדין בעלים. כמו כן היורש ממיר בקרבן זה שירש מאביו. דבר רבי מאיר. אבל רבי יהודה אומר, יורש אינו סופק על קרבן אביו, יורש אינו ממיר בקרבן אביו.

הגמרא מפרשת את מחלוקת התנאים האמורה: מאי טעמא – מהו טעמון דרבי יהודה הסובר שירש אינו ממיר, משום דיליף – ושהוא לומד] תמורה שנעשית בתחילת הקדש הקרבן קודם הקרבתו, מסמיכה שנעשית בסוף הקדש בשעת הקרבתו למזבח סמוך לשחיטתו. מה בסוף הקדש יורש אינו סופק, אף בתחילת הקדש יורש אינו ממיר.

שואלת הגמרא: וסמיכה גופה – (עצמה) מנל – מנין לו לרבי יהודה שאינה נוהגת ביורש. משיבה הגמרא: תלתא – (שלוש) פעמים 'קרבנו' בתיב – (נכתבו) בשלמים. ואם זבוח שלמים קרבנו' (ויקרא ג א), 'ואם מן הצאן קרבנו' (שם ג ו), 'ואם עז קרבנו' (שם ג יב), ובשלתן נאמר וסמך את ידו. חד – אחד מהם בא למעט, שסומכים רק על 'קרבנו' של ישראל ולא על קרבן עובד פוֹכְבִּים. וחד – ו'קרבנו' אחד בא למעט, שאדם סומך רק על 'קרבנו' שלו ולא על קרבן חבירו. וחד – ו'קרבנו' אחד בא למעט, שסומך רק על 'קרבנו', ולא סומך היורש על קרבן אביו.

שואלת הגמרא: ולרבי מאיר דאמר 'יורש סופק' על קרבן אביו, והקתיב – (והרי נכתבו) שלש פעמים 'קרבנו', ומאחד מהם יש ללמוד שדווקא על קרבנו הוא סומך ולא על קרבן אביו, ומדוע אם כן סובר רבי מאיר שירש סומך. משיבה הגמרא: ההוא 'קרבנו' שמינו ממעט רבי יהודה יורש, לשיטת רבי מאיר מיבעי ליה – (צריך) אותו לרבות כל פְּעֻלַּי חוברים לסמיכה, שאם הביאו כמה בני אדם קרבן אחד בשותפות כולם סומכים עליו, שכן נחשב הקרבן לקרבנו של כל אחד ואחד מהם. ומעתה שוב אין מיותר שום 'קרבנו' למעט ממנו יורש מסמיכה.

הגמרא מביאה שתי דרכים בשיטת רבי יהודה שדורש מ'קרבנו' למעט יורש מסמיכה ולא לרבות בעלי חוברים: ורבי יהודה, פְּעֻלַּי חוברים לסמיכה לית ליה – לדעתו אין קרבן השותפים טעון סמיכה כלל, ועל כן 'קרבנו' מיותר למעט יורש מסמיכה. שואלת הגמרא: מאי טעמא – מהו הטעם שהוא דורש מ'קרבנו' למעט יורש, ואינו דורשו לרבות בעלי חוברים. משיבה הגמרא: דהא לא מיתור קרבן ידדו – שהרי לא מיתור קרבן זה לאף אחד מהשותפים בפני עצמו, אלא הוא של כולם יחד, ועל כן אין לרבותו לסמיכה. לפיכך מיותר 'קרבנו' למעט ממנו יורש.

ואיבעית אימא – ואם תרצה תפרש את שיטת רבי יהודה בדרך אחרת, שלעולם אית ליה – (יש לו) לרבי יהודה דרשה זו, וגם הוא מודה שמ'קרבנו' אחד יש לרבות בעלי חוברים לסמיכה, ומכל מקום עדיין 'קרבנו' אחד מיותר למעט יורש כשיטתו, והוא משום שקרבן עובד פוֹכְבִּים וקרבן חבירו, מחד קרא נפקא – מ'קרבנו' אחד הם מתמעטים מסמיכה, ואין צריך מיעוט נפרד לכל אחד מהם, משום שמ'קרבנו' משמע שאי אפשר לסמוך על ידי שליח, בין בקרבן ישראל ובין בקרבן עובד כוכבים. נמצא דאיתור ליה – (שמיותר לו) חד – 'קרבנו' אחד לרבות פְּעֻלַּי חוברים לסמיכה. הגמרא חוזרת לפרש את שיטת רבי מאיר בתמורת יורש, ושואלת: ורבי מאיר דאמר יורש ממיר, מאי טעמא – מהו טעמו, ומנין לו דין זה. משיבה הגמרא: אמר לך רבי מאיר, מקור הדין שירש ממיר הוא ממה שנאמר 'אם המיר בהמה בבהמה', והרי די לכתוב 'ואם ימיר', אלא בא כפל לשון זה לרבות את היורש לתמורה.

צריך להיות קיבוץ נדחי ישראל, כפשוטו, עלידי העבודה הרוחנית, שנדחי ישראל מתחילים להתקבץ לדרך התורה והמצווה, ללימוד התורה וקיום המצוות.

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ז

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנז

תוספות

משנה הכל ממירין – בהמת חולין זו תחת זו של הקדש. לא שאדם רשאי להמיר – דהא כתיב "לא ימיר". מומר – דמתפס עלה קדושה, ושתיהן קדושות. וסופג את הארבעים – משום לאו דלא ימיר. **גמרא** לא שאדם רשאי דיעבד – בתמיה, דלכתחלה אינו רשאי להמיר, אבל דיעבד שפיר דמי. ולא ימיר – ומתניתין קתני דהכל

ממירין, אחד אנשים ואחד נשים. לא שאדם רשאי להמיר, אלא שאם המיר – מומר, וסופג את הארבעים. גמרא הא גופא קשיא, אמרת: "הכל ממירין" – לכתחילה, וזהו תני: "לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר" – דיעבד! ותיקפא "הכל ממירין" לכתחילה? אדקשיא לך ממתניתין, תיקשי לך קרא, דכתיב: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו!" אלא אמר רב יהודה: הכי קתני, הכל מתפסין בתמורה, אחד אנשים ואחד נשים. לא שאדם רשאי להמיר, שאם המיר – מומר, וסופג את הארבעים. "הכל" לאיתויי מאי? – לאיתויי יורש, ודלא פרבי יהודה. דתני: יורש סומך, יורש ממיר דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: יורש אינו סומך, ויורש אינו ממיר. מאי טעמא דרבי יהודה? – יליף תחילת הקדש מסוף הקדש, מה סוף הקדש – יורש אינו סומך, אף תחילת הקדש – יורש אינו ממיר. וסמיכה גופא מלן? – תלת "קרננו" כתיב: חר, "קרננו" – ולא קרבן גוי, וחד, "קרננו" – ולא קרבן חבירו, וחד, "קרננו" – ולא קרבן אביו. ולרבי מאיר דאמר יורש סומך, והכתיב "קרננו"! – ההוא מיבעי ליה: לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה. ורבי יהודה – בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, מאי טעמא – דהא לא מיוחד קרבן ידיהו. ואיבעית אימא: לעולם אית ליה, וקרבן גוי וקרבן חבירו – מחד קרא נפקא, דאייתר ליה חד לבעלי חוברין לסמיכה. ורבי מאיר דאמר יורש ממיר, מאי טעמא? – אמר לך: "אם המיר ימיר" – לרבות היורש, ויליף

קתני: הכל מתפסין בתמורה, אחד אנשים ואחד נשים, ומה לו להוכיח "אחד אנשים ואחד נשים"? לכן פירש רבינו יצחק: דתנא ב"הכל ממירין" לישנא אלימא משום נשים, דאמר לקמן, דכל הענין מדבר בלשון זכר, וכתיב "המיר ימיר" לרביי נשים. דסלקא דעתך: אהני מיעטא ואהני ריבוא, אהני ריבוא – לאשמעינן דתמורת נשים קדש, ואהני מיעטא – דלא מקרבן. לכך תנא "הכל ממירין" לישנא אלימא, דקריבה כמו תמורת אנשים.

תחילת

הקדש – כמו תמורה, מסוף הקדש – דהיינו סמיכה, דהוא סמוך לשחיטה. ולחבי קרי לתמורה "סוף הקדש", (כמו) במסכת נזיר (לא, א) – משום דלא אמרין והם בסמיכה כלל, והוה ליה תמורה סוף הקדש לגבי קרבן שהמירו בו, דאותו קרבן היו ראשון וחילופיו שני. אבל האי דקמשתעינן בסמיכה – הוה ליה תמורה תחילת הקדש, לגבי סמיכה שהיא לבסוף תיכף לשחיטה. לשון רש"י.

קרננו ולא קרבן גוי – ואם תאמר: למאי איצטריך "קרננו" להכי? הא נפקא שפיר מבני ישראל סומכין ואין הגויס סומכין! ויש לומר: דאיצטריך. דמזו דתימא: אין הגוי עצמו סומך על קרבנו, ומזו הכהנים סומכין עליו. ומשום הכי איצטריך "קרננו" לומר: שאין בקרבן גוי סמיכה כלל. **ורבי** מאיר דאמר יורש ממיר מאי טעמא – ואם תאמר: אמאי איצטריך טעמא לרבי מאיר, כיון דלית ליה "קרננו" ולא קרבן אביו – אלמא אית ליה יורש סומך, ואם כן אית ליה לממיר דהא ילפין זה מזה: ויש לומר: דאי לאו קרא "המיר ימיר" דמריבה יורש, הוה ליה לאוקומה "קרננו" טפי למעוטי יורש מלרבות כל בעלי חוברין. אבל השתא דכתיב "ואם המיר ימיר" – לרבות יורש דסומך, ומוקי "קרננו" – לרבות כל בעלי חוברין. ואם תאמר: מאי שנא דשאר "קרננו" למעוטי, והאי לרביי ויש לומר: דלמעוטי לא מצית אמרת, דאם כן לישתוק קרא מנייה, וממילא אמר דאין השותפין סומכין, כדאמר לקמן (גי, א) דאין השותפין ממירין, ואין

הכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים – ב"הכל שחטין" לא תני "אחד אנשים ואחד נשים". ובגמרא מפרש: משום דכל הפרשה כולה בלשון זכר נאמרה, איצטריך קרא לרביי נשים. **וסופג** את הארבעים – ואם תאמר: אמאי לא תני "שמונים"? דהא כתיב (ויקרא כז): "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו!" ויש לומר: דלא נחת למנן מלקות, אלא כלומר דלקי עליה. ועוד יש לומר: דלעולם לא לקי אלא ארבעים. ותרי לאוי צריכי, חד – בקרבן שלו וחד – בשל חבירו, ובגון דאמר: "כל חרצה לחמיה, יבא וימיר".

הא גופא קשיא אמרת הכל ממירין לכתחלה לא שאדם רשאי להמיר דיעבד – ואם תאמר: מנא ליה למקשה ד"הכל ממירין" לכתחלה הוא? דלמא דיעבד הוא. דכי האי גוונא פריך בריש חולין (ב, א) וצריך לומר: דעל כרחך "הכל ממירין" – לכתחלה. דאי דיעבד – תרתי דיעבד למא לזי וכן (פירש רש"י) ויתאן דהם, דרצה לומר ד"הכל שחטין" – לכתחילה, דאי דיעבד – תרתי דיעבד למא לזי. ופירש רבינו שלמה זכרון בלכבה דהם: דלכך לא קשה הכא תרתי דיעבד למא לזי, משום דאשמעינן כסיפא שסופג ארבעים. דסלקא דעתך אמנא: לאו שאין בו מעשה הוא, ואין לזקק עליו. ולפירוש קשה: מאי פריך הכא? ואין לומר: דהיינו האי דקמשני, דאין הלשון משמע כן. ועוד: מאי קמשני ממה שהקשה? ופירש רבינו תם: דתנן "הכל ממירין" דלישנא אלימא, לאשמעינן דאפילו במזיד התמורה נתפסת. וסלקא דעתך אמנא: ארבעים בכתפיה וכשר, דהיינו הא דקא משני. ואם תאמר: ויחיי מצו לממיר דתנא לישנא אלימא משום חידוש דמזיד, הא אמר לקמן "יהיה" – לרבות שוגג במזיד. אלמא משמע דמזיד פשיטא טפי משוגג ותיצין רבינו ברוך: דהא דאמר "יהיה" לרבות שוגג במזיד – לענין מלקות קאמר. ורבינו שמשון משנן חלק עליו: דהא אמרין אין מלקות בשוגג. ויש ספרים חלוקין בדבר לקמן (ח, א), דקאמר: גבי תמורה – לקי, גבי קדשים – לא לקי. ואית דגרסי: גבי תמורה – קדוש, גבי קדשים – לא קדוש. ויש אומרים: דהא דאמר "יהיה" לרבות שוגג במזיד – דהיינו לענין מתפס קדושה, דאמר בעלמא: הקדש בטעות לא חיי קדוש, ומשום הכי פשיט טפי במזיד מבשוגג. והא דאמר הכא, דתנא "הכל ממירין" משום רבותא דמזיד – היינו לענין הקרבה, דאמר לקמן: התמורה נמי קריבה. ואשמעינן הכא: דאף במזיד קריבה. דסלקא דעתך: ארבעים בכתפיה וכשר. וזהו לא נהירא לרבינו יצחק, מוקמשני רב יהודה: והא

קתני: הכל מתפסין בתמורה, אחד אנשים ואחד נשים, ומה לו להוכיח "אחד אנשים ואחד נשים"? לכן פירש רבינו יצחק: דתנא ב"הכל ממירין" לישנא אלימא משום נשים, דאמר לקמן, דכל הענין מדבר בלשון זכר, וכתיב "המיר ימיר" לרביי נשים. דסלקא דעתך: אהני מיעטא ואהני ריבוא, אהני ריבוא – לאשמעינן דתמורת נשים קדש, ואהני מיעטא – דלא מקרבן. לכך תנא "הכל ממירין" לישנא אלימא, דקריבה כמו תמורת אנשים.

ואין מביאין נסכים – פירש רש"י: ואין מביאין של גוי בפני עצמן, כישראל שמתנדבין נסכים בפני עצמן. אבל בהדי קרבנו מביאין, כדאמר במסכת שקלים (יא,ד) דזה אחת מן התקנות שהתקינו בית דין, דגוי שמשלח עלתו ודמי נסכו ממדינת הים, שמקבלין ממנו. אבל דאי קרבנו טעון נסכים, דבהדי קרבנו טעון נסכים (ו) מביאין נסכים משל צבור. **במה**

דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק

הבית מועלין – פירש רש"י: דאתאן לרבי שמעון.

ורבינו יצחק פירש: דמסקנא דמילתא דרבי יוסי.

והכי קאמר: רבי יוסי אומר, בכולן אני רואה

לחמיר. והא דקאמר רבי שמעון: אין מועלין בהן

– במה דברים אמורים בקדשי מזבח כו'.

ובתוספתא משמע כפירוש רש"י, דאיתא בהדיא:

אבל בקדשי בדק הבית מודה רבי שמעון.

קתני מידת אין עושין תמורה, ואם תאמר:

ודילמא לרבי יוסי קבעי, דאמר בבבלי

לחמיר? ויש לומר: דניחא ליה לאוקומי הבעיא

אף לרבי שמעון. עד שי לומר: דעל כרחך דלרבי

יוסי לא אפשר לאוקומי הבעיא, דכיון דאית ליה

דעושין תמורה, דאפילו אם תמצא לומר דהיינו

על ידי ישראל, ומבעיא ליה לרמי בר חמא אם

הגוי עצמו אפשר לעשוהה – הא לא מצית

אמרת, דעל כרחך אם ישראל מתפיסה, צריך

שיאמר הגוי "כל הורצה להמיר יבא ומיר", ואם

הגוי עצמו אין עושה תמורה – היאך אפשר

לעשות עולה?

לא

לא לקאי, קא משמע לן. בעי רמי בר חמא: קטן מהו שמייר? היכי דמי? אילימא בקטן שלא הגיע

לעונת נדרים – לא תיבעי לך, דכיון אקדושי לא אקדוש, אמורי ממיר? אלא פי קמבעיא ליה, בקטן

שהגיע לעונת נדרים. מי אמרינן פיון דאמר מר: "איש", מה תלמוד לומר "כי יפליא נדר" – לרבות

מופלא הסמוך לאיש, דקדשו קדוש. מדאקדושי מקדוש – אמורי נמי ממיר. או דלמא, פיון דלא

בר עונשין הוא – בתמורה לא מיתפיס? אם תימצי לומר: קטן עבד תמורה – דהא אתי לכלל

עונשין, גוי מהו שמייר? מי אמרת, מדאקדושי מקדוש, דתניא: "איש איש", מה תלמוד לומר "איש

איש" – לרבות את הגוים, שגודרים נדרים ונדרות בישראל, אמורי נמי ממיר. או דלמא, פיון דלא

אתי לכלל עונשין, פי עבד תמורה – לא קדשה? אמר רבא: תא שמע, דתניא, קדשי גוים – לא

נהנין ולא מועלין, ואין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא, אין עושין תמורה, ואין מביאין

עליהם נסכים, אבל קרבנו טעון נסכים. דברי רבי שמעון. אמר רבי יוסי: בכולן אני רואה להתחמיר,

במה דברים אמורים – בקדשי מזבח, אבל בקדשי בדק הבית – מועלין בהן. קתני מיהא "אין עושין

תמורה"! ורמי בר חמא, בהקדוש גוי להתפטר גוי – לא קמבעיא לי, פי קמבעיא לי – בהקדוש

גוי ומתפטר בישראל. בתר מקדוש אולין, או בתר מתפטר אולין? תיפשוט ליה מדרבי אבהו,

דאמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: המקדוש מוסיף חומש, ומתפטר – עושה תמורה, והתורה משלו

על

וילין סוף הקדש מתחילת הקדש, מה תחילת הקדש –

יורש מימר, אף סוף הקדש – יורש סומך. רבי יהודה,

האי "ואם המיר ימיר" מאי עבד ליה? – לרבות את

האשה. וכתבנו: לפי שקל הענין פולא אינו מדבר אלא

לשון זכר, שצאמר: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אשה

מניין? תלמוד לומר: "ואם המיר ימיר" – לרבות את

האשה. ולרבי מאיר, אשה מנא ליה? – נפקא ליה

מי"ואם". ורבי יהודה – "ואם" לא דריש. ובין רבי מאיר

ובין רבי יהודה, טעמא – דרבי קרא לאשה, הא לא רבייה

קרא, הוה אמינא: פי עבדא תמורה – לא לקאי? והאמר

רב יהודה, אמר רב, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: "איש

או אשה פי יעשו מקל חפצת האדם" – השוה חפצת

אשה לאיש לכל עונשין שפחותה! – איצטריך, מהו

דתינא: הגי מילי – עונש דשוה בין ביחוד בין בצבור,

אבל הכא, פיון דעונש שאניה שוה בכל הוא, דתנן: אין

הצבור והשוותפין עושין תמורה, אשה נמי, פי עבדא –

לא לקאי, קא משמע לן. בעי רמי בר חמא: קטן מהו שמייר? היכי דמי? אילימא בקטן שלא הגיע

לעונת נדרים – לא תיבעי לך, דכיון אקדושי לא אקדוש, אמורי ממיר? אלא פי קמבעיא ליה, בקטן

שהגיע לעונת נדרים. מי אמרינן פיון דאמר מר: "איש", מה תלמוד לומר "כי יפליא נדר" – לרבות

מופלא הסמוך לאיש, דקדשו קדוש. מדאקדושי מקדוש – אמורי נמי ממיר. או דלמא, פיון דלא

בר עונשין הוא – בתמורה לא מיתפיס? אם תימצי לומר: קטן עבד תמורה – דהא אתי לכלל

עונשין, גוי מהו שמייר? מי אמרת, מדאקדושי מקדוש, דתניא: "איש איש", מה תלמוד לומר "איש

איש" – לרבות את הגוים, שגודרים נדרים ונדרות בישראל, אמורי נמי ממיר. או דלמא, פיון דלא

אתי לכלל עונשין, פי עבד תמורה – לא קדשה? אמר רבא: תא שמע, דתניא, קדשי גוים – לא

נהנין ולא מועלין, ואין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא, אין עושין תמורה, ואין מביאין

עליהם נסכים, אבל קרבנו טעון נסכים. דברי רבי שמעון. אמר רבי יוסי: בכולן אני רואה להתחמיר,

במה דברים אמורים – בקדשי מזבח, אבל בקדשי בדק הבית – מועלין בהן. קתני מיהא "אין עושין

תמורה"! ורמי בר חמא, בהקדוש גוי להתפטר גוי – לא קמבעיא לי, פי קמבעיא לי – בהקדוש

גוי ומתפטר בישראל. בתר מקדוש אולין, או בתר מתפטר אולין? תיפשוט ליה מדרבי אבהו,

דאמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: המקדוש מוסיף חומש, ומתפטר – עושה תמורה, והתורה משלו

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

הכי גרסין: וילין סוף הקדש מתחלת הקדש כו'. את האשה – שתמורתה תמורה, ולקאי משום לאו דלא ימיר. אלא בלשון זכר – דכתיב "לא יחליפנו" – דהיינו לשון זכר, ולא כתיב "לא יחליפנו" – דהוי לשון נקבה. מה סופנו לרבות כו' – כלומר, מהיכן נלמוד שסופנו לרבות את האשה. תלמוד לומר ואם המיר ימיר – מדכתיב קרא תרי זמני. ולרבי מאיר – דאיצטריך ליה "ואם המיר ימיר" לרבות

יורש, אשה מנא ליה? נפקא ליה מו"ו –

מדמיזא למכתב "אם המיר ימיר", וכתב "ואם".

לא לקאי – דאם המירה – תמורתה אינה

תמורה. ומשני, הכי גרסין: הגי מילי לאו שיש

בו מעשה, בהני עונשין שוין זה לזה, דכתיב

"אשר יעשו" דמשמע עונשין שיש בהן מעשה,

כגון חילול שבת ושאר איסורים שיש בהן

מעשה. אבל לא שאין בו מעשה, כגון הקדש

דבדירא תליא מילתא – אימא לא תליק, קא

משמע לן. לישנא אחרינא כתוב בספרים: הגי

מילי עונש דשוה בין ביחוד בין בצבור, בהאי

עונש הוא דהשוו זה לזה. אבל הכא בתמורה

אין צבור עושין תמורה, כדאמרין באידך פירקין

(ג,א). וקא מפיק ליה ממעשר. שאל תניי לעונת

נדרים – כגון דהוי פחות משתים עשרה שנה.

דכתיב אמרינן במסכת נזיר (סב,א): "איש כי

יפליא" מה תלמוד לומר? דכתיב מצי למכתב

"איש כי ידור נדר", אלא לרבות מופלא הסמוך

לאיש, כגון בן שתיים עשרה שנה. דכיון שידע

להפלות לשם מי נדר, ולשם מי הקדש – נדרו

נדר וקדשו הקדש. פחות מכן, אפילו ידע למי

נדר ולמי הקדש – אין בדבריו כלום. יותר על

כן, כגון בן שלש עשרה שנה, אף על פי שאינו

ידע לשם מי הפליא – הוה מעשיו מעשה.

אקדושי לא מקדש – בדפרישית לעיל, דאין

דבריו כלום. אמורי מייר – בתמיה, כי היכי

דלילק. שהניע לעונת נדרים – דהוי בן שתיים

עשרה שנה. דאמרין תחת נדריו בדבוקן, וזמנא

ידע לשם מי הפליא – הוה מעשיו מעשה, ואי

לא – לא. דלאו בר עונשין הוא – עד שלש

עשרה שנה. לא מיתפיס – בה תמורה, דכתיב

"לא יחליפנו ולא ימיר אותו... וזהו הוא

ותמורתו. כלומר, מאן דאיתיה בכלל לא

יחליפנו ולא ימיר" כגון בר עונשין – איתיה נמי

בכלל "וזהו הוא ותמורתו יזהו קדש", ומתפיס

בתמורה. לאפוקי קטן, דלאו בר עונשין הוא.

ואפילו אם תמצא לומר קטן עבד תמורה כו' –

רבותא אתא לאשמועינן, ולא משום דאיתיה

הכי. מדאקדושי מקדש – דהא מברין במנחות

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

על

תמורה דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליים ראשון) קנט

ומאחר שיוורש ממיר, וְלִי רבי מאיר סמיכה שנעשית בסוף הַקֶּדֶשׁ
הקרבת בשעת הקרבתו מתמורה שנעשית בתחילת הַקֶּדֶשׁ הקרבן.
מה בתחילת הַקֶּדֶשׁ הקרבן הַיִּירֶשׁ מִמֶּר, אף בסוף הַקֶּדֶשׁ הַיִּירֶשׁ
סומך.
שואלת הגמרא: וְדָבִי יְהוּדָה שאינו מרבה יורש לתמורה, הֲאִי –
יתור זה, שֶׁל 'וְאֵם הָמֵר יִמִּיר' מֵאִי עֶבֶד לִיה – מה הוא דורש ממנו.
משיבה הגמרא: רבי יהודה דורש מיתור זה לרבות אֶת הָאִשָּׁה
לתמורה. וְכִדְתֵּנָּה בברייתא, לִפִּי שֶׁכֵּל הֶעֱנִין שֶׁל תמורה כִּולוֹ אִינוּ
מְדַבֵּר אֵלָּא לְשׁוֹן יָבֵר, שְׁהֵרִי נֶאֱמַר בָּהּ 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ',
אִשָּׁה מֵנִין שֶׁאִם הַמִּירָה חֲלָה תמורתה והיא לוקה. תִּלְמוּד לִזְמֵר
'וְאֵם הָמֵר יִמִּיר', שֶׁבֹא כֹפֶל הַלְשׁוֹן לְרִבּוֹת אֶת הָאִשָּׁה לתמורה.
שואלת הגמרא: וְלִדְבִי מֵאִיר הִדְרֵשׁ מִזְאֵם הָמֵר יִמִּיר' שִׁיּוּרֶשׁ
סומך, אִשָּׁה מִנָּא לִיה שֶׁאִשָּׁה מְמִירָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: נִפְקָא לִיה
מִיּוֹ יִתִּירָה שֶׁל 'וְאֵם הָמֵר יִמִּיר' לרבות את האשה. מוסיפה
הגמרא: וְדָבִי יְהוּדָה וְיִי יִתִּירָה שֶׁל 'וְאֵם' לֹא דְרִישׁ, וְלִשְׁתֵּנוּ שֶׁ'וְאֵם
הָמֵר יִמִּיר' בֹּא לרבות אשה לתמורה, שֹׁב אֵין מְקוֹר לרבות יורש
לתמורה.
הגמרא מפרשת מדוע צריך לרבות אשה לתמורה. מקשה הגמרא:
וְכֵן לִרְבִּי מֵאִיר הַמְרַבָּה אִשָּׁה מִזְאֵם, וְכֵן לִרְבִּי יְהוּדָה הַמְרַבָּה
אוֹתָהּ מִ'הָמֵר יִמִּיר', וְכִי מִצְטָא שֶׁאִשָּׁה מְמִירָה הוּא מִשּׁוּם דְּרָבִי
– (שְׂרִיבָה) קָרָא לָאִשָּׁה, הֵא לֹא רְבִייה קָרָא הִנּוּ אֲמִינָה כִּי עֶבְדָּא
תְּמוּרָה לֹא לִקְרָא – וְאֵם לֹא הִיָּה מְרַבָּה אוֹתָהּ הַכְּתוּב הֵינּוּ אוֹמְרִים
שֶׁאִם עֲשֵׂתָה תְּמוּרָה אִינָה לוקה ואֵין תְּמוּרָתָה תְּמוּרָה. וְהָאֵמֶר רַב
יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן תֵּנָּה דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא, נֹאמַר בְּעוֹנָשׁוֹ שֶׁל גִּזְלָן
שֶׁנִּשְׁבַּע לִשְׁקֹר (במדבר דו), 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשֶׂה מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם
לְמַעַל מַעַל בָּהּ' וְאִשְׁמָה הִנָּפֵשׁ הָהִיא, וְזֶה הוּא בְּנִין אֵב לְשֹׂאֵר
הַעֲבִירוֹת, שֶׁהִשָּׁה הַכְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עוֹנֵשִׁין שֶׁתְּמוּרָה, אֵם כֵּן
אף בתמורה יֵשׁ לְהַשׁוּת אִשָּׁה לְאִישׁ, וּמִדּוּעַ צָרִיךְ הַכְּתוּב
לרבותה.
מתרצת הגמרא: אִיצְטְרִיךְ הַכְּתוּב לרבות אשה לתמורה, שֶׁכֵּן מְהוּ
דְּתִימָא, הֵנִי מִילִי – כִּלְל זֶה שֶׁל תֵּנָּה דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא נֹאמַר רַק
בְּעוֹנֵשׁ דְּשׁוֹה בִּין בִּיחִיד בִּין בְּצִבּוֹר. אֲבָל הָכָא בְּתִמּוּרָה, בִּינּוּ דְּעוֹנֵשׁ
שְׁאִינוּ שׁוֹה בְּכָל הוּא, דְּהֵרִי תֵּנּוּ בְּמִשְׁנָה לְהֵלֶן (א) 'אֵין תְּצִבּוֹר
וְהַשְׁוֵתִּין עוֹשִׁין תְּמוּרָה' וְאֵם הַמִּירוֹ אֵין חֲלָה תְּמוּרָתָם וְאִינֵם לוקִים
עֲלֶיהָ, יֵשׁ מְקוֹם לִזְמֹר שֶׁאִשָּׁה נִמִּי כִּי עֶבְדָּא תְּמוּרָה לֹא לִקְרָא. קָא
מִשְׁמַע לָן הַכְּתוּב שֶׁאף אִשָּׁה שֶׁהַמִּירָה לוקה.
הגמרא מביאה ספק בדִּין תְּמוּרָה קֶטֶן: בְּעִי – (הסתפקו רַמִּי בַּר חֲמַא,
כֵּשֶׁן מְהוּ שְׁמִירָה קֶרְבָּנוּ עַל בְּהֵמָה אַחֲרָה, הֵאֵם חֲלָה תְּמוּרָתוֹ או
מִפְרֶשֶׁת הַגְּמָרָה: הִכִּי דְמִי – בִּאיזָה אֹפֶן הַסְתַּפֵּק, אִילִּימָא
בְּקֶטֶן שְׁלֹא הִנֵּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים – שְׁעִדִּין לֹא חֲלִים נְדָרִי, לֹא תִּבְעִי
לָךְ – אֵין לָךְ לְהַסְתַּפֵּק בּוֹ הֵאֵם תְּמוּרָתוֹ תְּמוּרָה, דְּכִינּוּ אִמְרֵי שֶׁל
אִמְרֵי אֲמִירָה מִמִּיר – שֶׁכֵּן מֵאַחַר שְׁאִינוּ יִכּוֹל לְהַקְדִּישׁ, וְכִי יִתֵּכֵן
שִׁיּוּבֵל לְהַמִּיר, וְהִרִי אֵין בִּידוֹ כּוֹחַ לְהַתְפִּיס קְדוּשָׁה. אֵלָּא כִּי מִבְּעִינָא
לִיה לְרַמִּי בַר חֲמַא, בְּקֶטֶן שֶׁהִנֵּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים, שֶׁכֵּבֵר מֵלֹא לֹא יִיב
שִׁנִּים יוֹם אֶחָד וְיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְהִבִּין שְׁנֵדֵר לֵה' מִי אֲמִירָנָה, בִּינּוּ
דְּאִמְרֵי מַר, נֹאמַר בְּפֶרֶשֶׁת עֲרִכִּין (ויקרא כו א) 'אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר
בְּעֶרְכָּךְ נִפְשֵׁת לֵה', וְאִישׁ' מִשְׁמַעוֹ גְּדוּל, וְזֶה תִּלְמוּד לִזְמֵר 'כִּי
יִפְלֹא נָדָר', הֵלֹא הִיָּה צָרִיךְ לְכַתּוּב 'אִישׁ כִּי יִדּוֹר נָדָר', אֵלֹא בֹא 'כִּי
יִפְלֹא' לְרִבּוֹת מוֹפְלָא הִסְמָךְ לְאִישׁ – כֵּן יֵב שִׁנִּים יוֹם אֶחָד שֶׁהוּא
סוּמוֹךְ לִשְׁנֵת גְּדוּלָתוֹ וְיודַע לְהַפְלִית – (לְהַבְחִין) לִשְׁם מִי הַקְדִּישׁ,
קֶדֶשׁוֹ – (שְׁמָה שֶׁהַקְדִּישׁ) קְדוּשָׁה, מְדַאֲקֵדוּשִׁי מְקַדֵּשׁ אֲמִירָה נִמִּי מִמִּיר
הֵאֵם כֵּשֶׁם שִׁיּוּבֵל לְהַקְדִּישׁ כֵּן יִכּוֹל לְהַמִּיר. אוֹ דְּלִמָּא, מִכִּינּוּ
דְּעִדִּין לְאֹר בִּי עוֹנֵשִׁין הוּא בְּתִמּוּרָה, לֹא מִתְּפִיס – (תּוֹנֶפֶס) מִכִּינּוּ
תְּמוּרָתוֹ. שְׁהֵרִי נֶאֱמַר (שם כו ב) 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ וְגו' וְהִקָּה הוּא וְתְּמוּרָתוֹ
יְהִיָּה קְדֵשׁ, מִי שִׁישְׁנוּ בְּכִלָּל אֲזוּחֶרָת וְעוֹנֵשׁ 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ' יִשְׁנוּ גַם
בְּכִלָּל 'הוּא וְתְּמוּרָתוֹ יִזְיֵה קוֹדֶשׁ', וְמִי שְׁאִינוּ בְּכִלָּל 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ'

אף אִינוּ בְּכִלָּל עֵצֶם מַעֲשֵׂה הַתְּמוּרָה.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה סֵפֶק בְּתְּמוּרָת עוֹבֵד כּוֹכְבִּים: עוֹד הַסְתַּפֵּק רַמִּי בַר
חֲמַא, אֲפִילוֹ אִם תִּיַּפְצִי לִזְמֵר שֶׁקֶטֶן שֶׁהוּא מוֹפְלָא הַסּוּמוֹךְ לְאִישׁ
עֶבֶד תְּמוּרָה אף עַל גַּב שְׁאִינוּ לוקה עֲלֶיהָ, יִתֵּכֵן שֶׁאֵין זֶה אֵלֹא
מִשּׁוּם דְּהָא אֲתִי – (שֶׁהוּא עֵתִיד לְבֹא) לְכָל עוֹנֵשִׁין לְכַשִּׁיגְדִּיל. אֵךְ
עִדִּין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, מְהוּ שְׁמִירָה מִי אֲמִירָנָה – (הֵאֵם
נֹאמַר) מְדַאֲקֵדוּשִׁי מְקַדֵּשׁ, דְּהֵרִי תֵּנָּה בְּרִייתָא, נֹאמַר בְּפֶרֶשֶׁת
קֶרְבָּנוֹת (ויקרא כב יח) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל', מִה תִּלְמוּד לִזְמֵר 'אִישׁ
אִישׁ' – לְמַד נִכְתָּב 'אִישׁ' עַמֻּמִּים, לְרִבּוֹת אֶת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים שֶׁאֵף
הֵם נִדְרִים נְדָרִים וְנִדְבּוֹת לְמוֹבַח בִּישְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אֲמִירָה – (לְהַמִּיר)
נִמִּי מִמִּיר הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים. אוֹ דְּלִמָּא, בִּינּוּ דְּלֹא אֲתִי לְעוֹלָם לְכָל
עוֹנֵשִׁין עַל עֲבִירָה זֶה שֶׁל 'לֹא יִחְלִיפֶנּוּ', שְׁהֵרִי אֵין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
מוֹזֵהֵר עֲלֶיהָ, לְפִיכָךְ כִּי עֶבֶד תְּמוּרָה לֹא קֶדֶשָׁה בְּהֵמָה הַחוּלִין
שֶׁהַמִּיר עֲלֶיהָ, שֶׁכֵּן כֹּל שְׁאִינוּ בִּלָּא יִחְלִיפֶנּוּ אִינוּ בְּכִלָּל 'הוּא
וְתְּמוּרָתוֹ יִזְיֵה קוֹדֶשׁ'.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה רֵאשִׁי מְדַבְרֵי בְרִייתָא לְפִשּׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק הָאֶמּוּר:
אָמַר רַבָּא, תֵּא שְׁמַע, דְּתֵנָּה בְּרִייתָא, קְדֵשׁ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים לֹא נִהְיִין
– אֲסוּר לִיהֲנוֹת מִהֵם מְדַרְבְּנָן, וְאֹלָם אִם נִהְנוּ מִהֵם לֹא מוֹעִילִין
בָּהֶם, אֵין זֶה מַעֲלִיָּה גְּמוּרָה מִן הַתּוֹרָה לְהַתְחִיב עֲלֶיהָ. וְכֵן אֵין
תְּיָבִין עֲלֵיהֶם כְּשֶׁנִּתְפַּלְלוּ אוֹ נִיתּוּתוֹר אוֹ נִטְמָאוּ מִשּׁוּם אֲכִילַת פִּיגוּל
נּוֹתֵר יִטְמָא. וְכֵן אֵין הֵם עוֹשִׂין תְּמוּרָה עַל בְּהֵמָה אַחֲרָה שֶׁל חוּלִין.
וְכֵן אֵין עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים מְבִיאִין (עֲלֵיהֶם) נְסָכִים בְּפִנֵּי מִשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל,
אֲבָל אִם הִבִּיא הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים קֶרְבַּן בְּהֵמָה, קֶרְבָּנוּ שְׁמִירָה נְסָכִים,
כְּדִין זִבְחִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁבָאִים יַחַד עִם מִנְחַת נִסְכִּים. דְּבִרִּי רַבִּי
שְׁמַעוֹן, אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, בְּכּוֹלֵן – בְּכָל דֵּינִים אֵלּוֹ שֶׁהִקִּיל בָּהֶם רַבִּי
שְׁמַעוֹן אֵין רוֹאֵה לְהַמִּיר, וְחִיּיבִים גַּם עַל קְדִישׁ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
מִשּׁוּם מַעֲלָה, וּמִשּׁוּם פִּיגוּל נּוֹתֵר וְטִמָּא.
חֲזוּרָה הַבְּרִיתָא לְפֶרֶשׁ אֶת דְּבִרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּמָה דְּכָרִים אֲמִירָה
שֶׁאֵין מוֹעִלִים בָּהֶם, בְּקֶדֶשׁ מִזְבֵּחַ, אֲבָל בְּקֶדֶשׁ בְּדֵק חֲבִית
שֶׁהַקְדִּישׁוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, מוֹדֵה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁמוֹעִלִין בְּהֵן.
מְסִיִּים רַבָּא אֶת רֵאשִׁיתוֹ מְדַבְרֵי הַבְּרִיתָא: קֶתְנִי מִיָּהָ שְׁאֵין עוֹבְדֵי
כּוֹכְבִּים עוֹשִׂין תְּמוּרָה בְּקֶרְבָּנוֹתֵיהֶם, וְנִפְשֵׁת סְפִיקוֹ שֶׁל רַמִּי בַר חֲמַא
בְּדִין זֶה.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה דְּחִיָּה לְרֵאשִׁיָּה זֶה: וְרַמִּי בַר חֲמַא הַמְסַתַּפֵּק בְּדִין זֶה
יֵשִׁיב עַל רֵאשִׁית רַבָּא, שֶׁאֵכֵן בְּאֹפֶן שֶׁהַקְדִּישׁ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים קֶרְבַּן
כְּדִי לְהַתְּכַפֵּר – (שִׁיתְּכַפֵּר בּוֹ) עוֹבֵד כּוֹכְבִּים לֹא מְבִיָּעֵא לִי – (אֵינוּ
מְסַתַּפֵּק כִּלְלָה, שֶׁכֵּן מֵאַחַר שֶׁלְעוֹלָם אִינוּ בֹא לִידֵי עוֹנֵשׁ מִלְּקוֹת שֶׁל
תְּמוּרָה בּוֹדָאִי אִינוּ מְמִיר. כִּי מְבִיָּעֵא לִי, בְּאֹפֶן שֶׁהַקְדִּישׁ עוֹבֵד
כּוֹכְבִּים קֶרְבַּן וּמִתְּכַפֵּר בִּישְׂרָאֵל – עַל מִנַּת שִׁיתְּכַפֵּר בּוֹ יִשְׂרָאֵל. בְּתֵר
מְקַדֵּשׁ אֲזִילִין הֵאֵם הוֹלְכִים אַחֵר הַמְקַדֵּשׁ וְהוּא הַמְמִיר, אוֹ בְּתֵר
מִתְּכַפֵּר אֲזִילִין וְהוּא הַמְמִיר בּוֹ, וּמֵאַחַר שֶׁהַמְתַּכַּפֵּר הוּא יִשְׂרָאֵל
יִכּוֹל יִשְׂרָאֵל לְהַמִּיר בּוֹ.
הַגְּמָרָה מְבַקֶּשֶׁת לְפִשּׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק הָאֶמּוּר מִמִּמִּרְתָּ רַבִּי יוֹחָנָן:
תִּיַּפְשׁוּ לִיה לְסַפֵּק זֶה מְדַרְבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
שְׁלֹשָׁה דֵּינִים:
א. הַמְקַדֵּשׁ מוֹסִיף חוּמֶשׁ. קֶרְבַּן שֶׁנִּפֵּל בּוֹ מוֹם מִתְּחַלֵּל עַל מַעוֹת,
וְנִתְּפַסֵּת קְדוּשַׁת הַקֶּרֶבֶן עַל מַעוֹת אֵלּוֹ, וְקוֹנִים בָּהֶם קֶרְבַּן אַחֵר.
וְכִשְׁמַחֲלָל אוֹתוֹ הַבְּעִלִּים עֲלֵיו לְהוֹסִיף עַל מַעוֹת הַפִּדְיוֹן חוּמֶשׁ
מִשּׁוּבוֹ. אֲבָל כְּשֶׁמוּדָה אֶת תְּמוּרָתוֹ אִינוּ מוֹסִיף עֲלֶיהָ חוּמֶשׁ,
שֶׁנֹּאמַר (ויקרא כו טו) 'וְאֵם הַמְקַדֵּשׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ וְיִסֵּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף
עֶרְכָּךְ עֲלֵיו, וְדִרְשׁוּ, שְׁדוּקָא עַל הַהֶקְדֶּשׁ הָרֵאשׁוֹן מוֹסִיפִים חוּמֶשׁ,
וְלֹא עַל תְּמוּרָתוֹ.
ב. וּמִתְּכַפֵּר עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. אִם הַקְדִּישׁ אִדָּם קֶרְבַּן עַל מִנַּת שִׁיתְּכַפֵּר
בּוֹ חֲבִירוֹ, הַמְתַּכַּפֵּר מְמִיר בּוֹ וְלֹא הַמְקַדֵּשׁ, שֶׁכֵּן מֵאַחַר שֶׁהוֹפֵרֶשׁ
הַקֶּרֶבֶן לְצוּרֵךְ הַמְתַּכַּפֵּר הִרִי הוּא נִחְשָׁב לְבַעַל הַקֶּרֶבֶן.
ג. וְהַתְּוֹרָה תְּרוּמָה מִפִּירוֹת שְׁלֹ

בקדשי בני ישראל נוהג דין תמורה ולא בקדשי עובדי כוכבים.
 הגמרא מביאה מקור נוסף לדין האמור: לישנא אחרינא – לשון
 אחר, מה ששנינו בקדשי עובדי כוכבים 'ואין עושין תמורה, מאי
 מעשא – מהו הטעם של דין זה, משום דאי תקעא – שהוקשה
 תמורת בהמה למעשר בהמה, שכן נאמר (שם כז-ל) 'וכל מעשר
 בקר וצאן וגו' ולא ימירנו, ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו
 יהיה קדש לא יגאל, ומעשר תעשר את כל תבואת ורעך, ושנינו בבבורות (ג)
 (דברים יד כב) 'עשר תעשר את כל תבואת ורעך, ושנינו בבבורות (ג)
 שבשני מעשרות הכתוב מדבר, במעשר דגן ובמעשר בהמה. ונבי
 מעשר דגן כתיב (במדבר יח כד) (כל) 'כי את מעשר בני ישראל אשר
 ירימו לה' תרומה נתתי ללויים לנהלה, ומכאן שדווקא בני ישראל
 מפרשים מעשר ולא עובדי כוכבים. לפיכך אף מעשר בהמה
 שהוקש למעשר דגן אינו נוהג בעובדי כוכבים, ואם כן אף תמורה
 שהוקשה למעשר בהמה אינה נוהגת בהם.
 הגמרא מביאה מקור למה ששנינו בברייתא: ואין עובד כוכבים
 מביא (עליהו) נסכים, אבל קרבנו מעון נסכים, דברי רבי שמעון.
 שואלת הגמרא: מאי הני מילי – מניין לנו דינים אלו. ומשיבה: מקור
 דין זה הוא ממה דתנו רבנן, נאמר בפרשת נסכים (שם טו ג) 'כל
 האורח יעשה ככה את אלה להקריב אשר ירח יחל לה', ומכאן
 שדווקא אורח מישראל מביא נסכים בפני עצמם, ואולם אין
 העובד כוכבים מביא נסכים בפני עצמם. וכל לא תהא עולתו
 מעונה נסכים שהיא יחד עם הזבח, תלמוד לומר 'ככה', שהיא
 לשון עיבוד, שאף עובד כוכבים מביא נסכים עם עולתו.
 הגמרא מפרשת את המשך דברי הברייתא: אמר רבי יוסי רואה אני
 בבבלי להחמיר. שואלת הגמרא: מאי מעשא – מהו טעמו של רבי
 יוסי החולק על רבי שמעון, וסובר שחייב פיגול נותר וטמא
 ומעילה נוהג גם בקדשי עובדי כוכבים, ואינו ממעטס ממה
 שנאמר בטומאה ובתרומה 'קדשי בני ישראל'. משיבה הגמרא:
 מקור מה שעובדי כוכבים מביאים קרבנות נדר ונדבה הוא ממה
 שנאמר (ויקרא כב יח) 'איש איש מבית ישראל וכן הגר בישראל אשר
 יקריב קרבנו לכל נדריהם וכלל נדבותם אשר יקריבו לה' לעלה.
 וכיון ש'לה' כתיב (ביה) [בהו] – נכתב בקדשי עובדי כוכבים
 שהתרכו בכתוב זה, מכאן שדין קרבנותיהם הוא כדין כל קדשי ה',
 וחייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא ומשום מעילה.
 הגמרא מפרשת את המשך דברי הברייתא: כמה דברים אמורים
 בקדשי מוזה אבל בקדשי כדק תפית מועלין בהן. שואלת הגמרא:
 מאי מעשא – מהו הטעם? לחלק בין קדשי מוזה של עובדי כוכבים
 לבין קדשי בדק הבית שלהם. משיבה הגמרא: רק קדשי מוזה של
 עובדי כוכבים התמעטו ממעילה, משום דכי גמרינן – ששכחנו
 למדים מעילה בגזירה שוה 'חטא' 'חטא' מתרומה שאינה נוהגת
 בקדשי עובדי כוכבים, למדנו דווקא על קדשי מוזה שהם דומים
 לתרומה – דומים לתרומה? דקדשי בקדושת הנוף. אבל בקדושת
 כדק תפית דיש בה רק קדושת דמים, לא נאמרה הגזירה שוה
 האמורה, ואף בקדשי עובד כוכבים יש חיוב מעילה.
 הגמרא מביאה נידון בחיוב מלקות על לא שאין בו מעשה: אמר
 רב יהודה אמר רב, כל לא תעשה פתורה, לא העובר על עבירה זו
 עשה בה מעשה חייב מלקות, ואם לא עשה בה מעשה פטור
 ממלקות.
 מקשה הגמרא: וכי כלל לא – כלל הוא דכל העובר על לא שאין
 בו מעשה פטור ממלקות, והרי מימר בהמת חולין בבמהת קרבן
 דלאו שאין בו מעשה הוא, שהרי אינו נעשה אלא בדיבור בלבד,
 ומכל מקום לקי – הוא לוקה, דהרי תנן במשנתנו לא שהיה ראוי
 להמיר, אלא שאם המיר מוקר, וסופו לא תהא קדושת מלקות.
 מתרצה הגמרא: אמר לך רב, אכן אין לוקים על לאו של תמורה,
 ומשנתנו המחייבת מלקות על לאו זה היא מני – בשיטת מי היא
 שנויה, בשיטת רבי יהודה היא שנויה, דאמר אף לאו שאין בו
 מעשה לוקין עליה, כמובא בברייתא לחל (ד).
 מקשה הגמרא על תירוץ זה: ומי מצית מוקמת למתניתין – וכי
 אפשר להעמיד את משנתנו כרבי יהודה, והא אוקימתא לרשא –

על פירות טבל של חבירי, מוכת הנאה שיש לישראל בתרומה שלו.
 שכן אף שתרומה היא ממון של שבת הכהונה, נתנה התורה לבעל
 הפירות את הזכות לתת אותה לאיזה כהן שירצה, וזכות זו מסורה
 לבעל הפירות שנתרמו, ולא לבעל הטבל שעליו נתרמה התרומה.
 ומדברי רבי יוחנן שאמר שהמתכפר עושה תמורה יש לפשוט את
 ספיקו של רמי בר חמא, שאם הקדש עובד כוכבים קרבן על מנת
 שיתכפר בו ישראל יכול הישראל המתכפר להמיר בו.
 משיבה הגמרא: (אמר ליה) אין לפשוט משם את ספיקו של רמי
 בר חמא, שכן התיב – [שם] בישראל שהקדש קרבן על מנת
 שיתכפר בו ישראל אחר, הוא דקאמי – שבא המתכפר ככה
 הישראל המקדש, ומשום הכי אזלינן בתיבת מתכפר – ומשום כן
 הולכים אחרי הישראל המתכפר, והנה ליה – והיה הקרבן
 תחילתו וסופו – גם הקדשתו וגם כפרתו ביד ישראל שהוא בר
 עונשין ושייך בתמורה, ועל כן יכול המתכפר להמירו. אבל הך
 [כאן] בעובד כוכבים שהקדש על מנת שיתכפר בו ישראל, הכי
 קא מיבעיא ליה – כך הסתפק רמי בר חמא, מי בעינן מתחילה ועד
 סוף דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה – האם בכדי שיוכלו להמיר
 צריך הקרבן לעמוד מתחילתו ועד סופו ברשות אדם שיכול
 לעשות תמורה, וגם המקדש וגם המתכפר צריכים להיות שייכים
 בתמורה, ועל כן אם המקדש הוא עובד כוכבים שאינו שייך
 בתמורה, אף המתכפר שהוא ישראל אינו יכול להמיר אותו. או
 שמה די בכך שהמתכפר הוא שייך בתמורה.
 מסיקת הגמרא: תיקו – יעמוד ספק זה במקומה בלי הכרעה.
 הגמרא חוזרת לדברי הברייתא שהובאו לעיל (ע"ה) ומפרשת
 אותם: אמר רב – שנינו בברייתא, (מוקדשי) [קדשי] עובדי כוכבים
 לא נהנין מהם ולא מועלין בהם. מפרשת הגמרא: לא נהנין – אסור
 ליהנות מהם מדרבנן, ולא מועלין בהם מדאורייתא, שמן התורה
 אין בהם דין מעילה ומותר ליהנות מהם. מאי מעשא – (מהו הטעם)
 לכך שאין בהם מעילה מן התורה, משום דכתיב בפרשת מעילה
 (ויקרא ה טו) 'נפש ה תעל מעל וחסאם בשגגה, וילפינן – ואנו
 31 [למדנו] מעילה בגזירה שוה 'חטא' 'חטא' מתרומה שגם בה נאמר
 לשון 'חטא', ככתוב (שם כב ט) 'ושמרו את משמרתי ולא ישאו עלי
 32 חטא'. והרי בתרומה כתיב (שם פסוק טו) 'לא יחללו את קדשי בני
 33 ישראל', שדווקא דגן ישראל חייב בתרומה ולא דגן עובדי כוכבים,
 34 וממנה אנו למדים אף למעילה שאינה נוהגת בקדשי עובדי
 35 כוכבים.
 הגמרא מביאה מקור למה ששנינו בברייתא שאין חייבים כרת על
 אכילת פיגול נותר וטמא בקדשי עובדי כוכבים: ואין תיבין עליהם
 משום פיגול נותר וטמא, משום דכתיב בה בחיוב כרת של אכילת
 קדשים בטומאה (שם כב ג) 'דבר אל אחיה ואל בניו ויגורו מקדשי בני
 40 ישראל, ולא יחללו את שם קדשי' [וגו'], ומכאן שדווקא בקדשי
 41 ישראל נוהג חיוב זה, ולא בקדשי עובדי כוכבים. ומה שאין נוהג
 42 בהם חיוב כרת של אכילת נותר הוא משום דליף – [שלמדים]
 43 חיוב נותר בגזירה שוה 'חילול' 'חילול' מחיוב טומאה, שכן בשניהם
 44 נאמר לשון חילול, דכתיב גבי טומאה 'ויגורו מקדשי בני ישראל
 45 ולא יחללו וגו', וכמו כן כתיב גבי נותר, 'ואוכליו עונו ישא
 46 כי את קדש ה' חלל', וכשם שחיוב טומאה אינו נוהג בקדשי עובדי
 47 כוכבים, כמו כן אין נוהג בהם חיוב נותר. ומה שאין נוהג בהם חיוב
 48 כרת של פיגול הוא משום דליף – [שלמדים] חיוב פיגול בגזירה
 49 שוה 'עון' 'עון' מחיוב נותר, שכן בשניהם נאמר לשון 'עון', דכתיב
 50 גבי פיגול (שם יח) 'הנפש האוכלת ממנו עונה תשא, וכמו כן כתיב
 51 גבי נותר 'ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל', ועל כן בזה
 52 – כל חיובים אלו נוהגים דווקא בקדשי בני ישראל ולא בקדשי
 53 עובדי כוכבים.
 הגמרא מביאה מקור למה ששנינו בברייתא שאין עושים תמורה
 בקדשי עובדי כוכבים: ומה שאין עושין בהם תמורה, הוא משום
 56 דכתיב בתמורה (שם כז ה) 'לא יחליפנו ולא ימיר אתו, וכתיב ברש
 57 עינו – ונאמר בתחילת פרשה זו (שם פסוק ג) 'דבר אל בני ישראל
 58 (לאמר) ואמרת אליהם איש כי יפליא נדר בערבך, ומכאן שדווקא

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסא רש"י

וילף נותר חילול חילול בטומאה — בדקדשי גרים אין בהן משום נותר. וכתב גבי נותר (ויקרא יט) ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל — מה חילול האמור גבי טומאה — ישראל ולא גוים, אף חילול האמור כאן — ישראל ולא גוים. השתא קא מפרשין לכולה ברייתא. וקתני ואין עושין תרומה. ומאי טעמא אין עושין תמורה. הכי גרסינן: דאיתקש

תמורת בהמה למעשר בהמה — כדאמרין לקמן בשילחי פירקין (ג.א.) והלא מעשר בכלל שאר הקדשים וכו', למא יצא — להקיש אליו, ולומר לך: דמה מעשר קרבן יחיד ועושה תמורה — אף כל קרבן יחיד ועושה תמורה, לאפוקי קרבנות צבור. מעשר בהמה איתקש למעשר דגן — כדאמרין בבכורות (ג.ב.) "עשר תעשר" — בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. וגבי מעשר דגן כתיב (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל — דמשמע: בני ישראל ולא גוים. הכי נמי גבי מעשר בהמה — ישראל ולא גוים. וכי היכי דאמרין גבי מעשר בהמה ישראל ולא גוים — כולי נמי נימא גבי תמורת בהמה, שהרי הוקש בהן זה לזה. ומהכא נפקא דקדשי גוים אין עושין תמורה. אורח — דהו ישראל, ולא הגוי מבאי נסכים כלל. יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים — אפילו משל צבור. תלמוד לומר כבה — ד"כבה" עיכובא הוא. דודאי טעונן נסכים ומשל צבור. וללישנא אחריןא דכתיב בספרים ולא גרסינן "עליהן" משמע הכי: "אורח" — כגון ישראל מבאי נסכים אפילו בפני עצמן, ואין הגוי מבאי נסכים בפני עצמן. יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים — תלמוד לומר: "כבה", והו עיכובא. דודאי קרבנו טעון נסכים אפילו משל, דמקבלים מניה דמי נסכים. הכי גרסינן: מאי טעמא? "לה" כתיב בהו — ולא גרסינן: קדש לה". והכי מצאתי בובחים בפרק "בית שמאי" (מ.א.) מאי טעמא? — "לה" כתיב בהו בקדשי גוים, דכתיב: "איש איש (מבני) ישראל אשר יקריב קרבנו" וגו'. והאי קרא מוקמינן בגוים שנודרים נדרים ותרבות כישוראל. וכתביב בספיה דקרא "לה", שנאמר: "אשר יקריב לה" — לומר לך דיינינן להו בתורת שאר קדשים, דמועילין בהן, וחיבינן עליהן משום פגול כו'. והוי מימר ולמא שאין בו מעשה הוא — דביבורא תליא מילתא. רבי יהודה היא — דקא משתעי לקמן בהא מילתא. לא עשה מעשה פטור הוין משכנס כו' — דאף על גב דלא עבדי מעשה — לוקח, כדמפרש להו לקמן. בשם — בשמו של הקדוש ברוך הוא. נשבע מנלן — דלוקח.

מַעֲלֵה "חֲמָא" "חֲמָא" מְתוּרֵמָה - דוּמְיָא דְתֵרוּמָה דְקִדְוֶשׁ קִדְוֶשֶׁת הַגּוֹף, אֲבָל בְּקִדְוֶשֶׁת בְּדָק הַבֵּית, דְּקִדְוֶשֶׁת דָּמִים - לֹא. אֲמֹר רַב יְהוּדָה, אֲמֹר רַב: כָּל לֹא תַעֲשֶׂה בַתּוּרָה, עֲשֶׂה פֹה מַעֲשֶׂה - חֵיִיב, לֹא עֲשֶׂה בִּה מַעֲשֶׂה - פֶּטוּר. וּבִלְלֹא הוּא דִּלְאוּ שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה פֶטוּר? וְהָרִי מִיִּמֵּר דִּלְאוּ שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה הוּא, וְלָקִי. דִּתְנִן: לֹא שְׁהוּא רִשְׁאִי לְהַמִּיר, אֲלֵא שְׁאֵם הַמִּיר - מוֹמֵר, וְסוּפֵג אֶת הָאֲרֻפִּים! אֲמֹר לָךְ רַב: הָא מִנִּי? - רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: לֹא שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה - לֹקֶזֶן עָלָיו. וְכִי מִצִּית מוֹקֶמֶת לְמַתְנִיתִין בְּרַבִּי יְהוּדָה? וְהָא אוֹקִימָתָא לְרִשְׁאִי דִּלְאָ בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּקִתְנִי: "הַכֹּל מִמְּיֻרִין". "הַכֹּל" לֵאמֹר: מֵאִי? - לֵאמֹר: יוֹרֶשׁ, וְדִלְאָ בְּרַבִּי יְהוּדָה! - הָאִי תֵנָּה סֶבֶר לָהּ בְּוֹתִיהָ בְּחָדָא - דִּלְאוּ שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה לֹקֶזֶן עָלָיו, וּפְלָגִי עָלֶיהָ בְּחָדָא - דִּאִילוּ רַבִּי יְהוּדָה סֶבֶר: יוֹרֶשׁ אִינוּ מִמִּיר, וְתֵנָּה דִּדָּן סֶבֶר: יוֹרֶשׁ סוּמֵר, יוֹרֶשׁ מִמִּיר. אֲמֹר רַב אֲבִי, אֲמֹר רַב עֲמֶרֶם, אֲמֹר רַב יִצְחָק, אֲמֹר רַב יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבַתּוֹרָה, עֲשֶׂה בּו מַעֲשֶׂה - לֹקֶח, לֹא עֲשֶׂה בּו מַעֲשֶׂה - פֶּטוּר. הוֹיִן מְנַשְׁבֵּעַ וְכִימִיר וּמְקַלֵּל חֲבִירוֹ בִּשְׁם, אִף עַל פִּי שְׁלֹא עֲשֶׂה מַעֲשֶׂה - חֵיִיב. מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אֲמָרוּ: אִף הַמְּקַדִּים תְּרוּמָה לְבִיפּוּרִים. נִשְׁבַּע מְנַלָּן? אֲמֹר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אֲמֹר קָרָא "כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת אֲשֶׁר יֵשָׂא אֶת שְׁמוֹ לְשָׁוִא", בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה

לֹא נִחְנַן מִדְּרַבָּן — וְהִקְשָׁה הִרֵב רַבִּינוּ יַעֲקֹב: לִמָּה לֵנו לומר דְּרַבָּן הִיא? דְּלִמָּא מִדְּאִוּרִיתָא הִיא, כִּיֹּן דְּמַרְבִּין מִלִּישָׁא אִישׁ שְׁנוּדִרִין הַגּוֹים כִּישְׂרָאֵל! וְדִכְהִי גּוֹנָא אִמֵּר (מַעֲלָה ג.ב.) בְּשִׁלְמִי יִשְׂרָאֵל דִּלָּא נִחְנַן דְּאִוּרִיתָא, דֹּאף עַל גַּב דֹּאן בָּהּ מַעֲלִיחָ וְחִרְץ לִמּוֹר: כִּיֹּן דֹּאן בָּהּ קִדְוֶשֶׁת לַעֲנִין פִּיגוּל נִוְתָר טוֹמָא — אִין בּו קִדְוֶשֶׁת נְמִי לַעֲנִין הַנָּהָר דְּאִוּרִיתָא.

וְיִלְפִיךָ נִוְתָר חִלּוּל חִלּוּל טוֹמָאמָה — וְכַתֵּב בִּיהָ בְּטוֹמָא "בְּנִי יִשְׂרָאֵל" — וְלֹא גוֹים. וְהִקְשָׁה רַבִּינָא מִשְׁנֵה: וְיִלְפִיךָ נִוְתָר "חִלּוּל" "חִלּוּל" טַמְאָא שְׁיִשְׁמֹשׁ בְּטוֹמָא, דֹּאמֵר בִּפְרָק שְׁנֵי דִּבְחִים (ט.ב.) דְּקִדְשֵׁי גוֹים לֹא קִרְבִּי בְּטוֹמָא. דֹּאמֵר תְּהִיב: אֵלֹא לַעֲמֻטֵּי גוֹים — הִשְׁתָּא עֲצִי לֹא מִרְצָה, דֹּאמֵר מִר: בְּגִיִּים בִּין בְּשׁוּגָא בִין מִמּוּדִי לֹא הוֹרָצָה, בְּטוֹמָא קִרְבִּי: וְיֵשׁ לִמּוֹר: דִּיש לֵנו לְמִילִף טַפִּי מִטַּמְאָה (דְּרַכִּיב) בְּחַד קִרָא, כְּדִאִיתָא בּוּבָחִים פֶּרֶק "בֵּית שְׁמַאי" (מ.ב.) דְּחִנִּי לִוִּי: מִנָּךְ שָׂאָה בְּפִסּוּל זִמְנָא הַכְּתוּב מִדְּבַר — תִּלְמוּד לִמּוֹר: "וְלֹא יִחַלּוּ אֶת קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" — בְּשֵׁנִי חִלּוּלִין הַכְּתוּב מִדְּבַר, אֲחִיד פִּסּוּל נִוְתָר וְאֲחִיד פִּסּוּל טוֹמָא, וּמַעֲשֶׂר דָּגָן — כְּתִיב "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" — וְלֹא גוֹים, וְהִינֵנּוּ רַבִּי שְׁמַעֲוִן דֹּאִית לִיחַ הָךְ דְּרִשָּׁה, אֲבָל רַבָּן פִּלְגִי עָלֶיהָ, וְלִישְׁנָא קִמָּא עֲלֵיהָ לְרַבָּנָן. מֵאִי תְרוּמָה קִדְוֶשֶׁת הַגּוֹף — וְאֵם תֹּאמַר: וְהָא אִמֵּר הוּדִי בְּמַעֲלֵה בְּאֻזְרָה, דִּילְפִינִי "חֲטָא" "חֲטָא" מְתוּרֵמָה, דְּהוּ לָן לְמִימֵר כִּי הַבָּא: מַה תְּרוּמָה קִדְוֶשֶׁת הַגּוֹף, וְלֹא יִהְיֶה אֻזְרָה דְּמַעֲלָה אֵלֹא בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְקִימָא לָן דֹּאפִילוּ בְּקִדְשֵׁי בֵּדֶךְ הַבֵּית שִׁיחַ בְּרוּךְ אֻזְרָה דְּמַעֲלָה, כְּדִתְנִן (בְּכִרְיֹתוֹת ג.ב.) יֵשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אֲחִיד חֲזִיבִי עֲלֵיהָ אֲרִבַּע חֲטָאוֹת וְאֵשֶׁם אֲחִיד, וְקַחֲשִׁיב מוֹקְדִישׁ דְּשׁוּר חֲמוּרִי, וְכֵן כְּמָה דְּרִשּׁוֹת דְּרִשְׁתִּין בִּפְרָק בְּתֵרָא דְּמַעֲלָה (י.ב.) פִּגְם וְנִגְזָה, וְשִׁלְחִי שַׁעֲשֶׂה שְׁלִיחוֹתָא, דְּגִמְרִינָן מְתוּרֵמָה. וְהִיא לֵנו לִמּוֹר דִּלָּא הִנֵּי בְּקִדְשֵׁי בֵּדֶךְ הַבֵּית! וְיֵשׁ לִמּוֹר: הָא דְּמַעֲשִׁינִן הַבָּא קִדְשֵׁי בֵּדֶךְ הַבֵּית — הִינֵנּוּ מִשּׁוּם דְּכִתֵּב הַבָּא "לֹה", וְהָרִי מִיִּמֵּר לֹא שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה וְלָקִי — וְאֵם תֹּאמַר: אִמָּאִי לֹא פִּרְיָ הַכִּי נְמִי מִמְצִיא שֶׁם רַע וְעוֹדִים וְזוֹמְמִין דִּלְאוּ שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה, וְלָקִי וְיֵשׁ לִמּוֹר: דִּלָּא בְּעִי לְמִפְרָךְ מִהֵנִי דְּכִתֵּב בְּזוֹ מַלְקוֹת בְּתוּרָה, וְאֵם תֹּאמַר: בְּמַסַּכַּת מְכוֹת (ד.ב.) דֹּאמֵר עוֹלָא לֹא שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה לֹקֶזֶן עָלָיו, דִּילְפִי מִמְצִיא שֶׁם רַע. וּפְרִיךְ: לֵיחַ מִשּׁוּם דְּכִתֵּב שֶׁ-עַ שְׁכֵן קִנֵּס, וְלִמָּא או נִשְׁבַּע או מִימֵר, או חֵד מִזְחָן דְּשִׁמְעָתָן וְיִכְיִחוּ! וְיֵשׁ לִמּוֹר: דֹּאן הַכִּי נְמִי, אֵלֹא תִרְיָ שְׁפִיר. או שְׁמַל לֹא דְּמִי וְנִי הִדְבָּא לְהֵנִי דְּהִתָּם, וְאֵם תֹּאמַר: כִּי פִּרְיָ הַבָּא "וְהָרִי מִימֵר דִּלְאוּ שְׁאִין בּו מַעֲשֶׂה" — לִימָא: "בְּדִיבְרִיהָ אִיתְעַבְדִּי מַעֲשֶׂה", כְּדֹאמֵר לְקַמְנָן! וְיֵשׁ לִמּוֹר: דֹּאן הַכִּי נְמִי הוּא מִצִּי לְחִרְצָא, אֵלֹא דְּשִׁפְרִי שֵׁנִי.

אִף הַמְּקַדִּים תְּרוּמָה לְבִכּוּרִים — לְקַמְנָן מִפְּרִשׁ טַעְמָא, דֹּאמֵר קִרָא: "מִלֹּאֲתָן דְּמַעֲרָן לֹא תֹאחֵר", "מִלֹּאֲתָן" — זוּ בְּכּוּרִים, "דְּמַעֲרָן" — זוּ תְּרוּמָה. וְאִמֵּר דְּחִנָּא: "לֹא תֹאחֵר", וּבִסְפֵרִי מִפְּרִשׁ טַעְמָא אַחֲרִינָא: יִקְדָּמוּ בְּכּוּרִים שִׁשׁ לִחַן אֲרִבַּעַה שְׁמוֹת, וְרִשִּׁי מִיִּיתִי לִחַן לְקַמְנָן (דִּיבּוּר וְזִמְנוּתִיל "מִפְּרִשׁ").

1 רמיה לרבי אבהו, הלא שנינו במשנה בשבועות (כו), האומר
2 "שבועה שלא אוכל בשר זו" ושוב נשבע על אותה ככר "שבועה שלא
3 אוכלנה" ושוב נשבע עליה "שבועה שלא אוכלנה", ולבסוף אכלה,
4 אינו חייב אלא פעם אחת על השבועה הראשונה בלבד. ומסיימת
5 המשנה: וזוהי שבועת ביטוי שנאמר בה (ויקרא ד) 'לבטא בשפתים'
6 שחייבין על דוונה מכות, ועל שנגתה קרבן עולה ויורד. ולשון
7 המשנה 'זוהי' משמעותה דווקא שבועה זו ולא אחרת, למעוטי
8 מאי היא באה. וכי לאו באה למעוטי שבועת 'אכלתי' ולא אכלתי'
9 דלא לקי עליה, ואינה כשבועת 'לא אוכלנה' ואכל שחייבים על
10 דוונה מלקות, ולא כדברי רבי יוסי הגלילי שלוקים אף על שבועה
11 זו.
12 תירץ לו רבי אבהו: לא באה המשנה למעט שבועה זו ממלקות,
13 אלא באה למעט, שדווקא שבועת להבא זו היא השבועה דעל
14 שנגתה מית' (מביא) קרבן, אכל על שבועת שקר לשעבר, כגון
15 'אכלתי' ולא אכלתי', לא מית' קרבן. ולשון המשנה 'זוהי' ובשיטת
16 מי היא שנויה, רבי ישמעאל היא, דאמר אינו חייב בשוגג קרבן
17 עולה ויורד אלא בשבועת שקר על העתיד לבא ולא על לשעבר,
18 אכל מילקא לקי – ללקות במזיד לוקים גם על שבועת שקר
19 לשעבר.
20 שוב הקשה לו רבי ירמיה: אימא סיפא – אמור ובאר את המשנה
21 שלא כהיא (שם כט), הנשבע לשנות את הדיוע לאדם, כגון שאמר
22 על העמוד של אבן שהוא של זהב, זוהי שבועת שקר שחייבין על
23 דוונה מכות, ועל שנגתה פטור מקרבן. ולשון המשנה 'זוהי' שבועת
24 שוא שחייבים על דוונה מלקות' למעוטי מאי היא באה, וכי לאו
25 למעוטי שלוקים דווקא על שבועת שוא, ולמעט שבועת שקר של
26 'אכלתי' ולא אכלתי' דלא לקי עליה משום שאין בה מעשה, ורק
27 שבועת שוא ריבתה התורה למלקות, ולא כדברי רבי יוסי הגלילי
28 המחייב בשתיקת מלקות.
29 תירץ לו רבי אבהו: לא באה המשנה למעט שבועה זו ממלקות,
30 אלא למעט מהדיוע הנכתב לענין קרבן, וכך הוא פירוש דבריה,
31 שבועת שוא האמורה, זוהי דעל שנגתה פטור מקרבן, אכל שבועת
32 שקר של 'אכלתי' ולא אכלתי' מית' (מביא) קרבן על שגגתה.
33 ומני – ובשיטת מי היא שנויה, רבי עקיבא היא, דאמר מביאין קרבן
34 גם על שבועת שקר לשעבר.
35 שוב הקשה לו רבי ירמיה לרבי אבהו: איך יתכן להעמיד את
36 הסיפא כרבי עקיבא, והא אמרת שהרישא שנויה בשיטת רבי
37 ישמעאל וממעטת שבועת שקר לשעבר מקרבן, ואיך תאמר
38 שהסיפא מרבה אותה לקרבן כרבי עקיבא.
39 רבי אבהו חזר בו מתירומו הקודם, ומפרש את דברי המשנה
40 באופן אחר: אלא מרביא של המשנה בשבועות שנויה בשיטת
41 רבי עקיבא ומרבה אף שבועת שקר לשעבר לקרבן, הרישא נמי
42 שנויה בשיטת רבי עקיבא, ומה ששנינו ברישא על שבועה שלא
43 אוכל ואכל זו היא שבועת ביטוי שחייבים על דוונה מלקות, לאו
44 למעוטי – לא בא למעט שבועת שקר של 'אכלתי' ולא אכלתי'
45 ממלקות, אלא למעוטי – למעט את הנשבע 'אוכל' ולבסוף לא
46 אכל ממלקות, שאף לשיטת רבי יוסי הגלילי אינו לוקה עליה
47 כמבואר לעיל.
48 שואלת הגמרא: ומאי שנא – במה שונה הרישא מהסיפא, ומה
49 ראת לפרש שזוהי ששנינו ברישא בא למעט שבועת 'אוכל' ולא
50 אכל מחיוב מלקות, וזוהי ששנינו בסיפא בא למעט שבועת
51 'אכלתי' ולא אכלתי' מפטור קרבן, שמה באה הרישא למעט גם
52 'אכלתי' ולא אכלתי' מחיוב מלקות. משיבה הגמרא: מסתבר
53 שכוונת הרישא למעט שבועת 'אוכל' ולא אכל ממלקות, משום
54 דהתנא קאי – ועוסקן בשבועת שקר של 'לא אוכל' ואכל שהיא על
55 להבא, ועל כן מסתבר שמקטע שבועת שקר אחרת שהיא על
56 להבא, שהרי האם מסתבר לומר דקאי התנא בשבועת להבא
57 ומקטע שבועת שקר של 'אכלתי' ולא אכלתי' שהיא לשעבר.
58 אבל הסיפא עוסקת בשבועת שוא שהיא לשעבר ופותרתה
59 משבועה, ועל כן מסתבר שגם המשך דבריה 'זוהי שבועת שוא

1 אין מנעין אותו ומכפרים לו בתשובה בלבד, אכל בית דין של משה
2 מלקין אותו ומנעין אותו על ידי המלקות.
3 אמר ליה רב פפא לאביי, ואימא לא תיהוי ליה נקיות כלל, ואף לא
4 ינקה על ידי בית דין של משה. אמר ליה אביי, אם כן לכתוב קרא
5 'לא ינקה' בלבד ולישתוק מתיבת 'ה', 'ה' למה לי. אלא מאבן
6 שפית דין של מעלה הוא דאין מנעין אותו, אכל בית דין של משה
7 מלקין ומנעין אותו.
8 שואלת הגמרא: אפשהן ו–מצאנו מקור למלקות בשבועת שוא
9 שבה מדבר הכתוב האמור, וכגון שנשבע על עמוד של אבן שהוא
10 של זהב שהיא שבועת שוא, לפי שנשבע לשנות דבר הידוע לכל,
11 אך בשבועת שקר מנעין – מנין לנו שלוקים עליה אפילו שאין בה
12 מעשה. ובסמוך יבואר מהי שבועת שקר. משיבה הגמרא: רבי יוחנן
13 דידיה (עצמו) הוסיף ואמר על דרשה זו שהביא לעיל בשם רבי
14 מאיר, נאמר בכתוב זה 'לשוא' 'לשוא' שני פעמים, שנכתב שם
15 (שמות ב) 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא', כי לא ינקה ה' את
16 אשר ישא את שמו לשוא. ומכיון שה' לשוא' השני מיותר, אם
17 אינו ענין לשבועת שוא, שהרי כבר נאמר 'לשוא' פעם אחת, תגיהו
18 ענין לשבועת שקר, ללמדנו דלוקה אף עליה.
19 הגמרא מקשה על דין זה ממיימרת רבי יוחנן וריש לקיש: מתקין
20 לה רבי אבהו, שבועת שקר זו שריבה הכתוב שלוקים עליה אפילו
21 שאין בה מעשה, חייב דמי, אי ניקא ו–אם נאמר שמדובר באופן
22 דאמר 'שבועה שלא אוכל' ולבסוף אכל, הלא התם הוא מעשה עבר
23 באכילה, והרי הוא ככל לא שיש בו מעשה שלוקים עליו. ואלא
24 מה תאמר, שמדובר באופן דאמר 'שבועה שאוכל' ולבסוף לא
25 אכל, שעבר על שבועתו מבלי לעשות מעשה, תהא מי לקי – וכי
26 באופן זה לוקה, והאי תמר, הנשבע 'שבועה שאוכל בשר לחם זה
27 היום', ועבר היום ולא אכלה לכבר, רבי יוחנן ורבי שמעון כן לקיש
28 אמר, שאינו לוקה, וכל אחד מהם אמר כן מטעם אחר. רבי יוחנן
29 אמר, אינו לוקה משום דלאו שאין בו מעשה הוא, שהרי עובר על
30 שבועתו במה שאינו אוכל, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.
31 וריש לקיש אמר, אינו לוקה משום דהוה ליה התראת ספק, שהרי
32 בשעה שהתרו בו שאם לא יאכל ככר זו ילקה, עדיין לא היה
33 הדבר ברור שילקה אם לא יאכלנה באותה שעה, שכן בידו
34 לאוכלה עד סוף היום ולקיים את שבועתו, וכל התראת ספק אין
35 לוקין עליו. שכן אין אדם מתחייב בעונש מלקות אלא אם כן התרו
36 בו בשעת מעשה שאם יעשה אותו יעבור בודאי על איסור. אבל
37 אם בשעת ההתראה עדיין לא התברר שאם יעבור עליה ילקה, אף
38 שלאחר מכן התברר שהיה במעשה זה כדי לחייב מלקות, אין זו
39 נחשבת להתראה. הרי לנו שלדברי הכל אין לוקים על שבועת
40 שקר זו משום שאין בה מעשה, ואינה כשבועת שוא שהתרתה
41 למלקות מהדרשה האמורה, ואיך אמר רבי יוחנן שממה שנאמר
42 פעמיים 'לשוא' לוקים אף על שבועת שקר.
43 מתרצת הגמרא: אלא אמר רבי אבהו, תהא שבועת שקר זו
44 שהתרתה למלקות, באופן שנשבע 'אכלתי' ובאמת לא אכל,
45 ובאופן שנשבע 'לא אכלתי' ובאמת אכל. וזו היא שבועת השקר
46 שלוקים עליה אפילו שאין בה מעשה, שכן עבר עליה בדיבור
47 בלבד.
48 שואלת הגמרא: ומאי שנא – מה ראת לומר דקא מרבה הכתוב
49 שבועת שקר של 'אכלתי' ולא אכלתי' למלקות אפילו שאין בה
50 מעשה, יותר מאשר שבועת 'אוכל' ולבסוף לא אכל שהתמעטה
51 ממלקות משום שאין בה מעשה. משיבה הגמרא: אמר רבא, הלא
52 מקור מלקות בשבועת שקר הוא ממה שנאמר פעמיים 'לשוא',
53 ואחד מהם נדרש ביאם אינו ענין לרבות שבועת שקר, ובכך
54 שהוציאה התורה שבועת שקר בלשון 'שוא', בפירוש ריבתה תורה
55 דווקא שקר שהוא דומה לשוא. מה שבועת שוא שמשנה
56 בשבועתו מדבר הידוע לכל היא שבועה לשעבר, אף שבועת שקר
57 שלוקים עליה היא רק בשבועה לשעבר כגון 'אכלתי' ולא
58 אכלתי', ולא על שבועת 'אוכל' ולא אכל שהיא להבא.
59 הגמרא מביאה קושיא על דין זה מהמשנה בשבועות: אייתיביה רבי

מַעֲשֵׂה פֶטוּר חוץ מִנִּשְׁבַּע וּמִימָר וּמִקִּלְל, וְהוֹסִיף שְׁאֵף הַמִּקְדָּשִׁים
 תְּרוּמָה לְבִיכּוּרִים (לֹקָה), מוֹכַח מִדְּבָרָיו שְׁגָם דִּין מִקְדָּשִׁים תְּרוּמָה
 לְבִיכּוּרִים הוּא כִּדְיוֹן שְׁלֹשֶׁת אֲלוֹ שְׁלוּקִים אֲפִילוֹ שֶׁאֵין בָּהֶם מַעֲשֵׂה.
 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא לְהִפְךָ: אֲדִרְבֵּה, תַּסְתִּימִים וְ– יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּרָבִי
 אֶלְעָזָר הוּא דְאָמַר שֶׁעוֹבֵר עַל לֹא זֶה לֹקָה. דְּהָרִי תִּנֵּן בְּמִסְכָּת
 דְּמֵאֵי (פ"ז מ"ו), חָיו לְפָנָיו שְׁתֵּי כְּלָבִלּוֹת וְ– סִלִּים שֶׁל פִּירוֹת מְבֻל,
 וְאָמַר מְעַשֵּׂר וּמְעַשֵּׂר רֹאשׁוֹן וּמְעַשֵּׂר שֵׁנִי שֶׁל כְּלָבִלּוֹת זֶה יִחוּל
 בְּפִירוֹת שֶׁל כְּלָבִלּוֹת זֶה, הֲרָאשׁוֹנָה מְעוֹשְׂרָתָהּ וְכָל פִּירוֹתֶיהָ מִתּוֹקְנִים,
 שֶׁכֵּן הִפְרִישׁ עֲלֵיהֶם מִפִּירוֹת הַכְּלָבִלּוֹת הַשְּׁנִיָּה. וְאָם אָמַר מְעַשֵּׂר שֶׁל
 כְּלָבִלּוֹת זֶה הֲרָאשׁוֹנָה יִחוּל בְּכָלכֻלָּהּ זֶה הַשְּׁנִיָּה, וְשֶׁל זֶה הַשְּׁנִיָּה יִחוּל
 בְּזֶה הֲרָאשׁוֹנָה, הַכְּלָבִלּוֹת הֲרָאשׁוֹנָה מְעוֹשְׂרָתָהּ בְּפִירוֹת הַשְּׁנִיָּה, וְאֹמֵר
 הַכְּלָבִלּוֹת הַשְּׁנִיָּה אֵינָה מְעוֹשְׂרָתָהּ, שֶׁכֵּן מִיד כְּשֶׁעִשָּׂר אֶת הַכְּלָבִלּוֹת
 הֲרָאשׁוֹנָה כִּבְר נִתְקְנָה וְנִפְטְרָה מִן הַמְעַשֵּׂר, וְהִלְכָה בִּידְעוֹ שֶׁאֵין
 מְעַשְׂרִים מִהֶפְטוֹר עַל הַחֵיּוֹב. אֲבָל אִם אָמַר עַל שְׁתֵּיהֶן בְּבַת אַחַת,
 שִׁיחֻלוֹ מְעַשְׂרוֹתֵיהֶם עַל יְדֵי שִׁיחֻלָּהּ הַמְעַשֵּׂר שֶׁל כָּל כְּלָבִלּוֹת בְּפִירוֹת
 הַבְּיָרְתָּהּ, קָרָא אֶת הַשֵּׁם לְשְׁתֵּיהֶן, וְחִלִּים מְעַשְׂרוֹת שְׁתֵּי הַכְּלָבִלּוֹת
 בְּבַת אַחַת, מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁעִשָּׂר עֵדִין חָיו שְׁתֵּיהֶן מִחוּיִּיבוֹת
 בְּמַעֲשֵׂר. וְאָמַר – וְשֵׁנִי עַל דְּבָרֵי הַמְּשֻׁנָּה, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אֵף
 שְׁחִלִּים מְעַשְׂרוֹתָיו כְּשֶׁמְעַשֵּׂר מִכְּלָבִלּוֹת אַחַת עַל חֲבִירָתָהּ, מִכָּל
 מָקוֹם הוּא לֹקָה עַל כֵּךְ, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדָשִׁים מְעַשְׂרִי שְׁנֵי שָׂבָה לְמַעֲשֵׂר
 רֹאשׁוֹן שֶׁבְּהִבְרָתָהּ. שְׁהִי קָרָא שֵׁם מְעַשֵּׂר שְׁנֵי שֶׁל הַכְּלָבִלּוֹת
 הֲרָאשׁוֹנָה עַל פִּירוֹת הַכְּלָבִלּוֹת הַשְּׁנִיָּה, לִפְנֵי שֶׁהִפְרִישׁ אֶת מְעַשְׂרוֹת
 הַכְּלָבִלּוֹת הַשְּׁנִיָּה עֲצָמָה. וְאֵף הַקְּדָמָה מְעַשֵּׂר שְׁנֵי לְרֹאשׁוֹן בְּכָל
 אִסּוּר 'מִלֵּאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֹאכֵר'.
 מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: תַּסְתִּימִים – אֲכַן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר אֲלוֹ,
 שֶׁהוּא זֶה שְׁסוּבֵר שְׁלוּקִים עַל הָלֹא שֶׁל 'מִלֵּאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא
 תֹאכֵר'.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵלֶּיךָ מַעֲתָה, מֵאֲחֵר שְׂרָבִי אֶלְעָזָר סוּבֵר שֶׁהַמִּקְדָּשִׁים
 תְּרוּמָה לְבִכּוּרִים לֹקָה, בְּהִכְרַח שְׂרָבִי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הַחוּלֵק עֲלֵיו
 הוּא זֶה דְאָמַר 'אֵינִי לֹקָה'. וְאִם כֵּן לִיכָא קִשְׁיָא – יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת
 מִדְּבָרָיו דְּרָבִי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אֲלוֹ אֲדִרְבֵּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא – עַל
 מַה שֶׁהוֹסִיף לְעִיל עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי וְשִׁמְחִיב מִלְּקוֹת
 בְּנִשְׁבַּע וּמִימָר וּמִקִּלְל אֵף שֶׁאֵין בָּהֶם מַעֲשֵׂה' אֵף הַמִּקְדָּשִׁים תְּרוּמָה
 לְבִיכּוּרִים, שֶׁמִּבּוּאֵר בְּדָבָרָיו שְׁגָם הַמִּקְדָּשִׁים תְּרוּמָה לְבִיכּוּרִים
 לֹקָה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא כֵן הוּא פִירוּשׁ דְּבָרָיו לְעִיל, אֲלֹא רַבִּי יוֹסִי
 בְּרַבִּי חֲנִינָא

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא מִצִּית אֶמְרָת שְׁוֹהֶפֶלָא ה' אֶת מִכּוֹתֶךָ בֹּא
 לְחִיב מִלְּקוֹת אֶת הַמוֹצִיא שֵׁם שְׁמִים לְבִטְלָה מִבְּלִי לְקַלְל, מִשּׁוּם
 דְּבִיכּוּרִים בְּמִקְלָל (וּקְרָא יֵט יד) 'לֹא תִקְלָל חֲרָשׁ', שֶׁמִּשְׁמַע בֵּין קִלְלָה
 סוּתָם וּבֵין קִלְלָה בִּשְׁם, וְעַל הַמִּקְלָל בִּשְׁם נֹאמַר 'וְהִפֵּלָא ה' אֶת
 מִכּוֹתֶךָ'.
 עוֹד מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: וְאִי (אִמְרָת) [בְּעִית אִימָא], אֵין לְהַעֲמִיד אֶת
 הַמִּלְּקוֹת בְּמוֹצִיא שֵׁם שְׁמִים לְבִטְלָה, שֶׁכֵּן בְּשִׁלְמָא מִקְלָל לֹקָה
 מִשּׁוּם שֶׁהָאִסּוּר לְקַלְל אֶת חֲבִירוֹ אֲוִהֲרִיתָה מְהֵבָא, מִמַּה דְּבִיכּוּרִים 'לֹא
 תִקְלָל חֲרָשׁ'. אֲלֹא אִי אֶמְרָת שֶׁהַמִּלְּקוֹת נֹאמְרוּ בְּמוֹצִיא שֵׁם שְׁמִים
 לְבִטְלָה הֵלֵא יִקְשָׁה, אֲוִהֲרִיתָה מְהֵבָא – הֵיכֵן נֹאמְרָה אֲוִהֲרִיתָה.
 וּמֵאֲחֵר שֶׁלֹּא הוֹדָרָה בִּלְאֹו אֵין לוֹ לְלִקְוֹת, שְׁהִי קִבְּלָה בִּידְעוֹ שֶׁלֹּא
 עָנַשׁ הַכְּתוּב אֲלֵא אִם כֵּן הוֹדָרָה.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל יִתְרוֹן זֶה: אֵלֶּיךָ וְ– מִדְּעוֹן תֹּאמַר שֶׁלֹּא נֹאמְרָה
 בּוֹ אֲוִהֲרָה, וְהַבְּרִיכִי (דְּרִיבִּים ו' יג) 'אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאוֹתוֹ תַּעֲבֹד',
 וּבְמַצְוֶה זֶה שֶׁל יִירָא ה' נִכְלָל גַּם אִסּוּר הֲרָצָת שְׁמוֹ לְבִטְלָה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הֵהוּא מַצְוֶה שֶׁל יִירָא ה' אֲוִהֲרִיתָה עָשָׂה הוּא, שֶׁכֵּן
 צִוָּה עֲלֵיהָ הַכְּתוּב בִּלְשׁוֹן עָשָׂה וְלֹא בִלְשׁוֹן לֹא תַעֲשֶׂה, וְעוֹנֵשׁ
 מִלְּקוֹת נִתֵּן רַק בְּמָקוֹם אֲוִהֲרָתָה לֹא וְלֹא עַל אֲוִהֲרָתָה עָשָׂה. עַל כֵּן
 בְּהִכְרַח שֶׁהַמִּלְּקוֹת הָאִמּוּרִים בְּוֹהֶפֶלָא ה' אֶת מִכּוֹתֶךָ נֹאמְרוּ
 בְּמִקְלָל אֶת חֲבִירוֹ בִּשְׁם שֵׁשׁ בּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל 'לֹא תִקְלָל חֲרָשׁ',
 וְלֹא עַל מוֹצִיא שֵׁם שְׁמִים לְבִטְלָה שֶׁאֵין בּוֹ אֲלֵא אִסּוּר עָשָׂה.
 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּמַה שֶׁהוּבָא לְעִיל (ג): מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 חֲנִינָא אָמַר, אֵף הַמִּקְדָּשִׁים הִפְרַשְׁתָּ תְּרוּמָה לְהִפְרַשְׁתָּ בִּיכּוּרִים.
 מִפְּרַשְׁתָּ הַגְּמָרָא: מֵאִי מְעַמָּא דְּרָבִי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הַסּוּבֵר
 שֶׁהַמִּקְדָּשִׁים תְּרוּמָה לְבִיכּוּרִים עוֹבֵר בִּלְאֹו תַעֲשֶׂה, מִשּׁוּם דְאָמַר קָרָא
 (שְׁמוֹת כב כח) 'מִלֵּאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֹאכֵר'. 'מִלֵּאֲתָ' אֲלוֹ בִּיכּוּרִים,
 וְדַמְעָךְ (אֲלוֹ) [זוֹ] תְּרוּמָה, וְאֶמְרָת הַתּוֹרָה 'לֹא תֹאכֵר' אֶת הִפְרַשְׁתָּ
 הַבִּיכּוּרִים עַד לְאַחֵר הִפְרַשְׁתָּ הַתּוֹרָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִחֻלּוֹקֶת אִמּוּרִים בְּעוֹנֵשׁ הָלֹא הָאִמּוּר: אִתְּמַר,
 הַקְּדָשִׁים הִפְרַשְׁתָּ תְּרוּמָה לְהִפְרַשְׁתָּ בִּיכּוּרִים, נִחְלָקוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי
 יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא בְּעוֹנֵשׁ. חָד מֵהֶם אָמַר, לֹקָה מִשּׁוּם 'מִלֵּאֲתָךְ
 וְדַמְעָךְ לֹא תֹאכֵר', וְחָד מֵהֶם אָמַר, אֵינִי לֹקָה מִשּׁוּם לֹא זֶה. וְלִהְלֵךְ
 (ע"פ) יְבוּאֵר טַעְמוֹ.
 הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מַה הִיא שִׁיטָתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵאִמּוּרִים אֲלוֹ:
 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: תַּסְתִּימִים וְ– יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּרָבִי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הוּא
 זֶה דְאָמַר שֶׁעוֹבֵר עַל לֹא זֶה לֹקָה, מְדַאָּמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא
 עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי 'כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהּ

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ

מוה"ר מנחם זאב שי' הלוי

שלום וברכה!

... מ"ש שיש סברא אצלו שיחזרו בע"פ איזה מהמכתבים. הנה אין לעשות כזה, כי אצל
 התלמידים ואפי' אצל אנ"ש צריכה להיות הבדלה שחוזרים בע"פ תניא ומאמרי דא"ח ואין לגרוע
 ביחסם לזה ע"י שימצאו להם לחזור גם מכתבים בע"פ.

בברכה לבשר טוב בכל הני"ל ובהקדם.

נ.ב. מוסג"פ המשך רשימת המאסר שהו"ל לימי חג הגאולה הבע"ל, ובה גם הצעתי אודות
 לימוד מאמרי דא"ח בימים הני"ל, ומטובו לפרסם ככל האפשר.

תמוזרה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסה רש"י תוספות

לא תקלל חרש — דמשמע: בין קללה סתם בין קללה שבשם, דקאי לאו עלה. וקאמא קרא "ליראה את השם" לאשמועינן דלוקה, שנאמר: "והפלא ה' את מכותך". ענין אחר: לא מצית אמרת דלא יתכפר במלקות גרידתא, דודאי מתכפר במלקות לחודיה, דהא כתיב: "לא תקלל חרש" וילפינן בסנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (סו,א) גזירה שוה מזהאי לאו דכתיב גבי אומללין, כגון "לא תקלל חרש" שהוא גרוע שבכולן, וכתיב גבי נשיא: "ונשיא בעמך לא תאור". וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא — הכי נמי באומללין סגי ליה במלקות גרידתא. ומוקמי ליה התם במקלל בשם, דקא גמר ממקלל אביו, דכתיב ביה "בנקבו שם". הלכך לא מצית אמרת דלא תסיג ליה במלקות. ולא מפי מורי, אלא מפי רבי יצחק רבי מנחם ז"ל, ואי בעית איפא — כלומר, דמהאי קרא "ליראה את השם" — למקלל חבירו בשם הוא דאמא, שהרי לא מצינו שענש אלא אם כן חודיר. ובשלמא אי אמרת דההוא קרא למקלל חבירו בשם הוא דאמא — ואחוריה מדכתיב "לא תקלל חרש" מיתוקמא במקלל את חבירו בשם, כדפרישית לעיל. הלכך כתיב הכא "אם לא תשמור לעשות" וגו', כלומר, שתקלל את חבירך בשם, שהזכרת עליו "והפלא ה'" וגו', דחייב מלקות. ואחוריה מזהבא — כלומר, אשכחן עונש "והפלא ה'" וגו', אזהרה מנין, שהחזיר הכתוב שלא להוציא שם שמים לבטלה! אלמא לא — בתמיה. (והאי מצינו שהחזיר שלא להוציא שם לבטלה (חורא) ודאבא חזירי, והתם ענו "והפלא ה'" וגו', ואזכרה כתיב "אם לא תשמור לעשות" וגו', ואכתי מיתוקם במוציא שם שמים לבטלה. והיא אחרת עשה היא — ולא שמה אחרת, והלכך מיתוקם "ליראה את השם הנכבד" במקלל את חבירו בשם, שמצינו לו אזהרת לאו "לא תקלל חרש". ולא מיתוקמא במוציא שם שמים לבטלה, שלא מצינו לו אזהרת לאו. לעיל — קא מוהדר, דקאמר רבי יוסי "אף המקדים תרומה לביכורים לוקה". אלו

ביכורים — ולחכי קרי לביכורים "מלאה", משום דלאלתר שנתמלאה התבואה ונגמרה מלאכתה הוקבעה לביכורים. זו תרומה — ולפי שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפק לה קרא בשלשן "דימוע". וקאמר רחמנא "לא תאחר" מלאה לדימוע, דמעיקרא איבעי ליה לאתניייה דהיינו ביכורים. וכי מלאר — לוקה. מעשר של זו בוז — או שאמר "של זו בוז, ושל זו בוז. שאפריש מכלכלה זו על אידך כלכלה, ומאיך כלכלה אפריש על כלכלה זו". ראשונה — מעשרת, אף על גב דלא הפריש לאלתר, ובדאמרינן גבי "חבית יין שאני עתיד להפריש בו" — מיחל ושותה מיד, אף על גב דלא הפריש לאלתר מן החבית, וכל שכן חבא דימחל ואוכל מיד, הואיל ושני כלים ניהו. אבל השניה אינה מעשרת, ואפילו כי אמר "משל זו לו ושל זו לו", משום דלאלתר דאמר "של זו לו" — ראשונה תהא מעשר על השניה לאלתר, איפטרה לה שניה לגמרי, וכי אמר "של זו, של שניה תהא מעשר על הראשונה" — אין בדבריו כלום, משום דכבר איפטרה לה שניה בכלכלה ראשונה, ואין תורמין מן הפטור על החיוב.

אם אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה — כלומר, "אלו שתי המעשרות שאני עתיד להפריש מאלו שתי הכלכלות, תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה", כלומר שתיפטור הכלכלה בכלכלה דחבירתה, דהיינו "של זו בוז ושל זו בוז". קרא את השם — שמחיל, ואוכל מיד משתיקן, אף על גב דאכתי לא הפריש כלל. ודאבא ליכא למימר מן הפטור על החיוב — משום דתרייתו מיתקני בבת אחת ובחורא דיבאר, והיו מן החיוב על החיוב. מפני שהקדים מעשר שני שבת למעשר ראשון — דמעיקרא, קאמר דאמר "של זו בוז" — קיימא להפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני, וזוהא כי חזר ומפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה — נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפריש מאידך כלכלה קודם לכן. וכן נמי כי אמר "של זו בוז ושל זו בוז" — שמקדים מעשר שני שבה למעשר שני שבחבירתה, כי האי גונא נמי. ואחיי לוקה, משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפריש כסדר הזה, דכתיב: "מלאך ודמנך לא תאחר", דכי היכי דמוהדר שלא לעכב מלאה לדימוע — הכי נמי מוהדר שלא לעכב מעשר ראשון למעשר שני, דכתיב: "ודמנך לא תאחר" — דכל שישנו בכלל דימוע הדי הוא ביב"ל תאחרי. כלומר, שישנו עליו תורת תרומה הדי ביב"ל תאחר", שמפריש מעשר ראשון וחדר מעשר שני, ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון — עובר ביב"ל תאחר". לישנא אחרין. דרשינן במכילתא דיוקדמו ביכורים לתרומה, משום דביכורים חמירי דאית להו ארבעה שמות: "ראשית", "מלאה", "תרומה", ו"ביכורים". תרומה אין לה אלא שלשה שמות: "ראשית", "תרומה", ו"דמנך". ויודקם תרומה למעשר ראשון שאין לו אלא שני שמות, כגון מעשר ותרומת מעשר. ויודקם נמי מעשר ראשון דאית ליה שני שמות, למעשר שני דאין לו אלא שם אחד כגון "מעשר שני". תלמוד לומר: "מלאך ודמנך" — דאבולוהו קא משתעי, דחמור שבוך לא אחר, אלא מקדים החמור לקל, וכי היכי דאמר רבי אלעזר לוקה במקדים מעשר שני למעשר ראשון — הכי נמי קאמר במקדים תרומה לביכורים.

הא לא מצית אמרת דהכתיב לא תקלל חרש — וכיון דאשכחן אזהרה במקלל, יש לנו להעמיד האי קרא דמלקות במקלל חבירו בשם טפי מלהעמיד במוציא שם שמים לבטלה, דלא אשכחנא ביה אזהרה מפורשת.

מלאךך זו ביכורים — פירש רש"י: לחכי קרי "מלאה" — משום דלאלתר שנתגדשת התבואה ונגמרה מלאכתה, הוקבע לביכורים. "ודמנך" — זו תרומה, (מה) [לפי] שהיא מדמעת ועולה, מפיק לה קרא בשלשן דימוע ולשון רש"י, ולא נהירא. שהרי זה אינו אלא מדברנא דחבר רבינו משה מפונטרויא פירש: דלכך קרי לתרומה "דמנך" — לפי שנוהגת בלה, וביכורים אינן אלא ביבש. שהרי אין במיאין ביכורים אלא מפרי, כדאיתא פרק "העור והרובט" (חולין קכב). פרי אהא מביא, ואי אהא מביא משקה.

היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואומר מעשר של זו בוז הראשונה מעשרת — כגון אם בכל כלכלה מאה תאנים, עשרה מן השניה יהיו מעשר ראשון על הראשונה. ואומר נמי מעשר שני — כל המאה של ראשונה הן מתוקנים. ובדמנא מייירי, מודלא קפרישית תרומה. ובמסכת דמאי (פסא 1 משנה 1) מיתניא: "של זו בוז ושל זו בוז הראשונה מעשרת — דמיד שאמר "של זו בוז" היא מתוקנת ונעשה פטור, כי הדר אמר "ושל זו בוז" — נמצא מעשר מן הפטור על החיוב, ואינו כלום.

מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה קרא השם — שהרי מתוקנין הן יחד וזה בוז. ואף על גב דקיימא לן "של זו שאני בוז אחר זה — אפילו בבת אחת אינר, הכא כיון דדעתיה לתקני תרייתו — הוי כאומר "מעשר של ראשונה תהא בשניה, דחץ מעשרה שישאר טבל בראשונה לתקן השניה", וחל הדמנך של זו בוז ושל זו בוז. ואתמר עלה רבי אלעזר אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה — שהרי מעשר ראשון ושני של ראשונה הוו כאילו הן מופרשים, ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה. וארישא קאי, דאמר: "מעשר של זו בוז מעשרות". וגרסינן בירושלמי: "על הראשונה — בעשה, ועל השניה — בלאו". ויש לפרש: על הראשונה — אם קבע מעשרותיהן בתוכה, עובר בעשה, שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני, והרי קרא שמום בבת אחת. מידו לאו ליכא, כיון דלא הקדים שני לראשון. ועל השניה — בלאו, כשתיקון הראשונה בתוכה, שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון של שניה. ואית דגרסי איפכא: "על הראשונה — בלאו, ועל השניה — בעשה". ודכי פירושו: על רישא של משנה, דהיינו כי אמר "מעשר של זו בוז", עובר בלאו — שהרי מקדים מעשר שני לראשון, כדפרישית. ועל השניה — פירושו: על סיפא דמתניתין, דהיינו כי אמר "מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה", ליכא לאו אלא עשה, שהרי בבת אחת הן. שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה — ואף על גב דקרא לא קמייירי אלא מביכורים ותרומה, מידו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון, מדכתיב: "ודמנך לא תאחר" — כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר. ומפרש טעמא במשניות (תרומות פרק ג משנה ז) יוקדמו

קא, דאמר: "מעשר של זו בוז מעשרות". וגרסינן בירושלמי: "על הראשונה — בעשה, ועל השניה — בלאו". ויש לפרש: על הראשונה — אם קבע מעשרותיהן בתוכה, עובר בעשה, שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני, והרי קרא שמום בבת אחת. מידו לאו ליכא, כיון דלא הקדים שני לראשון. ועל השניה — בלאו, כשתיקון הראשונה בתוכה, שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון של שניה. ואית דגרסי איפכא: "על הראשונה — בלאו, ועל השניה — בעשה". ודכי פירושו: על רישא של משנה, דהיינו כי אמר "מעשר של זו בוז", עובר בלאו — שהרי מקדים מעשר שני לראשון, כדפרישית. ועל השניה — פירושו: על סיפא דמתניתין, דהיינו כי אמר "מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה", ליכא לאו אלא עשה, שהרי בבת אחת הן. שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה — ואף על גב דקרא לא קמייירי אלא מביכורים ותרומה, מידו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון, מדכתיב: "ודמנך לא תאחר" — כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר. ומפרש טעמא במשניות (תרומות פרק ג משנה ז) יוקדמו

אם אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה — כלומר, "אלו שתי המעשרות שאני עתיד להפריש מאלו שתי הכלכלות, תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה", כלומר שתיפטור הכלכלה בכלכלה דחבירתה, דהיינו "של זו בוז ושל זו בוז". קרא את השם — שמחיל, ואוכל מיד משתיקן, אף על גב דאכתי לא הפריש כלל. ודאבא ליכא למימר מן הפטור על החיוב — משום דתרייתו מיתקני בבת אחת ובחורא דיבאר, והיו מן החיוב על החיוב. מפני שהקדים מעשר שני שבת למעשר ראשון — דמעיקרא, קאמר דאמר "של זו בוז" — קיימא להפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני, וזוהא כי חזר ומפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה — נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפריש מאידך כלכלה קודם לכן. וכן נמי כי אמר "של זו בוז ושל זו בוז" — שמקדים מעשר שני שבה למעשר שני שבחבירתה, כי האי גונא נמי. ואחיי לוקה, משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפריש כסדר הזה, דכתיב: "מלאך ודמנך לא תאחר", דכי היכי דמוהדר שלא לעכב מלאה לדימוע — הכי נמי מוהדר שלא לעכב מעשר ראשון למעשר שני, דכתיב: "ודמנך לא תאחר" — דכל שישנו בכלל דימוע הדי הוא ביב"ל תאחרי. כלומר, שישנו עליו תורת תרומה הדי ביב"ל תאחר", שמפריש מעשר ראשון וחדר מעשר שני, ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון — עובר ביב"ל תאחר". לישנא אחרין. דרשינן במכילתא דיוקדמו ביכורים לתרומה, משום דביכורים חמירי דאית להו ארבעה שמות: "ראשית", "מלאה", "תרומה", ו"ביכורים". תרומה אין לה אלא שלשה שמות: "ראשית", "תרומה", ו"דמנך". ויודקם תרומה למעשר ראשון שאין לו אלא שני שמות, כגון מעשר ותרומת מעשר. ויודקם נמי מעשר ראשון דאית ליה שני שמות, למעשר שני דאין לו אלא שם אחד כגון "מעשר שני". תלמוד לומר: "מלאך ודמנך" — דאבולוהו קא משתעי, דחמור שבוך לא אחר, אלא מקדים החמור לקל, וכי היכי דאמר רבי אלעזר לוקה במקדים מעשר שני למעשר ראשון — הכי נמי קאמר במקדים תרומה לביכורים.

יודקמו בכורים לתרומה — משום דאיקרו "בכורים", ותרומה למעשר ראשון — משום דאיקרו "תרומה" וראשית, ומעשר ראשון לשני — משום דאית ביה "ראשית", פירוש: דאית ביה תרומת מעשר, ובמכילתא פירש טעם אחר. ורש"י כתב, וזה לשונו: יודקמו בכורים לתרומה — משום דאית להו ארבעה שמות: "ראשית", "רמלאה", ו"תרומה", ו"בכורים", ותרומה — ליה לה אלא שלשה שמות: "ראשית",

רש"י, ו"תרומה", ויודקמו תרומה למעשר ראשון — דאם בה אלא שני שמות: כגון "מעשר" ו"תרומת מעשר". ויודקמו מעשר ראשון לשני — שאין לו אלא שם אחד: "מעשר שני", תלמוד לומר: "מלאךך ודמך לא תאחר" דאבולחו קא משתעי, שחמור שבוך לא תאחר, אלא מקדים התמור לקל. וכי היכי דקאמר רבי אלעזר בריה במקדים מעשר שני לראשון — הכי נמי במקדים מעשר ראשון לתרומה, ותרומה לבכורים. עד כאן לשונו. וכל לאו הניתק לעשה אין לוקן עליו והרי מימר — ואם תאמר, וכי תעלה על דעתה דאביי לומר על לאו הניתק לעשה דלקי? והרי שילוח הקן, דמשנה שלימה היא במסכת חולין (קט"ב). דאם לקח האם על הבנים — משלח ואינו לוקה, משום דהוי לאו הניתק לעשה וכן גבי נותר נמי, אמר: בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקן עליו וכן גבי אונס תנן: שאם גידש — מחזיר ואינו לוקה; ואומר רבינו יצחק: דפשיט ליה לאביי בשילוח הקן ונותר ואונס דמכיו עשה וידחה אלא, דלא לקי. אלא שהיה תמיה אילא דמעשר לאו סמך, ומכאן מעשרותיהם תרימו? אלא דלא תאחר, ונמשך הכי פריך: "והרי מימר" כו', ואף על גב דסמך העשה אחר הלאו — מידה מדמה מילתא למילתא. דכי היכי דגבי תמוזרה לקי בלאו הניתק לעשה משום דאינו מקיים העשה בידים — הכי נמי היה לן למימר "מכל מעשרותיהם תרימו" אף על גב דמקיים העשה בידים, מידה כיון דלא סמך — לא היה לנו לחזוקו ללאו הניתק לעשה. ואף על גב דיהושב את הגוילה אשר גול" (ויקרא ה) לא סמך ללאו — מכל מקום ניתק גמור הוא. דאי אפשר לעשות השבה אלא לאחר הלאו. אבל "מכל מעשרותיהם" אפשר לקיימו אפילו אם לא עבר הלאו, ומכל מקום מומה ליה למימר. והרי אונס דהו לאו וחד עשה ללא אתי חד עשה ועקר לאו — פירוש: לדידך דאמרת ד"מכל מעשרותיהם תרימו" דלא איידי אלא בהקדמת תרומה למעשר, ואפילו הכי הוי ניתוק להקדמה דבכורים למעשר — אלמא אית לך דלאו שניתק למקצתו אמרינן גיטת כולו, והרי אונס דלאו ידידה ניתק לגבי ישראל ולא אמרינן דניתק לגבי כהן. אלמא, דהייכא דניתק מקצתו — לא ניתק כולו. בהניס קאמרת שאני כהנים דרבי רחמנא ביהן קדושת יחירתא — פירש רש"י: ואהבי תאמור דלילק, אף על גב דהוי לאו שאינו שוה בכל. ולא נהירא. ורבינו יצחק פירש: כיון שאסור הכותב גרשה לגבייהו — אינו ניתק הלאו לעשה, דלא דמי להא דלעיל דאמר "תרימו" הוי ניתוק מהקדמה דבכורים, מנייה שמעתי שכולם לתקן אם עיתו ודקדקו תרומה לבכורים, דכך לן דאם מקדים מעשר לתרומה כאילו הוה תרומה לבכורים. **בתנאי** — לא קאי אהאי סוגיא דלאו הניתק לעשה, אלא אפולוגא דלאו שאין בו מעשה. ורבי יעקב האי והנותר מאי עביד ליה — ואם תאמר: האי איצטריך להנותר לנו דין שריפה ויש לומר: דמן הסמיכות קפריך, למאי הלבנתא כתביה הכא סמוך ללאו: אי לאו לנתוקי אתא — ליכתביה במקום אחר

רבא אמר לא מהני מיד — קשה: אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול! ויש לומר: דבירושלמי יש קרא להבשיל. וקשה: צרם און בבור — ליתסר, ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קסא! ויש לומר: דלא גרע מאילו נפל בו מום מעצמו, דשרי. ומוז ניהא למה לא נאסר צרם און מיכל שנתעבתי לך, הרי הוא ב"ב תאכל, כמו בשר בחלב. דיש לומר: דדוקא בשר בחלב נפיק מיניה, הואיל ואפילו נפל ממילא הבשר לתוך החלב — אסור, אבל צרם און, דנמילא מותר — אינו ב"ב תאכל, אפילו נעשה בידים. צריך עיון.

אפמורא קאי, והכי קאמר: "לאו שאין בו מעשה — אין לוקן עליו. משום רבי יוסי ברבי חנינא אמר: אף המקדים תרומה לבכורים". ומאי שנא מימר דלקי? — משום דבדיבורו עשה מעשה, מקדים תרומה לבכורים נמי ללקי? — משום דבדיבורו עשה מעשה? אמר רבי אבין: שאני התם — דלאו שניתק לעשה הוא, דכתיב: "מכל מעשרותיהם תרימו". ויחי רב דימי וקאמר לה להא שכתבתא. אמר ליה אבין: וכל לאו שניתק לעשה לא לקי? והא מימר, דלאו שניתק לעשה הוא — ולקן. דתנן: לא שאדם רשאי להמיר, אלא שאם המיר — מותר, וסופג את הארבעים — הוי להו תרי לאוי וחד עשה, ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי. — והרי אונס, דחד לאו וחד עשה, ולא אתי חד עשה ועקר לאו. דתנא: אונס שגירש, אם ישראל הוא — מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא — לוקה ואינו מחזיר! — כהנים קאמרת! כהנים טעמא אחרניא הוא, דרבי רחמנא קדושה יתירא. כתנאי, "לא ושאירו ממונו עד בקר" — בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקן עליו, דרבי יהודה. רבי יעקב אמר: לא מן השם הוא זה, אלא משום דהוה לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה — אין לוקן עליו. מכלל דרבי יהודה סבר — לוקן עליו. ורבי יעקב, האי "והנותר ממונו עד בקר פאש תשרפו" למאי אתא? מוכעי ליה לדתנן: העצמות והגידן והנותר — ושרפו בששה עשר. חל ששה עשר להיות בשבת — ושרפו בששה עשר, לפי שאין דוחין לא את השבת ולא את יום טוב. ואמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה: מאי טעמא — אמר קרא: "והנותר ממונו עד בקר פאש תשרפו" — בא הכתוב ליתן בוקר שני לשריפתו. אמר אבין: כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד — מהני. דאי סלקא דעתך לא מהני, אמאי לקי? רבא אמר: לא מהני מידי, והאי דלקי — משום דעבר אפמורא דרחמנא הוא. מיתבי:

קיימי ב"עמוד החזור", הלכך לא לקי, דהוי לאו שניתק לעשה. ליתן עשה — והנותר ממנו" אחר לא תעשה, והוי לאו שניתק לעשה. לאו שאין בו מעשה — דכשדא מותרו לא עביד שום מעשה. ורבי יעקב — דאמר "לא מן השם הוא זה" כו', האי "והנותר ממונו" מאי עביד ליה? הואיל ולא איבעי ליה לדידה ללאו הניתק לעשה. לבריתן — במסכת פסחים בפרק "כיצד צולין" (פג"א), "ושרפו בששה עשר, ולא בחמשה עשר, דיום טוב הוי, ואין שורפין קדשים ביום טוב. מה טעם אמר קרא והנותר ממונו וכו' בקר שני — דהיינו ששה עשר. דהכי משמע קרא "ולא תותירו ממנו עד בקר" — דהיינו עד בקר של חמשה עשר, ואי נותר ממנו עד איך בקר — "באש תשרפו", דהיינו יום ששה עשר, שהוא חולו של מועד. לא תעביד — לא תעשה. מהני — דמה שעשה עשו, והואיל ולק. לא מהני — כדמפרש לקמן. הכי גרסינן: והאי דלקי דעבר כו'.

הא

אבל מיתבי

ומשני **אפמורא קאי** — ולא קשיא דרבי יוסי ברבי חנינא אדרבי יוסי ברבי חנינא. וקאתי רבי יוסי ברבי חנינא למימר: אף המקדים לקרות שם לתרומה קודם לבכורים הוי לא תעשה שאין בו מעשה. ואינו לוקה. **ומאי שנא מימר דלקי** — בדקאמרת לעיל: חוץ מנשבע ומימר. **אליבא משום דבדיבורו** — דקאמר "זו תחת זו" עשה מעשה, דמיעקרא חולין והשתא קדש. הכי גרסינן: מקדים תרומה לבכורים נמי בדיבורו עשה מעשה — שקרא עליה שם, ומביאה לקדושת תרומה. **לאו שניתק לעשה** — לאו, דכתיב (שמות כב): "מלאךך ודמך לא תאחר". עשה, דכתיב (במדבר יח): "מכל מעשרותיהם תרימו", ורש"י ליה בעלמא ובדך שמעתא דלקמן (ה"ב). למעשר שהקדימו בכרי, דעבר על לאו ד"לא תאחר", שהקדים מעשר לתרומה. ואף על גב דלאו שניתק להעמידו בחזר ומפרש. ונאק על גב דלא סמך אהדרי, חשיב ליה לאו שניתק לעשה, ואהכי לא לקה. והרי מימר דהוי לאו שניתק לעשה — לאו, דכתיב (ויקרא כו): "לא תחליפך", עשה, "ואם המיר מימר", תרי לאוי ועשה — "לא יחליפו ולא מימר", ואהכי סופג את הארבעים. והרי אונס — נאנס נותרה, דהכי כתיב בענינא (דברים כב): "לא יוכל לשלחה", וחד עשה — דכתיב (שם): "ולו תחיה לאשה". **אם ישראל הוא מחזיר** — משום דב"עמוד החזור" קאי, ואפשר ליה לקיימו תרווייהו עשה ולא תעשה, דאפשר בחזרה. אבל כהן, דלאו ב"עמוד החזור קאי, משום דאינו נושא גרושתו — ודאי לוקה משום "לא יוכל לשלחה כל מימר", דלא אית עשה ועקר לא תעשה לומר שאין לוקן, ודאי לוקן. וקשיא למאן דאמר דלאו שניתק לעשה אין לוקן. הכי גרסינן: **שאני כהנים דטעמא אחרניא** נינהו דרבי כהן קרא קדושה — דכתיב: "אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא", וכיון דממי קדושתיהו — דאמר עליהו טפי מישראל, דלילק אפילו אלאו שניתק לעשה, אף על גב דישראל לא לקי. לישנא אחרניא: משני כי פריך "והרי מימר" שאני התם דאהכי לוקה, משום דהוי מימר לאו ששוה בכל, דכולי עלמא אסידי להמיר. ופריך: והרי אונס כו', דהשתא לא הוי לאו דהיידי דלא יוכל לשלחה" שוה בכל אלא בישראל. דאם ישראל גרשה והדר, מצי לקיימו ללאו. אבל כהן שגירש — אינו מחזיר, ולא אפשר לקיימו ללאו, ואפילו הכי לקי כהן, דקתני: לוקה ואינו מחזיר. ואמאי? נימא: כיון דריע לאו ידידה דלא שוה בכל — לא לילק אף כהן, דליעקרה דך עשה דאליס כולי האי דשוה בכלו ומשני: כהנים טעמא אחרניא נינהו, ואהכי נחמיר בהן דלילק אף על גב דלא הוי לאו ששוה בכל. אבל גבי ישראל, דלאו נעשה שוה בכל, כלומר, בבולחו ישראל, דבולן קיימי ב"עמוד החזור", הלכך לא לקי, דהוי לאו שניתק לעשה. ליתן עשה — והנותר ממנו" אחר לא תעשה, והוי לאו שניתק לעשה. לאו שאין בו מעשה — דכשדא מותרו לא עביד שום מעשה. ורבי יעקב — דאמר "לא מן השם הוא זה" כו', האי "והנותר ממונו" מאי עביד ליה? הואיל ולא איבעי ליה לדידה ללאו הניתק לעשה. לבריתן — במסכת פסחים בפרק "כיצד צולין" (פג"א), "ושרפו בששה עשר, ולא בחמשה עשר, דיום טוב הוי, ואין שורפין קדשים ביום טוב. מה טעם אמר קרא והנותר ממונו וכו' בקר שני — דהיינו ששה עשר. דהכי משמע קרא "ולא תותירו ממנו עד בקר" — דהיינו עד בקר של חמשה עשר, ואי נותר ממנו עד איך בקר — "באש תשרפו", דהיינו יום ששה עשר, שהוא חולו של מועד. לא תעביד — לא תעשה. מהני — דמה שעשה עשו, והואיל ולק. לא מהני — כדמפרש לקמן. הכי גרסינן: והאי דלקי דעבר כו'.

תירץ לו רב דימי: וכי מבנינים קאמרת להקשות, הלא בהנים טעמא
 אחריתא הוא שיש בהם, משום דרבי רחמנא קדושה יתירא –
 שריביתה להם התורה קדושה יתירה, ומשום חומרתם הם לוקים
 אפילו על לא הניתק לעשה.
 הגמרא חוזרת לדון בדין לאו שאין בו מעשה, ומביאה מחלוקת
 תנאים בנידון זה: דין לאו שאין בו מעשה שנוי במקום אחר
 במחלוקת תנאי – תנאים. שכן שנינו בבביתא, נאמר בקרבן פסח
 (שמות יב ט) וְלֹא יִשְׂאִירוּ [תוֹתֵיר] מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר, וְהִנֵּה מִמֶּנּוּ עַד
 בֶּקֶר [בֶּאֱשֶׁר תִּשְׂרֹפוּ. וְלֹמַה כֹּא תִּתְּנוּ לִיתֵּן עֲשֶׂה אַחֵר לֹא תַעֲשֶׂה
 וְסִמַּךְ אוֹתָם זֶה לָזֶה, לִימָר לָךְ שְׁהוּא לֹא הִנֵּתָק לַעֲשֶׂה וְאֵין לִזְקִין
 עָלָיו. וְאֵלּוּ הֵם דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, אֲבָל רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר, לֹא מִן הַשֵּׁם
 הוּא זֶה, כְּלֹמֶר, לֹא מִשּׁוּם טַעַם זֶה הַמְּתוּרִי מִהִפְסָח פֶּטוּר מִמַּלְכוּת,
 אֲלֵא בֵּין כֶּךָ אֵינוֹ לֹקֵה מִשּׁוּם דְּהִיָּה לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה, שְׁהִי
 הַמְּתוּרִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה, וְכָל לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לִזְקִין
 עָלָיו.
 מוכיחה הגמרא: מְכַלְל – מִכַּאֵן מוֹכֵחַ דְּרַבִּי יְהוּדָה הַמְּצַרֵּךְ אֵת
 הַנִּתְיוֹק לַעֲשֶׂה כְּדִי לִפְטוֹר אֶת הַמְּתוּרִי מִמַּלְכוּת, כִּכֶּר שְׁלִזְקִין עָלָיו
 (על לאו שאין בו מעשה) כְּשֵׁאִינוֹ נִיתַק לַעֲשֶׂה, שֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי רַבִּי
 יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי וְרַבִּי יַעֲקֹב.
 שואלת הגמרא: וְלִשְׁטֵט רַבִּי יַעֲקֹב הַסּוֹבֵר שֶׁבֵּין כֶּךָ אֵין לִזְקִים עַל
 לֹא זֶה מִשּׁוּם שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה, הֵיא וְהִנֵּה מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בֶּאֱשֶׁ
 תִּשְׂרֹפוּ' לְמָא אָתָּא – לִמָּה נֹאמַר, הִרִי אֵין צִרִיךְ לִנְתַק לַעֲשֶׂה כְּדִי
 לִפְטוֹר מִמַּלְכוּת, מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מִיִּבְעִי לִיה לְכֹתֵנָּה – כְּתוּב זֶה
 נִצְרָךְ לִלְמַדְנָה אֵת הַדִּין שֶׁשֶּׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה בַּפְּסָחִים (פס) הַעֲצָמוֹת
 וְהַנִּדְרִין שֶׁל הַפֶּסַח וְהַנִּתְרִי מִבְּשָׂרוֹ, יִשְׂרָפוּ בְּשִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי בִּנְיָס,
 וְאִפִּילוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה נוֹתֵר בְּבוֹקֵר ט"ו אֵינוֹ נִשְׂרָף אֲלֵא בְּבוֹקֵר
 שֶׁלִּמְחֻרָתוֹ. וְאֵם חָל שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי לְהִיֹּת בְּשִׁשָּׁה, יִשְׂרָפוּ רַק בְּבוֹקֵר שֶׁל
 שְׁבִיעָה עֶשְׂרֵי בִּנְיָס, לִפִּי שְׂאִין קִדְשִׁים דּוֹחִין בְּשִׁרְיָתָם לֹא אֵת הַשִּׁבְעָה
 וְלֹא אֵת יוֹם טוֹב. וְאָמַר חֻקִּיה, וְכֵן תִּנָּה דְּבִי חֻקִּיה, מָא מַעֲמָא –
 מִנִּין לִנּוּ דִּין זֶה, מִשּׁוּם דְּאָמַר קָרָא, וְהִנֵּה מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בֶּאֱשֶׁ
 תִּשְׂרֹפוּ'. שֶׁכֵּן תִּיבּוֹת 'עַד בּוֹקֵר' מִזִּיתוֹת, שְׁהִי כִּבֵּר נֹאמַר
 בְּתַחֲלִיל הַכְּתוּב 'לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בּוֹקֵר', וְהִיָּה דִי שִׁיכְתֵּב
 'וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ בֹאשׁ תִּשְׂרֹפוּ'. אֲלֵא שְׂפָא תִּתְּנוּ בִּיתוֹר זֶה לִיתֵּן
 בּוֹקֵר שְׁנֵי לְשִׁרְיָתָה, וְכֶךָ הִיא מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב, לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ
 עַד בּוֹקֵר ט"ו, וְאֵם נוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בּוֹקֵר ט"ז בֹּאשׁ תִּשְׂרֹפוּ. וְעַל כֵּן
 נִסְמַךְ הַעֲשֶׂה שֶׁל שְׂרִיפָה לִלְאֵל שֶׁל 'לֹא תוֹתִירוּ'.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין מעשה שנעשה באיסור:
 אָמַר אֲבִי, כָּל מִלְּחָמָה דְּאָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אִם עֲבִיד מִתְּנִי – כֹּל
 דְּבִר שְׁצִיּוּתָה עָלָיו הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתָ, אִם עֲשָׂא אָדָם בְּאִיסוֹר
 הוֹעִילוֹ מַעֲשִׂיו, וּבְדִיעְבַּד הוּא חָל. מִשּׁוּם דְּאִי סְלָקָא דְּעִתָּה לֹא מִתְּנִי
 – שֶׁאֵם יַעֲלֶה עַל דְּעַתָּךְ לֹמַר שֶׁלֹּא הוֹעִילוֹ מַעֲשִׂיו, אֲפָאִי לָךְ –
 מִדּוּעַ הוּא לֹקֵה, וְהִי אֵין בַּמַּעֲשִׂי כְּלָם.
 וְכֹכָא אָמַר, לֹא מִתְּנִי מִיָּד – לֹא הוֹעִילוֹ מַעֲשִׂיו כְּלָם, וְאֵינָם חָלִים.
 וְהֵיא דְּלָךְ מִשּׁוּם דְּעִבְרָא אֲמִימָרָא רַחֲמָנָא הוּא – וְמָה שֶׁלֹּקֵה הוּא
 מִשּׁוּם שֶׁעֲבַר עַל צִוּיוֹ הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה זֶה, וְאִפִּילוֹ
 שֶׁאֵינוֹ חָל כְּלָל.

אָפִטוּרָא קָאִי – עַל פֶּטוּר מִמַּלְכוּת שֶׁהוֹכֵר בְּתַחֲלִיל נֹאמְרוּ דְּבָרֵי,
 וְהִכִּי קָאִמַר – רַבִּי יוֹחָנָן לַעֲלִיל (ג), לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לִזְקִין
 עָלָיו, וּמִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי תַנְיָא אָמַר, אִף הַמְּקִדִּים תִּרְוּמָה
 לְבִיכּוּרִים אֵינוֹ לֹקֵה.
 מהתירין האמור עולה, שסיבת מה שאין לוקים על לאו זה היא
 משום שאין בו מעשה, ולפי זה מקשה הגמרא: וְאִמָּא שְׂפָא מִימָר
 דְּלָךְ – שְׁלֹקֵהוּ מִכָּל לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה, הִלָּא הוּא מִשּׁוּם
 דְּבִיכּוּרֵי עֲשֶׂה מַעֲשֶׂה וְעַל יְדוֹ חִלָּה קְדוּשָׁה בְּבַחֲמַת הַחֹלִין, וְאֵם
 כֵּן מְקִדִּים תִּרְוּמָה לְבִיכּוּרִים נִמִּי לִלָּךְ – גַּם יִלְקֶה, מִשּׁוּם דְּבִיכּוּרֵי
 עֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, שֶׁעַל יְדוֹ חִלָּה תְּרוּמָה קוֹדֵם לְבִיכּוּרִים. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא:
 אָמַר רַבִּי אֲבִי, שְׂאִין הֵתָם – שׁוֹנֶה שֶׁם הִלָּא שֶׁל 'מִלְּאֲתָךְ וְדִמְעָךְ
 לֹא תֹאחֵר', מִשּׁוּם דְּלֹא שְׁנִיתָק לַעֲשֶׂה הוּא, שֶׁאֵם עֲבַר עָלָיו
 וְהַקְדִּים מַעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן לְתְּרוּמָה גְּדוּלָּה, הִרִי הוּא מַחֲזִיב בַּעֲשֶׂה
 לַהֲפִירֵשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה. דְּהִרִי בְּתִיב (במדבר יח כט) 'מִכָּל
 (מַעֲשֵׂרֹתֶיכֶם) [מִתְּנִיתֶיכֶם] תִּרְיָמוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת ה' / שֶׁאֵף לֹאֲחֵר
 שֶׁהִפְרִישׁ אֶת מִתְּנַת הַמַּעֲשֵׂר עֲדִיין עָלָיו לַהֲפִירֵשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה
 גְּדוּלָּה. וְהִלְכָה בִּידְנֵהוּ, שֶׁכֵּל לֹא שְׁנִיתָק הַכְּתוּב לַעֲשֶׂה אֵין לִזְקִים
 עָלָיו.
 הגמרא מקשה על תירוצו של רבי אבין מכמה לאוים שלוקים
 עליהם אפילו שניתקו לעשה: תִּיב – (ישב) רַב יוֹסִי וְקָאִמַר לִיה לְהָא
 שְׁמַעְתָּא שֶׁל רַבִּי אֲבִין. אָמַר לִיה אֲבִין, וְכִי כָּל לֹא שְׁנִיתָק לַעֲשֶׂה
 לֹא לָךְ – לִזְקִים עָלָיו, וְהָא מִימָר דָּאָף הוּא לֹא שְׁנִיתָק לַעֲשֶׂה הוּא,
 שֶׁכֵּן הִלָּא שֶׁל 'לֹא תִחַלְּפוּ וְלֹא יִמָּיר אַתָּה', נִיתַק לַעֲשֶׂה שֶׁל 'וְהִיָּה
 הוּא וְתִמְוֹרָתוֹ יְהִיָּה קִדְשׁ' (ויקרא כו ט), וּמִכָּל מְקוֹם לָךְ – הוּא לִזְקֵה.
 דְּהִרִי תֵּנ – שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָתִינוּ, 'לֹא שְׂאִידֵם רִשְׁאִי לְהַמִּיר, אֲלֵא שְׂאִים
 הַמִּיר מוֹמֵר, וְסוֹפֵה אֵת הָאֲרִבְעִים'.
 תירץ רב דימי לאבין: הוּי לְהוֹ תִּרִי לֹאִי וְחַד עֲשֶׂה, וְלֹא אֲתִי חַד
 עֲשֶׂה וְעָקֵר תִּרִי לֹאִי – בְּמִימַר יֵשׁ שְׁנֵי לֹאִים, 'לֹא יִחַלְּפוּ' וְלֹא
 יִמָּיר אַתָּה, וְאֵין הַעֲשֶׂה עוֹקֵר אֲלֵא חִיּוֹב מַלְכוּת שֶׁל לֹא אַחַד
 בְּלַבָּד, וְעֲדִיין יֵשׁ לוֹ לִלְקוֹת מִשּׁוּם הִלָּא הַשְּׁנִי.
 האונס נערה בתולה חייב לישאנה לאשה, ואסור לו לגרשה
 לעולם, שנאמר (דברים כב כט) וְלוֹ תְּהִיָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה, לֹא
 יוֹכֵל שְׁלַחָה כָּל יָמֶיהָ. הַקְשָׁה אֲבִי לְרַב דִּימִי: וְהִרִי אוֹנֵס דִּישׁ בּוֹ חַד
 לֹאִי שֶׁל 'לֹא יוֹכֵל לְשַׁלְּחָה' וְחַד עֲשֶׂה שֶׁל 'וְלוֹ תְּהִיָּה לְאִשָּׁה', וְאֵף
 עַל פִּי כֵּן לֹא אֲתִי חַד עֲשֶׂה וְעָקֵר אֵת הִלָּא מִמַּלְכוּת. דְּתַנְיָא, אוֹנֵס
 שְׁנִישָׁא אֶת אֲנוּסָתוֹ וְאֲחֵר כֶּךָ יִגְדֵּשׁ אוֹתָהּ, אִם יִשְׂרָאֵל הוּא, מְחִזִּיר
 אוֹתָהּ וְאֵינוֹ לִזְקֵה מִשּׁוּם 'לֹא יוֹכֵל לְשַׁלְּחָה', מֵאֲחֵר שְׁנִיתָק לַעֲשֶׂה
 שֶׁל 'וְלוֹ תְּהִיָּה לְאִשָּׁה'. וְאֵלֶם אִם כֶּכֵּן הוּא, הִרִי הוּא לִזְקֵה עַל
 גִּירוּשִׁיהָ וְאֵינוֹ מְחִזִּיר אוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁכֵּהֵן אֲסוּר בְּגִירוּשָׁה, וּמִכִּיּוֹן
 שְׂאִין נוֹהֵג בּוֹ הַעֲשֶׂה שֶׁל 'וְלוֹ תְּהִיָּה לְאִשָּׁה' לֵאחֲרֵי שְׁגִירָשָׁה, הִרִי
 הוּא לִזְקֵה עַל הִלָּא שֶׁל 'לֹא יוֹכֵל לְשַׁלְּחָה'. וּמִכַּאֵן מוֹכַח שְׂאֵף
 שֶׁבִּישְׂרָאֵל הִלָּא נִיתַק לַעֲשֶׂה, מִכָּל מְקוֹם בְּמִקּוֹם שְׂאִין הַעֲשֶׂה נוֹהֵג
 כְּגוֹן בִּכְהֵן, אֵינוֹ נֹחֲשֵׁב לֹא הִנֵּתָק לַעֲשֶׂה וְלִזְקִים עָלָיו. וְאֵם כֵּן יֵשׁ
 לִלְקוֹת אֵף עַל הַקְדַּמַּת תְּרוּמָה לְבִיכּוּרִים, וְאִפִּילוֹ שֶׁבַּהֲקִדַּמַּת
 מַעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן לְתְּרוּמָה גְּדוּלָּה נִיתַק הִלָּא שֶׁל 'מִלְּאֲתָךְ וְדִמְעָךְ לֹא
 תֹאחֵר' לַעֲשֶׂה שֶׁל 'מִכָּל מִתְּנוּתֶיכֶם תִּרְיָמוּ', מִכָּל מְקוֹם בְּהַקְדַּמַּת
 תְּרוּמָה לְבִיכּוּרִים לֹא נֹאמַר שׁוּם עֲשֶׂה.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ"ש אודות כיסוי הראש בילדים, הנה בטח ראה קטע מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שבענין
 התספורת, ומשמע שמזמן התספורת היינו מן שלש שנים בודאי והרבה מקדימים גם לפני זה...

הגמרא מקשה מברייתא על שיטת רבא: מיתבי, שנינו בברייתא, **אונס שגירש** את אנוסתו לאחר שנשאה לאשה, **אם ישראל הוא, מחזיר אותה ונושאה ואינו לוקה משום לא יוכל שלחה**, ואי אפרת כדברי רבא, **דבין דעבר אמיקרא דרמנא לקי אפילו שלא הועילו מעשיו, הא – ישראל שגירש נמי לילק, ואפילו שלא הועילו לו גירושיו לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה ועליו להחזירה**, ומכך ששנינו בברייתא שאינו לוקה היא תיובתא דרבא, ומוכח כדברי אביי שכל שלא הועילו מעשיו אינו לוקה עליהם. מתרצת הגמרא: **אמר לך [רבא], שאני התם באונס**, שאינו לוקה על הגירושין משום **דאמר קרא** (דברים כב כט), **לא יוכל שלחה כל ימיו, שכל ימיו הוא מצווה בעמוד והחזיר אף לאחר שגירשה, ולא אסרה התורה לגרש, אלא שצויתה בקום ועשה שאם גירשה לא ישאירה משולחת כל ימיו אלא עליו להחזירה, ועל כן אינו לוקה על הגירושין**.

ועל הוקשה לגמרא: **ולאביי** הסובר שכל שלא הועילו מעשיו אינו לוקה, לשם מה נאמר **כל ימיו**, הלא בין כך אינו לוקה משום שעליו להחזירה, ולא הועילו לו גירושיו. ותירצה: **אי לאו דאמר רחמנא כל ימיו, הוה אמינא איפרא הוא דעבר ליה, אי בעי ליהדר, ואי בעי לא ליהדר** – היינו אומרים שאם גירשה עבר על איסור לא יוכל שלחה, והועילו גירושיו לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה, ואם ירצה יחזירה ואם לא ירצה לא יחזירה, ומאחר שהועילו מעשיו יש לו ללקות על לאו זה. **קא משמע לן** הכתוב שלא כן הוא, **אל חייב להחזירה**.

הגמרא מביאה לשון אחרת המקשה על אביי ולא על רבא: **לישאנא אחרניא, מיתבי, אונס שגירש את אנוסתו, אם ישראל הוא, מחזיר אותה ואינו לוקה משום לא יוכל שלחה, ואם כהן הוא שאסור לו להחזירה משום שהוא אסור בגירשה, לוקה משום הלאו האמור ואינו מחזיר**. הרי קתני בברייתא, **אם ישראל הוא מחזיר**, ואין מועילים גירושיו לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה, אלא עליו להחזירה. ומכאן תיובתא דאביי הסובר אי עביד מהני, שאם כן היה להם לגירושין להועיל לפוטרו מהחייב להחזירה. מתרצת הגמרא: **שאני התם באונס, דרחמנא אמר כל ימיו, ומכאן שכל ימיו הוא מצווה בעמוד והחזיר, ואפילו לאחר שגירשה**.

והוקשה לגמרא: לרבא הסובר אי עביד לא מהני, למה הוצרך הכתוב להשמיענו שהוא מצווה להחזיר לאחר שגירשה, הלא בין כך אין לגירושין להועיל כדי לפוטרו מחיוב ולו תהיה לאשה. ותירצה: **ורבא אמר לך, אי לא כתב רחמנא כל ימיו, הוה אמינא לילק וליהדר – שילקה וגם יתחייב להחזירה, משום דתהי ליה לאו גרידא מה דכתבי לא יוכל לשלחה, ואינו ניתק לעשה. שכן העשה של ולו תהיה לאשה חל קודם הגירושין לפני שעבר על הלאו, ונמצא שהוא לאו שקדמו עשה שלוקים עליו. אהכי ו-לכון כתב קרא כל ימיו, כדי לחייבו בחיוב עשה לישאנה לאחר שגירשה, ולשנויה ו-לעשותו ללאו של אונס ללא תעשה שנתקן לעשה של כל ימיו שחל לאחר הגירושין, וללמדנו דאין לוקין עליו**.

הגמרא מקשה על שיטת רבא מדברי המשנה בתרומות: והרי התורם תרומה מן התבואה הרעה על התבואה היפה של טבל כדי לתקנה, עובר על מה דרחמנא אמר (במדבר יח כט) **מכל מתנתכם תרימו את כל תרומת ה' מכל חלבן**, וחלב הוא החלק היפה והמשובח, ומשמע חלבן אין – תתרמו, אבל מגירועין (מפירות גרועים) על היפים לא תתרמו. ואף על פי כן תנן במסכת תרומות (פ"ב מ"ו), **אין תורמין מן הרעה על היפה, ואולם בדיעבד אם תרם תרומתו תרומה**, **אלמא דבר שאסרה תורה אם עשאו מהני – חלים מעשיו, ואם כן תיובתא דרבא** הסובר אי עביד לא מהני. מתרצת הגמרא: **אמר לך רבא, שאני התם בתורם מן הרעה על**

היפה, שמוכח מגוף הכתוב שמועילים מעשיו, **כדברי רבי אילעא, דאמר רבי אילעא, מנין לתורם מן הרעה על היפה שבדיעבד תרומתו תרומה, שנאמר בהפרשת תרומה (שם יח לב), ולא תשא עולו חטא כתרומתכם את חלבן ממנו, וחלבו הוא החלק היפה, ומשמעות הכתוב היא, שאם תתרמו מהרעים יהיה בכס חטא. ואם נאמר שמה שתרם אינו נעשה קדוש בקדושת תרומה ועליו לשוב ולתורם מן היפה, נשאית חטא לחם, והרי לא עשה כלום, ועליו לחזור ולתורם. אלא מוכח מיכן ו-מכאן לתורם מן הרעה על היפה, שאפילו שעבר על מצות התורה תרומתו תרומה, ומאחר שהפירות הרעים נעשים תרומה נחשב הדבר לחטא**.

מפרשת הגמרא: **ולאביי** הסובר אי עביד מהני גם בלי כתוב זה יש לה לתרומה לחול אלא דאי לאו דאמר רחמנא **ולא תשא עולו חטא, הוה אמינא הכי אמר רחמנא, עבדי ו-עשהו מצוה מן המוכרח** ותורם מן הרעה על היפה, ואולם גם אי לא עבדי כן חוטא לא מיקר, ואינו אלא איסור בעלמא. **קא משמע לן** הכתוב, שלא זו בלבד שלא קיים מצוה מן המוכרח, אלא אף קרי חוטא.

הגמרא מקשה על שיטת אביי מדברי משנה אחרת בתרומות: והרי מצינו בתורם תרומה ממין על שאינו מינו, כגון שהפריש יין לתרומה כדי לתקן שמן של טבל, **דאמר רחמנא (שם יח יב) כל חלב יצחק וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה**, ודרשו מכאן שיש ליתן חלב (תרומה מוכחלת) לזה וחלב לזה, כל מין בפני עצמו. ותנן במסכת תרומות (פ"ב מ"ד), **אין תורמין ממין על שאינו מינו, ואם תרם אין תרומתו תרומה** אפילו בדיעבד. **אלמא אי עביד לא מהני, ותיובתא היא על מה דאמר אביי אי עביד מהני**.

מתרצת הגמרא: **אמר לך אביי, שאני התם במין על שאינו מינו, משום דאמר קרא ראשיתם, ללמדנו שאין התרומה חלה אלא כשתרם ראשית (ותרומה) למין זה בפני עצמו, וראשית למין זה בפני עצמו, ומאחר שכבר נכתב דין זה ביכל חלב יצהר, מה שחזר ושנה עליו הכתוב הוא כדי ללמדנו שהוא מעכב. וכן אמר רבי אילעא, שמה שנאמר ראשיתם ללמדנו, שהתורם ממין על שאינו מינו אין תרומתו תרומה**.

מפרשת הגמרא: **ולרבא** הסובר אי עביד לא מהני אף ללא דרשה זו אין חלה תרומת תירוש על יצהר, אלא דאי לאו דאמר רחמנא ראשיתם, הוה אמינא שדווקא תירוש ויצחק דכתבי בהו חלב יצחק ויחלב תירוש, (הוא) דאין תורמין מזה על זה, שלכך נאמר חלב בכל אחד מהם כדי לחלקם זה מזה. **אבל תירוש ודגן, או מין אחד של דגן ומין אחר של דגן, דחד חלב כתבי בהו (כי תרים מהאי אהאי לא לקי, כתב רחמנא ראשיתם ליתן חלב לזה וחלב לזה. לישאנא אחרניא הא תירוש ודגן דחד חלב כתבי בהו), תרים מהאי אהאי – היינו אומרים שאפשר לתרום ממין אחד על חבירו. על כן כתב רחמנא ראשיתם, ללמדנו שאף במינים אלו אין תורמים מאחד על חבירו**.

הגמרא מקשה על שיטת אביי מדברי המשנה בערכין: והרי מצינו בהרמים, **דאמר רחמנא בהם (ויקרא כו כח) אף כל חרם אשר יחרם איש לה וגו' לא ימכר ולא יגאל, שאסור לפדות חרמי כהנים אלא יש ליתנם לכהנים. ותנן במסכת ערכין (כח), חרמי כהנים אין (פדוין אותם) [להם פדיון]** אפילו בדיעבד, **אלא נותנין אותם עצמם לפתן. אלמא לא מהני** – ומכך שאין פדיונם חל בדיעבד מוכח שכל שעבר על מצות התורה לא חלו מעשיו, ותיובתא היא על מה דאמר אביי **כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני**. מתרצת הגמרא: **אמר לך [אביי], שאני התם בחרמים, משום דאמר רחמנא בסופו של הכתוב לא ימכר ולא יגאל, קנש קדשים הוא, ומ'הוא' משמע שהחרם כהויתו יתא – ישאר במציאותו הקודמת, ולא יחול פדיונו**.

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסט רש"י תוספות

הא נמי לילקין – כלומר, תינח לאביי דאמר דהיכא דמהני לילקין – להכי קתני הכא דאניו לוקה, דהא לא מהני מאי דעבר, שיכול להחזירה, אלא לרבא דאמר דלא מהני, והאי דלקי – משום דעבר אממירא דרחמנא, הכא אף על גב דלא מהני – לילקין נמי משום דעבר אממירא דרחמנא, לא יוכל לשלוח כל ימיו – דמשמע דכל ימיו לא יוכל לשלוח, דאם גירש – יחזיר, דכל ימיו ב"עמוד החזיר"

קאי. והילכך לא עבר אממירא דרחמנא, אבל בשלמא, אף על גב דלא מהני – ודאי לוקה, משום דעבר אממירא דרחמנא, ולאביי – דאמר דהיכא דמהני לקי, אבל אי לא מהני לא לקי – לדידיה, למאי איצטרך למכתב "כל ימיו" לאשמועינן דקאי ב"עמוד החזיר", ואהכי לא לקי משום דהוי קום עשה? אפילו לא כתיב "כל ימיו", שמענין לדידיה דלא לקי, כיון דלא מהני, דיכול להחזירה איסורא עבד לה – שגרישה, אבל מילקא לא לקי, והרשות בידה, ואי בעי – ליהדר, ואי לא בעי – לא ליהדר. קא משמע לן – "כל ימיו", ולימד לך הכותב דחובה בידו להחזירה, והשתא כל ימיו ב"עמוד החזיר" קאי, והלכך לא לקי, ונא משום דהוי קום עשה, לישנא אחרינא – תיובתא לאביי דאמר לעיל, דמהני, דהא חזינא הכא ב"לא יוכל לשלוח" דלא מהני, דיכול להחזירה, וקשיא לאביי, אבל לרבא דאמר לעיל לא מהני – ודאי נחא, דהכי קתני הכא דיכול להחזירה, דלא מהני, אמר לך אביי, שאני התם דאמר קרא "כל ימיו", כלומר, בעלמא מהני, והכא באונס שגירש, להכי מחזיר – משום דכתיב "כל ימיו", דכל ימיו ב"עמוד החזיר" קאי, ורבא אמר לך – כלומר, לרבא דאמר דכל לא תעשה שבתורה לא מהני, לדידיה למאי הלכתא איצטרך למכתב "כל ימיו" לאשמועינן דקאי ב"עמוד החזיר"? פשיטא, דבכל דוכתא נמי שהוה לא תעשה לא מהני ומשני רבא: אי לא כתיב "כל ימיו" – הוה אמניא: לילקין, משום דעבר אממירא דרחמנא, והדר ניהדר לה, שיהא מחזירה לאחר שלקה, והוה ליה אונס – כלומר, להכי תיסק אדעתין דלילקין, דהוי אונס דעובר אלאו ד"לא יוכל לשלוח", ולכא לאו לאו גרידתא, להכי כתיב "כל ימיו" – דכל ימיו ב"עמוד החזיר" קאי, דלא הוי לא גרידתא, דהא אי ביה קום עשה ולא לקי, ולחקך לישנא הויא הכי כולה מסקנא דשמעתא, חלבו אין – שיהא תורם מן היפה על היפה, גרוע לא – מן הגרוע, כגון מן הרע על היפה – הוא דאניו תורם, והיינו מילתא דקאמר רחמנא לא לעיבד, ולא משום דהוי לאו ממש, אלא לאו הכא בעלל עשה הוא, תרומתו תרומה – אלמא דמהני, וקשיא לרבא דאמר לא מהני, ולאביי – דאמר דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד מהני, הכא בתורם מן הרעה על היפה למאי הלכתא איצטרך למכתב "ולא תשאו עליו חטא", דמשמע דמהני? המוכרח – תורם מן היפה, חוטא לא מיקרי – דליכא אסורא בעלמא, קא משמע לן – "ולא תשאו עליו חטא", דאפילו "חוטא" מיקרי, ליתן חלב לזו וחלב לזו – דלחבי כתיב "חלב" "חלב" תרי

מיתבי: אונס שגירש, אם ישראל הוא – מחזיר ואינו לוקה, ואי אמרת: פיון דעבר אממירא דרחמנא – לן, הא נמי לילקין! תיובתא דרבא! אמר לך: שאני התם, דאמר קרא "כל ימיו" – כל ימיו ב"עמוד החזיר", ולאביי – אי לאו דאמר רחמנא "כל ימיו", הוה אמניא: איסורא הוא דעבד ליה, אי בעי – ליהדר, ואי בעי – לא ליהדר, קא משמע לן, לישנא אחרינא, מיתבי: אונס שגירש, אם ישראל הוא – מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא – לוקה ואינו מחזיר, קתני "אם ישראל הוא – מחזיר", תיובתא דאביי – שאני התם, דרחמנא אמר "כל ימיו" – כל ימיו ב"עמוד החזיר", ורבא אמר לך: אי לא כתיב רחמנא "כל ימיו", הוה אמניא: לילקין וליהדר, דהוה ליה לאו גרידא, דכתיב: "לא יוכל לשלוח", אהכי כתב קרא "כל ימיו" – לישנויה לאונס ללא תעשה שניתק לעשה, דאין לוקין עליו, והרי תורם מן הרעה על היפה, דרחמנא אמר "מכל חלב", חלב – אין, גירועין – לא, ותנן: אין תורמין מן הרעה על היפה, ואם תרם – תרומתו תרומה, אלמא מהני, תיובתא דרבא! אמר לך רבא: שאני התם, פרבי אילעא, דאמר רבי אילעא: מנן לתורם מן הרעה על היפה, שתורמיתו תרומה – שגאמרי: "ולא תשאו עליו חטא ברהימכם את חלב חלב", אם אינו קדוש, נשיאות חטא למה? מיכן לתורם מן הרעה על היפה – שתורמיתו תרומה, ולאביי – אי לאו דאמר רחמנא "ולא תשאו עליו חטא", הוה אמניא, הכי אמר רחמנא: עבד מצוה מן המוכרח, ואי לא עבד – "חוטא" לא מיקרי, קא משמע לן, והרי ממין על שאינו מינו, דאמר רחמנא "כל חלב יצהר" – ליתן חלב לזה וחלב לזה, ותנן: אין תורמין ממין על שאינו מינו, ואם תרם – אין תרומתו תרומה, אלמא: לא מהני, תיובתא דאביי! אמר לך אביי: שאני התם, דאמר קרא "ראשיתם" – ראשית לזה, וראשית לזה, וכן אמר רבי אילעא: "ראשית", ולרבא – אי לאו דאמר רחמנא "ראשית", הוה אמניא: תירוש ויצהר דכתיב בהו "חלב" "חלב" – דאין תורמין מזה על זה, אכל תירוש ודגן, ודגן דהו "חלב" כתיב בהו, כי תרים מהאי אהאי – לא לקי, כתב רחמנא "ראשית" – ליתן "חלב" לזה ו"חלב" לזה, לישנא אחרינא, הא תירוש ודגן דהו "חלב" כתיב בהו – תרים מהאי אהאי, כתב רחמנא "ראשית", והרי תרים, דאמר רחמנא: "לא ימכר ולא ימאל", ותנן: תרים כהנים אין פודין אותם, אלא נותנין לפה, אלמא: לא מהני, תיובתא דאביי! אמר לך: שאני התם, דאמר רחמנא "קדש קדשים הוא" – בתיבותו יהא, ולרבא

מיתבי: אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה – וסלקא דעתיה דהשתא, הא דאניו לוקה – לאו מטעם ניתוק הוא, אלא משום דלא מחזיר גירושין, דהא צריך להחזירה, ואי אמרת: כיון דעבר אממירא דרחמנא לקי – הא נמי לילקין ותיובתא דרבא, בשלמא לאביי נחא, דמשום הכי לא לקי – דלא מהני מעשיו, ואם תאמר: כיון דלא מהני גירושין – ליחייב הכא עליה משום אשת איש אפילו קודם חזרה, וכדן נמי אמאי לוקה ואינו מחזיר? הוה לו למימר דלא חל קנס כללו ויש לומר: דאיתקש גירושין למתה, כדאמר פרק קמא דקידושין: איתקש מיתה לגירושין, הכא נמי איתקש גירושין למיתה, מה מיתה מוציאה מרשות הבעל – אף גירושין בו, ומיהו, להכי לא מהני שאין שילוח זה לכל ימיו, שהרי הוא צריך להחזירה, ולא אסיק אדעתיה עתה ד"כל ימיו" הוי ניתוק, משום דהוי לאו שקדמו עשה, ומשום הכי פריך לרבא: כיון דלא מהני, לילקין אמר לך רבא, שאני התם דאמר קרא כל ימיו כל ימיו בעמוד החזיר קאי – והוי ניתוק גמור, ואין זה לאו שקדמו עשה, דלחבי איצטרך "כל ימיו" – שאין שילוח זה כל ימיו, והכי קאמר קרא: "לא יוכל לשלוח", ואם שלחה – לא האת שילוח זה כל ימיו, שהרי הוא צריך להחזירה, ואף על גב דאפשר להעמיד כל ימיו בלא שילוח, מכל מקום כיון דלא כתיב "לו תהיה לאשה כל ימיו", וכתיב "כל ימיו" לאחר "לא יוכל לשלוח" – שמע מינה דלניתוק ללאו כתיביה, דזה הכלל: דכל היכא דיש הוכחה בקרא דעשה קאי אחר חלאו – אין זה לאו שקדמו עשה, אבל מ"לו תהיה לאשה" בלא "כל ימיו" לא הוה דייק ליה בניתוק, שהרי "לו תהיה לאשה" מיייר בלא שילוח, אם אינו קדוש נשיאות חטא למה – ואם תאמר: נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אממירא דרחמנא! ואומר רבינו שמשון ששנין, דהכי פירשו: אם אינו קדוש, נשיאות חטא למה כתיב? בלא הכי נמי ידענן דיש בו נשיאות חטא, מרכתיב מ"כל חלב", דמשמע: חלב – אין, גירועין – לא שאני" התם דאמר קרא דראשיתם ראשית לזה וראשית לזה – ואם תאמר: והרי ברש פרק בתרא דבבבורות (נדר), דריש אביי האי קרא למעוטי דגן ודגן, ויש לומר: דחק דרשא דהתם מ"ראשיתם" תאית, וקא דהכא דראשיתם", ולרבא אי לאו דאמר רחמנא ראשיתם בו – ואם תאמר: דהא בפרק בתרא דבבבורות (שם) אמר: בלא "ראשיתם" נמי, מכל משמע "דגן" אחד – לא מצית אמרתו וצריך לומר דחק סוגיא דהכא תאית כמאן דאמר ד"ראשית" איצטרך שפיר לדגן ודגן, ולרבא

זמני – חד בתירוש וחד ביצהר, לאשמועינן דיתן חלב לזה – שפירש בפני עצמו מן המוכרח של זה, כגון ממין על מינו, דהיינו יצהר על יצהר, וחלב לזה – מתירוש על תירוש, ולא ממין על שאינו מינו, כגון מוצהר על תירוש ומתירוש על יצהר, אין תרומתו תרומה – אלמא לא מהני, וקשיא לאביי דאמר מהני, שאני התם דאמר קרא ראשיתם – כלומר, דשנה עליו הכתוב לעכב, דלא יתורם ממין על שאינו מינו, ואהכי אם תרם – לא מהני, וכן אמר רבי אילעא – דלחבי לא מהני משום ד"ראשיתם" כתיב, דשנה עליו הכתוב לעכב, ולרבא – דאמר לא מהני, לדידיה אמאי איצטרך למכתב "ראשיתם" משום דלא מהני, אמר לך רבא – איצטרך למכתב "ראשיתם" דאי לא, הוה אמניא: "חלב" – אין תורמין מזה על זה, הכי גרסינן: אבל תירוש ודגן דהו חלב כתיב בהו – כלומר, דבין תירוש ודגן לא כתיב אלא חד "חלב", דכתיב: "וכל חלב תירוש ודגן", אימא דמציי תרם מהאי אהאי, מדגן על תירוש ומתירוש על דגן, ודגן על דגן, דכולהו מיני דגנים מזה על זה, כגון חטה על שעורה, להכי הדר כתב רחמנא "ראשיתם" בו, חרמי כהנים – חרמי ישראל הניתנים לכהנים, אלמא לא מהני – דאם פדאן – לא עשה ולא כלום, כדקתני: אין להם פדיון, בחווייתו – שאינו יוצא לחולץ על ידי פדיון.

וּלְרֵבָא הָאֵי הוּא לְמַעוּטֵי כְבוֹר – וְאֵם תֵּאמָר: וְלֵאמֹר דְּמוּק "הוּא" בְּהוֹיִיתוּ יְהוּא, לְמַעוּטֵי כְבוֹר מְנַלְיָה; וְאוּמַר הָרִב רִבִּינּוּ מִשָּׁה: דְּלִפִּי הַמִּסְקָנָא נִיחָא, דְּמַפְקִין בְּכַבּוֹר דְּאֵי עֲבִיד לֹא מְהֵי, וּמַעֲשֵׁר יִלְף מִ"הַעֲבָרָה" – "הַעֲבָרָה" מְכַבּוֹר, וְאֵם כֵּן יִלְפִין שְׁפִיר חֲרִמִּים "גְּאוּלָּה" – גְּאוּלָּה" מְמַעֲשֵׁר, וְלֹא אֵיצְטְרִיךְ "הוּא" דְּחֲרִמִּים לְמוֹה בְּהוֹיִיתוּ יְהוּא. שְׁאֵנִי הָתָם

דְּאִמַּר קָרָא לֹא יַחֲלֵל כ"ר – דְּמַשְׁמַע חִלּוּלֵין הוּא עוֹשֶׂה וְאִינוּ עוֹשֶׂה מַמְזוּרוֹת, וְכִינּוּ דְּאִינוּ עוֹשֶׂה מַמְזוּרוֹת – תַּפְסִי בַּה קְדוּשִׁין. וְרִצִּיךְ לִזְמַר דְּהִינּוּ מִיִּתּוֹר הַלְמִיד שְׁנֵיהּ, אֲבָל אֵין לִזְמַר דְּבַל יִתּוֹר הַלְמִיד שְׁנֵיהּ נְמִי דְּרִשִׁין הֵכִי: חִלּוּלִין הוּא עוֹשֶׂה, וְאִינוּ עוֹשֶׂה מַמְזוּרוֹת, וְתַפְסִי בַּה קְדוּשִׁין. דַּעַל כְּרִיךְ לֹאֻ מַמְזוּרוֹת וְתַפְסִית קְדוּשִׁין תְּלִיזִין זֶה בּוֹה, שְׁדוּרִי קֶאמֶר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּפִרְק "חֲחֻלִּין" (נִבְמוֹת מִטָּא), דְּאֵין מַמְזוֹר אֲלֵא מִחִיבֵי מִיתוּת בֵּית דִּין, אֲבָל מִחִיבֵי כְרִיתוּת לֹא הוּי מַמְזוֹר, דְּלִכּוּלִּי עֲלֵמָא לֹא תַפְסִי בּוֹה קְדוּשִׁין בְּחִיבֵי כְרִיתוּת. אֲלֵמָא לֹאֻ הָא בְּהָא תְּלִיא, אֲבָל מִיתוּרָא דְּלִמִּיד מְפִיק שְׁפִיר (דְּלֹא תַפְסִי) בַּה קְדוּשִׁין, דָּאֵם אִינוּ עֵינִן לְמַמְזוּרוֹת – תַּנְהוּ לַעֲיֵן תַּפְסִית קְדוּשִׁין. וְכֵן מַשְׁמַע דְּמִיתוּרָא וְדַשֵּׁר, מִדְּאִמַּר: וְלֵאמֹר (אֵם כֵּן) נִימָא קָרָא "לֹא יַחֲלֵל" מֵאִי "לֹא יַחֲלֵל". מַשְׁלִמִין

וּלְרֵבָא, הָאֵי "הוּא" – לְמַעוּטֵי כְבוֹר. דְּתַנְיָא: בְּכַבּוֹר נֶאֱמַר "לֹא תִפְדֶּה" – וְנִמְכָּר הוּא, בְּמַעֲשֵׁר נֶאֱמַר "לֹא יִגָּאֵל" – וְאִינוּ נִמְכָּר לֹא חֵי וְלֹא שְׁחוּמָא, וְלֹא תָם וְלֹא פֶּעַל מוּם. וְהָרִי תְּמוּרָה, דְּאִמַּר רַחֲמָנָא "לֹא יַחֲלִיפוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ", וְתַנָּא: לֹא שְׂאֵדָם רִשְׁאֵי לְהִמִּיר, אֲלֵא שְׂאֵם הַמִּיר – מוּמָר, וְסָפֵג אֶת הָאֲרֻכָּעִים. אֲלֵמָא מְהֵי, תִּיּוּבְתָא דְּרַבָּא! אָמַר לָךְ: שְׁאֵנִי הָתָם, דְּאִמַּר קָרָא "וְהָיָה הוּא וְתִמְוִרָתוֹ יִהְיֶה קִדְשִׁי". וְלֵאמֹר – אֵי לֹאֻ דְּאִמַּר רַחֲמָנָא "וְהָיָה הוּא וְתִמְוִרָתוֹ", הָוָה אֱמִינָא: תַּצָּא זֶה וְתַפְסֵם זֶה, קְמַשְׁמַע לָךְ. וְהָרִי כְבוֹר, דְּאִמַּר רַחֲמָנָא "לֹא תִפְדֶּה", וְתַנּוּ: יֵשׁ לָהֶן פְּדִיּוֹן וְלְתִמְוִרָתֵיהֶן פְּדִיּוֹן, חוּץ מִן הַכְּבוֹר וּמִן הַפְּעֻשָׁה. אֲלֵמָא: לֹא מְהֵי, תִּיּוּבְתָא דְּאִמֵּי! אָמַר לָךְ: שְׁאֵנִי תְּמוּרָתָן קְרִיבִין. וְרָבָא, הָאֵי "הֵם" לָמָּה לִּיהֵ? הֵן קְרִיבִין, וְאֵין תְּמוּרָתָן קְרִיבָה. וְרָבָא – אֵין הֵכִי נְמִי דְּמַהֲהוּא קָרָא, אֲלֵא "הֵם" לָמָּה לִי – לִימִיד עַל כְּבוֹר וּמַעֲשֵׁר שְׁנֵיהֶם עָרְבָה דָּמֵן בְּכָל הָעוֹלָם – שְׁקָרִיבִין לְגַבִּי מְזַבְּחָה, וְאִמֵּי הָאֵי סְבָרָא מְנָא לִיהֵ? מִ"וְלִקַּח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר", וְהָלֹא דָם הַפָּר מְרֻבָּה מִשְׁלֵשׁ שְׂעִיר – מִיכֵן לְעוֹלָם, שְׁאֵין מְכַפְּלִין זֶה אֶת זֶה. דְּתַנְיָא: "וְלִקַּח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר" – שְׁנֵיהֶן מְעוּרְבִין, דְּבָרֵי רִבִּי יִשְׁשִׁי. וְרָבָא: הָתָם – מִזָּה בְּפִנֵּי עֲצֻמּוֹ, וּמִזָּה בְּפִנֵּי עֲצֻמּוֹ, וְסָבֵר לָהּ כְּרִבִּי יוֹנָתָן. וְהָרִי מַעֲשֵׁר, דְּאִמַּר רַחֲמָנָא "לֹא יִגָּאֵל", וְתַנּוּ: יֵשׁ לָהֶן פְּדִיּוֹן וְלְתִמְוִרָתֵיהֶן, חוּץ מִן הַכְּבוֹר וּמִן הַפְּעֻשָׁה. אֲלֵמָא: לֹא מְהֵי, תִּיּוּבְתָא דְּאִמֵּי! אָמַר לָךְ: שְׁאֵנִי הָתָם דִּילִיף עֲבָרָה עֲבָרָה מְכַבּוֹר. הָרִי הַקְּדִימָה תְּרוּמָה לְכִפּוּרִים, דְּאִמַּר רַחֲמָנָא "וְלִקַּחְתָּ וְרָבַעְתָּ לֹא תִאֲחֹר", וְתַנּוּ: הַמְּקִדִּים, אָף עַל פִּי שְׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה – מַה שְּׁעֵשָׂה עֲשׂוּ! אָמַר לָךְ רָבָא: שְׁאֵנִי הָתָם, דְּאִמַּר קָרָא "מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם תְּרִימוּ תְּרוּמָה". וְלֵאמֹר – מִיבְּעִיָא לִיהֵ, כְּדָאִמַר רַב פָּפָא לְאִמֵּי: אֲלֵא מַעֲתָה אִפִּילוּ הַקְּדִימִין בְּכָרִי נְמִי נִיפְטָר! אָמַר לִיהֵ: עֲלִיד אָמַר קָרָא "מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם תְּרִימוּ". מַה רְאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת הַכְּרִי וְלַחֲצִיָא אֶת הַשִּׁבְעִלִּין? מְרַבָּה אֵנִי אֶת הַכְּרִי – שְׁשִׁשָּׁנֹה בְּכָלִּל דִּיגּוֹן, וּמוֹצִיא אֵנִי אֶת הַשִּׁבְעִלִּין? – שְׁאֵין בְּכָלִּל דִּיגּוֹן. וְהָרִי אֲלֵמָנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: "אֲלֵמָנָה וְגִרְשָׁה... לֹא יִקַּח", וְתַנּוּ: כָּל מְקוֹם שְׁשִׁי קְדוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבִירָה – הַלְלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם! שְׁאֵנִי הָכָא, דְּאִמַּר קָרָא "לֹא יַחֲלֵל וְרָעוּ". וְלֵאמֹר – נִימָא קָרָא "לֹא יַחֲלֵל", מֵאִי "לֹא יַחֲלֵל" – אֶחָד לֹא וְאֶחָד לָהּ. וְהָרִי הַקְּדִישׁ פֶּעַלִּי מוּמִין לְמַזְבֵּחַ, דְּרַחֲמָנָא אָמַר "כָּל אִשֶּׁר בּוֹ מוּם לֹא תִקְרִיבוּ", וְתַנּוּ: הַמְּקִדִּישׁ פֶּעַלִּי מוּמִין לְגַבִּי מְזַבְּחָה, אָף עַל פִּי שְׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה – מַה שְּׁעֵשָׂה עֲשׂוּ, תִּיּוּבְתָא דְּרַבָּא! אָמַר לָךְ רָבָא: שְׁאֵנִי הָתָם, דְּאִמַּר קָרָא "וְלִגְדֵר לֹא יִרְצֶה", רִצְוִי הוּא – דְּלֵא מְרַצָּה, הָא מִיְקַדֵּשׁ – קְדִישִׁי. וְלֵאמֹר – אֵי דְלֵא אָמַר רַחֲמָנָא "וְלִגְדֵר לֹא יִרְצֶה", הָוָה אֱמִינָא: כְּעוֹבֵר מְצוּה – וְכִשֶּׁר, קְמַשְׁמַע לָךְ. וְהָרִי מְקִדִּישׁ תְּמִימִין לְבִדֵּק הַכּוֹתֵר, דְּאִמַּר רַחֲמָנָא:

נרבה

וסבר לה כ"ר (יחזקן) ויונתן, דאמר במסכת יומא בפרק "חוציא לר' (נז.ב) אין מערבין דם פר ושעיר לקרנות מזבח הפנימי, אלא נותן לו בעצמו וזה בעצמו. עברה עברה – בכבור כתיב (שמות יג): "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר כתיב (ויקרא כז): "כל אשר יעבור". לבראמר ליה רב פפא לאביי – בבסכת ביצה (ג.ג), דאמרין: מעשר ראשון שחקימו לו לכוון בשבילים, קדם שהופרשה תרומה גדולה מן העמרין, ונמצא שהפסיד לוי לכוון תרי ממאה במעשר שהוא נוטל, דממעשר לא נטל כון כלום – אפילו הכי פטור מתרומה גדולה, שנאמר "מעשר מן המעשר" אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. ואמר ליה רב פפא לאביי: אי הכי, אפילו הקדימו לו לכוון כברי, אחר שמרחן, נמי ליפטר לוי? ואמאי נקט "בשבילים"? מכל מעשרותיכם – ללוים קאמר רחמנא (במדבר יח) "את תרומת ה'" – תרומה גדולה. כ"ר איתנן – ואיקבע ליה לתרומה גדולה, דכתיב: "ראשית דגרך, כל מקום שיש קדושין – כל מקום שהקדושין תופסין, ויש עבירה באותן קדושין, ומפרש התם: הדיינו אלמנה לכוון גדול. אחר הפגום – דהוי חלל, אלמא מהני, מדרקתי "יש קדושין", דאי לא מהני – לא תפסי קדושין. שאני התם דכתיב לא יחלל – דמשמע חללים הוא עושה ואינו עושה ממזרין, אלמא תפסי קדושין. ואביי א' להכי הוא דאמא לימא לא יחל – דמשמע דאולד לחוריה קאי. כ"ר לא יחלל – שמש מינה לרשע אחריתא אתא, אחד לו – לולד, ואחד לה – שהיא עצמה מתחללת, ועושה זונה, ואסורה בתרומה דכי נשא אם בת כהן היא. ומשום דידא איצטרך קרא, ולא משום דאמרת אי עבדי מהני. דלהכי לא צריך קרא, דלכל מילתא אמרינן: לא עבדי מהני. לא אמרינן לקמן (נה.ב) דהאי "לא תקריבו" – לא תקדישו הוא. מה שעשה עשוי – וקדשי לדמיהן. שאני התם – דכתיב בהחזק קרא "כי לא לרצון". וכשר – אפילו להקריב, קא משמע לך.

נרבה

בכבור נאמר לא תפדה – שאין הבעלים יכולין לפדות ולנהוג בו מנהג חולין, כגון גיזה ועבודה. אבל נאמר הוא – שאם נפל בו מום – יכול למוכרו לכוון תורתו כבור, ולהכי כתיב "לא תפדה" – לאשמועינן בדמכירה שרי. ואינו נאמר – כדאמרין בבבורות (לכ.א), דנאמר כאן במעשר בהמה: "לא יגאל", ונאמר להלן גבי חרמין: "לא ימכר ולא יגאל", מה להלן מכירה עמו – אף כאן מכירה עמו דאינו נמכר. וסלקא דעתין הוואל ואיתקוש אהרדי מעשר ובכור בדרקמן, תיסק אדעתין דבכור אינו נמכר, דומיא דמעשר בהמה. להכי כתיב "הוא" דחרמין – למעוטי בכור, דיכול למוכרו. (תצא זו – דיצאה מקדושתה ונכנסת התמורה במקומה, דתרווייהו לא מקדיש קדש. קמשמע לן דתרווייהו קדיש. ולאביי – האי "ידיה קדש" לאו לאשמועינן דקדשה, דהא בעלמא נמי מהני. אלא אי לא כתיבה רחמנא, הוה אמינא: תצא ראשונה לחולין. קא משמע לן – קרא, דתרווייהו קדיש. הכי גרסינן: ודרי בכור דנאמר בו "לא תפדה קודש הם" (מכאן ואילך פירש). ונתן – בפרק "אלו קדשים" (תמורה כא.א), מה בין בכור ומעשר לשאר כל הקדשים? כל פסולי המוקדשין נשחטין באיטילין ובשוק, ונמכרין באיטילין, ונשקלין בליטרא לימכר כשאר חולין. ולא חיישינן לביוון קדשים, לפי שהנחנו להקדש, כדאמרין בבבורות בפרק "כל פסולי המוקדשין" (ל.א.ב). דאי שרינן ליה לאדם הופדה את פסולי קדשים למכור בשוק – יקצנו עליהן לזקחין ויפדה ביוקר. אבל בכור ומעשר הנאתן לבעלים, הנאת בכור לכוון והנאת מעשר לבעלים, ומשום הירוחה ידידה – לא מוזלינן בקדשים. יש להן פדיון – לשאר קדשים שנפל בהו מום ופדאם – תופסין פדיון בקדושתן, וכן יוצאין לחולין. וכן תמורותיהן שנפל בהו מום. אבל בכור בעל מום – אינו תופס פדיונו בקדושה. שאני התם דאמר קרא בכבור קדש הם בתווייתן יהא – שלא יצא מקדושתו על ידי פדיון. וממעשר לא מחרץ השתא מידי, דלא אובייה אלא מבכור. ולקמן מותיב ליה ממעשר מוהדר ליה ממעשר. ככל הנהגה, דבאחד מדמי שאר הקרבתות חזקין למזבח, שקריבין, ומשתריא בשר בהדיא וזריקה. דאין עליה מבטלין זה את זה, ומינה ילפינן לשאר עולין. והכי משמע: "הם" – בהוייתן יהו, אפילו תעברו. מדם הפר ומדם השעיר – ונתן על קרנות" וגו'. וקסבר דמעבר פר ושעיר ליה עול הכיפורים ביחד שחזוק על קרנות מזבח הפנימי. דהבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר, ואפילו הכי מיקרי "דם השעיר", ומדנאי וזריקתו. מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה. ורביא – מהתם לא נפקא, דלא מערב להו, אלא נותן מזוה בפני עצמו ומזה בפני עצמו.

וכבר נראה, דאמר במסכת יומא בפרק "חוציא לר' (נז.ב) אין מערבין דם פר ושעיר לקרנות מזבח הפנימי, אלא נותן לו בעצמו וזה בעצמו. עברה עברה – בכבור כתיב (שמות יג): "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר כתיב (ויקרא כז): "כל אשר יעבור". לבראמר ליה רב פפא לאביי – בבסכת ביצה (ג.ג), דאמרין: מעשר ראשון שחקימו לו לכוון בשבילים, קדם שהופרשה תרומה גדולה מן העמרין, ונמצא שהפסיד לוי לכוון תרי ממאה במעשר שהוא נוטל, דממעשר לא נטל כון כלום – אפילו הכי פטור מתרומה גדולה, שנאמר "מעשר מן המעשר" אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. ואמר ליה רב פפא לאביי: אי הכי, אפילו הקדימו לו לכוון כברי, אחר שמרחן, נמי ליפטר לוי? ואמאי נקט "בשבילים"? מכל מעשרותיכם – ללוים קאמר רחמנא (במדבר יח) "את תרומת ה'" – תרומה גדולה. כ"ר איתנן – ואיקבע ליה לתרומה גדולה, דכתיב: "ראשית דגרך, כל מקום שיש קדושין – כל מקום שהקדושין תופסין, ויש עבירה באותן קדושין, ומפרש התם: הדיינו אלמנה לכוון גדול. אחר הפגום – דהוי חלל, אלמא מהני, מדרקתי "יש קדושין", דאי לא מהני – לא תפסי קדושין. שאני התם דכתיב לא יחלל – דמשמע חללים הוא עושה ואינו עושה ממזרין, אלמא תפסי קדושין. ואביי א' להכי הוא דאמא לימא לא יחל – דמשמע דאולד לחוריה קאי. כ"ר לא יחלל – שמש מינה לרשע אחריתא אתא, אחד לו – לולד, ואחד לה – שהיא עצמה מתחללת, ועושה זונה, ואסורה בתרומה דכי נשא אם בת כהן היא. ומשום דידא איצטרך קרא, ולא משום דאמרת אי עבדי מהני. דלהכי לא צריך קרא, דלכל מילתא אמרינן: לא עבדי מהני. לא אמרינן לקמן (נה.ב) דהאי "לא תקריבו" – לא תקדישו הוא. מה שעשה עשוי – וקדשי לדמיהן. שאני התם – דכתיב בהחזק קרא "כי לא לרצון". וכשר – אפילו להקריב, קא משמע לך.

תמורה דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצא

והוקשה לגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שכל שעבר על מצות התורה לא
 חלים מעשיו, לשם מה נכתב 'הוא' בחרמים, הלא בין כך אין חל
 פרינו משום שאסרה התורה לפדותו. ותירצה: 'הוא' 'הוא' בא
 לְמַעוּבֵי כְבוֹד מִדִּין לֹא יִמְכֹּר, דְּתִנְיָא, כְּבֹדוֹ נִמְכָּר (במדבר יח ז) 'אך'
 בכור שור וגו' לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם, שְׂדֵי הַבְּכוֹר לַהֲקֵרֵב עַל גְּבִי
 המזבח, ואם נפל בו מום הרי הוא נאכל בלא פדיון לכהן שניתן לו
 בכור זה במתנה. אבל אי אפשר לפדותו ולנהוג בו כקדושה ולא
 כגוי ועובדה, משום שאף לאור שהומם עדיין יש בו קדושה ולא
 הותר אלא לאכילה. ולא אסרה התורה אלא לפדותו ולחלל את
 קדושתו על דמים, וְאוֹלָם נִמְכָּר הוּא לֹאֲחָרִים בְּמוֹמוֹ וְאִין אִיסור
 במכירתו. אבל בְּמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה נִמְכָּר (ויקרא כו ג) 'לֹא יִגָּאֵל, וְעַל כֵּן
 אִינוֹ נִמְכָּר לֹא חֵי וְלֹא שְׂחִימָה, וְלֹא תָם וְלֹא פָעֹל מוֹם. וְאִף שְׁנֵאוֹלָה
 ופדיון הם ענין אחד, מכל מקום מאחר שבמעשר נאמר 'לא יגאל'
 כלשון שנאמר בחרמים, למדנו בגזירה שוה, מה אִיסור גְּאוּלָּה
 שנאמר בחרמים אף אִיסור מכירה עמו, שכן נאמר בהם (שם כו כח)
 'לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל, אִף אִיסור גְּאוּלָּה שְׁנֵאוֹלָה שְׁנֵאוֹלָה עִמּוֹ
 אף אִיסור מכירה (בכורות לב). אבל בבכור נאסר רק פדיון ולא
 מכירה, ואפילו שבכור נלמד בגזירה שוה ממעשר לכמה דינים,
 לענין זה אין ללמודו ממעשר, שכן 'הוא' שנאמר בחרמים בא
 למעט בכור מאיסור מכירה.
 הגמרא מקשה על שיטת רבא מדין תמורה: וְהָיָה תְּמוּרָה, דָּאִמְר
 רַחֲמָנָא (ויקרא כו י) 'לֹא תִחַלְּפוּ וְלֹא יִמָּוֵר אֹתוֹ, וְתִנְיָא בְּמִשְׁנֵינוּ, 'לֹא
 שְׂחִימָה רִשְׁיָא לְהִמָּוֵר, אִילָּא שְׂחִימָה מוֹמָה, וְסוּפָא אֵת הָאֲרָגָעִים.
 אִילָּא מִהֵנָּה – וּמוֹכַח שְׁמוּעִיל מַעֲשֵׂה שְׁנַעֲשָׂה בְּאִיסוֹר, וּמוֹכָא
 תְּיֻבְּקָא עַל מַה דָּאִמְר רַבָּא, כֵּל מִילְתָּא דָּאִמְר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד,
 אִי עֲבִיד לֹא מַהֲנִי. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: אָמַר לֵךְ [רַבָּא], שְׂאֵנִי הָתָם
 בְּתַמּוּרָה, מִשּׁוּם דָּאִמְר רַבָּא (שם) 'וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִתְּנָה קֹדֶשׁ',
 אבל בשאר מקומות שלא גילה בהם הכתוב שחלים מעשיו, אינם
 מועילים כשנעשו באיסור.
 והוקשה לגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שבכל דבר שאמרה תורה שלא
 לעשותו חל בדיעבד, למה הוצרך הכתוב להשמיענו שהתמורה
 חלה. ותירצה: אִי לֹא דָאִמְר רַחֲמָנָא 'וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִתְּנָה
 קֹדֶשׁ, תְּנוֹה אִמְיָנָא שְׁתוּעִיל תְּמוּרְתוֹ לַגְּמָר, וְתִנְיָא בְּהִמָּת קֹדֶשִׁים זֶה
 לְחֻלִּין וְתִנְיָא בְּהִמָּת חֻלִּין זֶה לְהַתְקֵדֶשׁ תַּחְתִּיה, שְׁהָיָה אִמְר
 שתהיה זו תמורת זו ורצה להחליף ביניהן. קִשְׁמָעָא לֵן הַכְּתוּב
 שהועילו מעשיו רק לקדש את בהמת החולין, ולא לחלל את
 בהמת הקרבן.
 הגמרא מקשה על שיטת אבאי מדברי המשנה להלן: וְהָיָה כְּבוֹר
 דָּאִמְר בּוֹ רַחֲמָנָא (במדבר יח ז) 'לֹא תִפְדֶּה, וְתִנְיָא לְחֻלִּין (כא), כֵּל
 הקדשים שנפל בהם מום יִשְׁ לֵהֵן פְּדִיּוֹן, וְכֵן לְתַמּוּרְתֵיהֶן שְׁנַפֵּל בָּהֶן
 מוֹם יִשְׁ פְּדִיּוֹן, חוּץ מִן הַכְּבוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר שְׁאִין לָהֶם פְּדִיּוֹן, אִלָּא
 אם נפל בהם מום הרי הם נשחטים בגבולין (מחוץ לעזרה)
 ונאכלים בלא פדיון, ואם פדו אותם אין קדושתם מתחללת על
 דמי פדיונם. אִלָּא – וּמוֹכַח מִזֶּה שְׁמִשּׁוּם שְׁאִמְרָה תוֹרָה שְׁלֹא
 לפדות בכור לֹא מִהֵנָּה (לֹא מוּעִיל) פְּדִיּוֹן, וּמוֹכָא תְּיֻבְּקָא
 – [קושיא] עַל מַה דָּאִמְר אַבְי 'אִי עֲבִיד מַהֲנִי'.
 מתרצת הגמרא: אָמַר לֵךְ [אַבְי], שְׂאֵנִי הָתָם – שוֹנָה שֵׁם הַדִּין
 בפדיון בכור, מִשּׁוּם דָּאִמְר בּוֹ רַבָּא (שם) 'לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם, וִישׁ
 לדרוש מהם' שְׁתַּחֲוִיָּיתָן יְהוּ, שִׁישְׁאָרוֹ בְּקֹדֶשְׁתָּם וְלֹא יִחוּל פְּדִיּוֹנָם.
 שואלת הגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שבכל מקום שעבר על ציווי
 התורה לא חלים מעשיו, 'הוא' 'הם' שנאמר בבכור לָמָּה לֵיָהּ, הֲרִי
 גם ללא יתור זה פשוט שאין פדיונו חל. משיבה הגמרא: ללמדנו
 שרק הן (הבכורות) עצמם קיימים, וְאִין תְּמוּרָתָן קְרִיבִין עַל גְּבִי
 המזבח כשאר תמורות קדשים.
 שואלת הגמרא: וְלִרְבָּא הדורש מהם' שאין פדיונם חל, 'הוא' סְבָרָא
 מִנָּה לֵיָהּ – מִנֵּין לֹא דִין זֶה שְׁתַּחֲוִיָּיתָן בְּכוֹר אִינֵה קְרִיבָה לְמוֹזֶבֶת.
 משיבה הגמרא: אבאי דורש דין זה ממה שנאמר בבכור (ויקרא כו כט),
 'אִם שׁוֹר אִם שֶׂה לָּהּ הוּא, (לָהּ) שְׁדוּקָא [הוא] קְרִיב, וְאוֹלָם אִין
 תְּמוּרָתוֹ קְרִיבָה.

הגמרא חוזרת בה עתה מתירוצה הקודם שרבא דורש מהם'
 שתמורת בכור אינה קריבה: וְרַבָּא אִין קְרִיבִין נְיָא – [אכן] גם הוא
 סובר דְּמִתְהוּיָא קְרָא: אִם שׁוֹר אִם שֶׂה לָּהּ הוּא' למדנו שתמורת
 בכור אינה קריבה, וְלֹא מִקֹּדֶשׁ הֵם. אִילָּא 'הם' שנאמר בבכור לָמָּה
 לֵי, לְיָמִיד עַל כְּבוֹר וּמַעֲשֵׂר שְׁנַתְעָרֵב דְּמִין קֹדֶשׁ כֵּל שְׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת
 הַעוֹלִין עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁקִירִיבִין דְּמִים מַעוּרְבִים אִלּוּ וְנוֹרִיקִים לְגַבֵּי
 הַמִּזְבֵּחַ, וּמִתִּירָה זִרְיקָה זֶה אֵת אִכִּילַת בִּשְׂרָם, שִׁכֵּן מִיָּהִם מִשְׁמַע
 שבהיותם יהיו אפילו לאחר שהתערבו בדם אחר. ואפילו אם
 הדם האחר מרובה על דם הבכור והמעשר, אין אומרים שדמם
 בטל ברוב הדם האחר והרי הוא כמי שאינו, אלא זריקה כשירה
 היא. משום שכל העולים על המזבח אינם מבטלים זה את זה, ולא
 נאמר בהם דין ביטול ברוב.
 שואלת הגמרא: וְאַבְי הַדּוֹרֵשׁ מִיָּהִם' שאין פדיון לבכור, 'הוא' סְבָרָא
 שאין עולין מבטלים זה את זה מִנָּה לֵיָהּ – מִנֵּין לוֹ. משיבה הגמרא:
 אבאי דורש דין זה ממה שנאמר בסדר עבודת יום הכפורים (ויקרא
 טו יח) 'וְלִקְחָה מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר וְנָתַן עַל קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב',
 שלאחר שגמר הכהן הגדול להזות מדם הפר ומדם השעיר היה
 מערבם יחד ונותן מהדם המערב על קרנות מזבח הזהב. וְהָלֹא דָם
 הַפָּר מְרֻבָּה מִדָּם הַשְּׂעִיר, ואם כן איך קראו הכתוב 'דם'
 השעיר' לאחר שהתערב בדם הפר והתבטל ברובו. אלא מִיָּהִן לְכָל
 העולין על המזבח שְׂאִין הֵם כְּמִלְתָּא זֶה אֵת זֶה. דְּתִנְיָא, 'וְלִקְחָה מִדָּם
 הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר, שְׂהִיו דְּמִים אִלּוּ מַעֲרֻבִין זֶה בִּזְה שְׁשַׁעַת נִתְיַנְתָּם
 עַל קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁשִׁית. וְאִילוּ הָיָה דִּין בִּיטוֹל בְּרוֹב גַּם
 בעולים היה לו לדם השעיר להתבטל בתערובת.
 מפרשת הגמרא: וְרַבָּא סובר שאין ראייה משם שעולין אינם בטלים
 זה בזה, שכן הָתָם נותן על הקרנות מִדָּם זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנֵי
 עֲצָמוֹ, וְסָבִיב לֵה קְרִיבִין יוֹנְתָן שְׂאִין מַעֲרָבִים אֵת שְׁנֵי הַדְּמִים יַחַד, וְלֹא
 נאמר דין ביטול ברוב אלא בשני דברים המעורבים זה בזה.
 הגמרא מקשה על שיטת אבאי מדין פדיון מעשר המובא במשנה
 להלן: וְהָיָה מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה דָּאִמְר בּוֹ רַחֲמָנָא 'לֹא יִגָּאֵל, וְתִנְיָא לְחֻלִּין
 (כא), כֵּל הַקֹּדֶשִׁים יִשְׁ לֵהֵן פְּדִיּוֹן וְלְתַמּוּרְתֵיהֶן, חוּץ מִן הַכְּבוֹר וּמִן
 הַמַּעֲשֵׂר שְׁאִין לָהֶם פְּדִיּוֹן. אִלָּא – וּמוֹכַח מִזֶּה שְׁמִשּׁוּם שְׁאִמְרָה
 התורה לפדות מעשר לֹא מִהֵנָּה פְּדִיּוֹן, וְתִיבְּקָא הִיא עַל מַה דָּאִמְר
 אַבְי 'אִי עֲבִיד מַהֲנִי'.
 מתרצת הגמרא: אָמַר לֵךְ אַבְי, שְׂאֵנִי הָתָם בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר, מִשּׁוּם
 דְּלִילָא מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה בְּגִזְרָה שׁוֹה 'עֲבָדָה' מְכַבֵּר. שִׁכֵּן
 בְּשִׁנְיָהִם נִאֲמָרָה לְשׁוֹן 'הַעֲבָדָה', בְּמַעֲשֵׂר נִאֲמָר (ויקרא כו לב) 'כֵּל
 אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשָּׁבֶט, וּבְכוֹר נִאֲמָר (שמות יב) 'וְהַעֲבָדְתָּ כֵּל
 פֶּטֶר רִחְסָם, וּכְשֶׁם שִׁכְבוֹר אִין לוֹ פְּדִיּוֹן מִשּׁוּם שְׁנֵאוֹלָה בּוֹ 'הם'
 בהיותן יהו' כמבואר לעיל, הוא הדין למעשר.
 הגמרא מקשה על שיטת רבא מדברי המשנה בתרומות: וְהָיָה
 האיסור שנאמר באדם (הקרימה) [הַמְקַדְּשִׁים] הַפְּרִשָׁת הַתְּרוּמָה
 לְהַפְּרִשָׁת הַכִּיֻּרִים, דָּאִמְר בּוֹ רַחֲמָנָא (שמות כב כח) 'מִלֵּאֲתָךְ יִמְצָעֶךָ
 לֹא תִאֲחָר, וְתִנְיָא בְּמִסְכַּת תְּרוּמוֹת (פ"ג מ"ד), הַמְקַדְּשִׁים תְּרוּמָה
 לְכַבּוּרִים, אִף עַל פִּי שְׂהוּיָא עוֹבֵר אִיסוֹר לֹא תַעֲשֶׂה, מִכָּל מִקּוֹם
 מַה שְׁעָשָׂה עֲשׂוֹי, וְחִלָּה תְּרוּמָתוֹ. וּמוֹכָא קֶשֶׁה עַל רַבָּא הַסּוֹבֵר 'כֵּל
 מִילְתָּא דָּאִמְר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד, אִי עֲבִיד לֹא מַהֲנִי. מִתַּרְצָת
 הגמרא: אָמַר לֵךְ רַבָּא, שְׂאֵנִי הָתָם בְּהַקְדַּמַת תְּרוּמָה לְכִיּוּרִים,
 מִשּׁוּם דָּאִמְר רַבָּא (במדבר יח כט) 'מִכָּל [מִתְּחִילָתָם] [מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶם]
 תְּרִימוּ (תְּרוּמָה) אֵת כָּל תְּרוּמָת ה' / וּמִכָּל בֹּא לְרִבּוֹת אִפִּילוּ
 תְּרוּמָה שְׁהוּקְדַּמָּה לְכִיּוּרִים חִלָּה בְּדִיעֵבֵד.
 מפרשת הגמרא: וְלִרְבָּא הסובר שכל מעשה שנעשה באיסור חל
 בדיעבד, ואין צורך בריבוי מיוחד למעשה שקדמה לביכורים,
 מִיִּבְעָא לֵיָהּ – [נצרך] הריבוי האמור לדין אחר, בְּדָאִמְר לֵיָהּ רַב
 פְּסָא לְאַבְי. שִׁכֵּן אִמְר רִישׁ לְקִישׁ (ביצה יג), מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שְׁהוּקְדַּמָּה
 בְּשִׁבְלִים וְקוֹדֶם מִירוּחָם בְּגוֹרָן כְּשֶׁעֲדִין לֹא תִתְחַיֵּב הַתְּבוּאָה
 בתרומה, פְּטוֹר מִתְּרוּמָה גְּדוּלָּה. שִׁכֵּן סֵדֶר הַמִּנְהוּת הוּא, שְׁקוֹדֶם
 תוֹרֵמִים מִהַפְּרִיּוֹת תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְנוֹתֵנִים אוֹתָהּ לְכַהֵן, וְאַחֵר כֵּךְ
 מִפְּרִישִׁים מִדָּם מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְנוֹתֵנִים אוֹתוֹ לְלוֹי, וְעַל הֵלֵךְ

וּשְׁוֹר וְשֶׁה שְׁוֹרָע וְקָלוֹט נִדְבָה תַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ, וּנְדָבָה זֶה קִדְשִׁי בְּדָק
הַבֵּית, וְדוּרְשָׁת מִכָּאן הַבְּרִייתָא לַחֲלָן (ה) שְׁדוּקָא אוֹתוֹ אַתָּה
מִקְדִּישׁ לְבֹדֵק הַבֵּית, אֲבָל שׁוֹר תַּמִּים הָרָאוּ לְמוֹזֵב אִסוּר
לְהַקְדִּישׁוֹ לְבֹדֵק הַבֵּית, וְתַנּוּ, הַמְּקַדֵּישׁ תַּמִּימִין לְבֹדֵק הַבֵּית, אֵף עַל
פִּי שְׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה הָאֲמוּר, מִכָּל מָקוֹם מִה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹ
וְחָל הַקְדָּשׁ. וּמִכָּאן תִּיּוֹבְתָא עַל מַה דְּאָמַר רַבָּא 'אֵי עֲבִיד לֹא
מַהֲרִי.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ [רַבָּא], הֲרִי מַמָּה שְׁנֹאמַר בְּסוּף הַכְּתוּב
'וְלֹנְדָר לֹא יִרְצֶה' דְּרִשְׁנוּ לַעֲלִי (ה) שְׁהַמְּקַדֵּישׁ בַּעַל מוֹם לְמוֹזֵב
הוֹעִילוֹ מַעֲשִׂי, וְאִם כֵּן מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְּרָבוּ פְּעָלֵי מוֹטִין שְׁהוּקְדָּשׁוֹ לְנִפְי
מִזֵּבָה שְׁחַל הַקְדָּשׁ, נִתְּרָבוּ גַם תַּמִּימִין שְׁהוּקְדָּשׁוֹ לְבֹדֵק הַבֵּית שְׁחַל
הַקְדָּשׁ. שְׁהָרִי בְּכְתוּב אֶחָד נִכְתְּבוּ שְׁנֵיהֶם, וּכְשֶׁם שְׁהוּשׁוּ לַעֲנִין
אִסוּר, כֵּן הוּקְשׁוּ זֶה לַזֶּה לַעֲנִין שְׁהַקְדָּשׁ חָל בְּדִיעֵבֵד.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל רַבָּא: וְהָרִי מַצִּינוּ בְּאִסוּר גּוֹל, דְּרַחֲמֵנָא אָמַר
(וּיִקְרָא יט יא) 'לֹא תִגּוֹל', וְתַנּוּ בְּבָבָא קָמָא (צג), הַגּוֹל עֲצִים וְעֵשָׂאֵן
בָּלִים, אוּ שְׁגוֹל צִמָּר וְעֵשָׂאֵן בְּגָדִים, מִשְׁלֵם לְגוֹל אֶת דְּמִיהֶם כְּפִי
שׁוּיִים בְּשִׁעַת הַגּוֹלָה, וְאִינוּ מְשִׁיב אֶת הַכֹּלִים וְהַבְּגִידִים אֲלֵא קוֹנֵה
אוֹתָם בְּשִׁינוֹ מַעֲשֶׂה. וְתִיּוֹבְתָא הִיא עַל מַה דְּאָמַר רַבָּא שְׁהָעוֹבֵר
עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה אֵין מוֹעִילִים מַעֲשִׂי, שְׁהָרִי לְרַבְרִי לֹא הִיָּה לוֹ
לְגוֹלָן לְקִנּוֹת אֶת הַגּוֹזִילָה בְּשִׁינוֹ מִשׁוֹם שְׁעֵבֵר עַל אִסוּר 'לֹא
תִגּוֹל'. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ רַבָּא שְׁאֵנִי הָתֵם בְּשִׁינוֹ, שְׁהוּא
קוֹנֵה מִשׁוֹם דְּאָמַר רַבָּא (וּיִקְרָא כג כב) 'וְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גּוֹל',
לְלַמְדֵּנוּ שְׁדוּקָא כָּל זֶמֶן שְׁהוֹזִילָה הִיא כְּמָה – (כְּמוֹ) שֶׁגּוֹל עָלָיו
לְהַשִּׁיבָה, אֲבָל אִם הִשְׁתַּנַּתָּה וְכִבֵּר אֵינָה בַּמִּצְוָה שִׁהִיתָ בּוֹ בְּשִׁעַת
הַגּוֹזִילָה אֵינוּ מְשִׁיב אוֹתָהּ עֲצָמָה אֲלֵא אֶת דְּמִיָּה.
מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: וְלֵאמֹרִי הַסּוֹבֵר 'אֵי עֲבִיד מַהֲרִי וְיֵשׁ לְשִׁינוֹ לְקִנּוֹת
מִסְבָּרָא, הֵאֵי אֲשֶׁר גּוֹל' מִיֵּבֶעֱי לִיָּה – (נִצְרָן) לְדִין אַחֵר. שְׁכֵן הַגּוֹל
אֶת חֲבִירוֹ וְכִפְרוּ בְּגוֹזִילָה וְנִשְׁבַּע בְּשִׁקֵּר שְׁלֵא גּוֹל, אִם לְבִסּוּף הוֹדָה
שְׁגוֹל, עָלָיו לְשֵׁלֵם לְגוֹלָן קֶרֶן וְחוּמֶשׁ וְלִהְיָא אִשֶּׁם גּוֹזִילוֹת. וְנֹאמַר
'אֲשֶׁר גּוֹל' לְלַמְדֵּנוּ, שְׁדוּקָא עַל גּוֹלָה שְׁלֵא הוּא מוֹסִיף חוּמֶשׁ, אֲבָל
עַל גּוֹלָה שֶׁל אֲבִיו אֵינוּ מוֹסִיף חוּמֶשׁ, שֶׁאִם גּוֹל הָאֵב וּמֹת, וְכִפְרוּ
הַיּוֹרֵשׁ בְּגוֹל וְנִשְׁבַּע בְּשִׁקֵּר, אֵינוּ מִשְׁלֵם לְגוֹלָן חוּמֶשׁ, אֲלֵא קֶרֶן
בְּלִבָּד.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל רַבָּא מִדִּין מִשְׁכּוֹן: וְהָרִי מִשְׁכּוֹן דְּרַחֲמֵנָא אָמַר בּוֹ
(דְּרִים כד י) 'לֹא תִבָּא אֶל בֵּיתוֹ לְעִבּוֹת עֲבֹבוֹ', וְכָל הַנּוֹטֵל מִשְׁכּוֹן
מִחֲבִירוֹ בַּעַל כְּרָחוּ בַּעֲבוּר הַחֹב שְׁהוּא חַיִּיב לוֹ עוֹבֵר בְּלֹא זֶה,
וּמִכָּל מָקוֹם תֵּנֶן בְּמִשְׁנֵה בְּבָבָא מַצִּיעָא (קג), 'מִחֲזִיר אֶת הַכֶּרֶם בְּלִילָה,
וְאֶת הַמִּתְרִישָׁה בְּיוֹם, שֶׁאִם נָטַל הַבַּעַל חֹב לְמִשְׁכּוֹן דָּבָר
שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ בְּיוֹם, הֲרִי הוּא חַיִּיב לְהַחְזִירוֹ בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם, וְכֵן אִם נָטַל
דָּבָר שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ בְּלִילָה יַחְזִירוֹ לְמִשְׁךְ הַלֵּילָה. וּמוֹכֵחַ מִדְּבָרִי
הַמִּשְׁנָה, שֶׁאִפִּילוֹ שְׁנִטִּילַת הַמִּשְׁכּוֹן הִיָּתָה בְּאִסוּר, מִכָּל מָקוֹם
בְּדִיעֵבֵד לֹא אַחֵר שְׁנִטְלוּ מוֹתֵר לוֹ לְהַחְזִיק בּוֹ בְּיוֹם אִם תִּשְׁמִישׁוֹ
בְּלִילָה, אוּ בְּלִילָה אִם תִּשְׁמִישׁוֹ בְּיוֹם. וּמִכָּאן תִּיּוֹבְתָא עַל מַה דְּאָמַר
רַבָּא 'אֵי עֲבִיד לֹא מַהֲרִי'.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ רַבָּא, שְׁאֵנִי הָתֵם בְּמִשְׁכּוֹן, מִשׁוֹם דְּאָמַר
רַבָּא בְּכִסּוֹת לִילָה (שם כד יא) 'הָשִׁיב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבֶט כְּבֹא
הַשֶּׁמֶשׁ'. וּמִכָּךְ שְׁנֹאמַר 'הָשִׁיב תְּשִׁיב' שְׁנֵי פַעַמִּים, מִשְׁמַע שְׁהַבַּעַל
חֹב נוֹטֵל וּמַחְזִיר אֶת הַמִּשְׁכּוֹן כְּמָה פַעַמִּים, וּמִכָּאן שְׁמוֹתֵר לוֹ
לְהַחְזִיק בְּמִשְׁכּוֹן בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם אִפִּילוֹ שֶׁקָּנָא בְּאִסוּר.
מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: וְלֵאמֹרִי הַסּוֹבֵר שְׁכָל מַעֲשֶׂה שְׁנַעֲשֶׂה בְּאִסוּר חָל
בְּדִיעֵבֵד, הוֹצֵרֵךְ לְהַכְתֵּב 'הָשִׁיב תְּשִׁיב', מִשׁוֹם דָּאִי לֹא דְּאָמַר
רַחֲמֵנָא 'הָשִׁיב תְּשִׁיב', הֵינָּה אוֹמְרִים שְׁדוּקָא מִשְׁכּוֹן שְׁנִטֵּל בְּהִיתֵר
עַל יַד שְׁלִיחַ בֵּית דִּין צָרִיךְ לְהַחְזִירוֹ בְּלִילָה, אֲבָל אִם נָטַל בְּעַצְמוֹ,
הוּא אֲמִינָא אִיסוּרָא [עֲבֵד] עֲבֵד, אֵי עֲבֵד נִתְּהֵד וְאֵי עֲבֵד לֹא נִתְּהֵד –
שֶׁאִף שְׁעֵבֵר עַל אִסוּר קָנָה אֶת הַמִּשְׁכּוֹן לְגִמְרִי, וְאִם יִרְצֶה יַחְזִירוֹ

וְאִם לֹא יִרְצֶה לֹא יַחְזִירוֹ, וּמוֹתֵר לוֹ לְהַחְזִיקוֹ בִּין בְּיוֹם וּבִין בְּלִילָה.
קָא מִשְׁמַע לָן הַכְּתוּב, שֶׁאִף כְּשִׁנְטֵלוּ בְּאִסוּר חַיִּיב לְהַחְזִירוֹ בְּלִילָה.
(חֲסֵר לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא)
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל אֲבִי מִדִּין הָאֲמוּר בַּפֶּאֶה: אַחַת מִדְּמַתְנוֹת
שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה לְהַנִּיחַ לַעֲנִיִּים הִיא הַפֶּאֶה, שְׁכֹאשֶׁר אָדָם קוֹצֵר
אֶת שְׂדֵהוּ אִסוּר לוֹ לְקַצֹּר אֶת כָּל הַתְּבוּאָה, אֲלֵא עָלָיו לְהַנִּיחַ מַעֲט
מִמֶּנָּה מִבְּלִי לְקוֹצְרָה, וְהָעֲנִיִּים בָּאִים וְנוֹטְלִים פֶּאֶה זֶה. וְהָרִי פֶּאֶה
דְּרַחֲמֵנָא אָמַר בַּהּ (וּיִקְרָא כג כב) 'לֹא תִכְלֶה פֶּאֶה שְׂדֶךְ בְּקוֹצְרָךְ',
וְהַקּוֹצֵר אֶת כָּל הַשְּׂדֵה מִבְּלִי לְהַנִּיחַ פֶּאֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה זֶה.
וְתַנּוּ, עֵיקֶר מִצְוֹת פֶּאֶה הִיא לְהַפְרִישׁ אוֹתָהּ מִן הַקֶּמֶה שְׁאִינָה
קְצוּרָה. וְאוֹלָם אִם לֹא הַפְרִישׁ מִן הַקֶּמֶה אֲלֵא קִצֵּר אֶת הַשְּׂדֵה
כּוֹלָה, יִפְרִישׁ פֶּאֶה מִן הַקֶּמֶהִים הַקְּצוּרִים. וְאִם לֹא הַפְרִישׁ גַּם מִן
הַקֶּמֶהִים אֲלֵא כִּסּוֹ אֶת כּוֹלָם וַעֲשֶׂה מִזֶּהם כְּרִי, יִפְרִישׁ מִן הַכְּרִי עֵד
שְׁלֵא מִיָּחֵד לְכָרִי הַתַּחֲחִיב בְּמַעֲשָׂוֹת. וּבְכָל אֹפְנִים אֲלוֹ הַפֶּאֶה
פְּטוּרָה מִמַּעֲשָׂוֹת אֵף לֹאֹחַר שְׁתַּמְנִתָּה. אֲבָל אִם כִּבֵּר מִיָּחֵד לְכָרִי
קוֹדֵם שֶׁהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ פֶּאֶה, מַעֲשָׂוֹ תַחֲחִילָה וְאַחֵר כִּךְ נִזְתָּן לוֹ פֶּאֶה
מִהַכְּרִי, שְׁכֵן כִּבֵּר הַתַּחֲחִיב הַכְּרִי בְּמַעֲשָׂוֹ, וְאִם יִפְרִישׁ אֶת הַפֶּאֶה
קוֹדֵם שֶׁיַּעֲשֶׂה יַעֲטֵרְכּוּ הָעֲנִיִּים לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִהַפֶּאֶה לֹאֹחַר
שׁוּיָבוֹ בַּהּ, וְנִמְצָאוּ מַפְסִידִים. אֲבָל לֹאֹחַר שֶׁטָּחַן אֶת הַחֲטִיִּם וַעֲשָׂאֵן
קָמַח נִפְטָר מִחֻיּוֹב פֶּאֶה, מִשׁוֹם שְׁהוּא קוֹנֵה אוֹתָהּ בְּשִׁינוֹ מַעֲשֶׂה.
מִשׁוֹם רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא אָמַר, אֵף לֹאֹחַר שֶׁטָּחַן אֶת הַתְּבוּאָה וְלֵשׁ אוֹתָהּ
הֲרִי הוּא מַפְרִישׁ פֶּאֶה מִן הַקֶּמֶה, וְאֵף שֶׁהִשְׁתַּנַּתָּה הַתְּבוּאָה מִחֲטִיִּם
לְקֶמַח וְלַעֲסִידָה, אֵין מוֹעִיל לוֹ שְׁיָנוֹ זֶה בְּפֶרֶשׁ אֶת הַפֶּאֶה. וּמִכָּאן
תִּיּוֹבְתָא עַל מַה דְּאָמַר אָמִי 'כָּל מִילְתָּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד
אֵי עֲבִיד מַהֲרִי, שְׁכֵן מִדְּבָרִי הַבְּרִייתָא מוֹכֵחַ שְׁמֹאֲחֵר שֶׁקֶצֶר
בְּאִסוּר אֵין מוֹעִילָה קְצִירָה זֶה לְפִטְרוֹ מִחֻיּוֹב פֶּאֶה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר לֵךְ אָמִי, שְׁאֵנִי הָתֵם בַּפֶּאֶה, שֶׁאֵין מוֹעִילִים
מַעֲשִׂי מִשׁוֹם דְּאָמַר רַבָּא בְּמַתְנוֹת עֲנִיִּים (עוֹזֵב) 'תַּעֲזוּב'
שְׁתֵּי פַעַמִּים, פַּעַם אַחַת בְּפֶרֶשׁת קְדוּשִׁים (וּיִקְרָא יט ט) 'לֹא תִכְלֶה
פֶּאֶה שְׂדֶךְ לְקִצֵּר', וְשׁוֹב נִשְׁנֵה חַיִּיב זֶה בְּפֶרֶשׁת אֲמוּר (שם כג כב) 'לֹא
תִכְלֶה פֶּאֶה שְׂדֶךְ בְּקוֹצְרָךְ', וְאַחַד מִזֶּהם יִתְּרָא – מִיּוֹתֵר, לְרַבּוֹת חַיִּיב
פֶּאֶה אֵף מִן הָעוֹמְרִים וּמִן הַכְּרִי.
מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: וְרַבָּא הַסּוֹבֵר שְׁכָל מָקוֹם אֵין מוֹעִיל מַעֲשֶׂה
שְׁנַעֲשֶׂה בְּאִסוּר, וְאֵין צוֹרֵךְ בְּרִיבּוֹי הָאֲמוּר. אָמַר לֵךְ, שְׁהַתְּעוּבוֹ
יִתִּירָא בֹא לְרַבּוֹת שִׁשׁ לֵךְ עֲזִיבָה אֲחֶרֶת וְ–הַפְּקֵר אַחֵר שֶׁקָּבִי
שְׁחִיבָה בַּהּ הַתּוֹרָה בַּפֶּאֶה, וְאִפִּילוֹ שְׁהִיא פְטוּרָה מִמַּעֲשֵׂר. וְאִינוּ
עוֹזִיבָה הִיא זֶה, זֶה הַמְּפָקֵר בְּרָמּוֹ וְאַחֵר כִּךְ חוֹזֵר וְזָכָה בּוֹ, שְׁהוּא חַיִּיב
בַּפֶּאֶה וּבְשֹׁאֵר מַתְנוֹת עֲנִיִּים. דְּתַנּוּ, הַהַפְּקֵר פְטוּר בֵּין מִמַּעֲשֵׂר וּבֵין
מִמַּתְנוֹת עֲנִיִּים, אֵךְ חֲלוּק דִּינָם לַעֲנִין פְטוּר זֶה, שְׁכֵן הַמְּפָקֵר בְּרָמּוֹ,
וְאַחֵר כִּךְ הַשִּׁפְסִים לְשַׁחַר וּבְצִירָה, תִּיֵּב בְּפֶרֶשׁת וְעוֹלָלוֹת וּבְשִׁפְכָהּ
וּבְפֶאֶה, וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר. וּמִקּוֹר חַיִּיב זֶה בְּמַתְנוֹת עֲנִיִּים הוּא
מִתְּעוּבוֹ יִתִּירָא שְׁנֹאמַר בְּהֵן.
הַגִּמְרָא מְבַרֶּרֶת מַה בֵּין אֲבִי לְרַבָּא לְהַלְכָה: אָמַר לִיָּה רַב אָהָא בְּרִיה
דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, וְהִשְׁתָּא דְּשִׁנְיָן כָּל הֵנִי שְׁנֵינוּ – עֵתָה לֹאֹחַר
שְׁתִּירְצֵנוּ אֶת הַקּוֹשִׁיּוֹת עַל אֲבִי וּרְבָא, וּבִיאֲרֵנוּ שְׁגִזִּירַת הַכְּתוּב
הִיא בְּכָל מִקְוֹמוֹת אֲלוֹ שְׁמוֹעִילִים אוּ שְׁאִינִם מוֹעִילִים, אִם כֵּן דְּאָמִי
וְרַבָּא בְּמֵאִי פְלִיגִי – בְּמָה נִחְלָקוּ לְהַלְכָה, הֲרִי בֵּין כִּךְ גִּילָה הַכְּתוּב
בְּכָל מָקוֹם הָאֵם חָלוּ מַעֲשִׂי אוּ לֹא.
הִשִּׁיבוּ רַב אֲשִׁי: בְּרִבִּית קוֹצְרָה קָמִיפְלִיגִי אֲבִי וּרְבָא, שֶׁאִם קִצְצוּ
הַמְלוּה וְהַלּוּה בִּינֵיהֶם בְּשִׁעַת הַהֲלוּאָה שִׁישְׁלֵם הַלּוּה רִבִּית
בְּעִבּוּרָה, אִסוּרָה גְבִיית רִבִּית זֶה מִן הַתּוֹרָה, וְאִם עֵבֵר הַמְלוּה עַל
אִסוּר זֶה וְגִבָּה אֶת הַרְבִּית, תְּלוּי דִּינוֹ בְּמַחְלוּקַת אֲבִי וּרְבָא
שְׁבִסּוּגִייתָנָה. וּבְרִבִּית אֲלֵעוֹר – וְנִחְלָקוּ בְּמִימֶרֶת רִבִּי אֲלֵעוֹר, דְּאָמִי
רַבִּי אֲלֵעוֹר, רִבִּית קוֹצְרָה שְׁגִבָּה הַמְלוּה מִהַלּוּה יוֹצֵאָה בְּרִבִּינִי,
שְׁבִית דִּין כּוֹפִים אֶת הַמְלוּה בַּעַל כְּרָחוּ לְהַחְזִירוֹ לַלּוּה.

כְּשֶׁם שֶׁאִסוּר לְגִרוּם צָעֵר לִיהוּדִי, כְּמוֹכִין צָרִיךְ לְהִיזְהֵר שְׁלֵא לִיטוֹל מִמֶּנּוּ הַנָּהָה וְתַעֲנוּג, אִפִּילוֹ בְּעֵינֵין גַּשְׁמִי.

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ו עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קעג תוספות רש"י

נרבה תעשה אותו – ואמרין לקמן (וב.) אלו קרשי ברכ הבית, ואיכא למשמע: אותו אתה מתפס לבדק הבית, ואי אתה מתפס תממין לבדק הבית. בלא תעשה – כדדרשין לקמן "וידבר ה' אל משה לאמר" – לא אמור. מתיבא דאיתרבו בעלי מומין למזבח – דקדשי בריעבד, איתרבו בו – דאז בההוא קרא כתיב "ולנדר לא ירצה", ואמרין לקמן (שם) אלו קרשי מזבח, וכתיב "לא ירצה",

דמשמע: רצוי – לא מרצה, דאז מקדש – קדשי. דאיתקש תממין לבדק הבית לבדק מומין למזבח, דהא מחד נפקי לאיסורא דלא מקדשי. הלכך איתקש נמי לענין מה שעשה עשו. כשעת הגזילה – צמר ועצים בעלמא. אבל הכלים והבגדים – קנה בשנינו, אלמא מהני. אשר גזל כעין שזל – יחזיר. ואבי – להכי לא איצטריך, דאנא ידענא דמהני, אלא להך דרשא, דהאי "אשר גזל" כתיב גבי שבועה שנשבע לשקר, וכתיב (ויקרא ד) "ויסוף חומש", וקא משמע לן דעל גזילה מוסיף חומש, אם נשבע לשקר והודה. ואינו מוסיף חומש על גזל אביו – אפילו נשבע עליו לשקר. מחזיר את הבר בלילה ב' – וגבי ממשכנו בעל כרחו קתני לה בבבא מציעא בפרק "המקבל" (קטא, ג). אלמא אהני, וקני. למשכנו יום. דהיינו מחרשה – קני בלילה, ובסות לילה – קני מלוח ביום, אלמא מהני. שאני התם דכתיב השב תשיבנו לו – מריבויא דקרא נפקא לן דמחזיר כמה פעמים. ולא משכחת לה אלא אלא הכי, דמחזיר כלי יום ביום ובלי לילה בלילה. ומחאבא נפקא דקני. ולאבי ריבויא דקרא לא משמע ליה, "והשב תשיבנו" איצטריך, דאי לא כתיב ביה – הוה אמינא: איבעי – ניהדר, איבעי – לא ניהדר. הכי גרסינן לישנא אחרינא. אמר לך רבא שאני התם – דכתיב: "עד בא השמש תשיבנו" דרשין ליה ב"המקבל" הכי: כל היום עד שיבא השמש – תשיבנו לזה, ובבוא השמש – תחזירו ממנו. מכאן לכסות יום שניתנה ליחבל בלילה. וכתיב קרא אחרינא: "השב תשיבנו בבוא השמש" – מכאן לכסות לילה שניתנה ליחבל ביום. ומחאבא נפקא לן דמהני. ואבי אמר לך: לאו לאשמועינן דמהני, אלא חד לכסות יום שחזירנו ביום, וחד לכסות לילה שחזירנו להחזירו בלילה. וזכרי, והאי "וצריכי" 28 איתפרש לן. ונראה לי דהכי הוא: דאי אשמעינן לכסות יום, כגון מחרשה – משום דחזויה דהוא, אבל כסות לילה – אימא לא. ואי כתיב כסות לילה – משום דמצטער, אבל כסות יום 44 אימא לא. מירוח – דאיקבע למעשר

ולתרומה. מעשר – תחילה, ואחר כך גותל (לה) פאה. תיובתא דאבי – דאמר מהני, דהא הא לא מהני. תעוב תעוב – תרי זמני כתיב "לעני ולגר תעווב אותם", חד ב"קדושים תחיו" וחד ב"אומר אל הבהנים", לאשמועינן מקרא ד"תעווב" יתירא, דאף על גב דאשתני בידו – לא קנייה. חייב בפרט ובעוללות ב' – ואף על גב דהפקר פטור מכל אלו, הפקר כי האי – חייב. דנפקא לן מ"תעווב" יתירא, דבכחלו כתיב "תעווב" יתירא. ופסור מן המעשר – דבמעשר לא כתיב "תעווב" יתירא. ולרביי האי הפקר אתא "תעווב", ולא לרביי שינוי. דהא בעלמא נמי לא מהני. והשתא דמשנינן כל הני שינויי – דאיכא דמהני ואיכא דלא מהני, ובכולהו מודו, אבי ורבא במאי פליגי?

אבק

מכאן ואילך. אבל רבי ישמעאל דאמר יפריש מן העיסה – אית ליה דשינוי במקומו עומד, דאי הוה סבירא ליה בעלמא דשינוי קונה – לא היה מפרשי מן העיסה, ואף על גב דכתיב "תעווב" יתירא, איצטריך שפיר להיכא דלא אשתני. אף על גב דבעלמא אי עביד מהני – הכא לא מהני, משום דכתיב "תעווב" יתירא. אבל רבא דאית ליה דאי עביד לא מהני – משום הכי קאמר חנא קמא דצריך להפריש פאה, אף על גב דערב א"ל תכלה, ואין צריך "תעווב" יתירא לתנא קמא להכי. מיהו היכא דאשתני – פטור, דשינוי קונה. ורבי ישמעאל סבר דבעלמא שינוי קונה, אבל הא לא קנה, דכתיב "תעווב" יתירא. המפקיר כרמו והשכים לבקר ובצור חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ופאה – פירש רשי: אף על גב דהפקר פטור מכל אלו, הפקר כי האי – חייב. ונפקא לן מ"תעווב" יתירא. ואומר רבינו יצחק: דחזויה תלי היכא דערב בגוף השדה, אבל היכא דערב זכר וזכר פירות – פטור מכולהו. והשתא דרשנו בן הני שינויי אבי ורבא במאי פליגי – ואם תאמר: נימא דפליגי בהכי, כגון אדם שנשבע שלא לגרש את אשתו, ואחר כך ערב וגירשה. דלאבי מהני, ולרבא לא מהני גירושין כיון דערבא אמירא דרחמנא ויש לומר: כיון שאין האיסור כמו "לא יוכל לשלחה" אלא שהוא בדה את האיסור – בכי האי גוונא לא אמר רבא דלא מהני. וקשיא לרבינו ברוך. אמאי לא קאמר דפליגי בהכי, כגון אם פדה בכור או מעשר או חרמים – לא מהני לכולי עלמא, כדמפרש סוגיא דלאבי לא לקי כיון דלא מהני, דהכי אמר אבי לעיל, דהיכא דלא מהני לא לקי, ולרבא לקי משום דערבא אמירא דרחמנא? צריך עיון.

משלמין בשעת הגזילה – דשינוי קנה. אלמא מהני, ותיובתא דרבא. מחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום ותיובתא דרבא – דאי לא מהני, לא היה תפסותו תפיסה, והיה לו להחזירם לבעלים מכל וכל. ואם תאמר: מנלן דהא מתניין במשכנו שלא ברשות איירי? דלמא במשכנו שלח בית דין קאמר, דמחזיר הכר בלילה והמחרשה ביום, דלא עבר, אבל היכא דערב – אימא לך דלא מהני? ויש לומר: דרך משנה מתייבא בפרק "המקבל" (בבא מציעא קטא, ג) "משכנו שלא ברשות". דהני לעיל מיניה: "המחלה חבירו – לא ימשכנו אלא בבית דין, ולא יכנס לביתו לטול משכנו, שנאמר: 'בחזון תעמוד'". היו לו שני כלים – נוטל אחד ונמנה אחד, מחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום", אלמא, אשלא ברשות קאי. שאני? התם דאמר קרא השב תשיב – ואם תאמר: דהא דאמר פרק "אלו מציעאות" בבא מציעא לא.ב, "השב תשיב" – אין לו [אלא] שמשכנו ברשות, שלא ברשות מניין? – תלמוד לומר "השב תשיב", מכל מקום. משמע דאי לא "השב תשיב", הוה אמינא דמשכנו שלא ברשות אינו צריך להשבה, והכא מוכח דרבא דהא "השב תשיב" הוה אמינא דלא מהני תפסתו, ואינו צריך להחזיר מכל וכל? וצריך לפרש לרבא דהי: אין לי אלא שמשכנו ברשות, דמחזיר ונוטלה. אבל משכנו שלא ברשות, מנין דחזרו ונוטלה, דמהניא תפסתו – תלמוד לומר "השב תשיב", מכל מקום. ולאבי הכי פירושו: אין לי אלא דצריך להחזיר כלל אלא שמשכנו ברשות, משכנו שלא ברשות מנין דצריך להחזיר לו כלל, כיון דעביד מהני, ולא מהדר? – תלמוד לומר "השב תשיב", מכל מקום. והכי נמי קאמר חבא, דלאבי אי לא דאמר דרמנא "השב תשיב" הוה אמינא: איסורא עבר, ואי בעי – מהדר, ואי בעי – לא מהדר. קמשמע לן. וקשה מהדאי דסוף פרק "המקבל" (בבא מציעא קטא, ג) דהווא ברא דחבל סכינא דאשכבתא מתכריה, אתא לקמיה דאבי. אמר ליה: וילי אהדר, משום דברים שעושין בהן אוכל נפש. וכיון דאית ליה לאבי דאי עבר מהני – אמאי קאמר ליה ולי אהדר? ויש לומר: דמירי שלא נתבחו דהווא גברא לעבור. ומהאי טעמא נמי קשיא אחרת, דחנן פרק "המקבל" (שם סטא, ג) תכל ריחיי רובכ – לוקה שתיים. וקשה: כיון דאית ליה לאבי דאית ליה תקנה בחורה, כדאמר גבי סכינא דאשכבתא וילי אהדר, אם כן אמאי לקי? לאו הניקח לעשה הוא? ולפי הא דפירשתי נחא, דהא דאמר אבי וילי אהדר – מירי בשלא נתבחו לעבור, והא דחנן

דלקי – במתכוין לעבור. ויש מתרצים: דהא דאמר דלקי מירי בשבאנב, דאית בידו להחזיר, ולא נהירא, שהרי בפרק בתרא דמכות (טז, ב) משמע דהיכא דגברא בר תשלומין הוא, לא מהני ביטול. אף מפרשי מן העיסה – ואין שינוי שם קונה. אמר אבי שאני התם דאמר קרא (עוב) תעווב ורבא אמר לך ב' – ואם תאמר: הכא משמע דלאבי איצטריך "תעווב" יתירא ולרבא לא איצטריך, ובריש "הגזול עצים" (בבא קמא צד, א) משמע איפכא. דאבי מוכח מהך מילתא דרבי ישמעאל דשינוי במקומו עומד, ורבא דחי ליה ואמר: שאני הכא דכתיב "תעווב" יתירא ויש לומר: דהכא אליבא דחנא קמא איירי. דלאבי דאמר אי עביד מהני, אי לא כתיב "תעווב" יתירא לא היה צריך להפריש פאה מיד שעבר א"ל תכלה. מיהו, לתנא קמא אי אשתני בידו ועשה ממנו עיסה – קנאה בשנינו ואינו צריך להפריש פאה

מכאן ואילך. אבל רבי ישמעאל דאמר יפריש מן העיסה – אית ליה דשינוי במקומו עומד, דאי הוה סבירא ליה בעלמא דשינוי קונה – לא היה מפרשי מן העיסה, ואף על גב דכתיב "תעווב" יתירא, איצטריך שפיר להיכא דלא אשתני. אף על גב דבעלמא אי עביד מהני – הכא לא מהני, משום דכתיב "תעווב" יתירא. אבל רבא דאית ליה דאי עביד לא מהני – משום הכי קאמר חנא קמא דצריך להפריש פאה, אף על גב דערב א"ל תכלה, ואין צריך "תעווב" יתירא לתנא קמא להכי. מיהו היכא דאשתני – פטור, דשינוי קונה. ורבי ישמעאל סבר דבעלמא שינוי קונה, אבל הא לא קנה, דכתיב "תעווב" יתירא. המפקיר כרמו והשכים לבקר ובצור חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ופאה – פירש רשי: אף על גב דהפקר פטור מכל אלו, הפקר כי האי – חייב. ונפקא לן מ"תעווב" יתירא. ואומר רבינו יצחק: דחזויה תלי היכא דערב בגוף השדה, אבל היכא דערב זכר וזכר פירות – פטור מכולהו. והשתא דרשנו בן הני שינויי אבי ורבא במאי פליגי – ואם תאמר: נימא דפליגי בהכי, כגון אדם שנשבע שלא לגרש את אשתו, ואחר כך ערב וגירשה. דלאבי מהני, ולרבא לא מהני גירושין כיון דערבא אמירא דרחמנא ויש לומר: כיון שאין האיסור כמו "לא יוכל לשלחה" אלא שהוא בדה את האיסור – בכי האי גוונא לא אמר רבא דלא מהני. וקשיא לרבינו ברוך. אמאי לא קאמר דפליגי בהכי, כגון אם פדה בכור או מעשר או חרמים – לא מהני לכולי עלמא, כדמפרש סוגיא דלאבי לא לקי כיון דלא מהני, דהכי אמר אבי לעיל, דהיכא דלא מהני לא לקי, ולרבא לקי משום דערבא אמירא דרחמנא? צריך עיון.

ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח – פירש רש"י ביזמא פרק "שני שעיר" (ט.ג.כ.)
דלא גרסין "פרת חטאת", שהרי בפרק בתרא דובחים (ק.ב.א.) תנן: פרת חטאת
ששרפה חוץ מגיחה, ושעיר המשתלח שהקריבו בחוץ – פטור, שנאמר "ואל פתח אהל
מועד לא הביאו" – כל שאינו ראוי לפתח אהל מועד, ופריך בגמרא עלה: ושעיר המשתלח
לא ראוי לפתח אהל מועד הוא? והתניא, ומייתי

הך ברייתא דהכא, ואי גרס בה "פרת חטאת", כי
הכי דפריך משעיר המשתלח, הכי נמי הוה מצי
למפירך מפרת חטאת, ואין התירוץ שייך אפרת
חטאת, ומשום הכי פירש רש"י דלא גרסין ליה.
וקשה על הא דמשני עלה דובחים (ק.ב.ג.) לא
קשיא, כאן קודם הגרלה כאן לאחר הגרלה. קודם
הגרלה הוה ראוי לפתח אהל מועד, ואפילו הכי
ממעט על קרא דאם הקריבו בחוץ פטור. ודע
תניא בהדיא ביזמא (ב.ב.ב.) דקודם הגרלה חייב
השוחטו בחוץ; ויש לומר: דלפי המסקנא דובחים
(שם) ניזא, דמסיק לא קשיא, כאן קודם ודוי כאן
לאחר ודוי. ולפי זה אפשר תרתיידי לאחרי הגרלה
אבל קודם הגרלה – אפשר דחייב השוחט בחוץ
כי הדיא דיומא. וקרא למח לי בגון שהומם
לאחרי הגרלה וחיללו על חבירו – והוא נמי בעל
מום. וקמשמע לן דהאי שחיללו לקי משום
דחקידשו בעל מום. ולהכי נקט "חילול", דאי לאו
דחיללו על בעל מום – ליכא מלקות ד"לא
מקדירש" על השני.

ומיד

סבר מפקינו רבית קצוצה בדיינין! דאמר אביי: הדין דמסיק בכתביה ארבע זוזי ברייתא,
ויחביה ליה למלוה בפנותיה גלימא דשני חמשא בארבעה, כי מפקינו מיניה – ארבעה מפקינו
מיניה, והאי זוזא – במתנה הוא דיתב ליה. ורבא אמר: חמשא מפקינו מיניה, מאי טעמא –
פולא בתורת ריביתא קאחי לידיה! אלא, כי קא מיפלגי אביי ורבא – בשינוי קונה. תנו רבנן:
"כל אשר בו מום לא תקריבו", מה תלמוד לומר? אם ב"לא תשחטו" – הרי כבר אמור למטה,
אלא מה תלמוד לומר "כל תקריבו" – כל תקדישו. מפאן אמרו: המקדיש בעלי מומין לגבי
מזבח, עובר משום חמשה שמוות: משום "כל תקריבו", ומשום "כל תקדישו", ומשום
"כל תזקרו", ומשום "כל תקטירו פולא", ומשום "כל תקטירו מקצתו". משום רבי יוסי ברבי
יהודה אמרו: אף קבלת הדם. אמר מר: "אם ב"לא תשחטו" – הרי אמור למטה. היכן אמור?
דתנאי: "עורת או שבור או חרוץ או יבלת... לא תקריבו" מה תלמוד לומר? אם "כל תקדישו"
הרי כבר אמור למעלה, אלא מה תלמוד לומר "כל תקריבו" – כל תשחטו". ואישה לא תתנו
מזבח – אלו אישים. אין לי אלא פולא, מקצתן מנין – תלמוד לומר: "מהם". וזרקת דמים מנין
– תלמוד לומר: "על המזבח". "לה" – לרבות שעיר המשתלח. – ו"לה" לרבות הוא? והתנאי:
אי "קרבו" – שומע אני אף קדשי בדם הבית שנקראו "קרבו", כענין שנאמר "ונקרב את קרבן
ה", תלמוד לומר: "ואל פתח אהל מועד" וגו' – הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו משום
שוחטו חוץ, שאין ראוי לפתח אהל מועד – אין חייבין עליו משום שוחטו חוץ. אוציא אני את
אלו, ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח, שהן ראויין לפתח אהל מועד – תלמוד לומר:
"לה" – מי שמייתידין לה, יצאו אלו שאין מיוחדין לה! אמר רבא: התם מעניינא דקרא, "ואל
פתח" – לרבות, "לה" – להוציא. הקא ד"אישה" – להוציא, "לה" – לרבות. טעמא דכתב
קרא "לה" – הוא דלא מייתי שעיר המשתלח, הא לא רבי קרא "לה" – הוה אמינא: שעיר
המשתלח בעל מום – שפיר דמי? מבדי, אין הגזל קבוע אלא בדבר הראוי! אמר רב יוסף:
הא מני – הנין המצרי היא, דאמר אפילו דם כפוס – מביא חבירו ומונוג ליה. נהי דשקמעת
ליה לחנן המצרי – דלא הוי דיהוי, דלא צריך הגרלה מי שמעמית ליה? דילמא מייתי ומגדיל!
אלא אמר רב יוסף: הא מני – רבי שמעון היא, דתנאי: מת אחד מהן – מביא חבירו בלא
הגרלה – דברי רבי שמעון. רבא אמר: לא נצרכא – בגון שהומם בו פיוס וחיללו על חבירו,

סלקא

אבך רבית – הבא על ידי מכר, כגון המוכר שדהו, ואמר: "אם מעבשיו אתה נותן לי" –
הרי היא לך באלף זוז, ואם לגורן – בשנים עשר מנה. וברבית קצוצה קמפלגי. אביי
דאמר מהני – כרבי יוחנן, ורבא כרבי אלעזר. דהבא ליכא קרא, לא הכי ולא הכי. התם
בכבדא פליגי – בתמיה קאמר, התם בקראי פליגי: כר' לחיים ניתן – כלומר שלא יודיע,
ולא להשכון. ואפילו לרבא מהני, דהא כתיב
קרא. כשינוי קונה – דאביי סבר: שינוי שינוי עשינה
ועבר על דעת המקום – קונה, בר מהכא
דכתיבי קראי. ולרבא: לא קני, אלא הובא
דכתיבי קראי. ולא איתפרש לן דליהוי מיד
ביניה, אלא תירוצי דהני היתבא, דמר אית
ליה. דמשום דמהני ולא מהני הוא, ומר אית
ליה. משום טעמא דקראי. ונראה בעיני דמצינו
למימור: "כשינוי קונה" – כגון גזול עציץ ועשאו
כלים, צמר ועשאו בגדים. דלכאפי: קנה, ואינו
משלם אלא עצים וצמר. ולרבא: לא קנה,
ומשלם הבגדים והכלים, וכי פרכין לעיל לרבא
מהא דקנה "הגזול עצים ועשאו כלים" כו' –
לא תימא: שאני התם דכתיב "אשר גזל", אלא
הכי תימא: אנא דאמרין כמאן דאמר שינוי לא
קני, דפלוגתא היא בבבא קמא דפרק "מורוד"
(ט.א.) וב"הגזול קמא" (שם צ.ד.) דאיכא למאן
דאמר שינוי קונה, ומפיק טעמא מ"אשר גזל" –
כעין שגול, ואיכא למאן דאמר שינוי לא קני,
וילף מ"וחשיב את הגזול" – מכל מקום. אם
כן מה תלמוד לומר "אשר גזל" – לומר שאינו
מוסיף חומש על גזל אביי. הכי גרסין: לישנא
אחרייא – "בכתי שינוי דשנין", ובין האי לישנא
ללישנא דשמיני לי "בשינוי קונה" ליכא מיד,
אלא זה ירושלמי וזה בבלי. תנו רבנן אם כל
תשחטו הרי כבר אמור למטה – שלא ישחטו
בעל מום למזבח, ולקמן מפרש לה. והקטרה נמי,
וזרקת דמו לקמן מפרש. אם כן מה תלמוד לומר
לא תקריבו – לא תקדשו. חמשה דקתני
לקמן וילף להו. המקדיש בעלי מומין – והקטירן
כולן לעולה. אלו אישים – הקטרת אימורין.
לרבות שעיר המשתלח – שהמקדשו בעל מום
לוקח משום "לא תקדשו". קרבן – בשחוט חוץ
כתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו'
דלקריבן קרבן לה". הכי גרסין: "אי קרבן שומע
אני, כו' ומחזיר אדלעיל בתורת חביתו דקתני
לעיל: יכול השוחט חולץ בפנים יתא חייב –
תלמוד לומר "קרבן", על הקרבן הוא חייב ואינו
חייב על החולץ. אי קרבן שומע אני? כו'. כלומר,
אי קרבן קא דרש – שומע אני אפילו השוחט
בדק הבית בחוץ יתא חייב כרת, שהרי הם נקראו
קרבן, כענין שנאמר "ונקרב את קרבן ה' וגו' כלי
זהב אצעדה וצמד", ודחינו למלאכת המשכן.
שאני ראוי לפתח אהל מועד – כגון קדשי בדק
הבית, שאינם ראויין לבא לפתח אהל מועד,
שהרי בעלי מומין הן, דאמרו לעיל: "המתפס
תמימין לבדק הבית – עובר בלא תעשה".
אוציא את אלו ולא אוציא את פרת המזאת
פרת אדומה, שאם שחטה בחוץ פטורה ממזבח
שלא על גבי מערכתה – שיתחייב כרת, וכן
שעיר המשתלח, אם שחטו בחוץ – יתחייב
כרת, שהרי תמימין הן, דבפרק כתיב (במדרב יט)
"אשר אין בה מום", ושעיר מרבין (ליה) לעיל
שלא ידא בו מום. יצאו אלו – אלמא, להוציא

שעיר הוא. התם – ד"אל פתח אהל מועד" מרבה כל התמימין הקדושין להתחייב עליהן בחוץ, "לה" – ו"אל פתח אהל מועד" – שפיר דמי – לאקדושה. הא אין הגזל – של שם קובע אלא בדבר הראוי לשם, דכי מייתי ומגדיל לא ידע אהי מינייהו
(שם בב) "ואשה לא תתנו מהם" וגו', ומשמע: העולה לאישים – חייב עליו מקדשו בעל מום משום "לא תקדשו", אבל שאינו עולה לאישים – לא, ואימעיט ליה שעיר, היחבך "לה"
להוציא למח ל? הא מעיטה מ"ואשה", אלא ודאי לרבות הוא. שפיר דמי – לאקדושה. הא אין הגזל – של שם קובע אלא בדבר הראוי לשם, דכי מייתי ומגדיל לא ידע אהי מינייהו
סליק גזל של שם, הלכך בעל כרחי תרתיידי בענין תמימין, וקרא למח לי. כגון שהומם – לאחר הגרלה, וחיללו על חבירו והוא בעל מום נמי. וקמשמע לן דהאי שחיללו לקי משום
דחקידשו בעל מום. ולהכי נקט "חילול", דאי לאו דחיללו על בעל מום – ליכא מלקות ד"לא תקדשו" על השני.

תמורה דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצה

אולם אֵכָךְ רַבִּית שֶׁהִיא רַבִּית שֶׁנַּעֲשֶׂתָה שְׁלֵא בַּחֲלוּאָה אֵלָא
בַּמְכִירָה, שְׁאִיסוּרָהּ הוּא רַק מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, אִינְהָ יוֹצֵאָה בְּדִינֵין
מִיַּד הַמוֹכֵר לֵאחֹר שִׁגְבָּאָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוּ רַבִּית קְצוּצָה
שְׁאִיסוּרָהּ מִן הַתּוֹרָה אִינְהָ יוֹצֵאָה בְּדִינֵין, וְסָבַר רַב אִשִּׁי, שֶׁנֶּחֱלַקוּ
אִמּוּרָאִים אֵלּוּ בַּמַּחְלֻקָּה אֲבִי וְרַבָּא, שְׂרָבִי אֲלַעְזָר סוֹבֵר כְּדִבְרֵי
רַבָּא, דְּכִל מִילְתָּא דְּאִמְר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אִי עֵבִיד לֹא מַהֲנִי;
וְעַל כֵּן אֵין מוֹעִילָה זְכוּיָתָה בְּרִבִּית, וְהִיא יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ בַּעַל
כְּרוּחַ. וְרַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר כְּדִבְרֵי אֲבִי דְּאִי עֵבִיד מַהֲנִי, וְעַל כֵּן אֵף
שְׁאִמְרָה תּוֹרָה שְׁלֹא לִגְבוּת אֶת הַרְבִּית, מְכַל מְקוֹם בְּדִיעֵבַד חִלָּה
זְכוּיָתָה, וְאֵין מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ בַּעַל כְּרוּחַ.

אָמַר לִיה רַב אַחַא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, וְכִי הָתָם בְּרִבִּית בְּסִבְרָא
פְּלִיגִי רַבִּי אֲלַעְזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן, וְהָלֹא הָתָם בְּקִרְיָא פְּלִיגִי – בְּדִרְשׁוֹת
הַכְּתוּבִים נֶחֱלַקוּ, דְּהִרִי אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מָאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן
הַסּוֹבֵר שְׂרִבִּית קְצוּצָה אִינְהָ יוֹצֵאת בְּדִינֵין, מִשּׁוּם דְּאָמַר קִרְיָא
בַּמְלוּה רַבִּית (יחזקאל יח יא) בְּשִׁשָּׁן נִתְּן וְהַרְבִּית לֵקֶת, וְחִי לֹא יִתְּחַן,
וְדִרְשׁ רַבִּי יוֹחָנָן מִכְּתוּב זֶה, שְׁאִיסוּר רִבִּית דּוּקָא לְחַיִּים נִיתָן, שְׁאֵם
עֵבֶר עָלֵיו נַעֲשֶׂה בְּכָךְ שְׁלֹא יִחִידָה, וְלֹא לְחַיִּים הִישָׁבֹן וְ–הַשְׁבִּיחַ נִיתָן.
אֵם כֵּן אֲפִילוּ לְשִׁיטָה רַבָּא הַסּוֹבֵר שֶׁבְּכָל אִיסוּרִים שְׁבִתוּרָה אִי
עֵבִיד לֹא מַהֲנִי, מְכַל מְקוֹם בְּרִבִּית הוּא מוֹדָה שְׁאִינָה יוֹצֵאת מִשּׁוּם
גִּילּוּי הַכְּתוּב.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁטּוֹת נוֹספּוֹת בַּמְקוּרֹו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן: רַב אֶהָא רַב
אֶמְרָא אָמַר, מִתְּקָא וְ–מִכְּתוּב זֶה דּוּרְשׁ רַבִּי יוֹחָנָן שְׂרִבִּית קְצוּצָה
אִינְהָ יוֹצֵאת בְּדִינֵין, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִיסוּר רִבִּית (ויקרא כה לו–לח) 'אֵל
תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית, וְרִאֲתָ מִלְּאֲחִידָךְ גּוֹ' אִנִּי ה' אֱלֹהֶיכֶם' וְגו',
וּמִשְׁמַע שֶׁרַק לְמוֹרָא נִתְּנִי לְאִיסוּר זֶה, שִׁישׁ לוֹ לְמַלּוּה בְּרִבִּית
לְהַתִּירָא מֶה, וְלֹא לְחַיִּים הִישָׁבֹן.

רַבָּא אָמַר, מְקוּרֹו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן הוּא מִתְּקָא, שֶׁנֶּאֱמַר בַּמְלוּה בְּרִבִּית
(יחזקאל שס) 'אֵת כָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵל עֲשֵׂה, מוֹת יוֹמָת דְּמִי בּוֹ' [וְהִנֵּה],
וְנֶאֱמַר קוֹרֵם לִכֵּן (שם יח י) 'וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיָּן שׁוֹפֵךְ דָּם', וְדוּרְשׁ רַבִּי
יוֹחָנָן מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר דְּמִי בּוֹ יִחִידָה' וְשׁוֹפֵךְ דָּם, שֶׁהוֹקְשׁוּ מִלּוֹי רִבִּית
לְשׁוֹפְכֵי דָּמִים, מֶה שׁוֹפְכֵי דָּמִים לֹא נִיתְּנָה לְהִישָׁבֹן וְ–לְתַשְׁבּוּמִים,
אֵף מִלּוֹי רִבִּית לֹא נִיתְּנָה לְהִישָׁבֹן, וְאֵין מוֹצִיאִים מִהֶם אֶת דְּמֵי
הַרְבִּית שִׁגְבוּ בְּאִיסוּר.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְקוּרֹו לְשִׁיטָה רַבִּי אֲלַעְזָר: וְאָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק,
מָאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי אֲלַעְזָר הַסּוֹבֵר שְׂרִבִּית קְצוּצָה יוֹצֵאת בְּדִינֵין,
מִשּׁוּם דְּאָמַר קִרְיָא בְּאִיסוּר רִבִּית (ויקרא כה לו) 'וְחִי אֲחִידָךְ עִמָּךְ', וְדוּרְשׁ
רַבִּי אֲלַעְזָר מִכְּתוּב זֶה, אֲחִידָךְ לִי כִי הִכִּי דְּנִיתִי עִמָּךְ – הִשָּׁב לוֹ אֶת
הַרְבִּית שֶׁנִּשְׁלַח מִמֶּנּוּ כְּדִי שִׁיבֹל לְחַיּוֹת עִמָּךְ. נִמְצָא שֶׁאֲפִילוּ
לְשִׁיטָה אֲבִי הַסּוֹבֵר שֶׁבְּכָל אִיסוּרִים שְׁבִתוּרָה אִי עֵבִיד מַהֲנִי, מְכַל
מְקוֹם גִּילָה הַכְּתוּב בְּרִבִּית קְצוּצָה שֶׁהִיא יוֹצֵאת בְּדִינֵין.

שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: מֵאֲחֹר שֶׁהִתְבָּאֵר שְׁאֵין לוֹמַר שֶׁהִנֵּפֶקָא מִינָהּ בֵּין
אֲבִי לְרַבָּא הִיא בְּרִבִּית קְצוּצָה, וְאֵלָּא בְּמָאִי קְסִיפְלִי אֲבִי וְרַבָּא,
וּמֵהִי הִנֵּפֶקָא מִינָהּ בִּינֵיהֶם לְהַלְכָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲבִי וְרַבָּא
חֹלְקִים בְּשִׁנְיֵי קוֹנָה, כְּלוֹמַר הֵאֵם כִּי הַמִּשְׁנָה מֵרִצּוֹן הַתּוֹרָה וְעוֹבֵר
עָלֶיהָ, הֵאֵם מִצַּד הַסְּבָרָא יֵשׁ לוֹ לְהוֹעִיל אִי לֹא. וְאֵכָן לְמַעֲשָׂה אֵין
נִפְקָא מִינָהּ לְהַלְכָה בִּינֵיהֶם, שְׁכֵן שִׁנְיֵי גִילּוּי הַכְּתוּב בְּכָל אִיסוּר
וְאִיסוּר לִכְאֵן אוֹ לִכְאֵן כַּמְבוּאֵר בְּסוּגִייתָנּוּ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה תִּירוּץ זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֲרָת: לִישְׁנָא אַחֲרִינָא, אֲבִי וְרַבָּא
נֶחֱלַקוּ בְּהֵי שִׁנְיֵי דְּשִׁנְיֵין – בְּכָל אוֹתָם תִּירוּצִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ
בְּסוּגִייתָנּוּ. שְׁלִפִי אֲבִי נִצְרִיכוֹת כָּל אוֹתָן דְּרִשׁוֹת שֶׁנִּדְרְשׁוּ בְּכָל
הַמְקוּמוֹת שֶׁמִּצְוָנוּ בָּהֶם שֶׁמַּעֲשָׂה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאִיסוּר אִינוּ מוֹעִיל, אֲבֵל
בְּכָל הַמְקוּמוֹת שֶׁמִּצְוָנוּ בָּהֶם שֶׁהוּא מוֹעִיל, אֵין צוּרָךְ בְּכָל אוֹתָן
דְּרִשׁוֹת שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל. וְאִילוּ לְרַבָּא הוּא לְחִיפָה, בַּמְקוּמוֹת שֶׁמִּצְוָנוּ
שְׁאִינוּ מוֹעִיל אֵין צָרִיךְ לְדַרְשָׁה, וְאִילוּ בַּמְקוּמוֹת שֶׁהוּא מוֹעִיל אֵין
זֶה אֵלָא מִשּׁוּם דְּרִשָּׁה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה שׁוּב אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב אִשִּׁי, וְדוּחָהּ אוֹתוֹ מִטַּעַם
אַחֵר: לִישְׁנָא אַחֲרִינָא, הִנֵּפֶקָא מִינָהּ בֵּין אֲבִי לְרַבָּא הִיא בְּרִבִּית
קְצוּצָה, שְׁלֵאֲנִי לֹא מְהִירָה וְ–אֵין חוֹרְתוֹת הַרְבִּית, לְרַבָּא מְהִירָה

הַרְבִּית. דּוּחָהּ הַגְּמָרָא: וְהָא אֲבִי נִמִּי כְּבֵר דְּמַפְקֵין וְ–שְׁמוּצִיאִים
רִבִּית קְצוּצָה בְּדִינֵין. דְּהִרִי אָמַר אֲבִי, הִרִין דְּמַסִּיק בְּתַבְרִיָּה וְ–מִי
שֶׁנּוֹשֶׂה בַּחֲבִירוֹ אֲרַבְּעָ (מָאָה) זְוִי בְּרִיבִיתָא, וְיִתְּחִיבָה לִיָּה לְמַלּוּה
בְּתוֹתִיָּה גְּלִיפָא דְּשׁוֹי מַעֲשָׂא בְּאִרְבַּעָה – נִתְּנָן הִלּוּהּ בַּחֲנוּתוֹ לְמַלּוּה
גְּלִימָה שֶׁשׁוּד חֲמִשָּׁה זֶה בְּפִירְעוֹן חוֹב הַרְבִּית שְׁאִינוּ אֵלָא אַרְבַּעָה
זֶה, כִּי מַפְקֵין מִינָהּ ד' מַפְקֵין מִינָהּ, וְהָא זְוִי בְּתַתְּנָה הוּא דִּיהָב
לִיָּה – כְּשֶׁמוּצִיאִים מִיַּד הַמְלוּה רִבִּית זֶה שְׁטַל בְּאִיסוּר, מוֹצִיאִים
מִמֶּנּוּ רַק אַרְבַּעָה זֶה. וְאֵף שֶׁנָּתַן לוֹ שׁוּד חֲמִשָּׁה זֶה, אֵין מוֹצִיאִים
מִמֶּנּוּ אֶת הַזֶּה חֲמִישִׁי, שְׁכֵן זֶה נָתַן לוֹ בְּמַתְנָה וְלֹא לְתַשְׁלוּם
הַרְבִּית, שֶׁהִרִי לֹא תִתְּחִיב לוֹ אֵלָא אַרְבַּעָה. וְרַבָּא אָמַר, מַעֲשָׂא
מַפְקֵין מִינָהּ – אֶת כָּל חֲמִשָּׁת הַזְּוִיִּים מוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ. מָאִי מַעֲשָׂא
שֶׁל רַבָּא. מִשּׁוּם שֶׁהִגְלִימָה בּוֹלָה בְּתוֹרַת רִבִּיתָא קָאֲתִי לִידֵיהּ –
בֹּאָה לִידוֹ. הִרִי לֵנוּ כִי בֵּין לְאֲבִי וּבֵין לְרַבָּא הַרְבִּית יוֹצֵאת בְּדִינֵין.
מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֵלָּא כִי קָא מִפְּלִגִי אֲבִי וְרַבָּא, בְּשִׁנְיֵי קוֹנָה נֶחֱלַקוּ,
כַּמְבוּאֵר לְעִיל.

תִּנְגּוּ רַבִּנָּן, מֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כב ג) 'כָּל אִשָּׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ, מֶה
תִּלְמֹוד לּוֹמַר, הֵלֵא אֵם בֹּא לְאִסוּר בַּעַל מוֹם בְּלֹא תִשְׁחַטּוּ אוֹתוֹ
לְקַרְבָּן, חֲרִי כְּבֵר אָמַר אִיסוּר זֶה לְמַעַן בְּהַמְשִׁךְ הַפֶּרֶשָׁה, כִּפִּי
שִׁיבּוּאֵר לְחֹלֶן. אֵלָּא מֶה תִּלְמֹוד לּוֹמַר 'כָּל תִּקְרִיבוּ, כָּל תִּקְרִישׁוּ,
שְׁאִסוּר לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ. מִכָּאֵן אָמַר, הַמְקַדִּישׁ בְּעָלִי
מוֹמִין לְנִפְיָה מוֹנֵחַ וְעֵשָׂה בָּהֶם אֶת כָּל עֲבוֹדוֹת הַקְּרִבּוֹת, עוֹבֵר מִשּׁוּם
חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת וְ–לֵאיוּן. מִשּׁוּם 'כָּל תִּקְדִּישׁוּ, וּמִשּׁוּם 'כָּל תִּשְׁחַטּוּ,
וּמִשּׁוּם 'כָּל תִּזְרֹק אוֹ דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ, וּמִשּׁוּם 'כָּל תִּקְרִיבוּ אֶת בּוֹלָה
עַל הַמִּזְבֵּחַ, וּמִשּׁוּם 'כָּל תִּקְרִיבוּ אֶת מִקְדָּתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ. מִשּׁוּם רַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, עוֹבֵר אֵף עַל קְבֻלַּת הָדָם.

הַגְּמָרָא מְפַרֶשֶׁת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אָמַר מַר, מֶה תִּלְמֹוד לּוֹמַר
'כָּל תִּקְרִיבוּ' אֵם כּוֹנוֹת הַכְּתוּב הִיא לְכָל תִּשְׁחַטּוּ בַּעַל מוֹם לְשֵׁם
קָרְבָן, חֲרִי כְּבֵר אָמַר אִיסוּר זֶה לְמַעַן. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: הִיכֵן הוּא
אָמַר. וּמְשִׁיבָה: בְּהַמְשִׁךְ הַפֶּרֶשָׁה כְּבֵר נֶאֱמַר אִיסוּר זֶה. כְּתוּבָתָא –
כִּמּוֹ שֶׁשִּׁנְיֵי בְּבִרְיָתָא אַחֲרָת, נֶאֱמַר בְּבַעֲלֵי מוֹם (שם כב כב), 'עֲנִיָּתָ
אוֹ שְׁבוֹר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִפְלָת אוֹ גֵּרָב אוֹ יִפְלָת לֹא תִקְרִיבוּ אֶלָּה לַה',
וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנֵה מִקֶּהָ עַל הַמִּזְבֵּחַ לַה'. מֶה תִּלְמֹוד לּוֹמַר 'לֹא
תִקְרִיבוּ, הִרִי אֵם כּוֹנוֹת הַכְּתוּב הִיא לְכָל תִּקְדִּישׁוּ, חֲרִי כְּבֵר אָמַר
לְמַעַן' 'כָּל אִשָּׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ, וּפִירְשׁוּנוֹ לְעִיל שְׁכוֹנוֹת כְּתוּב
זֶה הִיא לְאִיסוּר אֶת הַקְּדִשׁוֹת. אֵלָּא מֶה תִּלְמֹוד לּוֹמַר 'כָּל תִּקְרִיבוּ'
שֶׁנֶּאֱמַר כֹּאן, כָּל תִּשְׁחַטּוּ, שְׁאִסוּר לְשַׁחֹט בַּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ. וּמֵה
שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַמְשִׁךְ הַכְּתוּב 'וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנֵה מִקֶּהָ, אֵלּוּ אִשִּׁים, שְׁאִסוּר
לְהַקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוֹם עַל אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵין לִי אֵלָּא שְׁאִסוּר לְהַקְדִּישׁ
אֶת בּוֹלָה כַּמַּעֲשָׂה עוֹלָה שְׁכוֹלָה כְּלִיל, וְאוֹלָם מִקְדָּתוֹ מִנֵּין לֵנוּ
שֶׁהוּא אִסוּר בַּהַקְטָרָה, תִּלְמֹוד לּוֹמַר 'מִקֶּהָ, שְׁאִסוּר לְהַקְדִּישׁ אֲפִילוּ
אֶת מִקְדָּתוֹ. וְיִרְקַת דָּמִים שֶׁל בַּעַל מוֹם מִנֵּין לֵנוּ שֶׁהִיא אִסוּרָה,
תִּלְמֹוד לּוֹמַר 'עַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁאִסוּר לְזָרוֹק אֶת דָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ. וּמֵה
שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוֹף הַכְּתוּב 'לֹא' בֹּא לְרִבִּית שְׁעִיר תִּשְׁחַטּוּ, שְׁאֲפִילוּ
שֶׁלֹא נִיתָן מִמֶּנּוּ כְּלוֹם עַל הַמִּזְבֵּחַ, מְכַל מְקוֹם אֵם הַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם
לְשֵׁם שְׁעִיר זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם 'כָּל תִּקְדִּישׁוּ'.

הַגְּמָרָא דִּנֵּה בְּדִבְרֵי הַבְּרִייתָא הַמְרַבָּה שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִלֵּה',
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי לֹא לְרִבִּית הוּא, וְהַתְּנִיָּא, מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִיסוּר
שְׁחִיטָה קְדָשִׁים מִחוּץ לְעֹזָרָה (שם יז ד–ה) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
אִשָּׁר יִשְׁחַט שׁוֹר וְגו' וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִבְיֹאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָן
לַה', אִי 'קָרְבָן' שׁוֹמֵעַ אִנִּי שְׁאֵף בְּקִדְשִׁי בְּרִבִּית עוֹבְרִים עַל
אִיסוּר שְׁחִיטָה חוּץ, שְׁהִרִי גַם הֵם נִקְרְאוּ 'קָרְבָן', בְּעִנְיַן שְׁנֵאֲמַר
בְּשִׁלָּל מַלְחָמַת מִדִּין (בְּמִדְבָּר לא ג), שְׁמָרוּ שְׂרִי הַצֵּבֶא לְמִשָּׁה, וְנִקְרַב
אֶת קָרְבָן ה' אִישׁ אִשָּׁר מִצָּא כָּלִי זָבָה אֶצְעָדָה וְקָמִיד' וְגו'. תִּלְמֹוד
לּוֹמַר בְּאִיסוּר שְׁחִיטָה חוּץ, 'וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגו' לֹא תִבְיֹאוּ,
דּוּקָא דְּבֵר הָרָאוּי לְהִבְיֹאוּ לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְלִהַקְרִיבוּ שֵׁם תִּיבִין
עָלֵיו מִשּׁוּם שׁוֹחֲטִי חוּץ, אֲבֵל דְּבֵר שְׁאֵין רָאוּי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵין
תִּיבִין עָלֵיו מִשּׁוּם שׁוֹחֲטִי חוּץ, וְאֵף בַּהֲמוֹת שֶׁהוֹקְדִישׁוּ לְבִדּוֹק הִבִּית
אֵין רָאוּיֹת לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהִרִי הַתְּבָאֵר לְעִיל (ע"א) שְׁאִסוּר

מקבליים מהם, ושוב אין מיותר כתוב זה לאסור אף קבלת דם של
בעלי מום.
הגמרא חוזרת לרדן בעיקר דברי הברייטא: **מְתַקֵּף לָהּ רִישׁ לְקִישׁ**,
מניין לה לברייטא שאסור להקדיש שום בעל מום, **שֶׁמָּא לֹא שְׁנִינוּ**
אסור זה אִלָּא בַּמְקִדִּישׁ בַּעַל חֵי שְׁנוּל דָּם שֶׁאֵחָר כִּךְ נַעֲשֶׂה בַּעַל
מום, וְדוּקָא בְּאֹפֶן הוּא עוֹלֵב, מִשּׁוּם שֶׁמִּתְכוּיִן בְּאִמְתָּה לְהַקְדִּישׁוֹ
לְקִרְבָּן, וְסוֹבֵר שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁמִּתְחִילֹת הִיָּה תֵמִים עֲרִיץ אֲפֹשֶׁר
לְהַקְדִּישׁוֹ וּלְהַקְרִיבוֹ. דָּאִי וְ-אֲבָל אִם הַקְדִּישׁ בַּעַל חֵי שְׁהוּא בַּעַל
מום **מַעֲקָרָא** וְ-מִתְחִילֹת לִידְתּוֹ לֹא יַעֲבֹר מִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִדִּישׁוּ',
שְׁהִי דִּיקְלָא וְ-כַעַץ דְּקַל) **בַּעֲלָמָא הוּא**, וּמַעֲוֵלִם לֹא נִרְאָה לְמִזְבֵּחַ,
וּמִסְתַּבֵּר שֶׁמַּעֲוֵלִם לֹא עָלָה בְּדַעְתּוֹ לְהַקְרִיבוֹ לְמִזְבֵּחַ, וְלֹא הִתְכוּיִן
אֵלָּא לְהַקְדִּישׁוֹ לְדַמְיוֹ וּלְמוֹכְרוֹ וּלְהַבִּיא מִהַדְמִים קִרְבָּן אַחֵר.
מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: **אִמֵּר לִיה רַבִּי חֲיִיאָ בְּרִי יוֹסֵף לְרִישׁ לְקִישׁ**, הֲלֹא מוֹם
שֶׁל 'שְׁרוּעִ' וְ'קָלוּט' בְּתֵיב בְּפִשְׁטָה בֵּין שֵׁאֵר הַמּוֹמִים שֶׁנֶּאֱסָרוּ, וְהֵנִי
בַּעֲלֵי מוֹמִין **מַעֲקָרָא** נִינְהוּ, וְעַם כֵּל זֶה אִסְרָה הַתּוֹרָה לְהַקְדִּישׁ
לְמִזְבֵּחַ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: **אִמֵּר לִיה רִישׁ לְקִישׁ** לְרַבִּי חֲיִיאָ בְּרִי יוֹסֵף, **שֶׁמָּא לֹא**
שְׁנִינוּ בְּכַתּוּב שֶׁאֵסוּר לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם **אִלָּא בְּאֹפֶן** שֶׁנֶּקְדִּישׁוֹ עַל
יְדֵי תְּמוּנָה, שֶׁמִּמֵּי בַּהֲמַת קִרְבָּן עַל בַּהֲמַת חוֹלִין בַּעֲלַת מוֹם,
וְדוּקָא בְּאֹפֶן זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִדִּישׁוּ', מִשּׁוּם דְּתָנִן בְּמִשְׁנָה
הַלֵּל (סוֹט) 'חֲסִירָא בְּבַהֲמַת תְּמוּנָה יוֹתֵר אֲפֹשֶׁר בְּבַהֲמַת נֶכֶד עֲצֻמָּה,
שֶׁכֵּן יִרְדָּשָׁה עַל תְּמוּנָה חֲלָה עֲלֶיהָ אִפִּילוּ עַל בַּעַל מוֹם קָבֹעַ. מֵה'
שֶׁאֵין בַּבְּהֵדָּה סֹתֵם שְׁאִינוּ חָל עַל בַּעֲלַת מוֹם אִינוּ מִתְקַדְּשִׁים אֵלָּא
בְּקִדּוּשַׁת דְּמִים בִּלְבַד, וְעַל כֵּן הַמְקִדִּישׁ אִינוּ עוֹבֵר מִשּׁוּם שֶׁאֵין חָל
הַקְדִּישׁ כָּלָל, וְאִינוּ אֵלָּא בַּמְקִדִּישׁ עַץ בַּעֲלָמָא.
מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: **אִמֵּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן** לְרִישׁ לְקִישׁ, וְכִי **לֹא שְׁמִיעִי לָךְ**
הָא דְאִמֵּר רַבִּי יוֹנָי, בְּתַכְּוָנָה נִמְנֹו וְנִמְרֹו, הַמְקִדִּישׁ בַּעַל מוֹם לֹנִי
מִזְבֵּחַ עוֹלֵב מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שְׁמוֹת, וְאִי כְּדַבְרִיךְ שֶׁהִכְתוּב מִדְּבַר
הַמִּזְבֵּיחַ, נִמִּי שְׁהִי חוֹיִין - הֲלֹא יִתְכַּן לְעוֹבֵר בְּמַעֲשֶׂה זֶה גַּם עַל
שֵׁשֶׁת לֵאדִי, דְּהִי **אִיכָא נִמִּי לֹא תְּמַיְרָה**.
שָׁאֵלוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לִקְישׁ: **אִלָּא מָאי תֵּאֵמַר**, שֶׁהִכְתוּב מִדְּבַר **בַּעֲלָל**
מוֹם מַעֲקָרָא, שֶׁהַמְקִדִּישׁ עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוּם 'בֵּל תְּקִדִּישׁוּ', הֲלֹא דָּבָר
זֶה אִינוּ מוֹבֵן סְבִיבָרָא. **אִמָּאי לָךְ**, הֲלֹא בַּעַל מוֹם מִתְחִילֹת בְּרִייתוֹ
כִּידִיקְלָא וְ-כַעַץ דְּקַל) **בַּעֲלָמָא הוּא**, וּבּוֹדָאי אֵין כּוֹנוֹנָה לְהַקְרִיבוֹ
בְּעֲצֻמָּא אֵלָּא אֵת דְּמִי, וּמַדּוּעִי שֶׁ אִיסוּר דְּבַדְּרָא.
מִשִּׁבְיָה הַגְּמָרָא: **אִמֵּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן**, הַמְקִדִּישׁ דִּיקְלָא לְמִזְבֵּחַ **לֹא**
וְיִלָּא מִיִּלְתָּא - אֵין דְּבַר מִשּׁוּם זְלוּל בְּמִזְבֵּחַ שֶׁכֵּן מִין עֲצִים הוּא,
וְאִין זְלוּל בְּכַך שֶׁמִּקְדִּישׁ לְדַמְיוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין בְּמִינוֹ דְּבַר הָרָאִי
לְמִזְבֵּחַ. אֲבָל הַמְקִדִּישׁ בַּעַל מוֹם **מַעֲקָרָא** שְׁהוּא מִמִּין בַּהֲמָה
שֶׁמִּבְּאִיִּים מִמֶּנּוּ לְמִזְבֵּחַ, אִפִּילוּ אִם אִינוּ מְכוּיִן אֵלָּא לְהַקְדִּישׁוֹ לְדַמְיוֹ,
וְיִלָּא מִיִּלְתָּא - זְלוּל בְּמִזְבֵּחַ הוּא. מִכּוּיִן דְּשִׁכְבִּי וְ-שִׁמְנִיחָן אֵת הַתְּמִים
הָרָאִי לְמִזְבֵּחַ, וְ**אִמֵּרָא בַּעֲלֵי מוֹמִין**, וּמִשּׁוּם כֵּן מִיִּתִּיב מַלְקוֹת.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֵת תְּשׁוּבַת רַבִּי יוֹחָנָן בִּלְשׁוֹן אַחֲרָת: **לִישְׁנָא**
אִתְרַנֵּינָא, **אִמֵּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן**, **אִפִּילוּ דְּבַר** שְׁאִינוּ מְכוּיִן אֵלָּא
לְהַקְדִּישׁוֹ לְדַמְיוֹ, מִכָּל מְקוֹם כִּי**וֹא מִיִּלְתָּא** - דְּבַר בְּזוּי הוּא לְהַקְדִּישׁ
בַּעַל מוֹם לְצוֹרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ. אֵלָּא דִּיקְלָא **לִיכָא בְּמִינוֹ** דְּבַר הָרָאִי
לְמִזְבֵּחַ, וְעַל כֵּן אֵין בַּהֲקִדְשׁוֹ מִשּׁוּם בִּיּוּן הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא לָךְ, **לִאֲפִינֵי</**

דסִלְקָא דַּעֲתָה אֲמִינָא, שְׁבִשְׁלָמָא אִם נָפַל הַמוֹם מֵעֶקְרָא קוֹדֵם
הַגּוֹרֵל שְׂאֵי אִפְשָׁר לַהֲגַרִּיל עֲלֵיו, שְׁהָרִי לֹא יִדְעִינָן אִי הָאֵי שְׁעִיר
מִיֶּקֶבֶץ – וְקִבְעוּ לָשֵׁם אוּלְעֻזְאוֹל, אֲבָל הָכָא כִּשְׁנַפֵּל בּוּ מוֹם לֵאחֹר
הַגּוֹרֵל, בִּינָן דְּכַבֵּר אֲיִנְבָּר – וְנִיכְרִי שְׁהַשְׁנִי הוּא לָשֵׁם אִין הַשְׁעִיר
לְעֻזְאוֹל נִפְסַל בְּמוֹם, וְלֹא לֶקְרִי עַל מָה שֶׁשִּׁמְחָלְלוּ עַל בַּעַל מוֹם אַחֵר
וּמִקְדִּישׁוֹ תַּחְתִּין. קָא מְשַׁמְעֵי לֵי יִתּוֹר לֹהֵר שְׁבַעַל מוֹם פְּסוּל גַּם
לְעֻזְאוֹל, וְאִם חִלְּלוּ עַל בַּעַל מוֹם אַחֵר לֹקֵה מִשְׁמוֹ בְּלִי תַקְדִּישׁוֹ.
הַגִּמְרָא מְבַאֲרַת אֶת מִקְוֵר דְּבִרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה: אֲמַר מָר,
מִשְׁמוֹם רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אִמְרוּ, שְׂאָף עַל קְבֻלַּת הָדֵם שֶׁל בַּעַל
מוֹם עוֹבְרִים מִשְׁמוֹ בְּלִי תַקְדִּישׁוֹ. מִפְּרִשְׁתָּהּ הַגִּמְרָא: מָאִי מְעַמָּא דְּרַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה הָאִסוּר גַּם אֶת קְבֻלַּת דְּמוֹ, מִשְׁמוֹם דְּאֲמַר קִרָּא ^{(וִיקְרָא}
כִּבְדִּי) 'מְעַוְדָה וְנִתְּנוֹת וְנִתְּנוֹת וְנִתְּנוֹת' לֹא תַקְדִּישׁוּ לָהּ, וְהַחֲקִרְבָּה
שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּכַתוּב זֶה, זֶה הִיא קְבֻלַּת הָדֵם שֶׁל בַּעַל מוֹם שְׂאָמֵר עֲלֶיהָ
רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שְׁהִיא אִסוּרָה.
שְׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא: וְלִתְנָא קָמָא שְׂאִינוּ אוֹסֵר אֶת קְבֻלַּת הָדֵם, הָאֵי לֹא
תַקְדִּישׁוּ לָמָּה לִי. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מִיֶּקֶץ לִי לֵאסוּר וְיִרְקָה דְּמִים
שֶׁל בַּעַל מוֹם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאֵי נִפְקָא לִי לֵאסוּר וְיִרְקָה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר (שֶׁם כִּב
כִּב) 'לֹא תִתְּנוּ מִדָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ', כִּמְבוּאָר בְּבִרְיָאָה לְעִיל ^(הֵא). מִתְרַצַּת
הַגִּמְרָא: אוֹרְחִיתָּ דְּקִרָּא דְּמִשְׁתַּעֲיָי הֵכִי – כִּךְ הִיא דְּרַכּוֹ שֶׁל הַכְּתוּב
לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן זֶה, וְהַכּוּנָה הִיא לֵאסוּר הַקְּטָרֵת בַּעַל מוֹם בֶּאֱשׁ שֶׁעַל
הַמִּזְבֵּחַ, וְאִין בִּכְךָ שׁוֹם יִתּוֹר לְשׁוֹן שִׁישׁ לְדִרְשׁוֹ.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְאִין דּוֹרֵשׁ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מִכְּתוּב זֶה אִיסוּר
וְיִרְקָה, הָרִי לְשִׁיתּוֹ נִמִּי יֵשׁ לּוֹמֵר אוֹרְחִיתָּ דְּקִרָּא הוּא וְאִין זֶה יִתּוֹר.
מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אִין הֵכִי נִמִּי, גַּם הוּא אִינוּ דּוֹרֵשׁ וְיִרְקָה מִ'עַל
הַמִּזְבֵּחַ' אֲלֵא מִ'לֵּא תַקְדִּישׁוּ', אֲלֵא קְבֻלַּת הָדֵם מִנָּא לִי שְׁהִיא
אִסוּרָה, נִפְקָא לִי מָהָא – דּוֹרֵשׁ הוּא אִיסוּר זֶה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר (שֶׁם
כִּב כִּח) 'וְיָמִיד בֶּן נֹכַח רַבִּי יְהוּדָה אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֱלֹהִים, כִּי
מִשְׁתַּעֲיָי בָּהֶם מוֹם בָּס' ^(שֶׁם כִּב כִּח). וְהָרִי תוֹבֵה זֶה מִיּוֹתֵר, שֶׁכֵּן כִּבֵּר
נֶאֱמָר פְּסוּל מוֹם בְּכַתוּב הַקּוֹדֵם, אֲלֵא זֶה הִיא קְבֻלַּת הָדֵם שֶׁל בַּעַל
מוֹם שְׂאָמֵר עֲלֶיהָ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שְׁהִיא אִסוּרָה.
שְׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא: וְלִתְנָא קָמָא שְׂאִינוּ אוֹסֵר קְבֻלַּת דֵּם בְּעִלֵי מוֹמִים,
הָאֵי לֹא תַקְדִּישׁוּ, שֶׁנֶּאֱמָר בֶּן נֹכַח לָמָּה לִי. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מִיֶּקֶץ
לִי לֵאסוּר וְיִרְקָה קִרָּא אַחֵר, דְּסִלְקָא דַּעֲתָה אֲמִינָא, הוּאִיל וְלֹא נִגְמָו
בִּנְיָ נִחַ שְׁלֵא לְהַקְרִיב בְּבִמּוֹת שְׁלֵחָם אֲלֵא עַל מַחוּסַר אֲבָרִים וְלֹא
נֶאֱסָרוּ בַּעַל מוֹם, הִיָּה מִקּוֹם לּוֹמֵר דְּלֹא שְׂנֵא בְּמִזְבֵּחַ דִּירְהוּ ^(שְׁלֵחָם)
בְּבִמּוֹת יְחִידִי וְלֹא שְׂנֵא בְּמִזְבֵּחַ דִּירְהוּ ^(וְלֵא) – וְיֵשׁ לְדִרְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר רַק
מִבְּחוּסֵר אֲבָר לֹא בַּעַל מוֹם. קָא מְשַׁמְעֵי אִין הַכְּתוּב שְׂרִיף מְבֻחָבוֹת
שְׁלֵחָם הוֹתֵר לָהֶם לְהַקְרִיב בַּעַל מוֹם שְׂאִינוּ מַחוּסֵר אֲבָר, וְלֹא
בְּמִקְדָּשׁ.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה לְשׁוֹן אַחֶרֶת בְּבִיאור מַחְלּוּקַת זֶה: לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא,
רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, אֵף עַל קְבֻלַּת הָדֵם, מָאִי מְעַמָּא, מִשְׁמוֹם
תַּקְדִּישׁ 'מְעַוְדָה וְנִתְּנוֹת וְנִתְּנוֹת' לֹא תַקְדִּישׁוּ, זֶה קְבֻלַּת הָדֵם, וְאִיסוּר וְיִרְקָה
בַּעַל מוֹם נִפְקָא לִי מִ'עַל הַמִּזְבֵּחַ', כִּמְבוּאָר לְעִיל.
שְׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא: לִיהִבְנֵי נִמִּי תִפְסִיחַ לָהּ ^(וְיֵשׁ לְדִרְשׁוֹ) אִיסוּר וְיִרְקָה
מִן 'עַל הַמִּזְבֵּחַ', וּמִדּוֹעַ אֵינֶם דּו

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצו רש"י תוספות

ומיר בן נבר לא תקריבו את אלה – ואם תאמר: למה לי "איש איש" לרבות בני נשורדין נדרים ונדרות כישראל (חולין יג.) תיפוק ליה מהאי קרא. דמדקאמר "לא תקריבו את אלה" משמע: אלה אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב תמימים! אבל איפכא ליכא למיבעיא "מיד בן נבר" למה לי תיפוק ליה "מיאיש איש" – דהא איצטריך "בן נבר" להאי דרשא דהכא, לא שנא במזבח וידהו ולא שנא

במזבח יידן (לא אמרין), אלא "איש איש" למה לי? ותריך רבינו משנשך בר אבדור: דאיצטריך לך פלוגתא דרבי ורבי חנניאל ורבי עקיבא בפרק "אלו מנחות" (מנחות עג.) מה תלמוד לומר "לעולה" – פרט למזירות, רבי עקיבא אמר: **אלא** בתם ונעשה בעל מום – דאיכא למימר: הואיל מעיקרא חם הוה, סבר "אף על פי שנפל בו מום אקדישו ואקריבנו". ובין דלהקריב, מציתו ולמימר) דאסוקי אדעתיה דאקדישניו – לילקי. אבל בבעל מום מעיקר, ממעי אמו – דיקלא בעלמא הוא, ואיכא למימר דלא אסוקי אדעתיה דחוי לאקריביה. לשון רש"י. וקשה להרב רבינו מר: היכי מציתו למימר דלא אסוקי אדעתיה לאקריב? והלא הוה רבי "לא תקריב בעל מום למזבח". דהא קבל עליו התראה, ואמר "על מנת כן אני עושה", דבלאו הכי לא לקו לכן נראה להרב ר"מ לפרש: דלא קאי רבי שמעון בן לקיש א"ב' תקדישו, אלא א"ב' תקדישו. וא"ב' תוריקו". וחבי פירושו: לא שנו דעובר איב' תקדישו. וא"ב' תוריקו" – אלא כשהקדישו חם ונעשה בעל מום, דבין דחלה עליו קדושת מזבח קודם שהומם – אסוקי אדעתיה דחוי להקריב. אבל בעל מום מעיקר, קודם קדושה – דיקלא בעלמא הוא, דלא סמיק אדעתיה דחוי להקריב, ולא לקי.

אפילו אקדיש לדמי נסכים לקי – והוא הדין מקדיש לדמי עולה. והוא דאמר ר' חנניאל (יח.) המקדיש נקבה לעולה – ימכר ויפלו דמיו לעולה, צריך לומר דלקי, וכן הא דתנן פרק "כיצד מערימין" (תמורה כו.) אמר על הבהמה טמאה ועל בעלת מום "חרי אלו עולה" – לא אמר כלום "חרי אלו לעולה" – ימכרו ויבאו בדמיהם עולה, צריך לומר דלקי.

אבי

מתקין לה ריש לקיש: שפוא לא שנינו אלא בתם ששעשה בעל מום ועובר, דאי בעל מום מעיקרא – דיקלא בעלמא הוא! אמר ליה רבי חייה בר יוסף: "שרוע וקלוט" פתיב בפרשה, והני בעלי מומין מעיקרא נינהו. אמר ליה: שפוא לא שנינו אלא בתמורה, דתנן: חומר בתמורה מבזבח – שפן קדושה חלה עליה על בעל מום קבוע! אמר ליה רבי יוחנן: לא שמיעי לך הא דאמר רבי ינאי, פתבורה נמנו ונמרו: המקדיש בעל מום לגבי מזבח – עובר משום חמשה שמוות. ואי בתמורה נמי, ששה הווין, דאיכא נמי לא דתמורה! אלא מאי – בבעל מום מעיקר, אפאי לקי? דיקלא בעלמא הוא! אמר ליה: דיקלא לאו זילא מילתא – מין עצים הוא, בעל מום מעיקרא – זילא מילתא, בין דשיבוק חמים ואקדיש בעלי מומין – מיתחייב. לישנא אחרת. אמר ליה: אפילו הכי בויא מילתא, דדקל ליכא במינו – לא לקי, לאפוקי בעל מום, בין דאיכא במינו – לקי. אמר רבא: השתא דאמור טעמא דבעל מום דלקי – משום דבויא מילתיהו, אפילו למקדיש ליה לרמי נסכים – נמי לקי. תניא פוותיה דרבא: "נרבה

אקדיש, ולא לקי. שרוע = שנשברה אחר מאביר. קלוט = שפרסותיו קלוטות. כתובין בפרשה – ועליהו כתיב "לא תקריב", ודרשין: לא תקדישו. שפוא לא שנינו – שהוא חייב משום הקדשה אלא בתמורה, לפי שהתמורה חלה על בעל מום קבוע, וקדוש קדושה גמורה שאינה יוצאה לחולין ליגזו וליעבד אפילו על ידי פדיון, אלא הואי כשאר קדשים שקדם קדשן את מומן. ודך משנה לקמן בפרק שני (טו.) כדכתיב "טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר" וגו'. והואיל וקדושה גמורה היא – לוקה עליה אם המיר והביא בעלת מום הקדוש, ותפסה בתמורת בהמת קדוש תמימה. אבל הקדיש בעל מום מעיקרא – לא אמנא דדלקי, דדיקלא בעלמא הוא, אלא אם כן הקריבו. נפטו וגמיר – חמשה שדוקדק ולא עבא יותר. ואם אינא דעל ידי תמורה משתעני. שית חוין – דהא איכא לאו ד"לא ימיר". אלא מאי – בבעל מום מעיקר, ועל ידי הקדש, אמאי לקי הא לא חמילא עליה קדושת מזבח כלל, דדיקלא בעלמא הוא, ולא אקדישה אלא לדמי. ליכא במינו – הראוי למזבח. בעל מום איכא במינו – ראוי למזבח, ובין דאיכא במינו ראוי – איכא בזיון, בין דשכך מיד דחוי, ואקדיש מיד דלא חוי. אפילו אקדישה לרמי נסכים – דהשתא ליכא בזיון כל כך, שאין במינו ראוי לנסכים. ועוד: דהא לדמי אקדישה, אפילו הכי לקי. נרבה

כלקא דעתך אמינא בשלמא מעיקרא – בעינן תמימין, משום דלא ידענא אי האי מיקבע לשם אי האי מיקבע לשם בר, לישנא אחרת: דהא אין הגורל קובע בר, אמר רב יוסף: הא מני חנן המצרי דאי, דלא בעי הגרלה, דתניא, חנן המצרי אומר: אפילו דמו של שעיר העזשה בפנים בכוס ומת, כלומר שכבר נשחט ומת שעיר המשתלח – מבאי חבירו. מבאי שעיר אחר מן השוק, ומוזג לו.

ומעמידו אצל הדם להראות שחבירו הוא, ואחר כך משלח. אלמא, לא בעי הגרלה. וליכא במפרך הא דרבינן, הלכך איצטריך קרא. וקפריך: אימור דשמעת ליה לחנן דלית ליה דחויין – דלא יביא שנים אחרים, ויגריל, וישחוט האחד לשם והאחר לעזאזל, והראשון שכבר נשחט ידחה וישפך דמו לאיבוד. דלית ליה הגרלה, מי שמעת ליה: דלמא לעולם יגריל שנים מן השוק ויגריל, ואותו שיפול עליו הוציא לעזאזל – יעמד עם דם שבכוס וישלחנו, והדם שבכוס מזה ממנו כמשפטו. ואותו שנפל עליו הגורל לשם – ירעה עד שיסתאב. הא מני דמצריך קרא לרבות שעיר, דלא ליהוי בעל מום – רבי שמעון הוא, דלית ליה הגרלה, והכי הוא מסקנא, ותו לא פריך מדי. והורסא: "אימור דשמעת ליה לרבי שמעון" בר – שבשעת אימור דהא במסכת יומא (סג.) תנינן לה לכולה סוגיא, ולא פרכין חתם מדי, בפרק "שני שעירי". רבא אמר בנזן שהומם בר – כדפרשית לעיל (והא גרסינן הכא) "דברעיה דראשון הוא". ותיירצא דמתריך "כגון שהיה לו (וחלה) בתוך ביתו" בר – לא גרסין ליה, ושבשעת הוא. דלא איירי הכא במחוסר זמן כלל. אבל במסכת יומא (שם) תנינן לה בהדיא סוגיא (ומיניא) דמחוסר זמן היא. והא ליכא למימר: אם אינו עניין לבעל מום, תנחו עניין למחוסר זמן – דהא נפקא לן מחוסר זמן בשעיר המשתלח מילתא "דאידיך קרא 'ומינן' השמיני והוא' וגו' מרבה נפקא במסכת יומא. בני נח נצטוו מלהקריב מחוסרי אברים, כדאמרין בפרק קמא דעבודה זרה (הב.) אבל על מום אחר לא נצטוו במזבח וידהו, ואי לא כתיב "לא תקריבו מאת בן נבר את כל אלה", דמשמע: בעל מום לא יקבלו מן הגוי להקריב – הוה אמינא: ליקרב, אלא שלא ידו מחוסרי אברים, קא משמע לן, לא שמו (שמו) בבמה דלחון – בבמת יחיד שעשה הגוי לשמים. וקמשמע לן מ"כל אלה" דלא מקבלין, כלומר, להביא לא מקבלין, דהא כתיב בהווא קרא "מכל אלה" דמשמע: לא תקבל בעל מום, הכי נמי לדידהו במזבח הקדוש. מתקין לה רבי שמעון בן לקיש – לעיל קא מהדר דעובר בחמשה שמוות. שמו לא שנינו דילקא משום "לא תקדישו" אלא בתם ונעשה בעל מום, משום דאיכא למימר: הואיל ומעיקרא חם הוה, סבר "אף על פי שנפל בו מום – אקדישו ואקריבנו". ובין דלהקריב מציתו ולמימר) דאסוקי אדעתיה דאקדישה – לקי. אבל בעל מום מעיקרא, ממעי אמו – דיקלא בעלמא הוא, דאיכא למימר דלא אסוקי אדעתיה (דחוי) לאקריביה, אלא לדמי

אקדישה, ולא לקי. שרוע = שנשברה אחר מאביר. קלוט = שפרסותיו קלוטות. כתובין בפרשה – ועליהו כתיב "לא תקריב", ודרשין: לא תקדישו. שפוא לא שנינו – שהוא חייב משום הקדשה אלא בתמורה, לפי שהתמורה חלה על בעל מום קבוע, וקדוש קדושה גמורה שאינה יוצאה לחולין ליגזו וליעבד אפילו על ידי פדיון, אלא הואי כשאר קדשים שקדם קדשן את מומן. ודך משנה לקמן בפרק שני (טו.) כדכתיב "טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר" וגו'. והואיל וקדושה גמורה היא – לוקה עליה אם המיר והביא בעלת מום הקדוש, ותפסה בתמורת בהמת קדוש תמימה. אבל הקדיש בעל מום מעיקרא – לא אמנא דדלקי, דדיקלא בעלמא הוא, אלא אם כן הקריבו. נפטו וגמיר – חמשה שדוקדק ולא עבא יותר. ואם אינא דעל ידי תמורה משתעני. שית חוין – דהא איכא לאו ד"לא ימיר". אלא מאי – בבעל מום מעיקר, ועל ידי הקדש, אמאי לקי הא לא חמילא עליה קדושת מזבח כלל, דדיקלא בעלמא הוא, ולא אקדישה אלא לדמי. ליכא במינו – הראוי למזבח. בעל מום איכא במינו – ראוי למזבח, ובין דאיכא במינו ראוי – איכא בזיון, בין דשכך מיד דחוי, ואקדיש מיד דלא חוי. אפילו אקדישה לרמי נסכים – דהשתא ליכא בזיון כל כך, שאין במינו ראוי לנסכים. ועוד: דהא לדמי אקדישה, אפילו הכי לקי. נרבה

אבי אמר אין לוקן על לאו שבכללות – פירש רש"י: דהא "אין לוקן" דאמר אבי – אין לוקן תרתי קאמר, אבל חדא לקי, ואליבא דמאן דאמר חדא מיהא לקי אלאו שבכללות, בשילוח פרק "כל שעד" (פסחים נא.ב), לשון רש"י. וכן מוכח הסוגיא. **שאין** זכין בחיידן – ואם תאמר: ואי זכין בזין בחיידן, הדין מימרי למאן דאמר בגמרא בתר מתכפר אולנין ויש לומר: דרצה לומר אף בתר מתכפר,

ולאו לאפקי בעלים אתי.

לא שנו אלא בזמן הזה – ואם תאמר: האמר

פרק "שור שנגח הפרה" (בבא קמא נג.ב),

שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו – אביי אמר:

חצי נזק, ומקיל לה במערע, אבל שור של פסולי

המוקדשין – פטור. אלמא לאו "רעהו" קרינא

ביה, וקאמר התם נמי דשור של הדיית שנגח שור

של פסולי המוקדשין – חייב, אלמא משמע

דקרינא ביה "רעהו" וצריך לומר: דקמייתא ממיר

– בבכור דלא מצי פריק, ובריייתא – בשאר

קדשים דפריק להו במזמן, והתם בזמן הזה אייירי,

שהרי התמוראים דאייירי התם עלה לא הוו בזמן

הבית, ואפילו הכי קאמר התם דלאו ממזנו הוא,

ואם כן קשה: והכא אמר דממזנו הוא בזמן הזה?

וצריך לומר: דהכא איתייא כרבי יוסי הגלילי,

וההיא דהתם – כרבנן. ואף על גב דבפרק קמא

דבבא קמא (י.ב), אמר: וולשנין הא – כרבי יוסי

(והא – כרבנן), צריך לומר: דלפי זה לא מתקמא

ההיא סוגיא דפרק "הפרה".

אימא

"נדרה תעשה אתו" – זה קדשי בדרק הבית. ואין

לי אלא נדרה, נדר מניין? – תלמוד לומר: **"ולנדר"**.

יכול אפילו קדשי מזבח – תלמוד לומר: **"ולנדר לא**

ירצה" – זה קדשי מזבח. ואין לי אלא נדר, נדרה מניין

– תלמוד לומר: **"נדרה"**. רבי אומר: **"לא ירצה"** –

בהרצאת גופו הכתוב מדרב. היינו תנא קמא! מאי

לאו בהא קמפילי, דתנא קמא סבר: אפילו אקדשה

לדמי נסכים – נמי לקי. ורבי סבר: **בהרצאת גופו** –

נמי לקי, אבל בדמי נסכים – לא לקי, **שמע מינה.**

ואלא "אתו" למה לי? לכדתנא: "נדרה תעשה אתו"

– **אותו תעשה נדרה, ואי אתה עושה תמים נדרה**

לדרק הבית. מיכן אמרו: המקדש תמימים לדרק

הבית – עובר בעשה. ומניין אף בלא תעשה – **שנאמר:**

"וידבר ה' אל משה לאמר" – לומר על הפרשה שהיא

בלאו, דכרי רבי יהודה. אמר ליה רבי לבר קפרא:

מאי משמע? אמר ליה: דכתיב "לאמר" – לא נאמר

בדרבים. בי רבי אמר לא אומר. איתמר: המעלה אברי בעלי מומין לגבי מזבח. אמר רבא: עובר

משום "כל תקטירו כולו" ומשום "כל תקטירו מקצתו", אמר אביי: אין לוקן על לאו שבכללות.

מיתביי: המקדש בעלי מומין לגבי מזבח – עובר משום חמשה שמות, תיובתא דאביי! אמר

אביי: בנברי קתני. אי בנברי – "עובר", "עוברין" מייבגי ליה! אלא פשיטא בחד גברא, ותיובתא

דאביי! אמר אביי: אפיק הקטרת מקצתו, ועייל קבלת הדם. קבלת דם, לרבי יוסי ברבי

יהודה אית ליה, לתנא קמא אית ליה! קשיא. ליטנא אחרנא. והא מדיסיפא רבי יוסי ברבי

יהודה היא, רישא רבנן, תיובתא דאביי! תיובתא. משנה הפהנים ממירין בשלחן, וישראל

ממירין בשלחן, אין הפהנים ממירין לא בחטאת, ולא באשם, ולא בכבוד. אמר רבי יוחנן בן

נורי: מפני מה אין ממירין בכבוד? אמר לו רבי עקיבא: חטאת ואשם – מתנה לכהן, וכבוד –

מתנה לכהן, מה חטאת ואשם – אין ממירין בו, אף בכור – אין ממירין בו. אמר רבי יוחנן בן

נורי: מה לו אם אינו ממיר בחטאת ואשם – שאין זכין בהן בחיידן, תאמר בכבוד – שזכין בו

בחיידן אמר לו רבי עקיבא: והלא כבר נאמר "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", היכן קדושה

חלה עליו – בבית הבעלים, אף תמורה – בבית הבעלים. גמרא תנן התם: בכור מוכרין אותו

תם חי, ובעל מום חי ושחוט, ומקדשין בו האשה. אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבוב: לא שנו

אלא בזמן הזה – הואיל ואית ליה לכהן זכיה בגויה, (הואיל ויש לכהן שותפות בו), אבל

בזמן שביית המקדש קיים, כיון דתם להקרבא הוא דקאי – אין מוכרין אותו תמים חי. איתביה

רבא לרב נחמן: מוכרין אותו תמים חי. חי – אין, שחוט – לא. אימית? אילימא בזמן הזה – מי

איפא תם שחוט? אלא פשיטא – בזמן שביית המקדש קיים, וקתני נמי "מוכרין אותו תמים

חי", (אלמא אית ליה לכהן זכיה בגויה)! לא, לעולם בזמן הזה. מי קתני "מוכרין אותו תמים

חי – אין, שחוט – לא?" הא גופא אתא לאשמועינן: דבזמן הזה נמי – מוכרין אותו תמים חי.

איתביה:

– שנתן לו ישראל שיקרינו לו, אם המיר בו הכהן – אינו עושה תמורה על ידו. דהא אין לו חלק בו אלא משעת הקטרת אימורין ואילך, וזכה בבשר. ואמר בביריתא בהאי פירקא: איש

אדם מתפס בדבר שאינו שלו. ולא בכבוד – שנתן לו ישראל. וטעמא מפרש הכא במשנה גופה. מפני מה אין – הכהנים ממירין בכבוד, והלא כלו שלקן הוא, ומחייב הוא נותנו לו, ואין

הישראל מתכפר בו? כשם שאין הכהנים ממירין בחטאת ואשם – דהא ודאי פשיטא לן דאינו זוכה בהן אלא מהקטרת אימורין ואילך. מה לו אינו ממיר בחטאת ואשם – כלומר, דין הוא

שאין כהנים ממירין בחטאת ואשם בו. הוא ותמורתו – מקיש התמורה להקדש עצמו, היכן קדושה חלה על ההקדש – בבית הבעלים, אף תמורה לא תחול אלא בבית הבעלים. אבל

בבית כהן – לא חיליל לגמרי, להלכך אין כהן ממיר בכבוד. אבל ישראל, אם המיר בו – נתפס בקדושה, שדיר ברשותו חלה קדושה על הכבוד. **גמרא מוכרין אותו תמים חי** – השתא

משמע: בין בזמן המקדש, בין בזמן הזה. והכי משמע: אם בית המקדש קיים – מוכרין אותו כהן לכהן חי, ואותו כהן יקרינו. אבל שחוט – לא, דבזמן קדשים הוא, דלאו אורח ארעא

לעשות סחורה בדבר שקבר ממנו למזבח. ואי בזמן הזה הוא – מוכרין אותו תמים חי, בין כהן לכהן בין כהן לישראל, והלוקח ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו. דבכור בזמן הזה משנפל

בו מום – אין בו אלא איסור גזל שלזל את הכהן, ואם מכר כהן או נתנו לו – מותר לאוכלו. וכדאמרינן בבבורות ובפרק "פסולי המוקדשין" (ל.ב), גבי בכור בעל מום (כל פסולי

המוקדשין), בית הלל מתייר, ואפילו גוי מותר לאכול הימנו. אבל בתם שחוט בזמן הזה ליכא. ומקדש בו כהן את האשה – דממזניה הוא. לא שנו – דכחן יכול למוכרו חי. **אלא בזמן**

הזה – דלא קאי להקרבא. ואית לכהן זכיה בגויה – מחיים, דבזמן הזה נמי הוו הבכורות לכהנים. אין מוכרין אותו תמים חי – דלית לכהן זכיה בגויה אלא מהקטרת אימורין ואילך. מי

איכא תם שחוט – דהא הוי קדשים בחיידן. מי קתני שחוט לא – דמשמע מנה דלאו בזמן הזה. דבזמן הזה ליכא תם שחוט. הא נופא קפשמע לן – כלומר, מאי דקתני בבריייתא גופה

איצטרך לאשמועינן, דמוכרין אותו תמים חי. וסלקא דעתך דלית בזה זכיה עד שיפול בו מום, ולאו משום דתיירק מינה שחוט – לא. דהא בזמן הזה מקיימי, ובזמן הזה ליכא תם שחוט.

תמורה דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצט

נאמר בבעל מום (ויקרא כב כג) 'וְשֹׁרֵר וְשֹׁחַ שְׂרֹעַ וְקָלוּט, נִדְבָה תַעֲשֶׂה
[אוֹתוֹ] וְלִנְדֹר לֹא יִרְצֶה, וְנִדְבָה זֶה קִדְּשִׁי בְּרֶגֶעַ תְּהִי, וְבֵא הַכְּתוּב
ללמדנו שמקדישים בעל מום לבדק הבית. ואין לי אלא
שמקדישים בעל מום לבדק הבית בתורת נדבה שהיא באמירת
'הרי זו לבדק הבית', אבל בתורת נדר שהוא באמירת 'הרי עלי
בהמה לבדק הבית', מניין שמצוה להביא דווקא בעל מום לתשלום
נדרו, תלמוד לומר 'ולנדור'. ואף שלפי פשוטו של מקרא תיבת
'ולנדור' אינה המושך לאמור בתחילת הכתוב 'נדבה תעשה אותו',
אלא באה להזהיר שלא להקדישו למזבח כמבואר בסמוך, מכל
מקום יש לדרוש את הכתוב גם באופן זה, 'נדבה תעשה אותו
ולנדור', כלומר, הבא בעל מום לבדק הבית בין בתורת נדבה ובין
בתורת נדר.

ממשיכה הברייתא לפרש את המשך הכתוב האמור: 'יכול יקדישו
בעל מום אפילו לקדשי מזבח, תלמוד לומר 'ולנדור לא ירצה',
'ולנדור' זה קדשי מזבח שאין מקדישים בעל מום לשמם, שכן
משמעות 'לא ירצה' היא למזבח שמרצה ומכפר. ואין לי אלא נדר,
שאם אמר 'הרי עלי בהמה למזבח' לא יביא בעלת מום, אבל
בנדבה של 'הרי זו' מנין לנו שאין נודבים בעלת מום. תלמוד לומר
בתחילת הכתוב 'נדבה', והרי זה כאילו נאמר 'נדבה או נדר
שתעשה מבעל מום למזבח, לא ירצה, רבי אומר, מה שנאמר
בבעל מום 'לא ירצה', בהקצאת גופו של בעל מום למזבח הקתוב
מדבר.

שואלת הגמרא: הלא דברי רבי תינו כדברי תנא קמא, ושניהם
מעמידים את 'לא ירצה' בקדשי מזבח, ואם כן במה נחלקו. מאי
לאו קמא קמפלגי – האם לא נחלקו בדברי רבא לעיל, שאסר
הכתוב להקדיש בעל מום גם בקדושת דמים לצורך הבאת נסכים.
תנא קמא סבר, אפילו אקדישה לדמי נסכים נמי לקי משום 'כל
תקדשו'. ואולם רבי סבר, שדווקא בהקדישו לתרצאות (להקרבנות)
גופו (נמי) לקי משום הלאו האמור, אבל באופן שהקדישו לצורך
דמי נסכים לא לקי. מסיקה הגמרא: אכן שמע מנה מדברי תנא קמא
שגם אם הקדישו לדמי נסכים לוקה, ונדבריו רבא.

הגמרא מביאה דרשה נוספת מתיבת 'אותו' שבכתוב האמור.
שואלת הגמרא: ואלא 'אותו' שנאמר שם למה לי, ומדוע אין די
שיכתב 'נדבה תעשה, ולנדור לא ירצה'. משיבה הגמרא: ייתור זה
בא לברר תנא, ממנה שנאמר 'נדבה תעשה אותו' למדנו, דווקא
אותו – את הבעל מום) תעשה נדבה לבדק הבית, ואולם אי אתה
עושה תמים הראוי למזבח נדבה לבדק הבית, אלא יש להקדישו
רק למזבח. מניין אמר, המקדיש תמימים לבדק הבית עובר באיסור
עשה זה של 'נדבה תעשה אותו'. ומנין שהוא עובר אף בלא תעשה,
שנאמר בתחילת פרשה זו (שם כב כ) 'וידבר ה' אל משה לאמר, ולימד
כתוב זה על הפרשה כולה שהיא בלאו, וכל הדינים האמורים בה
מוזהרים גם בלא תעשה. דברי רבי יהודה.

הגמרא מביאה את ביאור התנאים בדרשה זו: אמר ליה רבי לבר
קפרא, מאי – אין משמע מהכתוב האמור איסור 'לא תעשה'.
אמר ליה בר קפרא, דכתיב בתחילת הענין (ויקרא כב כ) 'וידבר ה' אל
משה לאמר, וילאמר' הוא קיצור של 'לא נאמר' בדרבנן, כלומר,
כאילו נאמר לאו בדברים אלו. פי רבי אמרי – החכמים שבבית
מדרשו של רבי אמרו, 'לאמר' הוא קיצור של (לא) [לאו] אמור,
שצויה הקדוש ברוך הוא למשה לאסור להם את כל האיסורים
שבפרשה באיסור לאו.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים במנין המלקות שבהקטרת בעל
מום למזבח: אימור, המקדיש אבר פלגי מומין לנפי מזבח ומקטיר
שם, נחלקו אמוראים בעונשו. (אמר) רבא נאמר, עובר גם משום
'כל תקטירו כולו', וגם משום 'כל תקטירו מקצתו' ולוקה פעמיים.
שכן דורשת הברייתא לעיל (ה) ממנה שנאמר 'ואשה לא תתנו' שיש
איסור על הקטרת כל אברי בעל מום, ומ'מזה' דורשת הברייתא
שיש איסור בפני עצמו על הקטרת מקצת אברי בעל מום, ומנצא
שם הקטיר את כל האברים עבר על שני איסורים, שכן בהקטרת
כולם נכללת גם הקטרת מקצתם. (אמר) ואבין (אמר), אין לוקין

על לאו שבכללות שתי פעמים. שהרי שני לאוים אלו של הקטרת
כולם והקטרת מקצתם נכללים באזהרה אחת של 'ואשה לא תתנו
מהם', ואף שהם נחלקים לשני לאוים אין לוקים עליהם אלא פעם
אחת בלבד.

מקשה הגמרא על אבין מהברייתא שהובאה לעיל (ה): מיתבי,
הלא שנינו בברייתא, המקדיש פלגי מומין לנפי מזבח והקריבם,
עובר משום תמימה שמות, משום 'כל תקדשו', ומשום 'כל
תשחטו', ומשום 'כל תזרקו', ומשום 'כל תקטירו כולו', ומשום 'כל
תקטירו מקצתו'. ותיבבא היא מברייתא זו על מה דאמר אבין
שהמקטיר את כולו אינו לוקה אלא פעם אחת, שכן לדבריו אין
כאן אלא ארבע מלקיות ולא חמש. מתרצת הגמרא: אמר לך אבין,
מה שאמרה הברייתא שלוקים משום 'כל תקטירו כולו' ו'כל
תקטירו מקצתו', אין כוונתה לחייב על אותה הקטרה של אדם
אחד שני חיובי מלקות, אלא בנדר קתני – בשני בני אדם שנינו
כן, שהמקטיר את כולו לוקה משום 'כל תקטירו כולו', וכן המקטיר
מקצתו לוקה משום 'כל תקטירו מקצתו'.

דוחה הגמרא תירוץ זה: אי בשני נדר מדרבת הברייתא, מדוע
שנתה 'עובר בחמישה שמות', הלא 'עוברין בחמישה שמות' מיפעי
ליה – היה לה לומר. אלא פשיטא שהברייתא מדברת בנדר
ובהקטרה אחת שחייבים עליה שתיים, ואם כן היא תיבבא על מה
דאמר אבין שאינו חייב אלא אחת.

מתרצת הגמרא: אמר לך אבין, אפיק – (הוצא) הקמקרת מקצתו
מכלל חמשת השמות שחייבי עליהן הברייתא, ועייל – (והכנס)
במקומה קבלת דם, שגם עליה לוקים בבעל מום.

דוחה הגמרא: הלא קבלת דם בעל מום רק לרבי יוסי ברי יהודה
אית ליה – (ישן) איסור, אבל לתנא קמא לית ליה – (אין) בה איסור,
כמבואר בהמשך דברי הברייתא. מסיקה הגמרא: אכן קשיא
– (קשה) מדברי הברייתא על שיטת אבין.

הגמרא מביאה דחיה בלשון אחרת: לישאנא אחרינא, והא
מדפסא בשית רבי יוסי ברי יהודה היא שנויה, שכן שנינו בה
'רבי יוסי ברי יהודה אומר אף על קבלת הדם', מוכח שהרישא
שנויה בשיטת רבנן החולקים עליו, וסוברים שאין עוברים על
קבלת הדם. ואם כן בהכרח שחמשת השמות השנויים ברישא
כוללים הקטרת כולו והקטרת מקצתו, וברייתא זו היא תיבבא
דאבין האומר שאין לוקים על שתיהן אלא אחת. מסיקה הגמרא:
אכן תיבבא היא על אבין ונדחו דבריו.

משנה

הלכה בידינו שאין אדם ממיר אלא על קרבן שלו, ולא על קרבן
חבירו. המשנה שלפנינו דנה מי הוא הנחשב לבעלים של הקרבן:
הכהנים ממירין רק בקרבנות שללחן, שהם בעצמם הקדישו אותם
כדי להתכפר בהם, וישיראל ממירין בקרבנות שללחן, אבל אין
הכהנים ממירין לא בהקטאת ולא באשם שנתן להם הבעלים כדי
שיקריבו אותם עבורו. ואף על פי שבשרם נאכל לכהנים כדון
קדשי קדשים, מכל מקום אין הכהנים זוכים בו אלא לאחר הקטרת
אימוריהם, אבל בחייהם עדיין אין לכהנים חלק בהם, ואין ממירים
בקרבן אלא בחייו, ואין אדם ממיר בקרבן שאינו שלו. וכן לא
ממירים הכהנים בקבור, ואפילו שזוכה בו הכהן בעודו בחיים
קודם שחיטתו. ובסמוך יבואר טעם הדבר.

תמה ואמר רבי יוחנן בן נורי, מפני מה אין הכהנים ממירין בקבור,
הלא הוא קרבן שנתן לכל דבר. חשיב ואמר לו רבי עקיבא, הלא
גם הקטאת ואשם הם מתנה לכהן, וגם בקבור הוא מתנה לכהן, ואם
כן יש ללמוד בכור מחטאת ואשם, מה הקטאת ואשם אין הכהנים
ממירין בו אפילו שניתן להם בשרם בבמתנה, אף בקבור אין הם
ממירין בו אפילו שהוא שלחם.

אמר לו רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא, מה (לו) [לי] בכך שאין
הכהן ממיר בחטאת ואשם, ומה דמיון הוא לבכור. הלא אם אינו
ממיר בהקטאת ואשם זהו משום שאין הכהנים זכין בהן בחייהן אלא

61 כן חייבים ליתנו לכהן, מה שאין כן בהניי פסיקות, מִדְּחֵי לִבְהֵן כָּל
 62 חֵד וְחֵד מֵהֶם, מִשּׁוּם דְּאִמְרַי לִיה לִבְהֵן, דְּאִמְרַי הוּא הִכְהֵן וְחִבְרִי הוּא
 63 הַעֲבַד, וְכֵן הִשְׁנִי יֹאמַר לְכֹהֵן, אֲנִי הִכְהֵן וְחִבְרִי הוּא הַעֲבַד,
 64 וְהַמּוֹצִיא מִחִבְרֵי עֲלִי הִרְאִיהּ.
 65 הַגְמָרָא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן: מִיִּתְיָב, נֹאמַר
 66 בְּעִיר הַנְּדָחָת (דְּבָרִים יג טו-יז), 'יִכְה תִּכְה אֶת יִשְׁבִּי הָעִיר גּוֹר' וְאֵת
 67 בְּהֶמְתָּהּ לִפְי חֶרֶב גּוֹר' וְשָׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׂלֵלָהּ גּוֹר'.
 68 וְשִׁנּוּ בְּבִרְיָתָא, רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, מִ'בְּהֶמְתָּה' שְׁנֹאמַר בְּפִרְשָׁה יֵשׁ
 69 לְדִרּוּשׁ, פֶּרֶט לְבִהֲמַת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שְׂפָה שְׁאִין שׁוֹרְפִים
 70 אוֹתָהּ. וּמִמָּה שְׁנֹאמַר 'שְׂלֵלָה' יֵשׁ לְדִרּוּשׁ, פֶּרֶט לְכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי
 71 שְׂפָה, שְׁאִינוּ נִשְׂרַף שֶׁכֵּן אִינוּ 'שְׂלֵלָה' שֶׁל הָעִיר אֲלָא שְׁלָל שְׁמִים.
 72 בְּמֵא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא בְּזִמֵּן הָהּ, הֲלֹא יִקְשָׁה מִי אִימָא בִּזְמַן הַזֶּה דִּין
 73 עִיר הַנְּדָחָת, וְהָתֵנָּה בְּסִנְהֶדְרִין (ב). אִין עוֹשִׂין עִיר הַנְּדָחָת אֲלָא בְּבִית
 74 דִּין הַגְדוֹל שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַר דִּינִים שְׁאִינוּ קִיִּים בִּזְמַן הַזֶּה. אֲלָא
 75 פְּשִׁיטָא שְׁמַדְבֹּר בְּזִמֵּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְכֵמָּא – בִּאלוּ בְכוֹר
 76 וּמַעֲשֵׂר, אִי נִימָא בְּכַעַל מוֹם, הִינּוּ מִ'בְּהֶמְתָּה', שְׁהִירֵי אִינִים עֹמְדִים
 77 לְגַבּוּהָ אֲלָא נֹאכְלִים בְּגִבּוּלֵין, וּמְדוּעַ לֹא יִהְיֶה. אֲלָא פְּשִׁיטָא
 78 שְׁמַדְבֹּר בְּכֹכּוֹר וּמַעֲשֵׂר תָּם שְׁעוּמַד לְהַקְרִיבָה לְמוֹזָבָה וְעַל כֵּן אִינוּ
 79 בְּכָל 'בְּהֶמְתָּה'. וְאִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אֵית לִיה לְכֹהֵן וְכִיָּה בְּגִוּיָּה
 80 שְׁפִיר – מוֹבֵן מְדוּעַ צִרְיָן לְמַעֲט מִ'בְּהֶמְתָּה', שֶׁכֵּן לֹלָא מִיעוּט זֶה
 81 הִינּוּ אוֹמְרִים שְׁמַאחַר שְׁהוּא מִמּוֹן הַבְּעֵלִים הִכְהֵן הָרִי הוּא בְּכָל
 82 שְׁלֵל הָעִיר. אֲלָא אִי אִמְרַת כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן דִּינִי לִיה לְכֹהֵן וְכִיָּה
 83 בְּכֹכּוֹר בִּזְמַן הַבֵּית בְּחִיָּה, לָמַךְ לִי לְמַעֲט (מִבְּהֶמְתָּה) (מִ'בְּהֶמְתָּה'), כָּל
 84 תִּפְשׁוּךְ לִיה מִמָּה שְׁנֹאמַר 'שְׂלֵלָה' שְׁמַשְׁמַע 'לֹא שְׁלָל שְׁמִים', כִּשּׁם
 85 שְׁהִתְמַעֵט מִמֶּנּוּ כֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי.
 86 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם נֹאמַר מִיעוּט זֶה בְּכֹכּוֹר וּמַעֲשֵׂר בְּכַעַל מוֹם,
 87 וְדִקָּא קִשְׁיָא לָךְ הֲלֹא מֵאחַר שְׁהוּא מִמּוֹן הִכְהֵן הִינּוּ 'בְּהֶמְתָּה', יֵשׁ
 88 לְתֵרֵץ, שְׁאִין בְּכָל בְּהֶמְתָּה אֲלָא מִי שְׁנֹאכְל בְּתוֹרַת בְּהֶמְתָּה שֶׁל
 89 חוּלִין, אֲך' יִצְאוּ בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר בְּכַעַל מוֹם שְׁאִינוּ בְּכָל בְּהֶמְתָּה, שֶׁכֵּן
 90 שְׁוִיִּים הֵם בְּדִינֵם מִשְׁאֵר בְּהֶמְתָּה. דְּהִירִי תָנִן בְּבִרְיָתָא (לֹא), כָּל
 91 פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִי (וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטְלִי) וְנִשְׁקָלִין
 92 בְּלִיטְרָא – בְּמַשְׁקָל כְּדֹרֶךְ בְּהֵמָה חוּלִין, מִשּׁוּם שְׁדִמְיָהֶם נֹפְלִים
 93 לְהַקְדֵּשׁ, וְכִשְׁהֵם נִמְכָּרִים כְּדֹרֶךְ חוּלִין נִמְכָּרִים יוֹתֵר בִּיּוֹקֶר, וְכִדִּי
 94 שְׁלֹא יִפְסִיד הַקֹּדֶשׁ מוֹתֵר לְמוֹכְרֵם בְּאִפּוֹן זֶה. חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן
 95 הַמַּעֲשֵׂר שֶׁנֶּפֶל בָּהֶם מוֹם, שְׁאִסוּר לְמוֹכְרֵם בְּאִיטְלִי וּלְשׁוֹקֵלם
 96 בְּלִיטְרָא מִשּׁוּם שְׁהֵנְתָּהֶן שֶׁל הַדְּמִיִּים הֵיא לְבָעֲלִים וְאִין תִּתְפַּסֵּת בָּהֶם
 97 קְדוּשַׁת מִזְבֵּחַ, לְפִיכָךְ אִסוּר לְמוֹכְרֵם כְּדֹרֶךְ בְּהֵמָה חוּלִין מִשּׁוּם
 98 בִּיּוֹן קְדִישִׁים, אֲלָא מוֹכְרֵם רַק בְּבִיתוֹ וְעַל פִּי אֹמֶר.
 99 הַגְמָרָא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן: מִיִּתְיָב, הַגּוֹזֵל אֶת
 100 חֲבִירוֹ אוֹ שֹׁכֵר בִּפְקָדוֹן שְׁהוּפְקַד בִּידוֹ, וְנִשְׁבַּע לְשָׁקֶר שְׁלֹא גָזַל אוֹ
 101 שְׁאִין הַפְקָדוֹן בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּךְ הוֹדִיעַ, חַיִּיב לְשַׁלֵּם לְבַעֲלִים קָרָן
 102 וְחוּמֵשׁ וְלִהְיָא אֲשֶׁם לְכַפְּרָתוֹ. וְשִׁנּוּ בְּבִרְיָתָא, מִמָּה שְׁנֹאמַר
 103 בְּתַחֲלִיל הַפְּרָשָׁה 'וּמַעֲשֵׂה מַעַל בַּה' יֵשׁ לְרִבּוֹת קְדָשִׁים קְלִים לְחִיּוֹב
 104 הָאֹמֶר, וְאֵם הוּפְקְדָה אֲצִלוּ בְּהֵמָה קְדִישִׁים קְלִים וְכַפֵּר בָּהּ וְנִשְׁבַּע
 105 חַיִּיב, מִשּׁוּם שְׁהֵן מִמּוֹן בְּעָלִים, וְאִף הֵם בְּכָל 'וְכַחֵשׁ בְּעֵמִיתוֹ', דְּבָרֵי
 106 רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי. בֵּן עֲזַרְיָה אָמַר, 'בַּה' בֹּא לְרִבּוֹת דְּרוּקָא שְׁלָמִים וְלֹא
 107 מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, מִשּׁוּם שְׁהוּא מִמּוֹן גְּבוּהָ וְאִינוּ בְּכָל 'בְּעֵמִיתוֹ', שֶׁכֵּן
 108 מִמָּה שְׁנֹאמַר בּו (וִיקָרָא כו ל) 'לֹא יִגָּאֵל' דְּרִשּׁוּ שְׁאִין הַבְּעֵלִים יִכּוֹל
 109 לְמוֹכְרוֹ, וְעַל כֵּן אִינוּ נִחְשָׁב לְמִמּוֹנוֹ. אֲבָא יוֹסִי בֵּן דּוּסַאי אָמַר, לֹא
 110 אֲמַר בֵּן עֲזַרְיָה שְׁקִדְשִׁים קְלִים הֵם מִמּוֹן הַבְּעֵלִים, אֲלָא בְּכֹכּוֹר בְּכַעַל,
 111 וְלֹא בְּשִׁלְמִים וּמַעֲשֵׂר שְׁהֵם מִמּוֹן גְּבוּהָ. בְּמֵא עֲקָקִינוּ – בִּאיִזָּה בְּכוֹר
 112 אֲמַר כֵּן, אִילִּימָא בְּכֹכּוֹר בְּזִמֵּן הָהּ, הָא שְׁמַע מְדַבְּרֵי שֶׁבְּכֹכּוֹר
 113 דִּימְיָא דְּשְׁלָמִים קְתָנִי, וְהִירֵי בְּשִׁלְמִים שְׁעֲלִיהֶם אֲמַר תֵּנָא קִמָּא שְׁרֵם
 114 מִמּוֹן בְּעֵלִים בְּדוּדָא מְדוּבֵר בִּזְמַן הַבֵּית, שֶׁכֵּן בִּזְמַן הַזֶּה אִין שְׁלָמִים.
 115 אֲלָא פְּשִׁיטָא שְׁאִף דְּבָרֵי אַבָּא יוֹסִי בֵּן דּוּסַאי בְּכֹכּוֹר אֲמוּרִים בְּזִמֵּן
 116 שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְכֵמָּא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא בְּכֹכּוֹר בְּכַעַל מוֹם, הָא
 117 דִּימְיָא דְּשְׁלָמִים קְתָנִי, שְׁהֵם תְּמִימִים. אֲלָא לֹא דֹאִי שְׁגָם בְּכֹכּוֹר
 118 מְדוּבֵר בְּתָם. וְשְׁמַע מִיָּנָה אֵית לִיה לִבְהֵן וְכִיָּה בְּגִוּיָּה – בְּכֹכּוֹר גַּם
 119 בְּתָם שְׁעוּמַד לְהַקְרִיבָה, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן.

1 רַבָּא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת: אִיתְיָבִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, שְׁנִינוּ
 2 בְּבִרְיָתָא, בְּכֹכּוֹר שְׁנֹאכְל בּו (בְּמַדְרֵי יח יז) 'אֲך' בְּכוֹר שׁוֹר גּוֹר' לֹא
 3 תִּתְּנָה' לֹא נֹאסֵר אֲלָא לְפִדּוּתוֹ וְלַחֲרִיצָאוֹ לְחוּלִין, וְאוֹלָם נִמְכָּר הוּא
 4 לְאַחֲרִים כְּדִי לְאוֹכְלוּ בְּקִדּוּשָׁתוֹ. בְּמֵא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא – אִם
 5 נֹאמַר שְׁמַדְבֹּר בְּזִמֵּן הָהּ, אִימָא סִיפָא שֶׁל הַכְּתוּב הָאֹמֵר, 'וְאֵת
 6 דָּמָה תִּזְרֹק עַל הַמּוֹצֵן', וּבְזִמֵּן הָהּ מִי אִימָא – וְכִי יֵשׁ מוֹצֵן, אֲלָא
 7 פְּשִׁיטָא שְׁמַדְבֹּר בְּזִמֵּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְכֵמָּא – וּבִאיִזָּה בְּכוֹר,
 8 אִילִּימָא בְּכֹכּוֹר בְּכַעַל מוֹם, אִימָא סִיפָא שֶׁל הַכְּתוּב 'וְאֵת דָּמָה תִּזְרֹק
 9 עַל הַמּוֹצֵן' וְאֵת חֲלָפִים תִּקְטִיר, וּבְכַעַל מוֹם מִי הָיוּ – וְכִי רָאוּ
 10 לְהַקְרִיבָה. אֲלָא לֹא דֹאִי מְדוּבֵר בְּכֹכּוֹר תָּם, וּמִכָּל מְקוֹם קְתָנִי
 11 שְׁנִמְכָּר הוּא אִף בִּזְמַן הַבֵּית (אֲלָמָא אֵית לִיה לִבְהֵן וְכִיָּה בְּגִוּיָּה)
 12 אִפְּלוּ שְׁעוּמַד לְהַקְרִיבָה, וְלֹא כְּדִבְרֵי רַב נַחֲמָן.
 13 תִּירֵץ לוֹ רַב נַחֲמָן: מִיִּדִּי אִירָא – מִזֶּה רָאִיהִי הֵיא, וְכִי בְּהִכְרַח מְדוּבֵר
 14 בְּכֹכּוֹר כּוֹלָא בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן, אֲכִן תִּירָשָׁא שְׁנֹאמַר בַּה' לֹא תִפְדֶּה'
 15 מְדוּבֵר בְּכַעַל מוֹם, וְאוֹלָם הַסִּיפָא שֶׁל הַכְּתוּב 'וְאֵת דָּמָה תִּזְרֹק עַל
 16 הַמּוֹצֵן' מְדוּבֵר בְּתָם.
 17 רַב מִשְׁרַשִׁיא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל רַב נַחֲמָן: מִיִּתְיָב רַב מִשְׁרַשִׁיא,
 18 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה בִּיבְמוֹת (צט), בְּהֶנָּה – אֶשֶׁת כֹּהֵן שְׂלִידָה בֵּן וְתִתְּנָהּ
 19 וְלָהּ בִּזְרִי' שִׁפְתָּתָהּ, וְלֹא יִדּוּעַ מִי מֵהֶם הוּא הַכֹּהֵן וּמִי הוּא הַעֲבַד,
 20 לְאַחַר שְׁהִנְדִּילוּ הַתַּעֲרֻבוֹת – הַלּוּדוֹת הַמַּעֲרֻבִּים) שְׁנִינִים מִשְׁתַּחֲרִין
 21 וְהָאֵת זֶה, וְעַל יְדֵי כֵךְ יוֹצֵאִים שְׁנִינִים מִכָּל סֶפֶק עֲבַד וְנִיתָרִים בְּבֵית
 22 יִשְׂרָאֵל. וְעַד שִׁשְׁחָרוּ הָאֵת זֶה שְׁנִינִים אִפְּלוּ בְּתוֹרָתָהּ, וְחִלְקִין
 23 חֲלָק אֶחָד בְּתַרְמוּהָ עַל הַתּוֹרָה, שֶׁכֵּן כָּל אֶחָד מֵהֶם יִכּוֹל לְאֹכֹל
 24 בְּתַרְמוּהָ, אוֹ מִשּׁוּם שְׁהוּא כֹהֵן אוֹ מִשּׁוּם שְׁהוּא עֲבַד כֹּהֵן. בְּכֹכּוֹר –
 25 וּבְכוֹרוֹת בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁנוּלְדוּ לָהֶם יָרְעוּ עַד שִׁיִּסְתָּאבּוּ, וְאִכְלוּ
 26 בְּזִמֵּן עַל יְדֵי לִדּוּת אֹלֹ. בְּמֵא עֲקָקִינוּ, אִילִּימָא בְּזִמֵּן הָהּ, מֵא
 27 שְׁנֵא בְּכוֹרוֹת דִּירָן – שְׁלָנוּ) וּמֵא שְׁנֵא בְּכוֹרוֹת דִּירָה – שֶׁל סֶפֶק
 28 כְּהֵנִים אֹלֹ, הֲלֹא בְּכוֹרוֹת דִּירָן נִמִּי מוֹמִין קְעִינִין – צִרְיָן) כְּדִי
 29 לְהַתִּירֵם בְּאִכְלָה. אֲלָא לֹא דֹאִי שְׁהִמְשַׁנָּה מְדוּבֵר בְּזִמֵּן שְׁבִית
 30 הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְאִף בִּזְמַן הַזֶּה, אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אֵית לִיה לִבְהֵן וְכִיָּה
 31 בְּגִוּיָּה (בְּכֹכּוֹר) שְׁפִיר – מוֹבֵן מְדוּעַ יֵשׁ כַּח בִּיד סֶפֶק כְּהֵנִים אֹלֹ
 32 לְעַכְבֵּי אֶת הַקְּרִבָּתוֹ וְלִהְיָתֵן עַד שִׁפּוּל בּוֹ מוֹם, שֶׁכֵּן אִם יִקְרִיבוּהוּ
 33 יִפְסִידוּ אֶת אִכְלֵת בְּשָׂרוֹ, מִשּׁוּם שֶׁבְּכוֹר תָּם שְׁקֵר לְמוֹזָבָה נֹאכָל
 34 רַק לְכַהֲנִים וְאִסוּר לְזֹרִים, וּמֵאחַר זֶה סֶפֶק זֹרִים אִסוּר לָהֶם
 35 לְאוֹכְלוֹ. אֲלָא אִי אִמְרַת לִית לִיה לְכֹהֵן וְכִיָּה בְּכֹכּוֹר בְּחִיּוֹ בִּזְמַן
 36 הַבֵּית, לִיתִי נִזְכָּר וְלִשְׁקָלָא – הֲלֹא יֵשׁ לְגֹזֵר לְבֹא וּלְטַלּוֹ מֵהֶם
 37 בְּעַל כִּרְחַם לְצִוּוֹר הַקְּרִבָּתוֹ.
 38 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם מְדוּבֵר בְּזִמֵּן הָהּ, וְדִקָּא קִשְׁיָא לָךְ מֵא שְׁנֵא
 39 בְּכוֹרוֹת דִּירָן וּמֵא שְׁנֵא בְּכוֹרוֹת דִּירָה, יֵשׁ לְתֵרֵץ, אֲנִין יְהִיבִין לִיה
 40 לִבְהֵן בְּמוֹמִיָּהּ, אִינְהוּ בִּינֵן דְּאִימָא בְּהוּ סִקְצָת בְּהוּ מִסְּקַע לִיה
 41 לְבִהֲנִים – אֲנַחְנוּ נֹתֵנִים אֶת בְּכוֹרוֹתֵינוּ לְכַהֲנִים כְּדִי שִׁיאֲכֹלוּ
 42 לְאַחַר שִׁפּוּל מוֹם, מִשּׁוּם שְׁאִף בְּכוֹרוֹת בְּכַעַל מוֹם הֵם מִמּוֹן
 43 הַכְּהֵנִים, אֲבָל שְׁנֵי אֹלֹ זֹכִים בָּהֶם בְּעַצְמָם, שֶׁכֵּן כָּל אֶחָד מֵהֶם
 44 אוֹמֵר לָהֶם שְׁמָא אֲנִי הוּא הַכֹּהֵן וְכִיָּה בְּכֹכּוֹר, וְהַמּוֹצִיא מִחִבְרֵי
 45 עֲלִי הִרְאִיהּ.
 46 הַגְמָרָא מִבְּיָאָה קוּשִׁיא וְתִירֵץ אֹלֹ בִּלְשׁוֹן אַחֲרָת: לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא,
 47 אִם מְדוּבֵר הַמְשַׁנָּה הָאֹמֵרָה בְּזִמֵּן הָהּ, מֵא אִירָא – מְדוּעַ אֲמַרָה
 48 'יָרְעוּ עַד שִׁיִּסְתָּאבּוּ' דְּרוּקָא עַל הַבְּכוֹרוֹת דִּירָן – שֶׁל אֹלֹ פְּסִיקוּת,
 49 הֲלֹא אִפְּלוּ בְּכוֹרוֹת דִּירָן – שְׁלָנוּ) נִמִּי יָרְעוּ עַד שִׁיִּסְתָּאבּוּ וְיִאֲכֹלוּ
 50 בְּמוֹמָם. אֲלָא פְּשִׁיטָא, שְׁמַדְבֹּר בְּזִמֵּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָרִים. וְאִי
 51 מְדוּבֵר בְּכֹכּוֹר בְּכַעַל מוֹם אִין מוֹבִינִים דְּבָרֵי הַמְשַׁנָּה יָרְעוּ עַד
 52 שִׁיִּסְתָּאבּוּ, דְּהָא כְּבֵר מְסֻבִּין וְנִימְיָן – וְעוֹמְדִים) הֵם. אֲלָא פְּשִׁיטָא
 53 שְׁמַדְבֹּר בְּכֹכּוֹרוֹת תָּמִין וּבִזְמַן הַבֵּית, (וְהִכִּי) [וְדוּקָא חֲלִין –
 54 סִפִּיקוּת אֹלֹ] הוּא דְּלֹא [מִצִּי] מוֹבִינִי אֶת בְּכוֹרוֹתֵיהֶם לְכֹהֵן אַחַר
 55 אֲלָא מִמְתִּינִים עַד שִׁפּוּל בָּהֶם מוֹם וְיִאֲכֹלוּ בְּעַצְמָם, [הָא] בְּהֵנִים
 56 וְדִאֲלִין [מוֹבִינִין] – מוֹכְרִים אֶת בְּכוֹרוֹתֵיהֶם לְכֹהֵן אַחֵר.
 57 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם מְדוּבֵר בְּזִמֵּן הָהּ, וְעַל מֵא דְּקִשְׁיָא לָךְ,
 58 אִפְּלוּ בְּכוֹרוֹת דִּירָן נִמִּי יָרְעוּ עַד שִׁיִּסְתָּאבּוּ, יֵשׁ לְתֵרֵץ, שֶׁבְּכֹכּוֹרוֹת
 59 שְׁלָנוּ לֹא מִצִּינֵי מִדְּחִינִין לִיה – (לְדַחְתוֹתוֹ) לִבְהֵן וְעַכְבֵּי אֶת הַבְּכוֹרוֹת
 60 לְעַצְמָנָם, מִשּׁוּם דְּלֹא אֵית – (שְׁאִין) בָּאן סֶפֶק בְּהִיָּה בְּבַעֲלִים, וְעַל

תמורה. פרק ראשון – הכל ממירין דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפא רש"י תוספות

בבביר נאמר לא תפדה – פדין אין לו, שיכנס הפדין בקדושה והוא יצא לחולין. אבל נמכר הוא – ונאכל בקדושה. וזו היא קדושה: שלא ישחטנו באיטליה, ולא ישקלנו בליטרא. אימא סיפא – דקרא "לא תפדה". רישא דקרא בבבל מוס – להכי דייקין: ונמכר הוא, וסופיה דכתיב "זאת דגמ תורוק" – בתם. בולד שפחתה – ואין יודע אי זה כהן ואי זה עבד. משחררין זה את זה – כל אחד ואחד כותב: אם אני הרב ואתה העבד – הרי אתה בן חורין. והיו מותרים שניהן בבית ישראל. ושניהם אוכלין בתרומה – כל זמן שלא שחררו זה את זה, דעבד כהן נמי אכיל בתרומה. וחולקין חלק אחד על תורן – כלומר, כששניהן ביחד נוטין להן תרומה בבית הגרנות. אבל לאחר מזה – אין חולקין עד שיבוא חבירו, דשמן זה הוא העבד, וסביא דיהן חלקי תנא דאין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו, דילמא אתי לאסוקיה ליוחסין. ובבביר – של הני תערוכות, אם נולד בכור בהמה בעדן – ירעה כו' כדמפרש. מאי שנא דידן מירידו – דידן נמי אין לו תקנה עד שיומם. והשתא מאן קמא דתנא? לא אסיק אדעתיה סיפא. דקתני: ידעמא בבביר כדעבד, ואילו דידן הוה יחיבין ליה לכהן בממו, ורב נחמן משני לה הכי במסקנא דמילתא. אלא לאו בזמן המקדש – ודידן הוה יחיבין לכהן לאקדושה, ואילו דידו זכי ליה. אף על גב דכחן נמי חיבית בהמתו בכבורה, כדאמרין בבכורות בפרק שני במשנה (ג.א.) לא נפטור אלא מפדין הבן ופטר חמור. הני ירעו. משום דבשאר בכורות כהן אמור מפסיד כלום, שמקריב הוא עצמו את אימור בכור ואוכלו, אבל הני דאיכא חד דור, אי הוי יחיבא בכורם לאקדושה – תו לא אכלי מניה. דבכור תם בזמן המקדש אינו נאכל לזרים, כדאמרין ב"אידוה מקומן" (ובדחם נוג.) הבכור נאכל לכהנים. הלכך ירעה, ולכשיסתאב יאכלנו בממו, דכל חד וחד אמר לכהן "אני כהן" ובכור אני אוכלנו, דכיון דנפל בו מום אין בו אלא איסור גזל – והבא איסור גזל נמי ליכא, דשמן זה כהן וזה בו, והמוציא מחבירו עליו הראיה. שפיר – משום הכי יש בידו כח לשחרתו, ולומר: שמא כהן אני, ויכתיב בו תחילה, ולא אתנו לכהן. ואתמול עני, שאוכל, לאוכלו. אלא אמרת ליה ליה – לכהן זכיה בכבור מחיים, אמאי שביקין ליה לאפקועיה ממוכח? ליתי גובר ולשקליה, וליחביה לכהן מעליה, דהא אין בו זכיה אלא ממוכח ואילך. אלא דרמי אית ליה זכיה מחיים בכבור תם, דהא ודאי בתם קמיירי, דקתני: ירעו עד שיסתאב. לעולם כוסן מחיים ומשום הכי ירעה, דלא חזי להקריב וזה בו מחיים. ודידן יחיבין להו לכהנים במומיהו, דאף

אימא סיפא את דגמ תורוק על המזבח – אסיפא דקרא קאמר. בבביר נאמר לא תפדה – דלעולם הוא בקדושה, לענין דאינו נמכר באיטליה ואין נשקל בליטרא. ובבביר אימא סיפא – דקרא "לא תפדה" – וזהו תאמר: לימא דאיתא ברבנן, דאמרי דלאו ממוכח הוא ויש לומר: דעיקר הקושיא אינה אלא ממעשר, דלכילי עלמא בעל מום ממוכח הוא. הרמיה. אימא סיפא – בזמן הזה הוא דומיא דשלימים קתני – ובפרק קמא דבבא קמא (י.ב.ב.) פירש רש"י: בזמן בית המקדש איירי, דהא קרא בשבועת הפקדון איירי בזמן בית המקדש הוא דמחייבין ליה אשם. ונראה דמשום הכי נקט הכא דומיא דשלימים, ולא רצה לומר כדפירש רש"י בבבא קמא (שם) משום דכלאו הכי צריך לומר דומיא דשלימים, כדי להוכיח דבתם איירי ולא בבבל מום, כדאמרין בסמוך. ורבי סיפא – בתם. מתיב רב משרשיא: בהנח שנתעריבה ולדה בולד שפחתה, הגדילו התעורבות מ'משחררין זה את זה, ושניהם אוכלין בתרומה, וחולקין חלק אחד על הגזון. בכורן ירעו עד שיקטאבו, ויאכלו במומן. במאי עסקינן? אימא סיפא בזמן הזה – מאי שנא דידן ומאי שנא דידהו? דידן נמי מומין בעינן? אלא לאו – בזמן שבית המקדש קיים. אי אמרת בשלמא אית להו לכהן זכיה בגווייה – שפיר, אלא אי אמרת ליה ליה – ליתי גובר ולשקלא! לעולם בזמן הזה, ודקא קשיא לך: מאי שנא דידן ומאי שנא דידהו? אגן – יחבינן ליה לכהן במומיהו, אינהו – פיון דאיפא בהו מקצת כהן – מפקע ליה לכהנים. לישנא אחרתא. בזמן הזה – מאי איריא בכורות דהלן ספקות, אפילו דידן נמי ירעו! אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים. ואי בבבל מום – ירעו עד שיקטאבו? הא מסואבין וקיימין! אלא פשיטא – בתמין והכי הוא דלא מוזגי ודאי! לעולם בזמן הזה, מאי קשיא לך – אפילו דילן נמי ירעו – לא מצינו מדרחית ליה לכהן, דלא אית פאן ספק כהונה. הני ספקות – מדרחו לכהן, כל חד וחד אמר ליה לכהן: דאנא כהן ואנא כהן. מיתיבי, רבי שמעון אומר: "בהמתה" – פרט לכהנות בכור ומעשר שפה, "שללה" – פרט לכסף מעשר שני שפה. במאי עסקינן? אימא סיפא בזמן הזה – מי איפא עיר הנדחת? והתנן: אין עושין עיר הנדחת אלא בבית דין של שבעים ואחד! אלא פשיטא – בזמן שבית המקדש קיים. ובבביר אימא סיפא בבבל מום – היינו "בהמתה". אלא פשיטא – בתם. ואי אמרת בשלמא אית ליה זכיה בגווייה – שפיר, אלא אי אמרת ליה ליה – למה לי מ"בהמה", תיפוק ליה מ"שללה" – ולא שלל שמים! – לעולם בבבל מום, ודקא קשיא לך: היינו "בהמתה", מי ששאל בתורת בהמתה, יצאו בכור ומעשר – שאינו בכלל "בהמתה", דתנן: כל פסולי המקדשין נמכרין באיטליה, ונשחטין באיטליה, ונשקלין בליטרא, חוץ מן הבכור ומן המעשר שהנאחזן לבעלים. מיתיבי: "ומעלה מעל בה" – לרבות קדרשים קלים שהן מומין בעלים, דברי רבי יוסי הגלילי. הן עזאי אומר: לרבות שלמים. אבא יוסי בן דוסאי אומר: לא אומר בן עזאי אלא בבכור בלבד. במאי עסקינן? אימא סיפא בזמן הזה – הא דומיא דשלימים קתני, אלא פשיטא – בזמן שבית המקדש קיים. ובבביר עסקינן? אימא סיפא בבבל מום – הא דומיא דשלימים קתני, אלא לאו – בתם, ושמע מינה – אית ליה לכהן זכיה בגווייה! אמר

על גב דהומוס ומותר לזרים – מידו איסור גזל איכא. אבל הך תערוכות ליכא איסור גזל, וממון המוטל בספק הוא, והמוציא מחבירו עליו הראיה. בהמתה – גבי עיר הנדחת כתיב (דברים יג) "זאת בהמתה לפי חרבי". "בהמתה" – משמע בהמה דידה, שאין לגובה חלק בה. פירש לכסף מעשר שני שבה – ואליכא דמאן דאמר מעשר שני מומן גבה הוא. אין עושין עיר הנדחת בו" – בפרק קמא דסנהדרין מפרש טעמא. היינו בהמתה – דכהן אוכל את הבכור, וישראל את המעשר, ואין לגובה חלק בהן. שפיר – משום הכי איצטריך קרא למעוטה, דלא נפקי מ"שללה" ולא שלל שמים, דהא לאו שלל שמים הוא, דוכה כהן בגויה. לישנא אחרתא: אלא פשיטא בתם, והא ממעט לה מתורת "בהמתה", אלמא ממוכח דכהן הוא. ומיפירשא נמי כלישנא קמא דמדאיצטריך למכתב "בהמתה" ולא נפקא ליה "משללה" – שמע מינה: אית ליה לכהן זכיה בגויה מחיים. לרבות קדרשים קלים – שאם הפקיד שלמים או בכור או מעשר אצל חבירו, וכפר ונשבע והודה – משלם קרן וחומש וקרנן שבעת הפקדון, לפי שהם ממונו, וקרינא ביה "וכחש בעמיתו". בן עזאי אומר לרבות שלמים – קאתי, דודאי הן ממונו. אבל מעשר – לא, דאידו לאו ממונו הוא, ולא יכול למוכרו חי ולא שחוט, תאם ולא בעל מום. והכי מפרש בפרק "אריבעה אבות נויקין". לא אומר בן עזאי אלא בבכור – שהפקיד וכהן בכורו אצל אחר, וכפר ונשבע (והודה). אבל שלמים לא היה ממונו, והואיל דחייילא עלייהו קדושה, שטענן סמיכה ותנסים ותנפות חוה ושוק. ומעשר – נמי לא, והואיל ואינו יכול למוכרו. והכי מפרש בפרק קמא דנויקין (בבא קמא י.ב.ב.). הא דומיא דשלימים קתני – ושלמים בזמן הזה ליכא. דאי בבבל מום הוא דומיא דשלימים קתני – ושלמים דרמי שלמים תמימים קא מרבי, דממונו הוא, דאין בהן מעילה מחיים. דבשלמא בבכור גבי כהן – איכא לפלוגי בין תם לבעל מום, משום דתם איכא למימר: לא זכי ביה כהן אלא משלחן גבה, והיינו מחקטרת אימורים. ובעל מום דלית ביה הקרבה – זכי ליה רחמנא מיד. אבל גבי שלמים דישקל, ליכא למימר: ישראל משלחן גבה זכי, הלכך לא שנא תמין לא שנא בעלי מומין – מחיים זכי בהו. אלא לאו בתם – וקא מיחייב לכופר (ובבכור) קרבן שבעה. אלמא, ממונא דכהן הוא (ובבכור).

ורבי שמעון היא דאמר אם באו תמימים יקרבו – אבל לבתחילה – לא. וטעמא, משום דיש להם פרנסה במקומם. ורבי עקיבא פליג, ואמר: דאפילו דיעבד לא יקרבו. ומפרש טעמא, משום דאיתקש בכור למעשר בחמה, ומעשר בחמה למעשר דגן. מה מעשר דגן אינו בא מתורה לארץ לארץ ישראל – אף בכור ומעשר כו'. ואם תאמר: אמאי לא אוקמא כרבי עקיבא, דלדידיה הוי טפי ממוגו ויש לומר: דלרבי

עקיבא לא הויא כל כך דומיא דשלמים. **לא** בפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא דמתניתין קמפלגי – כלומר, וההוא אוקמנא בבכור חוצה לארץ.

דלמא אויל ישראל ושדי ביה מומא וממטי ליה (לחברה) ולחכם ואמר בכור

זה נתן לו כהן במומו – ואם תאמר: מאי כהן? והוא לא שרי ליה, כיון דנפק המום מיד כהן כלא

עדים – שהרי נחשדו הכהנים על זה! ויש לומר: דהכי קאמר, "נתן לו כהן במומו, וקמי דיד נפל בו מום מאלי". ואם תאמר: הדיכ הישד דלמא אויל

ישראל ושדי ביה מומא? ודרי לא נחשדו ישראל על כך, כדאמרין בבכורות (להא), דבכור ביד

ישראל – הכל נאמנין עליו, דכהנים הוא חדשידי אממו, אבל ישראל לא חדשידי ואין לומר דהני

מילי בודאי בכור, היכא דסופי ליתנו לכהן, דאין ישראל חוטא ולא לו, דהא בפרק "כל פסולי

המוקדשין" (שם להב), אמר רב נחמן גבי ספק בכור: בעליו מעדין עליו ויש לומר: דלא דמי,

דהני מילי כשהיה תם תחילה ביד ישראל – או יא דהטיל בו מום, מאחר שנטל ברשותו, דאין

לו להשמט בשום דבר, אבל כהן, דיש לו תלות שנתן לו הכהן במומו – יש לחשדו עליו, ונראה

דלכך לא רצה לומר בענין אחר: דלמא אויל ישראל ושדי ביה מומא ומראדה לחכם, ואמר

דמעצמו נפל, ולא יאמר "כהן נתנו לי" – דכהאי גוונא לא עבדי, דלמא חדשדוהו עליו, ולומר: מה

לו לטרוח עליו ולהביאו לחכם, כיון דלא רדייה דהוא? ופריך: והא אמר רב יהודה אין רואין בכור

לישראל אלא אם כן כהן עמו. והטעם, שמת יעבכו לעצמו ולא יתנו לכהן, וכיון דצריך

להביא הכהן – לא מצי אמר "בכור זה נתנו כהן במומו", דאמרין ליה אייתי (ראייה) ההוא כהן

דיהבא לך, דכל כהן גלא אייתי ליה – לא שרינן ליה דבכור.

לשון רש"י היינו טעמא דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות – דרגילות הוא דמוכר

בכור דמוחל גבי ישראל, כדי שיתן לו בכור פעם אחת, וכל שכן דאסור לקבלו במתנה, וצריך

ליזהר שאם אמר ישראל לכהן "הזן בכור זה", אם אמר לו הכהן "שלך יזה" – אז אסור לקבלו,

מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, שנאמר

אמר אביי: לא, לעולם בתם, ובבכור בחוצה לארץ, ורבי שמעון רואי, דאמר: אם באו תמימים – יקרבו.

מיתיבי, אמר לו רבי יוחנן בן נורי: מה לי אם אינו מומר בחפצא ואשם – שהרי אין זכין בכהן בתייהו,

תאמר בבכור – שזכין בתייהו. במאי עסקינן? אילמא בבכור מום – הא דומיא דחפצא ואשם קאמר, אלא

לאו – בתם, וקתני "זכין בו בתייהו" אמר רבינא: הא נמי – בבכור בחוצה לארץ, ורבי שמעון היא, דאמר

אם באו תמימים – יקרבו. לימא כתנאי: בכור, בבית הבעלים – עושין תמורה, בבית הכהן – אין עושין

תמורה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כיון שפא לדי כהן – אין עושין תמורה. היינו תנא קמא! מאי לאו

הכי קאמר: בבית כהן – הוא עושה תמורה, ואין בעל עושה תמורה, אלא אם ליה לכהן זכיה בגוויה! –

לא קשיא, הא – רבי יוחנן בן נורי, הא – רבי עקיבא. אמר רב חסדא: לא שנו אלא כהן לכהן, אבל כהן

לישראל – אסור. מאי טעמא – דלמא אויל ישראל ושדי ביה מומא, וממטי לחכם, ואומר לו: "בכור זה

נתן לי כהן במומו". ומי שרי חכם הכי? והא אמר רב: אין רואין בכור לישראל אלא אם כן כהן עמו!

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: היינו טעמא דישאל אסור – מפני שגורא כהן המסייע בבית

הגרנות. מר זוטרא איקלע לבי רב אשי, אמר ליה: לטעום מר מיד! אייתי לקמיה בישראל. אמר

ליה: ליכול מר, דמיכרי, משום דבוקרא הוא! מנא לכו הא? – אמר ליה: דזבן לן פלוני כהן. אמר

להו: לא סבירא לכו הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע מפני שגורא כהן המסייע בבית

הגרנות? אמר ליה: לא סבירא לך, דאנן מייבן קא זבנינן. אמר להו: ולא סבירא לכו, דהתנן "עד

כמה ישראל חייב ליטפל בבכור, בפקה – שלשים, ובנסה – חמשים יום, ואם אמר לו "תנהו לי

בתוך זמנו" – הרי זה לא יתנונו לו. ואמר רב ששט: מה טעם – מפני שגורא כהן המסייע

בבית הגרנות! אמר ליה: הים – מוכחא מילתא, הכא – מובן קא זבנינן. לשון אחר.

אמר ליה: הכא – לא יהיב דמי, הכא – קא יהיב דמי. מאי אפרת, מויל כהן גביה, דסבר כהן, דכי הוי ליה בכור אחרניא יהיב ניהליה – לא, דמסיק אדעתיה.

בוציא

דכון. הלכך בעינן כהן בהדיה, ולא מצי למימר "בכור זה נתן לו כהן במומו", דאמרין ליה: אייתי לי ההוא כהן דידיה לך, דכל כהן דלא אייתי ליה – לא שרינן ליה

הבכור, אלא אם כן יהיב ליה כהן. היינו טעמא דישאל אסור – לקנות בכור תם מן הכהן, משום דסתם בכור תם בומן הוה נמכר בזול, דבעי לוקח לשהייה עד שיומם.

דילכך הוה האי כהן דמוחל גבי ישראל נראה ככהן המסייע בבית הגרנות, לזרות ולעמר, כדי שיתנו לו התרומות. והוי חילול השם, דמחוי כמאן דשקיל לתרומה בתורת שכירות. והאי כהן נמי מחוי דמשום הכי מוחל לישראל, כי הדיכ דליתיה ליה, בכורות שיוחלו לו בעדרו. ליכול מר דמכר – שבשר בכור בריא לאכול משאר הבשר. מנא

לכו הא – מי נתנו לכם? אם אינכם כהנים ולא סבירא לכו – דאסור לקנות בשר בכור מכהן, דלמא מוחל גבייכו, ונראה ככהן המסייע. מייבן זבנינן – וליכא למיחש למסייע, דהא לא יהיב לן במתנה. ליטפל – (לטרוח בו לגדלו, קודם שיתנו לכהן. ככהן המסייע – דהשתא הוי סויע, שמוצאו מלטרות בו, בלבד שיתנו לו. מוכחא מילתא – דהא מסייע הוא. שהרי מיד מצילו מן הטרור והמזונות. מאי אפרת דלמא מויל – כהן, כי הדיכ דנתיב ליה בכורות דידן ולא לכהן אחר. לא – עבדי הכי. דמסיק אדעתיה

בוציא

דכון. הלכך בעינן כהן בהדיה, ולא מצי למימר "בכור זה נתן לו כהן במומו", דאמרין ליה: אייתי לי ההוא כהן דידיה לך, דכל כהן דלא אייתי ליה – לא שרינן ליה

הבכור, אלא אם כן יהיב ליה כהן. היינו טעמא דישאל אסור – לקנות בכור תם מן הכהן, משום דסתם בכור תם בומן הוה נמכר בזול, דבעי לוקח לשהייה עד שיומם.

דילכך הוה האי כהן דמוחל גבי ישראל נראה ככהן המסייע בבית הגרנות, לזרות ולעמר, כדי שיתנו לו התרומות. והוי חילול השם, דמחוי כמאן דשקיל לתרומה בתורת שכירות. והאי כהן נמי מחוי דמשום הכי מוחל לישראל, כי הדיכ דליתיה ליה, בכורות שיוחלו לו בעדרו. ליכול מר דמכר – שבשר בכור בריא לאכול משאר הבשר. מנא

לכו הא – מי נתנו לכם? אם אינכם כהנים ולא סבירא לכו – דאסור לקנות בשר בכור מכהן, דלמא מוחל גבייכו, ונראה ככהן המסייע. מייבן זבנינן – וליכא למיחש למסייע, דהא לא יהיב לן במתנה. ליטפל – (לטרוח בו לגדלו, קודם שיתנו לכהן. ככהן המסייע – דהשתא הוי סויע, שמוצאו מלטרות בו, בלבד שיתנו לו. מוכחא מילתא – דהא מסייע הוא. שהרי מיד מצילו מן הטרור והמזונות. מאי אפרת דלמא מויל – כהן, כי הדיכ דנתיב ליה בכורות דידן ולא לכהן אחר. לא – עבדי הכי. דמסיק אדעתיה

בוציא

לעולם בתם – ולא קשיא לרב נחמן. דהאי דוכי ביה כהן מחיים – בבכור בחוצה לארץ עסקינן, דסתמיה לאו להקרבא קאי אפילו בומן בית המקדש. ודומיא דשלמים

הוא, דאי מייית ליה – מצי לאקרוייה, אבל סתמיה – לאו להקרבא קאי. ורבי שמעון היא – דאמר לקמן בפרק "אלו קדשים" (כא.א), אם באו בכורות תמימים מחוצה לארץ – יקרבו, אם באו – אין, לבתחילה –

לא. דומיא דהשאת ואשם קתני – והאי "השאת ואשם" – בתמימים קמיידי. דקתני: אין זוכין בון הכהנים בחייהו אבל לאחר שחשטה – זוכין,

אלמא בבני הקרבה עסקינן. לימא כתנאי – אי זכי כהן בבכור תם מחיים בומן בית המקדש, אי לא. מאי לאו הכי קאמר – תנא קמא:

בבית כהן אינו עושה תמורה על ידי בעלים אלא על ידי כהן, אבל כהן ממיר בו, דאית ליה זכיה בגוויה. לא – בפלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא דמתניתין קא מפילגי. וההיא

הא אוקמנא בבכור בחוצה לארץ, וקאמר תנא קמא: כהן עושה בו תמורה משבא לידו, דהא זכי ביה מחיים, דסתמיה לאו להקרבא – כרבי יוחנן בן נורי.

ורבי שמעון כרבי עקיבא, דאף על גב דאית ליה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

תמורה דישאל, והכון אינו עושה תמורה לא זה ולא זה. רבי שמעון בן אלעזר כו' – זה הוה כהן וישאל, מאי לאו דרב נחמן איכא בנייה:

דהאי דקאמר תנא קמא אצל כהן אינו עושה תמורה, דאית ביה זכיה בגוויה – אינו עושה תמורה על ידו, דנפקא ליה מהקישא, כדמפרש במתניתין היכן קדושה חלה עליו כו'. ענין אחר: עושה

נפל מאליו. ומשום כך אסרו חכמים על הכהן למכור את הבכור
לישראל, שכן אם ימכרו לו יש לחשוש שיטיל בו הישראל מום,
ויאמר לו שנפל מאליו ברשות הכהן קודם שמכרו, ולא נעשה
בידים. ויאמרו החכם ויתיר לו את הבכור.
דוחה הגמרא טעם זה: וי' שרי חכם הכי – וכי באופן זה שאין
הכהן עמו יתיר לו החכם את הבכור, והא אמר רב, אין רואין בכור
לישראל כדי לבודקו האם יש בו מום, אלא אם כן הכהן שברצונו
לתת לו את הבכור נמצא עמו, שאם לא כן יש לחשוש שאם נתיר
לישראל את הבכור באכילה לא יתנו לכהן אלא יאכלנו בעצמו.
ואם כן שוב אין לחשוש שיטיל בו מום וישקר ויאמר שהמום נפל
מאליו ברשות הכהן שמכרו לו, שהרי לא יתירוהו לו אם אין הכהן
עמו.
הגמרא מביאה טעם אחר לאיסור האמור: אלא אמר רב הונא
בריה דרב יהושע, היינו טעמא דלמכור לישראל את הבכור, אסור,
מפני שהוא נראה כמסעיץ בכהן הנדרגות. שאסור לכהן לסעיץ
לישראל בגורן במלאכה התבואה כדי שיתן לו תרומה, ויש בכך
משום חילול ה', שכן נראה הדבר שהוא נטלה כשכר עבודתו,
בעוד שהתורה צוה ליתנה במתנה. ואיסור זה נוהג בכל מתנות
כהונה, ומשום כך אף אסרו על הכהן למכור לישראל את הבכור,
שכן סתם בכור בזמן הזה נמכר בזול משום שכדי לאוכלו צריך
לחלוק להמתין עמו עד שיפול בו מום, וכשהכהן מוכרו לישראל
נראה שהוא מוחיל לו את המחיר כדי שיתן לו את הבכורות
שעתידים להוולד לו בעתיד, והרי הוא כאילו משלם בעבורם
ואינם ניתנים לו בתורת מתנה.
הגמרא מביאה שיטה החולקת על האיסור האמור: מר זוטרא
איקלע – (הודומן לבי – לבית) רב אשי. אמרו ליה בני הבית, למעום
מר מירי – (יטעם אדוננו דבר מזה). איתנו לקמיה בישרא – הביאו
לפניו בשר, ואמרו ליה, ליבול – (יאכל) מר בשר זה דהוא מיכרי –
בריא לגוף, משום דבשר נוכחא – (בכור) הוא. שאל אותם מר
זוטרא, מנא לכו הא – מנין לכם בכור זה, והרי אינכם כהנים. אמרו
ליה, דזון לן – (מכר לנו) פלוני כהן בכור זה, שקיבלו מישורא
במתנת כהונה. אמר להו – (להם) מר זוטרא, לא סבירא לכו – וכי
אינכם סוברים הא – (את מה) דאמר רב הונא בריה דרב יהושע
שאסור לכהן למכור לישראל בכור מפני שהוא נראה כמסעיץ
בכהן המסעיץ בבית הנדרגות. אמרו ליה, אכן לא סבירא לן שיש איסור
דבשר, משום דאין מיןן קא זנינן – שהרי קנינו מהכהן את הבכור
ושלמנו תמורתו, ולא קיבלנו אותו במתנה בכדי שיתן לו בעתיד
את בכורותינו. אמר להו מר זוטרא, וכי לא סבירא לכו הדעתן
במשנה בבכורות (כא) עד כמה ישראלי חייב לטפול – (לטרותן)
בגידול הבכור שנולד בעדרו קודם שיתנו לכהן, בבכור בהמה
דקה עד שלשים יום מלידתו, ובבכור בהמה נפה עד חמשים יום
מלידתו. ואפילו אם אמר לו הכהן לישראל, תנה לי בתוך זמנו –
בתוך הזמן האמור שקבעו חכמים לנתינתו ואני אטרח בו, הרי זה
לא יתנו לו עד שיעבור זמן זה. ואמר רב ששת, מה טעם אסור לו
לתת את הבכור לכהן בתוך הזמן, מפני שגרא ככהן המסעיץ בבית
הנדרגות. שכן בכך שהכהן פוטר מטרור גידולו וממונותיו הרי
הוא מסייע לישראל, ונראה שהוא עושה כן כדי שיתן לו את
הבכור. אמרו ליה בני ביתו של רב אשי, הנה מוכחא מילתא –
מוכח הדבר שהכהן מסייע ביד הישראל בכך שפוטרו מטיפול
בבכור, משום שמיד הוא מצילו מטרור זה. אבל הקא מיןן קא
זנינן – קנינו את הבכור מהכהן ושלמנו תמורתו, ולא סייע הכהן
בידינו כלום.
הגמרא מביאה תשובה זו בנוסח אחר: לשון אחר, אמרו ליה בני
ביתו של רב אשי למר זוטרא, הקא לא יהיב דמי – לא נתן
הישראל דמים לכהן כדי שיטפל בבכור בתוך הזמן, והרי הוא
מסייע לו בהנם, אבל הקא במכירתו לישראל הלא קא יהיב דמי –
נתן הישראל לכהן את דמי הבכור, ואינו מקבל שום טובה
מהכהן. מאי אמרת שהסיעו הוא בכך דמוזיל כהן נפיה, דקבר כהן
דכי הוי ליה בכור אחרתא יהיב ניהלי – שמא ימכור לו הכהן את
הבכור בזול משום שישבור שעל ידי שאוול לו את מחיר הבכור
יתן לו בעתיד בכורות אחרים שיוולדו לו, לא מסתבר שהכהן
יעשה כן, משום דמסיק אדעתיה – שחושב בדעתו,

מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשה משם על רב נחמן, ולעולם
מדובר בהם, ואולם בבכור כחוצה לארץ שאינו עומד להקברה,
והברייתא כרבי שמעון היא. דאמר רבי שמעון במשנה להלן (כא),
בכורות בחוץ לארץ, אם פאו לארץ ישראל כשהם תמימים, וקברו
למזבח, אבל לכתחילה לא יביאום, אלא ישארו במקומם עד
שיפול בהם מום ויאכלו שם. ומאחר שאינם עומדים להקברה הרי
הם ממון הבעלים הכהן, לשיטת רבי יוסי הגלילי הסובר שקדשים
קלים הם ממון בעלים, ולא אמר רב נחמן שהם ממון גבוה אלא
בבכורות בארץ ישראל העומדים להקברה.
הגמרא מקשה על דברי רב נחמן ממשנתנו: מיתיבי שנינו במשנה,
אמר לו רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא, מה לי אם אינו מיכר
במקומם ואשם ומה ראייה היא על בכור, שיהי' מה שאין הכהנים
ממירים בהם הוא משום שאין יבין כהן כהנייה, אך האם תאמר כן
גם בבכור שהם זכין בו כהניו. מבררת הגמרא: קמאי עסקינן,
אלימא בבכור בעל מום, הלא יקשה הא בבכור דומיא דחמטא
ואשם קאמר רבי יוחנן שהכהנים זוכים בו, והרי חטאת ואשם
שחזירי הם בודאי תמימים וראויים להקברה, שכן מכר שאמר
עליהם אין זכין בהם בחייהם, משמע שלאחר שחזרתם זוכים
הכהנים באכילתם. ובקרבנות בעלי מום אין לכהן שום זכות
אכילה. אלא לאו – ודאין בבכור קם דיבר רבי יוחנן בן נורי, וקתני
עליו שהכהנים זכין בו כהניו, ולא כדרי רב נחמן.
מתרצת הגמרא: אמר רבינא, הא נמי – גם דברי רבי יוחנן בן נורי
אמורים בבכור כחוצה לארץ שאינו עומד לכתחילה להקברה,
והמשנה כרבי שמעון היא, דאמר שרק בדיעבד אם פאו תמימים
יקברו, ומשום כן הם ממון הכהן.
הגמרא תולה את דברי רב נחמן במחלוקת תנאים: לימא כהנאי –
האם יש לומר שדברי רב נחמן תלויים במחלוקת תנאים. שכן
שנינו בברייתא, בכור כל זמן שהוא נמצא בבית הפעלים הישראל
ועדיין לא ניתן לכהן, הבעלים עושין בו תמורה. אבל לאחר
שמנצא בבית הכהן, אין עושין בו תמורה. רבי שמעון בן אלעזר
אומר, כיון שקם הבכור ליה הכהן שוב אין עושין בו תמורה.
מפרשת הגמרא: הלא דברי רבי שמעון בן אלעזר היינו כדברי תנא
קמאי, שאמר שלאחר שהגיע הבכור ליד הכהן אינו ממיר בו. מאי
– אם כן במה נחלקו, לאו הכי קאמר – האם לא כך אמר תנא
קמאי, שכשהבכור נמצא בבית הכהן הוא – (הכהן) עושה בו
תמורה, ואין בעל – (הבעלים) שנולד הבכור ברשותו עושה בו
תמורה, ואילו לדעת רבי שמעון בן אלעזר לאחר שהגיע ליד כהן
לא הבעלים ולא הכהן ממירים בו. אלימא – אם כן מוכח שלשיטת
תנא קמא אית ליה לכהן זכיה גנויה – (בו) בחייו, ולכן הוא ממיר
בו, ורב נחמן שאמר שהוא ממון גבוה סובר כרבי שמעון בן
אלעזר.
דוחה הגמרא: לא (קשיא הא רבי יוחנן בן נורי הא רבי עקיבא)
בדברי רב נחמן נחלקו תנא קמא ורבי שמעון בן אלעזר, אלא
[בפלותא דרבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא דמתניתין קא מיפלגי].
שחנא קמא סובר כרבי יוחנן בן נורי שהכהנים ממירים בבכור
לאחר שהגיע לידם, ורבי שמעון בן אלעזר סובר כרבי עקיבא
שאינם ממירים בו משום שקדושתו לא חלה ברשותם.
הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה שהובאה לעיל (ג), 'בכור
מוכרין אותו תם זה, ובעל מום זה ושחוט: אמר רב חסדא, לא שנו
במשנה שמותר לכהן למכור כשהוא תמים, אלא ככהן שמוכרו
לכהן אחר, אבל כהן לישראל אסור למכור. ומאי טעמא של איסור
זה, ולמאן אילי ישראלי ושרי ביה מוקמא ומסמי חכם – שמא ילך
ישראל ויטיל מום בבכור שנולד לו ויוליכו לחכם כדי שיתירו לו
באכילה, ואומר – (ויאמר) לו, בכור זה נתן לי כהן כמזומן. שכן
מבואר במשנה בבכורות (ד) שאין מום מתיר את הבכור באכילה
אלא כשנפל בו מאליו, אבל אם הטילו בו את המום בידיים ועברו
בכך על איסור הטלת מום בקדשים, קנסו חכמים שלא יתירו מום
זה באכילה, וישאר בו איסור שחיטת ואכילת קדשים בחוץ כמו
שהיה בתמותו. ואין הכהן נאמן לומר שהמום נפל מאליו, לפי
שנחשדו כהנים להטיל בו מום ולמכור ולומר שנפל מאליו, כדי
שלא יצטרכו להקריבו למוזב ויוכלו לאוכלו בגבולין. אבל
ישראל אינו חשוד להטיל בו מום, ועל כן הוא נאמן לומר שהמום

לפנים את חבירו התובעו ממנו ולהיפטר מלשלם לו, אבל מילקא
 ללך על שבועה זו, משום שבכך שאינו משלם הביא את עצמו
 לידי שבועה. מתרצת הגמרא: לא מצית אפרת – אינך יכול לומר
 ששבועת אמת אסורה ולוקים עליה, דהקתיב – שהרי נאמר (דברים
 ו' א) 'את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע', הרי שציותה
 התורה להשבע שבועת אמת בשם ה'.
 דוחה הגמרא תירוץ זה: הלא הכתוב 'והוא' ובשמו תשבע, אינו
 מוכיח שמותר להשבע שבועת אמת, אלא מוכיח ליה לברב –
 נצרך הוא לדינו של רב. דאמר רב גידל אמר רב, מנין שנשבעין
 לקיים את המצוות ודבר הגון הוא לעשות כן, שנאמר (תהלים קיט ק)
 'נשבעתי ואניימה לשמור משפטי צדקך'. ואם כן הפסוק 'ובשמו
 תשבע' נצרך כדי ללמד שמותר להשבע לקיים את המצוות,
 ועדיין יש לומר ששבועת אמת שלא לדבר מצוה אסורה ולוקים
 עליה. מתרצת הגמרא: הקתיב קרא אפרת – הרי נאמר כתוב
 נוסף המתיר שבועת אמת, שכן נאמר (דברים י') 'את ה' אלהיך
 תירא אתו תעבד וכו' תדבק ובשמו תשבע'. ואם כן, מאחר
 ששבועת אמת מותרת, אלא למא אמת – לאיזו הוצאת שם שמים
 בא 'והפלא ה' את מכותך', בהכרח בא לחייב מלקות את המקלל
 את חבירו בשם.
 שוב מקשה הגמרא: ואימא שבא 'והפלא ה' את מכותך' לחייב
 מלקות את המוציא שם שמים לבטלה שלא בקללה. תמחה הגמרא
 על קושיא זו: הלא אף אם במוציא שם שמים לבטלה הכתוב
 מדבר, מכל מקום ילקח אף המקלל, שהרי מי (וכי' גרע מקלל את
 חבירו בשם מסתם מוציא שם שמים לבטלה, שהלא אם לוקים על
 עבירה זו מבלי לקלל, כל שכן שהמקלל בשם לוקה.
 מפרשת הגמרא את הקושיא: אנו הכי קא קשיא לו, אימא דווקא
 מוציא שם שמים לבטלה מבלי לקלל תיכני ליה (ויהיה די לו)
 במלקות, אבל המקלל את חבירו בשם, כיון דקעביד תרתי עבירות,
 דקא מפיק שם שמים לבטלה וגם קעצער ליה לחבריה, לא תיכני
 ליה במלקות ולא יתכפר בהן.

שעל שגגתה פטור' בא להוציא שבועת שקר על לשעבר, ולומר
 שחייבים קרבן על שגגתה.
 הגמרא דנה בהמשך דברי רבי יוסי הגלילי שהובאו לעיל: אין
 לוקים על לא תעשה שאין בו מעשה, חוץ מנשבע ומימר ומקלל.
 אמר ליה רבי יוחנן לתנא ששנה לפניו את המימרא האמורה, לא
 תתני ואל תשנה 'ומימר' בכלל שאר הלאוין שלוקים עליהם
 אפילו שאין בהם מעשה. משום דממיר דביבור עשה מעשה, שהרי
 על ידי אמירתו 'זו תמורת זו' הוא מקדיש את בהמת החולין, ולא
 שיש בו מעשה הוא.
 הגמרא דנה בהמשך דברי רבי יוסי הגלילי המקלל את חבירו בשם
 לוקה. שואלת הגמרא: מנין שהוא לוקה אפילו שעובר בדיבור
 בלבד ואין בו מעשה. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר אמר רבי
 אושעיא, אמר קרא (דברים כח נח) 'אם לא תשמר לעשות וגו' ליראה
 את השם הנכבד והנורא הזה, את ה' אלהיך, ובהוצאת שם שמים
 לבטלה הכתוב מדבר, ובכלל זה המקלל את חבירו בשם. וקתיב
 לאחר מכן בעונש עבירה זו (שם פסוק נט), 'והפלא ה' את מכותך'.
 והפלאה זו איני יודע מהו, ומדן מכות אלו, אלא בשם הוא אומר
 בחייבי מלקות בית דין (שם כה ב), 'והפילו השופט והקהל לפניו'
 שהוא לשון הפלאה, הו' אמר שם אף ההפלאה האמורה בעונש
 המקלל את חבירו בשם, זו הפלאה למלקות בית דין, ואפילו שאין
 בו מעשה.
 מקשה הגמרא: אם לוקים על הוצאת שם שמים, אימר (ו-תאמר)
 שאפילו שבועת אמת היא בכלל 'אם לא תשמור וגו' ליראה את
 השם הנכבד והנורא, שהרי מזכיר בה שם שמים, וילקו אף עליה
 משום 'והפלא ה' את מכותך'. מתרצת הגמרא: לא יתכן ששבועת
 אמת תיאסר, שהרי קהיא קתיב בפרשת שומרים (שמות כב י)
 'שבועת ה' תהיה בין שניהם'.
 דוחה הגמרא תירוץ זה: אין ראייה מכתוב זה שאין לוקים על
 שבועת אמת, שכן אמר ו-יש לך לומר, הני מילי – דברים אלו
 שאמרה תורה בחיוב שבועה הם רק לענין שיכול בשבועה זו

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

הנהלת בית ספר חב"ד גבעת התמרים, יפו,

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מכי' סיון הצעה לייסד קייטנא בכפר חב"ד בשביל תלמידי בית הספר
 שלהם, הצעה נכונה היא במאד מאד. ואפשר יש מקום לשתף בזה גם תלמידים ותלמידות משאר בתי
 ספר דאהליי.

ובהנוגע לסיוע באמצעים במקצת עיי' שילוח סקריפים, הנה בלי נדר נעשה זה, אלא שכפי
 ההנהגה והסדר יהי גם זה עיי' הנהלה הכללית דהרשת.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש. המחכה לבשו"ט.

נ.ב. אולי אין להקפיד כ"כ (באם לא יהי' היזק וחסרון עיי' להתארחות תלמידי הרשת) ויש
 לקבל להקייטנא גם תלמידים אחרים בתנאי שאחרי כך ילמדו בבתי ספר הרשת או חב"ד בכלל.

ב"ה, י"ט תמוז, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ צנמ"ס וכו'
חנני יום טוב ליפא שי' מלפנים הראב"ד דהעלמאץ

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי.

(א) בהנוגע להנוהג בענין דלהתייחד אב עם בתו, ואם עם בנה - לא שמעתי בזה.

(ב) לשאלתו למנהגו בנוגע לאכילת בשר לאחר מאכלי חלב, בכלל נהגיין בהנ"ל - ואפילו לאחר חלב וחמאה - להמתין שעה (וגם - לא באותה הסעודה). וכ"כ בשל"ה מס' שבועות שלו (קפ, ב).
- (ומש"כ בדרכי תשובה יו"ד ספ"ט סוס"ק י"ט "שעה ויותר" צ"ע שיעורא דיותר, והמקור ע"ז) - אבל לא שמעתי אם זוהי הוראה לכל או רק מנהג יחידי סגולה, וראה פמ"ג לשו"ע יו"ד ספ"ט, שפתי דעת סק"ז, דהפסק שעה - מחליף קינוח.

ולמרות הטרדה לקחתי מזמני לענות לו בהקדם כבקשת כת"ר במכתבו.

בברכה לבשו"ט מעבדה"ק להרבות הטהרה בישראל מתוך בריאות הנכונה.

ג. ב. נתעכב המכתב במשלוח, וז"ע נתקבל מכתבו מעש"ק, בו מעתיק מספר א' מקור למנהג אלו שממתינים חצי שעה לאחר אכילת חלב וחמאה,

מהשיעור בהנוגע לשלילת עשיית מלאכה קודם התפלה, שהלשון במשנה סמוך למנחה, והשיעור, כמבואר בפוסקים, חצי שעה, שבהפסק שיעור זה - פסקה הסמיכות.

וכבוד בעל המחבר במקומו מונח, כי (עכ"פ - כפי שהעתיק במכתבו) עיקר הראי' חסר, שהרי בנוגע לאכילת חלב ובשר לא מצאתי - לע"ע - הלשון דסמוך כ"א "כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא" (זהר ח"ב קכ"ה ע"א). ואם נחפש דוקא למצוא סמוכים, הרי כל לשונות הנ"ל שבזהר - קרובים יותר להלשון תיכף (ועוד יותר מזה כמובן).

ושיעור תיכף - הרי הוא מהלך כ"ב אמה, כפס"ד בשו"ע או"ח סי' קס"ו. ולא עוד, אלא שגם מיקרי הפסק.

למש"כ בדר"ת הנ"ל להמתין שעה ויותר - יש להעיר משיעור עיכול שהוא מהלך ד' מילין (עיין נ"כ השו"ע או"ח סו"ס קפ"ד).

ב"ה, כ' תמוז, תשי"ד
ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה על מכתבך אודות יום הולדת שלך, הנה בטח תקבל על עצמך - בלי נדר - להוסיף מכאן ולהבא בלימוד ובהנהגה טובה ובהשפעה על הסביבה ובייחוד על חברותיך לשמוע בקול הורים ומורים ולהתנהג כראוי לבנות ישראל בנות שרה רבקה רחל ולאה, ובדאי תנצלנה ימי החופש מהלימוד בבית הספר לארגן מסיבות שבת בשביל ילדות הקטנות מכך וכן גם בימות החול לאספן על כל פנים פעמים או פעם בשבוע לספר להן מסיפורי תורתנו הקדושה וללמד אותן ברכות דיני ומנהגי ישראל בכלל נחוצים לגילן.

בודאי תמסור כל הנ"ל לחברותיך וכולכן יחד תשתפו פעולה והשי"ת יצליחכן.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו תמוז, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג והרה"ח ווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'

מוה"ר משה יוסף שי' רובין

נשיא אגודת הרבנים ברומניא לפנים

שלום וברכה!

במענה למכתבו ושיחתנו בענין מפעל תיקון הגדרים בבתי החיים בקהלות באירופא שנחרבו ונתרוקנו בעוה"ר בימי המלחמה והשוואה ר"ל, אמינא לפעלא טבא יישר, וגדול יקרא דשיכבא ובנידון דידן גם יקרא דחיי.

ואם כל חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שהוא למעלה משלום גמול, כ"א שנותנים לו מלמעלה (בדרך מתנה) בחי' חסד של אמת הבלתי מוגבל, ואפילו אם עושה דבר קטן הערך וכמו שייל אבא וזבילא לקבורה.

על אחת כמה וכמה בענין האמור גדול הערך, ונוגע לאלפים מישראל ובמיוחד שיש בזה ענין של קידוש השם, שלא יהא שם ישראל מחולל בעמים.

וחזק בטחוני שמפעל זה ימצא הד נכון בלבבות אחינו בני ישראל להתנדב ברוח נדיבה לביצועו - לגדור הפרצות בבתי עלמין ולבנות הנהרסות.

עדי יקויים יעוד אד-ני ה': הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם גוי' ונתתי רוחי בכם וחיייתם.

בכבוד ובברכה.

ב"ה, כ' תמוז, תשכ"א

ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

... לשאלתם בנוגע לתלמידי ישיבת תו"ת שי' המשתתפים בפעולות את"ה וכיו"ב...

לפלא הספק והשאלה בדבר המפורש ממייסדי תו"ת ומנהלי' - כ"ק אדמו"ר (הרש"ב) ובנו כ"ק מו"ח אדמו"ר - צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שברור אמרו וכתבו שכל עניני התלמידים הם ברשות הנהלת הישיבה, ועל פיהם דוקא יתנהגו מנפש ועד בשר, ורק זוהי הדרך להתהוות אור משפיע - כשמקודם לזה יהי' אור מקבל, וכידוע שיחות קדש בזה.

ויהי רצון אשר סו"ס יתפתחו כל סניפי ישיבות תומכי תמימים בכל מקום שהם, מתאים לרצון ותקות רבותינו נשיאינו, אשר כיון שרצונם הוא, מוכרח שיבוא בפועל, אלא שיפה שעה אחת קודם ומתוך שמחה וטוב לבב, ויפצו המעינות בהם ומהם ועד שיגיעו גם לחוצה הכי רחוק, ויביאו מבשר טוב פנחס זה אלי' לקרב הרחוקים, ותיכף וסמוך לו - גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו משיח בן דוד, וכמ"ש דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל וגוי' וישראל עושה חיל.

בברכה לבשו"ט בכל הני"ל.

ב"ה, כ"ה תמוז, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ' תמוז, בו כותב אודות מצב בריאות בתו... תח"י ודעת הרופאים בזה, שכמה מהם מייעצים נתוח ביד, ואינו ברור במכתבו, אם זוהי דעת רופא יחיד או רופאים רבים ועוד ועיקר - האם הדיעה מבוססת רק על העדר ידיעה לסיבת המיחוש (שלכאורה כן משמע כיון שעשו טפולים שונים אחרים) או שידועים המיחוש ברור וגם הטפולים הנ"ל שייכים למיחוש, אלא שבמקרה זה לא הצליח, ובטח יברר האמור ובהתאם להידיעות יחליטו.

ועוד להוסיף, אשר בנתוחים כאלו ישנם סוג שנוגע לא כ"כ עצם הנתוח, שבסגנון כתבו קל הוא, כי אם הזהירות יתירה שלא לנגוע בעצבים (נערוון) ועורקים (מוסקולס) הנוגעים לנענוע אצבע או אצבעות, כן מהנכון לברר החלק שמתוסף מצד "הפסיכולוגיא", ז. א. ענין שאינו בגשם האצבע והיד, כי אם בכח המחשבה והדמיון - שנדמה לבתו שבחזרתה לעבודה גם הכאב חוזר [שבמקרה זה הרי התבוננותה בהענין דהשגחה פרטית וזה שהמשגיה על כאו"א הוא ג"כ רופא כל בשר ומפליא לעשות, ונאמר בכל אשר תעשה, וההדגשה בכל אפילו כל שהוא, יש מקום לומר שיחליש אז הדמיון ואת הכאבים בזה], ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

התקוה חזקה שעשה בשבועות אלה בענין הפצת המעינות בכל מקום שידו מגעת, ובטח ימלא עד"ז בהזדמנות הבאה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, כ"ז תמוז, תשכ"א

ברוקלין.

מחות' הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה שמואל אלעזר שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מט"ז תמוז ובודאי מכבר קבל מכתבי בו גם אודות עמדתי בנוגע לקואליציא וכו' וכמו שאמרתי בשיחתי, שלא חל כל שינוי בזה, ולפלא גם על הספק. ולדעתי השתתפות בקואליציא ממשלתית אסורה ע"פ תורה.

מאחר שאינו מזכיר מענייני בריאות וכו' התקוה חזקה שבסדר הוא, אלא שבכ"ז פלא שאינו מזכיר מהשתתפותו בהתועדויות אנ"ש במשך חדשים שעברו ובאחרונה בימי י"ב וי"ג תמוז שנמצאים אנו בחותם חדש זה, והרי ימים אלו מלמדים אותנו חכמה בינה ודעת איך שאפילו היחיד באם החלטתו נחושה להפיץ היהדות המסורתית מבלי כל פשרות הנגלה והחסידות, ומבלי התחשב עם העלמות הסתרים ובלבולים איזו שיהיו, מצליח. ואם בכל המקומות כן עאכו"כ שכן הדבר באה"ק ת"ו ומעלין מכל ארץ ישראל לירושלים אשר כשמה כן היא וכן צ"ל יראה שלם, שלימות יראת ה', שעיי"ז ממילא בטל יראת בו"ד, וכשנו חכמים במשנתם, במקבל עליו עול מלכות שמים מבטלין ממנו וכו' ואם בכל אדם הדברים אמורים עאכו"כ לאותם שיש להם שייכות לכ"ק מו"ח אדמו"ר בעל השמחה וביחוד לאלו שיש להם גם שייכות משפחתית, שעליהם להשתדל ועד לאופן שחז"ל קורין לזה יגעת בהפצת המעינות חוצה בתוככי הפצת היהדות בכלל, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מסיבה נתעכב המשלוח, ובנתים נתקבלו מכתביו שלאחרי הנ"ל וכן קטעי המכ"ע, הכרוזים וכו'. ובטח ימשיך בשילוחם ות"ח.

פתיחתא דחכימי

הָאֶרֶץ, עַל עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל
שְׁפִיכוֹת דָּמִים, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלֵא עַל עֲזָבָם אֶת
תּוֹרָתִי. רַבִּי הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא
אָמְרִי, כְּתִיב (ירמיה טז, יא): וְאֵתִי עֲזָבוּ וְאֶת תּוֹרָתִי לֹא
שָׁמְרוּ, הֲלוֹאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ, מִתּוֹךְ שֶׁהִיוּ
מִתְעַסְקִין בָּהּ הַמְּאֹר שֶׁבָּהּ הָיָה מִחֲזִירִין לְמוֹטָב. רַב
הוֹנָא אָמַר לְמַד תּוֹרָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה
שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי בְּכָל יוֹם יוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת
מִהָר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלֹבוֹנָה שֶׁל
תּוֹרָה. שְׁמוּאֵל תַּנִּי לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אֲמִי,
אֵימָתִי הַמְּלָכוֹת גּוֹזֶרֶת גּוֹזֶרֶת וּגְזֵרָתָהּ מַצְלַחַת, בְּשִׁעָה
שִׁישְׁרָאֵל מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ, הֲדָא הוּא
דְּכְתִיב (דניאל ח, יב): וְצָבָא תִּנְתָּן עַל הַתְּמִיד בְּשִׁשְׁעָה,
אֵין צָבָא אֲלֵא מְלָכִיּוֹת, שְׁנָאֹמַר (ישעיה כד, כא): יִפְקֹד
ה' עַל צָבָא הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם וּגּו', הַתְּמִיד, אֵלּוּ
יִשְׂרָאֵל, דְּכְתִיב (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה.
בְּשִׁשְׁעָה, בְּשִׁשְׁעָה שֶׁל תּוֹרָה, כָּל זְמַן שִׁישְׁרָאֵל
מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ, הַמְּלָכוֹת הִיא גּוֹזֶרֶת
וּמַצְלַחַת, שְׁנָאֹמַר (דניאל ח, יב): וְתִשְׁלַף אֶמֶת אֲרֻצָּה
וּגּו', וְאֵין אֶמֶת אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנָאֹמַר (משלי כג, כג):
אֶמֶת קִנְיָה וְאֵל תִּמְכֹּר, אִם הִשְׁלַכְתָּ דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ
מִיָּד הִצְלִיחָהּ הַמְּלָכוֹת, הֲדָא הוּא דְּכְתִיב (דניאל ח, יב):
וְעִשְׂתָּהּ וְהִצְלִיחָהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פִּזִּי (הושע ח, ג): זִנְחָ יִשְׂרָאֵל טוֹב
וּגּו', וְאֵין טוֹב אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנָאֹמַר (משלי ד, ב): כִּי
לִקַּח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם וּגּו'.

אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא לֹא עָמְדוּ פִּילוֹסוֹפִין לְאֵמוֹת
הָעוֹלָם כְּבָלָעָם בֶּן בְּעוֹר וּכְאֲבִימוֹס הַגִּדְדִי, אָמְרוּ
לָהֶם יְכוּלִין אֲנִי לְהַזְדַּיֵּג לְאֵמָה זֹאת, אָמְרוּ לָהֶם לָכוּ
וְחִזְרוּ עַל בְּתִי כְּנִסְיוֹת שְׁלָהֶם, אִם הִתְיַנּוּקוֹת
מִצְפָּצִין בְּקוֹלָן, אִי אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, וְאִם לֹא
אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, שָׁפַן הַבְּטִיחָם אֲבִיָּהֶם וְאָמַר
לָהֶם (בראשית כז, כב): הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ,
כָּל זְמַן שֶׁקוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
מִדְּרָשׁוֹת, אֵין הִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁאֵין קוֹלוֹ
מִצְפָּצֵף בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת הִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ.
וְכֵן הוּא אוֹמַר (ישעיה ה, כד): לָכֵן כָּאֵכָל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ וּגּו', וְכִי יֵשׁ קֵשׁ אוֹכֵל אֵשׁ, וְהֵלֵא דְרָפָה שֶׁל
אֵשׁ אוֹכֵלֶת קֵשׁ, וְאֵת אוֹמַר לָכֵן כָּאֵכָל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ, אֲלֵא, קֵשׁ זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, שְׁנָאֹמַר (עובדיה א,
יח): וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֲשׂוֹ

א. רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא פִּתַּח (ישעיה י, ל): צְהַלִי קוֹלְךָ
בֵּת גָּלִים, אָמַר יִשְׁעִיָּהוּ לְיִשְׂרָאֵל, עַד שְׁאַתָּם אוֹמְרִים
שִׁירִים וּמְזֻמּוֹרִים לִפְנֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים, צְהַלִי קוֹלְךָ
בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה, צְהַלִי קוֹלְךָ בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת. בֵּת גָּלִים,
מֵה גָלִים הִלְלוּ מְסִימִין בָּיָם, כֶּף אֲבוֹתֵיהֶם מְסִימִין
בְּעוֹלָם.

דְּבַר אַחֵר, בֵּת גָּלִים, בֵּת גּוֹלִים, בְּרִתְהוֹן דְּגִלּוֹאִי,
בֵּתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, אוֹתוֹ שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בראשית יב, י): וַיְהִי
רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרָיִמָה. בֵּתוֹ שֶׁל יִצְחָק
שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בראשית כו, א): וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה. בֵּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁכְּתוּב
בּוֹ (בראשית כח, ה): וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם. (ישעיה י, ל):
הַקְּשִׁיבִי, הַקְּשִׁיבִי לְמַצּוֹתִי, הַקְּשִׁיבִי לְדַבְּרֵי תּוֹרָה,
הַקְּשִׁיבִי לְדַבְּרֵי נְבוּאָה, הַקְּשִׁיבִי לְצִדְקוֹת וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים. (ישעיה י, ל): לִישָׁה, וְאִם לֹא, לִישָׁה, הֵא
אֲרִיָּה סָלִיק עָלֶיךָ, זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, דְּכְתִיב
בֵּיהּ (ירמיה ד, ז): עֲלֵה אֲרִיָּה מִסְּכֹכוֹ. (ישעיה י, ל): עֲנִיָּה,
עֲנִיָּה מִן הַצְדִּיקִים. עֲנִיָּה מִדְּבָרֵי נְבוּאָה. עֲנִיָּה
מִמַּצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. (ישעיה י, ל): עֲנִתוֹת, וְאִם
לֹא, עֲנִתוֹת, הֵא עֲנִתוֹתַא אֲתִי וּמִתְנַבֵּא עֲלֶיךָ,
דְּכְתִיב (ירמיה א, א): דְּבָרֵי יְרֻמָּהוּ בֶּן חִלְקִיָּהוּ מִן
הַכְּהֵנִים אֲשֶׁר בַּעֲנִתוֹת וּגּו', פִּינּוֹן שְׂבָא הַפְּרַעֲנוֹת,
קוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה.

ב. רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא פִּתַּח (ירמיה ט, יא): מִי הָאִישׁ
הַחֹכֵם וַיִּבֶן אֶת זֹאת וּגּו', תַּנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָנָי,
אִם רְאִיתָ עִירוֹת נִתְּלָשׁוֹת מִמְּקוֹמָן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דַּע
שְׁלֹא הִחֲזִיקוּן בְּשֹׁכֵר סוֹפְרִים וּבְשֹׁכֵר מְשֻׁנִּים,
שְׁנָאֹמַר (ירמיה ט, יא): עַל מָה אֲבָדָה הָאֶרֶץ וַיֵּאמֶר ה'
עַל עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי. רַבִּי הוּה מְשַׁלַּח לְרַבִּי אֲסִי
וְלְרַבִּי אֲמִי דִּיפְקוֹן וַיִּתְּקוּן קְרִייתָא דְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל,
וְהוּוֹן עֲלִין לְקְרִייתָא וְאִמְרִין לַהוֹן אֵיתִי לָן נְטוּרִי
קְרִיתָא, וְהוּוֹן מִייתִי לַהוֹן רִישׁ מִשְׁרְתָא וְסַנְטְרָא,
וְהוּוֹן אִמְרִין לַהוֹן אֵלִין נְטוּרִי קְרִיתָא, אֵלִין חֲרוּבִי
קְרִיתָא, אָמְרוּ לַהוֹן וּמֵאן אַנּוּן נְטוּרִי קְרִיתָא אָמְרוּ
לָהֶם אֵלּוּ סוֹפְרִים וּמְשֻׁנִּים, שְׁהֵם הוֹגִים וּמְשֻׁנִּים
וּמְשַׁמְרִין אֶת הַתּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, עַל שֵׁם
שְׁנָאֹמַר (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה. וְכֵן הוּא
אוֹמַר (תהלים קכז, א): אִם ה' לֹא יִבְנֶנָּה בֵּית וּגּו'. רַבִּי
הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק
אָמְרִי, מְצִינוּ שׁוֹתֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבֹדַת
כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְלֹא
וְתַר עַל מְאָסָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנָאֹמַר: עַל מָה אֲבָדָה

נָגַעָה בִּי יְדוֹ שֶׁל סִנְחָרִיב, וְלֹא יִשְׁבְּתִי בְּדָד, וְכִיּוֹן
שֶׁנָּגַעָה בִּי יְדָה, בְּדָד יִשְׁבְּתִי. אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

ד. רבי אבהו פתח (הושע ו, ז): והמה כאדם עברו
ברית, זה אדם הראשון, אמר הקדוש ברוך הוא
אדם הראשון הכנסתי אותו לגן עדן וצויתיו ועבר
על צוויי, ונדנתי אותו בגירושין ובשלוחין, וקוננתי
עליו איכה. הכנסתי אותו לגן עדן, שנאמר (בראשית
ב, טו): וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיְנַחֲהוּ בְּגֵן עֵדֶן,
וְצִוְּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב, טז): וַיֹּצֵא ה' אֱלֹהִים עַל
הָאָדָם לֵאמֹר וּגו'. ועבר על צוויי, שנאמר (בראשית
ג, יא): הֲמִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ וּגו', ונדנתי אותו
בגירושין, שנאמר (בראשית ג, כד): וַיִּגְרֶשׁ אֶת הָאָדָם,
וְנִדְּנִיתִי אוֹתוֹ בְּשִׁלּוּחִין, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, כג):
וַיִּשְׁלַחֵהוּ ה' מִגֵּן עֵדֶן, וְקִוְנִנְתִּי עָלָיו אִיכָה,
שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, ט): וַיֹּאמֶר לוֹ אִיכָה, אִיכָה כְּתִיב.
אף בגיו הכנסתי אותם לארץ ישראל, שנאמר (ירמיה
ב, ז): וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרָמִל, וְצִוִּיתִים,
שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד, ב): צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעָבְרוּ עַל
צִוְּיָי, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ט, יא): וְכָל יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ אֶת
תּוֹרָתְךָ, וְנִדְּנִיתִי אוֹתָם בְּגִירוּשִׁין, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ט, טו):
מִבֵּיתִי אֶגְרָשֶׁם, וְנִדְּנִיתִי אוֹתָם בְּשִׁלּוּחִין, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה
טו, א): שִׁלַּח מַעַל פָּנָי וַיֵּצְאוּ, וְקִוְנִנְתִּי עָלֵיהֶם אִיכָה
יִשְׁבָּה בְּדָד.

ה. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (יחזקאל
כד, ו): לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אוֹי עִיר הַדְּמִים, אוֹי מִן קָמִי
דְּקִרְתָּא דְשִׁפְכוּ דְמִים בְּגִוּוּה. סיר אשר חלאתה בה,
דחפשושיתיה בגויה, וחלאתה לא יצאה ממנה,
וחפשושיתיה לא נפקת מן גויה. לנתחיה לנתחיה
הוציאה, מטליות מטליות היו גולים. כיצד גלו, רבי
אלעזר אומר שבט ראובן ושבט גד גלו תחלה. רבי
שמואל בר נחמן אומר שבט זבולן ושבט נפתלי גלו
תחלה, הָדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה ח, כג): פַּעַת הָרְאשׁוֹן
הָקַל אֶרְצָה וְזָבִלוֹן וְאֶרְצָה נִפְתָּלִי. ומה מקום רבי
אלעזר קריה דרבי שמואל בר נחמן, אלא פַּעַת
שָׁגְלוּ שְׁבֵט רְאוּבֵן וְגַד, כֹּךְ גָּלוּ שְׁבֵט זָבִילוֹן וְשְׁבֵט
נִפְתָּלִי. (ישעיה ט, א): וְהֶאֱחָרוֹן הַכְּבִיד, רבי אבא בר
כהנא אומר הקמם כממכביד, הָדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה
יד, כג): וְטֹאטְאֲתִיהָ בְּמִטְאָטָא הַשְּׂמֵד. לא נפל עליה
גורל, רבי נחמן בשם רבי אחא אומר מהו לא נפל
עליה גורל, אמר הקדוש ברוך הוא בשעה שהפלת
קלסים על אמות העולם להגלותם, לא גלו, ואתם
למה גליתם, כי דמה בתוכה היה, כל כף לקמה,
להעלות חמה, רבי יודן שאל לרבי אחא אמר לו
היכן הרגו ישראל את זכריה בעזרת ישראל או
בעזרת גושים, אמר לו לא בעזרת ישראל ולא בעזרת

לְקֹשׁ. לָשׁוֹן אֵשׁ, זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְחָשַׁשׁ לְהִבָּה
יִרְפָּה, זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁרָשָׁם כְּמֶךְ יִהְיֶה, אֱלוֹ
הָאֲבוֹת שֶׁהֵם שֶׁרָשִׁייהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּפְרָחֵם כְּאֶבֶק
יַעֲלֶה, אֱלוֹ הַשְּׁבִטִים שֶׁהֵם פְּרָחֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
מִפְּנֵי מָה (ישעיה ה, כד): כִּי מָאָסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צְבָאוֹת
וּגו', אָמַר רַבִּי יוֹדֵן כִּי מָאָסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צְבָאוֹת,
זו תורה שבכתב, וְאֵת אִמְרַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצַו, זו
תורה שבעל פה. וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוּ דְבָרֵי תּוֹרָה לָאֶרֶץ,
הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם אִיכָה (ירמיה ט, טז): כֹּה
אָמַר ה' צְבָאוֹת הַתְּבוֹנָנוּ וְקִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת, רַבִּי יוֹחָנָן
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ וְרַבְּנָן, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְמַלְךְ
שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, כָּעַס עַל הָרְאשׁוֹן נָטַל אֶת הַמַּקֵּל
וְחִבְטוֹ וְהִגְלָהוּ, אָמַר אוֹי לָזֶה מֵאִיזוֹ שְׁלֹחַ נִגְלָה.
כָּעַס עַל הַשְּׁנִי וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ וְהִגְלָהוּ, אָמַר
אֲנִי הוּא דְתִרְבוּתִי בִישָׁא. כֹּךְ, גָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבִטִים
וְהִתְחִיל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לָהֶם אֶת הַפְּסוּק
הַזֶּה (הושע ז, ג): אוֹי לָהֶם כִּי נִדְּדוּ מִמֶּנִּי. וְכִיּוֹן שָׁגְלוּ
יְהוּדָה וּבְנֵימִין, כְּבִיכּוֹל אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא (ירמיה י, יט): אוֹי לִי עַל שְׁבָרִי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לָקִישׁ אָמַר לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים כָּעַס עַל
הָרְאשׁוֹן וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ וּפְרָפֵר וְמַת, הִתְחִיל
מְקוֹנֵן עָלָיו, כָּעַס עַל הַשְּׁנִי וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ
וּפְרָפֵר וְמַת, אָמַר מַעֲתָה אֵין בִּי כַּח לְקוֹנֵן עָלֵיהֶם
אֲלֹא קִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת וְקִוְנִנְתִּי עָלֵיהֶם. כֹּךְ, גָּלוּ עֲשֶׂרֶת
הַשְּׁבִטִים וְהִתְחִיל מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם (עמוס ה, א): שְׁמַעוּ
אֶת הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי נֹשֵׂא עָלֵיכֶם קִינָה בֵּית
יִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שָׁגְלוּ יְהוּדָה וּבְנֵימִין, כְּבִיכּוֹל אָמַר
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲתָה אֵין בִּי כַּח לְקוֹנֵן עָלֵיהֶם,
הָדָא הוּא דְכְּתִיב (ירמיה ט, טז ז'): קִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת וּגו'
וְהִמְהַרְנָה וְתִשְׁנֶנָּה עָלֵינוּ נְהִי, עָלֵיהֶם אֵין כְּתִיב כָּאֵן
אֲלֹא עָלֵינוּ, דִּידִי וְדִידֵיהוֹן. וְתִרְדְּנָה עֵינֵיהֶם דְּמַעָּה
אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֲלֹא עֵינֵינוּ, דִּידִי וְדִידֵיהוֹן.
וְעַפְעַפִּיהֶם זָלוּ מִיֵּם אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֲלֹא וְעַפְעַפִּינוּ,
דִּידִי וְדִידֵיהוֹן. רַבְּנָן אֲמַרִּין לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵים
עֶשֶׂר בָּנִים, וּמָתוּ שְׁנַיִם, הִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּעֶשְׂרֵה.
מָתוּ עוֹד שְׁנַיִם, וְהִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּשִׁמוֹנָה. מָתוּ
שְׁנַיִם, הִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּשִׁשָּׁה. מָתוּ שְׁנַיִם, הִתְחִיל
מִתְנַחֵם בְּאַרְבָּעָה. מָתוּ שְׁנַיִם, הִתְחִיל מִתְנַחֵם
בְּשָׁנַיִם. וְכִיּוֹן שֶׁמָּתוּ כָּלֶם, הִתְחִיל מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם
אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

ג. רבי אבא בר כהנא פתח (ירמיה טו, יז): לֹא יִשְׁבְּתִי
בְּסוֹד מִשְׁחָקִים וְאֶעֱלֶז. אָמַרְהָ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹן הָעוֹלָמִים מִיָּמִי לֹא נִכְנַסְתִּי
בְּבֵתִי תִיאֲטָרְאוֹת וּבֵתִי קִרְקָסָאוֹת שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם
וְשִׁחַתְתִּי עִמָּהֶם וְאֶעֱלֶז. (ירמיה טו, יז): מִפְּנֵי יְדָה בְּדָד
יִשְׁבְּתִי, נָגַעָה בִּי יְדוֹ שֶׁל פְּרָעָה, וְלֹא יִשְׁבְּתִי בְּדָד,

בוכות, שאתה אומר כי קול נהי נשמע מציון, אלא
ממי שהוא משרה שכנינו בציון. איך שדדנו, איך
הות לן מבזונים. (ירמיה ט, יח): בשנו מאד כי עצבנו
ארץ, זו ארץ ישראל, דכתיב (דברים יא, יב): ארץ אשר
ה' אלהיך דרש אתה. (ירמיה ט, יח): וכי השליכו
משכנותינו, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

דבר אחר, בשנו מאד כי עצבנו ארץ, אלו דברי
תורה, כמה דאת אמר (איוב יא, ט): ארפה מארץ מדה.
וכי השליכו משכנותינו, אלו בתי כנסיות ובתי
מדרשות.

דבר אחר, בשנו מאד כי עצבנו ארץ, זה בית
המקדש, כמה דאת אמר (יחזקאל מג, יד): ומחיק הארץ
עד העזרה התחוננה. וכי השליכו משכנותינו, חרפן
בית ראשון וחרפן בית שני, כיון שחטאו גלו, וכיון
שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.

ט. רבי יצחק פתח (ירמיה נא, נא): בשנו כי שמענו
חרפה בסתה כלמה פנינו כי באו זרים על מקדשי
בית ה', את מוצא בשעה שנכנסו שונאים
לירושלים, נכנסו עמהם עמונים ומואבים,
שנאמר (איכה א, י): ידו פרש צר על כל מחמדיה כי
ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל
לה. נכנסו לבית קדשי הקדשים ומצאו שם שני
פרובים, נטלו אותן ונתנו אותן בכליבה והיו
מחזירין אותן בחוצות ירושלים ואומרים, לא
היייתם אומרים שאין האמה הזאת עובדת
כוכבים, ראו מה מצינו להם ומה היו עובדים, הא
כל אפיין שוין, הדא הוא דכתיב (יחזקאל כה, ח): יען
אמר מואב ושעיר הגה ככל הגוים בית יהודה,
באותה שעה נשבע הקדוש ברוך הוא שהוא מקעקע
ביצתן מן העולם, שנאמר (צפניה ב, ט): לכן חי אני
נאם ה' צבאות אלהי ישראל כי מואב פסדם תהיה
וכני עמון פעמרה, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו
התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.

דבר אחר, (ירמיה נא, נא): בשנו כי שמענו חרפה, אלו
שבעה עשר בתמוז. בסתה כלמה פנינו, אלו תשעה
באב. כי באו זרים על מקדשי בית ה', חרפן ראשון
וחרפן שני, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל
ירמיה מקונן עליהם איכה.

י. רבי יצחק פתח (ישעיה מג, כב): ולא אתי קראת יעקב
כי געית בי ישראל, רבי יוחנן שמע לה מהדין
קרייה (ישעיה יז, א ב): משא דמשק הגה דמשק מוסר
מעיר והיתה מעי מפלה, עובות ערי ערער, עומד
בדמשק ומזכיר ערער, והלא אין ערער אלא
בתחום מואב, אלא שלש מאות וששים וחמשה בתי
עבודת כוכבים היו בדמשק, וכל אחת ואחת היו

נשים אלא בעזרת הכהנים, ולא נהגו בדמו לא כדם
אל ולא כדם צבי, שדם צבי ודם איל כתיב (ויקרא
יז, ג): ושפך את דמו וכסהו בעפר, ברם הכא
כתיב (יחזקאל כד, יז): כי דמה בתוכה היה על צחיח
סלע שמתהו לא שפכתהו על הארץ לכסות עליו
עפר.

דבר אחר, לכן כה אמר ה' או עיר הדמים, אוי מן
קמי דקרתא דשפכי דמה לגווה. גם אני אנדיל
המדרה, ארפה בפרענות. הרבה העצים, אלו
הלגיונות. הדלק האש, אלו המלכים. התם הבשר,
זה הצבור. והרקח המרקחה, רבי יהושע ורבי
נחמיה בשם רב אחא אמרי לפי שהיו כל ישראל
אומרים נבוכדנצר פנס כל ממונו של עולם ולממון
שלנו הוא צריך. אמר הקדוש ברוך הוא חייכם
שאני עושה ממונכם חביב עליו כמו בשמים הללו
שהן עולין בסעודה. והעצמות יחרי, את מוצא
בשעה שגלו ישראל היה גופן תוסס כהדא
מרקחתא. והעמידה על גתליה רקה, אמר רבי
אלעזר אלו נאמר שבורה לא היה לה תקנה לעולם,
וכשהוא אומר ריקה כל כלי שהוא ריקן סופו
להתמלאות, כל כך למה, למען תחם וחרה נחשתה
ונתכה בתוכה וגו'. כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו
התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדר.

ו. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (הושע ה,
ט): אפרים לשמה תהיה, אימתי ביום תוכחה, יום
שהקדוש ברוך הוא עתיד להתנפח עמהם בדין.
אתה מוצא בשעה שגלו עשרת השבטים לא גלו
יהודה ובנימין, והיו עשרת השבטים אומרים מפני
מה הגלה אותנו והם לא הגלה, מפני שהם בני
פלטין שלו, דלמא משוא פנים יש כאן, חס ושלום,
אין כאן משוא פנים, אלא עדין לא חטאו, וכיון
שחטאו הגלה אותם. אמרו עשרת השבטים הא
אלהינו הא אלהינו, הא תקיף הא תקיף, הא קשוט
הא קשוט, דאפלו לבני ביתיה לא נסיב אפיין. כיון
שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן
עליהם איכה.

ז. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (ישעיה ג,
כז): ואנו ואכלו פתחיה, אנינה מבפנים ואכילה
מבחוץ. פתחיה, חרפן ראשון וחרפן שני. ונקמה,
נקמה מדברי תורה, נקמה מדברי נבואה, נקמה
מצידיקים, נקמה ממצוות ומעשים טובים, לפיכך
לארץ תשב, (איכה ב, י): ישבו לארץ ידמו זקני וגו'.

ח. רבי יצחק פתח (ירמיה ט, יח): כי קול נהי נשמע
מציון איך שדדנו. וכי יש עצים בוכים ויש אבנים

זכיתם הרי אתם קוראים: ראה ה' כי צר לי מעי 46
 חמרמרו. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כג, 47
 כא): וקראתם בעצם היום הזה, ועכשו שלא זכיתם 48
 הרי אתם קוראים: קראתי למאהבי. אלו זכיתם 49
 הייתם קוראים בתורה (דברים טו, כ): צדק צדק תרדף, 50
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: צדיק הוא 51
 ה' כי פיהו מריתי. אלו זכיתם הייתם קוראים 52
 בתורה (דברים טו, יא): פתח תפתח את ידך, ועכשו 53
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: פרשה ציון בידה. 54
 אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כג, ד): אלה 55
 מועדי ה', ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: 56
 על אלה אני בוכה. אלו זכיתם הייתם קוראים 57
 בתורה (במדבר כ, יט): במסלה נעלה, ועכשו שלא 58
 זכיתם הרי אתם קוראים: סלה כל אפירי ה', אלו 59
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, יג): ואשבר 60
 מטת עלכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: 61
 נשקד על פשעי בידו. אלו זכיתם הייתם קוראים 62
 בתורה (ויקרא ו, ו): אש תמיד תוקד על המזבח, 63
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: ממרום שלח 64
 אש בעצמתי, אלו זכיתם הייתם קוראים 65
 בתורה (דברים א, לא): בכל הדרך אשר הלכתם, ועכשו 66
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: לוא אליכם כל עברי 67
 דרך. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, ה): 68
 ואכלתם לחמכם לשבע, ועכשו שלא זכיתם הרי 69
 אתם קוראים: כל עמה נאנחים מבקשים לחם. אלו 70
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות לו, כד): לא יחמוד 71
 איש את ארצו, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם 72
 קוראים: ידו פרש צר על כל מחמדיה. אלו זכיתם 73
 הייתם קוראים בתורה (ויקרא טז, ל): כי ביום הזה 74
 יכפר עליכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: 75
 טמאתה בשוליה. אלו זכיתם הייתם קוראים 76
 בתורה (ויקרא טז, ל): מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, 77
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: חטא חטאה 78
 ירושלים. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (במדבר 79
 י, ט): ונזפרתם לפני ה' אלהיכם, ועכשו שלא זכיתם 80
 הרי אתם קוראים: זכרה ירושלים ימי ענייה. אלו 81
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, יב): 82
 והתהלכתי בתוכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם 83
 קוראים: ויצא מן פת ציון כל הדרה. אלו זכיתם 84
 הייתם קוראים בתורה (דברים כח, יג): ונתנה ה' לראש, 85
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: היו צריה 86
 לראש איביה שלו. אלו זכיתם הייתם קוראים 87
 בתורה (דברים טז, טז): שלוש פעמים בשנה, ועכשו 88
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: דרכי ציון אבילות. 89
 אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, ה): 90
 וישבתם לבטח, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם 91

עובדין אותה יום אחד, והיה להם יום אחד והיו 1
 כל עובדין באותו היום, וכלן עשו ישראל הגמונא 2
 ועבדו אותן, דכתיב (שופטים י, ו): ויסיפו בני ישראל 3
 לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת 4
 העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת 5
 אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים 6
 ויעבדו את ה' ולא עבדוהו, אפלו בשתפות. 7

אמר רבי אבא בר כהנא לא תהיה כהנת כפנדקית. 8
 אמר רבי יוסי ברבי חנינא, הלואי עשו אותי בני 9
 כגרוזימי הזו שהיא באה באחרונה. 10
 אמר רבי יודן משל לעבדו של מלך שעשה סעודה 11
 והזמין כל בני כנסיותיו, ולא הזמין רבו. אמר 12
 המלך הלואי השנה אותי עבדי לבני כנסיותיו. כך 13
 אמר הקדוש ברוך הוא, הלואי השוו אותי בני 14
 כגרוזימי הזו שהיא באה באחרונה, אלא, ולא אתי 15
 קראת יעקב, קאים טרון כל יומא ולא לעי, וצלווי 16
 קמוי את לעי. קאים טרון כל יומא ולא בעי, ואמר 17
 ליה חבריה אתי וצלי והוא אמר לית אנא נכיל. אצל 18
 הפעל מה פתיב (מלכים א יח, כו): ויקראו בשם הפעל 19
 מהפקר ועד הצהרים לאמר הפעל עגנו ואין קול 20
 ואין ענה ויפסחו על המזבח אשר עשה, הרי ולא 21
 אתי קראת יעקב, הלואי לא הפרתיו יעקב, למה, 22
 כי נענת בי ישראל. לא הביאת לי שם עלתיו, שני 23
 תמידיו שהיו מקריבים בכל יום, שנאמר (במדבר כח, 24
 טו): את הפךש אחד תעשה בבקר ואת הפכש השני 25
 תעשה בין הערבים. וזכחך לא כבדתני, אלו קדשי 26
 קדשים. לא העבדתיו במנחה, זה קמץ המנחה. ולא 27
 הוצעתיו בלבונה, זה קמץ הלבונה. לא קנית לי 28
 בכסף קנה, רב הונא בשם רב יוסף אמר קנמון היה 29
 גדל בארץ ישראל והיו עדים וצבאים אוכלין ממנו. 30
 וחלב זבחיך לא הרויתני, אלו אמורי קדשים קלים. 31
 אף העבדתני בחטאתיך הוצעתני בעונתיך, ראו מה 32
 גרמו לי עונותיכם לשרף את ביתי ולחרב את עירי 33
 ולהגלות את בני בין אמות העולם ולישב לי לבדי, 34
 איכה ישבה בדד. 35

יא. רבי יצחק פתח (דברים כח, מז מח): תחת אשר לא 36
 עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל, 37
 ועבדת את איביך וגו'. אלו זכיתם הייתם קוראים 38
 בתורה (שמות טו, יז): תבאמו ותשעמו בהר נחלתך, 39
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: תבא כל 40
 רעתם לפניך. אלו זכיתם הייתם קוראים 41
 בתורה (שמות טו, יד): שמעו עמים ירגזון, ועכשו 42
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: שמעו פי נאנחה 43
 אני. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות ג, ו): 44
 ראה ראיתי את עמי אשר במצרים, ועכשו שלא 45

וְאֵת כָּל בְּתֵי יְרוּשָׁלַיִם, רַבִּי פִנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעֲנָא
אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים בְּתֵי כְנָסוֹת הָיוּ
בִּירוּשָׁלַיִם חוּץ מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִנֵּין (ישעיה א, כא):
מִלְּאֲתֵי, בְּגִימָטְרִיא הָכִי הָיוּ, וְכָל אַחַת וְאַחַת הָיָה
לָהּ בֵּית סֹפֶר לְמִקְרָא וּבֵית הַתְּלָמוּד לְמִשְׁנָה, וְכָלֵן
עָלָה אֶסְפִּסְיָנוֹס וְהַחֲרִיבָן. וְאֵת כָּל בֵּית גְּדוּל, זֶה בֵּית
מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, וְלָמָּה קוֹרָא אוֹתוֹ
בֵּית גְּדוּל, שֶׁשֵּׁם מִתְנִין שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא. פִּינֵן שִׁחְטָאוֹ גָּלוּ, וְכִינֵן שִׁגְלוֹ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה
מִקּוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָה.

יג. רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפָּא פִּתַּח (משלי כה, יח): מִפִּינִי וְחֶרֶב
וְחֵץ שָׁנוֹן וּגּוֹ', מִפִּינִי, עַל שֵׁם (דברים כח, טו): וְהִפִּיעֶיךָ
ה' בְּכָל הָעַמִּים. וְחֶרֶב, עַל שֵׁם (ויקרא כו, לג): וְהִרִיקְתִּי
אֲחֵרֵיכֶם חֶרֶב. וְחֵץ שָׁנוֹן, עַל שֵׁם (יחזקאל ה, טז):
בְּשִׁלְחִי אֶת חֲצֵי הָרֶעִב, הַכֹּל לָמִי, לְאִישׁ עֲנָה בִרְעָהוּ
עַד שֶׁקָּר, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁבִּיבוּ וְאָמְרוּ (שמות לב, ד):
אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. (משלי כה, יט): שֵׁן רָעָה וְרָגֶל
מוֹעֲדֶת וּגּוֹ', אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּשִׁבְעָתָה לְרַעוֹת אוֹתָנוּ הַשָּׁן אֲכָלָה
וּמִדָּקָה אַחֲרֵי, וְלָמָּה שֵׁן רָעָה אוֹכֵלֶת אוֹתָנוּ, וְרָגֶל
רוֹפֶסֶת אוֹתָנוּ, מִפְּנֵי בְטָחוֹנָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַל
שִׁבְגָדָנוּ בְּצוּרָנוּ, (משלי כה, יט): מַעֲדָה בְּגֵד בְּיוֹם קָרָה,
(זכריה ז, יג): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ.

דָּבָר אַחֵר, שֵׁן רָעָה וְרָגֶל מוֹעֲדֶת, שֵׁן מַעֲרַעְרָה וְרָגֶל
מִמְטָמְטָה, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אֲמַרְתִּי
לְיִשְׂרָאֵל בְּגָדוֹ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּבְטָחוֹ בִּי, וְהֵן לֹא
עָשׂוּ כֵן אֲלָא בְּגָדוֹ בִּי וּבְטָחוֹ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הִדָּא
הוּא דְכָתִיב (ירמיה ב, כז): אֲמָרִים לַעֲץ אָבִי אֲתָהּ. פִּינֵן
שִׁחְטָאוֹ גָּלוּ, וְכִינֵן שִׁגְלוֹ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מִקּוֹנֵן
עֲלֵיהֶם אִיכָה.

יד. רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפָּא פִּתַּח (משלי כט, ט): אִישׁ חָכָם
נִשְׁפָּט אֶת אִישׁ אֱוִיל וְרִגְזוֹ וְשָׁחַק וְאֵין נִחַת.

אָמַר רַבִּי סִימּוֹן כָּל מִי שֶׁהוּא דִּן אֶת טַפְשׁ, הוּא
עֲצָמוֹ נִדּוֹן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: חָכָם נִשְׁפָּט, שִׁפְט אֵין
כְּתִיב, אֲלָא נִשְׁפָּט.

דָּבָר אַחֵר, אִישׁ חָכָם נִשְׁפָּט, זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ט, ד): חָכָם לִבָּב וְאִמְרִין כֹּחַ. אֶת אִישׁ
אֱוִיל, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ד, כב): פִּי אֱוִיל
עָמִי. וְרִגְזוֹ וְשָׁחַק, רִגְזָתִי וְאֵין נִחַת, שִׁחְקָתִי וְאֵין
נִחַת. רִגְזָתִי עֲלֵיכֶם בִּימֵי פָקַח בֶּן רְמְלִיָּהוּ,
שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב, כח, ו): וַיַּהֲרֹג פָּקַח בֶּן רְמְלִיָּהוּ
וּגּוֹ', שִׁחְקָתִי עֲלֵיכֶם בִּימֵי אֲמָצִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי
הימים ב, כח, יא): וְאֲמָצִיָּהוּ הִתְחַזַּק וַיִּנְהַג אֶת עַמּוֹ וַיִּלָּךְ
גֵּיא הַמְּלָח, מֵהוּ גֵיא הַמְּלָח, תַּחַת כְּפִי הַמְּלָח, תַּחַת
כְּפוּיִי מִלְחָמָה. וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים חַיִּים שָׁבוּ בְּנֵי יְהוּדָה

קוֹרָאִים: גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי. אֱלוֹ זִכְיָתָם הֵייתָם
קוֹרָאִים בַּתּוֹרָה (שמות יב, מב): לֵיל שְׁמֹרִים הוּא לָהּ,
וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זִכְיָתָם הָרִי אֲתָם קוֹרָאִים: בָּכָה תִּבְכֶּה
בְּלִילָה. אֱלוֹ זִכְיָתָם הֵייתָם קוֹרָאִים בַּתּוֹרָה (דברים א,
יב): אִיכָה אֲשָׁא לְבָדִי, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זִכְיָתָם הָרִי אֲתָם
קוֹרָאִים: אִיכָה יִשְׁכָּה בְּדָד.

יב. רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפָּא פִּתַּח (משלי כה, יט): מַעֲדָה בְּגֵד
בְּיוֹם קָרָה חֲמִין עַל נֶתֶר וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל לֵב רָע, רַבִּי
חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן תְּרוּיָהוּן אָמְרִין לָמָּה הָיוּ עֲשֶׂרֶת
הַשְּׁכָבִטִים וְשִׁבְט יְהוּדָה וּבְנִימִין דּוּמִין, לְשָׁנִי בְּנִי
אָדָם שֶׁהָיוּ מִתְפַּסִּים בְּשִׁמְלָה חֲדָשָׁה בִּימּוֹת הַגָּשְׁמִים,
וְהָיָה זֶה בּוֹגֵד מִפָּאן וְזֶה בּוֹגֵד מִפָּאן, עַד שֶׁקָּרְעוּ
אוֹתָהּ. כֶּף לֹא זָוָה עֲשֶׂרֶת הַשְּׁכָבִטִים עוֹבְדִים עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים בְּשׁוּמְרוֹן וְשִׁבְט יְהוּדָה וּבְנִימִין עוֹבְדִים
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בִּירוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁגָּרְמוּ לִירוּשָׁלַיִם
לִחְרָב.

דָּבָר אַחֵר, מַעֲדָה בְּגֵד בְּיוֹם קָרָה, רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפָּא
וְרַבִּי סִימּוֹן, רַבִּי חֲנִינָא בַר פַּפָּא אָמַר יוֹם שְׁנִידוּג
נְבוּכַדְנֶצַּר לְיִשְׂרָאֵל הֶעֱדָה מָהֶם שְׁנִי לְבוּשִׁין, בְּגָדִי
כֶּהָנָה וּבְגָדִי מַלְכוּת. בְּיוֹם קָרָה, עַל שֵׁם שֶׁקָּרְאוּ
לְעֶגֶל (שמות לב, ד): אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. חֲמִין עַל
נֶתֶר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְאַחַד שֶׁהָיָה לוֹ מִרְתֵּף שֶׁל
זֵינִן בְּדֶק חֲבִית רִאשׁוֹנָה וּמִצָּאָה חֲמִין. שְׁנִיָּה, וּמִצָּאָה
חֲמִין. שְׁלִישִׁית, וּמִצָּאָה חֲמִין, אָמַר הָא מִסְתָּא
דְּכֹלָא בִישָׁא. וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל לֵב רָע, אָמַר רַבִּי
בְּרַכְיָה כָּל דְּזָמַר זִימְרָא לֹא עֵייל בְּאֲדָנִיָּה דִּרְקָדָא, כָּל
דְּזָמַר זָמַר בְּרָא דְטַפְשָׁא לֹא שָׁמַע.

דָּבָר אַחֵר, מַעֲדָה בְּגֵד בְּיוֹם קָרָה, אָמַר רַבִּי סִימּוֹן
יוֹם שְׁנִידוּג נְבוּכַדְנֶצַּר לְיִשְׂרָאֵל הֶעֱדָה מָהֶן שְׁנִי
לְבוּשִׁין, בְּגָדִי כֶּהָנָה וּבְגָדִי מַלְכוּת. בְּיוֹם קָרָה, כֶּהָדָא
הוּא דְכָתִיב (זכריה ז, יג): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ.
חֲמִין עַל נֶתֶר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר נַחֲמִיָּה כִּזָּה
שֶׁהוּא נוֹתֵן חֲמִין עַל נֶתֶר וְסוֹתָרוֹ, כֶּף הָיוּ סוֹתָרִים
דְּבָרֵי תוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (דברי הימים ב, לו, טז):
וַיְהִי מִלְעֲבִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים, רַבִּי אָבָא בַר כֶּהֱנָא
אָמַר כֶּפֶרָה זוֹ שֶׁהִיא מִלְחָכָת בִּפְיָהּ. וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל
לֵב רָע, רַבִּי חֲגִי בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר, לִפְנֵי שֶׁהָיוּ
לִיצְנֵי הַדּוֹר מְמַלְלִים בִּפְיָהֶם, וּמִרְמְזִין בְּעִיגֵיהֶן,
וּמְדוֹרִין בְּאֲצִיבְעוֹתֵיהֶן, וְאוֹמְרִים (יחזקאל יב, כז): הִתְחַזַּק
אֲשֶׁר הוּא חֲזָה לִימִים רַבִּים וְלַעֲתִים רַחוּקוֹת הוּא
נָבָא. אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲזִיקָם פִּי בִימֵיכֶם
בֵּית הַמְּרִי, מִקֵּד (דברי הימים ב, לו, יז): וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֶת
מֶלֶךְ פְּשָׁדִים וַיַּהֲרֹג בַּחוּרֵיהֶם בַּחֲרָב וּגּוֹ'.
וְכָתִיב (מלכים ב, כה, ט): וַיִּשְׂרֹף אֶת בֵּית ה', זֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ. וְאֵת בֵּית הַמֶּלֶךְ, זֶה פִּלְטִין שֶׁל צִדְקִיָּהוּ.

ישראל. אמר הקדוש ברוך הוא: פי נגע עד לבך, 46
זה בית המקדש, כמה דאת אמר (דברי הימים ב ז, טז): 47
והיו עיני ולבי שם כל הימים. 48

דבר אחר, פי נגע עד לבך, זה הקדוש ברוך הוא. 49
אמר רבי חייא היכן מציינו שנקרא הקדוש ברוך הוא 50
לבן של ישראל, מן הדין קריא (תהלים עג, כו): צור 51
לבבי וחלקי אלהים לעולם. 52

יז. רבי אבהו פתח (תהלים סט, יג): ישיחו בי יושבי 53
שער, אלו אמות העולם שהן יושבין בבתי תרטיאות 54
ובבתי קרקסיות. ונגינות שותי שכר, מאחר שהן 55
יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין הן יושבין 56
ומשיחין בי ומלעיגים בי, ואומרים: בגין דלא 57
נצרוך לחורבא כיהודאי. והן אומרין אלו לאלו: 58
כמה שנים את בעי מחי, והן אומרים כחלוקא 59
דיהודאי דשבתא, ומכניסין את הגמל לטרטיאות 60
שלחם והחלוקים שלו עליהן, והן אומרין אלו לאלו: 61
על מה זה מתאבל, והן אומרים: היהודים הללו 62
שומרי שביעית הן ואין להם ירק ואכלו החוחים 63
של זה והוא מתאבל עליהם. ומכניסים את המתים 64
לתטרון שלהם וראשו מגלח, והן אומרין אלו 65
לאלו: על מה ראשו של זה מגלח, והוא אומר: 66
היהודים הללו שומרי שבתות הן, וכל מה שהן 67
יגעין כל ימות השבת אוכלין בשבת, ואין להם 68
עצים לבשל בהן והן שוברין מטותיהן ומבשלין 69
בהן, והם יושנים בארץ ומתעפרים בעפר, וסכין 70
בשמן, לפיכך השמן ביקר. 71

דבר אחר, ישיחו בי יושבי שער, אלו ישראל שהן 72
יושבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ונגינות שותי 73
שכר, מאחר שהן יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין 74
בסעודת תשעה באב, יושבין וקוראין קינין ונהי 75
ואיכה. 76

יח. רבי אבין פתח: השביעני במרורים, בלילי הפסח 77
של יום טוב הראשון, הרוני לענה, בתשעה באב, 78
ממה שהשביעני בלילי יום טוב הראשון של פסח, 79
הרוני בלילי תשעה באב לענה, הוי בלילי יום טוב 80
הראשון של פסח הוא לילי תשעה באב, ועל זה 81
היה מקונן ירמיה איכה ישבה בדר. 82

יט. רבי אבין פתח (דניאל ב, כא): והוא מהשנא עדניא 83
וזמניא, אמר ירמיה לישראל אלו זכיתם הייתם 84
יושבין בירושלים ושותין מי השלוח שממינו נקיים 85
ומתוקים, עכשו שלא זכיתם הרי אתם גולים לבבל 86
ושותין מי פרת שממיני עכורין וסרוחין, הדא הוא 87
דכתיב (ירמיה ב, יח): ועתה מה לך לדרך מצרים 88
לשתות מי שחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי 89

ויביאום לראש הסלע וישליכום וגו', באותה שעה 1
אמר הקדוש ברוך הוא לא גזרתי מיתה לבני נח 2
אלא בחרב, ואלו: ויביאום לראש הסלע וישליכום 3
וכלם נבקעו. ואין נחת, באותה שעה אמר הקדוש 4
ברוך הוא מה אלו עושין כאן, יגלו. כיון שחטאו 5
גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה. 6

טו. רבי חנינא בר פפא פתח (משלי ט, ז): יסר לץ לקח 7
לו קלון, אמר רבי יצחק כל המעמיד תלמיד רשע 8
סופו להתבזות ממנו, שנאמר: יסר לץ לקח לו 9
קלון. הוא דעתיה דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק כל 10
המעמיד תלמיד רשע בארץ ישראל כאלו מעמיד 11
לסטים, ובחוצה לארץ מעמיד עבד. 12

אמר רבי שמעון בן לקיש, כתיב (משלי כ, ג): כבוד 13
לאיש שבת מריב, אמר הקדוש ברוך הוא כבוד היה 14
לי אלו לא נודנתי לאמה זו. את מוצא בשעה שגלו 15
ישראל לבין אמות העולם היה הקדוש ברוך הוא 16
מחזיר על פתחיהן של אמות העולם לשמע מה הם 17
אומרים, ומה היו אומרים אלהיהם של אמה זו 18
נפרע הוא מפרעה ומסירא ומסנחריב וכיוצא בהן, 19
וחזרין ואומרין ולעולם נער הוא, כביכול הזקינו 20
הדברים, הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו, כ): ויבוא אל 21
הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי, לא היה 22
צריך קריא לומר אלא ויבואו, ואת אמרת ויבוא, 23
אלא כביכול הוא עצמו, הדא הוא דכתיב: ויבוא 24
אל הגוים. ומה היו אומרים: אם עם ה' אלה למה 25
מאצרו יצאו. 26

דבר אחר, יסר זה ירמיה, לץ זה דורו, שהיו 27
ליצנים, לקח לו קלון, שהיו מקללין אותו, 28
דכתיב (ירמיה טו, י): לא נשיתי ולא נשו בי פה 29
מקללני. ומוכיח לרשע מומו, שהיה מוכיח 30
לישראל ואומר להם איכה. 31

טז. רבי אבהו פתח (ירמיה ד, יח): דרפק ומעלליך עשו 32
אלה לך וגו'. אימתי שבו של מלך להזקק 33
ללגיונותיו במדבר או בישוב, לא בישוב, במדבר 34
כתיב (שמות טז, ד): הנני ממטיר לכם לחם מן 35
השמים, והכא כתיב (איכה ד, ד): עוללים שאלו לחם 36
וגו', במדבר כתיב (תהלים עח, כ): הן הכה צור ויזובו 37
מים, והכא כתיב (איכה ד, ד): דבק לשון יוגם אל חכו 38
בצמא. במדבר כתיב (תהלים קה, ט): פרו ענן למסך, 39
והכא כתיב (איכה ד ח ט): צפד עורם על עצמם. ומי 40
עשה לך, דרפק ומעלליך, אורחתיך בישאתא 41
ועובדיך מרידתא. (ירמיה ד, יח): זאת רעתך פי מר 42
פי נגע עד לבך, זו סנהדרי גדולה שהן קרויין לבן 43
של ישראל, דכתיב (שופטים ה, ט): לפי לחוקקי 44
ישראל, וכיון שהן מכביסין אותה, לית לפי לחוקקי 45

כב. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח (ישעיה ה, 45)
 ח: הוי מגיעי בית בבית, רבי יוחנן וריש לקיש, רבי
 יוחנן אמר הוי מגיעי בית בבית, מלוהו על ביתו
 מלוהו על שדהו לטלה, אמר הקדוש ברוך הוא מה
 אתם סבורין שאתם יורשים את הארץ, (ישעיה ח, ח):
 והושבתם לבדכם בקרב הארץ, באוני ה' צבאות אם
 לא בתים רבים לשמה יהיו גדלים וטובים מאין
 יושב. ריש לקיש אמר פזה שהוא צוח באזנו של
 חברו לא באחת אלא בשנים, כך באוני ה' צבאות.
 אמר ריש לקיש: הוי מגיעי בית בבית. הגעתם חרבן
 ראשון לחרבן שני, מה חרבן ראשון ציון שדה
 תחרש, אף חרבן שני ציון שדה תחרש. עד אפס
 מקום, מי גרם למקום לחרב על שלא הניחו מקום
 שלא עבדו בו עבודת פוככים, בתחלה היו עובדין
 אותו במטמוניות, הדא הוא דכתיב (יחזקאל ח, יב):
 ויאמר אלי הראית בן אדם וגו' עשים בחושך וגו',
 וכיון שלא מחו בידם חזרו להיות עושין אחר
 הדלת, שנאמר (ישעיה נז, ח): ואחר הדלת והמזוזה
 שמת זכרונך, וכיון שלא מחו בידן חזרו להיות
 עושין על הגגות, שנאמר (צפניה א, ח): ואת
 המשתחיים על הגגות לצבא השמים. וכיון שלא
 מחו בידן חזרו להיות עושין בגגות, שנאמר (ישעיה
 סה, א): זבחים בגגות. וכיון שלא מחו בידן חזרו
 להיות עושין בראשי ההרים, שנאמר (הושע ד, יג): על
 ראשי ההרים יזבחו ועל הגבעות יקטירו. וכיון שלא
 מחו בידן חזרו להיות עושין בפירות, דכתיב (הושע
 יב, יב): גם מזבחותרם בגלים על תלמי שדי. רבי יודן
 ורבי אביו ורבי טבי בשם רבי יאשיה אמרי על כל
 תלם ותלם היו מעמידין צלם. רבי פנחס ורבי
 חלקיה בשם רבי הושעיא אמרי היה אחד מהן
 חורש שדהו לזכסון מעמיד צלם באמצע, כדי שיהיו
 ראשי תלמים מראין לה. וכיון שלא מחו בידן חזרו
 להיות עושין בראשי הדרכים, שנאמר (יחזקאל טז,
 כח): אל כל ראש דרך בנית רמתך. וכיון שלא מחו
 בידן התחילו [חזרו] להיות עושין ברחובות,
 שנאמר (יחזקאל, כד): ותבני לך גב ותעשי לך רמה
 בכל רחוב. וכיון שלא מחו בידן חזרו להיות עושין
 בעירות, שנאמר (ירמיה ב, כח). (ירמיה יא, יג): כי מספר
 עריך היו אליהם יהודה וגו'. וכיון שלא מחו בידן
 חזרו להיות עושין בחוצות, שנאמר (ירמיה יא, יג):
 ומספר חצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת. עד
 אימתי, עד שהכניסוה לבית קדשי הקדשים,
 שנאמר (יחזקאל ח, ה): סמל הקנאה הזה בכאה, מהו
 בכאה, אמר רבי אחא הא בייה בייה תותבא מפני
 מארי ביתא.

נהר. אלו זכותם הייתם יושבים בירושלים ואומרים
 שירים ומזמורים לפני הקדוש ברוך הוא, עכשו
 שלא זכותם הרי אתם גולין לכל וקוראים קנים
 ונחיה, הוי (תהלים קלז, א): על נהרות בכל. איכה.

כ. רבי אלכסנדר פתח (תהלים קב, ח): שקדתי ואהיה
 כצפור בודד על גג, אמר הקדוש ברוך הוא שקדתי
 להכניס בני לארץ ישראל מיד, ואהיה כצפור בודד
 על גג, מה הצפור מתבודד מגג לגג, ומגדר לגדר,
 ומאילן לאילן, ומשוכה לשוכה, כך כשיצאו
 ישראל ממצרים, היו נוסעים במחלקת וחונים
 במחלקת, ויסעו ויחנו, וכיון שבאו להר סיני נעשו
 כלם הומוגיא. ויחנו אין כתיב כאן, אלא (שמות יט,
 כ): ויחן שם ישראל, באותה שעה אמר הקדוש
 ברוך הוא הרי השעה שאתם תורה לבני.

דבר אחר, שקדתי ואהיה [כצפור], אמר הקדוש
 ברוך הוא: שקדתי אני להשרות שכינתי בבית
 המקדש לעולם, ואהיה כצפור, מה הצפור הזה
 בשעה שאתה נוטל גוזליה היא יושבת בדר, כך
 אמר הקדוש ברוך הוא שרפתי את ביתי, והחברתי
 את עירי, והגליתי את בני לבין אמות העולם,
 וישובתי לי לבדי, איכה.

כא. רבי אלכסנדר פתח (ויקרא יג, מה): והצורע אשר
 בו הנגע וגו'. והצורע זה בית המקדש, אשר בו
 הנגע זו עבודת פוככים, שהיא מטמאה כנגע,
 שנאמר: ויחללו את מקדשי ויטמאוה. בגדיו יהיו
 פרמים, אלו בגדי כהנה. (ויקרא יג, מה): וראשו יהיה
 פרוץ, הוא שנאמר (ישעיה כב, ח): ויגל את מסך
 יהודה, גלי דכסא. ועל שפם יעטה, כיון שגלו
 ישראל לבין אמות העולם לא היה אחד מהן יכול
 להוציא דבר תורה מפיו. וטמא טמא יקרא, חרבן
 ראשון וחרבן שני.

אמר רבי יוסי בן חלפתא כל מי שהוא יודע כמה
 שנים עבדו ישראל עבודת פוככים, הוא יודע אימתי
 בן דוד בא, ואית לן תלתא קראי מסייע ליה,
 תדא (הושע ב, טו): ופקדתי עליה את ימי הבועלים
 אשר תקטיר להם, כימי הבועלים. תנבא (זכריה ז, יג):
 ויהי כאשר קרא ולא שמעו בן יקראו ולא אשמע.
 תליתאה (ירמיה ה, יט): והיה כי תאמרו תחת מה עשה
 ה' וגו'. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו, רבי
 יוחנן אמר יען וביצען, מדה כנגד מדה. ריש לקיש
 אמר (ישעיה א, ז): אדמתכם לנגדכם זרים אכלים
 אתה, כנגדכם זרים אוכלים אותה. רבי אלכסנדר
 שמע לה מהדין קרא (ויקרא יג, מו): כל ימי אשר הנגע
 בו יטמא. איכה.

נחושפתא בר אלנתן, שהיו פתוחין לרוחה. בפסל
 קול הטחנה, על ידי שלא נתעסקו בדברי תורה.
 אמר רבי שמואל בר נחמן נמשלו ישראל בטוחנות,
 מה הטוחנות אינן בטלות לעולם, אף ישראל אינן
 בטלין מן התורה לא ביום ולא בלילה,
 שנאמר (יהושע א, ח): והגית בו יומם ולילה. ויקום
 לקול הצפור, זה נבוכדנצר הרשע, אמר רבי שמונה
 עשרה שנה היתה בת קול יוצאת בפלטין של
 נבוכדנצר ואומרת עבדא בישא זיל חרב ביתה
 דמך, דבניה לא שמעין ליה. וישחו כל בנות
 השיר, שעלה ובטל השיר מבית המשתה, הדא הוא
 דכתיב (ישעיה כד, ט): בשיר לא ישתו יין. גם מגבה
 ייראו, מגבוהו של עולם נתיירא ולא בעי, אמר בעי
 מצמצמא יתי למעבד לי כדעבד לסבי, וחתחתים
 בדרך, רבי אבא בר פהנא ורבי לוי, רבי אבא בר
 פהנא אמר חתיתה של דרך נפלה עליו. ורבי לוי
 אמר התחיל מחבי חבבים בדרך. (יחזקאל כא, כו): כי
 עמד מלך בכל אל אם הדרך, על אבא דכצליה,
 בראש שני הדרכים, שהיא מתוכת בין שני הדרכים,
 אחת הולכת למדבר ואחת הולכת לירושלים. לקסם
 קסם, התחיל קסם קסמים. קלקל בחצים, התחיל
 לקלקל בחצים, לשמה של רומי ולא עלתה, לשמה
 של אלכסנדריא ולא עלתה, לשמה של ירושלים
 ועלתה לו. זרע זריעות ונטע נטיעות, לשמה של
 רומי ולא עלתה לו, לשמה של אלכסנדריא ולא
 עלתה לו, לשמה של ירושלים ועלתה לו, וצמחו.
 הדליק גרות ופנסים, לשמה של רומי ולא האירו,
 לשמה של אלכסנדריא ולא האירו, לשמה של
 ירושלים והיו מאירין. שאל בתרפים, בעבודת
 כוכבים שלו, האיד דאת אמר (שמואל א טו, כג): ואון
 ותרפים הפצר, ראה בפכד, אמר רבי כהדין ערבא
 דהוה נכיס אימרא וחמי בכבדא. בימינו היה הקסם
 ירושלים, נראין הוה קסמא על ירושלים בימינו.
 לשום פרים, פולימרפוס. לפתח פה ברצח,
 ספקלטרם. להרים קול בתרועה, סרפינוס. לשום
 פרים על שערים, טירונין. לשפך סללה, אבני
 פליסטרוס. לבנות דיק, פכשים. וכלם והיה להם
 כקסם שוא פניניהם (יחזקאל כא, כח): שבעי שבעות
 להם, אמר יחזקאל לישראל אלו זכיתם הייתם
 קוראין בתורה שהיא נדרשת שבועה משבעה, ועכשו
 שלא זכיתם הרי נבוכדנצר בא ומקסם עליכם שבועה
 משבעה, הדא הוא דכתיב שבעי שבעות להם. והוא
 מזכיר עון להתפש, זה עונו של זכריה, הדא הוא
 דכתיב (דברי הימים ב כד, כ): ורוח אלהים לבשה את
 זכריה בן יהוידע הכהן ועמד מעל לעם, וכי מעל
 ראשי העם היה, דאת אמר מעל לעם, אלא שראה

אמר רבי ברכיה (ישעיה כח, כ): כי קצר המצע
 מהשתרע, מהו מהשתרע, שתרע לקבל אשה
 ובעלה ורעה. והמסכה צרה כהתפנס, עשיתם מסכה
 צרה לאותו שכתוב בו (תהלים לג, ז): פנס בגד מי הים.
 כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן
 עליהם איכה.

כג. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח (קהלת יב,
 א): וזכר את בוראיה בימי בחורתי, אמר שלמה
 לישראל, זכר את בוראיה, זכרו את בוראכם עד
 שבוחרותיכם קממות, עד שברית כהנה קממת,
 שנאמר (שמואל א ב, כח): ובחר אתו מפל שבטי
 ישראל לי לכהן. עד שברית לונה קממת,
 שנאמר (דברים יח, ה): כי בו בחר ה' אלהיך מפל
 שבטיך. עד שברית מלכות בית דוד קממת,
 שנאמר (תהלים עח, ע): ובחר בדוד עבדו. עד שברית
 ירושלים קממת, שנאמר (מלכים א יא, לב): והעיר אשר
 בחרתי בה. עד שברית בית המקדש קממת,
 שנאמר (דברי הימים ב ז, טז): ועתה בחרתי והקדשתי
 את הבית הזה. עד שאת קממת, שנאמר (דברים ז, י):
 בך בחר ה' אלהיך. (קהלת יב, א): עד אשר לא יבאו
 ימי הרעה, אלו ימי הגלות (קהלת יב, א): והגיעו שנים
 אשר תאמר אין לי בהם חפץ, לא טובה ולא
 רעה (קהלת יב, א): עד אשר לא תחשף השמש,
 למלכות בית דוד, דכתיב ביה (תהלים פט, לו): וכסאו
 בשמש נגדי. והאור, זו התורה, שכתוב בה (משלי ו,
 כג): כי נר מצוה ותורה אור. והנר זה סנהדרין,
 דתניא סנהדרין היתה פחצי גרן עגלה. והכוכבים,
 אלו הרבנים, דכתיב (דניאל יב, ג): ומצדיקי הרבים
 ככוכבים לעולם ועד. (קהלת יב, ב): ושבו העבים אחר
 הגשם, את מוצא שפל הנבואות הקשות והרעות
 שנתבא עליהם ירמיה לא באו עליהם אלא לאחר
 חרבן בית המקדש. (קהלת יב, ב): ביום שיזעו שמרי
 הבית, אלו משמרות כהנה ולויה. והתענות אנשי
 החיל, אלו הכהנים, אמר רבי אבא בר פהנא עשרים
 ושלשים אלף לויים הניף אהרן ביום אחד,
 שנאמר (במדבר ח, כא): ויגף אהרן אתם תנופה לפני
 ה'.

אמר רבי חנינא המראה הזו דבר קל הוא, והיה
 הכהן זורקה על הכבש שלשים ושמים אמה לאחור
 דיו. ובטלו הטחנות, אלו משניות גדולות, כגון
 משנתו של רבי עקיבא ומשנתו של רבי אושעיא
 ומשנתו של בר קפרא. כי מעטו, זו התלמוד שהוא
 כולל בהם. וחשכו הראות, את מוצא כשגלו ישראל
 לבין אמות העולם, לא היה אחד מהם יכול לזכר
 את תלמודו. וסגרו דלתים בשוק, אלו דלתות

47 הַחֲבֹב, זֶה צִלְמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר, דְּכָתִיב (דניאל ג, א):
 48 נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶכָא עֲבַד צִלְם דִּי דְהִב רוממה אֲמִין שְׁתִּין
 49 פְּתִיָּה אֲמִין שֵׁת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל דְּרוממה אֲמִין
 50 שְׁתִּין וּפְתִיָּה שֵׁת מִי יָכִיל קָאִים, אִם אֵין עֲבִיו
 51 שְׁלִישׁ רוממו אֵינוֹ זָכוֹל לַעֲמֹד, וְאַתָּה אָמַר (דניאל ג, א):
 52 אָקִימָה בְּבִקְעַת דִּוְרָא.
 53 אָמַר רַבִּי לֹוי בְּקִנְיָה הָיוּ מַעֲמִידִין לִיה וְהוּא נופל,
 54 מַעֲמִידִין אוֹתוֹ וְהוּא נופל, עַד הֵיכָן, רַבִּי חֲגִי בִּשְׁם
 55 רַבִּי יִצְחָק אָמַר עַד שֶׁהֵבִיאוּ כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהוֹצִיאוּ
 56 מִירוּשָׁלַם וּשְׁכָחוּ דִּימוּס עַל רַגְלָיו, לָקִים מָה
 57 שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ז, יט): כֶּסֶפֶם בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם
 58 לְנִדְהָ יִהְיֶה. (קהלת יב, ה): וְתִפְרֹת הָאֲבִינֻנָּה, זֹו זְכוּת
 59 אָבוֹת. כִּי הִלֵּךְ הָאָדָם לְבֵית עוֹלָמוֹ, מִבֶּכֶל הָיוּ וְשָׁם
 60 חֲזָרוּ וּסְבָבוּ בַּשּׁוּק הַסּוֹפְדִים, זֶה גְלוּת יִכְנִיָּה. אֵת
 61 מוֹצֵא בִּשְׁעָה שֶׁיֵּרֵד נְבוּכַדְנֶצַּר מִירוּשָׁלַם וְגִלּוֹתוֹ שֶׁל
 62 צִדְקִיָּה בִּידוֹ, יִצְתָּה גְלוּתוֹ שֶׁל יִכְנִיָּה לְקִרְאָתוֹ מִכְּסִים
 63 שְׁחוּרִים מִבִּפְנִים וּלְכוּשִׁים לְבָנִים מִבַּחוּץ, וְהָיוּ
 64 מְקַלְסִין לְקִרְאָתוֹ, נִקְטָה בְּרַבְרִיָּה, וְהוּוֹן שְׁאֲלִין מָה
 65 עֲבִיד בְּאֶבָּא, מָה עֲבִיד בְּאֶחָא, מָה עֲבִיד בְּכָרִי, וְאֵינוֹן
 66 אָמְרִין לִיה (ירמיה טו, ב): אֲשֶׁר לְמוֹת לְמוֹת וְאֲשֶׁר
 67 לְחֶרֶב לְחֶרֶב, וְהוּוֹן מְקַלְסִין בְּחֻדָּא יָדָא וּמִסְפָּדִין
 68 בְּחֻדָּא יָדָא, לָקִים מָה שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כד, כג): וּפִאֲרַכְם
 69 עַל רִאשֵׁיכֶם וּגו'. (קהלת יב, ו): עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתַּק
 70 חֶבֶל הַכֶּסֶף, זֹו שֶׁלְשָׁלֵת יוֹחָסִין (קהלת יב, ו): וְתִרְצֵן
 71 גִּלְתִּי הַזֶּהָב, אֵלּוּ דְּכָרִי תוֹרָה (תהלים יט, א): הַנְּחִמְדִים
 72 מִזָּהָב וּמִפָּז רַב. וְתִשְׁכַּר כֶּד עַל הַמְּבוּעֵ, תִּרְיִן
 73 אֲמוֹרָאִין, חֵד אָמַר כֶּדוֹ שֶׁל בְּרוּךְ עַל מְבוּעוֹ שֶׁל
 74 יִרְמְיָה, וְחֵד אָמַר כֶּדוֹ שֶׁל יִרְמְיָה עַל מְבוּעוֹ שֶׁל
 75 בְּרוּךְ, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה לו, יח): מִפְּיוֹ יִקְרָא
 76 אֱלִי. וְנִרְצֵן הַגִּלְגָּל אֶל הַבּוֹר, זֹו בְּכָל שְׁהִיא זוּטָא שֶׁל
 77 עוֹלָם.
 78 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ישעיה מד, כז): הָאֱמַר לַצּוֹלָה חֲרָבִי,
 79 זֹו בְּכָל, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה צוֹלָה, שְׁשָׁם צִלְלוֹ מִי
 80 מְבוּל, דְּכָתִיב (ירמיה נא, מט): גַּם בְּכָל לְנֶפֶל חֲלָלִי
 81 יִשְׂרָאֵל גַּם לְכָבֵל נָפְלוּ חֲלָלִי כָּל הָאָרֶץ.
 82 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ פְּתִיב (בראשית יא, ב): וַיִּמְצְאוּ בִקְעָה
 83 בְּאֶרֶץ שְׁנֶעֶר וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁם, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה שְׁנֶעֶר,
 84 שְׁשָׁם נֶעֶר דּוֹר הַמְּבוּל.
 85 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהוּא מְנַעֲרִין מִכָּל הַמַּצּוֹת, מַצּוֹת
 86 תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת.
 87 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהוּא מִתִּין בְּתִשְׁבּוּק בְּלֹא גֵר וּבְלֹא
 88 מְרַחֵץ.
 89 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהוּא מִתִּין נְעָרִים.
 90 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, עִיר שְׁשָׁרִיָּה נְעָרִים מְבַעֲטִים
 91 בַּתוֹרָה.
 92 דְּבַר אַחֵר, שְׁנֶעֶר, שֶׁהָעֲמִידָה שׁוֹנָא וְעַר לְהַקְדוּשׁ

1 עֲצָמוֹ גְבוּהָ מִכָּל הָעַם, חֲתַן הַמֶּלֶךְ וְכַתָּן גְּדוֹל וְנָבִיא
 2 וְדִין. הַתַּחֲחִיל מִדְּבַר גְּדוּלוֹת, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (דברי
 3 הימים כד, כ): וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לָמָּה
 4 אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מַצּוֹת ה' וְלֹא תַצְלִיחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם
 5 אֶת ה' וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם, וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֵהוּ אֲבָן וּגו',
 6 וְלֹא נִהְיָו בְּדַמּוֹ לֹא כְּדָם הִצְבִּי וְלֹא כְּדָם הָאֵל,
 7 דְּכָתִיב (ויקרא יז, יג): וַשִּׁפּוֹף אֶת דָּמוֹ וּכְסָהוּ בַּעֲפֹר, בָּרַם
 8 הָכָא (יחזקאל כד, ז): כִּי דָמָה בַּתּוֹכָה הָיָה. וְכָל כֶּף
 9 לָמָּה (יחזקאל כד, ח): לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם נֶקֶם. רַבִּי
 10 יוֹדֵן שְׁאֵל לְרַבִּי אַחָא הֵיכָן הִרְגוּ יִשְׂרָאֵל אֶת זְכָרִיָּה,
 11 בְּעֶזְרַת נָשִׁים אוֹ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָמַר לִיה לֹא בְּעֶזְרַת
 12 נָשִׁים וְלֹא בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אֲלָא בְּעֶזְרַת כְּהֹנִים, וְלֹא
 13 נִהְיָו בְּדַמּוֹ לֹא כְּדָם הִצְבִּי וְלֹא כְּדָם הָאֵל דְּכָתִיב
 14 בִּיָּה: וַשִּׁפּוֹף אֶת דָּמוֹ וּכְסָהוּ בַּעֲפֹר, וּבָרַם הָכָא עַל
 15 צַחִיחַ סֹלַע וּגו', כָּל כֶּף לָמָּה, לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם
 16 נֶקֶם. נִתְתִּי אֶת דָּמָה עַל צַחִיחַ סֹלַע וּגו', שְׁבַע עֲבִירוֹת
 17 עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הִרְגוּ כְּהֵן, וְנָבִיא, וְדִין,
 18 וְשִׁכְחוּ דָם נָקִי, וְחָלְלוּ אֶת הָשֵׁם, וְטִמְאוּ אֶת הַעֲזָרָה,
 19 וַיּוֹם הַשַּׁבָּת, וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים הָיָה. וְכִיּוֹן שְׁעָלָה
 20 נְבוּזַרְאֲדָן הַתַּחֲחִיל הָדָם תּוֹסֵס, אָמַר לָהֶם מָה טִיבֹו
 21 שֶׁל דָּם זֶה, אָמְרוּ לוֹ דָּם פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָּשִׁים
 22 שֶׁהִינּוּ שׁוֹחֲטִין, מִיָּד שָׁלַח וְאֵינִי דְּמִי זְבָחִים, וְלֹא
 23 אֲדַמּוֹ לִיה. אָמַר לָהֶם אֵין אֲמִרִיתוֹ מוֹטָב וְאִם לֹא
 24 סְרִיקְנָא לְכַשְׁרִיהוּ דִּהְנָהוּ אֵינְשִׁי בְּמִסְרָקִי דְּפִרְזוֹלָא,
 25 אָמְרִי לִיה מָאי נִימָא לָךְ נָבִיא הָוָה דִּהְנָה מוֹכַח לָן
 26 קְמִינָן עָלֶיהָ וּקְטִלִינָהּ, וְהָא כְּמָה שְׁנִי דְּלֹא נִיחַ
 27 דְּמִיָּה. אָמַר לָהּ אֲנָא מְפִיִּסְנָא לִיה, אֵינִי קוּמִיָּה
 28 סְנִיְדִרִי גְדוֹלָה וְסִנְהִדִּרִי קִטְנָה וּקְטִלִינָהוּ, עַד
 29 שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמָן שֶׁל זְכָרִיָּה, לָקִים מָה
 30 שֶׁנֶּאֱמַר (חושע ד, ב): כִּרְצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נִגְעוּ, וַעֲדִין
 31 הָדָם תּוֹסֵס. אֵינִי בַחוּרִים וּבַתּוֹלוֹת וּקְטִל עֵילוּיָה
 32 וְלֹא נָח, אֵינִי תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין וּקְטִל עֵילוּיָה
 33 וְלֹא נָח, אֵינִי שְׁמוֹנִים אֶלֶף פְּרָחִי כְּהֵנָה וּקְטִל
 34 יִתְהוֹן עַד שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמוֹ שֶׁל זְכָרִיָּה וַעֲדִין הָיָה
 35 הָדָם תּוֹסֵס, אָמַר: זְכָרִיָּה זְכָרִיָּה, כָּל טוֹבִים שְׁבָהֶם
 36 אֲבִדְתִּי, נִיחָא לָךְ דְּלִיכְלִינָהוּ לְכָלְהוּ, כְּדָאֲמַר לִיה
 37 הִכִּי מִיָּד נָח, כְּהִיָּא שְׁעָתָא הִרְהוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה
 38 בְּנַפְשֵׁיהָ, וְאָמַר: וְמָה אִם עַל נַפֶּשׁ אַחַת כֶּף, הֵהוּא
 39 גְבִירָה דְּקִטֵּל כָּל הִנְהוּ נַפְשָׁתָא, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה,
 40 עֵרַק וְשִׁדְר פְּרִדְשָׁנָא לְבִיתִיָּה וְאֲגִיר. (קהלת יב, ה):
 41 וַיִּנְאֵץ הַשֶּׁקֶד, זֹו נְבוּאָתוֹ שֶׁל יִרְמְיָה, הִדָּא הוּא
 42 דְּכָתִיב (ירמיה א, יא): וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר
 43 מִקַּל שָׁקֵד אָנִי רֹאֶה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מָה סִימְנֹו שֶׁל
 44 שָׁקֵד זֶה, מִשְׁעָה שֶׁהוּא מַצִּיעַ עַד שְׁעָה שֶׁהוּא גּוֹמֵר
 45 עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם, כֶּף מִשְׁבַּעַה עֲשָׂר בְּתַמּוּז עַד
 46 תִּשְׁעָה בָּאָב עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם. (קהלת יב, ה): וַיִּסְתַּבֵּל

אותם מגנים. ויהי מבחר עמקיך מלאו רכב. רב
 אמר כמלא עמקה של מי ים. והפרשים שתו
 השערה, משתיי אזלין ומשתיי אתיין ומתחמאין
 סגין. ויגל את מסך יהודה, גלי דכסא. ותבט ביום
 ההוא אל נשק בית היער, תני רבי שמעון בן יוחאי
 כלי זין היה לישראל בסיני והיה שם המפרש חקוק
 עליו, וכשחטאו נטל מהן, הדא הוא דכתיב (שמות
 לג, ו): ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב.
 פיצד נטל מהן, רבי איבו ורפנן, רבי איבו אמר
 מאליהו היה נקלף. ורפנן אמרי מלאך היה יורד
 ומקלפו. ואת בקיעי עיר דוד ראיתם כי רבו וגו'
 ואת בתי ירושלים ספרתם ותתצו הבתים לבצר
 החומה, מלמד שהיו נותצין בתיהם ומוסיפין על
 החומה, ולא כבר עשה חזקיהו בן, הלא כתיב (דברי
 הימים ב, ה): ויתחזק ויבן את כל החומה הפרוצה
 וגו', אלא, חזקיה ביה' אלהי ישראל בטה, אבל
 אתם לא הבטחתם, הינו הוא דאמר (ישעיה כב, יא):
 ולא הבטתם אל עשיה ויצרה מרחוק לא ראיתם.
 ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לככי ולמספד,
 אמרו מלאכי השרת לפניו, רבונו של עולם,
 כתיב (תהלים צו, ו): הוד והדר לפניו, ואתה אומר
 בדין. אמר להון אנא מליף לכו, היינו הוא
 דאמר (ישעיה לב, יא): פשטה וערה ויחגורה על
 חלצים, כך תהיו מספדין על שדים ספדים, על
 חרבן ראשון ועל חרבן שני. על שדי חמד, על בית
 חמדי שעשיתי אותו כשדה, היינו הוא דאמר (מכה
 ג, יב): ציון שדה תחרש. על גפן פריה, אלו ישראל,
 כמה דאת אמר (תהלים פ, ט): גפן ממצרים תסיע.
 דבר אחר, ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא וגו',
 זהו שאמר הכתוב ברוח הקדש על ידי בני
 קרח (תהלים מב, ה): אלה אצפרה ואשפכה עלי נפשי
 וגו', כנגד מי אמרוהו בני קרח למקרא הזה, לא
 אמרוהו אלא כנגד פנסת ישראל, שאמרה פנסת
 ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם
 זכורה אני בשחון ושאנן ושלוחה שהייתי שרויה בו
 ועכשו נחרק ממני, ואני בוכיה ומתאנחת ואומרת
 מי ישימני בשנים הראשונים שהיה מקדש בנוי,
 ובתוכו אתה יורד משמי מרום ומשרה שכניתך עלי,
 ואמות העולם מקלסין אותי, וכשהייתי מבקשת
 רחמים על עוני אתה עונה אותי, ועכשו אני בביושה
 וכלמה. ועוד אמרה לפניו, רבונו של עולם שממה
 עלי נפשי כשאני עוברת על ביתך והוא חרב וקול
 דממה בתוכי, ואמר מקום שזרעו של אברהם
 הקריבו קרבן לפניך והפכהים עומדים על הדוכן,
 והלויים מקלסים בכנורות, יהיו שועלים מרקדים בו,
 הדא הוא דכתיב (איכה ה, יח): על הר ציון ששמים

ברוך הוא, ואיזה זה, זה נבוכדנצר. (קהלת יב, ו):
 וישב העפר על הארץ כשהיה, מבבל היו ושם
 חזרו. (קהלת יב, ו): והרוח תשוב אל האלהים וגו',
 זה רוח הקדש, פיון שנסתלק רוח הקדש גלו, וכיון
 שגלו היה ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדד.
 כד. רבי יוחנן פתח (ישעיה כב, א): משא גיא חזיון,
 גיא שפל החוזים מתנבאים עליה, גיא שפל החוזים
 עומדים ממנה, דאמר רבי יוחנן כל נביא שלא
 נתפרש שם עירו ירושלמי היה. גיא חזיון,
 שהשליכו דברי חזוים לארץ, (ישעיה כב, א): מה לך
 אפוא כי עליך בלך לגגות, ולא יגרא סלקין לו, אמר
 רבי לוי אלו גסי הרוח. תשאות מלאה, אמר רבי
 אלעזר בן יעקב הלשון הזה משמש שלשה
 לשונות: צרות, מרגשות, אפלה. צרות, שנאמר (איוב
 ט, ט): תשאות נוגש לא ישמע. מרגשות,
 שנאמר (ישעיה כב, ב): תשאות מלאה. אפלה,
 שנאמר (איוב ל, ג): אמש שואה ומשאה. (ישעיה כב,
 ב): עיר הומיה, קרמא מערבבתא. קריה עליזה,
 קרמא דחיייתא. (ישעיה כב, ב): חלליה לא חללי חרב
 ולא מתי מלחמה, ומה הן (דברים לב, כד): מזי רעב
 ולחמי רשף. (ישעיה כב, ב): כל קציניך נדרו יחד
 מקשת אסרו, מקשיותם נמסרו למלכיות.
 דבר אחר, כל קציניך נדרו יחד מקשת אסרו, שהיו
 מתירין גידי קשתותם ואוסרין בהן, כל נמצאיה
 אסרו יחדו מרחוק ברחו. מרחיקים מלשמע דברי
 תורה, כמה דאת אמר (ירמיה לא, ב): מרחוק ה' נראה
 לי. (ישעיה כב, ד): על בן אמרתי שעו מני אמרר בבכי,
 אמר ריש לקיש בשלשה מקומות בקשו מלאכי
 השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא ולא
 הניחין, ואלו הן: בדור המבול, ובנים, ובחרבן בית
 המקדש. בדור המבול מה כתיב (בראשית ו, ג): ויאמר
 ה' לא ידון רוחי באדם לעלם. בנים כתיב (שמות יד,
 כ): ולא קרב זה אל זה כל הלילה. ובחרבן בית
 המקדש כתיב (ישעיה כב, ד): על בן אמרתי שעו מני
 אמרר בבכי אל תאיצו לנחמני. אל תאספו אין כתיב
 כאן אלא אל תאיצו, אמר הקדוש ברוך הוא
 למלאכי השרת, נחומין אלו שאתם אומרים לפני,
 נאוצין הן לי, למה (ישעיה כב, ה): כי יום מהומה
 ומבוסה ומבוכה לה' אלהים צבאות. יום מערבב
 יום דבנה יום דבכיה. בגי חזיון, גי שפל החוזים
 מתנבאים עליה. מקרקר קר ושוע אל ההר, שהיו
 מקרקרים קירות בתיהם ועושין אותם מגנים,
 ומעמידים אותן על שועיהם. ועילם נשא אשפה,
 רב אמר הדא קבוצ דגירי, ברכב אדם פרשים וקיר
 ערה מגן, שהיו מקרקרים קירות בתיהם ועושין

47 יאמרו בימיך היתה לבנינו זאת. הניחן ירמיה ועמד
 48 על שפת הירדן וקרא בן עמרם בן עמרם עמד הגיע
 49 זמן שאמה מבקש לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו
 50 מה היום מיומים שאני מבקש לפני הקדוש ברוך
 51 הוא, אמר לו ירמיה איני יודע. הניחו משה והלך
 52 אצל מלאכי השרת, שהיה מכיר אותן משעת מתן
 53 תורה, אמר להם משרתי עליונים כלום אתם יודעים
 54 מפני מה אני מתבקש לפני הקדוש ברוך הוא, אמרו
 55 לו בן עמרם אי אתה יודע שבית המקדש חרב
 56 וישראל גלו, והיה צועק ובוכה עד שהגיע לאבות
 57 העולם, מיד אף הם קרעו בגדיהם והניחו ידיהם
 58 על ראשיהם והיו צועקים ובוכין עד שערי בית
 59 המקדש, כיון שראה אותם הקדוש ברוך הוא מיד
 60 ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד
 61 ולקרחה ולחגר שק, ואלמלא מקרא שכתוב אי
 62 אפשר לאמרו, והיו בוכין והולכין משער זה לשער
 63 זה, כאדם שמתו מוטל לפניו, והיה הקדוש ברוך
 64 הוא סופד ואמר אי לו למלך שבקטנותו הצליח
 65 ובקטנותו לא הצליח.
 66 אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שחרב בית
 67 המקדש בא אברהם לפני הקדוש ברוך הוא בוכה
 68 וממרט זקנו ותולש שערות ראשו ומכה את פניו
 69 וקורע את בגדיו ואפר על ראשו, והיה מהלך בבית
 70 המקדש וסופד וצועק, אמר לפני הקדוש ברוך הוא
 71 מפני מה נשתייתי מכל אמה ולשון שבאתי לידי
 72 בושח וכלמה זאת, כיון שראהו מלאכי השרת אף
 73 הם קשרו הספד שורות שורות ואומרים (ישעיה לג, ח):
 74 נשמו מסלות שבת עבר ארח וגו', מאי נשמו
 75 מסלות, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 76 מסלות שהתקנת לירושלים שלא יהו עובדי דרכים
 77 פוסקים מהם היאך היו לשממה. שבת עבר ארח,
 78 אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא דרכים
 79 שהיו ישראל עובדים ושבים בהם פתגמים היאך
 80 שבתו. הפר ברית, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש
 81 ברוך הוא רבנו של עולם, הופר ברית של אברהם
 82 אביהם, שעל ידו מתישב העולם, ועל ידו הפירוף
 83 בעולם שאמה אל עליון קונה שמים וארץ. מאס
 84 ערים. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 85 מאסת ירושלים וציון לאחר שבחרת בהם, הלא הוא
 86 דכתיב (ירמיה יד, ט): המאס מאסת את יהודה [ו]אם
 87 בציון געלה נפשך וגו'. (ישעיה לג, ח): לא חשב
 88 אנוש. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 89 אפלו כדור אנוש שהיו ראש לעובדי עבודת פוכבים
 90 לא חשבת את ישראל. באותה שעה נזקק הקדוש
 91 ברוך הוא למלאכי השרת, אמר להם, מה לכם
 92 קושרין מספד בענין הזה שורות שורות. אמרו

1 שועלים הלכו בו. אלא מה אעשה שעונתי גרמו
 2 לי, ונביאי השקר שהיו בתוכי שהתעו אותי מדרך
 3 חיים לדרך המות, לך נאמר: אלה אצורה ואשפכה
 4 עלי נפשי וגו'.
 5 דבר אחר, ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא
 6 לבכי ולמספד וגו', בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא
 7 להחריב את בית המקדש, אמר, כל זמן שאני בתוכי
 8 אין אמות העולם נוגעין בו, אלא אכבש את עיני
 9 ממנו, ואשבוע שלא אצק לו עד עת קץ, ויבואו
 10 האויבים ויחריבו אותו, מיד נשבע הקדוש ברוך
 11 הוא בימינו והחזירה אחוריו, הלא הוא דכתיב (איכה
 12 ב, א): השיב אחור ימינו מפני אויב, באותה שעה
 13 נכנסו אויבים להיכל ושרפוהו, וכיון שנשרף אמר
 14 הקדוש ברוך הוא שוב אין לי מושב בארץ, אסלק
 15 שכינתי ממנה ואעלה למכוני הראשון, הלא הוא
 16 דכתיב (הושע ה, ט): אלך אשובה אל מקומי עד אשר
 17 יאשמו ובקשו פני. באותה שעה היה הקדוש ברוך
 18 הוא בוכה ואמר אי לי מה עשיתי, השריתי
 19 שכינתי למטה בשביל ישראל, ועכשו שחטאו
 20 חזרתי למקומי הראשון, חס ושלום שהייתי שחוק
 21 לגוים ולעג לבריות, באותה שעה בא מטטרו"ן
 22 ונפל על פניו ואמר לפניו, רבנו של עולם אני
 23 אבכה ואמה לא תבכה, אמר לו אם אין אתה מניח
 24 לי לבכות עכשו, אפנס למקום שאין לך רשות לכנס
 25 ואבכה, שנאמר (ירמיה יג, יז): ואם לא תשמעוה
 26 במסתרם תבכה נפשי מפני גוה וגו'. אמר להן
 27 הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת בואו ונלך אני
 28 ואתם ונראה בביתי מה עשו אויבים בו, מיד הלך
 29 הקדוש ברוך הוא ומלאכי השרת וירמיה לפניו,
 30 וכיון שראה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש,
 31 אמר בודאי זהו ביתי וזהו מנוחתי שבאו אויבים
 32 ועשו בו פרצונם. באותה שעה היה הקדוש ברוך
 33 הוא בוכה ואמר אי לי על ביתי, בני היכן אתם,
 34 כהני היכן אתם, אוהבי היכן אתם, מה אעשה לכם,
 35 התריתי בכם ולא חזרתם בתשובה. אמר הקדוש
 36 ברוך הוא לירמיה, אני דומה היום לאדם שהיה לו
 37 בן יחידי ועשה לו חפה ומת בתוך חפתו, ואין לך
 38 כאב לא עלי ולא על בני, לך וקרא לאברהם ליצחק
 39 וליעקב ומשה מקבריהם, שהם יודעים לבכות. אמר
 40 לפניו רבנו של עולם איני יודע היכן משה קבור,
 41 אמר לו הקדוש ברוך הוא לך עמד על שפת הירדן
 42 והרם קולך וקרא בן עמרם בן עמרם עמד וראה
 43 צאנך שבלעום אויבים. מיד הלך ירמיה למערת
 44 המכפלה ואמר לאבות העולם, עמדו שהגיע זמן
 45 שאתם מתבקשין לפני הקדוש ברוך הוא, אמרו לו
 46 למה, אמר להם איני יודע, מפני שהיה מתירא שלא

47 כִּפְתִּיתִי אוֹתוֹ, וְלֹא תִזְכֹּר לִי זֹאת וְלֹא תִרְחַם עַל בְּנִי.
 48 פֶּתַח יִצְחָק וְאָמַר רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּשְׁאֹמֶר לִי
 49 אָבָא (בראשית כב, ח): אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ הַשָּׁה לַעֲלֹה
 50 בְּנִי, לֹא עֲפַכְתִּי עַל דְּבָרֶיךָ וְנִעְקַבְתִּי בְּרִצּוֹן לְבִי עַל
 51 גְּבִי הַמְּזֻבָּח וּפְשָׁטִי אֶת צִנּוּאֵי תַּחַת הַסִּפִּין, וְלֹא
 52 תִּזְכֹּר לִי זֹאת וְלֹא תִרְחַם עַל בְּנִי. פֶּתַח יִעֲקֹב וְאָמַר
 53 רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא עֲשִׂירִים שָׁנָה עֲמַדְתִּי בְּבֵית לָבֶן,
 54 וּכְשִׁיצְאָתִי מִבֵּיתוֹ פָּגַע בִּי עֶשׂוֹ הַרְשָׁע וּבִקֵּשׁ לַהֲרֹג
 55 אֶת בְּנִי וּמִסְרֵתִי עֲצָמִי לְמִיתָה עֲלֵיהֶם, וְעִכְשָׁו נִמְסְרוּ
 56 בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם כַּצָּאֵן לְטִבְחָהּ, לְאַחַר שֶׁגִּדְּלָתִים
 57 כְּאִפְרוּחִים שֶׁל תְּרַנְגּוּלִים וְסִבְלָתִי עֲלֵיהֶם צָעַר גְּדוֹל
 58 בָּנִים, כִּי רַב יָמֵי הָיִיתִי בְּצָעַר גְּדוֹל בְּעִבּוּרִם, וְעַתָּה
 59 לֹא תִזְכֹּר לִי זֹאת לִרְחֹם עַל בְּנִי. פֶּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר
 60 רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא רוּעָה נֶאֱמָן הָיִיתִי עַל יִשְׂרָאֵל
 61 אַרְבָּעִים שָׁנָה וְרַצְתִּי לִפְנֵיהֶם כְּסוֹס בַּמִּדְבָּר,
 62 וּכְשֶׁהֲגִיעַ זְמַן שִׁינָסוּ לְאַרְצָא גִּזְרֹת עָלַי בַּמִּדְבָּר וּפְלוּ
 63 עֲצָמוֹתַי, וְעִכְשָׁו שֶׁגָּלוּ שְׁלַחְתָּ לִי לִסְפֹּד וּלְכַפּוֹת
 64 עֲלֵיהֶם, זֶהוּ הַמִּשָּׁל שְׁאוּמְרִים בְּנֵי אָדָם מְטוֹב אֲדוֹנִי
 65 לֹא טוֹב לִי וּמִרְעֵתוֹ רַע לִי. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר מֹשֶׁה
 66 לִירְמְיָה לֵךְ לִפְנֵי שְׂאֵלְךָ וְאִבְיָאֵם וְאַרְאֶה מִי מֵנִיחַ יָדוֹ
 67 עֲלֵיהֶם. אָמַר לוֹ יִרְמְיָה אֵי אֲפָשָׁר לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ מִפְּנֵי
 68 הַהֲרוּגִים, אָמַר לוֹ אֵף עַל פִּי כֵן, מִיֵּד הִלָּךְ מֹשֶׁה
 69 וְיִרְמְיָה לִפְנָיו, עַד שֶׁהֲגִיעוּ לְנִהְרֹת בָּבֶל, רְאוּהוּ
 70 לְמֹשֶׁה וְאָמְרוּ זֶה לָזֶה בֹּא בֵּן עֲמֶרֶם מִקְבְּרוֹ לִפְדוּתֵינוּ
 71 מִיַּד צָרֵינוּ, יִצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה גִּזְרָה הִיא מִלִּפְנֵי.
 72 מִיַּד אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה בְּנֵי לְהַחְזִיר אֲתֶכֶם אֵי אֲפָשָׁר
 73 שֶׁכֶּבֶר נִגְזְרָה גִּזְרָה, אֵלֹא הַמָּקוֹם יַחְזִיר אֲתֶכֶם
 74 בְּמַהֲרָה וְהַנִּיחַ אוֹתָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִרְמִינוּ קוֹלָם
 75 בְּכִכְיָה גְדוֹלָה עַד שֶׁעָלְתָה בְּכִיתָם לְמָרוֹם, הִדָּא הוּא
 76 דְּכֹתִיב (תהלים קלז, א): עַל נִהְרֹת בָּבֶל שָׁם יִשְׁכְּנוּ גַם
 77 בְּכִינוּ. בֵּינוֹן שֶׁבֶא מֹשֶׁה אֶצֶל אֲבוֹת הָעוֹלָם אָמְרוּ לוֹ
 78 מָה עָשׂוֹ הָאוֹיְבִים בְּכִינוּנוֹ, אָמַר לָהֶם, מֵהֶם הֲרָגוּ,
 79 וּמֵהֶם כָּפְתוּ יְדֵיהֶם לְאַחֲרֵיהֶם, וּמֵהֶם אֲסוּרִים בְּכַבְלֵי
 80 בְּרִזָּל, וּמֵהֶם נִפְשָׁטִים עֲרֻמִּים, וּמֵהֶם מֵתוּ בְּדֶרֶךְ
 81 וְנִכְלָתָם לַעֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכַהֲמַת הָאָרֶץ, וּמֵהֶם
 82 מְשֻׁלָּכִים לַחֲמָה רַעֲבִים וְצָמְאִים, מִיַּד פָּתְחוּ פִּלְם
 83 וּבְכוּ וְקוֹנְנוּ בְּקִינּוֹת וַיַּעַל דְּמָטָא לְבָנָן, הֵיכִי הַנִּיחַתוֹן
 84 בְּתִתִּי בְּלֹא אָבָא, הֵיכִי דְמִכִּיתוֹן בְּטִיחָרָא וּבְקִיטָא
 85 בְּלֹא לְבוּשָׁא וּבְלֹא כְסוּ. הֵיכִי סְגִיתוֹן בְּטוּרֵי וּבְחֻצָּצֵי
 86 חִלְצֵי מִסָּאגִי וּבְלֹא סִנְדְּלָא. הֵיכִי טַעֲנִיתוֹן מוֹבְלֵי
 87 טַעֲוִיגֵי דְחִלָּא, הֵיכִי הָווּ יְדִיכּוֹן פְּסִיתוֹן לְאַחֲרִיכּוֹן,
 88 הֵיכִי לֹא בְּלַעֲתוֹן רוּקָא בְּפוּמִיכּוֹן. פֶּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר
 89 לִיטָא שְׁמִשָּׁא אֲמַאי לֹא חֲשַׁכְתָּ בְּשַׁעַה דְּעָאֵל שְׁנָאָה
 90 לְבֵית מִקְדָּשָׁא. אַהֲדָר לִיהַּ שְׁמִשָּׁא בְּחִיף מֹשֶׁה רַעֲנָא
 91 מְהִימָנָא, הֵיכִי אֶהְיִי חֲשׂוֹכָא דְלֹא שְׂבָקִין לִי וְלֹא רָפוּ
 92 לִי דְנִקְטִין לִי בְּשִׁיתִין שׁוּטֵי דְנוּרָא וְאִמְרִין לִי פּוֹק

1 לִפְנָיו רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי אֲבִרְהָם אוֹהֵבֶךָ שֶׁבֶא
 2 לְבֵיתְךָ וְסִפְדּוּ וּבִכָּה מִפְּנֵי מָה לֹא הִשְׁגַּחְתָּ עָלָיו, אָמַר
 3 לָהֶם מִיּוֹם שֶׁנִּפְטָר אוֹהֵבִי מִלִּפְנֵי לְבֵית עוֹלָמוֹ לֹא
 4 בָּא לְבֵיתִי, וְעִכְשָׁו (ירמיה יא, טו): מָה לִּידִידִי בְּבֵיתִי,
 5 אָמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל
 6 עוֹלָם מִפְּנֵי מָה הִגְלִית אֶת בְּנִי וּמִסְרָתָן בְּיַדִּי הָאֲמוֹת
 7 וְהַרְגוּם בְּכָל מִיתוֹת מִשְׁנוֹת, וְהַחֲרַבְתָּ אֶת בֵּית
 8 הַמִּקְדָּשׁ מִקּוֹם שֶׁהָעֲלִיתִי אֶת יִצְחָק בְּנִי עוֹלָה לִפְנֵיךָ.
 9 אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם בְּנִיךָ חֲטָאוּ
 10 וְעָבְרוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה וְעַל עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתוֹת
 11 שֶׁבָּה, הִדָּא הוּא דְכֹתִיב (דניאל ט, יא): וְכָל יִשְׂרָאֵל
 12 עָבְרוּ אֶת תּוֹרָתְךָ. אָמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 13 הוּא רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִי מַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ
 14 אֶת תּוֹרָתְךָ, אָמַר לוֹ תְּבָא תּוֹרָה וְתַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל,
 15 מִיֵּד בָּאָה תּוֹרָה לְהַעֲיֵד בָּהֶן, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם בְּתִי
 16 אֶת בָּאָה לְהַעֲיֵד בָּהֶן בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְוֹתֶיךָ
 17 וְאִין לָךְ בִּשְׁת פָּנִים מִפְּנֵי, זְכָרִי יוֹם שֶׁהַחֲזִירְךָ
 18 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל אִמָּה וְלִשׁוֹן וְלֹא רָצוּ
 19 לְקַבֵּלְךָ עַד שֶׁבָּאוּ בְּנֵי לָהֵר סִינִי וְקִבְּלוּ אוֹתְךָ וּכְבֹּדְךָ,
 20 וְעִכְשָׁו אֶת בָּאָה לְהַעֲיֵד בָּהֶם בְּיוֹם צָרָתָם. בֵּינוֹן
 21 שֶׁשְׁמַעְיָה תּוֹרָה כָּךְ עֲמִידָה לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה
 22 בָּהֶן. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם יִבְאוּ
 23 עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתוֹת וְעִידוֹ בָּהֶן בִּישְׂרָאֵל. מִיֵּד
 24 בָּאוּ עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתוֹת, בָּאָה אֶל־ךָ לְהַעֲיֵד
 25 בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם, אֶל־ךָ
 26 אֶת רֹאשׁ לְכָל הָאוֹתוֹת וּבִאֵת לְהַעֲיֵד בִּישְׂרָאֵל בְּיוֹם
 27 צָרָתָם, זְכָרִי יוֹם שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר
 28 סִינִי וּפֶתַח בֶּךָ (שמות כ, ב): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלֹא
 29 קִבְּלוּךָ אִמָּה וְלִשׁוֹן אֵלֹא בְּנִי, וְאַתָּה בִּאֵת לְהַעֲיֵד בְּכִנִּי.
 30 מִיֵּד עֲמִידָה אֶל־ךָ לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה בָּהֶן. בְּאוֹתָהּ
 31 בִּי"ת לְהַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל, וְאָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם בְּתִי
 32 אֶת בִּאֵת לְהַעֲיֵד עַל בְּנִי, שֶׁהֵם וְרִיזוֹן בְּחִמְשָׁה חֲמִשִּׁי
 33 תּוֹרָה שְׁאֵת בְּרֹאשׁ הַתּוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכֹתִיב (בראשית
 34 א, א): בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, מִיֵּד עֲמִידָה בִּי"ת לְצַד
 35 אֶחָד וְלֹא הָעִידָה פְּלוֹם. בְּאוֹתָהּ גִּימ"ל לְהַעֲיֵד
 36 בִּישְׂרָאֵל, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם גִּימ"ל אֶת בִּאֵת לְהַעֲיֵד
 37 בְּכִנִּי שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, פְּלוֹם יֵשׁ אִמָּה שְׁמִקְלִימָת
 38 מִצְוֹת צִיצִית שְׁאֵת נְתוּנָה בְּרֹאשׁ, אֵלֹא בְּנִי, הִדָּא הוּא
 39 דְכֹתִיב (דברים כב, יב): גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ. מִיֵּד עֲמִידָה
 40 גִּימ"ל לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה פְּלוֹם. וּבֵינוֹן שְׂרָאוּ כָּל
 41 הָאוֹתוֹת שֶׁהִשְׁתִּיקָן אֲבִרְהָם, נִתְבָּשְׁיוּ וְעָמְדוּ בְּעֶצְמָן
 42 וְלֹא הָעִידוּ בִּישְׂרָאֵל. מִיֵּד פֶּתַח אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ
 43 בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְמֹאָה שָׁנָה נִתְּ
 44 לִי בֵּן, וּכְשֶׁעָמַד עַל דַּעְתּוֹ וְהָיָה בַּחוּר בֵּן שְׁלֹשִׁים
 45 וְשֶׁבַע שָׁנִים אָמַרְתָּ לִי הִעֲלֵהוּ עוֹלָה לִפְנֵי, וְנִעְשִׂיתִי
 46 עָלָיו כְּאִבְדָּרִי וְלֹא רַחֲמֵתִי עָלָיו, אֵלֹא אֲנִי בְּעֶצְמִי

הימים ב לב, לג): וישפכ יחזקיהו עם אבתיו ויקברוהו
 במעלה קברי בני דויד וכבוד עשו לו כמותו. מה
 כבוד עשו לו, רבי יהודה ברבי סימון ורבי חנין
 ורבנן, רבי יהודה בר סימון אמר בית וועד בנו
 למעלה מקברו של חזקיהו, בשעה שהיו הולכים
 לשם היו אומרים לו למדנו. רבי חנין אמר ספר
 תורה נתנו למעלה מקברו של חזקיהו ואמרו זה
 שהוא מוטל בארון זה, קים מה שכתוב בזה. ורבנן
 אמרי הצינו לו טפסיות מפתח בתיים עד קברי בני
 דוד, וכל כך למה, כדי שלא יתיחפו רגליהם. אף
 על פי כן נתיחפו רגליהם. אמר להם ירמיה מה אם
 בשעה שהצעתם טפסיות מפתח בתיכם עד קברי
 בני דוד נתיחפו רגליכם, לכשינתנפו רגליכם על
 הרי גשף, על אחת כמה וכמה. עשר מסעות נסעה
 השכינה: מכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן הבית, מן
 מפתן הבית לכרובים, ומן הכרובים לשער
 הקדמוני, משער הקדמוני לחצר, מן החצר לגג, מן
 הגג למזבח, מן המזבח לחומה, מן החומה לעיר,
 מן העיר להר הזיתים. מכרוב לכרוב, דכתיב (יחזקאל
 י, ד): וירם כבוד ה' מעל הכרוב. מכרוב למפתן
 הבית, דכתיב (יחזקאל ט, א): וכבוד אלהי ישראל נעלה
 מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית. ממפתן
 הבית לכרובים, דכתיב (יחזקאל י, יח): ויצא כבוד ה'
 מעל מפתן הבית ויעמד על הכרובים, ויצא, לא היה
 צריך קריה למימר אלא ויבא, ואת אמר ויצא, מהו
 ויצא, אמר רבי אחא למלך שהיה יוצא מפלטין
 שלו בכעס, משהיה יוצא היה חוזר ומגפף ומנשק
 בכתלי פלטין ובעמודי פלטין ובוכה ואומר הוי
 שלום בית פלטין שלי, הוי שלום בית מלכותי, הוי
 שלום בית יקרי, הוי שלום מן פדון הוי שלם. כך,
 משהיתה שכינה יוצאת מבית המקדש, היתה חוזרת
 ומגפפת ומנשקת בכתלי בית המקדש, ובעמודי בית
 המקדש, ובוכה ואומרת הוי שלום בית מקדשי, הוי
 שלום בית מלכותי, הוי שלום בית יקרי, הוי שלום
 מן פדון הוי שלום. מן הכרובים לשער הקדמוני,
 דכתיב (יחזקאל י, ט): וישאו הכרובים את פניהם
 וגו'. משער הקדמוני לחצר, דכתיב (יחזקאל י, ד):
 והחצר מלאה את נגה כבוד ה'. מן החצר לגג,
 דכתיב (משלי כה, כד): טוב שבת על פנת גג. מן הגג
 למזבח, דכתיב (עמוס ט, א): ראיתי את ה' נצב על
 המזבח. מן המזבח לחומה, דכתיב (עמוס ט, ז): והנה
 ה' נצב על חומת אגף.

דבר אחר, מהו אגף, זו סנהדרין של שבעים ואחד,
 מגן אגף ויאמר ה' הנני שם אגף אמר רבי יהודה
 ברבי סימון. מן החומה לעיר, דכתיב (מיכה ו, ט):

ונהר נהריר. תוב פתח משה ואמר וי על זיוף
 מקדשא היכי חשף, וי כי מטא זמניה דיתרב
 והיכלא מבלי וירדקי דבי רב מתקטלין ואבוהון
 אזלין בשביה וגלותא ובחרבא. תוב פתח משה
 ואמר, שבאי אי בתייכו אתון קטולי, לא תקטלון
 קטולא אכזרעה ולא תשוון בלאה גמירא, ולא
 תקטלון ברא באנפיה דאפא, וברתא באנפה דאפא,
 דמטא זימנא דמרי שמיא חושבנא חשיב מנכון.
 ובשדאי רשיעאי לא עבדין הכי אלא מותבין ליה
 לברא בכנפיה דאמיה ואמרין ליה לאבוה קום
 נכסיה, בכיא אמיה ונתרין דמעטא עלויה ואבוהי
 תלה ליה רישיה. ועוד אמר לפניו רבונו של עולם,
 כתבת בתורתך (ויקרא כב, כח): ושור או שׁה אתו ואת
 בנו לא תשחטו ביום אחד, והלא כבר הרגו בנים
 ואמותיהם כמה וכמה ואתה שותק. באותה שעה
 קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה
 רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני
 אהבה יתרה ועבד בשבילי לאפא שבע שנים,
 וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי
 לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי,
 והקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה,
 והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיפיר ביני וביני
 אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן
 נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי
 שלא תצא לחרפה, ולערב חלפּו אחותי לבעלי
 בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי
 לבעלי, כדי שהיא סבור שהיא רחל. ולא עוד אלא
 שנקנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה
 מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר
 ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד
 עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה
 אני שאני בשׁר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי
 ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי
 וקים, רחמן, מפני מה קנאת לעבודת פוכבים שאין
 בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים
 בם פרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך
 הוא ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל
 למקומן, הלא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה'
 קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על
 בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. ובתיב (ירמיה
 לא, יד): כה אמר ה' מנעי קולך מפני ועיניך מדמעה
 כי יש שׁקר לפעלתך וגו', ובתיב (ירמיה לא, יד): ויש
 תקוה לאחריתך נאם ה' ושבּו בנים לגבולם.

כה. רבי יוחנן פתח (ירמיה יג, טז): תנו לה' אלהיכם
 כבוד בטרם יחשף וגו', אימתי נתקנים להם המקרא
 הזה, במיתתו של חזקיהו, הלא הוא דכתיב (דברי

אֵלֶּה יֵשׁ לוֹ אַחֲרוֹת מֵאֵלֶּה וְכֹאֵלֶּה לְהֵבִיא. (ויקרא כו, 46)
 יח: וְיִסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שְׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם, אַתֶּם 47
 עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבֹרוֹת, בּוֹאוּ וְקִבְלוּ עָלֵיכֶם שְׁבַע 48
 פְּרָעָנִיּוֹת. אַתֶּם עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבֹרוֹת, הֲרִי יִרְמְיָה 49
 בָּא מְקוֹנֵן עָלֵיכֶם קִינֹת שֶׁהוּא שְׁבַע אֲלָפָא בִּיתִין 50
 אֵיכָּה. 51

כח. רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא פִּתַּח (ירמיה לו, לב): וִירְמְיָהוּ 52
 לָקַח מִגְלָה אַחֲרֵת וּגְו'. רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא וּרְבִנָּן, 53
 רַבִּי חֲמָא אָמַר (ירמיה לו, לב): וְעוֹד נוֹסֵף עָלֵיהֶם זֶה 54
 אֵיכָּה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָּה יוֹעֵם, רַבִּים זֶה אֲנִי 55
 הַגָּבֵר, כְּהֵמָּה זָכַר ה'. וּרְבִנָּן אָמְרִי, וְעוֹד נוֹסֵף 56
 עָלֵיהֶם זֶה אֵיכָּה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָּה יוֹעֵם, רַבִּים 57
 זֶה זָכַר ה', כְּהֵמָּה זֶה אֲנִי הַגָּבֵר, שֶׁהוּא מִן תִּלְתָּא 58
 תִּלְתָּא פְּסוּקֵי בְּאַלְפָא בֵּיתָא. 59

כט. זְבִידִי בֶן לֹוִי פִּתַּח (תהלים סח, ז): אֱלֹהִים מוֹשִׁיבִים 60
 יְחִידִים בֵּיתָה, אַתָּה מוֹצֵא עַד שְׁלֹא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל 61
 מִמַּצְרַיִם הָיוּ יוֹשְׁבֵינִי בְּפָנַי עֲצָמִן וְהַשְׁכִּינָה בְּפָנַי 62
 עֲצָמָה, וְכִינֹן שִׁנְגָּאֵלוּ נַעֲשׂוּ בִלְן הוֹמוֹנִיָא אַחַת, 63
 וְכִינֹן שִׁגְלוּ חֲזֹרָה שְׁכִינָה בְּפָנַי עֲצָמָה וְיִשְׂרָאֵל בְּפָנַי 64
 עֲצָמִן, הֲדָא הוּא דְּכְתִיב: אֵף סוֹרְרִים שְׁכָנוּ צְחִיחָה. 65
 אֵיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָר. 66

ל. זְבִידִי בֶן לֹוִי פִּתַּח (איכה ד, יב): לֹא הָאֲמִינוּ מַלְכֵי 67
 אֲרָץ וּגְו', אֲרַבְּעָה מַלְכִּים הָיוּ, מֶה שִׁתְּבַע זֶה לֹא 68
 תִּבְעֵה זֶה, וְאֵלוֹ הֵן: דָּוִד וְאַסָּא וְיִהוֹשָׁפָט וְחִזְקִיָּהוּ. 69
 דָּוִד אָמַר (תהלים יח, לח): אֲרִדּוּף אוֹיְבֵי וְאַשְׁיִיגֵם וּגְו', 70
 אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה כֵן, הֲדָא הוּא 71
 דְּכְתִיב (שמואל א ל, יז): וַיִּכֶּם דָּוִד מִהַנְּשָׁף וְעַד הָעֶרֶב 72
 לְמַחְרָתָם. מֶהוּ לְמַחְרָתָם, רַבִּי יְהוֹשָׁע בֶּן לֹוִי אָמַר 73
 לְשֵׁנֵי לַיְלוֹת וְיוֹם אַחֵד, הִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאִיר 74
 לוֹ בַּלַּיְלוֹת בְּזִיקִין וּבְרָקִים, כְּמָה דְּתַנְיֵין תַּמָּן עַל 75
 הַזִּיקִין וְעַל הַזְּעוּת וְעַל הַבְּרָקִים, הֲדָא הוּא 76
 דְּכְתִיב (תהלים יח, כט): כִּי אַתָּה תֵּאִיר נְרִי וּגְו'. עֲמַד 77
 אָסָא וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לְהִרְגַּל לָהֶם אֲלֵא אֲנִי וְרֹדֵף 78
 אוֹתָם וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֲמַר (דברי 79
 הימים ב יד, יב): וַיִּרְדְּפֵם אָסָא וּגְו', לְפָנַי אָסָא אֵין 80
 כְּתִיב בָּאן אֲלֵא לְפָנַי ה' וְלִפְנֵי מַחְנֵהוּ. עֲמַד וְהוֹשָׁפֵט 81
 וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לֹא לְהִרְגַּל וְלֹא לְרַדֵּף, אֲלֵא אֲנִי 82
 אוֹמֵר שִׁירָה וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 83
 אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֲמַר (דברי הימים ב, כב): וּבִקְעַת הַחֲלוֹל 84
 בְּרִנָּה וְתִהְלֶה וּגְו'. עֲמַד חִזְקִיָּהוּ וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי 85
 כֹּחַ לֹא לְהִרְגַּל וְלֹא לְרַדֵּף וְלֹא לִזְמֹר שִׁירָה, אֲלֵא אֲנִי 86
 יֵשֵׁן עַל מִטָּתִי וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ 87
 הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֲמַר (מלכים ב יט, לה): וַיְהִי בַּלֵּילָה 88
 הַהוּא וַיֵּצֵא מִלֶּאֶף ה' וַיַּךְ בַּמַּחֲנֶה אֲשׁוּר. כְּמָה נִשְׁתַּיֵּר 89

1 קוֹל ה' לְעִיר יִקְרָא. מִן הָעִיר לְהַר הַזֵּיתִים,
 2 דְּכְתִיב (יחזקאל יא, כג): וַיַּעַל כְּבוֹד ה' מֵעַל תוֹךְ הָעִיר
 3 וַיַּעֲמֹד עַל הָהָר אֲשֶׁר מִקְדָּם לְעִיר.
 4 אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים וּמַחֲצָה עֲשֻׁתָּה הַשְׁכִּינָה
 5 יוֹשְׁבֵת עַל הַר הַזֵּיתִים, סְבוּרָה שְׁמָא יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ
 6 תְּשׁוּבָה וְלֹא עָשׂוּ, וְהָיְתָה בַת קוֹל מִכְּרֹז
 7 וְאוֹמְרָת (ירמיה ג, יד): שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים, (מלאכי ג, ז):
 8 שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֲלֵיכֶם. וְכִינֹן שְׁלֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה,
 9 אָמְרָה (הושע ה, טו): אֲלַךְ אֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי. עַל
 10 אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אוֹמֵר (ירמיה יג, טז): תִּנּוּ לַה' אֱלֹהֵיכֶם
 11 כְּבוֹד בְּטָרָם יַחֲשֹׁף, בְּטָרָם יַחֲשֹׁף לָכֶם מִדְּבַרֵי תוֹרָה,
 12 בְּטָרָם יַחֲשֹׁף לָכֶם מִדְּבַרֵי נְבוּאָה, (ירמיה יג, טז):
 13 וּבְטָרָם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם עַל הָרֵי נֶשֶׁף, וְקוֹיְתֶם לְאוֹר
 14 בְּבִבְלָה, וְשָׁמָּה לְצַלְמֹת בְּמִדִּי, וְשִׁית לְעַרְפֶּל בִּינוֹן,
 15 וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּהָ בְּאָדוֹם. בְּמִסְתָּרִים תִּכְבֶּה נִפְשִׁי
 16 מִפְּנֵי גֹה, מֶה תִּלְמֹוד לִזְמֹר מִפְּנֵי גֹה, אֵלֹו עוֹבְדֵי
 17 כּוֹכָבִים שֶׁהֵם מִתְּגָאִים וְאוֹמְרִים (דברים לב, לו): אִי
 18 אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ.

19 דְּבַר אַחֵר, מִפְּנֵי גֹה, מִפְּנֵי מִלְּאכֵי הַשָּׁרָת, שֶׁהֵם
 20 מִתְּגָאִים וְאוֹמְרִים (תהלים ח, ה): מֶה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ
 21 וּגְו', (ירמיה יג, יז): וְדָמַעַת תְּדַמְעַת וְתִרְדַּע עֵינַי דְּמָעָה כִּי
 22 נִשְׁבָּה עֲדָר ה'. אַתָּה מוֹצֵא עַד שְׁלֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל הָיוּ
 23 עֲשׂוּיִים עֲדָרִים עֲדָרִים, עֲדָרִי כְּהֵנָּה לְבַד, עֲדָרִי לִוְיָה
 24 לְבַד, עֲדָרִי יִשְׂרָאֵל לְבַד, וְכִינֹן שִׁגְלוּ נַעֲשׂוּ עֲדָר
 25 אַחֵד, כִּי נִשְׁבָּה עֲדָר ה', כִּי נִשְׁבּוּ אֵין כְּתִיב בָּאן,
 26 אֲלֵא כִּי נִשְׁבָּה עֲדָר ה'.

27 כו. רַב נַחֲמָן פִּתַּח (ישעיה כט, א): הָיוּ אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל,
 28 אֲרִיא אֲרִיא גְבִירָא. קְרִיַת חֲנָה דָּוִד, קְרִיַת שְׁחֵנָה בַּה
 29 דָּוִד, קְרִיַת דָּלָא חֲנִיָא לִיָּה בַּה אֲלֵא דָּוִד, קְרִיַת
 30 שְׁעִשָּׂה אוֹתָהּ דָּוִד לְקִסְרָקִיטוֹן שְׁלוֹ. סָפּו שָׁנָה עַל
 31 שָׁנָה חֲגִים יִנְקָפוּ, שָׁנָה עֲלֵתָה שָׁנָה נִקְפָא, וְלֹא הָיוּ
 32 עוֹלִין לְפַעֲמֵי רַגְלִים, וְהָיוּ הַדְּרָכִים מַעֲלִין הֵיגִים,
 33 הֲדָא הוּא דְּכְתִיב: חֲגִים יִנְקָפוּ. וְהַצִּיקוֹתִי לְאַרְיֵאֵל,
 34 רַבִּי נֶסֶח דְּקִסְרִין אָמַר מִכָּאן שְׁהִיתָה קוֹרַת רוּחַ
 35 לְיִשְׂרָאֵל. וְהִיתָה תִּגְנִיָּה וְאַנְיָה, סְפּוּפִי סְפּוּפִים.
 36 וְהִיתָה לִי בְּאַרְיֵאֵל, כְּחִרְבֵּן רֵאשׁוֹן חִרְבֵּן שְׁנִי. בִּינוֹן
 37 שִׁחְטָאוּ גָלוּ, וְכִינֹן שִׁגְלוּ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן
 38 עָלֵיכֶם אֵיכָּה.

39 כז. רַבִּי פִּנְחָס פִּתַּח (ויקרא כו, יח): וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא
 40 תִשְׁמְעוּ לִי וּגְו', רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשָׁע, רַבִּי
 41 אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא פְּרָעָנִיּוֹת
 42 עַל יִשְׂרָאֵל עַד שִׁמְעִיד בְּהֵן תַּחֲלָה, הֲדָא הוּא
 43 דְּכְתִיב: וְאִם עַד אֵלֶּה. רַבִּי יְהוֹשָׁע אוֹמֵר שְׁלֹא יְהוֹ
 44 יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים כָּלוּ מִפּוֹת עוֹד אֵין לוֹ אַחֲרוֹת
 45 לְהֵבִיא עָלֵינוּ, תִּלְמוּד לִזְמֹר: וְאִם עַד אֵלֶּה, אִם עוֹד

מַעֲרִיר שֶׁל יוֹנָה, מִנִּיּוֹנָה, נִבְיָא אֶחָד שְׁלַחְתִּי לְנִיּוֹנָה
וְהַחֲזִירָהּ בְּתִשְׁבָּה, וְאֵלּוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם כְּמָה
נִבְיָאִים שְׁלַחְתִּי אֲלֵיהֶם, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (מלכים ב' יו'),
(ג'): וַיַּעַד ה' בִּישְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בִּיד כָּל נְבִיאֵי כָל
חֹזֶה לֵאמֹר שָׁבוּ מִדְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וְשָׁמְרוּ מִצְוֹתֵי
חֻקֹּתַי וְגו', וּכְתִיב (ירמיה ז, כח): וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת
כָּל עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשָּׁפָם וְשִׁלַּח [לאמר] וְגו',
הַשָּׁפָם וְשִׁלַּח בַּבֶּקֶר, הַשָּׁפָם וְשִׁלַּח בַּעֲרֵב, וְלֹא
שָׁמְעוּ. כִּיּוֹן שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל
יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָר. מִבְּלִיגִיתִי
עָלִי יִגוֹן עָלִי לְבִי דָוִי

לב. רַבִּי חֲנִינָא פִּתַּח הֵכִי (ירמיה ח, יח): מִבְּלִיגִיתִי עָלִי
יִגוֹן עָלִי לְבִי דָוִי, מָהוּ מִבְּלִיגִיתִי, מִבְּלִי הוֹגִין
בְּתוֹרָה לְקִיָּם מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, עֲשִׂיתִי בֵּיתִי
גָּתִי וְאַף עַל פִּי כֵן עָלִי לְבִי דָוִי, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
הִדָּא הוּא דְּכְתִיב: עַל זֶה הָיָה דָוִד לִפְנֵי וְגו'.
וּכְתִיב (ירמיה ח, יט): הִנֵּה קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי מֵאֶרֶץ
מִדְּבָרִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּבוֹר זֶה מִשְׁמַשׁ שְׁלֹשָׁה
לְשׁוֹנוֹת: זַעֲקָה, שׁוֹעָה, נֶאֱקָה. זַעֲקָה, דְּכְתִיב (שמות
ב, כג): וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעָתָם, שׁוֹעָה, דְּכְתִיב: קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי. נֶאֱקָה,
דְּכְתִיב (שמות כב, כד): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נֶאֱקָתָם. רַבִּי
הוֹנָא דְּצִפּוֹרִין אָמַר לְשׁוֹן פְּרָפּוֹר הוּא, הִדָּא הוּא
דְּכְתִיב (יחזקאל ל, כד): וַנֶּאֱקַח נֶאֱקוֹת חָלָל. וּכְתִיב (איוב
כד, יב): וַנִּפְשַׁח חָלָלִים תְּשׁוּעָה. (ירמיה ח, יט): הִנֵּה אֵין
בְּצִיּוֹן אִם מִלִּבָּה אֵין בָּהּ, אֵלּוּ הָיָה שֵׁם לֹא הָיָה
גּוֹלִים, וְכִיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל יִרְמְיָה
מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָר.

לג. רַבִּי זְעִירָא פִּתַּח (איוב ל, לא): וַיְהִי לְאַבֶּל כְּנָנִי
וְעֲגָבִי לְקוֹל בָּכִים, תַּמָּן תִּגְיֵנָן אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּחַמְשָׁה עָשָׂר
בָּאָב וּכְיוֹם הַכַּפּוֹרִיִּים שֶׁבִּהְיוּ יוֹצְאוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
בְּכָלִי לָבֶן שְׂאוֹלִין כְּדִי שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ,
וְכָל הַפְּלִים הָיוּ טַעוֹנִין טְבִילָה וּבִהְיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
יוֹצְאוֹת וְחֹלוֹת בַּכְּרָמִים.

תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם ומה היו אומרות,
בחור, שא ענייך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן
ענייך בנוי, תן ענייך במשפחה, וכן הוא אומר (שיר
השירים ג, יא): צִיִּינָה וְרִאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֶּךְ שְׁלֹמֹה
בַּעֲטָרָה שְׁעָטָרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחַת
לְבוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ זֶה מִתֵּן תּוֹרָה, וּבְיוֹם שְׁמִיחַת לְבוֹ
זֶה בִּנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּבְנֶה בְּמַהֲרָה בְּיָמָיו.
בְּשִׁלְמָא יוֹם כַּפּוֹרִיִּים יוֹם סְלִיחָה וּכְפָרָה לְיִשְׂרָאֵל,
יוֹם שְׁתַּנּוּ בוֹ לִחְוֹת אַחֲרוֹנוֹת, אֶלָּא חֲמִשָּׁה עָשָׂר

מָהֶם, רַב אָמַר עֲשָׂרָה, שְׁנַאֲמַר (ישעיה י, יט): וְנֶעֱרַר
יִתְבָּסֶם, שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ שֶׁל נֶעֱרַר לִהְיוֹת כּוֹתֵב יו"ד. רַבִּי
אֶלְעָזָר אָמַר שִׁשָּׁה, שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ שֶׁל נֶעֱרַר לִהְיוֹת שׁוֹרֵט
שְׂרִיטָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמַר חֲמִשָּׁה,
שְׁנַאֲמַר (ישעיה יז, ו'): שְׁנֵים שְׁלֹשָׁה גְרָגְרִים בְּרֹאשׁ
אָמִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי סִימּוֹן אָמְרוּ תִשְׁעָה, הִדָּא
הוּא דְּכְתִיב (ישעיה יז, ו'): אֲרַבְעָה חֲמִשָּׁה בִּסְעָפָהּ
פְּרִיָּה. רַבִּי תַנְחוּם בֶּן חֲנִילָאִי אָמַר אַרְבָּעָה עָשָׂר,
הִדָּא הוּא דְּכְתִיב: שְׁנֵים שְׁלֹשָׁה גְרָגְרִים בְּרֹאשׁ אָמִיר
אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה בִּסְעָפָהּ פְּרִיָּה. בֵּין כְּדָבְרֵי אֵלּוּ וּבֵין
כְּדָבְרֵי אֵלּוּ הַכֹּל מוֹדִים שֶׁנִּבְכְּדָנָעַר הָיָה אֶחָד מֵהֶם,
אֶלָּא כִּיּוֹן שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַלָּה וְהַחֲרַב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָמַר לֹא כְּעִי אֶלָּא מִצְמַצְמָא יְתִי מַעֲבָד
לִי כְּמָא דְּעַבְד לִסְכִּי, מָה עָשָׂה, בָּא וַיִּשָּׁב בְּדַפְגֵּי שֶׁל
אֶנְטוֹכִיָּא וְשִׁלַּח נְבוֹזַדָּאֵן רַב טַפְחִים לְהַחֲרִיב אֶת
יְרוּשָׁלַיִם, וַעֲשָׂה שֵׁם שְׁלֹשׁ שָׁנִים וּמַחֲצָה, בְּכָל יוֹם
מִקֵּיף אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְכַבֵּשׁ, בִּקְשׁ
לְחֹזֵר נִתֵּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלִפּוֹ הִתְחִיל מְמַד
בְּחוּמָה וְהִיָּתָה שׁוֹקַעַת בְּכָל יוֹם טַפְחִים וּמַחֲצָה עַד
שֶׁשְׁקָעָה כְּלָה, וְכִיּוֹן שֶׁשְׁקָעָה כְּלָה נִכְנָסוּ הַשּׁוֹנָאִים
לְיְרוּשָׁלַיִם, עַל אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אָמַר לֹא הָאֶמִינוּ
מִלְכֵי אֶרֶץ [ו] כָּל יִשְׂבֵי תֵּבֵל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב
בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ גָלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ
הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אֵיכָה.

לא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי פִּתַּח (משלי כ, יד): רַע רַע
יֹאמַר הַקּוֹנֶה וְאֵזֶל לוֹ אִזִּי וְתִהְלֵל, אֶת מוֹצֵא עַד שֶׁלֹּא
גָּלוּ יִשְׂרָאֵל הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא אוֹתָם
רַעִים, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (ירמיה יג, ט'): הָעָם הָזֶה הָרַע
הַמֵּאֲנִים לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבָרֵי. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל
מִשְׁבָּחָן, שְׁנַאֲמַר: וְאֵזֶל לוֹ אִזִּי וְתִהְלֵל. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ
גָּלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם
אֵיכָה. (צפניה ג, א'): הוּי מְרָאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה.
מָהוּ הוּי מְרָאָה, הוּי מִפְּנֵי הָאִימָה שְׁנִתְּתִי אִימָתִי עַל
כָּל הָאֲמּוֹת, אִימָתִי וְנִגְאָלָה, אֶת מוֹצֵא בְּשַׁעָה
שְׁנַגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרַיִם נִפְלָה אִימָתָן עַל כָּל
הָאֲמּוֹת, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (שמות טו, יד): שְׁמַעוּ עַמִּים
יִרְגְּזוּ וְגו', אִזִּי נִבְהִלּוּ אֶלּוּפֵי אֲדוֹם וְגו'. הָעִיר הַיּוֹנָה,
אָמָה שְׁצִינָתִי אוֹתָהּ בְּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כִּיּוֹנָה,
אֲחֵר כָּל הַשְּׁבַח הָזֶה (צפניה ג, ב'): לֹא שְׁמַעָה בְּקוֹל ה'
וְלֹא לָקַחָה מוֹסֵר בָּהּ לֹא כְּטָחָה אֶל אֲלֵהֶיהָ לֹא
קָרְבָה. כְּלָה דְּלֹא שְׁמַעָה מָה הִיא לֹא שְׁטוּתָא הִיא,
אָמַר רַבִּי רְאִיבֵן לְשׁוֹן יוֹנִי הוּא צֹחִין לְשְׁטוּתָא
מוֹרָא הוּי מְרָאָה, הוּי מִקְמִי שְׁטוּתָא. וְנִגְאָלָה, עַל
יְדֵי שֶׁהָיוּ מִדְּחִיקִין עֲצָמָן מִלְשִׁמְעַ דְּבָרֵי תּוֹרָה,
וְנִגְאָלָה מִן הַכְּהֵנָה. הָעִיר הַיּוֹנָה, לֹא הָיָה לָהּ לְלַמֵּד

פָּנִי וְעֵגְבִי לְקוֹל בְּכִים. (במדבר יד, א): וַיִּכְפּוּ הָעַם
בַּלִּילָה הַהוּא, וַכִּינּוּ שִׁגְלוֹ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנָן
עֲלֵיהֶם אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

לד. על ההרים אָשָׁא כְּכִי וְנָהִי וגו' (ירמיה ט, ט), אָמַר
רַבִּי אֲחָא שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים צִוָּה נְבוֹכַדְנֶצַּר לְנְבוֹזְרָאדָן
עַל יִרְמְיָהוּ (ירמיה לט, יב): קָחֵנוּ וְעֵינֶיךָ שִׁים עָלֵינוּ,
עָלֵינוּ וְלֹא עַל אֲמָתוֹ. וְאַל תַּעַשׂ לּוֹ מְאוּמָה רַע, לֹא
לֹא תַעֲשֶׂה, אֲבָל עִם אֲמָתוֹ עֲשֵׂה כְּרָצוֹנָךְ לְרַעָה. כִּי
כַּאֲשֶׁר יִדְבֹר אֵלֶיךָ בֶּן עֲשֵׂה עִמּוֹ, וְלֹא לְאֲמָתוֹ. וְהָיָה
יִרְמְיָה רוֹאֶה בֶּת שֵׁל בַּחוּרִים נְתוּנִים בְּקוֹלָרִין, וְנוֹתָן
אֶת רֹאשׁוֹ עֲמָהֶם, וְנְבוֹזְרָאדָן בָּא וּמַעֲבִירוֹ מִהֶן.
וְחוֹזֵר וְרוֹאֶה בֶּת שֵׁל זָקֵנִים שְׁלוּלִים בִּשְׁלֹשְׁלָאוֹת,
וְנוֹתָן אֶת צְנֹארוֹ עֲלֵיהֶם, וְכֹא נְבוֹזְרָאדָן וּמַעֲבִירוֹ
מִהֶן. אָמַר נְבוֹזְרָאדָן לְיִרְמְיָה חַזִּי חֹד מִן תַּלְת מִיָּלִין
אֵית בֶּךָ, אוֹ נָבִיא שְׁקֵר אַתָּה, אוֹ מְבַעֵט בִּיסוּרִין אַתָּה,
אוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים אַתָּה. אוֹ נָבִיא שְׁקֵר אַתָּה, שְׁקֵל הַדִּין
שְׁנִיִּיא אֶת מִתְנַבֵּא עַל הָדָא קִרְתָּא דְּהִיא חֲרֻבָּה, וְכִדּוּ
דְּחֲרֻבָּה נִפְשָׁה בְּאִישָׁה עֲלֶיךָ סִגְיָא. אוֹ מְבַעֵט בִּיסוּרִין
אַתָּה, דְּאֵנָּא לֵית אֵנָּא בְּעִי לְמַעֲבַד בִּישָׂא, וְאַתָּה בְּעִי
לְמַעֲבַד לָךְ בִּישָׂא, לְמִימַר לֵית יִסּוּרֵינִי חֲשִׁיבִין עָלֵי
מִיָּדִי. אוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים אַתָּה, דְּמִלְכָּא פָּקִיד לִי עֲלֶיךָ
סִגְיָא בְּדִיל דְּלֹא לְמַעֲבַד לָךְ בִּישָׂא, וְאַתָּה בְּעִי לְמַעֲבַד
בִּישָׂא בְּגִין דִּישְׁמַע מִלְכָּא וְיִקְטְלוּנִיָּה לְהֵוָה גְּבָרָא.
וּבִסּוּף אָמַר לוֹ, אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ בָּא וְאַשְׁמִיָּה עֵינִי
עָלֶיךָ, וְלֹא קָבַל עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּף הַפָּרָשָׁה,
עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה
מ, א): הַדְּבָר אֲשֶׁר הִנֵּה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' לֵאמֹר,
מָה הִנֵּה אוֹתוֹ הַדְּבָר, אֲלֵא שֶׁאָמַר לוֹ, יִרְמְיָה, אֵין
אַתָּה יָתִיב הָכָא, אֵנָּא אֲזִיל עִמָּהוֹן, וְאֵין אַתָּה אֲזִיל
עִמָּהוֹן, אֵנָּא יָתִיב הָכָא. אָמַר לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֵׁל עוֹלָם,
אֵין אֵנָּא אֲזִיל עִמָּהוֹן מָה אֵנָּא יָכִיל מְהִי לְהוֹן, אֲלֵא
יִיזוּל מִלְּפָהוֹן בְּרִייהוֹן עִמָּהוֹן, דְּהוּא זְכוּל מְהִי
לְהוֹן סִגְיָא, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה מ, א): אַחֵר שְׁלַח
נְבוֹזְרָאדָן רַב טַבָּחִים אֶת יִרְמְיָהוּ וְהוּא אָסוּר
בְּאֲזַקִּים, אָמַר רַבִּי אֲחָא כְּכִיכּוּל הוּא וְהוּא אָסוּר
בְּאֲזַקִּים. וְדְכֻתִּיָּה כְּתִיב (יחזקאל א, א): וְאֵנִי בְּתוֹךְ
הַגּוֹלָה, עַד הֵיכָן הָיְתָה נְבוֹאָתוֹ שֵׁל יִרְמְיָהוּ, רַבִּי
יַעֲקֹב וְרַבִּי אֲבָא, וְאֵית דְּאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן,
חֹד אָמַר עַד (ירמיה לא, ט): מִזְרָה יִשְׂרָאֵל יִקְבָּצֵנוּ.
וְחִרְיָא אָמַר עַד (ירמיה לא, טז): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֶךָ
נָאִם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם. וּבְחִזְיָתוֹ הִנֵּה מוֹצֵא
אַצְבָּעוֹת מְקַטְעִין מוֹשְׁלִכִין בְּהָרִים, וְהִנֵּה מְלַקְטִין
וּמְגַפְפִין וּמְחַבְּקִין וּמְנַשְׁקִין וְנוֹתָנִן לְתוֹךְ טְלִיתוֹ, וְאָמַר
לְהֶם, בְּנֵי לֹא פָךְ הַזְּהִרְתִּי וְאֲמַרְתִּי לָכֶם (ירמיה יג, טז):
תָּנוּ לֵה' אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד בְּטָרָם יַחֲשֹׁף בְּטָרָם יִתְנַפְּפוּ
רְגִלְכֶם עַל הָרֵי גִשְׁף. עַל אוֹתָהּ שַׁעָה נֶאֱמַר (ירמיה ט, ט)

בָּאֵב מֵאִי הִיא, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא בְּשֵׁם רַבִּי אֲסִי
אָמַר שָׁבוּ זְמַן קְצִיצָה יָפָה לַעֲצִים, שְׁקֵל עֲצִים
שְׁנוֹקְצִים בּוֹ אֵין עוֹשִׂין מֵאֲכֻלָּת, וְתָנִי כֹל עֵץ
שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת אוֹ מֵאֲכֻלָּת פְּסוּל מַעַל גְּבִי
הַמְּזִבְחָה. רַבִּי אֲבָא בַר פְּהֵנָא וְרַבִּי אֲסִי מִשּׁוּם דְּעוּלָא
בְּשֵׁם רַבִּי אֲמַרִי, שָׁבוּ בְּטֵל הוֹשַׁע בֶּן אֱלָה פְּרוּזָדָּאוֹת
שְׁהוֹשִׁיב יִרְבָּעָם בֶּן נָכֵט עַל הַדְּרָכִים. רַב פְּהֵנָא שָׂאֵל
מִן קָדָם רַב, אָמַר לֵיה אֲפָשֶׁר דְּכָל דָּא טִיבּוּתָא עֲבַד
וְכָתִיב בִּיה (מלכים ב יז, ג): עָלֵינוּ עָלָה שְׁלֹמֶנָאסֶר מֶלֶךְ
אֲשׁוּר וגו', אֲלֵא עַל שְׁהַעֲבִיר קוֹלָר מִצְנָאוֹ וְנִתְּנוּ
בְּצֹנָאֵר הַרְבִּים וְלֹא אָמַר כֹּל עִמָּא יִסְקוֹן וְיִצְלוֹן, אֲלֵא
אָמַר כֹּל מֵאֵן דְּבַעֵי לְמִיסַק יִסַּק. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
נַחֲמָנִי וְאֲמַרִי לֵה מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יַצְחָק יוֹם
שְׁהִתְרוּ שְׁבָטִים לְבּוֹא זֶה בָּזָה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לו, ח):
וְכָל בֶּת יִרְשֵׁת נִחְלָה וגו', וְכָתִיב (במדבר לו, ט): וְלֹא
תִסָּב נִחְלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֵר וגו', וְכִי אֲפָשֶׁר לְבַת
שְׁתִּירֵשׁ שְׁתֵּי מִטּוֹת, אֲלֵא אָמַר מַעֲתָה אֲבִיָּה מִשְׁבָּט
אֶחָד וְאִמָּה מִשְׁבָּט אַחֵר. רַבִּנּוּ אֲמַרִי יוֹם שְׁהִתַּר שְׁבָט
בְּנִימִין לְבּוֹא בְּקָהֶל, דְּכָתִיב (שופטים כא, יח): אָרוּר נָתַן
אִשָּׁה לְבִנְיָמִין.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְקָרָא קְרָאוּ וְקָרְבוּהוּ, מְקָרָא קְרָאוּ
וְקָרְבוּהוּ. מְקָרָא קְרָאוּ וְקָרְבוּהוּ (בראשית לה, יא): גּוֹי
וְקָהֶל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ. מְקָרָא קְרָאוּ וְקָרְבוּהוּ (בראשית
מח, ה): אֲפָרִים וּמְנַשֶּׁה פְּרָאוּבִין וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי,
שְׂאִינִן נִחְשָׁבִין עִם אֲחֵיהֶם.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל יוֹם שְׁהִתְרוּ שְׁבָטִים.
רַב מִתְנָה אָמַר יוֹם שְׁנִתְּנוּ הַרְוֵגִי בֵּיתָר לְקַבּוּרָה. רַבִּי
אֲלֵעָזָר הַגְּדוֹל אָמַר נִיחָא בְּחַמְשָׁה עָשָׂר, מִפְּאֵן
וְאֵילָף תִּשְׁשׁ כְּחָה שֵׁל חֲמָה וְלֹא הָיוּ פּוֹרְתִין עֲצִים
לְמַעֲרָבָה, וְאָמַר רַב מְנַסְיָא וְקָרִי לֵיה יוֹם תְּבַר מַגֵּל,
מִפְּאֵן וְאֵילָף הַמוֹסִיף יוֹסִיף וְדָלָא מוֹסִיף יוֹסִיף. רַבִּי
אֲבִין וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַרִי יוֹם שְׁבָטֵל הַחֲפֹר מִן מַתִּי
מְדָבֵר.

אָמַר רַבִּי לִוִּי כֹל עָרֵב תַּשְׁעָה בָּאֵב הִנֵּה מִשָּׁה מוֹצִיא
כְּרוֹז בְּכָל הַמִּחְנָה וְאָמַר צֹאוּ לַחֲפֹר, וְהָיוּ יוֹצְאִין
וְחוֹפְרִין קְבֻרוֹת וְיִשְׁנִין בָּהֶן, לְשַׁחֲרִית הִנֵּה מוֹצִיא
כְּרוֹז וְאָמַר קוּמוּ וְהַפְּרִישׁוּ הַמַּתִּים מִן הַחַיִּים, וְהָיוּ
עוֹמְדִים וּמוֹצִיאִין עֲצָמָן, חַמְשָׁה עָשָׂר אֵלָף
וּפְרוּטוּטוּס חֲסָרוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֵלָף, וּבִשְׁנַת הָאָרְבָּעִים
הָאֲחֵרִין עָשׂוּ כֵן וּמִצְאוּ עֲצָמָן שְׁלָמִים, אָמַר דּוּמָה
שְׁטַעֲנִינוּ בְּחִשְׁבוֹן, וְכֵן בַּעֲשׂוֹר וּבְאַחַד עָשָׂר וּבְשָׁנִים
עָשָׂר וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר, כִּיּוֹן דְּאִתְמַלֵּא
סִיחָרָא אָמַר דּוּמָה שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּטֵל אוֹתָהּ
גִּזְרָה מַעֲלִינוּ וְחִזְרוּ וְעֲשֹׂאוּהוּ יוֹם טוֹב, וְגִרְמּוֹ
עוֹנוֹתֵיהֶם וְנַעֲשֶׂה אֲבָל בְּעוֹלָם הִנֵּה בְּחִרְפֵּן הַבֵּית
פְּעָמִים, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (איוב ל, לא): וַיְהִי לְאֲבָל

אָמַר רַבִּי זִירָא בֶּא וּרְאָה פֶּמָּה הִיא חֲצוּפָה אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲדִין עוֹשֶׂה פְּרוּת, וְלָמָּה עוֹשֶׂה פְּרוּת, רַבִּי
 חֲנִינָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִזִּי חָד אָמַר עַל שֵׁם שְׁמִזְבִּלִין
 אוֹתָהּ, וְחֲרִינָא אָמַר עַל שֵׁם שְׁהֵם מְהַפְּכִים בַּעֲפָרָה.
 אָמַר רַבִּי יוֹדֵן שָׁבַע שְׁנֵים נִתְקַנִּים בָּהֶם גְּפָרִית וּמֶלַח,
 וְכָל כֶּף לָמָּה, עַל שֵׁם (דְּנִיאל ט, כז): וְהַגְבִּיר בְּרִית
 לְרַבִּים שְׁבוּעָה אֶחָד. כּוֹתֵמִים שָׁבָה כִּיצַד עוֹשִׂין,
 זוֹרְעִין אוֹתָהּ מְטֵלִיּוֹת מְטֵלִיּוֹת, זוֹרְעִין כָּאֵן וְהִיא
 נִשְׂרָפֶת, זוֹרְעִין כָּאֵן וְהִיא נִשְׂרָפֶת. עוֹבְדָא הוּא בְּחַד
 דְּהוּא קָאִים וְרַדִּי בְּבִקְעַת בֵּית עֶרְכָּא, וְתַקֵּף יָדֶיהָ
 אֲסִיכְתִּיהָ, וְסָלִיק עַפְרָא וְקִידָא וְאוֹקִיד דְּרַעֲיָה, לְקַיִם
 מַה שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים כט, כב): גְּפָרִית וּמֶלַח שְׂרָפָה כָּל
 אֲרָצָה. רַבָּה בַר כְּהֵנָא אָמַר אֵינָן לֹא מְמַחִילוֹת
 הָאֶרֶץ, וְלֹא מְשַׁמְמוֹת הָאֶרֶץ, אֲלֵא לְפָנָיו, לְקַיִם מַה
 שְׁנֵאָמַר (בְּרַאשִׁית ט, ב): וּמִזֶּרְעָכֶם וְחִתְכֶּם יִהְיֶה עַל כָּל
 חֵית הָאֶרֶץ. וְלַעֲתִיד לְבוֹא הַכֹּל חוֹזֵר, הֲדָא הוּא
 דְּכָתִיב (יִחְזָקָאל לו, לד): וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת
 אֲשֶׁר הִיתָה שְׁמָמָה לְעֵינָיו כָּל עוֹבֵר.

ט: עַל הַהָרִים אֲשֶׁא כְּכִי וְנָהִי וְעַל נְאוֹת מִדְּבַר קִינָה,
 עַל אוֹתָם הָרִים נָאִים וּמִשְׁבָּחִים אֲשֶׁא כְּכִי וְנָהִי, עַל
 נְאוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁנֶּהֱפָכוּ לְקִינָה. וְלֹא שְׁמַעוּ קוֹל
 מִקִּנָּה, כִּי לֹא שְׁמַעוּ לְקוֹל דְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא לְקוֹל
 דְּבָרֵי נְבוּאָה, אֲלֵא מִקִּנָּה, אֲלֵא לְקוֹל דְּבַר הַמִּקְנָא,
 שֶׁהָיוּ מְקַנְיָאִים אוֹתוֹ בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִּים, הֲדָא מַה דָּאֵת
 אָמַר (דְּבָרִים לב, טז): יִקְנְאוּהוּ בְּזָרִים, לְפִיקָף (יִרְמִיָּה ט,
 ט): מִעוֹף הַשָּׁמַיִם עַד בְּהֵמָה נִדְּדוּ הֵלְכוּ, אָמַר רַבִּי
 יוֹסִי בַר חֲלָפְתָא חֲמָשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה לֹא נִרְאָה עוֹף
 טָס בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מַה טָעַם מִעוֹף הַשָּׁמַיִם עַד בְּהֵמָה
 נִדְּדוּ הֵלְכוּ, בְּהֵמָה בְּגִימְטְרִיא חֲמָשִׁים וּשְׁתַּיִם.
 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא קָדָם לְאַרְבַּעִים שָׁנָה הָיוּ נוֹטְעִים
 תְּמָרִים בְּבָבֶל, לוֹמַר שְׁמִינִי מְתִיקָה מְרַגֶּלֶת לְשׁוֹן
 לְתוֹרָה.
 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַבִּי אֶבְהוּ שָׁבַע מֵאוֹת מִינֵי דְּגָיִם
 טְהוּרִים וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת מִינֵי חֲגָבִים טְהוּרִים וְעוֹפוֹת
 לְאֵין מִסְפָּר, וְכֵלְזָן גָּלוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, וּכְשֶׁחֲזָרוּ
 חֲזָרוּ עִמָּהֶם חוּץ מִדָּג אֶחָד שֶׁשְׁמוֹ שְׁבוּטָא. וְדָגִים
 הָיָאָף גָּלוּ, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי אָמַר דֶּרֶךְ תְּהוֹם
 גָּלוּ וְדֶרֶךְ תְּהוֹם חֲזָרוּ.

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

סו"ס נתקבל מכתבו (כתוב מוצש"ק קרח) בו מודיע מחזירתו שלום לאה"ק ת"ו ואשר מצא
 שם הכל שלום. ותמיהני קצת על כתבו בקיצור כ"כ ע"ד פגישותיו במשך נסיעתו וחזירתו לאה"ק ת"ו
 ובטח ימלא במכתביו הבאים.

מהנכון ה' אשר חוברת מחנים שמזכיר במכתבו תושלחנה לכאן גם אותן שהופיעו בעבר,
 וה"ה בנוגע לשאר עניינים דפוס הנדפסים על ידם.

בטח יחפש הזדמנות להפגש ג"כ עם חיילים דתיים במחנות אחרות נוסף על שלו ולעוררם
 ולחזק את רוחם רוח ישראל סבא וכמו שעשה במחנו. והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל ובמילא ימשיך ג"כ
 תוספת ברכה והצלחה בענייני הפרטים.

ומסוגלים ימים אלו דגאולת נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכנדבר בהתועדות דש"ק מברכים
 חדש תמוז שכשמוציאים קומה שלימה מבור השבי והגלות, הנה תחלה מעלים וגואלים את הראש
 ובמילא כל האברים הקשורים בו נמשכים אחריו אף ששוהה איזה זמן בינתים, והנמשל מובן.

המח' למכ' מפורטים, וחותרם בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יו טיט שעל גבי בגדו - לא ישפשוף קלה¹⁷⁸ מבחוץ קלה¹⁷⁹ (דהינו במקום הטיט), מפני שנראה כמלבן קלה¹⁸⁰, אלא
- 2 ישפשוף מבפנים. כיצד? לוקח הבגד מבפנים (דהינו בצד השני כנגד הטיט) ומשפשוף קלה¹⁸¹, שאז אין
- 3 הדבר נפר כל כך שמעביר את הטיט שיהא נראה כמלבן. ויכול גם כן לגרד הטיט בצפרן או בספין אפלו
- 4 בחדו, שאין לחוש בבגד לממחק.
- 5 במה דברים אמורים? בטיט לח, אבל בטיט יבש - יש אומרים שאפלו לשפשוף מבפנים אסור, ואין צריך
- 6 לומר לגרדו¹⁸⁴, מפני שטיט היבש מתפרר לפרורים דקים על ידי שפשוף או גרידה, והרי זה פועל תולדת
- 7 הטוחן קלה¹⁸⁵, שמחלק גוף אחד לגופים דקים הרבה¹⁸⁶, ואסור מדברי סופרים¹⁸⁷. אבל מן התורה אין אסור,
- 8 כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר ונטחן. ואף להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה חבי עליה¹⁸⁹,
- 9 מפלמקום כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר - אין פירור זה תולדת הטוחן קלה¹⁹⁰, שאין צריך לטחון אלא

ביאורי הלכה

- קלה¹⁸⁴ לא ישפשוף - הדרך להסרת טיט היא על ידי שפשוף או גירוד, כיון שאינו עשוי מקשה אחת, ואי אפשר לקלפו כתבשיל שעל כסותו דלעיל סעיף ג.
- קלה¹⁸⁵ מבחוץ - היינו שמשפשוף הטיט באמצעות מברשת¹⁸⁶, מטלית, או כנף הבגד - כדרך שרגילים בהסרת הכתמים בשעת הכביסה.
- קלה¹⁸⁷ שנראה כמלבן - נראה כמלבן, אבל אינו מלבן ממש, שהסרת טיט, וכן שפשוף בגד גרידא אינם כיבוס¹⁸⁸, אלא ששפשוף בגד במקום הלכלוך - נראה ככיבוס.
- קלה¹⁸⁹ ומשפשוף - אוחז הבגד מצידו הפנימי, ומשפשוף הטיט כנגד דבר אחר¹⁹⁰, או כנגד חלק אחר בבגד¹⁹¹.
- קלה¹⁹² בעין תולדת הטוחן - "כעין" בלבד, אבל אינו תולדת הטוחן כמבואר להלן.
- קלה¹⁹³ מדברי סופרים - לכלוך יבש שנעשה מדברי אוכלין שכבר היו טחונים, כגון בצק או דייסה, או מדברי אוכלין שנתמעכו על ידי הבישול, כגון שעועית מבושלת - מותר להסירו על ידי גירוד או שפשוף הבגד מצידו הפנימי¹⁹⁴, ואפילו אם לאחר הגירוד לא יישאר שום רשם מהכתם¹⁹⁵.
- קלה¹⁹⁶ תולדת הטוחן - כשהטיט מעט לח, וכן כל לכלוך שישנו ספק אם יתפורר לפירוורים דקים - מותר לשפשוף מבפנים¹⁹⁷, ולכן רשאי לקלף פרי שדבוק עליו אדמה ובוצ¹⁹⁸.

צינונים והוספות

- (180) ראה לעיל על סעיף ג' שבמקום שדבוק בו טיט אין להעביר מברשת אפילו להסרת אבק בלבד.
- (181) הסרת טיט דינה כהסרת נוצה דלעיל ס"ג, וכן שפשוף בגד אף שהוא חלק מתהליך הכיבוס (ראה שלבי הכיבוס להלן סעיף כא), מכל-מקום כשנעשה ללא מים - אינו כיבוס.
- (182) שאז נראה כאילו הטיט (גם) הוא משפשוף את הדבר האחר, ולא ניכר ממש שתכלית השפשוף להעברת הטיט.
- (183) שפשוף בגד נקי אינו נראה כמלבן, ראה לעיל סעיף יב שהותר שפשוף בגד כשניכר שרוצה לרככו ולא להצהיל ליבוננו.
- (184) חשש זה ישנו גם בקינוח טיט יבש ולכן שייך גם במנעלים, אם כן בג' הסעיפים האחרונים הוזכרו ד' חששות בניקוי המנעלים: יבוא להשוות גומות (קינוח בקרקע), נראה כמוסיף על הבנין (קינוח בכותל), ממחק (קינוח בדבר חד), טוחן (גירוד טיט יבש).
- (185) כדלעיל סי' שא ס"א: הטוחן הוא אב מלאכה שהיתה במשכן בשחיקת סממני הצבע, והמחתך הירק דק דק הוא תולדת הטוחן, שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים דקים הרבה, וכל העושה דבר הדומה לזה היא תולדת הטוחן.
- (186) טעם האיסור כיון שאילו היה רוצה בדבר הנטחן
- היתה זו מלאכה גמורה, וכן אילו היה דרך לטחון גם כשאינו צריך לדבר הנטחן - היתה זו מלאכה שאינה צריכה לגופה. וראה קו"א ס"ק א שבמלאכה של "חזותא" בלבד כמו מלבן או צובע, אם אינה תולדת המלאכה אלא כעין בלבד היה מותר לכתחילה.
- (187) שאין טחינה אחר טחינה כדלהלן סי' שכא (ע"פ שש"כ פט"ו סל"א).
- (188) כן שיטת שוע"ר להלן סי"ח, ודלא כמשנ"ב שהביא בשש"כ שם.
- (189) לעיל סי' רעח ס"ג: יש חולקין על זה ואומרים שאפילו מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה מן התורה... ויש דברים הרבה שהכל מודים שאין בהם איסור מן התורה אלא אם כן צריך לגופן.
- (190) כשמשפשוף מבחוץ, עצם השפשוף נראה כמלבן, אך השפשוף מבפנים אינו אסור, כי-אם תוצאת השפשוף, ולכן במקום שיש מחלוקת, וגם האוסרים אינו אלא מדרבנן - יש להקל כשאינו פס"ר, וכן משמע לעיל סי' קסא ס"ג שמותר להסיר טיט יבש שתחת הציפורן שלא בדרך גירוד, וכן פסק בשש"כ פט"ו בשם הגרש"א.
- (191) אף שיתכן שיתפררו בהסרת הקליפה.

1 פְּשָׁצִירִיךְ לְגוֹף דְּבַר הַנְּמָחֵן¹⁹⁴:

הלכות שבת, חלק ב' סימן ש"ב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף יז:

ביאורי הלכה

ויש שהתירו בכל עניין על ידי נכרי¹⁹², או במקום צער הגוף כגון לכלוך ובוץ יבשים שנדבקו על בשרו¹⁹³.

צינונים והוספות

- (192) משנ"ב ס"ק לו הקיל על ידי נכרי, ובשש"כ פט"ו הערה קג העיר שייתכן שזה על פי שוע"ר כאן שאין בזה מלאכה שאינה צריכה לגופה.
- (193) פמ"ג מש"ז ס"ק ג, שבמקום צער התירו מלאכה

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות קריאת שמע – לפי לוח "רב יומי"

ואף להאומרים שאפילו מצות של תורה א"צ כוונה מכל מקום בקריאת שמע צריך כוונת הלב שיבין מה שהוא אומר בפיו ולא אמרו שאינו צריך כוונה אלא בכוונה לצאת ידי חובה אבל צריך כוונת הענין כלומר שלא יהרהר בדברים אחרים כדי שיקבל מלכות שמים בהסכמת הלב ואינו דומה לשאר מצות שהן מצות עשייה וכל שעשה מצותה אע"פ שלא כיון לה הרי קיים מצות עשייתה אלא שאין זה מן המוכרח וכ"ש אם כיון לצאת אע"פ שהרהר בה באמצע בדברים אחרים יצא לדברי הכל אבל קריאת שמע ותפלה שהן קבלת עול מלכות שמים או סידור שבחים אינו בדין שיהיה לבבו פונה לדברים אחרים.

וכל זה בפסוק ראשון של קריאת שמע שהוא שמע ישראל שהוא עיקר קבלת מלכות שמים וכן בברכה ראשונה של תפלה אבל מואהבת ואילך אין הכוונה מעכבת בדיעבד ואפילו היה קורא בתורה או מגיה הפרשיות אלו בעונת קריאת שמע יצא ידי חובתו אף על פי שלא נתכוין לצאת ידי חובתו והוא נשתכח בפסוק ראשון (מפני שעיקר קריאת שמע אינה אלא פסוק ראשון בלבד שהוא מן התורה והשאר שתיקנו חכמים לא הצריכו כוונה אלא לכתחלה אבל אם קרא השאר בלא כוונה א"צ לחזור ולקרות בין שקרא בלא כוונה לצאת בין שלא בכוונת הענין.

ואף להאומרים שאף מצות של דברי סופרים צריכים כוונה לצאת מכל מקום בקריאת שמע כיון שאינה מצות עשייה אלא קבלת מלכות שמים ועול מצות שהוא דבר התלוי בכוונת הענין לפיכך כיון שלא הצריכו לחזור ולקרות מפני חסרון כוונת הענין לא הצריכו גם כן לחזור מפני חסרון כוונה לצאת כי מה בצע שיחזור לדבר בלי לב ודי במה שהצריכוהו לקרות בכל יום שעל ידי כן יבא גם כן לקבלה בלב ברוב הפעמים שהרי לכתחלה הצריכו כוונה אלא שאם אירע מקרה שלא נתכוין לא הטריחו לחזור.

אבל להאומרים שמואהבת ואילך הוא ג"כ מן התורה צריך כוונה לצאת בכל מה שהוא מן התורה אבל כוונת הענין די בפסוק ראשון לדברי הכל בדיעבד:

חלק א' סימן ט' דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כוונה:

ב הברכות אינן מעכבות את קריאת שמע שאם קראה בלא ברכותיה יצא ידי חובת קריאת שמע וחזור וקורא הברכות בלא קריאת שמע שברכות קריאת שמע אינן כברכות שאר מצות שאין מברכין אותן אלא עובר לעשייתן שהרי אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות את שמע וכמו שנתבאר בס"י נ"ט ואעפ"כ טוב לחזור ולקרות קריאת שמע עם הברכות ואם לא חזר וקרא לא הקריאת שמע ולא הברכות יצא ידי חובת קריאת שמע בין יחיד שעשה כן בין צבור:

ג סדר הברכות אינם מעכבות שאם הקדים שניה לראשונה יצא ידי חובת ברכות ואע"פ שהשניה אינה פותחת בברוך וכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מכל מקום כיון שנתקנה סמוכה לחברתה אף כשקורא אותה בפני עצמה אין בה שם ומלכות בפתיחתה:

ד זכירת מעמד הר סיני ומעשה עמלק ומעשה מרים ומעשה העגל הן מצות עשה של תורה וגם זכירת שבת יש אומרים שמצותה בכל יום וטוב לזכרן אצל קריאת שמע שכשיאמרו ובנו בחרת יזכור מתן תורה וקרבנתו להר סיני לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם עד שימחה זרעו להודות לך הפה לא נברא אלא להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים וזכרתם את כל מצות ה' זו היא שבת ששקולה כנגד כל המצות ומעשה העגל יש מי שאומר שיזכור כשאומר (ליחדך) באהבה ולא כאותה שעה שעשו את העגל שלא היה באהבה עם הקב"ה:

* * *

ה כל המצות צריכות כוונה לצאת ידי חובה בעשיית אותה מצוה ואם עשה בלא כוונה לצאת ידי חובתו אלא כמתעסק בעלמא או לכוונה אחרת ולא לשם אותה מצוה לא יצא ידי חובתו מן התורה ויש אומרים שמצות אין צריכות כוונה ואף המתעסק יצא בדיעבד והלכה כסברא הראשונה במה דברים אמורים במצות של תורה אבל בשל דברי סופרים י"א שהלכה שא"צ כוונה ויש חולקין כמו שיתבאר בס"י תע"ה וקריאת שמע היא מן התורה וצריכה כוונה לדברי הכל.

* * *

א לכתחלה צריך להזהר ולקרות כל הג' פרשיות של קריאת שמע בכוונה באימה וביראה ברתת ובזיעה כדרך שבני המדינה קורין פרוטגמא שמשגר להם המלך דהיינו כתב המלך על בני מדינתו שהם עומדים על רגליהם וקורין אותן באימה וביראה וברתת ובזיעה וקריאת שמע היא פרוטגמא של הקב"ה לעמו ישראל ולא הטריח עלינו הקב"ה לקרותה מעומד אלא בלכתך בדרך אך צריך עכ"פ לקרותה באימה וביראה:

ב וצריך שתהיה בעיניו כפרוטגמא חדשה שלא שמעה מעולם וזהו שאמר הכתוב אשר אנכי מצוך היום כלומר בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ולא כמו שכבר שמע דבר אחד הרבה פעמים ששוב אינו חביב אצלו ככתחלה:

ג בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וחסרו ג' תיבות להשלים רמ"ח כנגד אבריו של אדם שכל הקורא קריאת שמע כתיקונה כל אבר נוטל תיבה אחת ומתפאד בה לכן נוהגין שהש"ץ חוזר ואומר ה' אלהיכם אמת בקול רם ובזה כל אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של ש"ץ ג' תיבות אלו.

והצבור כשקורין לעצמן בלחש אומרים אני ה' אלקיכם אמת וממתנים על הש"ץ ואח"כ מתחילין ויציב ואינן חוזרין ואומרים אמת שכל האומר אמת בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים כאלו אומר שמע שמע שמשתיקין אותו אם לא שהה כלל בינתיים כמו שיתבאר ואף אם שהה קצת אין לכפול לכתחלה בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים אבל אם רוצה כל יחיד לחזור עם הש"ץ ה' אלהיכם אמת אין איסור בדבר מאחר שמפסיק בין אמת לאמת בתיבת ה' אלהיכם.

והש"ץ יש נוהגין שלא לומר אמת כשקורא בלחש לעצמו שאם יאמר בלחש אמת וחוזר ואומר אמת בקול רם יהיה רמ"ט תיבות ויש נוהגין לומר אמת גם בלחש שלא להפריד בין ה' אלקיכם לאמת ואמת השני אינו מן המניין אלא נוסח ברכת אמת ויציב הוא:

* * *

ד ומי שאינו קורא קריאת שמע בצבור עליו נאמר וחסרון לא יוכל להמנות אלו ג' תיבות שחסרו לו ממנין רמ"ח.

והעפ"כ יש לו קצת תקנה לכיון בטי"ו ווי"ן שבאמת ויציב יש מפרשים כוונה זו שטי"ו ווי"ן עולין צ' והן כנגד ג' שמות הוי"ה שכל אחד עולה כ"ו וד' אותיותיו הן ל' ויש מפרשים שטי"ו ווי"ן עולין צ' ועם הקריאה הרי צ"א כמנין השם בקריאתו ובכתיבתו וכאלו אמר ה' אדניי אמת.

ויש אומרים תקנה אחרת לקורא ביחיד שיאמר אל מלך נאמן שמע וגו' וג' תיבות אלו משלימין מנין רמ"ח והן במקום אמן שיש לענות אחר הבוחר בעמו ישראל באהבה כי אמן ר"ת אל מלך נאמן ומכל מקום כשקורא בצבור לא יאמר אל מלך נאמן רק יאמר אמן אחר הש"ץ כשמסיים הברכה וכן נוהגין במדינות אלו:

ה נוהגין לקרות פסוק ראשון בקול רם כדי לעורר הכוונה ונוהגין ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין:

ו כל המאריך בדלי"ת של אחד מאריכין לו ימיו ושנותיו וגם לא יחטוף בחי"ת אלא יאריך בה קצת כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ שז' רקיעים והארץ כמנין חי"ת ולזה רמז החטוטרט שבאמצע הגג של חי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם אבל בדלי"ת צריך להאריך יותר כדי שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בד' רוחות העולם וא"צ להאריך יותר מכשיעור זה ויש נוהגין להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות:

ז צריך להדגיש בדלי"ת שלא תהיה כרי"ש ולא שיקראנה בדגש שהרי אין בה דגש אלא שיטעימנה בפה יפה וכל שכן שלא יפה עושים המדגישין ומאריכין יותר מדאי ונראה כאלו הד' נקודה בשו"א ומה שאמרו להאריך בד' של אחד לא אמרו להאריך ולמשוך בקריאת הד' שהרי כל אות שבסוף התיבה ואין נקודה תחתיה היא נחטפת לגמרי אלא יאריך במחשבתו להמליכו בד' רוחות בקריאת הד' ואחריה בטרם שיתחיל ברוך שם.

ואף מי שאינו מאריך בד' של אחד יש לו להפסיק מעט בין אחד לברוך כי עיקר קיבול מלכות שמים הוא בפסוק ראשון ויש לו להפסיק בינו לבין שאר דברים:

* * *

ח האומר שמע שמע משתיקין אותו מפני שנראה כמקבל עליו שתי רשויות והוא שאומר כל הפסוק וחוזר ואומר שנית אבל אם כופל כל תיבה מגונה הוא אבל אין משתיקין אותו שאין זה דומה למקבל עליו שתי רשויות אלא כמתלוצץ ויש אומרים להיפך כשכופל כל תיבה משתיקין אותו וכשאומר כל הפסוק ושונה אותו אין משתיקין אותו אבל מגונה הוא ולדברי הכל אין משתיקין אותו אלא כשאומר בצבור ובקול רם אבל לכתחלה אסור בכל ענין אפילו לקרות כל הפרשה ולחזור ולשנותה מיד אלא א"כ כשקורא קריאת שמע על מטתו שמותר לו לקרות קריאת שמע כמה פעמים כדי להשתקע בשינה מתוך קריאת שמע ויש מי שאומר שגם בזה יש לזהר מלומר פסוק ראשון ב' פעמים וראוי לחוש לדבריו אבל מה שיש נוהגין לומר שמע בכל פעם שאומרים ויעבור בסליחות אין בזה שום חשש שכיון שמפסיק הרבה בינתיים לא נראה כמקבל ב' רשויות:

ט האומרים באשמורת בסליחות וביום הכפורים בתפלת נעילה ב' פעמים פסוק שמע ישראל יש ללמדן שלא יאמרו שהרי לדברי הכל עכ"פ מגונה הוא ויש אומרים גם כן שמשתיקין:

י ה' הוא האלקים שאומרים בתפלת נעילה ז' פעמים מנהג כשר הוא שמשבחים אותו שדר למעלה מז' רקיעים ואין לחוש בכופלתו לב' רשויות שהרי מצינו שהוכפל במקרא גבי אליהו ויאמרו (כל העם) ה' הוא האלקים וגו':

יא יש אומרים שיש לזהר שלא לענות אמן אמן משום ב' רשויות ויש אומרים שאין חשש שהרי דוד אמר אמן ואמן ואין לחלק בין אומר בוא"ו לאומר בלא וא"ו וכן עיקר:

יב מה שנוהגין לומר ג' פעמים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בסיום תפלת נעילה אין לחוש משום ב' רשויות שלא חששו אלא בשמע ישראל שהיא עיקר קבלת

שכסוף תיבה שלפניה שלא תבלע אות אחת מהן כגון על
לבבך על לבבכם ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מאריך
וכן בכל לבבך בכל לבבכם אלא שבהן צריך שלא יפסיק
הרבה שהרי יש מקף בינתיים וצריך להסמיכן ואעפ"כ יתן
ריוח והבדל בל' שיהיה נשמע שקורא ב' למדיין:

כ כל תיבה שתחלתה אל"ף וסוף תיבה שלפניה מ"ם צריך
להפסיק מעט ביניהם שלא תבלע האל"ף כגון ולמדתם
אותם וקשרתם אותם וראיתם אותו ושמתם את וזכרתם את
ועשיתם את שלא יהיה נראה כקורא מותם מותו מת:

כא ולא בקריאת שמע בלבד אלא אף בפסוקי דזמרה
ובתפלה צריך לדקדק בכל זה והוא הדין הקורא
בתורה או בנביאים או בכתובים יש לו לזוהר בכל זה ומה
שהזהירו בקריאת שמע הוא מפני שכל ישראל קורין אותה
פעמים ביום חכמים ועמי הארץ לפיכך הוצרכו להזהיר
מפני עמי הארץ שאינם בקיאים בקריאה:

כב צריך לזוהר שלא ידגיש הרפה ולא ירפה הדגש ולא
יניח שו"א הנע ולא יניע שו"א הנח ואיזה שו"א נע
ואיזה שו"א נח ידוע להמדקדקים וכל דקדוקים אלו הם
לכתחלה כמו שיתבאר בס"ב:

כג יש מי שאומר שצריך לקרות קריאת שמע בטעמים כמו
שהם בתורה וראוי לחוש לדבריו אבל לא נהגו כן
במדינות אלו וקשה לשנות המנהג בזה כי הקריאה בטעמים
מפסדת הכוונה למי שלא הורגל בה מעודו לכווין בנגינה
ובפירוש המלות כראוי אבל הרוצה להחמיר על עצמו ויודע
שיוכל לכוין בשתייהן יחמיר ותבא עליו ברכה:

כד מנהג יפה הוא למשמש בתפילין ובציצית כשמזכיר
מצותן בקריאת שמע דהיינו שימשמש בתפילין של
יד כשאומר וקשרתם לאות כו' ובתפילין של ראש כשאומר
והיו לטוטפת כו' וכשהוא אומר וראיתם אותו ימשמש בב'
ציצית שלפניו ויסתכל בהן כמו שנתבאר בס"ב כ"ד:

כה יש נוהגין לקרות קריאת שמע בקול רם מלבד ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד ויש נוהגין לקרותה בלחש
מלבד פסוק ראשון מפני חשש שמא יבטח אחר על השמיעה
ולא יקרא בעצמו ובאמת אינו יוצא בשמיעה אלא כשט'
שומעין מאחד המכווין להוציאם כמו שנתבאר בס"ב נ"ט:

חלק א' סימן סא דין כמה צריך לדקדק ולכוין בקריאת שמע:

מלכות שמים אבל כשאמרו שמע ישראל פעם אחת אין
לחוש בכפילת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לב'
רשויות שהרי עונין אותו על ה' אחד שבשמע ישראל:

* * *

יג אחר פסוק ראשון צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד בחשאי לפי שבשעה שביקש יעקב לגלות
הקץ לבניו נסתלקה ממנו שכינה אמר שמא יש בכם אחד
שאינו הגון פתחו כולם ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד כלומר שמע ממנו אתה ישראל אבינו כשם שאין בלבך
אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד מיד פתח הזקן ואמר
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרו חכמים היאך
נעשה נאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לא כתבו
משה בתורה לא נאמר אמרו יעקב התקינו לומר בחשאי ואם
לא אמרו כל עיקר מחזירין אותו:

יד צריך להפסיק מעט בין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד לואהבת כדי להפסיק בין קבלת מלכות שמים
לשאר מצות כי שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד הוא לשון קבלה שאנחנו מקבלים אלהותו
ומלכותו ואהבת הוא לשון צוואה.

ויש להפסיק בפסוק ראשון בין ישראל לה' ובין אלהינו לה'
הב' כדי שיהיה נשמע שמע ישראל כי ה' שהוא אלהינו הוא
ה' אחד:

טו צריך להפסיק בין היום לעל לבבך ובין היום ללאהבה
שלא יהיה נראה היום על לבבך ולא למחר:

טז צריך להפסיק בין נשבע לה' כדי להטעים יפה העיין
שלא תהא נראית כה' וכאלו אומר נשבע ה' ח"ו.

צריך להתיז זיין של תזכרו ושל וזכרתם שלא תדמה
קריאתה לסמ"ך כי כל ז' הסמוכה לכ"ף שלאחריה דומה
קריאתה לסמ"ך אם לא מתזין אותה:

יז צריך להדגיש יו"ד של שמע ישראל שלא תבלע ולא
תראה אל"ף וכאלו אומר אשראל וכן יו"ד של והיו
שלא יהיה נשמע כאלו אומר והוא:

יח צריך ליתן ריוח בין וחרה לאף יהיה נראה כאלו
אומר וחרף:

* * *

יט צריך ליתן ריוח בין תיבה שאות שבתחלתה כאות

לקוטי תורה' פרשת פינחס - הפרשה החסידית

ביאור על פסוק "את קרבני לחמי"

והנה אמרו רז"ל (מנחות כט, ב): "ביו"ד נברא העולם"
הבא - פירוש: "ביו"ד - צמצום, הארה, נקודה קטנה
שביאין סוף ברוך הוא, שאין לו סוף ואין לו קץ ותכלית,

הנה פתיב: "לעבדה ולשמרה", שהאדם הוא העושה
הגן-עדן. דהיינו, שהוא הממשיך גילוי אלקות מאור
איין-סוף ברוך הוא להיות גן-עדן.

1. (בראשית ב, טו: "וַיִּשָּׂא ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בִּגְן עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ").

מלאכים ונשמות, אין אחד מהם דומה לחבירו; מחנה
מיכאל – באהבה דוקא; ומחנה גבריאל – ביראה דוקא,
ואין להם אהבת מיכאל באהבה, רק אהבה אחרת
באופן אחר.

והגם שכולם מקבלים מאור אין-סוף ברוך-הוא,
– כמו כח הנשמה המתפשט באיברים, שבנשמה עצמה
אין בה התחלקות, ואף על פי כן, כח הראיה מקבל העין
ובח השמיעה מקבל האוזן כו', ואין העין מקבל אלא חלק
פרטי, שהוא כח הראיה בלבד כו', בלי שום שכל והשגה;
והשכל וההשגה שורה במוחין לבד, ואין שם כח הראיה
הגשמי; והאוזן מקבל כח השמיעה בלבד כו'; וכיוצא בזה
בשאר אברים – שאין אחד דומה לחבירו כו'¹⁴.

ב. והנה, כל ההשתלשלות מעילה לעילה הוא ב'
בחינות – מקיף ופנימי ומקיף – מה שאין נכנס תוך הכלי,
שאינן הכלי מלבישו, לפי שאין בו השגה כו', ומתחלה נמשך
המקיף ואחר כך נמשך הפנימי:
כי הפנימי הוא הארה קצת מבחינת המקיף הנמשך –
שנכנס להיות פנימי, ומפנימיות עליון נעשה מתחלה
מקיף לתחתון, ואחר כך נמשך קצת הארה ממנו להיות
פנימי. וכך הוא בכל סדר ההשתלשלות – מאימא לז"א,
ומז"א כו', כי הכל הוא בחינת מקיף ופנימיות כו'.

וכמשל הדבור מן המחשבה – שלא כל מחשבתו
יוכל להכניס בדבור, רק אפס קצתו בלבד; וכן מן השכל
למדות. כמו כן מההתבוננות בתפלה – שאי אפשר
להיות התפעלות הלב כל כך בכל כח השגתו
והתבוננותו, רק שמתקצר כח ההבנה וההשגה כו'.

המלובשת במוחא-סתימאה.

ועיין מה שנתבאר בפרשת שלח (לעיל מז, א), על פסוק "אני", מענין
שער בשמאל כו'.

ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק (תצא כג, ו) "ולא אבה ה'
אלקיד לשמוע אל בלעם כו'" (לקמן תצא לט, א), שהאתערותא-
דלתתא לצמצום וגבורה זו, הוא גם כן על ידי שהאדם
מצמצם את עצמו בבחינת "בטל רצונך" (אבות ב, ד). וזהו ענין
"לעבדה כו'". וכמבואר פירוש וענין "עובד אלקים" (מלאכי ג,
יא), ב"ספר של בינונים" פרק טו.

וזהו "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהלים לא, ב): צפון
הוא בחינת גבורות, שעל ידי זה נמשך גילוי התענוג בנר-
עדן.

ועיין מזה בראשית חכמה שער האהבה פרק ו': **"ליראיך כו'**
– כי 'אם אין יראה אין חכמה' (אבות ג, יז) – יראה גימטריא
גבורה; 'איזהו גבור הכובש כו' (שם ד, א).

13. (ראה יומא סט, ב. ילקוט שמעוני נחמיה רמז תתרעא).

14. [ועיין מה שנתבאר בפרשת שלח (לעיל מז, א), בביאור על פסוק
"היה לכם לציצית", מענין **שכלים נגזלים כו'.**]

1 "לית מחשבה תפיסא ביה כלל"², ואי אפשר להיות שום
2 השגה לשכל נברא להיות תענוג הנשמות, אלא שנהנין
3 **מזיוו כו'.**

4 וכמשל בהירות השמש או האבוקה, שאי אפשר
5 להסתכל בהם מחמת בהירותם – וכן הוא לענין השגה,
6 שבאור אין-סוף ברוך-הוא עצמו לא שייר שום השגה
7 כלל מחמת בהירותו הגדול, כי "ישת חשך סתרו" (תהלים
8 ית, יב), רק על ידי צמצום הארה נקודה קטנה⁴.

9 וזהו **"העולם-הבא" דייקא**, שהוא גילוי השגה לשכל
10 נברא להתענג. ולכן עולם-הבא נבנה על מדת הדין
11 הקשה. כמבואר בספרים⁵, **שעולם-הזה נאמר בו** (תהלים
12 פט, א): **"עולם חסד יבנה"**, מה שאין כן עולם-הבא הוא
13 **מדת הדין.**

14 **שהרי יסורי עולם-הזה נקראים יסורים של אהבה**
15 **וחסד⁶, כי 'יסורים ממרקין'**; ויסורי עולם-הזה – איבוד
16 **ממון⁸, ו'נוקף אצבעו כו'⁹ – אין ערוך לגבי יסורי גיהנם,**
17 **שה'אש – אחד מששים כו'¹⁰, ומה שהיה ראוי לידון**
18 **בגיהנם בעולם-הבא, מחשבין כנגדו יסורי עולם-הזה**
19 **הקלים, והרי זה חסד כו'. מה שאין כן בעולם-הבא**
20 **עונשים גיהנם כו', לפי שהוא נבנה על תוקף מדת הדין**
21 **הקשה, לשלם לרשע רע כרשעתו¹¹.**

22 וכל זה הוא מפני שעולם-הבא, שהוא גילוי ההשגה
23 ותענוג הנשמות הוא על ידי גבורות וצמצומים¹². וזהו
24 **"להודיע לבני האדם גבורותיו, וכבוד הדר מלכותו"**
25 (תהלים קמה, יב): **זיו השכינה "הן הם גבורותיו"**¹³, שהם
26 **צמצומים על ידי השתלשלות מעילה לעילה כו'.**

2. (תקני זכר בהקדמה, פתח אליהו יז, א).

3. (ברכות יז, א: העולם הבא . . צדיקים יושבין ועטורתיים בראשיהם ונהנים מזיו השכינה).

4. (ועיין מה שנתבאר מזה, בדבור המתחיל "שחורה אני ונאנה" – "אש שחורה על גבי אש לבנה" (לקמן שיר השירים ד, ב ואילף)).

5. (ראה רמב"ן בהקדמה לפירוש איוב).

6. (ראה ברכות ה, א).

7. (שם, סנהדרין לט, א).

8. (ראה ערכין טז, ב).

9. ("אין אדם נוקף (נוגף) אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה". חולין ז, ב).

10. (ברכות נו, ב: "אש – אחד מששים לגיהנם").

11. (קדושין קע דף שפ"ט: נסח פיוט "נגדל").

12. ויש לומר, כי גם החכמה, שהיא בחינת יו"ד שבו נברא העולם-הבא, הרי התהוותה מאור אין-סוף הוא על ידי גבורות וצמצומים, והוא מה שנמשך האור והשפע רק על ידי בחינת שערות כו', ושרשם מ'גבורה דעתיק'יומין'

והוא ענין "פרע במודים", כריעה בעלמא להיות
כפוף – בבחינת הודאה כו'. ואמרו רז"ל²³: "מאן דלא פרע
במודים נעשה נחש", שנדחה להיות נחש דקליפה'
לגמרי, שאין שם עוד שום בירור טוב. ובזהר (שלה, קס"ד,
א'), ובסבא דמשפטים (דף ק', עמוד א') – שלא יקום
בתחית המתים.
והנה, לכן בעולם-הבא אי אפשר לשנות את טעמו
ממה שנמשך בעולם-הזה; כי עולם-הבא הוא עולם
של אחר הביור, דהיינו שפבר נמשך אחר הביור משם
מ"ה המקיף להיות פנימי וגילוי השגה ותענוג לשכל
נברא; הרי כבר נתברר הטוב ומובדל מן הרע, שחרע
נדחה לגמרי, ומובדל בעצמו להיות מלאכי חבלה
ומזיקים כו'. מה שאין כן עולם-הזה, שהוא עולם
הביור, שמאיר שם מ"ה המכרר בתורה ומצות, הרי
יכול לשנות את עצמו ולהפך מרע לטוב²⁴.
והמשכה זו להיות כח זה של בירור שם מ"ה לברר
שם ב"ן, נמשך מבחינת רצון-העליון, "רעוא דכל רעיון".
ועל זה אמרו²⁵: "אין טעם לרצון" כו' – שהוא למעלה
מהשגה כו'.
וזהו "נחת רוח שאמרתי ונעשה רצוני" – שנעשה
ונמשך רצון-העליון שאין טעם והשגה בו.
ואפשר שנקרא "נחת רוח", כי רוח היינו בחינת אור –
אורייתו²⁶, שהוא מקור אותיות התורה²⁷.
וזהו בחינת תורה-שבכתב, שהוא למעלה מהשגה,
שעיקרה אינה אלא האותיות בדמותן וכצלמן. מה שאין
כן ההלכות על בורין, אי אפשר להשיג מתורה-
שבכתב. כגון, "וקשרתם לאות כו'" – איני יודע מהו, עד

והוא בחינת "עגולים ויושר": שמתחלה נמשך
'עגולים', ואחר כך 'פרצוף יושר', שהוא בחינת האדם –
כח הראיה בעין כו'; ורמ"ח אברים שונים. ובהו יש –
עיבור, וניקה, מוחין קטנות, וגדלות. מה שאין כן
בעיגולים הוא בהשוואה לכל צד כו'.
ובכלליות, ההשפעה וההמשכה מריש כל דרגין נקרא
בשם מ"ה וב"ן, שבחינת מ"ה הוא מקיף לגבי ב"ן. הגם
שגם שם מ"ה הוא פנימי, אך לגבי ב"ן הוא המקיף. ששרש
מ"ה הוא מ'מצחא דא"ק, ומצח הוא הנקרא תמיד בחינת
רצון. וכמו שכתוב (תצוה ב', לח): "ויהי על מצחו¹⁵ לרצון
כו'". ונקרא בזהר¹⁶ "רעוא דכל רעיון" כו'¹⁷.
והנה שם ב"ן הוא בחינת נוקבא. "שמור – לנוקבא וזכור
– לדכורא"¹⁸. כי "מלכות – תורה שבועל-פה קרינן
לה"¹⁹, בחינת מלכות – ב"ן. אמנם מ"ה הוא בחינת
תורה-שבכתב, "בחקמה אתברירו"²⁰.
והביור הוא לעשות גן-עדן. דהיינו להמשיך אור
איין-סוף ברוך-הוא שבבחינת מקיף – להיות פנימי²¹.
ועיקר ההמשכה – להיות בחינת ביטול. כי אין אור
איין-סוף שורה אלא במי שבטל²² דייקא. ומ"ה הוא
בחינת ביטול גמור – "ונחננו מ"ה" (בשלה טו, ז) כו'.
ומתחלה נברר להיות עולם-האצילות, שמה שאינו
בטל שם אינו שורה גילוי אור איין-סוף. ומכל מקום
נדחה לעולם-הבריאה, שבערך עולם-הבריאה נחשב
בחינת ביטול, שמלאכים וגשמות, בחינת נבראים – הם
בטלים, הגם שבערך עולם-האצילות אין זה ביטול גמור
להיות גילוי רב בבעולם-האצילות; ואחר כך נדחה
לעולם-היצירה; עד שתכלית הביור הוא במדריגות
תחתונות דבעשייה.

20. (ראה זהר חלק ב רנד, ב. עץ חיים שער יח, פרק ה. מבוא שער שער ה חלק א פרק ב).

21. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ויקח קרח" (לעיל גב, ד), מענין בחינת חכמה שבה שורה אור איין-סוף. ומה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהבת את" (לקמן ואיתמן יב, ד ואילך). וחקמה היא בחימ"ה (זהר חלק ג לד, א. תקוני זהר בהקדמה)).

22. (ראה תניא פרק ו. לה).

23. (בבא קמא טז, א: "שדרו של אדם – לאחר שבע שנים נעשה נחש. והני מילי דלא פרע במודים").

24. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "ועתה יגדל נא כו'" (לעיל שלה לה, ד)).

25. (ראה של"ה בית ה' ד, ב בהגהה בשם ר' יוסף אלקשטיליא. יונת אלם לרמ"ע מפאנו פרק ב. ועוד).

26. (פרדס ערכי הכנאים ערך אור).

27. כמו שנתבאר במקום אחר – בבאיור ד"מזוזה מימין כו'" (תורה אור מג, ב). ועיין בזהר תרומה (דף קע"ח, סוף עמוד ב'). ובאדקא דנשוא דף ק"ל, עמוד ב'.

15. ותמיד).

16. (חלק ג קט, א. קלו, ב. רפה, ב. ועוד).

17. [עיין מה שנתבאר בבאיור על פסוק "ועשית ציץ" בסופו (תורה אור פר, א). ובדבור המתחיל "למנצח על השמינית" (לעיל תריע ב, ד ואילך). ובבאיור על פסוק "מי מנה עפר יעקב" (לעיל בלק טז, א).

ועיין מה שנתבאר במקום אחר, על פי מאמר הזהר בפרשת נשא (דף קכ"ח, עמוד ב'), בענין: "כחמור טב דשקט ונשיכו על דודייה", מענין מ"ה וב"ן שבמוקח סתימא (באיור הזהר לאדמיר האמצעי קפר, א ואילך. לאדמיר הצמח צדק חלק ב תתקא ואילך).

ועיין מה שנתבאר בבאיור על פסוק "משה ידבר", מענין שם מ"ה (ואלי הבונה לתורה אור טז, א). ובדבור המתחיל ענין "האבות הן הן המרובה" (תורה אור ע, ד). ובבאיור על פסוק "יונתי", בענין "מלאו איהו שם מ"ה" (לקמן שיר השירים ב, ב). ובבאיור על פסוק "והניח הכהן אותם על לחם הביכורים" (לעיל אמור לה, ב).

18. (זהר חלק א מת, ב. רסה, ב (בהשקשות). חלק ב, צב, א. חלק ג, צב, ב רכד, א – נתבאר בתורה אור יתרו ע, ג. עא, גיד. עג, ב).

19. (תקוני זהר בהקדמה, פתח אליהו יח, א).

והיינו "את קרבני" – א"ת – צירופי אותיות שמאלך
עד תי"ו – "קרבני" נעשו קרובים אצלי ממש, להיות
שורה בהם גילוי אלקות ואור אין-סוף ממש על ידי
"לחמי לאשי", שמ"אשה" נעשה "אש יו"ד" – שם מ"ה
נמשך ממש לתוכו. והוא בבחינת מלכות-דאצילות, שם
ב"ן, כי "כל ישראל בני כו"³⁷.

"ריח ניחוחי" – מלמטה-למעלה, מעורר מוחין
דאבא. שבגלות הוא בחינת שינה והסתלקות – וריח
הוא המעורר כו.

"ניחוחי" הוא לשון הורדה ולשון מנוחה – המושכת
הביטול כו. היינו בחינת "קול דממה דקה", שהוא
למעלה אפילו מבחינת אש-יו"ד כו.

"תשמרו" – "שמור זו משנה": שיהיה בחינת כלי
לגילוי אור אין-סוף בבחינת "אשי". וכמאמר רז"ל (תנא
דבי אליהו רבה פרק יח): "כל העוסק בתורה – הקדוש ברוך"
הוא שונה כנגדו; "ודברי אשר שמתי בפיר" (ישעיה נט, כא)
ממש.

שזהו "את קרבני", כי הרי האבות היו "חג"ת", "הן הן
המרכבה"³⁸, ומשה – בחינת ביטול; "ועל דמות הכסא
דמות כמראה אדם כו" (יחזקאל א, כו) – בחינת ה'רוכב' כו.
וכל זה הוא מבחינת משה, בחינת ביטול, "דמות כמראה
אדם" בחינת רוכב, שהוא יסוד-אבא, "ונחנו מ"ה" כו.

ואיך יגיע האדם לבחינת ביטול?
הוא על ידי "צו את בני ישראל": שבחינת משה
ישפיל עצמו ויומשך למטה שיהיה בצוותא וחיבור.

ועל ידי זה "אמרת אליהם: אמירה – בחינת
אבא"³⁹, שיהיה "ודברי אשר שמתי בפיר".

"להקריב לי במועדו": "מועד" – לשון "ונועדתי"
(תרומה כה, כב); "אשר לא יעדה כו" (משפטים כא, ח) – יעוד,
ומועד, ונועד – הכל לשון יעוד, ויחוד, וחיבור;

שכל המשכות הם מבחינת שבת, "קדש הוא לכם"
(תשא לא, יד), בחינת אבא"⁴⁰. אך הוא על ידי יוס-טוב –
"מקרא קדש", בחינת אימא. אלא שגם שם הוא
החלבוש אבא באימא כו:

(זח).

35. (פרשתנו כה, ב): "צו את בני ישראל, ואמרת אליהם: את קרבני לחמי לאשי,
ריח ניחוחי, תשמרו להקריב לי במועדו".

36. (זהר חלק ג, וקרא, דף ז, עמוד ב): "ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים".

37. "כל ישראל בני מלכים הם" – שבת סז, א במשנה. ושם נסקז.

38. (בראשית רבה מז, ו).

39. (ראה מאורי אור אות א, סעף צ"ז).

40. (מאורי אור אות ק סעף ז).

שבאו חז"ל ופירשו²⁸: ד' פרשיות – "ט"ט בכתפי כו", וד'
בתים – תפרן, ואלכסון; וכן "סובה – גבוה כו" אמר כו"²⁹
– שהוא ענין השגות הרצון, שזהו כלי קיבול לרצון.
שבשיעור דוקא ששיערו חכמים להגביל כל מצוה
ומצוה בדת מה לעשות, אי שורה ומתגלה רצון-עליון,
ובאם לא אינו שורה כו.:

ג. והנה, "אין לך טפה יורדת מלמעלה שאין טפיים
עולים כנגדה כו"³⁰ – הם חסד וגבורה. והנה ה' גבורות,
הם ה' פעמים אש – בחינת "אשה" – "אשה", שצריך
להיות בחינת אש מלמטה-למעלה. כי "רוח אייתי רוח
כו"³¹.

"שמאלו תחת לראשי" – ש"פני שור" שמהשמאל הוא
המגביה כנסת-ישראל – מקור נשמת ישראל, ומנשאה
תחת לראשי, על ידי בחינת גבורות, בחינת שמאל,
התלהבות הנפש; ומזה בא לידי ביטול שהוא למעלה
מהתלהבות. כי "אחרי האש – קול דממה דקה כו"³².

ומה שכתוב (שם) "לא באש ה'", תירץ בתקוני זהר³³:
"אית אש ואית אש, אית רעש ואית רעש כו". ומכל
מקום, אפילו מה שהוא "באש ה'", מכל מקום "קול
דממה דקה" – יותר נעלה כו.

וכי אש, היינו בעולם הבריאה ששם השופרים. ו"קול דממה
דקה" – מבחינת אצילות. והנה באצילות גם כן יש אבי"ע.
זהו "אית אש ואית אש" – "בריאה-שבאצילות" כו. וגם שם
"קול דממה דקה" נעלה יותר – שהוא בחינת "אצילות"
שבאצילות כו).

אך צריך להיות אש תחלה, שהיא העלאה ממטה-
למעלה, ואחר כך נמשך בחינת ביטול. וכענין "הכהנים
הלויים"³⁴.

וזהו "לחמי לאשי"³⁵:

"לחמי" – "ישראל מפרנסין כו"³⁶, כמו שהמאכל
משיב את הנפש להתפשט בגוף.

"לאשי" – שעל ידי אתערותא-דלתתא "אש ה'",
נעשה למעלה "אש יו"ד" – להיות "יורד אש-שלמעלה"
כו.

28. (מנחות לד, ב).

29. (בתחילת מסכת סוכה).

30. (זהר חלק ג פרשתנו, רמז, ב ברעיא מדימנא, וראה תענית כה, ב. בראשית
רבה פרשה יג).

31. ("אומשיר רוח", זהר חלק ב תרומה קסב, ב).

32. (מלכים א' יט, יב. ושם: "אחר").

33. (על פי תקוני זהר תקון י"ח לה, ב. תקוני זהר חדש קו, ג).

34. (פרשת ראה יז, ט. יחזקאל מד, טו. וראה ליקוטי תורה להאריז"ל על פסוק

הָאֵדָם בְּדָבָר ה' 44.
וְהוּא "אֵת קָרְבָּנִי"; "אֵת" הֵן בְּחִינַת אוֹתוֹת מֵאֲלֹף עַד תֵּיּוֹ, 16
הֵן הֵן "קָרְבָּנִי" – קְרוּבִים אֵלֵי וּמִקְרָבִין אוֹתִי. וְכִמּוּ שְׁכָתוּב: 17
"וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךָ" – "הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה 18
בְּנִגְדוֹ" 45.
וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה גַם כֵּן "לִחְמִי לֵאשִׁי"; "אֵשִׁי" – אֲשִׁירֵד, 21
שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵשׁ שְׂיוֹרֵד מִלְמַעְלָה, מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין', 22
לְהַעֲלוֹת יוֹסֵד-הָאֵשׁ שֶׁבִּנְפֹשׁ-הַבְּהֵמִית, בְּחִינַת "אֵשֶׁה" – אֵשׁ 23
ה' 46, שֶׁהַמִּשְׁכָּה זֶה דְּבַחֲנִית אֲשִׁירֵד הוּא עַל יְדֵי "לִחְמִי" 24
– "יִשְׂרָאֵל מִפְּרִנְסִין" 47.
וּרְצוֹנוֹ לֹמַר: 25
כִּי הוּא יְחִיד מִשְׁפִּיעַ וּמִקְבֵּל, עַל דֶּרֶךְ "בְּיוֹם חַתוּנָתוֹ – זֶה 26
מִתְּנוּחָה" 48. כִּי יוֹד הוּא בְּחִינַת מִשְׁפִּיעַ – כְּעֵנִין "בְּיֹד נִבְרָא 28
הָעוֹלָם-הַבָּא" 49. וְה' – בְּחִינַת מִקְבֵּל – כְּעֵנִין "בְּה' נִבְרָא 29
הָעוֹלָם-הַזֶּה". וְהוּא גַם כֵּן עֵנִין "רִיחַ נִיחוּחִי". 30

פֶּסַח – מִלְמַשָּׁה לְמַעְלָה, הוּא בְּחִינַת אֲבִרָה – תַּפְלַת 1
שְׁחִירִית: תַּחֲלָה עוֹלָם-הָעֲשִׂיָּה עַד "בְּרוּךְ שְׁאֵמַר"; "פֶּסוּקִי 2
דְּמִרָה" הוּא עוֹלָם-הָעֲצִירָה; וְ"יוֹצֵר אוֹר" – בְּרִיאָה. 3
וְתַפְלָה הוּא בִּישׁוּל וְהַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמַשָּׁה. 4
מֵה שְׁאִין כֵּן מִנְחָה – לְשׁוֹן מִנְחָה, שְׁאִין שֵׁם אֶלָּא 5
תַּפְלַת י"ח בִּלְבָד. 6
וְעַרְבִית יֵשׁ בּוֹ גַם כֵּן קְרִיאַת-שְׁמַע וְתַפְלָה, אֶלָּא שְׁאִין 7
מֵאֲרִיכִין, לְפִי שְׁיַעֲקֵב כָּלֹל מִשְׁנִיָּהֶם. 8
וְגַם תַּפְלַת שְׁחִירִית כָּלֹלָה עֲקִידַת-יִצְחָק בְּאַבְרָהָם כו'. 9
וְגַם "מוֹעֵד" – לְשׁוֹן "וְכַפְלָה תַּעֲדָה כְּלִיָּה" (יִשְׁעִיָּה ס"א, י'), 10
שֶׁהוּא לְשׁוֹן "עֲדִי" 41 וְקִישׁוּט – בְּחִינַת כֶּתֶר כו' 42: 11
קִיּוֹצוֹר מִפִּירוּשׁ הַפֶּסוּק "צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל": 12
"צו" – לְשׁוֹן צוֹתָא, שִׁיְהִיָּה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת מִשָּׁה לְהִיּוֹת 13
בְּצוֹתָא חֲדָא עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 43. וְעַל יְדֵי זֶה "וְאִמְרַת אֱלֹהִים", 14
שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוֹמָשָׁךְ לְהֵם בְּחִינַת הַדְּבוּר, לְהִיּוֹת יְחִיד וּבִישׁוּל דְּבוּר 15

41. (שְׁמוּאֵל ב' א, כד: "עֲדִי וְהָבָה עַל לְבוּשְׁכֶךָ").

42. וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אֵלֶּה פְּקוּדֵי" כְּעֵנִין "מִשְׁכָּן הַעֲדוּת" (פֶּרֶק ה' וְאֵילֶךְ ד, ג, ה, רִישׁ עֲמוּד א).

וְעֵינִין מִעֵנִין "אֵת קָרְבָּנִי" – בְּזִיָּה חֲלָק א', וְצֵא (דָּף קס"ד, עֲמוּד ב').
וּבְמִקְוֶם אַחֵר נִבְרָא בְּזִיָּה: "נִצַּח וְהוֹד – עֲלִיָּהוּ אֶתְמַר "אֵת קָרְבָּנִי" כו'. וְעֵינִין שֵׁם בְּבִיאָוֹר עַל פֶּסוּק "צִאָּיָה וְרִאָּיָה" בְּסוּפּוֹ (לִקְטָן שִׁיר הַשִּׁירִים כ"ב, ב). דְּנִצַּח וְהוֹד הֵם בְּחִינַת אוֹתוֹת הַתּוֹרָה כו'.

וּמִעֵנִין "רִיחַ נִיחוּחִי" – בְּפֶרֶשׁה פְּקוּדֵי (דָּף רל"ט, סוֹף עֲמוּד א').

וּמִעֵנִין "לְהַקְרִיב לִי" – בְּפֶרֶשׁה שְׁמוֹת (דָּף כ', עֲמוּד ב').

וּמִעֵנִין "בְּמוֹעֵדוֹ" – בְּפֶרֶשׁה לָךְ לָךְ (דָּף פ"ט, עֲמוּד ב'). וְעֵינִין שֵׁם דָּף פ"ח, א'. וּבְפֶרֶשׁת שְׁמוֹת דָּף כ"א. וּבְפֶרֶשׁת פֶּנְחָס: דָּף רכ"ד, א'. דָּף רכ"ז, עֲמוּד א'. דָּף ר"מ, עֲמוּד א').

וְעֵינִין בְּמִדְרָשׁ וּקְרֵא דְבָרָה פֶּרֶשָׁה ב'. וּבְמִדְרָשׁ שׁוֹחֲרֵטוּב פֶּרֶשָׁה י"ט, מִעֵנִין "תַּשְׁמִדוּ לְהַקְרִיב לִי כו'" וּבְכָל מְקוֹם שְׁאֵמַר לִי, אִינוּ זֶה לְעוֹלָם לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא לְעוֹלָם הַבָּא. וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר מִעֵנִין זֶה עַל פֶּסוּק "וְאִרְשִׁיתִי לִי כו'" וְלַעֲלִיל בְּמִדְרָשׁ ט, ג.

וְעֵינִין זֶה חֲלָק א', פֶּרֶשָׁה וְיָחִי (דָּף רמ"ה, סוֹף עֲמוּד ב'). וְמֵה שְׁנֵתְבָאָר מִזָּה בְּבִיאָוֹר עַל פֶּסוּק "וְנִתְּנָה" וּבְפֶסוּק "שִׁיר הַשִּׁירִים כו'".

43. (וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֵתָה תַּצְנֶה" (תּוֹרָה אור פ"א, ד)).

44. (וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֵשִׁי הַמִּטּוֹת", גְּבִי "לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר" (לִקְטָן פ"ב, א וְאֵילֶךְ, פ"ב, ב). וְמֵה שְׁנֵתְבָאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "מִשָּׁה יְדַבֵּר" (תּוֹרָה אור ט"ו, א)).

45. (עֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֵתָה תַּצְנֶה" הַנ"ל, גְּבִי "מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (תּוֹרָה אור פ"א, ד: פִּירוּשׁ מֵאֵת; הֵינִי מִבְּחִינַת אוֹתוֹת הַתּוֹרָה שְׁמֵאֲלֹף וְעַד תֵּיּוֹ, דְּהֵינִי עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁל "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"). וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֵתְחַנֵּן", גְּבִי "בְּעֵת הַחַיָּא" (לִקְטָן וְאֵתְחַנֵּן ג, א: "פִּירוּשׁ, שִׁיְהִיָּה בְּחִינַת עֲלָמָא דְאַתְפְּסִיקָא, שְׁהוּא נִקְרָא בְּשֵׁם "הַחַיָּא" – לְהִיּוֹת בְּגִילִי בְּחִינַת "עַת לְאֶהוּב"). וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְנִדְעָת הַיּוֹם", גְּבִי "וְאֵתְחַנֵּן אֵת" (לִקְטָן וְאֵתְחַנֵּן ג, א: פִּירוּשׁ אֵת – כִּמּוּ "עַת לְאֶהוּב" בְּעִיָּין, .

הַגִּילִי לְהִיּוֹת סֹדֵר זְמַנִּים. . אֶלָּא שְׁבַחֲנִית גִּילִי זֶה בְּמִקְוֹר קוֹדֵם שְׁבָא לִידֵי גִילִי וְהוּם נִקְרָא 'אֵת' בְּאֵלֶּף, כִּמּוּ "אֵת בְּשֹׁר" – "אֵת הַטָּפֵל לְבִשְׁרִי" כִּי בְּחִינַת גִּילִי בְּמִקְוֹר הוּא הַטָּפֵל לְהַעֲלֵם").

46. (וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתְבָאָר: בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְהִיָּה לָכֶם לְצִיצִית" (לַעֲלִיל מֵה, ג וְאֵילֶךְ; וְסוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי תַצֵּא", גְּבִי "וְנִתְּנָה ה'") (לִקְטָן תַּצֵּא ל"ה, ב).

וְעֵינִין שֵׁם בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "עַל כֵּן יֵאֱמָרוּ הַמוֹשֻׁלִּים", כְּעֵנִין "שְׁלֵהֲבַת לָה" (לַעֲלִיל חֲקֵט סו, ב: שְׁלֵהֲבַת לָה הוּא בְּחִינַת אֶהְבָּה רַבָּה הַבָּאָה מִלְמַעְלָה מִבְּחִינַת לָה כו'. וְהֵינִי שְׁאֵחֵר הַתַּעֲרֻתָא דְלִתְמָא בְּבִישׁוּל הַיֵּשׁ דְּנִהוּרָא תַּכְלָא שׁוֹרָה וְנִמְשָׁךְ עֲלִיָּה אֶהְבָּה רַבָּה כו'. אִךְ גַם כִּי שִׁיְהִיָּה הַתַּעֲרֻתָא דְלִתְמָא – הוּא עַל יְדֵי אֶתְעֻרָתָא דְלַעֲלִיל בְּתַחֲלָה מִלְמַעְלָה מִבְּחִינַת שְׁלֵהֲבַת לָה, שְׁנוֹת כַּח בְּנַפֵּשׁ הָאֱלֹקִית לְכָרֵר אֵת הַנַּפֵּשׁ הַבְּהֵמִית וְלְהִיּוֹת רִשְׁפִי אֵשׁ). וְמֵה שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אֶתֶם נִצְבִּים", כְּעֵנִין (וְאֵתְחַנֵּן ד, כד: "כִּי ה' אֶלְקֵינוּ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא" (לִקְטָן נִצְבִּים מֵה, ג:ד: פִּירוּשׁ, כְּטַבֵּעַ הָאֵשׁ שֶׁמִּסְתַּלַּק לְמַעְלָה עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, וְאִינוּ יוֹרֵד וּמִתְפַּשֵּׁט. . גִּילִי אֶלְהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֲצֻמוֹ וּבְכַבּוּדוֹ לֹא שְׂחִיךְ שׁוֹם הַשְּׁפָעָה, לֹא בְּגִיד מִמָּלָא וְלֹא בְּגִיד סוֹבֵב. . וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת לְאֵדָם בְּחִינַת צִעָקָה בְּפִגְמִיַת הַלֵּב, לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, שְׁלֹא לִפְרֹד מִיַּחַדוֹ וְאֶחָדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלְהִיּוֹת לְבוּ בּוֹעֵר בְּרִשְׁפִי אֵשׁ שְׁלֵהֲבַת). וְמֵה שְׁנֵתְבָאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר", כְּעֵנִין (תַּשָּׁא ל"ב, כב: "בְּנִקְנֻת הַחֲצוֹר" (לַעֲלִיל אֶתְרִי כו, ג: פִּירוּשׁ, מִבְּחִינַת צוּר עֲלִיּוֹן, מִקְוֹר וְשֶׁרֶשׁ כָּל שְׂרָשֵׁי הַתְּהוֹמוֹת. . וְשֶׁרֶשׁ הַתְּהוֹמָה הוּא בּוֹ בְּהַעֲלֵם, כַּכֵּחַ וְלֹא בְּפֻעֵל; שֶׁמִּבְּחִינַת שֵׁם הַיָּד – לְהִיּוֹת מִתְּנָה כָּל הַנִּמְצָאִים מֵאִין לֵישׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אֵשׁ אוֹכְלָה' הַנ"ל. אֶבֶל בְּחִינַת הַחֲצוֹר הוּא – שְׁמַנּוֹ נִמְשָׁךְ וְנִתְהַוֶּה בְּחִינַת אֵשׁ 'אוֹכְלָה').

47. (כִּי הִלָּחֵם נְהַפֵּךְ לָדָם – בְּחִינַת חוּם יוֹסֵד הָאֵשׁ. וְהֵינִי הַקְּרַבְנוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ "לִחְמִי".

וְעֵינִין בְּ"מֵאוּרֵי אוֹר" אוֹת לְמִדָּה, סְעִיף כ"א – כְּמֵה בְּחִינַת שְׁנֵתְבָאָר: "לָחֵם" וְ"לָחֵם מִשְׁנֶה". וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ, דְּבַחֲנִית "אֵשֶׁה" – אֵשֶׁה 'נִקְרָא "לִחְמִי לֵאשִׁי" לְבַחֲנִית אֲשִׁירֵד. עַל דֶּרֶךְ מֵה שְׁכָתוּב: "כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל" (וַיִּשֶׁב לִט, ו'). וְכֵן: "קֶרֶן לֹא וַיֵּאֱכַל לָחֵם" בְּפֶרֶשׁת שְׁמוֹת ב', כ').

48. (תַּעֲנִית כו, ב).

49. (מִנְחֹת כט, ב).

וממשיכים בחינת קדש בתפלת ימי החול (על דרך "חולין
שנעשו על טהרת הקדש"⁵¹).
ונראה, ד"את קרבני" – זהו יחוד זו"ן. אכן "להקריב לי
במועדו" – זהו יחוד אבא-ואימא. והוא כענין מה שנתבאר
(לעיל פקודי ד, ג ואילך) על פסוק (פקודי לה, כא) "אלה פקודי המשכן"
– יחוד ו"ה; "משכן העדות" – יחוד ז"ה.
ונקרא בחינה זו "לי", כי יחוד אבא-ואימא שרשו מעתיק
ואין-סוף⁵². ואף על גב שהקרבת עיקרו המשכת מ"ד
מז"א, כמו שקתב ב"אגרת הקדש" סימן כ"ח, מכל מקום הרי
בתיב (בראשית ד, ד): "וישע ה' אל הכל" – המשכת ש"ע
נהורין⁵³.

(או יש לומר: שלחיות "את קרבני", שיהיה האותיות
קרובים אלי, וזהו על ידי "לחמי לאשי" – כי על ידי האתערותא
דלתתא נמשך בתורה בחינה גבוה יותר. וענין "ריח ניחוחי" –
המשכת "קול דממה דקה" שלמעלה מבחינת אשירוד).
ואחר כך צריך להיות "תשמרו" – "שמור זו משנה"⁵⁰,
שיהיה נשמר בלב האדם בחינת "לאשי" – אשירוד (שלא
יהיה בחינת "פולטת"). וכל זה בחינת דבור, שהוא תלמוד-
תורה, שעל זה נאמר "את קרבני" ו"תשמרו".
ובחינת מחשבה – זו תפלה, על זה נאמר "להקריב לי",
המשכת אור אין-סוף שבחכמה, בחינת שבת-קדש.
ב"במועדו" – יום-טוב, ג' מועדים שהם "מקראי קדש",

50. (נסמן לעיל עו, א).

51. (הגיגה יט, ב ושם נסקן).

52. וענין זה: חלק ב' (בשלח ס"ג, ב), על פסוק (תהלים קל, א)
"ממעמקים קראתיך". ובפרשת תרומה (קל"ד, ב) על פסוק (כה, ב) "ויקחו
לי תרומה".

53. וענין בהרמ"ז ריש פרשת צו: קדש הקדשים – תלת רישין כו
ו"קדש – רישא עילאה, והקדשים הם תריין רישין אחרין.

וענין מענין "צו את כו" תשמרו להקריב": בנמרא: פרק ד' דתענית,

(כ"ו, א). פרק ט' דפסחים, צ"ו, א'. וברבות: בראשית (סוף פרק ט"ז),
גבי "לעבדה ולשמרה". תולדות (סוף פרשה ס"ה). פרשה צו (סוף
פרשה פ"ז). אמוד (סוף פרשה כ"ז). במדבר (פרשה ז'). נשא פרשה
י"ב (רמ"ו, ג). סוף פרשה בהעלותך (רס"ה, א'), על פסוק (יא, טז)
"אספה לי". ריש פרשה פינחס, וסוף פרשה. שיר השירים רבה (י"א, ג'),
סוף פסוק (א, י) "צווארך בחרוזים". בפתיחתא דאיכה (נ"א, א'), סוף
דבור המותחיל "והמה כאדם עברו בבית". שיר השירים רבה (ל"ה, ב')
סוף פסוק (ו, ו) "ראשך עליך ככרמל" (המראי מקומות נעתקו ונתבאר
באור התורה פנחס עמוד א'קו ואילך).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

רצון שיבא בהתגלו' בשיעור אח"כ שהוא רצונו
המורכבים בחו"ב וגם כל רצונות הפשוטים הפרטיות
כו' וזוה נתעורר למעלה ג"כ בחי' בעל הרצון מקור כל
הרצונו' הפנימיות שבמצות וזהו שארז"ל כאן
כשישראל עושין רצונו של מקום פי' עושין רצונו
בבחי' המקור של הרצונות כו' ומאחר שיש בכחם
לעשות רצון במקור כל הרצונות שנק' רעוא דכל רעווין
כנ"ל בהכרח שזהו בבחי' בעל הרצון עצמו כו' וד"ל.
וזהו שאמרו לשון רצונו של מקום דוקא ולא רצונו של
הקב"ה וכה"ג בהיות מבואר למעלה בפ"י הוא מקומו
של עולם ואין העולם מקומו דבחי' מקום הוא בחי'
ממלא וסובב עד רום המעלות גם בראשית הארת הקו
והחוט מעצמות א"ס ממש וז"ש הנה מקום אתי וזהו
הוא מקומו של עולם אך הנה כדי שיהיה הוא ית' נק'
מקומו של עולם בבחי' סובב וממלא מאחר שבאמת
אין העולם מקומו כו' הוצרך להיות בחי' צמצום הרצון
שיהיה רצון העצמות בהשתלשלות דסובב וממלא הנק'

(מט) וזהו שאמרו רז"ל יפה שעה אחת בתשובה
ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב דפי' חיי
העוה"ב היינו בחי' מקור היו"ד דחכמה שבו נברא
העוה"ב בחי' פנימיות בינה יובלא עילאה כו' והוא
בחי' קוצו של יו"ד בחי' הכתר וגם בחי' פנימיות
הכת"ר שנק' כל חיי העוה"ב גם הוא כלא חשיבא לגבי
כחה של תשובה שגורם בחי' החזרת יחוד פכ"פ דחור"ב
כו' מפני ששרשו מגיע בבעל הרצון עצמו שמשם
נמשך מקור למקור כל רצון כו' וד"ל. וכמ"כ ע"י מע"ט
שהן קיום המצות דגם שהמצות שרשם רק בחי'
פנימיות רצון העליון שמתצמצם בחו"ב כו' אבל
אמיתית מקורם הראשון היינו בבעל הרצון עצמו כו'
וד"ל. והעושה המצוה דווקא הוא המעורר לבעל הרצון
שלמעלה מן רצון העליון שבמצות וכמו במ"ת שאמרו
נעשה ואח"כ ונשמע וזהו קבלת כל רצון העליון מצד
שבכל עצמות נפשם שלמעלה גם מבחי' מקור לכל
רצון קיבלו עליהם כל רצון שישמעו והיינו נעשה כל

מורכב ולא פשוט דהיינו שבחי' העצמות ממש הנק' 33
פשוט נעשה מורכב בדבר מה שאינו מבחי' העצמות 34
כמו שמורכב ברצון שבו יש שינוי ותמורה כו' 35
והתפעלות עצמה שברצון זה הוא בחי' הרכבה לגבי 36
העצמות הפשוט הנקרא בעל הרצון כו' וכך ממש יובן 37
למשכיל למעלה בבחי' אחדות הפשוטה בתכלית 38
הפשיטות דעצמות א"ס ב"ה שבו לא יתכן ג' אלה 39
שינוי והתפעלות והרכבה ושלשון א' הוא דהיינו בא 40
מצד התפעלות עצמה שהוא שינוי והוא מפני 41
שהתפעלות הוא בבחי' הרכבה כנ"ל אבל בעצמות אור 42
א"ס הפשוט בתכלית מושלל מכל בחי' הרכבה לגמרי 43
ולא יתכן בו בחי' התפעלות ושינוי רצון כו' מאחר 44
שהוא פשוט בתכלית הפשיטות וכמ"ש ולא מכל אינון 45
מדות כלל אפי' המקור של הרצון שנק' מדה עכ"פ כי 46
הרצון יש לו בחי' התפשטות בשיעור ומדה עד כאן 47
הוא רוצה לא יותר וכן עד כאן רוצה ברצון לרצון 48
וכה"ג ולכך נק' מאמר קו המדה גם בכללות הכל כו' 49
וז"ש בזהר אפי' אור צח אור מצוחצח שהוא רעוא דכל 50
רעיון כו' בחי' כת"ר דכת"ר בכלל אוקם הוא לגבי 51
עילת העילות עצמו הפשוט בתכלית כנ"ל דבחי' 52
צמצום גדול הוא להיות מורכב גם בבחי' מקור למציא' 53
רצון כו' משום שנאמר אני הוי"ה לא שניתי כלל וכלל 54
דהיינו בחי' בעל הרצון עצמו שאין בו שינוי והתפעלות 55
כלל בין קודם ההשתלשלות הנמשך ממקור הרצון כו' 56
לאח"כ ולכך אנו אומרים דרך בקשה יהי רצון מלפניך 57
פי' יהי בחי' צמצום לצמצם א"ע להיות מורכב ברצון 58
כמו שצריך לצמצם מאד להיות בחי' אור החכמה כך 59
בעל הרצון מצמצם א"ע להיות מורכב בבחי' רצון כנ"ל 60
וזהו מלפניך בבחי' העצמות ממש שנקרא בעל הרצון 61
יהיה צמצום הרצון הכללי כו' ומשם יומשך למט' דרך 62
פרט בהשתלשלו' דקו עד בחי' כת' דמל' דעשיה שהוא 63
מ"ש כל אשר חפץ ה' עשה כו'.

חידושי. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

מקום והוא הנק' רצונו של מקום בכללות הכל מראש 1
לסוף ולא רצון הבא דרך פרט הבא בהשתלשלות דקו 2
וחוט כו' ולכך לא א' רצונו של הקב"ה שהוא בחי' כת' 3
דז"א או בחי' כת' א"א וא"א וע"י כו' (וגם אם פי' 4
קדוש וברוך כו' הוא בחי' סובב וממלא כמ"ש במ"א 5
מ"מ הרי פי' רצונו של הקב"ה הוא הרצון הבא 6
מהקב"ה בחי' סובב כו' אבל רצונו של מקום הוא 7
הרצון להיות בחי' סובב כו' כנ"ל ובאמת כמו כן 8
יתפרש ברצונו של הקב"ה כו' והאמת הוא בפי' רצונו 9
של מקום כפשוטו מבחי' מקומו העצמי נמשך הרצון 10
והכל א' וד"ל) והיינו בחי' בעל הרצון עצמו שממנו 11
נמשך רצון הפשוט הכללי בחי' רעוא דכ"ר הנ"ל שהוא 12
הנק' רצונו ש"מ דסובב וממלא בכלל דוקא כנ"ל וד"ל. 13
והנה פי' עושיין רצונו של מקום הנ"ל היינו לעשות 14
בבעל הרצון צמצו' זה דרצונו ש"מ להיות לו רצון זה 15
הכללי שזה הרצון הוא מקור הראשון דסובב וממלא 16
כמ"ש בריש הורמנא דמלכא גליף גליפו כו' דהיינו 17
כשעלה ברצונו הפשוט הכללי שנקרא רעוא דכ"ר 18
ונקרא רצונו של מקום כנ"ל והנה באמת כל בחי' רצון 19
אפי' בחי' מקור למקור הרצון בכללו' כמו רעוא דכ"ר 20
מאחר שיפול בו שם רצון עכ"פ ה"ז בחי' צמצום גדול 21
לגבי בעל הרצון עצמו שמושלל לגמרי מכל בחי' רצון 22
גם בכללות כו' שהרי עד"מ באדם גם בחי' רצון פשוט 23
הכללי שממנו נולדו ונמשכו כל הרצונות כו' ה"ז בחי' 24
צמצום לגבי עצמות הנפש כמו שהיא בעצמותה ממש 25
שאינה רוצה בשום רצון כלל ואדרבה הרי מה 26
שתתעורר הנפש בהתפעלות רצון גם בהתפעלות רצון 27
פשוט להיות רוצה בכל הרצונות ה"ז בחי' שינוי 28
ותמורה כי לפעמי' יתפעל להיות רוצה ברצון ולפעמים 29
לא ירצה בכל רצון אם בשינוי עתים או בשינוי אופנים 30
לפי אופן ההתפעלות בעצמות הגורם הרצון הכללי הזה 31
וידוע דכל בחי' התפעלות הוא בחי' שינוי ונקרא 32

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

(ברכות מ' ע"א) והנה ענין קריאתו אבא ואמא אחר 7
טעימתו טעם דגן אינו ידיעה והשגה אמיתית מהו אביו 8
שהוא היותו מולידו וכיוצא בהיותו חלק ממוח האב 9
ממש ושטבעי רחמי האב על הבן לפרנסו ולכלכלו 10
ולהספיק כל צרכיו, כי התינוק אינו מכיר בכל זה רק 11
קוראו אבא בלבד ואמיתית הענין הוא למעלה מדעתו 12

(ב) וזהו מצות אכילת מצה שנצטוו בני' במצרים כי 1
מצרים הם מחוסרי אמנה הנ"ל ולהוציא בני' 2
מזה להביאם לאמונה האמיתית הנ"ל הי' ע"י המצה 3
שהיא הנק' מיכלא דמהימנותא שבה ועל ידה יגיעו 4
ותקבע בלבבותם אמונה זו. והענין יובן ע"פ מארז"ל אין 5
התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן 6

ממש כזיו השמש בשמש שאין הזיו נראה כלל וכאן
רואה העולם מחמת שאינו רואה מהות החיות שבו
אלא שמצייר ידיעה זו בדעתו שהעולם בטל ואילו היה
רואה את החיות לא הי' רואה את גשמיות העולם
וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ג יעו"ש ואין לידיעה זו ערוך
עם כמו שהוא בעצם וה"ז כמשל קריאת אבא שהתינוק
קורא לגבי עצמיות ביאור הענין איך שהוא ואיך
שהגדול מבינו, והיינו שהושפל מבחי' דעתו ית'
העצמיות שידוע את עצמו ובידיעה זו יודע את כל
הנבראים ומחי' אותם ע"י ידיעה זו והם בטיילים
בידיעה זו כזיו השמש בשמש, הנה ידיעה זו נתצמצמה
ונתלבשה בלבושים והעלמים עד שתהא מושגת בדעת
האדם שידע כל הענין האמיתי הלו אלא שאינו יכול
לתפוס עצמיות הדבר כמו שהוא בדעתו ית' רק תמצית
הענין בקיצור היותו יחיד ומיוחד ושכולא קמי' כלא
חשיב שזהו יודע בדעתו ולפי שא"א ששיג הדבר כמו
שהוא אין הענין בו רק בבחי' אמונה וכנ"ל ממשל
תפיסת התינוק פסק ההלכה בלי הטעם והעומק כמו
שהוא וקריאת התינוק או"א כו' וזה הגיע להם ע"י
המצה ולכן המצה לחם עוני שלא הספיק להחמיץ כי
החמץ מורה על בחי' היש שהוא נתפח ונגבה, והיינו
בחי' בינה השגת הדבר לאורך ורוחב ובחי' יש משא"כ
בחי' החכמה כח מ"ה ביטול בתכלית כי כולא קמי'
כלא חשיב' ונשפלה ידיעה זו למטה מהשגה וע"כ אינו
נגבה ונתפח כו', וז"ס ורעה אמונה (תלים ל"ז ג')
שתפרנס את האמונה ע"י אכילת מצה מיכלא
דמהינותא וע"ד הקבלה ז"ס שהמצה היא מוחי'
דקטנות דאבא שנמשכים לנוקבא (ר"ל שנמשכים לז"א
ומז"א לנוק' ע"י ההגדה פ"ה ס"ח ומ"ש בפע"ח
שהמצה היא גדלות שני דאבא ג"כ י"ל שהוא דרך רמז
בלבד כמ"ש בהדיא בפע"ח בענין ספה"ע שלכך כניסת
גדלות דאבא משתהה שני ימים בכל שבוע ע"ש*) פי'
שבחי' מוחי' דגדלות דאבא הוא ענין גילוי עצמיות
חכמתו ית' אבל כשנתצמצמה בבחי' לבושי' המעלימי'
בחילוף דשם אלקים המעלים כפי השגת מעלת
הנאצלים ונבראים נק' קטנות וכנ"ל:

מצות השבתת חמץ, ואכילת מצה

והשגתו ועכ"ז אין לומר שלא הגיע שום הכרה בדעתו
שהרי מכירו בהכרה גמורה ולא יפנה אחר זולתו,
והיינו שנמשך ידיעה זו האמיתית שלמעלה מדעתו
והשגתו של תינוק ונתלבשה בצמצום בדעתו והשגתו
עד ששיג כוונת הענין כמו שהוא ממש למעלה מדעתו
שהרי בקריאה זו שקורא אבא יש בהעלם כל ענין
האמיתי איך שהוא אביו רק שהושפל בדעתו כפי כחו
שאת, וה"ז כמו הלימוד הלכה עם התינוק שמעלים
העמקות שיש בה ואומר לו קיצור ופסק ההלכה וגם
זה ע"י משל מדברים תחתוני' כדי ששיגנו התינוק
במוחו והשגתו ועכ"ז הרי הוא משכיל פסק ההלכה
שהוא תכלית אמיתית הענין המוסכם ע"י העמקות,
ולקחה ע"י דבר אחר שמה לקחה כידוע, וכן הוא
קריאת או"א שהתינוק קורא ע"י טעם דגן כנ"ל ובלא
הדגן לא הי' יודע מזה לגמרי וע"י הדגן נמשך לו
ידיעה זו שהיא באמת מגדלות הדעת אלא שהושפלה
בקטנות הדעת כנ"ל והכח הזה בדגן הוא לפי ששרשו
מהחכמה וכידוע מהאריז"ל על ענין הברכה המוציא
לחם כו' אלא שנשפל בגשמיות ולזאת יש בו הכח
להביא המשכת החכמה בבחי' מוחי' דקטנות של
התינוק כנ"ל, והנה עד"ז הוא ענין המצה מה' מיני דגן
דוקא שהיא מצות ה' ויהי' ע"י המשכת דעת אלקי
בנפשות בני' להתלבש בהם כפי יכולתם שאת בבחי'
שלמטה מהדעת והוא שיקראו לאביהם שבשמים
כמ"ש כי אתה אבינו (ישעי' ס"ג ט"ז) ור"ל שתקבע
בלבותם אמונה הנ"ל במהותו ועצמותו ית' איך שהוא
מרום למעלה מעלה מכפי מה שנראה לעין בלבד
ממה שמחי' את העולמות וחיות המלוכש בהם כנשמה
בגוף לפי שבאמת עיקר מה שמחי' אותם הוא ע"י
היותו סובב עליהם וכמשל' ולזאת כל העולם בטל
במציאות וכלא ממש חשיבי' ואינו אפי' בחי' עוד ודבר
טפל כו' כנ"ל:

והנה באמת כל ישראל המאמינים בני מאמינים
באמונת אומן אמונה קבועה ויתד בל תמוט ח"ו
עד שיוכל למסור נפשו על קדושת ה' ית' מ"מ הרי אין
משיג הענין מהו מהותו ית' וביטול העולם ממציאות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

על אומרו זמירות היו לי חוקין בבית מגורי, דהנה פי'
זמירות כו' שדוד שיבח את התורה במה שכל חיות
העולמות וקיומם תלוי בדקדוק א' מד"ת כמו עד"מ

אך התורה היא בחי' ח"ע שלמעל' ממדריגת חיות
העולמות, ויובן במשנ"ת באגה"ק סי' ל"ו ובד"ה
ואהי' אצלו אומן בלק"ת, במה שנענש דוד המלך ע"ה

הקדש עליהם בכתף ישאו, והוא הוביל את הארון
 בעגלה.
 והענין הוא דהנה כתיב ראיתי והנה מגילה עפה
 כתובה פנים ואחור, והיינו שיש בחי' פנים
 ואחור בתורה, ומה ששיבך דוד זמירות כו' שכל חיות
 העולמות תלוי בדקדוק א' מד"ת זהו לגבי בחי' אחור
 שבתורה שזהו בחי' נובלות חכמה שלמעלה תורה,
 אבל בחי' פנים שבתורה ע"ז נאמר ואהי' אצלו
 שעשועים, אצלו דוקא, שהוא בחי' שעשועי המלך
 הקב"ה בתורה שהיא מיוחדת במאציל ב"ה, שז"ע
 שאמרו בזה אורייתא וקוב"ה כולא חד, ובידיעת
 עצמותו יודע את התורה וכמ"ש ואלקי' הבין דרכה,
 וכת' לא ידע אנוש ערכה, ולכן נענש בשכחה לפי
 שעה, שהשכחה הוא מבחי' אחוריים כנודע, ושכח
 שהלוחות צריכים לשאת בכתף בכדי לייחד ולחבר את
 הכתפיים שהם בחי' אחוריים אל עבודת הקדש הוא
 בחי' ח"ע בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון
 כמ"ש כתובים משני עבריהם וכמארו"ל בירושלמי
 דשקלים שלא הי' בהם פנים ואחור.

ונתתי שלום בארץ

בס"ד, ש"פ בחוקתי, ל"ב

ע"י הקרבן עי"ז נעשה עליית העולמות מסוף כל דרגין
 עד ריש כל דרגין, וכנודע ממ"ש בזה שרוא דקורבנא
 עולה עד רוא דא"ס, שע"י עליות הקרבן מתעלים כל
 העולמות, הנה כ"ז הוא כשהקרבן הוא כשר, אבל אם
 נמצא בו איזה פסול כמו כשקיבל הדם בשמאל, או
 שלא בכלי שרת או שארי דברים הפוסלים לא נעשה
 שום עלי' כלל, או עד"מ ע"י תפילין ממשיכים להיות
 מניח תפילין שהו"ע המשכת מוחין לז"א שנמשך בחי'
 זו מרכ"ד עד סוכ"ד שנמשך המשכת אלקותו ית' ע"י
 בחי' מצות תפילין וכדומה, הנה כ"ז כשלא נמצא פסול
 בהתפילין, אבל אם נמצא בהם איזה פסול לא יומשך
 כלל ע"י הנחתם כו', א"כ תלוי כל חיות וקיום העולם
 בדקדוק א' מד"ת, וזהו שאמר דוד בעת צרתו זמירות
 היו לי חוקיך כו' שהי' משתבח במעלת התורה שכל
 חיות העולמות תלוי בדקדוק א' מד"ת, ע"כ הי'
 משתעשע מאד מלימוד וקיום המצות, ואעפ"כ נענש
 ע"ז כמארו"ל בסוטה דל"ה ע"א דוד זמירות קרית להו
 הריני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן
 יודעים ששכח לפי שעה מ"ש בבני קהת כי עבודת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

גוֹנוֹא, כְּמוֹ בְּשִׁבִּיל פְּרָנְסָה.
 וּכְמוֹ שֶׁכָּתֵב הָרֵב חַיִּים וְיִטָּאֵל ז' ל' בְּהַקְדָּמָתוֹ ל' שֶׁעַר
 הַהַקְדָּמוֹת מ' ה'שְׁמוֹנָה שְׁעָרִים וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:
 וּבִפְרָט בְּזִמְנֵינוּ זֶה, בְּעֻזּוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים אֲשֶׁר הַתּוֹרָה
 נִעֲשִׂית 'קִרְדּוֹם לַחֲתוּף בָּה' אֶצֶל קֶצֶת בְּעֲלֵי תוֹרָה, אֲשֶׁר
 עֲסָקָם עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס וְהַסְפָּקוֹת יְתִירוֹת, וְגַם לְהִיּוֹת
 מִכָּלֵל רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת וְדִיּוּנֵי סִנְהֶדְרָאוֹת, לְהִיּוֹת שְׂמִים
 וְרִיחָם נוֹדֵף בְּכָל הָאָרֶץ, וְדוֹמִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם לְאִנְשֵׁי דוֹר
 הַפְּלָגָה הַבּוֹנִים "מִגְדָּל וְרָאשׁוֹ בְּשָׂמִים"; וְעִיקָר סִיפַת
 מַעֲשֵׂיהֶם, הוּא מֵה שְׁאוּמֵר אַחֵר כִּי הַכְּתוּב⁴: "וְנַעֲשֶׂה
 לָנוּ שֵׁם".
 בְּכַתּוּב בְּסִפְרֵי הַזֶּהר פְּרָשָׁה בְּרָאשִׁית דף כה עמוד ב וְזֶה
 לְשׁוֹנוֹ עַל פְּסוּק "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ"⁵:
 שְׁחֻמְשָׁה מִיָּנִים יֵשׁ בְּעֶרְבֵי רֵב, וּמִן הַג' מִיָּנִים מֵהֶם⁶ -

(יב) אִמְנָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בַּעֲבוּדָה בְּעֵינֵי בְּחִינַת
 יְחֻדָּא־תַתָּאָה, דְּעָם הָיִית שְׁהוּא גַם כֵּן בִּיטוּל, מִכָּל
 מְקוֹם, אִם בְּלֹא הִבְטוּל דִּיחֻדָּא־עִילָאָה מַעֲט מְזַעֵיר עַל
 כָּל פְּנִים, הֵלֹא יִפּוֹל מִמִּדְרִיגָתוֹ וּמִתְדַבֵּק בְּאִילָנָא דְּמוֹתָא
 כו' - כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה:
 בְּאֲשֶׁר לוֹמֵד תּוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה סֵתָם, בְּלֹא אֲהָבָה
 וְיִרְאָה, וְלֹא לְשִׁמְהָ, דְּהֵינּוּ שְׁאִינוּ מַעֲרַב בָּהּ בְּחִינַת "עַץ
 הַחַיִּים", שְׁהוּא אֲהָבָה וְיִרְאָה וְהַכּוֹנֶנֶה הַנִּל, כִּי אִם
 לוֹמֵד סֵתָם, הֵנָּה מִחֲמַת הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּלִבוֹשֵׁים הַגְּשָׁמִיִּים,
 וְכָל עֲסָקוֹ הוּא בְּעִינֵינִים גְּשָׁמִיִּים, וּבְשִׁכָּל וְהַשְׁגָּה גְּשָׁמִיּוֹת,
 וּבִפְרָט שְׁנֵתִלַּבְּשָׁה בְּלִבוֹשֵׁים דְּטוֹב וָרַע, אִיסוּר וְהִיתֵּר כו'
 - הֵנָּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ וְדָבָר, וְיִפּוֹל הַנוֹפֵל מִמֶּנָּה,
 וְסוֹף הַדָּבָר הוּא שִׁלְמוֹד שְׁלֹא לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ, לְשׁוֹם אִיזָה
 פְּנִיָּה, לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ, כְּגוֹן לְהִיּוֹת תְּלִמִּיד־חֶכֶם וְכֹהֵאֵי

4. נח יא, ד.

5. שם.

6. בראשית ב, ד.

1. ברכות ח, א.

2. ויפול הנופל ממנה: על פי תצא כב, ח.

3. נדרפסה לקמן בהוספה א. - הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

דְּבָרְדוּשָׁה, בַּחֲנִינָה הַחֲכֵמָה הוּא בַּחֲנִינָה בִּישׁוּל, וְכִמּוּ
"וְנִחְנּוּ מֶזֶה" כּו'. וְכָל מִי שֶׁהוּא חָכֵם גְּדוֹל יוֹתֵר, הָרִי הוּא
בְּטֵל יוֹתֵר, דְּכָל הַקְּרוֹב יוֹתֵר הָרִי הוּא יוֹתֵר כָּלָא כּו'.
וְהַחֲכֵמָה דְּלַעֲוִימָת זֶה הוּא בַּחֲנִינָה יֵשׁ, וְהוּא עֲנִין "כֶּהֱן
מִדִּין"¹⁰. וְכִמּוּ שְׁתַּנְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, דִּיתְרוּ לֵהִי בַּחֲנִינָה
חֲכֵמָה דְּקִלְפָּה – לַעֲוִימָת זֶה דְּמִשָּׁה, וְנִתְתַּקֵּן עַל יְדוּ כּו'.
ו"מִדִּין" הוּא לְשׁוֹן מִדּוֹן וְרִיב¹¹, בַּחֲנִינָה פְּרוּד, שְׁנַעֲשָׂה
עַל יְדֵי הַיְשׁוּת כּו', כִּיִּדְעַ וּמִבּוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְאַם כֵּן,
הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה, בַּחֲנִינָה חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לַהֲיוֹת
בְּבַחֲנִינָה בִּישׁוּל בְּתַכְלִית; דְּעֵצָם לִימּוּד הַתּוֹרָה צָרִיךְ
לְפַעוֹל בּוֹ הַבִּישׁוּל, לַהֲיוֹתָהּ חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ כּו'. וְהִיא
נִקְנִית בְּפִרְיָשׁוֹת וּמִיעוּט תַּעֲנוּג כּו', כִּמּוּ שֶׁאֲמָרוּ בַּמִּשְׁנָה
דְּפָרֵק "שְׁנֵי חֲכָמִים"¹², וְזֶה שְׁנַעֲשָׂה בְּבַחֲנִינָה יֵשׁ וְדָבָר עַל
יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, הוּא הַהִיפֵךְ לַגִּמְרִי. וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁאוּר
הַקְּדוּשָׁה שְׁבָה נִתְעַלֵּם וְנִסְתָּתֵר מֵאֵד בְּהַלְבוּשִׁים צוּאִים,
וְהִיא בְּבַחֲנִינָה גְּלוּת בְּדָם, הָרִי הוּא לֹא בְּבַחֲנִינָה "סָמָא
דְּמוּתָא" כּו', לֹא כִּמּוּ אֲמִיתִית אֹר הַחֲכֵמָה דְּקְדוּשָׁה כּו'.
וְזֶהוּ "כָּל הָאוֹמֵר אֵין לֹא אֵלָא תּוֹרָה אֲפִילוּ תּוֹרָה אֵין
לוֹ", וְהֵינּוּ כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּלֹא אֶהְבָּה וְרָאָה ("דִּיעִין
תַּפְלָה"¹³ בְּכָל גְּמִילוֹת חֲסִידִים, כִּמּוּ שֶׁכָּתַב רַשִׁי פֶּרֶק "מִפְּנִין"
דָּף כְּבו עֲמוּד ב דְּבוּר הַמִּתְחִיל "הֵינִי בְּהֵי שְׂיִיכִי"¹⁴) אִזּוּ "תּוֹרָה
אֵין לוֹ" – שְׁאֵין זֶה תּוֹרָה כּו'.
וּמִמִּילָא אֵינֶם בָּאִים אַחֵר כִּף לְאֲמִיתִית אֹר הַתּוֹרָה,
לְכוּן הַהֲלָכָה לְאֲמִיתָתָהּ. וְכִמּוּ שֶׁאֲמָרוּ גְּבִי דְדוּד¹⁵: "זֶה
עֲמוּ" – שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם", וְזֶה שֶׁ"הַהֲלָכָה
כְּמוֹתוֹ", הוּא מִפְּנֵי שֶׁ"הֵי" עֲמוּ". וְזֶהוּ דּוֹקָא כְּשֶׁהוּא בְּטֵל
לְאֵלְקוֹת, וְכִמּוּ בֵּית הַלֵּל "שְׁמַתוֹךְ שְׁנוּחִין וְעִלּוּבִין הֵיוּ –
קָבְעוּ הַלְכָּה כְּמוֹתוֹ"¹⁶, דְּמִפְּנֵי הַבִּישׁוּל שְׁלֵהֶם הָרִי הֵם
כְּלִים שְׂאִיר בְּהֵם אֹר הַהֲלָכָה הָאֲמִיתִית. וְכֵן הוּא גַם כֵּן
לְכוּן אֲמִיתִית הַכּוּוֹנָה בַּחֲכָמָת הַתּוֹרָה, שְׁזֶהוּ גַם כֵּן

1 הוּא הַנִּקְרָא 'כֶּת גְּבוּרִים', דְּעֲלִיָּה אֶתְמַר: הַמָּה הַגְּבוּרִים
 2 אֲשֶׁר מַעֲוֵלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁם", וְאִינוֹן מַסְטְרָא דְאֵלִין דְּאֶתְמַר
 3 בְּהוּן: 'הִבֵּה נִבְּהָ לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְגו' וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם'
 4 בְּבִנְיָ בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מִדְרָשׁוֹת, וְשׁוּיָן בְּהוּן סִפְר תוֹרָה
 5 וְעֵטְרָה עַל רִישֶׁיהָ – לֹא 'לְשִׁמָּה' אֲלֵא לְמַעַבַּד לֶחֱוֹן כּו'." וְהֵנָּה, עַל הַכֶּת הַזֹּאת אָמְרוּ בְּגִמְרָא: 'כָּל הָעוֹסֵק
 6 בְּתוֹרָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה, נֹחַ לוֹ שְׁנֵהֲפָכָה שְׁלִייתוֹ עַל פָּנָיו
 7 וְלֹא יֵצֵא לְאֵוִיר הָעוֹלָם". עַד כֵּאֵן לְשׁוֹן הָרַב חַיִּים וַיִּטָּאֵל
 8 וְל'.
 9 וְאֵין אוֹתָהּ פְּנִיָּה שְׂמִצָּד הַקְּלִיפּוֹת דְּנוּגָה מִחֻלְבָּשַׁת
 10 בְּתוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה הִיא בְּכַחֲנִית גְּלוֹת בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת לְפִי
 11 שְׁעָה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה כּו'.
 12 וְכָל שֶׁכֵּן אִם לֹא נִטְהַר נִפְשׁוֹ עֲדִיין, וְגוֹפּוֹ וְנִפְשׁוֹ
 13 מְלוּכָלִים בְּחִטָּאת נַעֲוִירִים וּבְמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, אֲשֶׁר
 14 הַלְבוּשִׁים הַצּוֹאִים הָאֵלּוּ מִתְּלַבָּשִׁים בְּתוֹרָתוֹ וּמוֹרִידִים
 15 אוֹתָהּ בְּעַמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת רַחֲמָנָא לְצֻלָּן. וְכָל זֶה, וְדֹא
 16 תּוֹרָתוֹ הִיא בְּכַחֲנִית "סִמָּא דְּמוֹתָא" מִמֶּשׁ רַחֲמָנָא לְצֻלָּן:
 17 הֵן מִצָּד עֵצֶם הַלְבוּשִׁים הַנ"ל, שֶׁהַתּוֹרָה חוֹגֶגֶת שֶׁקֶ
 18 עַב מֵאֵד, וְהִיא בְּגִלוֹת בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת רַחֲמָנָא לְצֻלָּן,
 19 וְהֵן מִצָּד הַיְּשׁוּת, דְּכֹאֲשֶׁר עֵסֶק הַתּוֹרָה הוּא לְשׁוֹם
 20 אֵיזָה פְּנִיָּה כֵּן"ל, וּבִפְרָט בְּלְבוּשִׁים הַצּוֹאִים הַנ"ל, נַעֲשֶׂה
 21 יֵשׁ גָּדוֹל מֵאֵד עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה שְׁלוֹ בְּגִאּוּהָ וְגִסּוֹת
 22 הָרוּחַ בְּיוֹתֵר, וּמִתְעַבֶּה וּמִתְגַּשֵּׁם מֵאֵד בְּנִפְשׁוֹ וְגוֹפּוֹ (כִּי
 23 הִיא הַמְּבִיאָה אוֹתוֹ לְהִתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגֵי בְּנֵי אָדָם (מֵה שְׂבָאֲפִשְׁרוֹ
 24 לְהַשִּׁיג) מִצָּד הַיְּשׁוּת וּמִצָּד שֶׁחֻשׁב הוּא בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ). וְהִיא
 25 הַחִפָּץ לְגַמְרֵי מֵאֲמִיתִית עֲנִין לִימּוּד הַתּוֹרָה, שְׁצָרִיךְ
 26 לְהִיטוֹל בְּבִיטוּל, וְחֻכְמָה דְּקְדוּשָׁה עֵיקְרָה הוּא בְּחִינַת
 27 הַבִּיטוּל.
 28 וּבְיָדוֹעַ הַהֲפָרֵשׁ בֵּין חֻכְמָה דְּקְדוּשָׁה לְחֻכְמָה דְּלַעֲוִמַּת
 29 וְהֵ:

14. דענין תפלה קשור הענינים מוכן על פי מה שכתוב בלוקסי תורה (והקרא
הוא) ביאר לדבור המתחיל "ולא תשבית" טף סעיק ג וזה לשונו: והגם
שדברי ר"ל נזכר הלשון 'כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו',
אלא תורה וגמילות חסדים. הזה ודאי דגמילות חסדים הוא כפשוטו ממש, כי
'תכלית חכמה - תשובה ומעשים טובים,' והלמוד ואינו עושה - נוח לו שתתפך
שליטתו על פניו. אמנם באמת, גם עיון תפלה הוא בכלל גמילות חסדים,
כדאיתא בגמרא ופירוש רש"י כו'. עד כאן לשונו.

וַיִּהְיֶה סֵימָן מֵאֹמֶר רִצְלָה זֶה "אֵלֶּה תוֹרֹת וּגְמִילוֹת הַסְּדִים" אֵינּוּ בִּשְׁ"ס (יְבֻמוֹת קט, ב).

וַיֹּשֶׁבֶת לִזְמַר עַל פִּי מִזֶּה שְׁתָּבוּב בְּלִקְוֵי תוֹרָה וְדָבָרִים כֵּן, בִּן דְּבוּר הַמַּתְחִיל "כִּי" תִּשְׁמַע בְּקוֹל" סֵפִיף ג' וְהָ לִשׁוֹנוֹ: "אֲמָרוּ ר"ל "כֵּן" הָאֹמֵר כִּי" שֶׁהִפְרִישׁ הַפְּשׁוּט הוּא, שֶׁצִּירֵף שֶׁיִּסְקֹס בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֻסְדִּים כִּי - בְּלִלּוֹת הַמִּצְוֹת - וְהַלְעִיר מִיִּבְמֹת קָה, א. אֲגַרְת הַקֹּדֶשׁ סִימָן ה. - הֶעֱרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמָ"ר.

15. במסכת שבת. ושם: "דכתיב (משלי יא, יז): גִּמְלַל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד"

16. שמואל א' טז, יח. יח, יד. סנהדרין צג, ב.

7. כֵּן הוּא בְּגוֹף כְּתָב יָד קֶדֶשׁ וּבִנְדָפֶס בְּשַׁעַר הַהִקְדָּמוֹת (יְרוּשָׁלַיִם תִּבְנָה וּתְבוּנָה תִּרְס"ט) וְעַץ חַיִּים (וְרִשָּׁה תִּרְנ"א). וּלְכַאֲרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת "וּמִין הַשְּׁלִישִׁי מֵהֶם הוּא כו'". - הָעֵרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדוֹמ"ר.

8. שְׁעָלִיָּהֶם נֶאֱמָר (בְּרֹאשִׁית ו, ד'): 'יִמְהוּ הַגִּבּוֹרִים וְגו' אֲנִשִּׁי הָאֵם', וְהֵם מִצֵּד אֵלֶּה שְׂנְאָמָר בָּהֶם (נח יא, ד'): 'יִהְיֶה נִבְנָה לָנוּ עֵיר וְגו' וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם'. בְּכִנּוּי בְּתִי בְּנִסְיוֹת וּמִדְרָשׁוֹת, וְשִׁמְיִם בָּהֶם סֵפֶר תּוֹרָה וְעִטְרָה עַל רִאשׁוֹ, לֹא לִשְׁמָהּ, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְשֵׁם. וְזוֹ שְׂכִתּוֹב 'וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם'.

9. ראה ירושלמי ברכות פרק א הלכה ב.

10. בשלח טז, ז.

11. שְׁמוֹת ג, א. יִתְרוֹ יח, א.

12. רֹאֵה זֶה חֶלֶק ב' ס"ח, א'. וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה וּבִסְפָּר הַלְקוּטִים רִישׁ פְּרָשַׁת יִתְרוֹ (הוּבָא בְּמִקְדָּשׁ מֶלֶךְ שָׁם): מִדִּין . . בְּקִדּוּשָׁה הוּא אֶהְבֵּה, וּבִקְלִיפָה – אֵיבָה וּמְרִיבָה. – הֵעֵרַת כְּבוֹד קִדּוּשׁ אֲדוֹמ"ר בִּסְפָּר הַמְאֲמִירִים תִּרְנ"ט עֲמוּד רִכּוּ.

13. אבות ו, ה.

21 אהבה ויראה, יבוא ללימוד שלא לשמה ממש, ומתדבק
22 באילנא דמותא ממש; כי אם בשלמוד באהבה ויראה,
23 אז יהיה הלימוד לשמה, ואז הוא בבחינת "תורת חיים"
24 כו'.
25 וזהו שהתורה נמשלה לתאנה, ותאנה היא עץ הדעת
26 כנ"ל, והיינו לפי שתורה שבעל-פה, שהוא בחינת
27 מלכות, נתלבשה בלבושים ד"עץ הדעת טוב ורע",
28 איסור והיתר כו', ומי שלוקח אותה לכה, בלי "עץ
29 החיים", היינו בלי אהבה ויראה, ולא לשמה (רק לומד
30 סתם), הרי הוא מפרידה ומורידה כו'. וכמו שכתוב בזהר
31 דפרשת חקת הנ"ל בענין העמל ש"תחת השמש",
32 שמפריד בחינת המלכות כו' - פן הוא בעסק התורה,
33 כנ"ל, שמפרידה ומורידה, והיא בבחינת "סמא דמותא",
34 כי אם צריך להבדלה בעץ החיים ואז היא בבחינת "סמא
35 דחיים" כו'.
36 קיצור. יבאר אשר בלימוד בלא אהבה ויראה, סופו שיבוא
37 מחמת ההתלבשות בענינים גשמיים ל"שלא לשמה" ממש,
38 ונעשית לו "סמא דמותא", כי על ידי הלימוד מתגאה ומתגשם.
39 חכמה דלעומת זה - יש. חכמה דקדושה - ביטול, ורק אז
40 "הוי' עמו" - שהלכה כמותו", שמכוון לאמיתית הפונה.

1 כשהוא בטל דוקא, אז הוא בלי שיאיר בו האמת כמו
2 שהוא,
3 (ומאד קצה נפשי לראות באיזה מהבחושים הבאים
4 (המבקשים לקבלם) אשר למדו תורה הרבה - ובתבניתם
5 ובמראיהם ובהרגש נפשם המה כמו בעלי מלאכה פשוטים
6 ממש, והתורה לא האצילה מרוחה עליהם כלל וכלל להיות
7 נראה בהם איזה דקות. וזהו מפני שלימודם הוא אצלם כמו
8 מלאכה גשמיית ממש (בשביל ההספקה או בכדי שיהיו
9 דרשנים ומטיפים כו'), בלי שום הרגש ענין אלקי בזה כו'.
10 ובודאי גם כן אינם נקיים כו'. וכי ללימוד פנה תורה יקרא?
11 וכי לומדים פאלו יכונו אל האמת כו'?).
12 ודוקא על ידי הקדמת אהבה ויראה, שהיא בחינת
13 "עץ חיים", דאז לומד תורה לשמה, כנ"ל שהיא בחינת
14 יחוד וחיבור עץ הדעת בעץ החיים, אז היא תורת אמת
15 בדבעי למהוי, שמברר בירורים ו"כאילו פדאני אותי
16 זאת בני כו'", ומעלה ומייחד ב'יחודו יתברך כו' כנ"ל.
17 ונמצא, כמו בעבודה, הלא ב'יחודא' תתאה לבד יכול
18 לירד וליפול, וגם אינה אמיתית מצד עצמה כנ"ל, כי
19 אם בשיש גם כן הביטול ד'יחודא' עילאה - כן ויותר מכן
20 הוא בעסק התורה, אשר בלימוד התורה סתם, בלי

17. ערוכין יג, ב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

1 שאלה: מהי מעלת תפלת המנחה, ואיך ידמה כל אחד לאלהיו הנביא שנענה אז. בלימוד
2 התורה יש ריבוי מדרגות. בעלי רזין דרזין יודעים עניני גליא דתורה מאיך שנלמדים בג"ע
3 ומשיגים פנימיות התורה בהשגה גמורה, אבל בתפלה כל ישראל שוים
4 יוחנן ורב נחמן פר יצחק סבירא להוי' דאף בתפלת
5 ערבית ושחרית הוא פן, ומפל מקום הנה אליהו נענה
6 בתפלת המנחה, דמנה מוכן דתפלת מנחה היא גבה
7 במעלה ומדרגה על התפלות דשחרית וערבית, וצריך
8 להבין יתרון מעלת תפלת המנחה על השחרית, דהרי
9 השחרית היא תפלה ארצה יותר ויש בה פסוקי דזמרה
10 ובכרכות קריאת שמע וקריאת שמע, מה שאין פן בתפלת

1 "לעולם" יהא אדם זחיר בתפלת המנחה, שהרי
2 אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה,
3 שגאמר (מלכים-א יח) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו
4 הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני, ענני שתד אש מן
5 השמים, וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם" (ברכות
6 דף ו עמוד ב). וצריך להבין מהו מעלת תפלת המנחה
7 על תפלת שחרית וערבית. והגם דבגמרא שם הנה רבי

(*) נדפס בספר המאמרים קונטרסים חלק א ע' 406.

22 "זה אומר אני מצאתיה", הינו שהוא הוציא את הניצוץ
23 מן הקלפה והיא כלה שלי, והנשמה השניה טוענת "אני
24 מצאתיה וכלה שלי", הנה בזה הוא השקליא וטרקא
25 במתיבתא דרקיע דפרטית הלכה זו. ודוקא פאשר
26 שניהם מחזקים, כלומר דאימתי מבררים את הניצוץ –
27 בעבודה בפעל, אבל בראיה בעלמא לא קני, וכן הוא
28 בכל דבר הלכה בגן עדן שהלמוד הוא בעמק ופנימיות
29 הענינים. והשני הוא שיודעים ומשיגים פנימיות התורה
30 בהשגה גמורה כמו השגת הדברים הנתפסים במציאות
31 דבר מה, דהנה גדר הרוחני הוא למעלה במדרגה מן
32 גדר הגשמי, דהרי גם בשכלים גשמיים הרי אינו דומה
33 חכמת הרפואה לחכמת התכונה, דלגבי השכלת
34 התכונה נקראת הרפואה נתפסת בגשם ובמציאות, וכל
35 החכמות שבעולם אינם בערך לגבי חכמה אלקית שהיא
36 מפשטה מן גורי הגשם לגמרי, ובעלי רזין דרזין הם
37 מבינים ומשיגים השגה רוחנית בהשגה גמורה, אבל
38 בגוף ועצם ענין התפלה הרי כל ישראל שוין. ומכל
39 מקום אינו מוכן איך נדמה את עצמנו לאלהיו שהיה
40 נביא ומסר נפשו על ישראל, ומאחר שאלהיו נענה
41 בתפלת המנחה לזאת הנה כל אדם יזהר בתפלת
42 המנחה.

1 המנחה שהיא תפלת שמונה עשרה בלבד. והנה בתפלה
2 הרי כל ישראל שוין המה, דאינו דומה לתורה, דכלמוד
3 התורה הרי יש חלוקי מדרגות בידועי תורה, בגלגל
4 שבתורה שנקראים מארי אורייתאי, ובפנימיות התורה
5 שנקראים מארי רזין; ויש עוד מעלה גבה יותר בידועי
6 תורה והם בעלי רזין דרזין, והם בשני הפנים: האחד,
7 דכל הענינים שבגלגל שבתורה הרי הם יודעים ענינים
8 מפנימיות התורה שהוא ענין למוד התורה כמו שהוא
9 במתיבתא דרקיעי ובהיכלות דגן עדן, דכל הלכה
10 והלכה שלומדים למטה הרי הלכה זו ממש לומדים
11 במתיבתא דרקיע, אלא זהו במדרגות רוחניים, דלמעלה
12 הרי לא יש דברים הגשמיים אלא שהכל הוא ברוחניות,
13 ולמטה התורה הנגלית אנו לומדים ההלכה ד"שנים
14 ואחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני
15 מצאתיה" וגו', והלכה זו לומדים אותה במתיבתא
16 דרקיע, הנה טלית הוא בחינת מקיף והוא בסוד
17 הניצוצות שנפלו בשבירת הכלים, וכאשר שנים אחזין
18 בטלית אחת, הינו פאשר שתי נשמות ברוי ניצוץ אחד,
19 והוא פאשר שנים עשו מצוה אחת בפדיון שבוים או
20 בצדקה הן בגשמיים או ברוחניים שפעל על זולתו
21 להתקרב לתורה ועבודה, וכל אחד מן הנשמות טוענים,

43 לפי רבי יהודה – תפלה כנגד קרבנות. לפי רבנן – מנחה כנגד קטורת. שם הוי' – מקור
44 האורות, שם אלקים – מקור הכלים, המגבילים את האורות ומגלים אותם. עצם
45 ההתהוות – משם הוי', בהתלבשות בשם אלקים המסתיר על האור

62 (פר) "כי שמש ומגן הוי' אלקים" וגו', ואיתא בשוחר
63 טובט, "רבי חייא בר אבין אמר, מאיר בשמש ומסיר
64 כמגן", דהנה בשמש יש שני דברים, האחד עצם
65 השמש, והשני עגול השמש, שהוא המגן ונתקן של
66 השמש, והוא הנקרא חמה, וזהו "כי שמש ומגן הוי'
67 אלקים", דכשם שהמגן ונתקן מסיר ומסתיר על מאור
68 השמש, הנה כמו כן הוא גם בשמות העליונים בשם
69 הוי' ובשם אלקים, וידוע דשם הוי' הוא מקור האורות
70 ושם אלקים הוא מקור הכלים, דהוי' הוא גלוי ואלקים
71 הוא העלם, ולכן שם הוי' הוא מקור האורות ושם
72 אלקים מקור הכלים, דהכלים הם מגבילים את האורות
73 ומעלימים עליהם. והגם דהכלים הם מגלים את האור,
74 וכמו אותיות השכל שמגלים את השכל, וכמאמר
75 "אותיות מחכימות", וכמו שאנו רואין במוחש דעל ידי
76 קריאת האותיות ועינים הרי הוא עומד על המשכל,
77 דזהו כללות ההפרש בין דבור לכתיבה, דבדבור הנה

46 והנה להבין כל זה בעבודה בנפש האדם, הנה בזמן
47 תפלת המנחה איתאי במשנה שתי דעות, רבנן
48 ורבי יהודה: "תפלת המנחה עד הערב, ורבי יהודה
49 אומר עד פלג המנחה", דרבי יהודה סבירא ליה
50 דתפלות כנגד תמידין תקנו, ומנחה הוא נגד תמיד של
51 בין הערבים, וזמן הקרבת תמיד של בין הערבים הוא
52 בתשע שעות ומחצה, ונמצא פלג המנחה שעה ורביע
53 קדם הלילה, ורבנן סברי פרבי יוסי בירושלמי דמנחה
54 נגד קטרת, שנאמר "תבון תפילתי קטרת", וכמו שמבאר
55 בהגהות מימוניות (פרק ד מהלכות תפלה), ונמצא
56 דתפלת מנחה הוא נגד הקטרת, וההפרש בין קרבנות
57 לקטרת הוא, דהקרבנות מקריבים על מזבח החיצון
58 וקטרת על מזבח הפנימי, אמן לשני הדעות הרי זמן
59 המנחה הוא קדם שקיעת החמה, שמונה מוכן דתפלת
60 המנחה הרי יש לה שיכות להלוי השמש, וקדם
61 שקיעתה דוקא. ובאור הענין הוא, דהנה כתיב (תהלים

ב. בנגלה. ג. בעלי תורה. ד. בעלי סודות. ה. סודי סודות. ו. בישיבה בשמים (ברקיע). ז. ישן. ח. לרמב"ם. ט. מדרש על תהלים.

14 שְׁאֵפֶשֶׁר לְהַתְּגַלּוּת בְּנֶקֶל, דְּכָל כַּח הֵנָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא
15 בְּעֶצְמוֹתוֹ קִדְּם שְׁמִתְלַבֵּשׁ בְּכָלִי, דְּשֵׁם הוּא בְּמִדְרַגַּת גְּלוּי
16 הַעֲצָמִיּוּת כְּמוֹ שֶׁהוּא, הָרִי אֵינוֹ בְּגֶדֶר גְּלוּי לְמִטָּה כִּי אִם
17 דּוֹקָא בְּאֶשֶׁר הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּכָלִי, דְּאֵז מִתְּצַמֵּצֵם וּמִתְעַלֵּם
18 עֲצָם הָאוֹר, וְאֵז הוּא מֵאִיר לְמִטָּה, וְאִם בֶּן יוֹכֵן דְּבַחֲנִינָה
19 הַכְּלִים דְּשִׁרְשָׁם מִשֵּׁם אֱלֹקִים הֵם מְעֲלִימִים עַל עֲצָם
20 הָאוֹר דְּשֵׁם הַנִּי, וְלִכְּנֵן הַתְּהוּוּת וּבִרְיָאָה הָעוֹלָם הוּא עַל
21 יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים דּוֹקָא וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "בְּרֵאשִׁית בְּרָא
22 אֱלֹקִים", וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי דְּעֲצָם שֵׁם הַנִּי אֵינוֹ
23 בְּעֶרְךָ הַנִּבְרָאִים כָּלִל, וְרַק בְּשֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא בְּחִינַת
24 הָעֵלָם וְהַסֵּתֶר הָאוֹר מִזֶּה הוּא שֶׁיִּכּוֹל לְהִיּוֹת הַתְּהוּוּת
25 בְּפִעֵל, דְּהַעֲנִין בְּזֶה הוּא דְּעֲצָם הַתְּהוּוּת הוּא מִשֵּׁם הַנִּי
26 רַק שֶׁבֶא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּשֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא מְקוֹר הַכְּלִים.

27 ממ"ח צרופים אחרונים דשם אלקים, נמשכו "בני חם" המפרידים שם אלקים משם הוי',
28 ומחשיבים את ההסתר לעיקר. מגן השמש שרשו משם אלקים, המסתיר על האור דשם
29 הוי'.

30 וְהֵנָּה הֵגֵם דְּזֶה מִה דְּשֵׁם אֱלֹקִים מְעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל
31 הָאוֹר דְּשֵׁם הַנִּי אֵין זֶה הַסֵּתֶר אֲמִתִּי חֹס וְשָׁלוֹם,
32 מְכַל מְקוֹם הָרִי שֵׁם אֱלֹקִים מִסְתִּיר עַל הָאוֹר דְּשֵׁם הַנִּי עַל
33 כָּל פְּנִים, עַד שֶׁיִּכּוֹל לְהִיּוֹת שְׁבֹאֲמַת מֵאִיר בְּהַנְּבָרָא אֹר
34 אֱלֹקִי וּמְכַל מְקוֹם אֵין הַנְּבָרָא מְרִיגִישׁ אֶת הָאוֹר אֱלֹקִי
35 שְׁבוֹ. וְאִף שֶׁאֵין זֶה הַסֵּתֶר אֲמִתִּי, שֶׁהָרִי הַנְּבָרָא יְכוֹל
36 לְהַרְגִישׁ אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי, מְכַל מְקוֹם הָרִי זֶה הַסֵּתֶר עַל
37 כָּל פְּנִים, וְלִכְּנֵן הֵנָּה מִתְּאַרְבְּעִים וּשְׁמוֹנֶה צְרוּפִים
38 הַתְּחַרְוִנִים דְּשֵׁם אֱלֹקִים הָרִי נִמְשָׁף עַל יְדֵי רְבוּי
39 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת מִדְּרַגַּת אֲדַמַּת בְּנֵי חָם שֶׁהוּא עֲנִין "וְחָם אָבִי
40 בְּנֵעִן", שֶׁמְפָרִידִים אֶת הַשֵּׁם אֱלֹקִים מִשֵּׁם הַנִּי וּמִחֲשָׁבִים
41 אֶת הַהַסֵּתֶר לְעֶקֶר, וְזֶהוּ עֲנִין מִה שֶׁאֲמֹת הָעוֹלָם עוֹבְדִים
42 לַחֲמָה, וּמִבְּאֵר בְּשֵׁל"ה (דף קנו עמוד ב) דְּהִינּוּ חֲמָה

יום ד' כ"ג תמוז, תרצ"א ווארשא
קודם הנסיעה למארינבאד צליחה

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

9 שמעתי את אביך מנגן לפני עשרים שנה בויטבסק.
10 ומעשה שהיה כך היה:
11 ר' שלמה לעקער מאכער היה בעל הבית מכובד
12 בויטבסק. הוא היה מספק מזונות לחתונות הגבירים,
13 לחתונות העניים היה נותן מזונות בחינם. לעת זקנותו
14 היה חסיד של רבנו הזקן, בנו כבר היה חסיד
15 מצעירותו, בזמנו של החסיד ר' גבריאל נושא חן.
16 כשבא רבנו הזקן לויטבסק כחתן הר"ל סגל,

1 א. נגינה היא אחת מהנהגות ודרכי העבודה של
2 חסידים ממה שקיבלו מהבעל שם טוב נ"ע.
3 ר' משה, צעיר בניו של רבנו הזקן, היה מנגן גדול
4 ויפה תואר. בדרך כלל היו כל בני ובנות רבנו הזקן
5 יפי תואר. ר' משה הצטיין בענין הזריזות וגם היה
6 בעל מנגן טוב.
7 פעם אחת שמע אותו ר' שלמה לעקער מאכער
8 מויטבסק, מנגן, ואמר לו, הרי אתה מנגן כמו אביך.

46 אחד לשני - לאו דוקא חסידים עם מתנגדים - החלו
47 אותם חסידים להתאנות ולבטל אותנו, היינו אז
48 כשושנה בין החוחים...

49 סיפרתי להם, שהיה פעם חסיד חב"ד, ר' פסח
50 מלמד, היו קוראים לו ר' פסח מלמד שעות, כי היה
51 עובד ה' גדול ולא היה לו זמן ללמוד עם התלמידים
52 אלא כמה שעות ביום, בקיץ אחרי תפלת המנחה
53 כשסיים את תפלתו, ובחורף אחרי תפלת מעריב. הוא
54 היה מתנה עם הבעלי בתים מראש, שילמוד עם
55 ילדיהם מספר שעות בלבד, וזאת כדי שלא יהיה
56 עושה מלאכת ה' רמיה. מובן, שהיה עני גדול.

57 פעם אחת הלך ר' פסח ברחוב ולידו הלכו שני
58 אברכים שדיברו ביניהם בדברי תורה. בתוך כך עבר
59 שם אברך נוסף מהמתנגדים, שאמר לשני האברכים,
60 שמלמד השעות מבטל אותם... ענה לו ר' פסח, לא
61 רק מבטל, אלא הם בפניו בהעדר תפיסת מקום.
62 בביטול הרי ישנם כמה אופנים, על-דרך ביטול
63 עבודה זרה, שאפילו עבודה זרה של אחרים הרי
64 הביטול הוא גם כן עבודה שהיא זרה, ואילו הם כאין
65 ואפס ממש בהעדר תפיסת מקום...

66 שאלו החסידים האמורים, הרי יושבים ליד
67 השולחן ותופסים מקום? ועניתי להם: הרי ישנה
68 מציאות של שולחן, חלה, דגים, הנה מציאות אחת
69 מרגישה במציאות שניה.

70 אז שמע ר' אשר מניקוליב ניגון, שהביא אתו
71 לניקוליב ומזה נבע אותו ניגון.

72 ד. בחסידות מדובר רבות על ההפרש בין קבלת
73 העול כל השנה לבין קבלת העול בראש השנה. אך
74 על ההפרש בין קבלת העול של ראש השנה לבין
75 קבלת העול של חג השבועות אין אנו מוצאים,
76 כי-אם במקום אחד ישנו רמז על כך.

77 קבלת העול של חג השבועות היא בחינת יחידה.
78 בעבודה שעל פי טעם ודעת יש 'שולחן ערוך', סדר
79 והדרגה, אך בעבודה של עצם הנשמה אין 'שולחן
80 ערוך'. קבלת העול של חג השבועות היא מעצם
81 הנשמה ועל ידי כך מרגישים אור התורה. יכולים
82 ללמוד תורה ואין התורה מלמדת אותנו, ולפעמים
83 יכול להיות שהתורה כן מלמדת אותנו, אך בחינת אור
84 של תורה עדיין ממנו והלאה.

85 ה. חסיד אחד בא פעם אל כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש
86 בשנת תרל"ו, כשאמר ההמשך "מים רבים". החסיד
87 היה אברך מהמחונכים. כשנכנס ל"יחידות", אמר לו
88 כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, שבימות החול יתפלל בפירוש
89 המלות, ואילו בש"ק ובזמן מן הזמנים יתבונן בתוכן
90 התפלה, למרות שאינו מתאים לפירוש המלות.

1 משך אליו בלמדנותו הרבה אברכים. כשרבנו הזקן
2 בא להשתתף בשמחה, החשיבו זאת לזכות. קראו לו
3 חתנו של ר' לייבעלע. בשמחה כזו היו מכבדים את
4 רבנו הזקן להשמיע פלפול. רבנו הזקן היה מדבר אז
5 במהירות גדולה. היו אומרים עליו שביכלתו לומר
6 מספר רב של מלים ברגע אחד ובצורה בהירה וחדה.
7 פעם אחת כיבדו אותו בחתונה ב"פלפול", ורבנו
8 הזקן השמיע פלפול וחילוק עמוק וחריף בסברות
9 נעלות, ואמר זאת במהירות עצומה שהשומעים
10 התפעלו מאד. אז אמר רבנו הזקן ש"הלשון הוא
11 קולמוס הלב".

12 לאחר מכן ביקשוהו להשמיע זמר, שכן כאשר
13 למד או התפלל לא היו יכולים להינתק ממתיקות
14 ניגונו. ורבנו הזקן ניגן בפניהם ניגון ולאחר מכן אמר:
15 "הלשון הוא קולמוס הלב, והשיר הוא קולמוס
16 הנפש".

17 זה היה אחד מהענינים שרבנו הזקן כיוון עוד
18 לפני שידע שישנו "סבא" - כידוע היה רבנו הזקן
19 קורא למורנו הבעל שם טוב בשם סבו ברוחניות -
20 בעולם. לאחר מכן כשרבנו הזקן בא למזריטש, שמע
21 מהמגיד ממזריטש בשם הבעל שם טוב, שענינו של
22 ניגון הוא אחת מדרכי העבודה בחסידות.

23 זהו מה אמר ר' שלמה לעקעך מאכער לר' משה:
24 אתה הרי מנגן כמו אביר.

25 כל זה באשר ל"ניגון ממולא". כששומעים ניגון
26 יכולים להבחין אם זה ניגון ממולא, או ניגון ריק.
27 ניגון שהתפללו בו - הוא ממולא, וכשמנגנים אותו
28 שומעים את הענין בו התפללו בניגון זה.

29 ב. אצל הרבי האמצעי היתה מקהלת ["קאפעלע"]
30 מנגנים, שהשתמשה בכלי זמר. אני עוד ראיתי
31 בליובאוויטש אחד מכלי הזמר של ה"קאפעלע". ענין
32 השיר בכלים הוא ענין בעבודה.

33 על הרבי האמצעי אמרו, שהוא כותב בהשבעת
34 הקולמוס. את המאמר "אז ישיר" כתב במשך שעה
35 וחצי. כשסיפרו על כך ל"צמח צדק", אמר: אומרים
36 שאצל חותני היתה השבעת הקולמוס, לא, אלא ידו
37 היתה מרכבה לאלקות. נוסחא שניה ישנה, שה"צמח
38 צדק", אמר, ידו היתה קשורה למחשבה.

39 ג. ניגנו את הניגון של ר' אשר מניקוליב, ואמר
40 כ"ק אדמו"ר:

41 אני זוכר כשר' אשר לימד ניגון זה בחתונת
42 משפחת מחו' הורנישטיין. נסעתי אז לחתונה בליווי
43 של ר' אשר. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה אז בחוץ
44 לארץ, בחתונה היו חסידי בובוב וצ'ורטקוב.
45 כשחסידיים נפגשים עם חסידים אחרים מתאנים

ז. כיצד מגיעים לאור התורה? הרי זה על ידי
 יגיעה בתפלה, העמקת הדעת בהשגה והתבוננות
 בהכנה שלפני התפלה. כדי שהתפלה תהיה כדבעי
 צריכים לקום כיהודי, וכדי לקום כיהודי - צריכים
 ללכת לישון כיהודי, וכדי ללכת לישון כיהודי -
 צריכים לגרש בתחילה את ה"גוי", לא לישון עם
 ה"גוי", היינו הגוי שבכל אחד ואחד מישראל, וכדי
 לגרש את ה"גוי", צריכים לקרוא קריאת שמע שעל
 המטה כדבעי למהוי, אז ישנים כמו יהודי וקמים כמו
 יהודי. לאחר מכן, עם הבכיה שלפני התפלה, לא רק
 על מה שאין הוא כפי הענין שהוא מבין, אלא על מה
 שלא איכפת לו כיצד שייך שענין אלקי יתלבש במוח
 ולב גשמי, ולאחר מכן התפלה, ואחר התפלה כשהוא
 לומד פרק משניות או עמוד גמרא - מאיר אז בו אור
 התורה בפנימיות.
 ח. הזמן הנוכחי קשה מאד. כשמשמיעים אימרה,
 זה מתקבל כאילו מענישים, וכאשר אומרים מה
 שיהיה - הרי זה כאילו מקללים חלילה. לא מענישים
 ולא מקללים, אלא שאת האמת אי אפשר להחביא,
 את האמת מוכרחים לומר. המצב קשה מאד, הטבה
 אינה נראית, צריכים רק לבקש שיהיה בחסד
 וברחמים.
 כתוב⁴ חנון ורחום ה' ארך אפים, אך כשיש ארך
 אפים, הרי וגבה דילי'. צריכים לבקש שיהיה וגדל
 חסד. יעזור השי"ת שיהיה בחסד וברחמים.

יום א' דחג השבועות בסעודה

(4) תהלים קמה, ח.

ביצאו מה"יחדות" לא הבין החסיד את דברי
 הרב, והלך אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שהיה אז
 כבן ט"ו-ט"ז שנה, והוא הסביר לו בדרך דוגמא את
 הפסוק "וירא ישראל את ה' הגדולה" - כשראו בני
 ישראל את ההשגחה הפרטית אשר עשה ה' במצרים,
 במצרים וגבולים, ויראו העם את ה' - הם ראו את
 הוי' הגולה, ויאמינו בה' - הוי' הנסתר, ובמשה עבדו
 - בענין של דעת עליון.
 ו. חסידים בזמנים עברו כשהיו נוסעים אל הרבי
 היו לוקחים אתם את המלמד ועוד משהו. הם לא
 חשבו, שלא יספיק להם על הוצאות. היה להם בטחון
 שיספיק להם גם עבור המלמד, למרות שבה בשעה
 עדיין לא היה להם. בדרך כלל ידעו שמופקד אצלם
 החלק ששייך לזולת, וממילא לא היתה להם ישות
 מכך, גם המקבל חש עצמו מרומם יותר.
 הרי זה על-דרך הפירוש על "בא אל התיבה"²,
 לא שהוא בעל הבית על התיבה, שאז יש נתינת מקום
 למחשבות זרות, אלא שהתיבה [המלה] היא בעלת
 הבית עליו.
 כידוע ביאורו של המגיד ממזריטש על הקושיא
 על הפסוק³ ואהבת כו', שהרי ממה-נפשך אם ישנה
 אהבה בלב, מה שייך ציווי על כך? והתירוץ הוא,
 שהציווי הוא על ההתבוננות, והאהבה באה ממילא.
 כך גם, על ידי יגיעה באהבה של בכל לבבך ובכל
 נפשך, באה בדרך ממילא האהבה של בכל מאדך.

(2) בראשית ז, א.

(3) דברים ו, ה. יא, א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תמוז תרצ"ה

שלום וברכה.

הידיעה מי ומי המה, אם לכתוב בסתם, אבל טוב יותר
 לפרוש בשם פרטי, וטוב הי' לכתוב או שלשה פרטים
 במכתב אחד, ובמכתב הב' לכתוב מכ' כללי, ואז צריכים
 לדעת שמות השנים השלשה פרטים, וגם לידע מהותם
 במקצת, בכדי לידע סדר כתיבת שמותם במכ' ומי קדום
 ומי מאוחר. ויכתוב ממצבו בהוה.

השי"ת יחזק בריאותו ובריאות זוגתו ובנם שי',
 ויגדלוהו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריחה.

יפרוש בשלום הקרובים שי', ויגיד להם את ברכתי.

כ"ד אבינו שי'

חיים

אג"ק מוהרי"צ כרץ יז

כותב הנני עוד הפעם מה שכתבתי ביום ט' תמוז [...].
 ידידי העיר לי, כי הכתובת נאויקאווער שכתבתי לא [...],
 והנני כופל בזה עוד הפעם.

נהניתי לשמוע משלומי משלום ב"ב שי', כי זה כמה
 וכמה אשר שאלתי ודרשתי עליו אי' איפה הוא ומה נעשה
 בו, וידעתי נאמנה כי כל הליכותיו טובים המה, והצעת
 רש"מ שי' נכונה היא מאד. ונהניתי לשמוע משלומי
 הטוב, ויפרוש גיני בשלומי, ויגיד לו ברכתי במי שברך הוא
 יברך אותו ביתו ובני ביתם [...] קרובנו היקרים שי'.
 ובודאי אכתוב להקרובים שי' אשר בשם, אבל חסר לי

פרק ב הלכה א

הַמִּזְבֵּחַ, מְקוֹמוֹ מְכוּוֹן בְּיוֹתֵר; וְאֵין מִשְׁנִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל". וּבַמִּזְבֵּחַ נֶעֱקֵד יִצְחָק אֲבִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹד לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּדְבָּר", וְנֶאֱמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת" (מלכים א ז) "בְּבַחַר הַמִּדְבָּר" (דברי הימים ב ג, א).

נקודות משיחות קודש

ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם", הוא מביא את הפסוק "זה מזבח לעולה לישראל" - שנאמר לאחר בחירת המקום, ואין זה מחמת המעלות שהוא עתיד למנות בהלכה שלאחר זה? יש לומר הבאור בזה: זה שאדם הראשון וכו' הביאו קרבנות במקום זה דווקא, הוא מפני שידעו בנבואה שזהו "המקום אשר יבחר ד'" (כעתיד). בסגנון אחר: לא שבחירת הקב"ה במקום זה היא מסובב מזה שכבר הקריבו שם קרבנות קודם לזה, אלא להיפך: זה שהקריבו קרבנות במקום זה דווקא הוא מחמת זה שהם ידעו בנבואה שהקב"ה יבחר במקום זה.

ויש לומר שבזה שהרמב"ם מביא גם את המעלות של מקום המזבח, מתורץ למה "ואין משנין אותו ממקומו לעולם" - הן אמת שזהו "המקום אשר יבחר ד'", אבל הרי עדיין אין זה ראייה גמורה שעל ידי זה נשללה האפשרות לשנות למקום אחר! מטעם זה מביא הרמב"ם ראייה שבנדון זה הבחירה היא באופן שהיא שללה מקומות אחרים, שלכן אדם הראשון וכו' בנו מזבחותיהם דווקא במקום זה: שכן אם בחירת הקב"ה לא שללה מקומות אחרים, למה דייקו כולם להביא קרבנותיהם רק במקום זה! משמע מזה, שמחמת בחירת הקב"ה נשללו מקומות אחרים, ולכן כשבאים להקריב קרבן במקום מסוים הרי זה רק ב"מקומו מכוון ביותר" - בהר המוריה עצמו.

אמרה תורה: "והיה המקום אשר יבחר וגו' (שהוא "בית הבחירה בירושלים") שמה תביאו וגו' עולותיכם וזבחיכם גו'". מהלשון "אשר יבחר ד'" - משמע שמעלתו של המקום הוא רק בחירתו של הקב"ה במקום זה. אבל לפני בחירת הקב"ה - היה אפשר לבחור במקום אחר, שמקום זה לא היתה בו שום מעלה מיוחדת לגבי מקומות אחרים.

אבל הרמב"ם כתב בהלכות בית הבחירה: "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "זה מזבח לעולה לישראל", וחשיב לאחר זה כמה וכמה מעלות של מקום זה קודם שנבחר - שבפשטות הכוונה בזה היא שזהו ש"מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם" הוא מפני שהוא המקום שבו הקריבו אברהם, נח וכו' את קרבנותיהם (שכל זה היה מקודם, לפני בחירת הקב"ה).

וצריך להבין: מהפסוק "המקום אשר יבחר ד' וגו' שמה תביאו" משמע שמעלת מקום זה הוא מחמת "יבחר ד'" - בחירת הקב"ה במקום זה. ומדברי הרמב"ם משמע שמעלתו של המקום הוא מפני מעלה שהיתה מימות אדם הראשון, ולכן "מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו"!

אבל כד דייקת שפיר מוכח שגם הרמב"ם בהל' בית הבחירה סובר שזהו ש"מקומו מכוון ביותר" אינו מחמת שהקריבו שם קרבנות לפני זה, אלא הוא רק מחמת בחירת הקב"ה: שהרי בהלכה א', בה הרמב"ם אומר כי "המזבח מקומו מכוון

פרשת פינחס

כה וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^אפינחס בן־אלעזר בן־אהרן הכהן השיב את־חמתי מעל בני־ישראל בקנאו את־קנאתי בתוכם ולא־כליתי את־בני־ישראל בקנאתי: ^בלכן אמר הנני נתן לו את־בריתי שלום: ^גויהיה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על־בני ישראל: ^דושם איש ישראל המכה אשר הכה את־המדינית זמרי בן־סלוא נשיא בית־אב לשמעוני: ^הושם האשה המכה המדינית כזבי בת־צור ראש אמות בית־אב במדין הוא: ^ופאת־המדינים והפיתם אותם: ^זכי צירים הם לכם בנכליהם אשר־נבלו לכם על־דבר פגור ועל־דבר כזבי בת־נשיא מדין אחתם המכה ביום־המגפה על־דבר פגור: ^חויהי אחרי המגפה ^פפסקא באמצע פסוק ויאמר יהוה אל־משה ואל אלעזר בן־אהרן הכהן לאמר: ^טשאו את־ראש כל־עדת בני־ישראל מבין עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כליצא צבא בישראל: ^יוידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על־ידין ירחו לאמר: ^{יא}מבין עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את־משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יח עמ' 327)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (כו, ב)

"משל לרועה שנקנסו זאבים לתוף עדרו" (רש"י). ובקריש פרשת תשא, לגבי חטא העגל נקט "לצאן". שגפול בה דבר". ויש לומר, ששם היה משה בקר ולא היה אשם בתוצאות, ולכן נקט "דבר", שאין הרועה אשם בזה. אך כאן נתעלמה ממנו הלכה, והמגפה נעצרה רק בשהרג פנחס את זמרי, והיה יכול לחשב שבגללו נמשכה המגפה מעט; לכן נקט דבר שהרועה אשם בו - "זאבים".

^אשני ה ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: ^בלחצון משפחת החצוני לכרמי משפחת הכרמי: ^גאלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלושים: ^דובני פלוא אליאב: ^הובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא־דתן ואבירם כתיב קרואי קרי קריאי העדה אשר הצו על־משה ועל־אהרן בעדת־קרח בהצתם על־יהוה: ^וותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־קרח במות העדה פאכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לגם: ^זובני־קרח לא־מתו: ^חבני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימני לזכין משפחת היכני: ^טלזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: ^יאלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: ^{יא}בני גר למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: ^{יב}לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: ^{יג}לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי: ^{יד}אלה משפחת בני־גר לפקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ^{טו}בני יהודה ער ואונן וימת ער ואונן בארץ כנען: ^{טז}ויהיו בני־יהודה למשפחתם לשלח משפחת השלני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הזרחי: ^{יז}ויהיו בני־פרץ לחצון משפחת החצוני לחמול משפחת החמולי: ^{יח}אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות: ^{יט}בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפזה משפחת הפוזי: ^כלזשוב משפחת הזשבי לשמרון משפחת השמרני: ^{כא}אלה משפחת

יִשְׁכַּר לַפְקָדִיהֶם אַרְבַּעַה וְשָׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת: ^ס בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְסֹרֵד
מִשְׁפַּחַת הַפָּרְדֵי לְאֵלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֶּנִּי לִיְחִיאל
מִשְׁפַּחַת הַיְּחִיאלִי: ^{סא} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלֹנִי
לַפְקָדִיהֶם שָׁשִׁים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^{סב} בְּנֵי
יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם: ^{סג} בְּנֵי מְנַשֶּׁה
לְמַכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמַּכִּירִי וּמַכִּיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד
לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: ^{סד} אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד
אִיעָזֵר מִשְׁפַּחַת הָאִיעָזְרִי לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת
הַחֶלְקִי: ^{סה} וְאַשְׁרֵיאל מִשְׁפַּחַת הָאֲשֵׁרִיאֵל וְשֹׁכֶם
מִשְׁפַּחַת הַשֹּׁכֶמִי: ^{סו} וְשִׁמְדֵּעַ מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְדֵּיעִי
וַחֲפֹר מִשְׁפַּחַת הַחֲפֹרִי: ^{סז} וְצִלְפָּחֵד בֶּן־חֹפֵר לֹא־
הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפָּחֵד
מַחֲלָה וְנָעָה חַגִּלָּה מִלֶּכָּה וְתַרְצָה: ^{סח} אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפְקָדֵיהֶם שָׁשִׁים וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְשֶׁבַע מֵאוֹת: ^{סט} אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְשׁוּתָלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתָלַחִי לְבָכָר מִשְׁפַּחַת
הַבִּכְרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי: ^ס וְאֵלֶּה בְּנֵי
שׁוּתָלַח לְעָרֹן מִשְׁפַּחַת הָעָרֹנִי: ^{סא} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
בְּנֵי־אֶפְרַיִם לַפְקָדִיהֶם שָׁשִׁים וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{סב}
^{סג} בְּנֵי בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבִלְע מִשְׁפַּחַת הַבִּלְעִי
לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאֲשֻּׁבֵּלִי לְאַחִירָם מִשְׁפַּחַת
הָאַחִירָמִי: ^{סד} לְשׁוּפָאִם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּפָאִמִי לְחוּפָם
מִשְׁפַּחַת הַחוּפָאִמִי: ^{סה} וַיְהִיו בְּנֵי־בִלְע אֶרֶד וְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הָאֶרֶדִי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמָמִי: ^{סו} אֵלֶּה
בְּנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפְקָדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשָׁשׁ מֵאוֹת: ^{סז} אֵלֶּה בְּנֵי־דָן
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{סח} כָּל־מִשְׁפַּחַת
הַשׁוּחָמִי לַפְקָדִיהֶם אַרְבַּעַה וְשָׁשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ^{סט} בְּנֵי אֲשֵׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִמְנָה

מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לְיִשָּׁי מִשְׁפַּחַת הַיִּשָּׁי לְבִרְיָעָה
מִשְׁפַּחַת הַבִּרְיָעִי: ^ס לְבִנֵי בִרְיָעָה לְחָבֵר
מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִי לְמִלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמִּלְכִּיאֵלִי:
^{סא} וְשֵׁם בֶּת־אֲשֵׁר שָׂרָח: ^{סב} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־
אֲשֵׁר לַפְקָדִיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ^{סג} בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לִיְחִצְבָּאל
מִשְׁפַּחַת הַיְּחִצְבָּאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגֹּנִי:
^{סד} לְיִצֵּר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשֵׁלֶם מִשְׁפַּחַת
הַשְּׁלֵמִי: ^{סה} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם
וּפְקָדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
^{סו} אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף
וְאַלֶּף שֶׁבַע מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים: ^{סז} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ פנחס תשמ"ו)

צָרוּר אֶת הַמְדִּינִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם (כה, יז)

וְהִקְשָׁה בְּאוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ, "לְמַה כָּפַל צָרוּר
וְהַפִּיתָם". וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁש־י אֵינִי צָרוּר לְבָאֵר כָּפַל זֶה, שֶׁפֶן
צָרוּר הֵינִי "לְאַיֵּב אוֹתָם" (רש"י), וְכֵן חָמַשׁ לְמַקְרָא מִבֵּין
מַעֲצָמוֹ שֶׁהַכָּפָה, שְׂכוּלָל גַּם הַכָּפָה לְפִי חֶרֶב, חֲמוּנָה יוֹתֵר
מִשְׁנָאָה בְּלִבָּד. וּבִפְרָט פְּשִׁילְמֵד בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים "אֵל תֵּצֵר אֶת
מוֹאֵב (הַשְּׁלִילָה שֶׁל צָרוּר) וְאֵל תִּתְּנֵר בָּם מִלְחָמָה" (הַשְּׁלִילָה
שֶׁל וְהַפִּיתָם).

שְׁלִישִׁי עַבְדְּךָ יְהוָה אֵל־מְשֶׁה לֵּאמֹר: ^ס לְאַלֶּה
תַּחֲלֶק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: ^{סא} לְרֹב
תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי
פְּקָדָיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: ^{סב} אֶדְ־בְּגוֹרֵל יַחֲלֶק אֶת־
הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִמֹּת־אֲבֹתָם וְנַחֲלוּ: ^{סג} עַל־פִּי
הַגּוֹרֵל תַּחֲלֶק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֹב לְמַעַט: ^{סד} וְאֵלֶּה
פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת
הַגִּרְשׁוֹנִי לַקָּהָת מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי לְמִרְרִי
מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי: ^{סה} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלְוִי
הַמְּחֹלֵי מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִי מִשְׁפַּחַת
הַמְּחֹלֵי מִשְׁפַּחַת הַמְּוִשִּׁי מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי
וְקָהָת הוֹלֵד אֶת־עֲמֶרָם: ^{סו} וְשֵׁם אִשֶּׁת עֲמֶרָם
יֹכְבֵּד בֶּת־לְוִי אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוּ בְּמִצְרַיִם

וּתְלַד לְעַמָּם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מְרִים
אֶחָתָם: ^א וַיֹּלֶד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
אֶת־אֱלֶעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר: ^ב וַיָּמָת נָדָב
וְאֲבִיהוּא בַּחֲקָרֵיכֶם אֲשֶׁר־זָרָה לִפְנֵי יְהוָה:
^ג וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר
מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי ^ד לֹא הִתְפַּקְדוּ בַּתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בַּתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^ה אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל
יַרְדֵּן יַרְחוֹ: ^ו וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי
מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בַּמִּדְבָּר סִינַי: ^ז כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ
בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ בִּי אִם־כָּלָב
בֶּן־יִפְתָּה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן: ^ח כֹּז וְתַקְרֹכְנָה
בְּנוֹת צִלְפַּחַד בִּן־חֶפְרַב בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֹתָיו מִחֲלָה נָעָה וְחַגְלָה וּמַלְכָּה וְתַרְצָח:
^ט וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן
וּלְפָנֵי הַנָּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח אֶהֱלִי־מוֹעֵד
לֵאמֹר: ^י גִּבֹּרֵי מָוֶת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה
בַּתּוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קֶרֶחַ
כִּי־בַחֲטָאוּ מָוֶת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: ^{יא} לָמָּה יִגְרַע
שֵׁם־אֲבִינֹו מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן
תִּנְהַלְגֹו אַחֲזָה בַּתּוֹךְ אַחִי אֲבִינֹו: ^{יב} וַיִּקְרַב
מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לדוסי שיחות יג ענף 93)

ויקרב משה את משפטן (כו, ה)

"נתעלמה הלכה ממנו" (רש"י). ויש לשאל, מה מכריחו לפרש כן, ותרי יתכן שלא שמע הלכה זו מה'. ויש לומר, דהנה יש הבדל בין "משפטן" ל"דברן" (כמו "כי יהיה להם דבר בא אלי"). דבר - טענות ושקלא וטריא. משפט - פסק דין. והקשה לו: כיון שלא ידע את ההלכה, איך הקריב "את משפטן". לכן מפרש שאכן ידע את ההלכה, אלא שנתעלמה ממנו.

רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א בְּנֹת
צִלְפַּחַד דְּבַרְתָּ נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲזָה נַחֲלָה בַּתּוֹךְ
אֶחָי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
^ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת
וּבֶן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ: ^ג וְאִם־
אֵין לוֹ בֶּת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו: ^ד וְאִם־אֵין
לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחִי אֲבִיו:
^ה וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיֵּרֶשׁ אֹתָהּ
וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
עֲלֶה אֶל־הָר הָעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ז וְרֹאִיתָה אֹתָהּ
וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמּוּד גִּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהֱרֹן
אֶחָיֶךָ: ^ח כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם כִּי בַּמִּדְבָּר־צֹן בְּמִרְיַבַת
הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּנִּים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מִרְיַבַת
קָדַשׁ מִדְבָּר־צֹן: ^ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר: ^י יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר
אִישׁ עַל־הָעֵדָה: ^{יא} אֲשֶׁר־יֵצֵא לַפְּנִיָּהִם וְאֲשֶׁר יָבֹא
לַפְּנִיָּהִם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאִם וְאֲשֶׁר יָבִיאִם וְלֹא תִהְיֶה
עֵדוּת יְהוָה כִּצָּאֹן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רָעָה: ^{יב} וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן אִישׁ
אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו: ^{יג} וְהָעַמְדָּה
אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָהּ
אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם: ^{יד} וּנְתַתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן
יִשְׁמְעוּ כָל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{טו} וּלְפָנֵי אֱלֶעָזָר
הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וַיִּשְׁאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי
יְהוָה עַל־פִּיו יֵצֵאוּ וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל־הָעֵדָה: ^{טז} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדְהוּ לִפְנֵי
אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל־הָעֵדָה: ^{יז} וַיִּסְמְךָ אֶת־
יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 196)

קח לך את יהושע וסמכת את ידך עליו (כו, יח)

יש לשאול, מדוע לא מציינו שמשה משח את יהושע בשמן המשחה, שהרי כשמעמידין מלך מושחין אותו? ויש לומר, שמלכות יהושע עיקרה נשיאות בתורה, שהרי הוא מקבל התורה ממשה. לכן נפעלה מלכותו על ידי סמיכה, שקשורה לתורה, כמאמר (סנהדרין יד, א) סמוכין איש מפי איש, ולא על ידי משיחה בשמן.

חמישי כח א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאשי ריח ניחח תשמרו להקריב לי במועדו: ג ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני-שנה תמימים שנים ליום עלה תמיד: ד את-הפבש אחד תעשה בבקר ואת הפבש השני תעשה בין הערבים: ה ועשירית האיפה סלת למנחה בלילה בשמן פתית רביעת ההין: ו עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה ליהוה: ז ונספו רביעת ההין לפבש האחד בקדש הפך נספך שכר ליהוה: ח ואת הפבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר ונספכו תעשה אשה ריח ניחח ליהוה: ט וביום השבת שני-כבשים בני-שנה תמימים ושני עשונים סלת מנחה בלילה בשמן ונספו: י עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונספה: יא ובראשי חדישיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד פבשים בני-שנה שבעה תמימים: יב ושלשה עשונים סלת מנחה בלילה בשמן לפך האחד ושני עשונים סלת מנחה בלילה בשמן לאיל האחד: יג ועשרון עשרון סלת מנחה בלילה בשמן לפבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה: יד ונספיהם חצי ההין יהיה לפך ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לפבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי

השנה: טו ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על-עלת התמיד יעשה ונספו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 18)

צו את בני ישראל (כח, ב)

"עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עליי" (רש"י). והינו, שבתור מצוה לבקשת משה למנות איש "אשר יצא לפניכם ואשר יבא לפניכם" . ולא תהיה צדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, נצטוה על קרבן התמיד. ויש לבאר, דהנה קרבן זה (וקרבנות בכלל) שולל את הטעות ש"אין רועה" בעולם ו"עולם כמנהגו נוהג", ומגלה שהעולם מתנהג בהשגחתו הפרטית של הקב"ה, שהוא זה "אשר יצא לפניכם ואשר יבא לפניכם".

ששי טו ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה: י ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבועת ימים מצות יאכל: יא ביום הראשון מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא תעשו: יב והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימים יהיו לכם: יג ומנחתם סלת בלילה בשמן שלשה עשונים לפך ושני עשונים לאיל תעשו: יד עשרון עשרון תעשה לפבש האחד לשבעת הכבשים: טו ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם: טז מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את-אלה: טז כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח-ניחח ליהוה על-עולת התמיד יעשה ונספו: טז וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו: טז וביום הפורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו: טז והקרבתם עולה לריח ניחח ליהוה פרים בני-בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה: טז ומנחתם סלת בלילה בשמן שלשה עשונים לפך האחד שני עשונים לאיל האחד: טז עשרון עשרון

וַיִּקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים
 בְּנִי־שָׁנָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים
 בְּנִי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ: וּמִנְחָתָם
 סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי הָאֶחָד
 לְשְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד
 לְשְׁנֵי הָאֵילִם: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְאַרְבַּעַה עָשָׂר כִּבְשִׁים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלֶּכֶד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס
 וּבָיִוִם הַשְּׁנֵי פָרִים בְּנִי־בָקָר שְׁנָיִם עָשָׂר אֵילִם
 שְׁנָיִם כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:
 וּמִנְחָתָם וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים
 בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת
 מִלֶּכֶד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם: ס
 וּבָיִוִם הַשְּׁלִישִׁי פָרִים עֶשְׂתֵּי־עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם
 כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:
 וּמִנְחָתָם וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים
 בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּכֶד
 עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס וּבָיִוִם
 הָרִבְעִי פָרִים עֶשְׂרָה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים בְּנִי־
 שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם
 וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּכֶד
 עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס וּבָיִוִם
 הַחֲמִישִׁי פָרִים תְּשַׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים
 בְּנִי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם
 וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּכֶד עֲלֵת
 הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס וּבָיִוִם הַשִּׁשִּׁי
 פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה
 אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְפִיָּהֶם
 לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּכֶד עֲלֵת הַתְּמִיד
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס וּבָיִוִם הַשְּׁבִיעִי פָרִים

לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: וְשְׁעִיר עִזִּים
 אֶחָד לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם: וּמִלֶּכֶד עֲלֵת הַתְּמִיד
 וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְפִיָּהֶם: פ
 כַּמִּשְׁפָּט וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
 יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: וַעֲשִׂיתֶם עֲלֶיהָ לְרִיחַ
 נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּרֶךְ בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים
 בְּנִי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם סֶלֶת
 בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
 לְאֵיל: וְעֶשְׂרֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
 הַכִּבְשִׁים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לִכְפֹּר
 עֲלֵיכֶם: וּמִלֶּכֶד עֲלֵת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֲלֵת
 הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם כַּמִּשְׁפָּט לְרִיחַ נִיחֹחַ
 אִשָּׁה לַיהוָה: ס וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֵנִיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
 כָּל־מְלֶאכֶת לֹא תַעֲשׂוּ: וַיִּקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ לַיהוָה
 רִיחַ נִיחֹחַ פֶּרֶךְ בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים
 בְּנִי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם
 סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי
 עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֹּשׁ
 הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלֶּכֶד חֲטָאת הַכִּבְשִׁים וְעֲלֵת הַתְּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לב עמ' 137)

ובָיִוִם הַכִּבְשִׁים (כח, כו)

"חג השבועות נקרא בכורי קציר חטים, על שם שתי
 הלחם" (רש"י). שתי הלחם רומזים לתורה שבכתב ושבַעֲל־
 פה. והנה, בלמוד תורה שבכתב מְרַשֵּׁי יוֹתֵר הַבְּטוּל לְנוֹתֵן
 הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַקּוֹרָא בַּהּ וְלֹא יָדַע מֵאֵי קָאֵמֵר קִים מִצּוֹת
 תִּלְמוּד תּוֹרָה, בְּגִגוּד לַתּוֹרָה שְׁבַעֲל־פֶה, שְׁאִינוֹ נִחְשָׁב לְמוֹד
 כָּלֵל. וְהַקְרַבֵּת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מוֹדָה עַל כֵּן שֶׁהַבְּטוּל שֶׁל תּוֹרָה
 שְׁבַעֲל־פֶה צָרִיךְ לְחַדֵּר לְהַכִּנָּה שֶׁל תּוֹרָה שְׁבַעֲל־פֶה.

שביעי י' וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
 תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֹג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:

דִקְדָּשָׁא בְּרִיד הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ
אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 205)

וּמְנַחְתֶּם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים (כט, יח)

"כַּנְגֵּד שְׁבָעִים אֲמוֹת . . וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מִגְנִין עֲלֵיהֶם"
(רש"י). וְאֵלּוּ לְגַבֵּי הַכְּבָשִׁים אוֹמֵר "לְכָלוֹת מִהֶם צ"ח
קָלוֹת", לֹא רַק בִּימֵי הַמִּקְדָּשׁ. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דִּהְיָה מִה שֶׁפָּעַל
קֶרֶבֶן בְּזִמְנֵי הַבֵּית נִפְעַל הַיּוֹם עַל יְדֵי תְּפִלָּה; אֲלֵא שְׂאֵז הַגִּיעַ
הַשָּׁפַע לְעוֹלָם ("בְּחִיצוֹנוּת בְּפֶעַל מִמֶּשׁ"), וְהַיּוֹם הַפָּעִלָה
הִיא רַק בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם. מוֹכֵן אֲפּוֹא, שֶׁהַשָּׁפַע לְאֲמוֹת הָעוֹלָם
יְכוּלָה לְהִיטֵר רַק בְּזִמְנֵי הַבֵּית, וְאֵלּוּ הַשָּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁנֶה
גַּם בְּזִמְנֵי הַגָּלוּת.

מִפְטִיר זֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תַּהֲיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם עֹלֶה
אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבָעָה תְּמִימִם: מְנַחְתֶּם
וְנִסְפִּיהֶם לְפָר לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט: וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָב עֹלֹת
הַתְּמִיד וּמְנַחְתָּהּ וְנִסְפָּהּ: זֶה אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה
בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְּדָרֵיכֶם וְנִדְבַתֵּיכֶם לְעֹלְתֵיכֶם
וּלְמִנְחַתֵּיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם:
ל' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אִשֶּׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פַּפֵּה

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן.

שְׁבָעָה אֵילִם שְׁנִים כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אֶרְבָּעָה
עֶשֶׂר תְּמִימִם: וְמִנְחָתָם וְנִסְפָּהֶם לְפָרִים
לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּטָם: וְשִׁעִיר
חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָב עֹלֹת הַתְּמִיד מְנַחְתָּהּ
וְנִסְפָּהּ: ז' בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תַּהֲיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם
עֹלֶה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבָעָה תְּמִימִם: מְנַחְתֶּם
וְנִסְפִּיהֶם לְפָר לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט: וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבָב עֹלֹת
הַתְּמִיד וּמְנַחְתָּהּ וְנִסְפָּהּ: זֶה אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה
בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְּדָרֵיכֶם וְנִדְבַתֵּיכֶם לְעֹלְתֵיכֶם
וּלְמִנְחַתֵּיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם:
ל' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אִשֶּׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פַּפֵּה

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדָּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרֵעֻתָּהּ וַיְמַלִּיד מְלֻכוּתָּהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחֵיכּוֹן וּבִיזְמִיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעָגְלָא וּבְזִמְנֵי קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמָה
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְּרֵךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְּרֵךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִיזִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאִשֶּׁר. דְּרַכֵּיהּ דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיהּ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לְגָלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתִּפְר, שֶׁמִּקּוֹם הַתִּפְר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מְבֻחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִילת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א אלה הם דברי ירמיהו בן־חלקיהו מן־הכהנים אשר ישב בעֲנָתוֹת מערי הכהנים שהיא בארץ בנימין: ב אשר היה תחלת דברי־הזהר אליו בימי יאשיהו בן־אמון מלך יהודה שהוא יהוה יהו צדיקים, בשלש עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו העתידים, בימי

יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה

והחמדה נבואתו עד־תם עֲשֵׂתִיר

עֲשֵׂרָה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן־

יאשיהו מלך יהודה בהם מלכותו

בשנת אחת עשרה למלכותו עד־

גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי

כי אז נפל צדקיהו ביד מלך בבל:

ד ויהי דברי־הזהר אלי לאמר:

ה בְּטָרָם אֶצְרֶךְ בְּכַטָּן אִמֶּךְ

יְדִעְתִּיךָ הַכִּרְמִי בְּךָ שְׁתַּחֲוֶה הַגֹּן וּמִכּוֹן

לִנְבוּאָה וּבְטָרָם תֵּצֵא מִרְחֹם

הַקִּדְשִׁיךָ וּפְנִיתִיךָ לְךָ נָבִיא

לְגוֹיִם עַל הַגּוֹיִם כָּלָם נִתְתִּיךָ:

ו וְאָמַר אֲהֵא אוֹיֵ לִי עַל הַפְּנִיעָה

אֲדִנִּי יְהוָה הִנֵּה לֹא־יִדְעָתִי דְבַר

לְסֹדֶר דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה בְּצִחוֹת הַלָּשׁוֹן

כִּי־נֶעַר אֲנִכִּי וְלֹא הִרְגַּלְתִּי בּוֹה:

ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תֹּאמַר

נֶעַר אֲנִכִּי אֵל תִּמָּן בְּדָבָר בְּעִבּוֹר

הַנְּעוּזוֹת כִּי עַל־כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר

אֲשַׁלַּחֲךָ תִּלָּךְ וְאַתָּה כָּל־אֲשֶׁר

אֲצִוְךָ תִּדְבָּר: ח אֶל־תִּירָא

מִפְּנֵיהֶם מִפְּנֵי מִי אֲשֶׁר אֲשַׁלַּחֲךָ

אֵלֵיהֶם כֹּן תִּכְשַׁל בְּלִשְׁוֹן וְתִצְפּוּ עֲלֶיךָ

כִּי־אֲתַחֲדָה אֲנִי לְהַצִּלְךָ נְאֻם־יְהוָה:

ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה

שי למורא

א) אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאַרְץ בְּנִימִין, אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בַּעֲנָתוֹת, עִיר הַכֹּהֲנִים, שְׁהִיָּתָה בְּנִחָלָת שְׁבַט בְּנִימִין. ב) בְּשִׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּתוֹ, אוֹ הַתְּחִילָה לְשִׁרּוֹת עָלָיו הַשְּׂרָאָת הַנְּבוּאָה. ג) וַיְהִי בִימֵי יְהוֹיָקִים וְגו', וְהָיָה מִתְנַבֵּא גַם בִּימֵי יְהוֹיָקִים בְּנוֹ וּבִימֵי צִדְקִיָּהוּ וכו'. ד) בְּטָרָם אֶצְרֶךְ

בְּכַטָּן יְדִעְתִּיךָ, בְּטָרָם יִצְרִיתִיךָ

צוּרָה בְּכַטָּן אִמֶּךְ, גִּדְלִיתִיךָ.

ה) הַקִּדְשִׁיךָ, וּפְנִיתִי אוֹתִיךָ.

ו) אֲהֵא, לְשׁוֹן קְרִיאָה עַל הַצֶּעַר

וְעַל הַדָּאָה. לֹא יִדְעָתִי דְבַר,

רָצָה לוֹמַר, דְּבָרִי תוֹכַחָה. כִּי נֶעַר

אֲנִכִּי, כִּי צֶעִיר לְיָמִים אֲנִכִּי, וְאִדָּךְ

אֲהֵא מוֹכִיִּים לְעַמִּים. ט) אֵת יָדוֹ,

אֵת דְּבָרֵי נְבוּאָתוֹ. וַיִּגַּע עַל פִּי,

וְהַעֲבִיר אֵת דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה שְׁחִיזוּ

הפטרה לפרשת פינחס לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק א"ב

א א דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן־חֲלֻקְיָהוּ מִן־

הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאַרְץ בְּנִימִין:

ב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי

יאֲשִׁיָּהוּ בֶן־אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁלֹשׁ־

עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּתוֹ: ג וַיְהִי בִימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ

יְהוּדָה עַד־תָּם עֲשֵׂתִי־עֲשֵׂרָה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ

יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי: ד וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה

אֵלַי לֵאמֹר: ה בְּטָרָם אֶצְרֶךְ בְּכַטָּן יְדִעְתִּיךָ וּבְטָרָם תֵּצֵא מִרְחֹם

הַקִּדְשִׁיךָ נָבִיא לְגוֹיִם נִתְתִּיךָ: ו וַיֹּאמֶר אֲהֵא אֲדִנִּי יְהוָה הִנֵּה

לֹא־יִדְעָתִי דְבַר כִּי־נֶעַר אֲנִכִּי: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תֹּאמַר

נֶעַר אֲנִכִּי כִּי עַל־כָּל־אֲשֶׁר אֲשַׁלַּחֲךָ תִּלָּךְ וְאַתָּה כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוְךָ

תִּדְבָּר: ח אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אֲתַחֲדָה אֲנִי לְהַצִּלְךָ נְאֻם־יְהוָה:

ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה

שי למורא

עטרת מרים

וַיַּעַל עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי הִנֵּה בֹהַ שְׁנַעַתִּי בְּיָדִי בְּפִיךָ נִתְּנִי דְבָרִי בְּפִיךָ: יִרְאֶה הַפְּקָדִינִךְ מִנִּי אוֹתְךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמְּמַלְכוֹת לְנִתּוֹשׁ לְנִתּוֹשׁ לְעַשֵּׂר מִמּוֹמָיו וּלְנִתּוֹן גַּם בַּךְ חֶלֶק, וּלְהַאֲבִיד לְגִמְרָה, וּלְהַרְגוֹם כּוֹלֵל הַבָּנִין לְבָנוֹת וּלְנִמּוֹעַ: יֵא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר

מָה־אַתָּה רֹאה וַיִּרְמִיָּהוּ בְּמִרְאֵה

הַנְּבוּאָה, וַיֹּאמֶר מִקֵּץ מִטָּה שָׁקֵד

מֵאִילָן שְׁגֻרִים בּו שְׁקִדִּים אֲנִי רֹאֶה:

יֵב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי הִיטַבְתָּ

לְרֹאוֹת כִּי הַשָּׁקֵד הַזֶּה הוּא מִמֶּה

לְהוֹצִיא פָּרַח קוֹדֵם לְכָל הָאֵילָנוֹת כִּי־

שָׁקֵד מִמֶּה אֲנִי עַל־דְּבָרִי

לְעַשְׂתּוֹ וְאִם כֵּן רֹאֵת דְּבַר הַמִּרְמָז רָמָז

עַל מַה שְׁעָתִיד לְהִיט: יֵב וַיְהִי דְבַר־

יְהוָה אֵלֵי פַעַם שְׁנִית לֵאמֹר

מָה אַתָּה רֹאֶה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה

וַיֹּאמֶר סִיר נְפוֹחַ קִדְרָה מַעֲלָה

רְתִיקָה אֲנִי רֹאֶה וּפְנֵי מִקּוֹם

שְׁמַעְלָה רְתִיקָה מִפְּנֵי מַעֲכָר צְפוֹנָה:

יֵב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי מִצְפּוֹן מִבְּבֶל

הַעֲמִיד מִצְפּוֹן תִּפְתַּח תִּהְיֶה מוֹתָרָה

לְבֹא הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

מִן כִּי אֶהְיֶה קִרְאָה אֲשִׁים בְּלָבָם

לְכָל־מִשְׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת צְפוֹנָה

שִׁבְאוֹ נֶאֱמַר יְהוָה וּבָאוּ וַנִּתְּנוּ

אִישׁ בְּסֵאוֹ כְּשׁוֹפְטִים הִישָׁבִים עַל

כִּסֵּא הַמִּשְׁפָּט, מִל פֶּתַח א שְׁעָרֵי

יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חֹמֹתֶיהָ סָבִיב

וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה לְשִׁמּוֹעַ מִנֶּגַעַת

הַבַּעֲלָדִין: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר

מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עֲקָהֶם עַל כָּל־

רִעְתָּם לְכַשׁ דִּין מֵאִתָּם אֲשֶׁר

עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים

וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם:

יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ אֶת לְלֶבֶת

בְּרוּיֹת וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת

כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת

אֵל תִּפְחַר מִפְּנֵיהֶם לְהַחֲנוּף לָהֶם

פְּנִי־אַחֲרֵיךְ לְפָנֵיהֶם כִּי כִשְׁתַּחֲמַד

אֲשֹׁכֵד אוֹתְךָ לְפָנֵיהֶם וַיִּכְלוּ לְהִצִּיף לָךְ:

יֵב וְאַתָּה הִנֵּה נִתְּתִיךְ נִתְּנִי כִּי בְּיָדְךָ

הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר כְּעִיר מִבְּצָר

וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל שְׁלֹא יִכָּל אָדָם

לְהַטּוֹתוֹ וּלְשַׁבְּרוֹ וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת

כְּלִשְׁשׁוֹן אִם יִהְיֶה לְעִיר חֹמוֹת נַחֲשֶׁת, וְכֵן כִּי שְׁתֹּכֵל לְהַחֲנִיף עַל־כָּל־הָאָרֶץ בִּינֵיהֶם לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁירָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ מִתַּר הָעַם:

יֵב וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ כּוֹלֵם וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ יַעַן כִּי־אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ כְּאֹנִי וַיִּשְׁבִּי

מִסְדָּרִים בְּפִי י' הַפְּקָדִינִיךְ, שְׁמִיתִיךָ פָּקִיד וּמִמָּנָה. לְנִתּוֹשׁ, לְעַקֵּר. וּלְנִתּוֹן, לְכַתֵּב וּלְשַׁבֵּר. יא' מִקֵּץ שָׁקֵד, מִטָּה מֵאִילָן שְׁגֻרִים בּו שְׁקִדִּים יב' שָׁקֵד אֲנִי עַל דְּבָרִי לְעַשְׂתּוֹ, מִתְּמַסֵּר וּמִשְׁתַּדֵּל בְּמַהֲרִית לָקֹם אֶת דְּבָרִי. כְּמוֹ הַשָּׁקֵד שֶׁהוּא מִמֶּהרָה לְהוֹצִיא פָּרַח לְפָנֵי

שָׁר הָאֵילָנוֹת. יג' סִיר נְפוֹחַ,

סִיר מַעֲלָה רְתִיקָה. וְהוּא רָמָז עַל

יְרוּשָׁלַיִם. וּפְנֵי, פְּנֵי הָרְתִיקָה,

כְּלִמּוֹר הַמִּקּוֹם שְׁמַעְלָה רְתִיקָה

מִרְבָּה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "וּפְנֵי", פְּנֵי

הַסִּיר, שֶׁהַצֵּד שֶׁל הַסִּיר שְׁמַמּוֹ

יִזְעָקִים, נִקְרָא פְּנֵי. מִפְּנֵי צְפוֹנָה,

מִצָּד צְפוֹן. יד' מִצְפּוֹן, מִצָּד צְפוֹן,

וְהוּא כָּבֵל, שְׁמִי מוֹדְרִית צְפוֹנִית

לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. טו' כִּי הִנְנִי

קוֹרֵא, כְּלִמּוֹר, אֲשִׁים בְּלָבָם

שִׁבְאוֹ. מִשְׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת

צְפוֹנָה, הַמִּשְׁפָּחוֹת הֵם הָעַמִּים,

וְהַמְּמַלְכוֹת הֵם הַמְּלָכִים. יז' תֵּאָזֵר

מִתִּנִּיךְ, לְשׁוֹן זֵרוֹ, כְּאִישׁ חֵיל. אֵל

תַּחַת, אֵל תִּפְחַר. פֶּן אֲחֲתִיךָ

לְפָנֵיהֶם, אִם תִּפְחַר מֵהֶם, אֲשֶׁר

אוֹתְךָ לְפָנֵיהֶם, וַיִּכְלוּ לְהִצִּיף.

יח' לְמַלְכֵי יְהוּדָה, כְּגֵנֶר מַלְכֵי

יְהוּדָה. יט' וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ,

וְלָחֵמוּ בְּיָדְךָ דְּבַרְבִּי מִשְׁפָּט, לְסַתֵּר

אֶת דְּבָרִי בְּנִבְאוֹתֶיךָ. לְהַצִּילְךָ, שְׁלֹא

יִמְתִּיךָ. כ' כְּאֹנִי יְרוּשָׁלַיִם, אֵל

נִתְּנִי דְבָרִי בְּפִיךָ: יִרְאֶה הַפְּקָדִינִיךָ

הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמְּמַלְכוֹת

לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוֹן וּלְהַאֲבִיד וּלְהַרְגוֹם

לְבָנוֹת וּלְנִמּוֹעַ: יֵא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי

לֵאמֹר מָה־אַתָּה רֹאֶה יְרִמְיָהוּ וַיֹּאמֶר

מִקֵּץ שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה: יֵב וַיֹּאמֶר יְהוָה

אֵלֵי הִיטַבְתָּ לְרֹאוֹת כִּי־שָׁקֵד אֲנִי עַל־

דְּבָרִי לְעַשְׂתּוֹ: יֵב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי

שְׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה וַיֹּאמֶר סִיר

נְפוֹחַ אֲנִי רֹאֶה וּפְנֵי מִפְּנֵי צְפוֹנָה:

יֵב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי מִצְפּוֹן תִּפְתַּח

הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו' כִּי אֶהְיֶה

קִרְאָה לְכָל־מִשְׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת

צְפוֹנָה נֶאֱמַר יְהוָה וּבָאוּ וַנִּתְּנוּ אִישׁ

בְּסֵאוֹ פֶּתַח א שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה לְשִׁמּוֹעַ מִנֶּגַעַת הַבַּעֲלָדִין: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רִעְתָּם אֲשֶׁר עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם: יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פְּנִי־אַחֲרֵיךְ לְפָנֵיהֶם: יח וְאַתָּה הִנֵּה נִתְּתִיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁירָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ: יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: כ א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ

כְּאֹנִי פֶתַח א שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה לְשִׁמּוֹעַ מִנֶּגַעַת הַבַּעֲלָדִין: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רִעְתָּם אֲשֶׁר עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם: יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פְּנִי־אַחֲרֵיךְ לְפָנֵיהֶם: יח וְאַתָּה הִנֵּה נִתְּתִיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁירָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ: יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: כ א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ

כְּאֹנִי פֶתַח א שְׁעָרֵי יְהוּדָה: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רִעְתָּם אֲשֶׁר עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם: יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פְּנִי־אַחֲרֵיךְ לְפָנֵיהֶם: יח וְאַתָּה הִנֵּה נִתְּתִיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁירָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ: יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: כ א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ

כְּאֹנִי פֶתַח א שְׁעָרֵי יְהוּדָה: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רִעְתָּם אֲשֶׁר עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם: יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פְּנִי־אַחֲרֵיךְ לְפָנֵיהֶם: יח וְאַתָּה הִנֵּה נִתְּתִיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁירָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ: יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: כ א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ

כְּאֹנִי פֶתַח א שְׁעָרֵי יְהוּדָה: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רִעְתָּם אֲשֶׁר עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם: יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פְּנִי־אַחֲרֵיךְ לְפָנֵיהֶם: יח וְאַתָּה הִנֵּה נִתְּתִיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁירָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ: יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: כ א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ

כְּאֹנִי פֶתַח א שְׁעָרֵי יְהוּדָה: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רִעְתָּם אֲשֶׁר עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם: יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פְּנִי־אַחֲרֵיךְ לְפָנֵיהֶם: יח וְאַתָּה הִנֵּה נִתְּתִיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁירָה לְכַהֲנִיָּה וְלַעֲמֵי הָאָרֶץ: יט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: כ א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֵי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ

כְּאֹנִי פֶתַח א שְׁעָרֵי יְהוּדָה: מִן וּדְבַרְתִּי אִם אֶדְבַר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רִעְתָּם אֲשֶׁר עֲזֹבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאַלְהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשִׂי יְדֵיהֶם: יֵב וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתִּנִּיךְ וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פְּנִי־אַחֲרֵיך

יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה וְכִרְתִּי זִכְרִי אֲנִי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ
 אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בְּיָמֵי נְעוּרֶיךָ אֶהְבֶּתָּ הָאֶהְבָּה שֶׁתִּהְיֶה לִּי עֲלֻךְ בַּעַת כְּלֹלְתֶיךָ
 שְׁתִּיית כִּכְלָה בִּזְמַן חֲפָתָה בְּזִמְנָה תוֹרָה, גַּם זָכֹר לִפְנֵי שְׁהֵאֲמַנְתָּ בִּי לְכַתֵּךְ
 אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאַרְצָא לֹא זְרוּעָה
 שָׂאִין כֹּה זָרַע זָרַע וְאִין מִה לְאֹכֹל:
 ג' וְלֹה קִדְשׁ בְּתוֹרָתָה נִחְשָׁב יִשְׂרָאֵל
 לַיהוָה שְׁלֹא יֵאָכְלוּ זֶר, כִּי יִשְׂרָאֵל
 רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ הַמֵּיטֵב שֶׁכָּל
 הָאוֹמֹת כָּל אוֹכְלוֹ כָּל חֲבָכִים אֶת
 יִשְׂרָאֵל יֵאָשְׁמוּ אֶת־עַל־פִּי שֶׁתִּקְדָּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא מְבִיא הָאוֹיֵב בַּעֲבוּר חֲמָאָם,
 עַם כָּל זֶה רָעָה תִּבְאֵא אֱלֹהִים
 לְאוֹמֹת בַּסּוּף נָאִם יְהוָה כִּי זָכֹר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד נְעוּרִים שֶׁהוּא חֶסֶד הָאֲבוֹת:
 הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם. וְכִרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אֵף עַל פִּי שָׂאִנִּי
 מְבִיא עֲלֻךְ רָעָה בַּעֲבוּר מַעֲשֵׂיךָ הָרָעִים, לֹא אֶכְלָה אוֹתְךָ, וְגַם אֶעֱנִישׁ אֶת
 הַמַּצִּיקִים לְךָ, כִּי וְכִרְתִּי לְךָ חֶסֶד
 נְעוּרַיִךְ. אֶהְבֶּתָּ כְּלֹלְתֶיךָ,
 הָאֶהְבָּה שֶׁתִּהְיֶה לִּי עֲלֻךְ בַּעַת
 שְׁתִּיית כִּכְלָה בִּזְמַן חֲפָתָה, כְּלוֹמֵר
 בְּמַעֲמַד הַר סִינִי לְקַבֵּל הַתּוֹרָה.
 (ג) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַה', נִחְשָׁבִים
 הֵם כְּמוֹ קִדְשׁ, שְׁלֹא יֵאָכְלוּ זֶר.
 רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, הַמֵּיטֵב שֶׁכָּל
 תְּבוּאָתָהּ, כְּלוֹמֵר, הַמִּבְחָרִים שֶׁבְּזִמְנָן
 הָאֲדָמָה. כָּל אוֹכְלוֹ יֵאָשְׁמוּ, כָּל
 הַגּוֹזְלִים וּמְכַלִּים אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִיוּ
 אֲשָׁמִים וְהָרָעָה תִּבְאֵא עֲלֵיהֶם.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
 הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,
 אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם,
 כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגִן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם ה', שָׁעָה 4 בַּבּוֹקֶר, 22 דְּקוֹת ו-3 חֲלָקִים.
 רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִנְחָם־אָב, בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

(יא) וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְגו', מַחֲנֵה מַלְאכֵי רוּחַ. לֹא בְרוּחַ ה', הַקּוֹל אֲמַר לוֹ כִּן רָעַשׁ, מַחֲנֵה מַלְאכֵי רַעְיָה. (יב) אֵשׁ, מַחֲנֵה מַלְאכֵי אֵשׁ. קוֹל דְּמִמָּה דַקָּה, קוֹל מִשְׁבָּחִים בְּחֹשׁ. (יג) וַיִּלְכֵם, עֲנָן עֲטוּף וְכַסּוּי. (טו) לְדַרְבֵּךְ מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק, בְּלוּמִר, לֶךְ לְדַרְבֵּךְ וְאַל תִּירָא מִתְּרוֹדִים אַחֲרָיִךְ, וּמִנֶּה תִרְדֵּךְ תִּלָּךְ לְמִדְּבַר דְּמִשְׁק. וְכִשְׁחֹתִי, לִשְׁוֹן שֶׁל מִנְיָ גְּדוּלָּה. (יז) יָמִית אֱלִישֶׁע, כִּי בְּהוֹכִיחוֹ אוֹתָם וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים אֵלָיו וְלֹא שָׁבוּ מִדְּרָכָם תִּרְעָה, הָיוּ הַאֲוִיבִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, וְחָרִי יָהּ כִּפְּלוֹ הוּא הָיָה מְמִית אוֹתָם, כִּי כְּשֶׁתִּהְיֶה הָרִי הֵם נִגְנָשִׁים יוֹתֵר. (יח) שִׁבְעַת אֲלָפִים, שָׁאֲלוּ בְּלִבָּר הָיוּ הַכְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם. (יט) צְמָדִים, צְמָדִים שֶׁל זֶה בְּקָר הַמִּוִּשְׁכִּים בְּעַל הַמִּפְתָּרִשֶׁת. (כא) בְּשֵׁלֶם הַכֶּשֶׁר, בְּשֵׁל לָהֶם הַכֶּשֶׁר. וְרִשִׁי פֶרֶשׁ, בְּשֵׁל אֶת שְׁנֵי

בְּאֲדָרְתוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעְרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לָּךְ פֹּה אֵלֵיָּהוּ: יֵד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאִי לִיהוּהּ | אֵלֵהִי צְבָאוֹת כִּי־עֲזָבוּ בְּרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֵי־הָרֶסֶם וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרָגוּ בַּחֶרֶב וְאוֹתֵר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדַרְבֵּךְ מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק וּבָאָתָּ וּמִשְׁחַתְּ אֶת־חֲזוּאֶל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: טז וְאַתָּה יְהוּא בֶן־נְמָשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן מֵאֲבֵל מַחוּלָּה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתִּיד: יז וְהָיָה הַנִּמְלֵט מִחֶרֶב חֲזוּאֵל יָמִית יְהוּא וְהַנִּמְלֵט מִחֶרֶב יְהוּא יָמִית אֱלִישֶׁע: יח וְהִשְׁאֲרִיתִי בְּיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַעֲבֹל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ: יט וַיִּגְלֹךְ מִשֹּׁם וַיִּמְצֵא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן וְהוּא חָרַשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בִּשְׁנַיִם הָעָשָׂר וַיַּעֲבֹר אֵלָיָהוּ אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתוֹ אֵלָיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרָיו אֵלָיָהוּ וַיֹּאמֶר אֶשְׁקֶה־נָּא לְאָבִי וְלֵאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרָיִךְ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב כִּי מָה עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח

עוֹבְדָתָה אֵינִי יוֹדֵעִים לָהֶם וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: יא וַיֹּאמֶר צֵא מִן הַמַּעְרָה וַעֲמַדְתָּ בְּהָר־לְפָנַי יְהוָה כְּבוֹד מִשְׁכַּנְּךָ וְהִנֵּה יְהוָה כְּבוֹד ה' עֹבֵר אַחֵר כָּל הַמַּחֲנֹת הֵם וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֹזֶק מִפְּרָק מִשְׁבַּר הָרִים וּמִשְׁבַּר סִלְעִים לְפָנַי יְהוָה כֹּא אֵלָיו קוֹל הַנְּבוּאָה וְאַמְרָה לֹא בְרוּחַ יְהוָה וְאַחֵר הָרֹחַ רָעַשׁ קוֹל הַנְּבוּאָה אֲמָרָה לֹא בְרָעַשׁ יְהוָה: יב וְאַחֵר הָרָעַשׁ אֵשׁ וְקוֹל הַנְּבוּאָה אֲמָרָה לֹא בְּאֵשׁ יְהוָה וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דְּמִמָּה דַקָּה וַאֲנִי שׁוֹמְעִין הַקּוֹל מִמֶּשׁ: יג וַיְהִי | בְּשִׁמְעֵי אֵלֵיהֶם אֶת קוֹל הַדְּמִמָּה וַיִּלָּט וַיִּכְרַד פָּנָיו בְּאֲדָרְתוֹ | לְכָל יָבֵט אֵשׁ הַכְּבוֹד וַיֵּצֵא מִהַמַּעְרָה וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעְרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לָּךְ פֹּה אֵלֵיָּהוּ | כִּי־עֲזָבוּ בְּרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֵי־הָרֶסֶם וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרָגוּ בַּחֶרֶב וְאוֹתֵר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדַרְבֵּךְ מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק וּבָאָתָּ וּמִשְׁחַתְּ אֶת־חֲזוּאֶל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: טז וְאַתָּה יְהוּא בֶן־נְמָשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן מֵאֲבֵל מַחוּלָּה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתִּיד: יז וְהָיָה הַנִּמְלֵט מִחֶרֶב חֲזוּאֵל יָמִית יְהוּא וְהַנִּמְלֵט מִחֶרֶב יְהוּא יָמִית אֱלִישֶׁע: יח וְהִשְׁאֲרִיתִי בְּיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַעֲבֹל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ: יט וַיִּגְלֹךְ מִשֹּׁם וַיִּמְצֵא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן וְהוּא חָרַשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בִּשְׁנַיִם הָעָשָׂר וַיַּעֲבֹר אֵלָיָהוּ אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתוֹ אֵלָיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרָיו אֵלָיָהוּ וַיֹּאמֶר אֶשְׁקֶה־נָּא לְאָבִי וְלֵאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרָיִךְ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב כִּי מָה עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח שְׁתֵּיהֶם עַל יְדֵי הַרְבִּים בִּירֵחוֹ (מַלְכִים ב ב כד): יח אֵף שֶׁתִּשְׁמָשׁוּל בָּם תִּרְבַּח חֲזוּאֵל וְהִשְׁאֲרִיתִי בְּיִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם שְׁתֵּי שִׁבְעַת אֲלָפִים אֲשֶׁר הִקְדָּה חֲשׁוֹן כָּל־הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַעֲבֹל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ | אֲבָל חוּץ מִהֶם לֹא יִמְצָא בָּהֶם עוֹד כְּשָׁרִים: יט וַיִּגְלֹךְ מִשֹּׁם וַיִּמְצֵא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן וְהוּא חָרַשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר צְמָדִים וְהוּא בִּשְׁנַיִם הָעָשָׂר בְּאַחֲרֵיתוֹ וַיַּעֲבֹר אֵלָיָהוּ אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ קֶצֶת מֵאֲדָרְתוֹ אֵלָיו לְרִמּוֹ שִׁיחַ נָבִיא לֵה: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרָיו אֵלָיָהוּ וַיֹּאמֶר אֶשְׁקֶה־נָּא לְאָבִי וְלֵאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרָיִךְ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב אֲלֵי כִי הַנְּפִלְאוֹת וְהַנִּסִּים מָה עָשִׂיתִי הֵמָּה גַם לָךְ גַּם אִתָּה תִּשְׁעָה כְּמוֹתָם: כא וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו לְנֶשֶׁק לְאָבִיו וְלֵאמֹר וַיִּקַּח אֶת־צִמְד הַבֶּקֶר וַיִּזְבְּחוּהוּ כִּי לֹא הָיָה לְחֹטֵם עֵצִים אֵלָּא וּבְכָלִי הַבֶּקֶר הַמִּתְחַרְשָׁה שִׁבְעָה בְּשֵׁלֶם הַכֶּשֶׁר וַיִּתֵּן לָעָם לֶאֱחָר עֶשֶׂר הַחוֹרְשִׁים וְאִנְשֵׁי עִירָו שִׁבְאוּ לְלוֹאֲתוֹ וַיִּאֲכְלוּ וַיִּקְּמוּ וַיִּגְלֹךְ אַחֲרָיו אֵלָיָהוּ וַיִּשְׁרַתְּהוּ:

שי למורא

השננים, דתנו, הקשר שלהם. ויתן
לעם ויאכלו, מרב שמחה עשה
משותה.

את צמד הקקר ויזכרוהו ובכלי הקקר בשלם הבשר ויתן לעם ויאכלו
ויקם וילך אחרי אליהו וישרתהו:

ואת מבטא שפתייה אשר אסרה על-נפשה
ויהוה יסלח לה: (לוי) ונדר אלמנה וגרושה כל
אשר-אסרה על-נפשה יקום עליה: ואם-בית
אישה נדרה או-אסרה אפר על-נפשה
בשבעה: ושמע אישה והחרש לה לא הניא
אתה וקמו כל-נדריה וכל-אפר אשר-אסרה
על-נפשה יקום: ואם-הפר יפר אתם אישה
ביום שמעו כל-מוצא שפתייה לנדריה ולאפר
נפשה לא יקום אישה הפרם ויהוה יסלח לה:
(ישראל) כל-נדר וכל-שבעת אפר לענת נפש
אישה יקימו ואישה יפרנו: ואם-החרש
יחרש לה אישה מיום אל-יום והקים את-
כל-נדריה או את-כל-אסריה אשר עליה
הקים אתם פי-החרש לה ביום שמעו:
ואם-הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא
את-עונה: אלה החקים אשר צוה יהוה
את-מושה בין איש לאשתו בין-אב לבתו
בנעריה בית אביה: פ

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
ל בידבר משה אל-ראשי המפות לבני
ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה:
איש כי-ינדר נדר ליהוה או-השבע שבועה
לאסר אפר על-נפשו לא יחל דברו ככל-
היצא מפיו יעשה: ואשה כי-תדר נדר ליהוה
ואסרה אפר בבית אביה בנעריה: ושמע
אביה את-נדרה ואסרה אשר אסרה על-
נפשה והחרש לה אביה וקמו כל-נדריה
וכל-אפר אשר-אסרה על-נפשה יקום: ואם-
הניא אביה אתה ביום שמעו כל-נדריה
ואסריה אשר-אסרה על-נפשה לא יקום
ויהוה יסלח לה כיהניא אביה אתה: ואם-
היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא
שפתייה אשר אסרה על-נפשה: ושמע אישה
ביום שמעו והחרש לה וקמו נדריה ואסרה
אשר-אסרה על-נפשה יקמו: ואם ביום שמע
אישה יניא אותה והפר את-נדרה אשר עליה

אגרות קודש

בי"ה, עש"ק פ' פנחס, שבת מברכין חדש מנחם אב, ה'תשכ"א
ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ממוצש"ק.

ובעמדנו בעש"ק מברכין מנחם אב, יהי רצון אשר אבינו שבשמים, אב הרחמן ואב הרחמים,
ינחם את עמו ישראל וכהבטחת חז"ל, נחמה בכפלים, כפלים לתושי, וידוע אשר הכפלים הוא שלא
בערך, ולא רק שני פעמים ככה.

ובקרוב ממש בעגלא דידן נזכה לביאת מבשר טוב פנחס זה אלי, ויהפכו ימים אלו לששון
ולשמחה ולמועדים טובים.

בברכה לבשו"ט

פרק א משנה ג

אֲנִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר: אֵל תִּהְיוּ כַעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלָא הָיוּ כַעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב שְׁלֹא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, וְיֵהי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם.

נקודות משיחות קודש

על מנת לקבל פרס. משום זה מקדים התנא "אל תהיו כו'", ורק אחר כך הוא אומר "אלא הו כו'".

והנה מבואר בחסידות⁶ שאהבה ויראה הן שתיים שהן ארבע: יראה תתאה ויראה עילאה, אהבה זוטא ואהבה רבה. וענינים: יראה תתאה - שירא מהעונש (או על-כל-פנים מהפגם שנגרם לו על ידי החטא). יראה עילאה - יראת הרוממות וירא בושת, היינו שירא מהחטא עצמו, שהוא נגד רצון ה'. אהבה זוטא - האהבה מצד הטוב המגיע אל האדם על ידי עבודתו, הן טוב גשמי והן הטוב הרוחני ביותר. אהבה רבה - שלא על מנת לקבל פרס כלל⁷. וסדר העבודה הוא - יראה תתאה, אהבה זוטא, אהבה רבה ויראה עילאה.

וארבע הבחינות מרומזות במשנתנו: אל תהיו כעבדים - יראה תתאה, על מנת לקבל פרס - אהבה זוטא, שלא על מנת לקבל פרס - אהבה רבה, ויהי מורא שמים עליכם - יראה עילאה⁸. ומאחר שביראה עילאה גופא יש שתי דרגות: מה שהאדם ממשיך על עצמו ב"אתערותא דלתתא", והבאה מלמעלה ב"אתערותא דלעילא", שהיא "עיקר היראה"⁹ לכן אומר "ויהי מורא שמים עליכם" - לכלול גם בחינה זו שבאה מלמעלה, בבחינת מקיף על האדם¹⁰.

* * *

הרי ביאור הקשר לבעל המאמר - אניגנוס איש סוכו. לאניגנוס היו שני תלמידים ש"עמדו ופירשו מן התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות - צדוקין וביתוסין"¹¹. תלמידים אלו שנו ופירשו בגלל העובדה שלמדו תורה ללא יראת שמים, וכתוצאה מכך באו לכלל טעות ואי-הבנה בדברי רבותיהם. ואניגנוס, בראותו בתלמידים שלו את התוצאות החמורות של תורה ללא יראת שמים, הדגיש את הנחיצות של יראת שמים - "ויהי מורא שמים עליכם"¹².

הרי ביאור הקשר בין מאמרו של אניגנוס למאמרו של שמעון הצדיק - "על שלשה דברים העולם עומד":

כוונת מאמר זה היא לזרז את האדם להוסיף ולהדר בשלשה דברים אלו, להיותם שלשה עמודי העולם. ובהמשך לזה אומר התנא שעבודת ה' צריכה להיות בצורה נעלית יותר - שלא על מנת לקבל "פרס" זה של קיום ועמידת העולם. (ואילו שמעון הצדיק אינו מדבר על דרגה נעלית זו של עבודה (שלא על מנת לקבל פרס), כי עבודתו היתה בקו החסד, ולכן מדבר אודות עבודה כזו שהיא בהישג ידו של כל אחד, לרבות מי שלא הגיע עדיין לכלל עבודה לשמה)¹.

* * *

השאלות במשנתנו: א. הרי זה בניגוד למה שכתוב² "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך" - על מנת לקבל פרס, ועוד כיוצא בזה. ב. למה לא התחיל התנא בצד החיובי ("היו כעבדים כו"). ג. "ויהי מורא שמים עליכם" - הלא יראת ה' היא אחת מרמ"ח מצוות-עשה שבתורה, ולא הנהגה של מדת חסידות. ד. הדיוק "עליכם" (ולא "בכם"). והביאור:

משורת הדין רשאי אדם לעבוד את ה' על מנת לקבל פרס, כמאמרם ז"ל³: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ועל זה נאמר "למען יאריך ימך". והתנא מחדש לנו כאן, במילי דחסידותא, שאף על פי כן "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס"⁴.

והנה, מאמרו "אל תהיו כעבדים" מובן שמדובר באדם שהוא בדרגת "עבד", שבהפקירא נוחא לזאת, אי לזאת, צריכים להודיעו בתחלה שקיימת עבודה כזו (של על מנת לקבל פרס), אלא שמצד מדת חסידות עליו לעבוד את קונו שלא

(1) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד. (2) יתרו כ, יב. ועד"ז (עקב יא, כא): למען ירבו ימיכם. (3) סוטה מז, א. (4) ראה ר"ן פסחים ח, א. תוד"ה בשביל - ר"ה ד, א ובעין יעקב שם. מפרשים כאן. (5) גיטין יג, א. (6) אוה"ת ר"פ תולדות. וראה לקו"ש ח"ג עמ' 781. (7) וכאשר מגיעים לדרגה זו, באים לידי הכרה שגם השכר המעולה ביותר הוא רק "פרס" - מלשון פרוסה - לגבי העבודה עצמה (ראה ספר הערכים חב"ד ערך אהבה זוטא, רבה). (8) וראה ברבינו יונה. - ולכן מדייק "מורא שמים", כי "מורא" הוא יראה עילאה, משא"כ "יראה" הוא יראה תתאה (לקו"ת צו יג, ב). (9) סדור עס דא"ח עמ' קנא, ג. ושם, שיראה זו עולה על יראה עילאה כ"מעלת ויתרון האור על החושך ממש". (10) משיחת ש"פ פנחס תשל"ז - על פי רשימת השומעים בלבד. (11) אבות דר"נ פ"ה, ב. (12) משיחת ש"פ נשא תשמ"ב - על פי רשימת השומעים בלבד.

רלח לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס בחו"ל (מטות באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ה											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:50	5:54	8:37	8:40	9:17	9:19	10:28	10:29	13:22	13:22	19:44	19:40	20:13	20:09	19:21	20:20
חיפה (ק)	5:46	5:50	8:34	8:37	9:14	9:16	10:26	10:28	13:21	13:21	19:50	19:46	20:16	20:12	19:17	20:23
ירושלים (ק)	5:47	5:51	8:35	8:37	9:14	9:16	10:26	10:27	13:20	13:20	19:48	19:45	20:12	20:08	19:05	20:20
תל אביב (ק)	5:49	5:52	8:36	8:39	9:16	9:18	10:28	10:29	13:22	13:22	19:46	19:42	20:15	20:11	19:23	20:22
אוסטריה, וינה (ק)	5:16	5:23	8:02	8:09	9:06	9:10	10:26	10:28	13:39	13:40	20:45	20:38	21:27	21:18	20:22	21:35
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:30	7:25	9:17	9:16	9:56	9:54	10:48	10:46	12:57	12:57	17:25	17:30	17:54	17:58	17:11	18:10
אוקראינה, אודסה (ק)	5:25	5:32	8:13	8:19	9:12	9:15	10:30	10:33	13:42	13:41	20:42	20:35	21:21	21:13	20:18	21:29
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:51	4:58	7:37	7:44	8:41	8:44	10:00	10:03	13:14	13:13	20:19	20:12	21:00	20:52	19:55	21:09
אוקראינה, דנייפודונטבסק (ק)	5:00	5:07	7:46	7:53	8:51	8:55	10:11	10:13	13:25	13:25	20:32	20:25	21:13	21:05	20:08	21:22
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:18	5:26	8:00	8:09	9:13	9:17	10:34	10:36	13:51	13:51	21:04	20:57	21:49	21:39	20:40	21:58
אוקראינה, קייב (ק)	5:10	5:18	7:51	8:00	9:05	9:09	10:26	10:29	13:44	13:43	20:58	20:50	21:42	21:33	20:33	21:52
איטליה, מילאנו (ק)	5:55	6:01	8:43	8:49	9:40	9:43	10:58	11:00	14:08	14:07	21:07	21:00	21:42	21:35	20:43	21:50
אקוודור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:46	8:47	9:17	9:17	10:19	10:19	12:51	12:51	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:55	7:51	9:49	9:47	10:26	10:24	11:19	11:17	13:30	13:30	18:06	18:10	18:34	18:38	17:52	18:49
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:03	8:58	10:44	10:42	11:25	11:23	12:15	12:14	14:22	14:22	18:41	18:46	19:13	19:18	18:27	19:30
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:57	6:02	8:46	8:50	9:33	9:35	10:47	10:49	13:49	13:49	20:28	20:24	21:01	20:56	20:06	21:09
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:42	5:48	8:32	8:36	9:20	9:23	10:35	10:37	13:39	13:39	20:22	20:16	20:55	20:50	19:59	21:03
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:43	5:48	8:32	8:36	9:21	9:23	10:36	10:38	13:39	13:39	20:22	20:17	20:56	20:50	20:00	21:04
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:14	6:20	9:03	9:08	9:54	9:57	11:10	11:12	14:16	14:15	21:03	20:57	21:38	21:32	20:40	21:46
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:34	6:38	9:21	9:23	9:59	10:01	11:10	11:11	14:02	14:02	20:22	20:19	20:49	20:46	20:01	20:57
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:56	6:00	8:44	8:47	9:25	9:27	10:37	10:39	13:34	13:33	20:01	19:57	20:30	20:26	19:39	20:38
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:42	6:45	9:26	9:28	10:02	10:04	11:12	11:13	14:01	14:01	20:13	20:10	20:40	20:37	19:53	20:47
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:36	5:42	8:26	8:30	9:15	9:18	10:31	10:33	13:35	13:35	20:19	20:14	20:54	20:48	19:57	21:01
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:07	6:12	8:57	9:01	9:45	9:47	11:00	11:02	14:03	14:03	20:45	20:40	21:19	21:13	20:23	21:27
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:34	5:39	8:23	8:27	9:13	9:16	10:29	10:31	13:34	13:34	20:20	20:14	20:55	20:48	19:57	21:02
בוליביה, לה-פס (ח)	7:01	6:59	9:16	9:16	9:48	9:47	10:46	10:46	13:09	13:09	18:17	18:19	18:42	18:43	18:01	18:53
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:51	5:59	8:30	8:40	9:48	9:52	11:09	11:12	14:29	14:28	21:46	21:38	22:31	22:22	21:21	22:41
בלגיה, בריסל (ק)	5:53	6:01	8:33	8:42	9:49	9:53	11:10	11:13	14:29	14:28	21:44	21:36	22:29	22:20	21:20	22:39
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:47	6:44	8:55	8:54	9:28	9:27	10:24	10:24	12:43	12:43	17:44	17:47	18:05	18:08	17:28	18:18
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:33	6:31	8:42	8:42	9:15	9:14	10:12	10:11	12:31	12:31	17:29	17:31	17:55	17:57	17:13	18:07
בריטניה, לונדון (ק)	5:08	5:16	7:45	7:56	9:05	9:09	10:27	10:30	13:47	13:46	21:07	20:59	21:51	21:41	20:45	22:01
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:07	5:16	7:25	7:46	9:09	9:13	10:32	10:35	13:56	13:55	21:23	21:14	22:13	22:02	21:01	22:23
גרמניה, ברלין (ק)	5:09	5:18	7:40	7:54	9:09	9:13	10:31	10:34	13:53	13:53	21:17	21:09	22:04	21:53	20:52	22:14
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:39	5:47	8:21	8:30	9:33	9:37	10:54	10:57	14:11	14:11	21:24	21:16	22:08	21:59	21:00	22:17
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:52	6:50	8:57	8:56	9:31	9:30	10:27	10:26	12:44	12:44	17:42	17:45	18:02	18:04	17:27	18:14
הודו, מומבאי (ח)	6:11	6:13	8:53	8:54	9:26	9:27	10:34	10:34	13:18	13:18	19:18	19:16	19:44	19:42	18:59	19:52
הודו, פונה (ח)	6:08	6:10	8:49	8:51	9:23	9:24	10:30	10:31	13:14	13:14	19:14	19:12	19:39	19:37	18:54	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	5:08	5:15	7:55	8:01	8:57	9:00	10:16	10:18	13:29	13:28	20:32	20:25	21:12	21:04	20:08	21:21
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:46	4:51	7:35	7:39	8:24	8:27	9:40	9:41	12:44	12:43	19:27	19:22	20:02	19:56	19:05	20:09
יוון, אתונה (ק)	6:19	6:24	9:08	9:11	9:53	9:55	11:07	11:09	14:08	14:07	20:44	20:39	21:16	21:11	20:22	21:24
מולדובה, קישינב (ק)	5:30	5:37	8:18	8:24	9:19	9:22	10:37	10:40	13:49	13:49	20:51	20:44	21:31	21:23	20:28	21:39

לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס בחו"ל (מטות באה"ק) בערים שונות בעולם

רלט
זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:08	6:10	8:49	8:51	9:23	9:24	10:31	10:32	13:15	13:15	19:16	19:14	19:42	19:39	18:57	19:49
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:00	7:55	9:32	9:29	10:16	10:13	11:04	11:02	13:06	13:06	17:12	17:18	17:47	17:52	16:59	18:05
נפאל, קטמנדו (ח)	5:21	5:24	8:06	8:08	8:43	8:45	9:53	9:55	12:44	12:44	18:59	18:56	19:27	19:24	18:39	19:34
סין, בייג'ין (ח)	5:02	5:08	7:52	7:56	8:39	8:42	9:54	9:56	12:57	12:57	19:38	19:33	20:12	20:06	19:14	20:20
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:06	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	13:41	13:42	19:16	19:16	19:40	19:40	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	4:40	4:49	7:13	7:26	8:39	8:43	10:01	10:04	13:23	13:22	20:44	20:36	21:32	21:21	20:19	21:41
פרו, לימה (ח)	6:29	6:28	8:49	8:49	9:20	9:20	10:20	10:19	12:45	12:45	18:00	18:01	18:24	18:25	17:43	18:35
צרפת, ליון (ק)	6:11	6:18	8:59	9:05	9:57	10:00	11:15	11:17	14:25	14:25	21:23	21:16	22:01	21:54	20:59	22:09
צרפת, פריז (ק)	6:09	6:17	8:54	9:02	10:01	10:05	11:21	11:23	14:36	14:36	21:46	21:38	22:26	22:18	21:22	22:35
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:52	5:53	8:25	8:25	8:55	8:56	9:59	10:00	12:34	12:34	18:13	18:13	18:37	18:37	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:55	6:01	8:44	8:49	9:37	9:40	10:54	10:56	14:01	14:01	20:55	20:49	21:28	21:22	20:32	21:36
קנדה, מונטריאול (ק)	5:26	5:32	8:14	8:20	9:11	9:14	10:29	10:31	13:39	13:38	20:36	20:30	21:13	21:06	20:13	21:21
קפריסין, לרנקה (ק)	5:47	5:51	8:35	8:38	9:17	9:19	10:30	10:32	13:27	13:27	19:57	19:53	20:27	20:23	19:35	20:35
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:47	4:56	7:03	7:03	8:52	8:57	10:17	10:20	13:44	13:43	21:18	21:08	22:11	21:59	20:52	22:22
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:15	4:25	6:36	6:36	8:23	8:28	9:48	9:52	13:18	13:17	21:00	20:50	21:52	21:40	20:34	22:04
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	4:46	4:53	7:33	7:40	8:35	8:38	9:54	9:56	13:06	13:06	20:08	20:02	20:48	20:40	19:45	20:57
שווייץ, ציריך (ק)	5:50	5:57	8:37	8:44	9:39	9:43	10:58	11:00	14:11	14:10	21:18	21:12	21:54	21:46	20:55	22:02
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:00	6:01	8:38	8:39	9:10	9:11	10:16	10:17	12:57	12:57	18:49	18:48	19:14	19:12	18:30	19:22

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועותיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגְיַעֲנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצְיִלֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלַסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פְּוִרְעָנוּיֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שר** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00690
21/07/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

